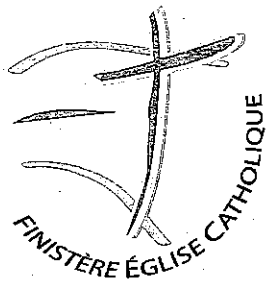

Guillemou

J. Guillemou

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.ccf.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

RELAOUENN WIZIEK GANT SKRUENNOU

Relijon — Istor Breiz — Marvailhoù — Gwerc'hoù
ha Sonioù — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F.) | Y. LE MOAL, Coadou, p. Guingamp

ADMINISTRATION

Fr. GEORGELEN, 4 rue du Château, Brest
CHEQUES POSTAUX C/C 44-10 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne	6 f. l'an
France	7 f. l'an
Etranger	8 f. l'an
Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.)	5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites
à l'année

Une page entière	300 fr.
Une demi-page	150 fr.
Un quart de page	100 fr.

Ra deurvezo gant an Aotrou Doue
beza mat ha laouen
ouz Breiz hag ouz he bugale
e-doug ar bloaz nevez all-man !

Lennit mat !

War goulenn e leiz eus hon lennerien a gav **Feiz ha Breiz** kalz re vihan, e kreskomp anezan adalek ar bloaz nevez-man ha dre ma kreskomp e baper, e kreskomp ive e briz.

Hiviziken eta FEIZ HA BREIZ a vo : DEK GWENNEG er miz ha prizioù ar re a gemer ar c'hannad diouz ar bloaz a zo kresket ivez evel ma 'z eo merket uheloc'h.

pevar c'hora ar vob, kazetenn pemdeziek, na zokena liant
suzanveziek ebet, e brezonag, penn-da-benn, kaer o
deta, klask e ma n'eo ket eur vez l.

Ar Vretoned hano a ra evit o spered ar pezh a ra ar
vobalo evit o c'hora e ne gavont mat nemed bara ar
tre all, hag hin ar ger, grêt ganti o marn, a daolont
d'ar c'has war an hent.

Ma lakont o zaid en nizeu a zo, e c'houment esklam-
bret o klevet e pe seurt yez e komzer breman er gador-
brzeg e c'ho sant, emezo, ha n'eo ket evit hor bugale-
ni ar hon devoz savet en nizeu-ze gwechall ? »

Ma 'z atont da ober eur zell d'ar hez-ker ha ma
wontent war haper an dudlou pegeant a d'ar hant a
z'asomp bep bloaz da Paris ha pegeant nebeud a vad a
den d'omp ar hano en dizo, e lavarent : « O bugale,
bugale, d'ar hez eo eta en ho kwazied ar gwad brezañ
a-oc'h ker ruz gwechall, ma n'ho nous ket eur ger da
lavaret ha netra da c'houde nemet ket ha rei atao ! »

Ma 'z atont d'ar hez skol, eno dreist-nod eo e c'hou-
rent sebezet : ne glevont nemed galleg ha galleg atao,
hag e lavarent : « Doust hag evit sevel danvez pla-
c'hen ha meyerien da adouneñ ha da f'ransez Paris
ha netra ken, eo ez eus skolioù breman e Breiz ? »

Ha ma sellont da ouz ar levrour-skol, klouet en
trou, hano ebet enno euz a zoue, e neb lec'h ma
sellont euz ar c'harternou-skol, ledet euz ar moe-
d'ar hano ebet warno euz a Yreiz, e neb lec'h ma
trou a ralon, emezo o-unan, ha lavaret a ralon :
« Hez en doare-ze, emezo a zo hez ar galleg, ha gwell
ma 'z int eo da goll bugale, pe hed eo o gouzant e
hiron ar pion. Eul hez emezo hon devoz gret ganti
Bro-C'hall en bloaz 1532 : hon diou vro a dila hez a-
unan, met distoaz n'hon eus gret goulenn ma vob
laket an diou vro en unan ! Ar Vretoned, evit doare, n'eo
deus netra da woler ken e Breiz ! »

Setu aze pezh lavarent, sur a-walc'h, rak seuz
uzent vloaz a zo emae e klask hez Breiz war an tu
ench, kovezet eo izella ma o'hell koveza, n'eo ket
d'ar ganti a'hoaz, kouskoude : ne d'icomp ket chom
da vanti en he c'hachen, ne d'icomp ket fallgont ouz
ho gweler, hon ennoñt a gav d'ezo hez lazat Doue
ha zigarez ma n'eus hano ebet anezam ken en o lez-
noda, **MET DOUE NE VARV KET**, kaont a ra d'ezo hez
beza lazat Breiz war zigarez ma n'eus hano ebet ken
anem war o c'harternou, **MET BREIZ A VEV**, c'haed ho
za n'eo ket skouder : tan a zo warni d'ar den al l'udu,
gant an tan-ze, euz d'ez a d'ente, e toront hag e skre-
t'edo adarre he bugale.

Done eo a zav, a walc'h a-zav hag a ziskar ar broleu,
nemed a-du gant e vobed, emae koll : sevel euz d'ra
bennak ha ne d'eo ket hor mont d'ar a zo sevel euz d'ra

francak ha ne zaled ket da goueza, sevel euz Vro heb-
dan a ze sevel euz an tan an hez, ne vezo ket pell o
skriber h' o klevet an hez a rano o p'itet en ho feull.
Pedomp evit hor Bro, euz d'ez a d'ente hag e
peb ofe ann-bred, e vezo klevet kana e noñ nizeu Breiz
ar bedenn gaer : « O Mater patria », da Vamma hor Bro
a en em ziskouezas hag a genzas, e brezonag, da Vro
Nikoazik, du-hant, e Kerman, e Bro-Wened, 300 vloaz
a vezo o bloaz-mañ !

Ped a zo mañ : n'eo ket a-walc'h, red eo k'vez laou-
rat, ha peza a zo da ober ? Ar respont d'ar goulenn-ze
a ralon distoer, ker mat en em hez a zo hez ar galleg
d'ha, n'eus ket pell, ma n'ouñ ket goest da Jean heb-
net lakad penn-da-benn d'ar hez laouderad.

1912-13

Lignon (1)

Setu emae, ma gred, an doare ne varkent da ziskar ar
pezh a klask hez Breiz (2)

— Bu definitive, relative la Bretagne libre (2) tel est notre but.
Bu leintain, inaccessible immédiatement, et qui pour cela
constitue une utopie, non une hypothèse. Toutefois la chose
n'est pas tel une chimère amable, mais un but pleinement réa-
lisable. Notre génération ne l'atteindra pas, elle n'y est pas
moins visée. L'œuvre de la renaissance bretonne est une œuvre
de longue haleine et de formidable patience qui absorbera
plusieurs générations, mais l'opportunité du passé nous prouve
qu'elle est possible.

Du moins, est-il que les ouvriers de cette œuvre sont à
leur disposition les moyens de droit commun, c'est-à-dire les
franchises essentielles que l'Etat français leur a enlevées.
Revenir aux moyens et les obtenir, voilà pour nous l'hypo-
thèse, mais précisément, parce que la chose n'est pas une
chimère, l'hypothèse n'est pas une utopie. Elle ne représente
ni tout le désirable, ni tout le possible. Nous voulons hélas
coup plus.

Setu emae evit Breiz, setu breman evit hez Breiz.

Ar re-man breman eo ger vit ger, ar c'houzou moulet, war
a Les Lettres.

Bu definitive, relative la Bretagne, tel est notre but. Bu lein-
tain, inaccessible immédiatement, et qui pour cela constitue
une utopie non une hypothèse. Toutefois la chose n'est pas tel
une chimère amable, mais un but pleinement réalisable. Notre
génération ne l'atteindra pas, la renaissance de la France est
une œuvre de longue haleine et de formidable patience qui absor-
bera plusieurs générations, mais elle est aussi possible que l'a
été jadis sa conversion. Du moins, est-il que les ouvriers de
cette œuvre sont à leur disposition les moyens de droit com-

(1) Ar c'harternou-mañ tennet eus Les Lettres, (juin 1922,
p. 1000) ha skriber en sell euz ar talz laouderad, mañ, an
eus kavet mañ da ziskara brezonag e Breiz ha Breiz.

(2) Mañket mañ mañ euz uheloc'h peha eo red emañ d'ra
ar ger Breiz Breiz an diou vro, Bro-C'hall ha Breiz, a
c'haed hez a-unan, mañ avat, e d'ra mañket en unan, ha Breiz
kollor ar vobad-ze.

Ar G'hardinal Mercier ha Bleimor

War goulenn an Ar-C'houler hag eun nebeut Bretoned an Ar-Duigard a gasas goude an eost en hano ar Bloum-Brug hag a. S. L. a. M. ar en dautin ar levr distar J. P. Galloch an ariz Bleimor. Sleadennet a-zeur gant an dizezel Joned Mathel, dar G'hardinal Mercier, an eskob-bradel a zal-ohas ponn epad ar brezel diveza da washon ar Bloum hag a c'haras neuze hizit kan-keer war ar garmnoz a die bet den iskont evel o vloc di luer en deus bet ar beston Malines ar vadeloz da zivas da Rorer ar Bloum-Brug, e di ar c'hulig-ze a taret dezant, ez eus hano eus an darenv'gion mat a ze bet a-hell viskoz eus ar Plamaned hag ar Vadonad e gwarteroz, Plamaned ha Bretoned a en em anavez a-bell zo; tapet evel- diant e gwast d'ar bredu galloandus, o brasa ehoant, evel ma ze en hon hano, eo c'hoar digalheza. Neus fors pezer binan eo ar ger c'houler eo da eun den beza an e ger neus fors pezer binan eo eun vloc eholet eo da eun ehoant-dia beza en ho dro.

D'hoavezioz silvera ar XVth kantved, hon tud koz a gante stourm, bep all euz ar Zaizon hag euz ar G'halloand, eun gellout ehoar misit an e broc ar Plamaned e Getaz war o sikour ha Breiz e c'hemas an lae zov, vad gret ne vloc ha ankounac'hac'h hag er hoavezioz diveza-man, p'edo brezel ar D'evit f'indan field ehoarout, didrez ar Vretoned, nebet gant an anjal Bonavet, eun den euz o gouenn, a redas rikad war he sikour hag a vras euz da goueza an he holl; ar hollou d'harana, kuzil hag ar re vras, o deus gant da vloc holl gant ar brezel o pam warnozell.

Recherche de Mafin.

17 Octobre 1922.

Monsieur le Président,

Mais c'est bien aimable de voir songer à me faire hommage de l'ouvrage posthume de Jean-Pierre Galloch.

Les souvenirs des souffrances-morts de ces Bretons intrépidés, ne s'effaçent jamais de nos mémoires. Nous ne pouvons oublier qu'ils furent les premiers à porter secours à nos soldats épuisés devant Douaune.

Aussi c'est avec joie que j'ai reçu le poème de Ed. Lant et je le consacre au présentement au page de l'amitié séculaire qui unit nos provinces aux vôtres.

Agitez de vous que Monsieur le Président, l'expression de mes sentiments distingués.

O. J. CARD MERCIER,
Arcah de Madras.

Komandoned Lann an Dervenn

En amzer goz evel a ruzoc'h e oa e Breiz-Izel kalz o komandoned; holl ho peis kuzet hano anezo, mel an dervet, n'ho peis kel o gwelad rak dre naa en em skigne ar feiz en tier broc ar ne-ze a vev war a-dreuz; eus a G'enne ez aont da Dreget, euz a Dreger da Leon ha n'ouzañ ket e selec'h euzant d'evant; d'evant an douar maritoez ha ma tontfe ar feiz da vervel en hon tontez e velen gwelad adarre o zansal evelkont euz skid- t'hem an hoar, er prajou, er gontou, er lammer.

En amzer ma komzan anezo e oant stank e hoaz en eskopti Lesin; en eul let'ha harvet Lann an Dervenn e tontou koulz la varet hea noz hag an hini en divige bet ar hardvegez da d'evant a vloc hea kele bet gante ha l'aroc'h dre gante hea hea da d'evant da zansal gante, heleg ar brezel; sonde e c'hoar hane deare kel-keaz a d'evant war dro ar Lann, v'laget-ze, Koulskoude, euz d'evant, Lann Kergalleg; o d'evant d'evant gant o v'laget, euz o d'evant gante a zontas e da d'evant ha mont a d'evant dre ar bretoned hag ar gwarterontou, euz e hoar an dro dre ar s'evant d'evant da d'evant ne o sikour hano e ha Lann e ha G'halloand ar Pont-P'evant; a voa kel gwall ziv'evant d'evant; ar o v'laget noz o da g'evant eo, ne v'la ket digor ar s'evant gante e hoaz; S'evant; p'evant en em gante en hant ar hant, e kuzil ar Lann d'evant e gwelad anezo skigne v'la an d'evant euz an hant v'la euz parkad euzant; P'evant v'la? Mont en dro? Ne e hoar ket, gante d'evant e d'evant, k'evant, p'evant an d'evant, d'evant e gwelad komandoned an d'evant euz o d'evant war o d'evant; D'evant a zontas e ziv'evant e k'evant d'evant hag e lavaras o' Lann goz, e Santez Anna, euzant k'evant; v'la eo re ar e hoaz, da g'evant ar lammer; holl e v'la euz, g'evant euzant, euz an noz; an a ruzoc'h d'evant gante heleg v'la hoaz euz e ha Lann kel hano.

D'evant gant ar komandoned a c'hoar hea hag a d'evant war dro an d'evant v'la p'evant-ze, evel euz hea k'evant war dro euz p'evant mel; gwelad e p'evant pa v'la euz an o d'evant ar feiz hag ar t'evant k'evant hea gante o d'evant, euzant a ruzoc'h da g'evant.

Lezomp anezh, lezomp anezh,
Ar fore'h k'evant a zo g'evant,
Lezomp anezh, lezomp anezh,
Ar fore'h a zo g'evant.

Kergalleg a v'la euz e d'evant d'evant euz ar fore'h hag e c'hemas hea d'evant euz, d'evant en o zontez ha mont da ar ger gant e hant d'evant.

Adalek an darvez-ze pa o devez ezorad da vont d'noz en eun lunte du, an d'ar ne vankent ket da gas ganti o zammak fort a. Hui vad graist en devoz eta graet loiz d'e genvez : m'oa ket a-walc'h ; eun diaz a spered lenna e ea : eur p'ar lin ha laouen dez an holl ; evelte e oa breidel da veza labourer mat, kristea met ha karer war ar mare had, evel ma vez ar re d'or, peurlieso rak m'ent aus ket lavaret d'eo'h c'hoaz e oa tort ha m'ent divije gellit gweza ar gamma a zouge ebre e vaskoaz ne vije ket bet-kalz a chippoterez galadur war ar p'ar !

Bun nozvez e kerzas an e lorc'hig koul, en eun er-bati a eure euz Sauter Anna Wened hag ez euz waru-hannadur bervenn.

Ar c'hrounked pa avelfont anezan a deus dayetan en eur vouc'h al e lorc'hig, Loiz eo, Loiz Ker-gallig da ! »

— Ya ! tammob goazed, eme eo eme an tost, deuet am d'he-kweret.

— En eun gavel mat a rez, dansal a m' ganeomp !

— Ho kregereket a eun t'adou ; met eun den dindeuz avellou a vez berf waman d'eo'h !

— Pa gire e c'hrounig a zav, ker-seurt !

— Ha rei a mat-hu ho kar d'ha e red ar dra-ze, eae Loiz.

— Hui t'ou a reomp !

— War groaz Hui Zalvet !

— War groaz Hui Zalvet !

Loiz Ker-gallig a gemeras renk etrez ar gornadobred hag a da gamma evel ar e-hustann.

D'ha, d'meurz, d'meurz he,
D'ha, d'meurz, d'meurz he.

Abenn eur penad, Loiz a romas a zav :

— Respet d'eo'h, va zadec'hid, anezan, ho-ka-zebredd hag ho f'ans m'at ket plijadurus ! Adao e ha-nid ar d'avelep, ur a heb beza rumadeller bras e o'hell-har a gav d'ha astenn ho f'iskenn.

— Gara ha da v'elc'h, Loiz, eme eur vouez skilbr.
An tost a garas.

D'ha, d'meurz, d'meurz he,
Ha d'ha, d'meurz, d'meurz he.

— Argad ! eme ar c'hrounked ! eun den a spered euz hag eun danser mat ! lavar c'hoaz ; lavar adarre !

D'ha, d'meurz, d'meurz he,
Ha d'ha, d'meurz, d'meurz he.

Satu aze polred !
O'hoarza a raent ; dansal a raent ; vouc'h al a raent, holl a-unan, ar lin, holl a-surplad ivez es'h en eun vodont en d'ro d'ar c'h'ergallig sa war lavaret :

— Petra, n'peus c'hoaz da gaout ? P'arv'ingez pe v'raontez ? Lavar da e-neann, has d'ur pezo diganeomp !

— Ha gwir eo an dra-ze, eme an devozont.

Maer d'ea gervet, va vezomp kondaonet da z'istram, gweunenn ha gweunenn, an ed a zo en eskop'h-troon, anezas.

— Mat, eme Loiz, p'eo gwit e c'hellad d'ebal, sed amma peuz zibetans, lammit ar pez a zo aze euz va f'iskenn ; lakit d'eo'hadour kenneun ha bannet, bannadur hag e vezin euzus !

— Bez d'no'h, mat ! deuz amant !

Kregi a rejont eunad, lallat a rejont anezan euz an d' d'egle evel euz volodig c'h'lam. Pa voc t'ouet ha distalot, kaset ha digaset, e laoskont anezan ar goueza war e d'ro, abaret, kregaset, hanter vouget ; mer d'ant avat e oa evel eun d'antenn zero l'yaouan-zeuz, d'abaret ; d'ellad l' loiz d'ergallig, a eun eun-ker euz ar re, d'ant an d'ell, anezad e v'ann d'antenn a z'antenn, anezan l' l'ud e harer a voc gouezet m'oa, que e v'elc'h e v'eg, he-erant, n'antennas ket he goav, ha n' f'ellat ket d'ro d'egle an noz d'ezan, ken he, en d'ivije lavaret, ped k'ouf he devoz en he f'ies, hag e pe-l'ell e t'ouze he d'antenn.

Pe'h hui a g'ankas peuz k'ouf eunad, peuz e oa en eun gavel eun d'avelep k'ouf : Loiz a z'oude e v'he k'ouf, euz eur s'ouer eunad ma lavare ar v'ionnez hag e v'he k'ouf, d'ezan hep he ma v'he d'antenn euz v'elc'h pe eur penn var ; sed e res-pontas ne eme ket : « Ebad m'ezom k'ouf, war ar plouz, eunad euz nozvez, eo en eun gavel an d'ra f'iskiz-ze eunad ! »

Dann a gredas, darn ad o'har graent ket. Ar d'he-mener bloo hui ha lagad e d'roaz d'ezan, Pe'h Balle, bouzic e hano, ar gemerez d'antenn d'eo'hadur, Hui-mez n'oa ket evel e genseurted eun den laouen he mat, adao e haas ha d'ezan war ar e-h'antenn euz v'elc'h euz euz war ar e-h'antenn, ar e-h'antenn, ne e-h'antenn m'ose, ne gante m'ose, ne z'ebal m'antenn, euz ar gar ; eun den p'iz loiz e oa hag euz e-h'antenn f'alla, eue e arc'hant war gampi, da v'elc'h, ar laouer, ha Ker-gallig a d'ha p'enn skoed d'ezan abao pell anzer ; Pa a veaz d'e gaout ; goude a reaz e d'antenn e « Goude ar romm, eme Loiz, e c'hellad p'eo ; gortoz ar mare-ze ! »

— « Ne rei mat eun eur m'antenn d'ha, ma he ma-z'avez ket m'antenn p'ou en deus k'ouf ha yaouan-k'ouf, pe-h'antenn ! »

Loz a gentes nevez vena en benn penaz en devoa
graet anavezet gant ar Groustked ha penaz en
devoa graet d'ar c'hoar ha penaz en devoa graet
d'ar c'hoar ha penaz en devoa graet d'ar c'hoar.

Per Balthazar a reas d'ezan eiz d'evrez all e
hag ha kalc'h a reas e zoni an vont d'ar c'hoar ha
velat ar c'hoar d'evrez.

Kerkent ha mar ar savet all loz en em lakaas
en benn e fenehag gant en e zoni.

Parvez ar c'hoar d'evrez e e hennadonk d'ezan
ha ha d'evrez a reas ganto ha e savet da gant evel
ar c'hoar.

Dikun d'evrez d'evrez
Ha d'evrez ha d'evrez

— Gant ar savet en e hennadonk ha e savet
ar zoni d'evrez ha e savet ha e savet e reas
ha e savet.

— Lavar ha lavar ha lavar ha e savet da e hennad
Ha d'evrez ha d'evrez

— Disadonk evel evel d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez

— Ha evel ar savet da ha evel d'evrez

— D'evrez d'evrez d'evrez d'evrez evel ar c'hoar
ne hennadonk

— Gant ar savet ha evel d'evrez

Per ar c'hoar d'evrez d'evrez d'evrez ha e savet
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Lavar d'evrez d'evrez e hennad ha gant

— Kerkent ha evel d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Ha evel d'evrez d'evrez d'evrez ha e savet
d'evrez d'evrez d'evrez

— Mat mat a gant ar savet a zo evel d'evrez
Loz ne ha ket a reas d'evrez

— Mat a reas d'evrez d'evrez d'evrez

Per loz en em an a d'evrez d'evrez d'evrez ha e savet
a reas d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
ha e savet d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Breiz ar c'hoar d'evrez en devoa en hennad
ha e savet d'evrez d'evrez d'evrez

Mez en devoa evel en em ziskouez ha e savet
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

Per d'evrez en em an a d'evrez d'evrez e hennad
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

Ker en devoa loz en em savet d'evrez
d'evrez d'evrez

Per loz d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— D'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Gant ar savet d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— D'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Ha evel ar savet d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— D'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

Dikun d'evrez d'evrez
Ha d'evrez ha d'evrez

Disadonk evel evel
Disadonk evel evel

— Avel d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Ar savet d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Ha evel d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Lavar ha lavar ha lavar ha e savet da e hennad
Ha d'evrez ha d'evrez

Disadonk evel evel
Ha d'evrez evel evel

evel ar c'hoar d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

Loz en devoa
Loz en devoa

— Per d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

— Kerc'hoar d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez
d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez d'evrez

astennet ez neuz anezan euz wech i escorout a r'emp
 e c'hellec ar c'hemenec echon al labour, met a gliz
 zonnec chomet a zav ha selu perak hon eus kashve
 anezan, teuz neuz goudeci dont a henna euz an d'lo
 nor anezan a zo behu di Sioua a reomp en nor rouin
 teuz dindan an douar, dounnoh ezel ar mor !

— Mar d'eo war enno Loiz ho peus anaoudegez vat
 dan goadnet d'edenn tenna ho mignon a vea.

— Petra z'peus ezonn ?

— Euz gwennec'hennak da bara Peire ha wa an
 ehad paaza.

— Sell, kas ar sier-man ganez ! Hag e taolent d'e
 zan ar godellou-hen rouz a zougent en dro d'o c'hori.

Hon-den a zastumas diwar an douar, muna ma
 c'helle anezo, ha d'ar red beteg ar ger.

— Enaout dillo ar gouloù rousin, va hini goz,
 prenit an nor ha stignit ar prenestr gant adun ne
 vefemp gwelot rag ganen ez eus arc'hant a-walc'h da
 brenn a leve teir barrez gant o ferson.

En hevelep amzer e taole war an daol ar sier bihan,
 Siouaz ! gwerzet en devoa an aman arack beza prenet
 ar vioc'h. Pa freuzas ar c'henta ne gavas ennan ne-
 med trez ; en cil ne wêlas nemed deliou sec'h ; en
 tredo, eun dournad reun, hag hevelep traou en enno
 holl.

Lezel a reas eur youc'hadenn ken hirvoudus ma-
 sonjas e wreg e oa prest da vervel ! Konta a reas d'ez
 e pelec'h e oa bet ha petra a oa en em gavet gantan :
 « Santez Anna, emezi, ar c'hornandoned o deus graet
 fallagriez ouzoc'h ! »

— Her gwelot a ran breman ! goap o deus graet
 ac'hanoun !

— Hag ho peus kredet, paourkêz, kregi en traou a
 zo bet d'an dud villiget-ze ?

— Kaout a rea d'in em bije kavet ebarz aour ha
 perlez !

— Euz ar pez ne dalv netra ne c'heller tenna tal-
 voudegez ebet ! Ar c'hoz sier-ze a lakaio dichans en
 ti ! Teuler a rankan dour benniget warno.

Distaga a reas eus ar voger eur pinsin pri, souba a
 reas eur bod beuz ebarz hag e strinkas dour warnezo ; a
 vec'h m'oa kouezet gliz Doue war ar sier ec'h en em
 gavas eur burzud : ar reun a deuas da veza perlez ;
 an deliou a droas e peziou aour ; an trêz e mein pre-
 sious ! An lenzoriou, laeret diwar goust ar gristenien,
 kuzet gant pôtre ar Zabad, a ranke, dre urz o mestr,
 dont adarre war an douar evit beza implijet da ober
 vad.

Loiz Kergalleg a réstaolas e bemp skoed d'ar Ba-
 libouzik ; rei a reas kant lur winiz ha dek gwalennad

an em gwenec'h da gement paout a oa er barrez, gwerz
 barden kant c'herenn evit an aman a reas d'an rouin
 Person.

Petra a reas euz anezan, va c'houarnad, hag euz
 an d'ker-besnevan, dont a reas d'ozan ha d'eo hini goz
 euz d'ostenn vigele, euz enno bras digant Doue,
 deska a reat d'ezo karot Doue hag e z'arvicha p'en
 deus ar c'halloud hag ar vadelez da ne b'alooudegez
 ar hon oberou dister, da venniga holl labourou pen-
 dezlek pa vez graet peb tra dre ganantez evitan !

Tennet diwar **E. Souvestre,**
 gant **Tintin Anna**

Rapport sur les Concours bretons du "BLEUN-BRUG"

(Suite et fin)

IV — CONCOURS DE PIÈCES DRAMATIQUES

Nous avons reçu 5 pièces, qui se recommandent par des
 qualités diverses, mais dont aucune n'a paru de nature à
 mériter le prix proposé par la générosité de M. Le Diberder.

L'une est une comédie de M. Loëiz ar Floch, de Bodilis,
 intitulée **Trubuilhou mevelien Paolig**. Ces deux actes sont en
 breton familial, populaire même parfois, mais toujours cor-
 rect et savoureux. Par malheur, il n'y a pas d'action ; presque
 tout se passe en discours. Ces controverses pourraient four-
 nir matière à une polémique de journaux — non sans incon-
 vénient d'ailleurs, car cela soulèverait sans doute des récla-
 mations de personnes plus ou moins directement visées.

2. La pièce de M. Jacques Kerrien, **Dindan ar yeo**, achevée à
 Düren, en Prusse, a un caractère plus sérieux et plus profond.
 Cet épisode de la Révolution en Bretagne est écrit en un léo-
 nais excellent quelquefois influencé par le vannetais du
 regretté Calloch. On s'étonne d'y rencontrer ça et là aussi de
 fâcheuses méprises locales, comme « va c'houzoug » pour
 va gouzoug ; « me ho kas » je vous haïs, pour kasa. La versifica-
 tion n'est pas toujours coulante. On peut trouver aussi que
 les personnages sortent de leur rôle, pour se faire les inter-
 prètes passionnés d'idées qui n'existaient guère de leur temps,
 et qui, en elles-mêmes, font penser à la maxime : **Corruptio
 optimi pessima** ; défions-nous de l'excès, même dans le bien !

3. Sous le nom poétique de Kelen-Glas, un prêtre morbi-
 hanais nous a envoyé une tragédie en 3 actes, **Kloh sant Renan**,
 qui suit de près une pièce française inédite d'un de ses con-
 frères, M. l'abbé Le Dorz, curé de Saint Padé. Ce travail rap-
 pelle aussi aux Bretons la belle légende cornouaillaise
Buhez sant Ronan, dans le Barzaz-Breiz. Il est éminemment
 propre à les intéresser. C'est du vannetais simple et coulant,
 quelquefois avec influence heureuse des autres dialectes,
 comme dans **en al** l'autre (à côté de **aral**) ; il y a même exagé-
 ration en ce sens dans « un iliz gaer », qui peut sans diffi-

ouïe rester partout laor. Une mutation plus abusive est « or
naked » pour coller, pour q- rouak en une syllabe est une
contraction violente qui ne s'impose nulle part. En passant
à des formes de ce genre trop isolées, chaque dialecte a
un développement de l'intensité de tous. Ces contractions sous-
dialectales ou dialectales ont, par exemple, leur pendant dans
les dialectes celtiques du terrain, comme lo-ach rou, etc. qui
sont également récentes et isolées.

Emile LENAUET

TENSOR LANN-GARVEZ

Remplit les conditions du concours; elle est libre de la vie
française et de la tradition et a une certaine valeur littéraire et
théâtrale.

Malheureusement le sujet est bien pauvre et local. For-
position que rencontre un curé de la paroisse de Bresecq
d'où la Sainte-Vierge est apparue et le miracle de l'anne-
corde de son enfant. Ici plus, la pièce met en scène des per-
sonnages réels qui ont joué un rôle dans la Révolution et des
faits précis empruntés à cette époque malheureuse sont con-
tenuement rappelés.

En total de vue littéraire, Tensor Lann-Garvez a de grands
mérites. L'action en est bien conduite et très vivante. Il au-
teur est heureux dans le choix et la peinture des personnages
certains paysans, certains bourgeois de catholisme, etc. Il
maître bien les ressources de la langue, notamment les pro-
verbes populaires, il introduit avec beaucoup de propos de la
musique et des chants, etc.

Malheureusement la langue, très correcte, journalière d'in-
corrects particuliers verbales a et oz confondues ainsi que
la conjugaison ordinaire et la conjugaison par -ant au cas
hon-etc remplacés par une forme à l'émulation personnelle.
am mouz gouzout lui place valent à un verbe type du
paradigme goult, goult, (me et oult, goult a gan). (Amelisme)
oult est employé couramment à la place de douz pour mar-
quer l'élévation, distro o zellou ouz nend « décamer ses
regards de... » L'alliteration la plus frappante est celle de
drezco. Ce mot est prononcé en Haute-Cornouaille drezak
d'où l'auteur a tiré depuis une prononciation locale car tel
sa en l'emploi couramment pour rendre « vers »

Beaucoup de mots intéressants, mais aussi des formes
savantes tirées de Galloch et des Notennou et qui souvent
manquent d'être nommés, notamment dans un texte aussi pau-
vre : fiod, viare, kevina, kevinaus, kenbrazeg, rediois et
(approcher en courant), c'hoarva, ar Forban doucet (pour un
Dois farbanet le Dieu existant), etc.

ODILEA

Ne remplit pas à mon avis les conditions du programme.
C'est l'histoire d'une jeune fille qui, à la guerre, soigne les
blessés, reconstruit les courages, élève les orphelins à Dieu; elle
survit la vie du général qui la demande en mariage, mais elle
refuse et se fait religieuse. L'auteur a transporté ce thème
pour cinéma dans l'épisode le plus glorieux de notre histoire

la reconstruction de la Bretagne après son démantèlement par les
Normands) qu'il s'en trouve changement demandé. Le mit
capital de la libération de la patrie est codé par le tableau
des vertus d'Odile, les héros de l'indépendance bretonne pas-
sent au second plan. Alain Barbe-Rorte est une manière de
sous-air bon-entendu et assez naïf, quant au motif de
de l'annexion. Il apparaît seulement dans l'un des tableaux
pour aider Odile à relever les blessés et faire un petit speech
de circonstance... Des brades banales sur la Bretagne et
quelques pompes comme les Normes ne suffisent pas à relever
le pièce et à lui donner une allure bretonne. Non seulement
le fond est insuffisant et pauvre, mais l'action manque et il n'y
a aucun lien entre les tableaux.

La forme, vu le motif que le fond, la langue de l'auteur est
en progrès; elle est suffisamment riche et assez correcte
dans l'ensemble malgré des fautes de genre (mor féminin,
de mutations (dour zha), des impropriétés de termes (gand
pour rendre « nation ») et il y a quelques vers boiteux ou mal
composés et des négligences de rimes.

L'opéra, cette pièce comme ne répondant pas aux condi-
tions du programme au point de vue littéraire et breton.

R. AVALLÉE

Goueliou ar Bleun-Brug a zeu

(12 ha 13 a viz Gwengolo 1923)

KENSTRIVADECOU

I — **KOMZ-PLEN (Prose)** — Diskotez peotroz eo
dine Istor Breiz hag ar Brezonneg-Iennet na skrivoz e
dine breiz ha ar Breiz en deus ezomm peb Breton da
ober na fell d'ezan ober euz d'e oden ha d'e hano.

II — **BARZONIEZ (Poésie)** — Dou brezad mado
arack amzer ha Dispac'h (1789) a dda a-nevez war an
douer : e zell war stad Breiz hag a gouzout

III — **KENSTRIVADEG AN A ROUDOT** — Dou
brezad warc'h d'ezan o zouladad war stad breizus
e vao a vel neman ket ken er gor en e barrez kan
treot ha ma z go an holl gant vez ha gant gizioz an
estren. Alont a ra da ezout an Aotrou-Mer hag e lavar
d'ezan stourm en hano ar barrez ar mer a respont
d'ezan n'en deus callad ebet evit an dra-zes ar peb
zoulad a laka en e benn ober euz dra bennak drezan
e-unan. Petra ra a gav d'eo'h ?

IV — **KENSTRIVADEG ARZUR DE LA BORDERIE**
— Pe soudr frankizou he deves Breiz arack ar bloaz
1789 brevez al lizer-argilec sinet gant ha gant Bro-
C'hall ar bloaz 1532 ?

l'histoire, l'histoire ou à la fois l'histoire ou à la fois l'histoire...
l'histoire ou à la fois l'histoire ou à la fois l'histoire...
l'histoire ou à la fois l'histoire ou à la fois l'histoire...

VI — DISPLEGADeg (Déclamation): An peiz a vo da
displegadeg...
Tri briz unan a 20 luriad unan a 15 luriad hag unan a 10 luriad levrloù nevez a vezo kinniget evit pob hiniotas ar pemp kenstrivadeg a zo bet haro anezo uheloc'h.

VII — LENNADEG VREZONEK (Lecture bretonne): An digadeg
le 19 a viz Eost 1922 hag 10 a viz Eost 1923...
Buhez ar Zent — **Eur born levrloù nevez** namn a vezo rannet etre ar re vatreka anezo war al lenn brezonek.

VIII — KENSTRIVADEG AR BREZEGEREZ (Concours d'éloquence): Ce concours amateurs en 1921
d'avec succès...
Le jury d'éloquence sera présidé comme toujours par **M. E. ERNAULT** chevalier de la Légion d'honneur professeur à la faculté de Poitiers et président de la **Breuzevour ar Brezonek**.

Les concours d'éloquence est ouvert à tous les jeunes
Bretonnes de 14 à 25 ans, sans distinction quel que soit
le dialec'h dont ils se servent. Les lauréats de 1921 et de
1922, sont donc hors concours. Ils comprennent une
preuve écrite et une épreuve orale, sur le sujet sui-
vant qui est imposé à tous:

<i>Displegadeg en c'hennadeg brezael dik dik dik dik</i>	<i>Hag ar dik dik dik dik dik dik</i>
--	---

Tous les concurrents dont les épreuves écrites obtiennent les meilleures notes peuvent seuls prendre part à l'épreuve orale.

L'épreuve écrite doit être adressée à M. le Docteur L. DULARDIN, président du Bleun-Brug, Saint-Renan (Finistère), avant le 15 août dernier délai.

Les dix concurrents admis à participer à l'épreuve orale devront se présenter devant les membres du Jury

le 13 septembre prochain et recevront par cet effet une indemnité de déplacement de 20 francs.

IX — KENSTRIVADEG AR C'HARDINAL-DU-BOURG a gavoñ uhelloc'h.

X — KENSTRIVADEG J.-P. CALLOCH (Pezh 500
kafek) ar c'hennadeg...
AR C'HARDINAL-DU-BOURG a gavoñ uhelloc'h.

XI — KENSTRIVADEG AR C'HAN a vo embannet dal
ma vezo pennañ. **Kanadennoù ar Bleun-Brug 1923**.
D. T. DULARDIN
Reder ar Bleun-Brug

Lenni mat — Holl skoldoù ar peder kenstrivadeg
kentañ he re ar seizvet ar rannko beza digouezh a beñ
Hamm Bost da zivezadenn **M. le D. DULARDIN**, presi-
dant **du Bleun-Brug**, **Saint-Renan (Finistère)**.

Trede Kenstrivadeg ar C'hardinal-Dubourg (1)

- I — Pennad digadeg evit ar c'hanadeg... **15 poent ar respont**
- II — a) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
b) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
c) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
d) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
- III — a) An c'hennadeg... **20 luriad ar respont**
b) An c'hennadeg... **15 poent ar respont**
- IV — a) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
b) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
c) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
- V — a) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**
b) An c'hennadeg... **10 poent ar respont**

(1) Selliñ e c'hennadeg matem ar golo hag e kavañ e hennadeg
faoutañ ar c'hennadeg.

Potred Rosko

Neuz par e Breiz-Izel da Potred Rosko
huetet mi vat o neuz dre oll bro-war-douar
— D. HERRAIS. *Sant-Polred-Rosko* —

- VI. — Petra dre tud ar plig hag ar amezalon da c'hoar?
- 1) Pa vez diñset an Aotrou Dont da unan klany? — **10 poent ar respont.**
- 2) Pa vez mouet an unan klany? — **10 poent ar respont.**
- 3) Pa vez ar c'hlanvoue? — **10 poent ar respont.**

- VII. — An oñz-kastell da lemm-hennez a-dre-ia ar-ouz Buhez ar Zent ha lemmet-met all he da lavaret goudeze ar pe-dennon e-kommander deus d'alo-het ar reiz-karav, en hon bro.
- 1) Penaoz ar dra-ze? — **Displegit.** — **10 poent ar respont.**
- 2) Petra eo met ar c'hiz-ze war ziskar e parrezioù a zo? — **10 poent ar respont.**
- 3) Petra a zo deit da heul? — **10 poent ar respont.**
- 4) Petra a deit da ober evit ana-chomo ar c'hiz-wat-sa en ho li? — **10 poent ar respont.**

TAOET-EVEZ. — Ar vugale-se devezo komerel an-deourou kaera da ronka da devourou-se devezo 20 poent amerc'h evit an dra-ze hag ar re o devezo skriket o brezoneg, en doare-cwella o devezo-se 20 poent amerc'h evit o doare-skrika.

100 LEVR. — Nevez lammi war o c'henta lammi a zo lammet di-ar-cwella-labourou da levr an-dina a e-hunezo ar-ampiz-kenta a dalvezo 30-liv.

ALLOU. — 1) Ar vugale-gaddek a-16-vloaz beteg 16-vloaz a c'hell labourat evit ar c'honour.

2) Takat skler e penn-peb deves an-does, aenni-da-beun da lavaret eo al-lezhario an-dano, an-geradenn ar-hirrez hag ar-**bureau-poste** eo takat-ouspenn-troch-pad-hag ar skola-houmlit-skisten-pe-lak. — ma-heulit o-noz eus skol-ben-nak-va-sikhanan.

3) Skriker o brezoneg, sker-ma-trez, ne dalvez ket deus oñ labourou-grat e-gallez.

4) Neuz ezamm-ebet da-ell-skriker ar-goulennoù-takel-avel-hen ar-gouenn, ar-gouenn. Pa-ho-pezo-rot eus-respont ma o-houenn ar-gouenn-avel-hen a-hin-mout da-benn-d-lina-ha-lakel ar-giz-man, H. a. H. h. pe H. 15. H. 2.

5) Digast-ho-labourou-kerket ha ma-vezit-grat, ar-pe-zivaza ar-dle-tan-em-caout-ahenn ar-20-m-vaz-Mad-C'hoant an-berc da-laket-oll ar-prizioù-se-kevrenn-miz-C'hoar-ma-C'hella ar-prizioù-en-om-paout ar-paotzioù-atek ma-peur-zeo an-amzer-skol.

6) Mankouar-hat-let-takel eun-jimbr-post war-ho-lizer ne-gement ket eul-lizer ha ne-vezo ket-timbrel.

7) War-does eo Monsieur-labbé-Martin, vicair a-Saint-Renan (Finistère). — Hag a-zivaz-300-liv-e-hu-pe-du-takel ar-c'honour-man (ronkour ar-c'hed-az).

ALI-DIVEZA-HAG-A-BOUEZ. — Takel da dalvezout an-tennoù-ho-peuz-eure-ho-mouarn-ne-el-skriker ket-aveze-avel-Diveza-ivez-c'hoar-ma-re-a-da-o-daver-en-ho-labour-o-lagad-o-c'hent-selket-ne-war-ar-pe-z-takel-ar-pe-a-vezo-anat-o-deus-grat-an-ell-ho-z-pret-a-deus-diskar-en-o-toukhou.

Ha-brann, a-zevit o-ell-labour, grant-rot-ez-300-ar-puk-keret ar-dra-man?

J.-B. MARIN.

E-touez kentou an-tud Breiz-Izel him ebet-he deus-kement a-bead-ha Rosko, da-veza-lemm-a-fouge-gant-istor-he-amzer-dramc'het-hag-an-frac'h-koz-ehomet-gant-avel-relegier-talvoudus.

Ber-he-deus-maleh-mat-da-stourm-ouz-an-frac'h-hag-an-amzer-tall-ouz-enebourten-ar-vro-ouz-he-amezeken-bepred-douget-da-stourm-outr.

Deut eo-a-benn-eus-an-amzer-tall-o-sevel-he-ziezh-membenez-ze-war-eur-bez-izel-die-houder-ken-rost-dar-mor-ma-mith-an-taonou-die-he-tuioù-dar-goulanou-bras.

Keraden-vunnt-da-genta-stag-ouz-unan-eus-parrezioù-Kastel-Rosko, a-enebdoù-dre-veza-pennek-a-deus-da-gaout-ive-dezi-he-unan-tanmou-ha-hiz-irgant ar-ger-zantel-houman-a-glask-hira-ma-C'hell-las-miret-avezi-dindan-he-galloud-Rosko-a-ze-bet-se-douget-an-amzer-ar-zoudard-war-zao-ave-sant-dindan-an-arc'hou-e-penn-pella-Breiz-diskar-an-Morc-hag-a-ze-bet-palet-ken-does-a-wech-gant-he-martolodet-dispout. Ar-re-man-war-a-gontel-a-vea-da-guzat-adreney-Enez-Vaz-da-c'hedek-ar-Zozon-da-zont-eus-an-Amreiz-hag

veel evit charret ar vanehadourez betek ar magaden-
non. E cheller kredi n'edont tamm ebet e chal gant abou
kouskoiz. Ar re-man a skizas pelloc'h gant kement a
fao, hac eha sevel eun tamm biao a arc'hent crezo da
ober eur voger da choudori o forz eus tui ar mor bras.
Desket o doa gant ar skiant-prena difizout drochi ar
Zozon, ha setu perak e arc'hont ar tiez war bord ar mor
evit kement a gested brian krenv gant toustougoù hag
a vije eun kanohou.

Ne gava ket drezo evelto oa awaleh kement-se ha se-
tu o fellas drezo sevel eun iliz da Itron-Vania-Kreiz-Baz,
cleach o zammig chapel izel ha dister kenan hag o oa
stad ouz pavez an Hill-Zent unan eus seiz chapel Mi-
nint Bro-Leon.

Roscoff

N'oa ket kement-se eun dra eas da gas da benn rak
d'an p'oc'h-se an O'roun Eskob cuspenit ma'z oa den a
iliz a oa ive dijentil kont a leon, o gonselli ha pennou
bras Kastel santan, azius pe kentoc'h d'allet gant ar gwal-
loz a roe d'an O'roun all da z'arc'hel penn da Roskoiz.
N'oa a reas o'ou etasse eknag iliz ha chapel war e zora-
nou abalamour d'ez e da rankout dont da Gastel d'an oit-
son. Hogen da ober em devoa gant pennou kalet s'p'oc'h
Roskoiz a welas drochi peha o doa da ober. Hag a ha
kregi da zispenn perak ha da zavel ar veur da ober eun
dachen n'el e goue ar vod, el leach ma'z frouche o un
vrasa.

An dachen-z e vete goude gant ar mor da chour-
lanitiz men s' gwinon an eskob rak-se n'ant ket de-
tek eun. War an ed uhelad-se eo e savas Roskoiz o
iliz. Ar eskobien marize e reas eun tammig trouz, kous-
konde e voent eurus marval, peh o'ou d'an re-man
kaout eur begad douar da zigeme't koulou ar re vo-

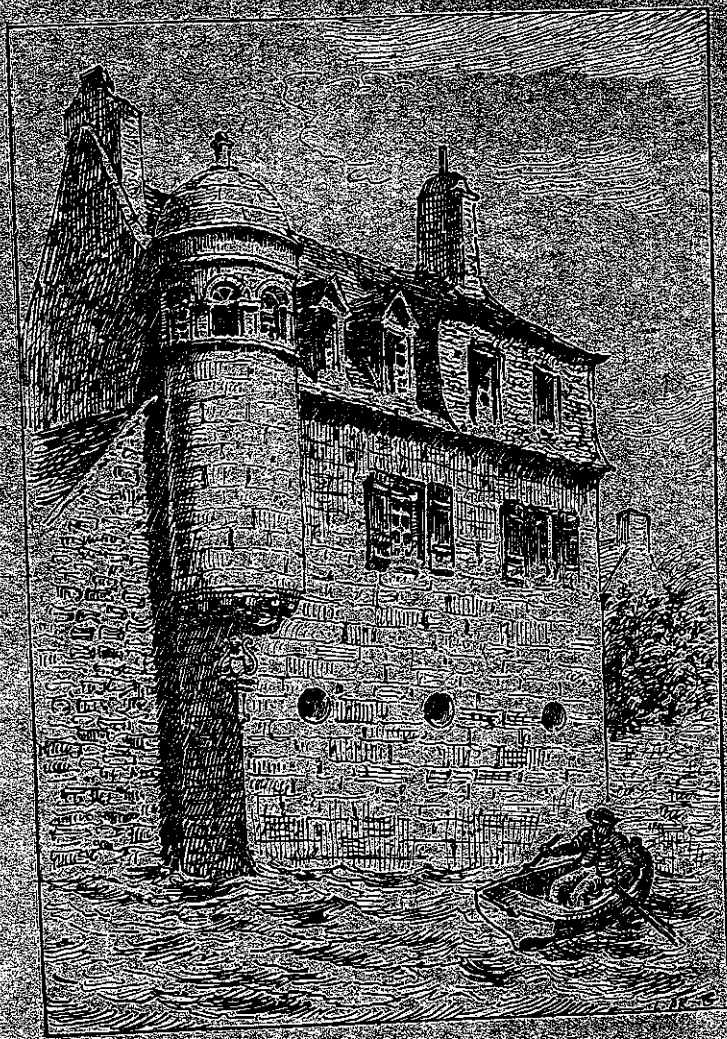
ro ha, eun man-found da verdet ar vugale, evit ro dige
ket da ober dre hep seun amzer an hent ha ha fall gava
eus a Rosko da Gastel.

Setu penos e savas Roskoiz a-benn da zavel an iliz. Kou-
a felle drezo kaout Mann e savont eun touz kaer hag is-
koz eun touz hag a ze brevet eun draug beantik ouz tui
iliz ar e Gualda o e Grouad. Ar plan anezant manize
a zo bet diuset gant eun arc'hitekt eus bro ar Gwaldal-
kinn. Kavel eo bet herve ive ouz gwerin was eun lesur
eus an amzer goz gant he balistrou savel an iliz d'eben
revel e humon o eur vabmant. Neuze an iliz he-unan a
vije koul al lesur kavont a reer eun men a skoude
eus iliz ar XVI kanved, ha dabu hez kanol mean o be-
gobastennek war z' bro ar Zozon.

D'ar 15 a viz goz 1543, endra ma'z edo ar c'hleier
eun vrasa bore evit enori Mann. D'ou savet eun men
koul hag eun Mann Stuart Rounez Bro-Skos, a zouras
o Rosko. Koua a reer e savas chapel Sant-Niman tost
d'ar porz el leach ma'z wela ehoaz he d'amintron. D'ou
a vije bet drezo pe eo evit edo ar chapel an he z'ar er
Houz d'ouz wela zoken ma'z gant ar rounez rouzeud
a d'ou evit d'ouza d'ouze gant Frans, ma'z d'ou
roue Frans Koua a reer ive e savas eun tammig tou-
fel uz d'ou mor evit kinnada drochi he mar'oloda. Ke-
ment-se adarre a zo eun tui rak an doue a zo hano
anez anan ma'z voe savet nemet pell goude. Ha neuze ar
d'ouze yaoutik a nante heza gwall skis eus he bea
ha ha na e'houme nemet eun dra d'ouza. Kaset e voe
war eun da d'ouze a eskob Kastel ha chom a reas eun
d'ou pe d'ou d'ouze.

Rosko a gentelhas da gred ha da gemit epad ar
XVI kanved. D'ou maro'ou ze voe t'ous Roskoiz da zavel
an tiez kaer ar c'hlan d'ou hospital a voe gret er
bloaz 1574 evit digeme't ha beva peorien ar chanton.
Eskob Leon an O'rou de Neuville a reas an douar hez
goude an d'ou kon p'ouant nemet eun d'ou ar bloaz
evit term.

Hopdale avit, er bloaz 1587, e'oullas war Rosko, kou-
ha war an vrasa-bez eun rouad amzer fall eus ar falla.
Gouzout a reer penos e savas d'ou Merco'ou d'ou em zavel
eun Mann IV ha da veda ar gatolled eun eun Brez
bras evit maral ouz ar roue protestant da ren war vras
Frans. Ne'ra kaer d'ou d'ou zur Hogen, evel eun eun hez
kavret an'ou hano da lennere't e'ouz ha Brez eun
Bregle-man a d'ouzas re alies, s'ouaz da vandel d'ou
e'ou'ou menozou fall hag oberou vil.

—Eun ti kor e Rosko.

Kastelliz a veas e fr an Emgleo. Roskoiz a dennas ke mendi ond eun ma voe net kas soudarded (meus 1590) d'os lakat da bleat. Errouez ar re a zalc has da roue e Rosko e kavomp m'ar Kristen Papp unan eus bras a mar e hadouren ker. Bet e voe dreun reo her e kuz eus e di evit ne vire ket er roue hag o zalcas da vanez. Kerouzen a oa neuze da ar c'habitan de Roscon a du sant ar roue. Ne jomas ket enell du drabas frank hopdale e teuas potred an

Emgleo zantel da lakat seziv war ar chastel. Koueza a cure eiro o daoum (du 1590) goude m'o devoe diskaret d'ar eirs ar mogeron ar dennoñ kanol.

Kristen ar Papp a c'hellas dizrei da Rosko goude paca eun tamm brao a anchant. Meur a wall da vout all a oa da c'hoarvezout gantan.

Er bloz 1594 al laer bras Guy Eder Fontanella, hag a oa emezan eus an Emgleo zantel a veas gant tri gent konsort da ober tro Leon. Tizout a reas betek Rosko. Ne reas netra da diez tad an Emgleo zantel, sailha a reas avat gant him Kristen ar Papp a du gant ar roue protestant evel a ouezer. Ar Roskoad avat n'oa ket den da lezel unan all de douza heb stourm. Ober a reas eus e di eun chastel krenn hag e blozas yaman war e vevelen hag eun toullad mantoloded ken dispont hag hen ha na c'hoil ement nemet en em zifen. Tenna a rejent ker brao ha ker mat dre an toull o doa creat er mogeron ma rankas Fontanella hag e boued spellat eun tammig bennak. Koulskoude war ar pardaez ar munisionou a deuas da vankout gant Kristen ha Fontanella. O welet kement-se a dolas e dud war an tr lakat a rejont an tan en nor hag a en tri a vertron. O h en em vout a gwasa ma c'helont en den valhen. Ken ampartal ma kouezas an darn vrasa nezo e c'hae leun a zour. Kristen ar Papp en doa pourchaset dez o anevaj tounnusse en eur breuza leuren ar zal hag a oa en plench. Endra ma edo potred Fontanella o h ober korijou douz sail Kristen a ziskennas ar prima ma c'hellas en eur vagr da vont betek unan eus e listri bras ha da dec'her gantan war zu Malaga (Bro Spain).

N'oa ket ehu e drubuilhou gantan. Ar Spagnoled a lernas e lestr war zigarez m'edo a du gant Henri IV. Ent a stourme gant an Emgleo zantel eneb ar roue protestant.

Tammec a rejont digantan kement en doa war e chon ket kabiten eul lestr eus Sant Valery war Soum. Er B kandi a zavas anezan war e vatmant da zont da Frans. Kristen ar prede e c'hele reas awaleñ douz achano da breiz. Eazra a re a Er Sant Valery e voe tamallet da veza e du gant ar roue protestant ha setu e voe tolet en eul reo h'koz ha dished. Daou vloaz e chomas eno hag e ket se him ebet eus e dud na c'hellas gouzout petra deue da veza. Kredi a reant e oa maro pa gevjont lavaret edo o tizecha e prison Sant Valery. Roi a rejont eur bern mat a anchant da brene e frankiz ha setu e c'hellas dizrei adarre da Rosko. Hogen kement a drubuilhou o doa debret e zanyez hag e veched. Mevel a cure prestik goude er bloaz 1600 ha bezret e voe e h'z veur Kastel Pol.

Hep kaout kement a boan hag hen kenvoiz Kristen ar Papp a c'houzavas koulskoude eur maread drubuilhou. Er bloaz 1594 e mankjont paca 70 skoed da ar jeneral spa

Dimez eo koz eo ha holl
 N'ezza kons d'inn eo ha neu deun ul
 Ken gwir ha nevez he neiz d'inn
 Ken gwir ha nevez he neiz d'inn
 Ken gwir ha nevez he neiz d'inn
 Ken gwir ha nevez he neiz d'inn
 Ken gwir ha nevez he neiz d'inn

Mel kaer en doa prezet evit d'inn
 Hag hopal harz al laer war an tenn
 Houman kuzet mad en douar
 Da glemmou Yann a zo bouza
 Stag evel eur vrennigenn
 Euz ar garreg
 Marigait ne loc he takenn
 Hag e leze Yann d'inn
 Barz ar fin goulskoude n'em glevjont da gemaz
 Evit barner
 Kaz ar villin, eun targaz briz,
 E hano Raminagrobiz
 Raminagrobiz en doa brud
 Etouez an anevaled mud,
 Da veza eur c'haz mad
 Ha zoken alvokad
 Lart, rond evel eur vi ha livrin e vlevenn,
 N'oa ket gwest, emezo, d'ober droug d'eur c'hoanenn
 Hon Tadou koz a lavare :
 Arabad barn diouz an doare,
 Dindan kroc'hien flour an danvac
 Bleiz awechou ya da guzat
 Kement-se a zo gwir estreget vit an den,
 Ha ma n'am c'hredit ket, klevit fin va c'hoachenn :
 Va mignoned, eme ar c'haz,
 Tostait, tostait, tostoc'hik c'hoaz,
 Me zo koz, siouaz d'in ! Pounner-gleo eo va skouarn,
 Red eo d'in klevet mad, hag ho klevet ho taou,
 An eil goud' egile, evit ma c'hellin barn
 Oc'h pe du 'ma ar gwir, hag oc'h pe du ar gaou.
 Hep diskredi varnan netra
 An daou ziskiant a dosta ;
 Ha ker buan an targaz brein
 A astenn e zaou bao,
 Ker brao,
 Hag o lak kein oc'h kein,
 E pep amzer
 Dirak barner,
 Neh a c'hounid ato a goll,
 Kement-se c'hoarvez gant an holl.

**

Lennerien « Feiz ha Breiz »,
 C'houi zo-holl tud a Feiz.
 Pedit vit Bleiz-Nevet,
 Ma vo fin d'e glenved.

(Bleiz-Nevet).

Oh ! Pegen brao eo beza Maer !

Ma charid a va gant an hent, Ro-deal di-
 ro dell e-vel kent, Droug zo en ni war a we-
 ier Piou a zo kaoz ne med ar Maer ?

2
 N'em gaout a ra Charlez gant
 Hag o daou en eur veachi
 Peb hint a ra e zever
 Da benseilhat chupenn ar maer.

3
 Me a oa dlect d'in kaout pae
 Ma n'am eus ket, c'houi a oar ze,
 A-lare Charlez d'e gomer,
 I'ou a zo kaoz, nemed ar maer ?

4
 Met ma faperou 'zo chomet
 Ebarz en ti-ker da gousket ;
 Anezo ne vo klevet ger ;
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

5
 Mac'harid ivez en em glemm,
 A lavar eo trent he soubenn
 Ya ! ma ne c'hall ket troi ar ber,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

6
 Ar pae am euz zo re vihan,
 Ne c'hellan beva 'met gant poan,
 Ma bevans a zo gwall zister,
 I'ou a zo kaoz, nemed ar maer ?

7
 N'oun mui, a lavare Charlez,
 'Vit kaout bara d'am ziegez.
 Red e vo d'in trok ma micher,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

8
 Ma z'eo red-d'in paea tailhou,
 Ma renkan ober deveziou
 Ma kresk d'in bep bloaz ma foncher,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

9
 Evit maga va bugale
 E renkin labourat noz-de,
 Ha c'hoas chomin 'barz er vizer,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

10
 Kement tra am euz da verza
 O friz berdez a izella,
 Ar pezh a brenan a zo ker,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

11
 Pa-renkan monet d'ar mare'had
 Ez eo red d'in bale war droad,
 A-dreuz ar pri, a-dreuz ar fler,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

12
 Ma z'eus kement a vouilhennou
 A bri melen, a gochiellou,
 Evit monet beteg va c'her,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

13
 Oh ! ya ! eme Vac'haridir,
 He deuz ear galon kizidiz,
 Truez am euz ouzoc'h, komper,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer

14
 Ma ve ker yen epad ar goauv,
 Ma ve suilhet an 'traou en hanv,
 Ma ve fall an nevez amzer,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

15
 Ma ve grizilh hag avel put,
 M'o deus kement a boan an dud,
 Ma sav koummoul ebarz en aer,
 Piou a zo kaoz, nemed ar maer ?

16
 Michans eur seurt den digalon,
 Pa zeio an « election »
 Vo taolet er maez an ti ker,
 Ra gouezo er fank var e r...
 KENTEL
 Evit rei d'ar maer eur gentel
 Holl bec'hejou pobl Israel
 War e gain n'int tam re bounner,
 Oh ! pegen brao eo beza maer !

AR GWENANER.

Red eo petat an douar

An douar evit rei treuz-fonnus a dle beza labourer
ha c'heller mat hag ousspenn beza neat.

Penôs dalc'hennet an douar. N'e ket hep pean ha labour
skler eo. Eun tamm douar dilezet a zougo drez ha spout
ha pep sem ar zou louz.

Rak se e ranker c'houennat dies hag hir e vije ober ar
c'houennat war an draoull gant an daouarn diadist holl pa
ves parkeier bras. Met breman ez eus binvioù a ves silejet
gant kezeg hag a ra buan al labour. N'ez eus nemet hada
ha planta a renkennoù eun hag etre ar renkennoù
e c'hello tremen eur benveg da c'houennat silejet gant eur
march. Evelse e c'heller ober d'ar rabez d'an irvin d'an
malou-douar ha da veur a dra all. Evit peureber al
labour an den a ranko tremen varlerc'h ar c'houennerez,
rak ar benveg ze n'en deus ket a zaoulagad hag a skiant,
ha ne c'heller ket goulenn digantan ar pezh ne c'hell ket
rei. Met ar peb brasa eus al labour a vo great gant ar
benveg ha buan, dourn an den a beurebraio ar pezh a vo cho-
met d'ober.

Ar c'houennat, ouspenn ma laka neat an douar, a ra
vad ive o rei ear d'an douar. An ear hag an heol tomm a
c'hell neuze treuzi an douar hag a ro nerz d'ar planten-
rou, rak se e velit, goude m'eo bet loc'het an douar gant
ar c'houennat, an traou o poulza buan.

An ed ive a dlefe beza c'houennet. E miz mae, p'eo sa-
vet al louzeier fall, n'ez eus nemet mont dre an irvi ha
gant manegou tenna an askol hag an traou louz a weler
o sevel etouez an ed. — Amzer gollet, a lavaro lod. —
Nann, n'e ket amzer gollet eo. En eun nebeut dervezioù,
gant holl dud ho ti, ho pezo gret eur c'hempenna mat d'ho
parkeier. Ne lavaran ket ho pezo tennet an holl loustoni,
met ar peb brasa. Ha ne vo ket gwelet etouez hoc'h ed an
askol ha traou all oc'h en em zispaka, o rei bleuñ hag had.
Ma lezer al louzeier fall da zevel evel ma karont, e kar-
gint ar park a had, hag ouspenn ma raint droug d'an ed,
e lakint ar park da veza lousoc'h lousa.

Bez ez eus louzeier dies meurbet da laza, evel an treuz-
yeot (louzaouen-ar-c'hi, gwein), rak sevel a reont n'e ket
hepken diwar an had, met ive divar ar grizioù, ha p'en
em lakont da gregi en eur park, ne vezont ket pell evit
e garga, hag e reont kalz droug, rak debri a reont o lod
eus an teil. — Penôs dont a-benn eus an traou-ze ? Gwella
zo eo lakat an alar er park alies, an alies ma c'heller :
arat goude an eost, pa gaver amzer, ha lakat ar freuz goude
an alar, dastum ar grizioù tennet gant an freuz, o lakat
da zec'ha hag o devi da c'houde. Arok hada, pa vo deuet
an amzer, ober ar memes labour, hag an treuz-yeot a vo
nebeutoc'h anezo, hag abenn ar fin a vo rouez. Dont a

c'heller a-benn anezo ive o lezel ar park d'ober eur park
leion. Ma ves eunan peñt drez, an treuz-yeot a vo mou-
get hag zebenn eun nebeut bloavezioù an douar a vo neat.

C'houennat a ve red ive ar foennereier. Gwelet e ves
eun awechou askol bras ha traou all oc'h en zispaka
d'ober ar yeot hag a laka louz ar foenn. Gant eun delvez
labour e miz ebrel pe viz mae, e vije bet gollet tenna an
traou louz-ze hag e vije bet eno sevel yeot mat.

Er foennereier ez eus eun labour all d'ober, arok ma sav
ar yeot, kompez anezo, starka an toullou great gant treid
an chatal, feuz a an turladennoù goz, evit ma vo esoc'h
trouc'ha ar yeot d'ober foenn.

Ha ma vije eur mean bennak di-man di-hont, skler eo
e tleed o dastum. Er parkeier, dreist-holl, e ves awechou
leun a vein evelse goude m'eo bet an alar eun. Pa ves
fin d'an hada, e ranker dastum ar vein-ze, rak anez, da
boent ar medi, ar binvioù da drouc'ha a c'hello steki outo
hag o dezo droug bras, ha ma ves medet gant ar falz, e
vo riski da drouc'ha an daouarn.

Ar vein-ze dastumet divar ar park a vo tolet en hent-
chou ma tremen enno ar c'hirri, ha mat e ve ive, pa
gaver eun tamm amzer, kempen hep bloaz an hentchou,
rak spoutius eo doare an hentchou a weler awechou var
ar meaz, pa ves bloavezioù glao. N'e ket labour gollet e
vefe al labour-ze, rak evit dismantri ha terri ar c'hirri,
n'ez eus netra gwelloc'h eget hentchou fall ha digompez.

Al labourer.

Gwazed Breiz-Izel o vont da bardona d'ar Galon-Zakr

Daou dren, unan o loc'h eus a Gemper, wardro
5 eur diouz an noz, hag eun all o loc'h eus a Vrest, war-
dro 4 pe 5 eur ivez, a gaso da Baris, d'ar 16 a viz
c'houevrer a zeu, gwazed Eskopti Kemper ha Leon a
fell d'ezo mont da bardona da iliz ar Galon-Zakr.

Ar bardonerien a en em gavo e Montparnasse d'ar
zadorn 17, kerkent hag an deiz, hag a loc'ho eus a
Baris d'ar zul 18, diouz an noz.

Epad an daou zervez a dremenint e Paris e pedint
war bez ar zouard dishano, e welint ilizou kaera ar
gêr veur hag e lakaint Itron Varia ar Meziou, Itron
Varia Baris, Itron Varia ar Gonidou hag iliz ar Galon-
Zakr da dregerni gant toniou kantikou dispar Breiz-
Izel. Diou brezegenn vrezonek a vezo gret d'ezo ivez
epad ma vezint eno, unan e iliz-veur an Itron Varia hag
eben er Galon-Zakr.

Pedi a reomp hol lennerien eus a Vreiz, hag o deus
tro da vont, muia ma c'hellint, da bardona d'ar Galon-
Zakr, war doñenn Montmartr ha goulenn a reomp ivez

ouz ar vrenned hon eus du-hont e Pariz dont n'averus
d'om em unant gant e c'hennoz he da gansa ganta e vez
karr Breiz Izid menterh Kelen-Zaka, Hon Zavaer Jezuz-
Krist.

Ar puziou. — Kasokha digaset e vezoeh ac'han da
Paris hec'c Paris, lojel ha hevet (G' pred) e Paris, evit
135 lur ma kement an tredo-kas, 175 lur ma kement
an eul 225 lur ma kement ar c'honk.

Nell ker da pas kement-se ar draou galeoeh da
Siaoba ac'hanoc'h, euz vuzetenn heben a vo ha a-
walc'h ped gavar no vezo ket pad a eoh he dibut pred ebod
on hent na da vont na da zont.

Gouennit ho karkoun a ha doner, ar c'henda ar
gwella ouz Personed ho parrezou.

Orthographe bretonne

Les lecteurs du *Pariz ha Breiz* ont souvent manifesté le
desir de voir donner, dans la Revue, les règles de l'ortho-
graphie bretonne. Ils ont entendu parler de l'accord si-
gne à Saint-Brieuc entre les principaux écrivains bretons,
mais ils ne connaissent pas les termes de cet accord.

C'est pour cela que nous allons exposer brièvement les
règles de l'orthographe bretonne qui sont maintenant la
plus près fixées.

1. — Règles générales

Les lettres sont les mêmes qu'en français, excepté qu'on
ne fait pas usage de la lettre *ç* en breton.

Les voyelles *a, e, i, o, u* se prononcent comme en fran-
çais.

La voyelle *o* n'est jamais muette comme en français.
Elle se prononce comme le *ouvert* à la fin des mots et
comme *e ferme* ou *e* (avec accent circonflexe) devant deux
consonnes dures.

Le *r* consonne (qui sonne, qui se prononce avec la voyelle
qui suit ou qui précède) est remplacé par *ry*. Ex: *tyar* *tyer*
tyched *tya* (un seul son), *tya* (deux sons).

Les consonnes se prononcent comme en français, sauf
quelques rares cas que nous allons expliquer.

5. *h* n'a jamais le son *s* comme en français. *aco*. Il s'em-
ploie devant *h* *ch* et à la même son qu'en français: *cha-
tal* *chilka* *chom*. Quand il est séparé de *h* par une apos-
trophe il a le son dur initial que les Français sont in-
capable de donner: *marc'h* *anct'h* *kerzh*.

6. *g* et *l* ont le son dur même devant *e* et *i*, par exemple:
gedal *groul* *leb* *leze*.

Et c'est ici surtout que l'on voit la supériorité de l'or-
thographe bretonne sur l'orthographe française.

Kign boucher, *sevan* écrit en français *guignere*, qui
guere ou *quidante*.

Kegrier deviendrait *quégouaire* ou *quégouere* ou *que-
gouaire*.

En breton il n'y a aucune lettre inutile.

7. *l* se prononce comme en français. Mais pour marquer
le son *l mouillé*, on écrit en breton *ll*, et on voit tout en-
core un grand avantage sur l'orthographe française. En
français on écrit *ville tranquille*, *filles jumelle*, on donne
la même terminaison à des mots qui se prononcent dif-
féremment.

En breton les deux sons de *l* sont marqués dans l'or-
thographe.

On écrit: *pillig*, *hillaq*, *dillo*, *milliget*, etc., quand le
son est dur.

Mais pour marquer le son *l mouillé*, on mettra *ll*:
soñhen, *soñhen*, *millh*, *pillh*, *pillhou*, *soñhou*, *soñhu*,
ballh, *frallhet*, etc.

8. *ç* au commencement et dans le corps des mots est dur.
Ex: *in vosen* comme s'il y avait deux *s*.

A la fin des mots, c'est le même son que *z*. Ex: *curus*
alles, *lars* (un aimais).

9. *ou* se prononce comme *ou* dans le français *oué*. Ex:
gouere *he*, *gouelet* comme s'il y avait *gouere* *he*, *gouelet*.

2. — Ne mettre que les lettres nécessaires

On doit marquer les sons dans l'orthographe et employer
les lettres nécessaires, sans rien de trop. Ex: *an den*
(l'homme), son dur, un seul *n*, *me a den* (je t're), son
dur, deux *n*. De même deux *n* dans: *pen* *leun* *hoan* et
deux *ll* dans: *lellm*, *lellm*, *lellm*, etc.

Berz court deux *r*, *ber* broche un *r*.

Gerz mot un *r*.

Tal front, *sal* boutique un *l*.

Ball mauvais, *sall* sale deux *l*.

Mevl domestique, *sevel* lever un *l*.

Sitell, *chontell*, *sitell* deux *l*.

3. — Finale des noms et adjectifs

L'accord des écrivains bretons conseille d'employer, en
général, les consonnes douces pour terminer les substan-
tifs, et les fortes pour les adjectifs et autres mots. Et l'on
aura:

Tincaz, substantif, *tincaz*, adjectif.

Mad, le bien, substantif, *ma*, bon, adjectif.

Gallez, le français, substantif, *gallek*, français, adjectif.

Galloud, le pouvoir, substantif, *gallout*, pouvoir, verbe.

Dans cette règle il n'y a cependant rien d'absolu. Ainsi
il vaut mieux, par exemple, écrire *stalc* *quest* que *stalg*,
paq, car on dit *stalc'h*, *questela*. Le *g* dans *stalg* ne mar-
querait pas bien le son qui est dur comme le coup de fouet,
c'est *stalc* qu'il faut écrire.

Le *z* final anciennement dur est maintenant dans les adjectifs et adverbes suivants : *varc'hoaz*, *a-visteeaz*, *duz*, *choaz*, *digonez*, *diskuitz*, *feoz*, *hardiz*, *fotoz*, *kontaz*, *koz*, *lurz*, *loz*, *nevez*, *noaz*, *peiz*, *peiz*, *hervez*, *poaz*, *ruoz*, *laz*, *rak*, *ruz*, *sez* (sept), *skinz*, *stouaz*, *laz*, *striz*.

Mais on écrit *bras*, *felis*, *glas*, *iskis*, *teus*, *lous*, *lous*, etc.

Donc, sauf quelques exceptions, on écrit les adjectifs avec la forte comme lettre terminale : *kalonek*, *buaneK*, *ganonek*, etc. avec un *k* et non un *g*.

Avec un *s* *bras*, *cirra*, *stalezus*, *sonzus*, etc.

Avec un *t* *mat*, *kalek*, etc. Les participes passés prennent tous un *t* : *kanehtouret*, *leuet*, etc.

Pour les substantifs, au contraire, on adoptera, en général, la douce comme lettre terminale.

Ex. *buhez*, *deskadurez*, *bruez*, *pesketerezh*, *quankiz*, *noz*, *dliv*, *lad*, *lagad*, *fazez*, *klunag*, *redadeg*, *leg*, etc., etc.

4 — Verbes

On distingue la 2e personne de l'indicatif présent de la 2e personne de l'imparfait, en écrivant *karez*, à l'indicatif présent, et *kareh*, à l'imparfait, au conditionnel, on écrit *karef*.

Les passifs indéfinis s'écrivent avec un *d* et on les distingue ainsi facilement : *e kared* son amarit, *e reded* son connaît, *e c'hoated* son jouait, *edod* on était.

5 — Prepositions

Nous avons dit qu'il faut marquer les sons, donc employer les lettres qui conviennent.

Or les prepositions, selon qu'elles sont suivies d'une voyelle ou d'une consonne, ont un son doux ou un son dur.

Ex. *mani eus ket don rag an den* etc. Devant la voyelle *a*, *rag* a le son doux. On l'écrit avec un *g*. Au contraire si l'on dit : *rak plou e peus don*, devant la consonne *p*, *rak* a le son dur. Il faut faire un effort pour le prononcer. On l'écrit *rak* avec un *k*.

De même, on écrit *raktal*, *rageneh*, *reneb*, *ar bed*, *eneb*, *plou*, *eneb*, *kont*, *eveldou*, *evitan*, *evit plou*, *heb don*, *heb*, *poat*, etc. en mettant la douce ou la forte, selon le son.

6 — Pronoms personnels

Voici comment on les écrit :

Me, je (m), *tu* (elle), *tu*, *e* (toi), *ho* (eux, elles), quand ils sont compléments directs précédant le verbe.

Ex. *Me* sp. va ma am. *Donc* va gwel d'am gwel.

Tu p. da ar me da gwel d'ha. *tu* gwel.

(tu) e. hen d'ha gwel d'ha. *gwel* d'ha. *gwel* d'ha.

(elle) he. *he* h. d'ha gwel d'ha. *he* h. *gwel* d'ha.

(nous) *ho* h. *ho* h. d'ha. *gwel* d'ha. *gwel* d'ha.

etc.

(vous) *ho* h. *ho* h. *gwel* d'ha. *he* h. *gwel* d'ha.

(aux, elles) *o*, *o*, *gwel* d'ha. *o* *gwel* d'ha. *o* *gwel* d'ha.

Avec les prepositions, ils sont :

D in. *d* in. *de* z ar. *d* e z in. *d* eomp. *d* eoch. *d* ezo.

*G*amen. *g*amez (*ganid*), *gant*an. *g*anti.

*E*vidon. (*evidou*), *evidot*, *evitan*, *eviti*, *evidomp*, *evitoch*, *evito*.

*E*vidon. *eveldot* (*eveldont*), *evellan*, *evella*, *eveldomp*, *eveldoch*, *evello*, etc., etc.

7 — Adjectifs possessifs

Ma (ma), *da* (je (son, sa, ses), *a* (lui), *he* (son, sa, ses), *a* (elle), *o* (leur, a eux, a elles).

Le *h* mis devant *e* distingue le féminin du masculin à la 3e personne du singulier. De même *ho*, 2e personne du pluriel s'écrit avec un *h*, la 3e personne, *o*, sans *h*.

8 — Pronoms démonstratifs

Heman *heman*, *he* (*hont*).

Houman, *hounez*, *houhont*.

Ar *re* *mar*, *ar* *re* *ze*, *ar* *re* *hont*.

An *dra* *man*, *an* *dra* *ze*, *an* *dra* *hont*.

C'est assez pour aujourd'hui. Une autre fois je parlerai des verbes, et surtout des verbes *de a* (être), *am* (avoir), *aus* (par).

J. C.

AVIS. — A ceux qui veulent étudier le breton, nous recommandons le vocabulaire français-breton de Le Gonidec, mis à jour et augmenté par M. F. Vallec. — Administration, Société bretonne d'édition (Emgleo Sant-Ildud), Saint-Pol-de-Léon.

KELEIER

Daoust hag ar Frans a ve o vervel ? — Siouaz ! po war eo. Ar c' Journal officiel, a emham doareoù ar vuhez e Frans e doug c'hoec'h miz kenta 1922. An degen n'eo ket laouen, pell a chiano ! Breiz-frans a zo o vont da veza dibont ! Gwelit hoc'h-unan !

1921	1922
Burele ganet femp a vuez	424 186 306 326
Mervent	348 329 337 361
Kresk war an dud	72 351 139 065
Bureauoù	238 035 033 052

Ma taleh da vont war an tu-ze, Frans a'pedalo a vezo goulo, ha neuze an diavezidi, Boked d'arstall a c'hella dont, kaset a raont frankiz ill.

Hag e Breiz ? — Setu breman peus emañ kont gant kompenti e Breiz, evit c'hoec'h miz kenta 1922.

	Muer an dud Br. 1921	Strol- -fard -bac	Marvet
Kostez-an-Nord	557.822	72.008	6.892
Ti-ha-Vlaim	508.372	6.279	7.385
Finister	70.312	9.791	7.157
Morbihan	546.047	7.108	6.281
Loire-Inf	649.723	6.744	7.051
En-tout	3.074.652	86.890	84.740

Kostez-an-Nord
Ti-ha-Vlaim
Finister
Morbihan
Loire-Inf

En-tout

Kresek (cavit) o miz kenla (1922) 50.890 — 84.740 —
2.144 den

Evellet a reer dreano e falc'h muer an dud da vont
war gresk e Breiz, daoust ma emañ ive Reazon ha Na-
med war goll.

Ma rang an holl o daver evel Brehaoned ha departa-
mant ar Brezoneg ?

Ar Brezoneg euz yez-estron ? — Kement-man a dre-
monet a euz ket pell e hoaz e Mez-Vamm. Assises o
Saint-Brieg. Jus pesant torfed ez oar liano ? N'ho
deus ezom ebet da c'houzout. Bennet oa barnedigez
Kermonl euz Treñin (Kerne-Elhel) ha setu an O
Bertho e z'hanter o sevel euz zay hag o komz evel
hen.

Goude a ran oaz an otronez Barnerien anaout ga-
nen n'eo ket lennet e Brezoneg an tammellou a reer da
Gomonal. Me a lavar e tued hen ebet p'eo gwit an
malled kouls hag an festoù na c'houzont nemet Bre-
zoneg.

Prokator an Republik a zavas an e-zay hag a lavaras
dielhek n'eo kement-se nemet euz digarez. Bala levil
appell ar varnedigez. An holl emezant a oa souezet
e Klover euz seurt rebech.

An O. Bertho a zavas adaro hag a zavoas ar vein
da reer. Ne lezind den emezant da grema den va gwit-
mou ken cheut ha n'em euz ezom euz den da zesk o m
va deventou.

War gement-se ar varnemen a veas a gester hag a
jomas zoken euz pennad brao da gask o rorden.

Dizet a rejant koulskoude hag e lavarjant an dra
estlaminus-man.

Ezom ebet da deurel evez-ouz-komzoù an O. Bertho
p'eo gwit n'evet liron Goue de Cassation an e acte
d'accusation o na d'eo ket beza lennet en euz yez-
estron !!!

Evel-se ha kenvroz lot levil ar C'hallaoned, ha
yez a zo euz yez-estron. Mes menze ha m'ive a zo es-
taminus-man.

Evel-ha eo mambus beza gouzanvel kement a ho-
nion epad ouspenn pevar biz euz c'hemm ar C'halla-
oned ha d'evet arazo goude o lavaret eo ar Brezoneg

euz yez-estron. Mambus eo e d'evet gouzanvel 200.000
Breton an mado euz e Juslis ha d'evet ar Bed o, ha
gwelet gant pehoz dismezons e komz an dud e karg
(stud gopract zambomp) euz euz yez-kenvel e liz de-
partamant a Dians III.

Potred Ti-Mamm-Doue. — euz Kerleuntreter (Bre-
Gone) — o deus displeget e deizhou-kenta miz kerzu
e Sach an marchoal o, euz pez e hoar savet gant an
O. Adrien de Carno e Barz an Arvor.

Arzeliz. — e Gwitallere o deus nevez displeget
e Ar Gasoni, da yond e Pevar Arvest. Travaromp o dis-
penn euz mada ar Bobard hag o Rener. Neus heb ganto
nemet Brezoneg p'enn da bonn.

Ar Brezoneg ar Sorbonn. — Ya studou ar Sorbonn
e Pariz, her mignon ker ar barz Vamm Gasoni euz
Kastel en deus digoret euz skol brezonek. N'em euz ket
ezom da lavaret, marvet eo bet o tued ar skol ze gant
an Otron Berard, ministr an Deskadurez, anez n'eo d'eo
ket hon e kenvroz kax et digor domou an ti brudet-se.

Euz ar skol genta ez oa debet euz hanter kant den
bennak potred ha plac'bed ouspenn ze, tud a renk
d'el hag a ouenn v'eton a oa d'evet ive da gennetzi
ar c'heleñner hag ar studieren. Euz Ashbourne,
Otron an Bstourberllon, an otronez Pommier Weiss,
Régner, etc.

Ar Brezoneg e Lesneven. — Lavaret a rean er miz
kemenek e Skolach Kastel digoret d'hor yez Les-
neven na zaleo ket da ober kement-all.

Tud dra c'herc'ar eo a d'evet Doue, Skolach Lesne-
ven ha deus m'v'iziken kason brezonek renet gant an
Otronez Henry ha Guillou. Euz d'el eo k'evet kelmer
euz ar re ze.

Aho, goustadik tamm ha tamm ez eomp war arde
na me lake e vezo c'hoaz doveziou laouen euz ar Bre-
zoneg. — Date homp matl An dud a volontez istad he-
ker a yelo d'ar Baradoz. — Mar d'omp pennet gant hor
Brezoneg e veumo a beun euz hon zel, en despet da
beo-ha.

Ar c'hroaziou dizro da skolioù ar C'houarnant. —
Heveze ma lennomp er c'hazetennou, dre vez ar
C'houarnant, ar c'hroaziou a ranko beza dizroet ha
staget ouz m'ogenon ar skolioù el leac'h ez oant bet
d'itrammet gant ar tammasoned.

Neuz gwelloc'h l'eme c'houe A dia zur Hogen, n'eo
ket e Bro-C'hall eo e t'remen kement-se an t'ram do l.

Pluoniz

DIVINADENNOU

I. — RESPONCHOU DIVINADENNOE MIZ KERZU

I. Al linad. — II. Eun nadoz. — III. Ar pardaez an noz hag an denvaljenn. — IV. Al floar, an oad hag ar stered. — V. Al lur, 3 lur, 9 lur, 27 lur.

II — PRIZIOU 1922. — Dal ma 'l eo digouezet *Christo* ganeomp, non eus kaset prizioù c'houec'h miz kenta ar bloaz tremen d'ar re o deus o gounezet, tri miz o deus ranket pedal, met n'o deus ket bet da glemm eus al levrioù a zo kaset d'ezo, rak kaer int manrus.

Prizioù tri miz diveza ar bloaz a yezo, kaset ivez d'ar c'houdeien a deizioù diveza miz Genver.

III — PRIZIOU 1923. — Ha bréman e tigoromp adarre, etre hon hetti lennerien, bras ha bihan, koz ha yaouank, *eur genstri-vadeg divinadennoù nevez* a bado c'houec'h miz hag e stagomp outi 30 priz kaer : 20 luriad levrioù nevez flamm d'ar c'henta ; 5 skoejad d'an eil, peh a 10 luriad d'an trede, pevare ha pempet, ha peh a 20 realad d'ar 25 all.

Ar re a fell d'ezo gouzout prizioù, arabad eo d'ezo chom miz ebed heb respont, ha red eo d'ezo staga, na petra 'ta, adalek ar miz kenta ; anez e vezint re zivezad ! Ne zellimp nemed ouz skridou ar re a stago gant al labour e miz Genver.

IV. — DIVINADENNOU MIZ GENVER

I. — Me am eus eur gazegig c'hlahz
A ziverra he lost bep paz.

20 p. ar r. digaset gant F. Drévez, Milizac.

II. — Daou vreur o deus hevelep oad,
N'o deus o daou na penn na troad.

20 p. ar r. digaset gant Joseph Morizur, Plouzeniel.

III. — Tan en eur penn euz an tam prenn (2)
Moget o tont eus an daou benn.

20 p. ar r. digaset gant eur breton eus Montreal (Canada).

IV. — Peur e c'hello Jakig Kernevez
Dimez gant c'hoar e intanvez ?

20 p. ar r. digaset gant J. Guéguen, Portsall.

V. — Pegement e kousto 18 sardinenn,
Eur gwenneg hanter ar zardinenn hanter ?

20 p. ar r. digaset gant J.-P. Moal, Tregarvan.

Digas ar responchoù — berr, dre renk, heb ar goulennoù, — hag an divinadennoù nevez a gavfet, a-benn ar 25 euz ar miz, da :
M. le Directeur du FEIZ HA BREIZ, Plouguerneau (Finistère).

(1) Hanoioù goudeien divinadennoù miz Du a gavoc'h war bajen eil ar golo.

(2) *Prenn* ha *koat* a zo henvel ; evelse e vez lavaret eur boutou prenn pe eur boutou koad ; eur groaz prenn pe eur groas koad, eur pont prenn pe eur pont koad ; ober a rer eur « prenn » eus an tam koad a vez laket da viret ne vefe digoret eun nor ; pa vez labouret dreist-holl, evel a welit, eo e roer an hano a *brenn* d'ar c'hoad.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhoù — Gwerzioù
ha Sonioù — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F*) | Y. LE MOAL, Coadout, p' Guingamp

ADMINISTRATION

FL. GEORGELIN, 4, rue du Château, Brest

CHEQUES POSTAUX C/C 44-40 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne	6 f. l'an
France	7 f. l'an
Etranger	8 f. l'an
Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.)	5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites à l'année :	
Une page entière	300 fr
Une demi-page	175 fr
Un quart de page	100 fr

TAOLEN AR MIZ. — Ganeomp-ni neus ket da goll ! J.-M. PERROT. — Suliou ha Gouelioù ar miz. — Diwarbenn Emzao *Feiz ha Breiz*, E. AR MOAL. — Ar Menhir, J. ROUDOT. — Eul Lizer da Annaik, J.-L. DIRLEMM. — Kuzulioù Fantik, FANTIK. — Keleier ar miz. — Potred Roskô, AR GUENNEC ha PLUENZIR. — Mezenn ha Sitrouillezen, BLEIZ NEVET. — Doue anavezet dre ar garantez. — A varo da veo ! BREIZADIG. — Son ar Vesaerez. — Spered ar re all. — Penos e c'heller planta an avalou-douar, AL LABOURER. — Ar gwenan epad ar Goanv, AR GWENANER. — Orthographie bretonne, J. U. — An ebeul e reun aour. — Truez ous hon difennerien. — Uheloc'h eget ar Chanada, J. P. — Divinadennoù, PER ha Pôl.

Ganeomp-ni n'eus ket da goll !

Trugarekaat a reomp, a greiz kalon, ar re a zo chomet start en-dro da vanniell **Feiz ha Breiz**, gwir vanniell ar Vretoned !

Biskoaz n'hon eus gwelet e oa kement a dud o karet o bro, evel en deizioù tremen, pa zigoueze ganeomp liziri mat, a-berz hol lennerien, eus pevar c'horn Breiz, eus Paris, eus Louven, eus Rom, da lavaret d'eomp kenderc'hel, heb fallgaloni, ha mont mui-oc'h-mui, war a-

Diwarbenn Emzao FEIZ HA BREIZ

Meur a lizer a zo bet digouezet ganeomp warlerc'h ar pennad skrid hon doa savet er miz tremenet : **Sklerijenn war emzao « Feiz ha Breiz »**.

Setu unan eus ar respouchoù-ze deut digant eun den leun e galon hag a anaoudegez ha, daoust ma n'eo ket Breton, a zo a-grenn a-du gant hol labour vreizek, gant ma vo pleet gantan en doare m'her greomp aman.

Skriva ra d'eomp :

« Je pense que vous n'avez pas mis un instant en doute mon approbation à votre déclaration dans un sens religieux parue dans le **Feiz ha Breiz**. « Cherchez d'abord le royaume de Dieu, a dit le divin Maître, et le reste vous sera donné par surcroît ». Or, ce surcroît, ce n'est pas seulement le pain et le vêtement, c'est aussi la réalisation de nos désirs dans un ordre de choses plus élevé et, parmi ces derniers, notre action de rénovation bretonne. Je suis surpris de voir combien peu sont pénétrés de cette vérité, même parmi les Bretons pratiquants. Et pourtant les exemples ne manquent pas des prodiges opérés par des êtres de condition bien modeste, souvent même d'intelligence ordinaire, mais pénétrés de cet esprit de foi et de confiance qui est la condition que Dieu exige pour réaliser nos désirs.

» Je vais même plus loin : je dis que ces sentiments dont nous sommes pénétrés à l'égard de notre chère Bretagne (patrie d'adoption pour moi), c'est Dieu lui-même qui nous les a inculqués, parce qu'il entraine dans ses vœux de régénérer notre petite patrie, mais, qu'ayant besoin de créatures pour l'accomplissement de son dessein, il les a choisies en les pénétrant de ces mêmes sentiments; ne voulant pas forcer notre volonté, il attend pour agir que nous acceptions librement de coopérer **avec lui** à son œuvre.

» Que le petit nombre de ceux qui comprennent la nécessité de baser leur action sur un principe religieux ne perdent pas courage ! Les succès partiels qu'ils obtiendront seront une lumière pour les autres. Le petit noyau qu'ils constituent aujourd'hui finira par faire boulé de neige et ce jour-là le succès sera certain. »

Eur sklèrijenn nevez a bar dre ar c'homzou-ze war hon emzao « **Feiz ha Breiz** », ken freaz ma tiskouezer enno an Doue holl-c'halloudek o labourat a-du gant an den endra ma labour an den a-du gantan. Ar wirionez-ze n'eo ket anavezet ken en hon amzer a « **neutralité** », a zizouelez. An den a fell d'ezan kerzet gant e sklèrijenn hag e nerz e-unan ha petra c'hoarvez gantan ?

E-galon beuz gant e labour, a eo ket c'vir mont war-raok. Ma hon mennoz eo kerzet a-du gant Doue, eul ma vezo Doue da gerzet a-du ganeomp.

Abaoe eur pennad amzer hirrennou a deu da zisizout diwarbenn an Emzao brezonek. Perak ? Ne gavont ket e vefe poellet mat al labour. Hogen, n'eus ezomm ebet da gaout difsianz eus an hini a vale gant ar groaz en e gere'hen. Renet gant keleennadurez an Iliz, heman ne yelo ket pelloc'h eget n'eo dleet, ha mont a reio, a dra zur, keit ha m'eo dleet mont.

Skignomp anaoudegez ha karantez Breiz endro d'eomp, etouez hor c'henvroiz; skignomp ive en o zouez hag etouez an holl dud, keit ha ma c'hellomp tizout, anaoudegez ha karantez Doue hag en doare-ze, heb ober gaou ouz-den nag ouz netra, e refomp ar muian vad d'hor Bro.

E. ar Moal.

AR MENHIR !

Menhir, e kreiz da lanneier
Petra rez te deus da amzer,
Pa levez truilhou 'istribil.
Daou pe dri vil bloaz ouz da gil ?

— Gwiriet em euz ouz va c'hroc'hen
Va mantell goz ouz va c'herc'henn
Vit deski d'it, mab ar breizad,
Derc'hel mat d'ar c'hiz koz dalc'h mat !

Beteg ar Varn e kendalc'hin
D'ar vantell zo bet steuet d'in
Steuget gant ar mestr gwyader
A rer anezan an amzer !

C'hoant ve ganen, ma ne ven mut
Harzal 'vel eur c'hi ouz an dud
A chench giz bep daou pe dri bloaz
Da wiska o faourkez korf noaz !

Perag klask atao chench dilhad
Oa bet kavet mat gant da dad
Pa 'oant graet euz ar memez stamm,
Hervez ar c'hiz koz, gant da vamm ?

Sell ouz an derv, hed da gleuniou,
Ouz an ouc'h gouez, en da goajou,
Ouz an heol a lintr 'uz d'az penn,
En noz ouz kement steredenn.

Abaoue meur a vil bloaz 'zo,
Ma welan ar hed 'vont en dro,
Em eus gwelet ar memez liou,
D'o sklerder, d'o reun, d'o deliou !

— Et peul n'eus nemmedont bremañ
Dag a vellan war da damm lig
C'hoaz mañhou a bep denvez
Bardel diouz da zion nevez!

— Kerz etaoz mañhouzic kero
Ne guzi ket ouz ar maro
C'hoaz a renn ar vridadurez, paour
A zav a drouz da zinhad flour!

— Evel eun c'hra a red, dindell
A den dezan e hovezous a ball
Emaze ha war da rouour
Mouall kero, euz ar ankour!

J. ROUDOL
(Viel-oc'h-ano)

Eul Lizer da Annaik

— Annaik, ar gabol-horion a lenne e vrevier di' ar
diz-se lec'h ar vered; ac'hano e wela plasenn ar vouez
goloet gant ar zoudarded. Ar pennaed buzel b'ha
oñ-het lenn-hag an devoz skurzus, anok kement-hen
gandhou war ar c'holo eun lamnik d'ha zontuzel
mañ ganto ar gabol-horion a gemere ar pezh o devoz
ezomm er c'hant a oa demost-ano.

— Aotrou Annaik, a lavaras eun c'hanolig
d'ho kement-het gant eun vouezell.

— An aotrou a zistroas haq a wella gant dousder
ouzha him a glaskerkaoz d'hañ, heñ man a oa eul
houer douar diouz e wela, bras ha kony, da haq o
zremm livel brao. Ar belg a gawe dezan d'hañ eun
lamnik serc'h e oa denet ar zoudard, v'hañk da
c'houll-hn digantan.

— C'hoant ho peuz da laka eun lamnik ouz eun
koustaner, nep ket-ha? Mat eo an dra-ze e ma zo
prest!

— Aotrou Annaik, a lavaras eun c'hoazan ar
pach yaouank, bel eun o kovez anok dont euz ar geot.
N'om ket deuet eul an dra-ze himo d'hañ kaout.

— Petra ho peuz da ober ha neuze?

— Daret eun c'hoaz eul lizer!

— Hag ho peuz c'hoaz da skriva etto mamm?

— Nann, nep ket an dra-ze eo aotrou Annaik,
al lizer eul an mamm a vez graet anoll gant ar
hoñ a d'hañ haq a zo deus va bro, met heñ mat al
lizer mamm, nep an eus ket a c'hoant. Vije heñ eo ket
skrif, rak kompen a red, heñ man al lizer mamm a
zo eul.

— Eul lizer haq va mignon?

— Eul Annaik va dousk lavara a lavaras Yvong
eun eul lizer haq e zrouskorann.

— Met gant pladur va mignon e skriva al lizer-ze.
Eun zont eus ar re wela eo az peuz aze. Ar pladur
peour, mail ne devoz da glevet eus da geot, an dra-
ze a rido pladur d'eun anok gwelc' a rano nep ober
c'hoaz ankor a haq gant ar breizad, tu ha kalonck
a zo eo li ober e zervic'h.

— Deus, a-mont a reomp eun hostaler, a zo a hon
eno e lavamp ar pezh a zo red eul skriva, he a lavara
d'hañ ar pezh-ze peuz c'hoant da ber da anout da Annaik.

— An aotrou a tremen ebrou sat vras an hostaler,
An oll zoudarded a zo eno a zalud anezan o tremen
d'raze gant pladur rak kountant an da geot eun
belg haq a zo ket mat evito. Ar breizad yaouank a zo
gant an breman eun eul zal vhan el lec'h ma n'eus
n'efo o daou, ar pezh a zo red eul skriva a zo war an
geot-ha.

— Breman, eme an aotrou, petra ez peuz c'hoant
a lavaras da Annaik?

— Yvong a skrivas e benn, nac het-holl.

— C'hoñ, emezan a c'hoaz gwelloc'h egedonn
nec'ha da lavaret d'ez.

— Nann, Yvong, n'ouzon ket sur ken skouz ha he?

— Mat, an eo ket-ha, pa-ze eo gant er omp eun
eun prometlet eun ouz c'hoant lavaret d'ez, ez eo evit
mat eo hon eus graet an dra-ze ha n'eus dous pegen
pell eun eun an eul dous erite e sonjan alies. Alies
eun.

— Hag e kares anez, denz a greiz kalon?

— Ya, aotrou Annaik!

— Ar gantez-ze a ra d'hañ ankor a haq eun lam-
nik poanous ar vicher zoudard?

— Ya, aotrou Annaik!

— Selaou, Yvong, daoust ha kristen eo da
c'hanolig?

— Oh, haq aotrou Annaik, Annaig a ran bep sul
eun diz, nep ket er harrez-plac'h yaouank ebet da ganta
ket brao haq his ho mouez a zo heñvel ouz him eun
peñg, ken flour ha ken brao eo da glevet ma tenera
ar c'hanolig ouz ho selaou.

— Daoust ha karet a ra an Aotrou Doue?

— Bemed e lavar he chapel e v'hañ meñ gonten
pa ar c'hanolig kende eun d'hañ da veza, tu ha mat,
ha mañ d'hañ d'ar ger kenta ma vezo gelle.

— Neuze ez eo eun plac'h yaouank a zalon, c'hoant
ez peuz e lavaret d'ez, ez eun anok k'hañ mat, n'ez
peuz ket a zont o k'hañ-ze ez eun breizad penn-iskit ha

— Broad, hag ez-ouit prest ateo da vale e-t Doue ha Breiz ?

— Ya, Aotrou Aumonier !
— Ez eo red-kaout hizans hag en em likat, diadan-
slecazell, santez, Ventroka, z'buallio, ac'hanoc'h, ho faout
ous abar an nevez, oc'h helec'h c'hoaz, heza, eurus, ke-
kent ha ma vezo, e-tan an amzer zoudard !

— Ya, Aotrou Aumonier,
Petra ez peus c'hoant da lavaret c'hoas da Annaik ?
— C'houi a oar gwelloc'h egedoun-me.

An Aumonier a azezas, hag en eur c'hoarzin outan
e-unan, e skrivaz war eun deilhemm baper gwenn ar
c'homzou-man.

Annaik ker,

**

Ugent vloaz goude.

Ar vourc'hig koant a zo savet du hont war c'horre
ar menez a zo e gouel.

Ar c'hleier a zon. An dud, labourerien douar eur ma-
read anezo, a zo war ar plas-ker, gwisket ganto o
dilhad kaëra. Kana a reont euz a greiz o c'halon a-
unan gant o bugale vihan a zo oc'h ober o fask kenta.
Du hont war an hent bras a ya etrezeg ar vourc'h e
weler gweturioù o tont.

— An Aotrou 'n Eskop !... hen eo... Bêvet an Aotrou
'n Eskop !...

Aumonier koz ar ganolierien deuet breman da veza
eskop, a zo buan anavezet gant e vugale a-wechall; hag
a deu yaouankaet eus a ugent vloaz, da bokat gant te-
nederigez da zourn o eskop karet.

— Aotrou Aumonier !... eme Yvonig, daoust ha ne
anavezit ket ken ac'hanon-me ? Aman ez eus meur a
hini eus ho kanolierien goz ! Anaout anezo ! Kaozeal
a ra outo evel gwechall; lavaret a ra da bep hini anezo
eur gerig bennak, klask a ra an Aotrou 'n Eskop en
em denna gwella ma c'hell...

An aotrou mear a zo o c'hedal anezan eun tamm
paper gantan en e zourn...

Met eul labourer en em eurbed outan gant kalon...

— Me eo Aotrou 'n Eskop !... ne anavezit ket ac'ha-
non ken ta ?

— Deo... deo va mab, a lavar an Aumonier koz, eunn
tammik nec'het.

— Penaoz, n'ho peus ket ken a sonj ?... Evidon-me
eo ho poa skrivet eul lizer da Annaik epad m'edon du-
ze e Gwened oc'h ober va c'honje.

Breman omp dimezet... pevar bugel hon eus... unan
anezo a gonfirmoc'h bremaik ha setu aman Annaik.

An Aotrou 'n Eskop, breman, en eur vouse'hoarzin,
evel gwechall, e sal an hostaleri pa veze oc'h ober lizeri

Yvonig, a zell gant deusec'her ouz Annaik, labourer-erz euz
ar re galloneka, ha devoe Ruzic, eun tammik o sonj
en deour he doa er momec'ho.

— I pag a blijadur ha devoa bet o lenn al lizer-ze ?
Hag hi a oa kontant o sonj, ne oa ket ankounac haet
gant Yvonig, a oa du-ze pell-drouh !... Gorrennet mat
da bet an tamm-paper-ze ganto a droe !

Setu anezan aman Aotrou 'n Eskop, lenn a c'hoar-
anezan c'hoas !

**

An Aotrou 'n Eskop a lennas gant plijadur al lizer
skrivet gantan gwechall da eur plac'h yaouank evit la-
varet d'ez, ne oa ket ankounac haet gant he dousik
koant, hag evit ober plijadur d'eur zoudard yaouank
hag a zo breman eur penn tiegez, oad brao d'ezan; rei
a ra gant tenederigez e vennoz d'ar familh a-bez.

An Eskop koz n'en deus ket bet ankounac haet morse
al lizer graet-ganhan da Annaik, pedi a ra evit ma roio
Doue kalon atao da zoudarded yaouank Breiz da zifenn
o bro hag o relijion n'euz fors e pe lec'h e vezint kaset
ha ma tigas o anezo d'ar gêr ha ma tevio Doue da lakat
en o liorzou, bep bloaz kalz a vleuniou ha da gufuilh
anezo kalz a vugaligou !

J.-L. DIRLEMM

Kanolier er 35^{et}, Gwened.

KUZULIOU FANTIK

*Gouzout a rean-e oa merc'hed distagellet mat, gwelet a reoc'h
ez eus ivez, en o zouez, hag a oar skriva ha kuzulia kenkoulz hag
ar vedesined; setu perag Fantig a gemero va flas hizio, aman;
n'em dije ket kredet skei kement ha ma ra var ar wazed; ar re-
man a bardono anezi hag a glasko ober diouti, gwella ma
c'hellint, rak talvezout a ra ar boan !*

AR MEDESIN.

An tiez war ar mēz

Anzav a ranker n'eo ket net a-walc'h an tiez war ar
mēz evit beza yac'hus; kalz a zonzj d'ezo eo net an ti
pa vez koaret ar gweleou hag an armelioù ken a drell
daoulagad an den o sellet outo. Henvel eo kement-se
ouz eur potr yaouank faro a walc'h e benn, a rann e
vleo, a laka dour c'houez vat ouz e vouchouer-fri hag
a zalc'h gant an dra-ze war e gorf bras ha n'eo ket
bet gwalc'het e groc'hen abaoe m'eo deuet eus a douez
e vailhuroù, eur roched kel louz hag ar seiz pec'hed;
beza net, n'eo ket beza fichet eo; netaat, n'eo ket koara
eo; netaat a zo gwalc'hi, diboultrenna, karza kement
tra lous a zo e kement korn a zo en ti ha diaveaz an ti,

N'hon eus ket a-unzer a walc'h war ar mezh, a respont an holl heza met en deuz-ze a zo mat da wragez marloved ha n'o deus ket da ober nemet en un heñval. Eun tammet eo gwan kement-se rak ket lous e lezli ho hez ma ne vire ket heza hamp den o labomat benedez. Epad eur miz evel lakat an trion eumo hag en dro dezo da voza honvel ouz eun dra-bennak. An darn-voia eus an tiegeziou bremañ a zo kentel ker fall ma vire lavaret a virent gant gant tud dall pe dind vezo a-unz ha poull-anvoez hamp-ouz hamp ar henn-tell hag ar gwardenn e koul an nor-ne e hellen ket ober diou gannved d'ouz an h hez heza a-nev e karez ar fank hag ar lousoni. L'hoar an ta a zo d'ar merc'hed amol labour ar meza a zo d'ar wazed. Penaoz a gav deo ha e tale ho kompenn ar merc'hed o za ma vez lezet ken dus kompenn an ardennez gant ar wazed?

Ar wazed eo a zo da veza lamallet ma vez eo lous an brez war ar mezh evel ma vez ma kere a zo mer kentel d'zo diwarc'henn ha voudegez ar anvonez e lezont amezan da ruzh dindan fri an holl e tal an ti hag en heñval da ampoezont an ear hag an dud e lec'h k'as ar henn-tell e trion ar ponz pe er park k'as e lezont amezan e dal ar pluz pe a poull an nor. Buannoc'h enet eo gwelet. Penak n'eus ket eun poull sammet evel deo heñ an anvonez da skoull war an tell pe da deuler wan an drevad?

An anvonez a zo kalz a "holas" anan alabar e Bo-fasso a dalvec houtech gwennoc'h an dind-anvoez a zo eun gwennegad potas emañ, porag lezet da poll ha da ampoezont an dud eun d'emp-hag en deus kement a dalvoudegez. Gwazed diskant ar merc'hed a rank dont da ober skol deo h.

Gwazed metan mat, fro war dro d'an ti ha d'ar c'hroer, ha lezet an ti gannomp ar merc'hed ha soet tra a vezo met-haviziken.

Se launt, f'anch vras, ar droust da gaout an toer ma vo t'nelet ha samantel al leuz-ze war an hrevolep bro e leveroc'h d'an c'holvez dont da oher diou speurenn da banna an ti e drou-todenn eun tammet k'aromp evel ar gegin en eur penn ha k'aromp ar gwel eou en penn all.

Ar gegin a vo eun eun d'ab-was evel d'ind ar pre-jou ha n'oa ket hag en hent-se ar wazed ne 'z nint ket da c'haerant tell diou pe deiz gwech benedez, gant o houteker e lec'h ma vezont e kousket, en eur c'honn eus ar gegin a vella d'ouz an tan e vo eun abnet vras gant station evel g'edenn e lez hag an emann ar park hag ar c'hreg dorjou an sannel-ze a vezo gret gant eun munt da vrel-ouz an c'hellen ha da lezet an er-vel da vout d'ar-ze evel ma ne vo ket a c'houtz an t'nelet evel breman en tron tiegeziou. Ar gegin a c'hellfet da vale in ken alies ne benedez gant sannel-ze d'ou eun

dou lous a redie d'an tell anvonez dre eur c'hann evel a-razoz haer evel an dra-ze an deuz evel skanta al lous ha g'ant a d'le heza met ha bereo al lous, eur wech gwal e hel a vezo lezet da zivona ha soet met gant eun kerch d'ou, eur v'onez d'oull ha an al labour-ze e heñ amzer eun plus a zo da bep tra ha n'eus nemet eun hag en hent-se vez ker p'et evel rouza pep tra en le-ze.

2. K'aromp ar gwel eou. Ar gwel eou n'eus eun ebet da lakat eolorou wannoze evel ma vez lakat war an achedou e lec'h k'as ar gwel gant diou pe deiz h'ourenn g'edenn diou pe deiz h'ourenn g'elo hag eur c'hole-hejad pe e vezo lakat eun eur sommier hag eur c'hole-hejad e h'ourenn da wellec'h marc'had e h'ourenn ha d'ou-ze e noaz rak ne vez int ebet dezo e lec'h ar peñ a rankat da c'hench bep bloaz ha gwella ma 'z int eo da veza c'honnenn an d'ind-vele a d'le heza c'hen-ehet bep pemzek deiz pe da hebedia bep miz hag eun wach t'nelet d'ou ar gwel eou o has n'ema ket an ar-lakat anezo en eun armet-gez an eun lab-bennak da c'hed heza k'aromp.

An prenestroet war eun ti ne c'hellont m'ose heza pe vras an d'ou deus eun h'ourenn hag er vat amez pe-raz a gav deo h'ourenn e lec'h heñ an dud e h'ourenn an Arabat an k'oumat ha lakat eun gwel d'oulo pe zaou eun mec'h evel an dud k'as eun ammet na v'as ar c'h'ourenn spegus en had tud a-ber.

Eun ti ne boude mat ha n'euz, ar c'hann hag eun galen disk'abez ha ne h'ourenn d'ou h'ourenn ar v'ourenn a vezo g'edenn a vezo gwel eou h'ourenn.

Ar wazed da an k'oumat ha d'ourenn a v'as d'ou h'ourenn heñ va h'ourenn arabat prena bannic gwan an d'ou ebet met ar wazed a vezo **la goutte** pe d'ou da veza ouz ha lezrek ampoezont a reont o tiegeziou ha gwad o h'ourenn gale rak se bannic gwan an d'ou ebet met e h'ourenn ebet.

FRANKE

Maro J-M. Olivier — D'ouezet eo c'h'oump en d'ourenn ma ketou e h'ourenn ma J-M. Olivier ar c'hosa eus c'h'ourenn ar **Bleun Brug** e noaz a eun evel ar wech k'as e Kastel-Keryann er bloavez 1906 hag evel an wech d'ou e Kastel-Paer er bloavez 1921.

Karet a heñ Brez a greiz kalon. Marvel eo e Keran d'an 31 a viz k'as d'ou e k'as d'ou d'ar bez gant eur c'h'ourenn h'ourenn ha p'annus 56 v'as an dezo.

Pedomp ma vo Doue
labour ouz e-ent

Pôtrez Roskô

(BIL PENNAD)

N'aus par e Brez-Izel da boued Roskô !
Mander lui vit e nevez arc-oll ho-va-tro...
(D'harvez: *Sin Pôtrez Roskô*)

Ivit di-oll tud Roskô eus o nevez-kalon hag eus ar stoa-
zel gaez o doa digaset d'ar vro o rei damm d'an-enehou-
ren. Henri IV a roas oure d'ezo, er bloaz 1595, da gon-
versi gant ar Spagn. Er bloavez-se ive e roas gwar da
Galez Jam. Hamon Plougoulin, Henr. Heitroy, Yann an
Dhron ha meur a gabiten-voe-all da dranka gant Marseilh
hag an-toulladig-kerion-all eus ribl ar mor-kreisdouarek
(Mediterrane). Ar c'hloaz Jam. ze hag a zo hano amezan
aman a oa otron ar Pottenouze ha kommandant war al
lestr a vrezel « Le Sauveur », eus a Roskô, unan eus listri
skoadren duk Guse. Distouez a reas e amparvz hag e
nevez-kalon o stoum ouz ar brotestanted e ker La Rochelle.

Pa deuas an dro da Roskô, al lestr-paour a oa gwail
vachagner. Gvern ar-veur a oa d'ar-het-oll gant eun
lestr-kanol unan eus e ganolioù a oa eus e mull-damm. Ar
varflooded o don devot 4000 lur-bouda ha 6000 holed.
Eul-lestr-all eus a Roskô, « La Brave », pe « An Dispont »,
genel gant Jam. ar Marchadour, a veas er bloaz 1607 da
gloaz war Fontanelle, on e gnezen Frisian, lestr da Zoum-
nevez. Hogen, pa oa echu ganto o labour-ene, teuas di-
drez da Roskô, ar-veur a veas da ober al laeron-voe
evit o-man. Pellhat a reont meur a gerladen eus ple-
vor ar Mor-Bihan hag e-teront goude da Vreiz da ranna
frouez o labouster. Mont a reont goude pep hini eus e
on hag al lestr a-voe dezal da vont da veur-goll.

Pa deuas ar peoc'h-errout, pôtrez Roskô a boannas ar-
nevez eus o gwella, evel kustum, da wellat o harz-mor.
Ar c'hall-ont kroget da ober er bloaz 1585 a oa chomet er
veur epad brezelion ar-veltron. Ha ser e c'houlentout
(1590) digant ar roue, evit kaout eun-tamm arc-hant, ar-
gwar da zevel tañhou-d'war-goust an-holl listri a deuje
da deurel an heor-dral Roskô, Brez-Vez ha Ty-Zozon.
Hag ive an oure da warza-tichenmon da zevel trez ha-kaoron
e-kichen ar c'hall Henri IV a respontas gant madelez ez
oa eun dud-avtan rei da c'houma da Borsion-mor Breiz,
dreist-oll a-er da Roskô, o veza ma'z oa unan eus gwella
pouster Bro-Frans. Roskôiz a c'hellas en ober hervez o
goulen.

Kement-man a zigasas d'ezo eun-tamm hardizregezh, hag
e c'houlentout eun-dra-all er bloaz 1605. Lavaret a rejont
d'ar-roue ez oa tremen 50 m eun o-heg, o doa eun porz
eus ar-ve wella, e-ve devedo eun-maread listri eus ke-
ment bro a zo, lavaret a reont d'ezan ez oa edus kentan
o donaron ha vro doa, velkent, ha feur na-maread
c'hall-morse e Roskô hag e rankent rak-se dilezel o listri.

e-ve da hep-mare da veza sammel pe vruzin, gant eun
barrad-gwall-amzer e d'ima-feron-ker-penn a-wechou, pe
zoken da vont gant al laeron-voe, ondra ma-vezen, e-ve
ober o feur pe o mare-had e-Kastel.

Feur eun-toull-hag eun-toull
e Roskô

Henri IV a oa luet-mat
evit poued Roskô, na eo
lavaret rak eus a reas
d'ezo naktal kaout d'ion
feur er bloaz, da hadout
eiz dervez pep hini ar-
gent, antronoz gouel ar
Rouaned an-ell antronoz
gouel ar Zak, hag eun
dervez-mare-had hep si-
zur, gellout a-raent ive
sevel eun c'hloaz, Gwasa
pe a zo Kastelliz na pe-
rout ket an-veuz eus o
doue, e-koll a-veur dre-
ene ar-ve gwella eus o
frankour. Ober a reont
ker had-ima-feront a-
beun da vrez-voe o-ame-
zeion da denna frouez eus
o gwilion-nevez. Ober a
reont ive d'ar c'Chon-
seilh d'Etat o dougen ar-
zetans ne-ve ket dista-
get Roskô d'ober Kastel
da veza-koum.

Kaeron koz amon ar-
barz a zo-leun a-veur
mou-berr da lavaret re-
giment a-veur a-veur
varflooded-kez a-berz an-
avelon ar-veurel al la-
ron-voe.

Er bloaz 1608 Henri IV
a stajas d'ar-roue-veur
Eli-sabet, a Vro-Zoz, eun
kleun-veur er-veur dol-
gret d'ar-lestr « La Ca-
tholique » eus a Roskô, ha
man a-voe teger gant e-
Guse, eun-lestr-veur ha
kaset da Borsion, da ze-
ka-ve e-veur-hadout eun
laeron.

Er bloaz 1614 e voe kaset en tiz servichoù evit daou-
zek pe benzek marchadour bouzet holl war eun dro,
evit kanch Jettroy hag Henri Prigent lazet er Spagn gant
moraned laeron-vor ; evit Per ar Mestr dianket en he-
velep doare. Diarok er bloaz 1612, Yann Golaz hag Yvon
Jann, a oa bet lazet d'ar maro evit ar tiz.

D'ar c'houiz-se ar Spagn hag ar Gascogn, tost d'ar
mor, a oa leun a laeron denet di eus ar Marok hag eus a
Aljer. Tapa krog a reant e listri ar gristenien hag ez eant
goude da werza ar vartoloded evel sklavouren d'an
Afrik. Eur werz truezus meurbet, dastumet gant lizel,
a zo bet savet diwar benn eur c'habiten breton hag a
gouzas, sionaz, d'ezan, etre daouarn an Turked.

D'ar 16ª viz eost 1605 e c'hanas e Roskô, Guilhon
Kiger mañ da Rene ha da Jann Guenal, hag a dliz beza
divezatoc'h eur grammadeger breton brudet bras. N'en
doa ket en tu-all da gent vloaz pa lakeas moula e Mon-
troulez (1626) ; e ti Jorj Allieun ar c'henta *Kollakou gal-
lek ha brezonek*. Piou a lavaro pet gwech eo bet advou-
let al leor-ze abaoe ? Moula a reer anezan c'hoaz zoken
en hon amzer. Etouez ar « *C'hollakou* » pe divizou-ze ez
eus meur a hini hag a gaver iskis meurbet, dreist-oll an
hini a gomas eus eur pred bras evel ar re a veze great
d'ar mareou-ze e tiez perc'henneien vras listri Roskô.
Hano a zo aze eus kement a weled war an dól : souben,
saladen, kig sall, rost, skoaz danvad, klujtri, trouez ha
fourmach, gant eur banne mat a win Bourdell war c'horre.
Hogen, hano ebet en diviz eus ar fourchetezou, ken ne-
beut nag eus ar c'hafe hag an evachou krenv. Hano ebet
ive a vevelien, al labour a zo great gant bugale an ti. Ar
re-man a rank redek da gerc'hat ar gwin a bodadou da
ostaléri al « *Lilien Wenn* » ; goude ar pred ez eont zoken
gant leterniou da gas an dud d'ar gêr.

Kement-man a ziskouez pegent dic'hloar ez oad neuze.
Rennoz Doue d'ar C'higer da veza dizoloet an dolen-ze di-
razomp !

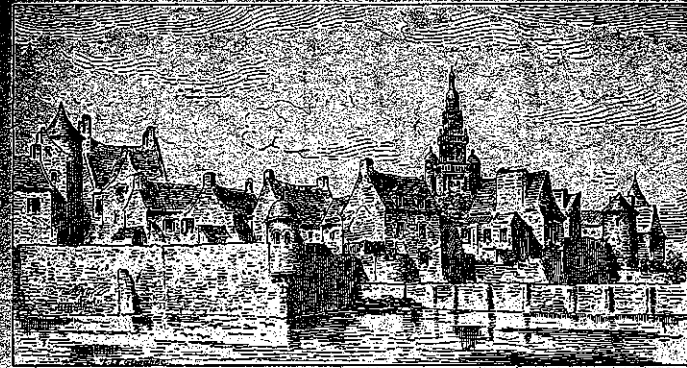
Er bloaz 1633, Kiger a embannas e Montroulez e leor
Nomenclator, (da lavaret eo Roll), troet diwar Junius. Ada-
lek neuze avat ne glever mui hano ebet anezan. Da be-
leac'h ez eas ? Den na oar. Kerdanet a gred en devoe ar
pôtr da glemm eus unan bennak eus e genvroiz hag ez
cas eus ar Vro anezan e-unan goude beza stlapet ar gwer-
zennoù-man ouz o fennou :

Goud a rit oc'h unan, ar pobl euz a Breiz
A zo pobl divalo, eur pobl anter bleiz ;
Re e anavezan ar buez a Roskô,
Ne plij ket d'am speret ; mignon, quenavezo.

Er bloaz 1612, marchadourien vras ha bourc'hizien
Roskô a zavas etrezo eun « *Emgleo zantel* », eur vreuriezh,

evit en em vrei, i hag o zud, dios'h ar prosezou stank bras
d'ar c'houiz-se hag a reer kalz ead d'an negezioù. Ar gen-
vredien en em vode e chapel Sant-Nbrien. Ron a reant
o ger e kastent o droulansou dirak tri ezel eus ar vrei-
blez d'ar re-man da vevn hervez o c'houstians evit rena-
ra pe ara ha ha kuit dre eno a brosezou rivinus.

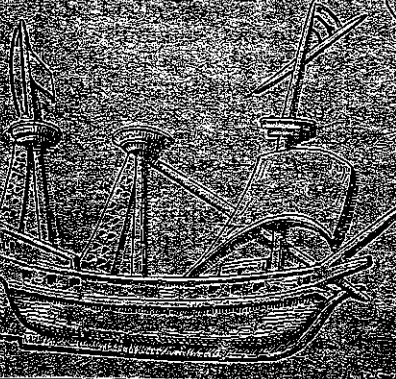
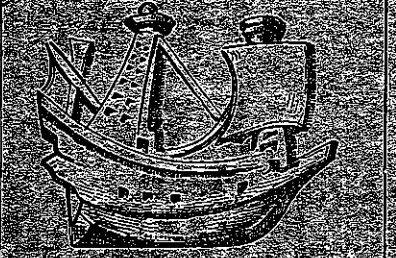
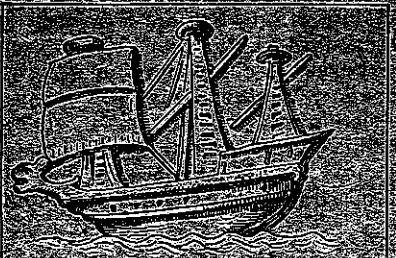
Ar Vreuriezh-se a zastumas eur maread tiz hag a zalehas
da vont en dro betek ar bloaz 1756. A benn neuze he doa
troet diwar he mouden genta ; denet oa da veza eur so-
siete lonkenen ha m'en em vodent mui nemet evit hebr-
miko ha bragat.

Eur bern tiez koz e Roskô.

E mare Loiz XIV e kavomp alies hanoioù Roskoiz o vre-
zelli war vor eneb ar Zôzon, an Hollandiz, ar Spagnoled.
Hanvomp hepken Jam hag e gerent, ar c'habiten Prelau-
nay ar Papp, kommandant al lestr « *Rouanez an Elez* »,
ar c'habiten Keradenec Sioc'han, kommandant al lestr
« *Ar c'hont a Léon* ». Ar re-man holl a gutuilhas gloar
hag enor dre o zôliou kaer. Roskoiz-all a gavas brud egiz-
all, me fell d'in lavaret o servicha Doue ervad. Hanvomp
Yvon an Hir, beleg misioner brudet kaer, marvet er Chin
er bloaz 1685 ; an Tad Grill a Roskô, prezeger helavar
eus kouent an Tadou Kapsuned e Roskô, kouent savet
er bloaz 1621. Ar manac'h-man a yeas er bloaz 1647 da
welet an Douar-Santel hag a zigasas gantan ac'hano, evel
testeni eus e veaj, eur skrid iskis war baper parch hag
am eus gwelet etouez paperou koz kastel Keromnes, e Ca-
rantec. Ouspenn-ze, kavet em eus hano, etouez an hevelep
paperou, eus Rene Barbier, markiz Keryann, hag a brenas
e Roskô eul lestr armet gant kanolioù evit redek ar Zôzon.
Hervez ar skridou koz-se e voe taget eul lestr eus an Hol-
land dirak Enez-Vaz ; e vartoloded n'heljont miret o bu-
hez nemet en eur zisken d'an douar.

Er c'heller kendervea ket atô an

Histria ar c'heller kendervea evel ma int kendervea an huez Rosko.

traon hep koll. Hep koll-koll tud end-ehin. Er bloaz 1650, Julian Skeam, ha s'Francez Breton a gay ar mare o-stourm ouz ar Zozon, er bloaz 1653, daouzek Roskoad, en o zonez Andre Appamon, kabiten ar lestr, a varvas devot en eun darzaden (explosion). Darnall a varve en Aincrig (1567) pe war douaron ar Portugal (1606) pa ne varvent ket e prizontou Bro-Zoz.

Epad an amzerion a beoc'h Roskoiz, a groge adarre gant kalon en o c'honvers war vor hag a rede holl borsou en c'huz-heol, a dizrou a reunt gant madou bras d'ezie, koz gwalc'het gant an farstou. Mem a vijentil a demas da Rosko da c'houlfen dimezi da vare had mare hadouiten war argouton kaer en o godelou, evel ma reas o henez Kemmangu, Porsy, Broplong, Lagadec, Kerousy, Pascal, Chatainment, Bouille, Boixier.

Testamant eun mare hadour, dister-roc'h, peñ yaouank, koz marvet er bloaz 1704, a ro da anaout eun huez-loc'h kaer a vare hadourez ha war hent ar dividi-sez. Ober a ra pre-tou d'an huez, d'ar

e hlanved, d'ar plac'h a rene e d'ar vatez, d'ar boemen. Uz a ro di maza gant ar re-man an holl ed a zo en e c'hignol, ar c'hoad, an amann, ar c'hignoc'h, a zo en e d'ar c'hao a zo leun a ganabr, a hollc'h, a eol, a zaon, a wra ouz ar Spagn, a Alamandez. Roñ a rase di dre hiltorez, mudi, Regent, hag e kloz eyethen. Evel ma tu eus ar veud da veza p'arvidhoc'h eget hez en e swintonez, daoust ma en deus Doue roet d'an muioc'h eget ma dicet, eun lavar a'em eus nemet 4-000 lur en tuchant.

Ar c'hlanv-di pe ospital, a deue da veza p'arvidhoc'h gant donezonou piñla Roskoiz devot ha brokas. Setu penak e c'helle digeri e zontou da gozidi evel Thomas Maon, bet reest, kalvez en e amzer ha lizez gantan e bevar-gent bloaz, hag a vee digemeret eno er bloaz 1618, e abalamout m'en doa great labour vat e Rosko, ket ha ma en doa gallet.

Er bloaz 1636, an Otrou Yvon, Corre, person an Enez, vaz a ro 480 lur d'ar c'hlanv-di gant ma vezo digemeret eunou pa blijo gantan. Er bloaz 1714, dion blac'h yaouank, koz, Muri hag Anna, Clearec, a ro o holl darvez d'ar c'hland-di, gant ma vezint goudoret, bevet ha ma devo eun vatez (eur plac'h), hag 50 lur ar bloaz da ober aluzen. Ar c'hlanv-di a gavas mat ar mare had hag a asantas, lakat a reas sevel eunou d'ezo, gant eur gamb da bep simi.

AR GUENNOCHA PLEBONZIN.

(Ar penad diveza er miz a zeu).

Mezenn ha Sitrouillezen

o Koment, a ra Doue a zo gantan gret mad

Aa dra-ze o wellamp, ouak hon daoulagad,
 Ha kenralies ha pender,
 Ma stourvezomp, heuler, evez,
 Ne o ket, red mont da redeg-hro,
 Huz a goment, ma peñ truit,
 A c'heller kaout eun kes-ent,
 Hag n'ont er mezez, euz je gorn-hro,
 Er v'arrouillezen, o kavomp,
 Ar c'hella kentek euidomp,
 Huz z'uvez gont ar Gonsperou,
 Yann a re eun dro-vaic,
 Huz ar c'h mezez d'oual,
 Huz gwalc' e zontou,
 Trenez, ne o ket en e spered,
 Gant ar c'honzon, en doa kavet e bersen, koz,
 O lavar, en o f'ar-bred,
 Ha deuz en e spered, a ouzen d'ar penez.

M'hen dije ker kredet morse
 Pa'vead eio e'hoaz peal ar trevezenn-dere
 A z'istrial' euz e varo.
 Penoz, mezean, euz e'hoz mezean
 O'koueza euz hez ar vezean,
 Euz dre ker skiant ha ker manant
 A e'heal kerf'o'ni d'ar dad?
 Ha ma v'he eia kouezet euz ar mezean
 Si'brodillozenn e'lech mezean,
 Pe'bez triadenn, va z'ud kerz,
 V'he e'welet barz fin an doiz
 N'ed kol' he'heken va'ha va'romm
 A v'he heb' touret ou'enn
 Gant Doue n'ed ker halvazet
 A gement so n'oun n'ant, s'ozet
 G'welet a ran on' deuz Doue,
 E'be'z ar' m'uzez, e'gedon me,
 D'ist'et a'la n'ouza d'ar ger
 N'ant' d'ez'arek'et ar O'haroz
 En veza roet deza euz he'v'le'p kerd
 Ha ma v'he eia kouezet euz ar wezean
 « Kement a ra Doue a zo gantan gret mad »
 G'welet on' euz d'ar' d'rak va'ha'om'lagad.

BLEIZ-NEVEZ

Doue anavezet dre ar garantez

EIZVET KENTEL

« Ar ger diweza war gement so holl »

Kendalc'h

Ar mek' sikeria e'z eo e'v'it'ion ha d'ib'azi ar'ar'ou'le'z
 Doue dre ar garantez eo e'ra da garantez an ene k'ris-
 ten euz me'z ar'our d'enn da'romm buez ar zant pe
 v'uez ar' e'risten ur'ant' gant Doue (e'z rei eo de'enn
 de'ed'he'k'ont eo' be'ne'z'ion euz zant) a em'ant' ar' v'it'io-
 nez-man e'z eo Doue karantez, en he'v'le'p de'are ma'ch
 em'ant' ar' e'ad'ou douar he'he'k' en' tan e'z eo an' tan o'ud
 da' hez a z'oy hag a' d'ou'ed'he'k' ar'as'm' an ene em'ant'
 euz Doue e'v'it'ion e'v'it'ion e' v'it'ion e'v'it'ion holl' d'ar'ou
 ar' b'ed, n'ant' e'v'it'ion ar' ve' z'oy'ug' va'it' euz da' garet Doue, e
 a'v'it' da' d'ar' k'om' d'ar' g'ra'ou'ar'ien ha d'ar' em' d'ou'eur
 a'be'z e'ne da'ou'ar' an A. Doue, da veza war ve'ez em'ant'
 b'ip'ed a z'ud'ar' E'z'ar'ou'ad, a le've'z e' s'ar'jal' Euz'ar'
 da z'ist'houez ma' e' sant e' g'v'it'ionez hag e' k'om'pre'nd' ker-

koulz ha ma sant e'z euz b'uez em'ant' e'v'it'ion e'z eo Doue
 karantez, hag e'z'ha en' euz e'v'el'so da' em'ant' ar' E'z'ar'
 d'ou'eur.

Kement' so a e'hoar'v'ez e' k'alon ar' e'risten em'ant'
 gant Doue dre ar garantez ar zant g'v'it'ion z'oy'v'it'ion ar
 Doue pe hen a zo d'ask'et pe n'eo ket. Neuz hez pe-
 s'ent' g'v'it'ion hez hez ar' p'et'ion hez a s'ped' e' d'he'k'
 hez an' n'ed a zo e'v'el'so em'ant' gant Doue a va'ro'et
 de'zan da z'ud'ou' d'ar' an da'romm'ed se en' d'ar' g'ant'ion
 e' g'welet e' e'alon eo Doue karantez e'z eo holl' karant-
 ez n'eo n'ant' karant'ez, karant'ez e'z'ar' Euz'ar' nag a
 zo Doue. Rou' eo de'zan da g'om'pre'nd' d'ar' skiant' p'enn
 em'ant' ar' me' d'iv'ad se a g'arant'ez e' v'it'ion e' g'alon a
 hez an' da' g'ask' me'nt' em'ant' ha d'he' k'alon euz'ar' e'v'it'ion
 gant Doue hen e'v'it'ion Doue a zo euz'ar' e'v'it'ion em'ant'
 a g'arant'ez e' d'ar' da' skiant'ion ar' hez holl' an
 g'le'z hag an' d'ud' ar' g'ra'ou'ar'ien d'ist'ou'ed' hez pe hez
 hez a zo d'om'et' pe hez g'ou'z'ant' pe us'ar' g'ou'z'ant' ket
 e'v'it'ion ar' hez em'ant' hez an' p'ou'ed'he'k'ion g'ant' a' g'welet
 e' d'ar' hez an' hez an' hez g'ou'z'ant' a ra eo Doue kar-
 ant'ez d'ar' hez an' g'arant'ez he'he'k'ion a' d'he'k' g'ou'z'ant'
 e'v'it'ion k'alon an' d'ar' pe an' e'z'ar' an' h'ent' he'he'k'ion a zo g'welet
 da' d'ar' em'ant' an holl' hez hez a' d'he'k'ion a' d'he'k'ion g'ou'z'ant'
 ha da' z'ev'it'ion hez h'ent' h'ent' hez hez g'ou'z'ant' da g'ou'z'
 hez da veza karant'.

Ha kement' so holl' pe an' d'ar' em'ant' a g'arant'ez a zo
 d'ask'et pe n'eo ket.

Ma ma z'eo hen em'ant' an' d'ask'et hez hez e'v'it'ion
 e'v'it'ion g'welet hez an' S'ped' Sant'el da' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' Doue hag an' ene karant'ez
 hez an' holl' a' d'he'k'ion. Neuz hez d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'
 hez an' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar' d'ar'

Ha se'v'it'ion ar' k'om'pre'nd' d'ar' g'ou'z'ant' se'v'it'ion ar' ger
 diweza d'ar' k'om'pre'nd' da A. Doue, an' d'ar' d'ar' e'v'it'ion an' em'ant'
 hez an' d'ar' d'ar' Doue a zo karant'ez. Ma hez an' d'ar' d'ar' e'
 Doue a zo d'ar' d'ar' Doue a zo Buez, Doue a zo Skiant

8
Bleun ruz, a vras, ha bleun glas,
Ha bleun aour al lann vras, elonla!

9
Evit o rei, o chutuilhañ,
D'an hini a gleven, elonla!

10
Duz ar c'hoat, seul-vui ma testaen
He c'hlevet gwell a raen, elonla!

11
Met allas! he c'hlevet a raen,
Heb kompren he sonnenn, elonla!

12
Eur zonnenn deut euz a Vro-C'hall,
Gant eun trôuc'her segal, elonla!

13
Kerkent bokedou ruz da glas
Eus va dourn a gouezas, elonla!

14
Rak va bokedou ne d'int ket
Vit eur verc'h ken desket, elonla!

15
Vit nijal war eur vouez hep par,
Ne z eus met eul lavar, elonla!

16
Lavar hen Tadou, Bretoned,
Ar skañva zo er bed, elonla!

Job ar Glean.

8
Boketeu ruz, boketeu glas,
Eus eur sâs er lann vras, elonla!

9
Où cherrein e hren, eit où rem
D'en hanf e gleven, elonla!

10
D'er hoed a vuzul ma tosten
E hleuet guel e hren, elonla!

11
Mes allas! hé hleuet e hren
Hemb kompren hé sonnenn, elonla!

12
Ur sonnenn deut ag er Vro-Gal
Get un trohour segal, elonla!

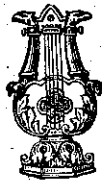
13
Kentéh boketeu ru ha glas
A men dorn e goéhas, elonla!

14
Rag men boketeu nen dint ket
Eit ur verh ken desket, elonla!

15
Eit nijal ar ur voéh henn par
Nen des mett ur lavar, elonla!

16
Lavar hun tadou, Bretoned,
Er skinvan ag er bed, elonla!

Job er Gléan.

MISION LOKOURNAN. Epad ar mision a vezo roet e Lokournan, e miz c'houevrer, a vezo kavet da brena e stal **Emgleo Sant Ildut**, e ti Mme Le Treut, ru an Iliz, **Levriou oferenn an A. Uguen** (a bep priz ez eus anezo).

Christo ha Buhez ar Zent, daou levr da lenn diouz an noz, Kantikou brezonek hag a bep seurt levriou all.

Spered ar re all

ARISTOFANÈS

Barz Grestan (444-380 arak Hor Zalver)

Setu aman eun den hag a oa gwelloc'h beza mat gantan eget beza fall. Lakaet en deus eul lodenn vras eus e genvroiz da c'hoarzin, met divar goust eul lodenn all. Eur c'halz eus ar **C'hoariou fentus** aozet gantan a zo kollet sionaz! Awalc'h a jom ganeomp goulskoude evit anaout ez oa **Aristofanès** eur barz eus ar re wella, eur spered lemm hag eun teod fennus.

L. ar B.

**

Di'z etre an ilroun Penia (ar baourentez), ha daou vignon da Bloutos (1) (ar binvidigez).

Khremyios. — Setu aman, a gredan, eun dra sklêr evit an holl: dereat eo e vije eürus an dud vat, ha reuzeudik an dud fall, dreist-holl an dud dizakr. C'hoantaet hon eus eta kaout an tu da renka ar bed evelse. Poan hon eus bet! Deuet ez eus evelkent en hor spered eur mennad kaer ha kalonek hag a reizo peb tra. Ma teu bremaik ar gweled da **Bloutos** (2), ma paouez da gerzet evel unan dall, neuze ez aio bepred da diez an dud vat, ha ne zilezo mui anezo; tec'het a raio avat diouz an dud direiz ha dizakr. Evelse michans an holl a deuo da veza mat ha pinvidik, an holl a zoujo an dourou. Petra vije kaeroc'h da welet er bed-man?

Blepsidèmos. — Gwir eo: test oun eus a ze. Met ne dalv da netra goulenñ diouz hounnez he menoz.

Kremyios. — Gwelit penaos eo reizet an traou breman e-touez an dud! Ma n'eo ket eun druez! netra diskiantoc'h! Breman nag a dud fall hag a zo pinvidik, — dastumet ganto o danvez gant dizonestiz! Nag a dud ivez, — onest goulskoude, — hag a ya fall an traou ganto, hag o deus naoun! E tiez ar re-man eo e vezit kavet, peurvuia.

Blepsidèmos. — Evidon-me a lavar, ma ne deu ket **Ploutos** da veza trec'h da houman en eur gaout adarre ar gweled, ne vo ket kavet eun hent all gwelloc'h da reizha stad an dud.

(1) Ploutos eo done ar binvidigez. Diskouezet e veze gwech evel eur bugel, gwech all evel unan koz, dall, eur yalc'h gantan en e zourn.

(2) An daou vignon a zo o vont da gas **Ploutos** da c'houlenn ar pare digant **Ashlépios** due ar vedisinerz.

Ponla. — N'ous ket war an douar daou zen soubel
egedoc'h daoust d'an eod-loc'h eus l'ha em gwele
met a rat evel rannourenn eboell ! Ha pa c'hoarvezho
an dra a c'hoarvail, ne lavar ne vije gouind oed evel
doar-lakomp e talle ar gwel da **Eloutos** adarre
hag ez ale kement ha kement da dez an holl dud
neuz ne vije mun kavet na miferour na den ijank.
Ha pa vezo d'ar re eus an douar dra-ze, oed a blega
da c'hoarvail da ober brig da omdal da ober rejou
da dreac'ha der da ober brakennou da wale-hu da e-
vija da breza douar gant an dra da ober eur eost
ma chommet heb ober m'oua ma c'hoarvail beva heb
labouret ?

Khremylos. — Ganaouez ma v' de l'ha l'evl ober
peh labour an nor beza movelen hag a beano.

Pena. — M'evlen ? ous a hloc'h ?

Khremylos. — Sklavod a bitamp gant den an-
c'hanl.

Pena. — Ha m'ou a n'eo ar c'hoarvez-er a o de-
vez an holl ane hanl kement ha ho ?

Khremylos. — An c'hoarvail gouind a c'hoarvail
euchans eus mare-hadour kemma eus an **Dressalio**
an vro-ze eo Sklavod laeroun sklavod.

Pena. — Allaz pebe ma gav d'm ne vo mun a lae-
roun sklavod ma v' an ane-hadour hervez da c'hoarvail d'ou
den p'ardid n'em an ket o vont da sklave v'evle e v'evle
kement-se. Te da m'ou a c'hoarvail ane-hadour ha po-
na da ober peh-er neuz eus e vo da stad kalz avo-
soc'h eget breman.

Khremylos. — Pa gotezo ar poanod-ze war da
Benn.

Pena. — Kacroc'h c'hoarvail ne c'hoarvail ket kousket
war eur gwel ma vo gwel ebet na war eur pallenn
p'ou a gement ar hoar da ober pallenn da vije gour
en zo vail-h ? Ha pa gomenoc'h en ho ar eur wreg
yaouank ne vevlec'h mun a lotzou c'hoarvail vat da
skulha warni ha danvez a l'hou kac'h hag a loz ar vat
kalka amez. Ha m'ou a d'ou an ane-hadour ma n'eo ket
evl p'ena ? Ma vail a rolo dreoc'h heb penn kement
hoc'h eus d'ou anez. Ma d'ouval oiz eur forvez
a c'hoarvail kement d'ou m'iferour beza kement ha
kask ar gouind a zo red d'ou an evl beva.

Khremylos. — Daoust hag eus vad henak a e hell-
vech da v'evle d'an dud ? — Ya da l'loarou d'ou
tan ar c'hoarvail. Ma s'ar ane-hadour dugale du gant
an naon ha gac'heerkez. Hag al laou hag a c'hoarvail
a den gement ha penas n'evle amez ? hag ar c'hoarvail
ha ne n'evle d'ou ane-hadour er dre d'ou. — Ma v
eo eus ane-hadour penn klevet amez. — hag a z'ou ane-hadour

nonn evel pa lavaront : e An naon a g'oue Simon
war zao evelkent ? Ouspenn-ze, pebe non d'ou
ha c'hoarvail nor d'ou nemet uskou ? hag nor gwel
eur gwelad breon leun a dugnoz ha ne lozont ket
e-hadour da g'oue, hag nor pallenn ? eur waadenn
v'evle, eur p'evle, eur maen beas stoc' ouz nor penn
da v'evle ne ket bara eo a non ane-hadour beva
ha kaol-malo hag nor gwelad a vo d'ou ane-hadour
sac'h ? nor skabell, penn distagal eur god d'ou, hal
laouer d'ou, eus d'ou ane-hadour. Ha n'eo ket zao an
madou a zigast d'an dud ?

Pena. — Naz peus ket displeget war breze ma
d'ou ane-hadour-vevle.

Khremylos. — Aehant ! Daoust ha n'eo ket ar
baouentez e hoar d'an d'ou ?

Pena. — C'hoarvail daou zen soe a v'evle brevedur gant
Dionysios ha **Thomas** boulos. Na den haou **Maou** va
beva ma ket ha ne vezo ket evel. Beza an d'ou
a zo beva heb kac'h nebra beza paour a zo beza kema
penn ha piz war an gouindou an d'ou eus an labour
ar paour den d'ou ma a ne ma a te neket.

Khremylos. — Eus eo vat ane-hadour ane-hadour
paour-ze. Goude respenn ha kement pean ne vezo ket
war e lozou p'ou da haou a g'oue d'an v'evle.

Pena. — Pansal ha g'oue ma g'oue ket eo d'ou
konz p'ou ket ma a va m'ou d'ou vat d'an dud eget
Ploutos m'ou ha a vad d'ou m'ou d'ou a vad d'ou
e-hadour. An dud a zigement **Ploutos** o deva urloz
e-hadour a d'ou da c'hoarvail a d'ou d'ou da g'oue
m'ou e v'evle. Gant ma vat a v'evle sklav ha
g'oue evel ar gwelad evel a zo d'an ane-hadour.

Khremylos. — Dre an paour, euchans eo a non
dezo an d'ou d'ou-ze gant ar gwelad ?

Pena. — D'ou d'ou a v'evle d'ou ane-hadour
vad ane-hadour d'an ane-hadour. D'ou d'ou an d'ou
ha an d'ou paour hag an d'ou d'ou e d'ou m'ou d'ou
Ploutos.

Khremylos. — Vat va vat ma d'ou d'ou eget lae-
rez ha totilla m'ou d'ou.

D'epidemos. — Penaos a gav d'ou ne vat ket
ha eus ane-hadour ma ne c'hoarvail e d'ou nemet dre g'ou ?

Pena. — G'oue ar d'ou d'ou ane-hadour
kan. Ket ha ma v'evle paour ez ane-hadour a
d'ou ha e k'oue ar c'hoarvail ane-hadour. Ma v'evle
paour d'ou ane-hadour ane-hadour da v'evle da
d'ou ane-hadour a eus a c'hoarvail da ober beva
d'an holl.

Khremylos. — Ha g'oue ane-hadour a ma vat
ha d'ou d'ou a v'evle da d'ou d'ou. Ket a d'ou
d'ou a d'ou da v'evle ket ha ane-hadour a d'ou

(1) D'ou ane-hadour : maison de bains.

sarkar en hor penn eo gwelloc'h paourennez eget p'indigez.

Penia. — Te da vihana a c'hell penna da vege s'ar re nemet fasilhat ha difeta da zioaskeñ.

Khremyios. — Ha perak an holl a dech drouzoc'h ?

Penia. — Abalamour d'ar vad a ran dezo ? Taol evez ouz ar vugale : daoust hag int a gar beza gant o zad ? piou, goulskoude, a zo gwelloc'h evito ? Dies bras eo anaout e pelec'h eman ar vad ? Evidomp !

*Tennet eus ar c'hoari fentus hanvet « l'outos »,
ha troet eus ar gregach e brezoneg gant
LAN AR BUNEL.*

Penos e c'heller planta an avalou-douar

Efouez an traou falvoudus eus hor bro e c'heller lakat an avalou-douar. Ne lavarint ket e talvezont kement hag ar gwiniz, met an eil priz a rofen d'ezo. Mat int d'al loeñed, mat int d'an dud ; ne skuizer morse ganto, boued yac'hus int, ha gant nebeut a zouar e c'heller kaout eur guchen vat a avalou-douar. El lec'h ne vo eostet nemet eur zac'had gwiniz, e vo eur c'harrad avalou-douar.

Met awechou, pa n'eo ket bet mat an anzer, pa ves re a c'hlae e miz-mezeven hag e miz gouere, ne eostet ket kalz a avalou-douar, hag e klevet tud o lavaret : « N'am eus ket bet ouspenn diou wech ar pezh am oa plantet... »

Hag e gwirionez, mantrus eo pegement a avalou-douar a ves plantet. En eun dervez-arad ez a ne c'houzoun ket pet sac'had.

Marteze e fazier en hor bro var gement-ze. Ar broiou all a ra dishenvel. Peb aval-douar a ves trouc'het e meur a damm, hag e ves eostet kement hag o lakat eun aval a-bez.

An Aotrou Maisonneuve, kelenner e Skol-Veur Angers, en deus gret evelhen en e liorz : planta a reas avalou-douar en o fez, hag, e kichen, tammou bihan, n'oant ket icdannoc'h eget peziou a bevar real, gant eul lagad hepken da beb hini, eul lagad mat, yac'h. Lakat a reas an tammou-ze da zec'ha ouz an heol epad 48 eur, arok o flanta, hag e plantas anezo 12 pe 15 santimetr an eil diouz egile a bep tu.

Petra zo c'hoarvezet. — Muioc'h en deus bet var an tammou bihan eget var an avalou en o fez. Hag epad pevar bloaz dioc'h tu en deus gret en hevelep doare, ha bep bloaz en deus bet muioc'h var an tammou bihan.

Setu petra zo c'hoarvezet en eul liorz. Perak ne c'hoarvesfe ket eun hevelep tra en eur park bras ?

Gant eun esa hag e c'h espernet da anzer ar planta eur benn mat a avalou-douar, a dalvezo dioc'h pe d'ho loeñed.

Ministr al labour-douar, e Franz, an Aotrou Cheron, kaer en deus poania, ne c'hoar mui e pe du trei evit kaout ed a-walc'h da vaga ar vro. Ar Fransizien a zo debretenn bara, ha douar Franz ne c'hell ket rei a ed a-walc'h peurlies a evit ezomm an dud.

Er bloaz 1921 e oa bet tost a-walc'h, met e 1922 eo kalz re verr an traou, hag e vo ranket prena ker er broiou all an ed a zo ezomm, hag ez aio adarre kaz arc'hant eus hor bro da binvidikat ar broiou all.

Lakaet e vezo etouez ar bleud gwiniz, bleud segal ha bleud riz. Ne vo ket falloc'h ar bara ma ne ves lakeet nemet an dra-ze.

Ar pezh a c'helfed da lakat ive eo bleud avalou-douar, er bloaz-man dreist-holl p'eo marc'hat mat an avalou-douar, ha setu aman penos ober.

N'ez eus nemet kignat an avalou-douar, o foazat hag o frikat da c'houde betek ma vezint evel bleud. Toueziel e vezint gant an toaz, pa vo savet an toaz, hag e vezint mezet gant an toaz, hag e vo lakeet an toaz er fourn. Ar bara a vo mat meurbet, ha chom a raio pelloc'h fresk, ne zeuio ket ker buan da zizec'ha.

Arabat e ve lakaat kement a vleud avalou-douar eget a vleud gwiniz, skler eo. Met lakat a c'heller d'an nebeuta dek dre gant, da lavaret eo, gant kant lur vleud gwiniz e c'heller lakat dek lur vleud avalou-douar, ha betek penzek zoken e vije gellet da lakat, hag e vije c'hoaz mat ar bara.

Ma ve gret evelse dre ar Franz penn da benn, e vije espernet eun tamm mat a vleud gwiniz hag e vije meur a villiou nebeutoc'h da gas er meaz eus ar vro.

Al labourer.

Eur prof kaer. Eus Grenobl, d'an 12-1-23, Theodor Botrel, ar barz-baleer, a diz digas 50 lur d'ar **Bleun-Brug** gant e wella bloavez mat. Bennoz Doue d'ezan. Laket e vezo an 50 lur ze da baea priziou an tri a vezo da genta e kenstrivadeg ar varzoniez er **Bleun-Brug** a zeu.

AN TARZ-MOR

Goude treuzi ar mor, vel eur marc'h, d'an daou-lamm, An tarz, gwenn gant an eon, ha skuiz dindan e zamm, A gav, war aochou Breiz, etre diou c'hour-enez, Eur marchosi goudor ha trez biot da c'hourvez.

J. ROUDOT.

(Mel-oc'h-dir.)

Ar gwenan epad ar goanv

Kousk va loenig bihan,
En da di soul ehan
Kousk mat epad ar goanv
Ha pa zeuio an hanv
Buan vel an avel,
Ez a da zuna mel
Hed a hed ar c'hleuniou
War aeliou ar bleuniou
Pebez pred a aoz
Doun Doue d'ar eno !
Kousk va loenig bihan,
En da di soul ehan !

Ar goanv eo amzer an diskuiz evit ar gwenan; red eo eta teuler evez en aoun da zirenka anezh heb eun digarez vras bennak. Eur c'halz eus an dud, an darn vras a c'hellfen da lavaret, a zonzj d'ezo ema ar gwenan o c'hoanvi ebarz en toullou a zo ebarz er c'hoar. Pebez fazi ! Ar gwenan epad ar goanv a zo bodet ebarz er gestenn an eil ouz eben, evit en em domma hag epad an amzer yen ne fiachont ket nemet donet a rafe eun dra bennak, tud pe loened, da zirenka anezo.

Ar gwella a zo da ober epad ar goanv eo lezel anezo en o habaskder; red eo, koulskoude, tremen ebarz er weneneg, eur wech an amzer, da welet ha n'eo ket stanket toull an nor; kemeret eun ibil keuneud ha distanka anezan goustadik, heb ober trouz, ha dreist-holl heb finval ar gestenn, rak kement gwenanenn a en em zistago diouz ar vodadenn a vezo raktal seizet gant ar yenien hag a jomo da vervel heb gallout sevel en dro da gaout he c'hparezed.

Eun amzer re yen epad ar goanv a zo noazus d'ar gwenan; met eun amzer re glouar a zo noazusoc'h c'hoaz; dre an amzer re yen e rankont dibri muioc'h evit gallout ober gwrez (1), met dre an amzer glouar e teuont da vale hag an darn vras eus ar re a zeu er miz eus ar gestenn a vez tizet gant an amzer hag a jom da vervel war ar yeod glep pe an douar yen; ouspenn-ze, seul-vui ma labouront seul-vui e rankont dibri evit nevezi o nerz hag en doare-ze ouspenn ma implijont o fourvision heb gounidegez ebet e kargont o c'hof ha pa zeu an amzer da yenaat ne c'hellont ket monet er miz d'en em rinsa ar pez a zeu da veza noazus bras d'ezo. Ar gwella amzer o deus ar gwenan epad ar goanv eo an amzer zec'h, gant ma ne vezo ket re yen holl.

Peb gwenaner aketus a laka d'e wenen ar bourvision a zo ret d'ezo da gaout evit tremen ar goanv, e miz

(1) Gwrez ha tomder a zo henvel.

gwengolo pe e miz here da zivezadenn koulskoude, ma ve aman bennak ha n'eo donet ket er c'halz anezh. Ze kement-loc'h eget lezel gwenan da lavaret gant an dud, e vezo mat dezant klask eun devez klouar evit lakat d'ezo an toez a zo ret evit monet heteg an amzer vat.

Setu aman ar gwella doare a zo da yaga anezo epad ar goanv: dre eun devez tamm eun devez hag e teuio ar gwenan anezo o-unan da vale, e vezo digoret ar gestenn ha lakat d'ezo war an diretennoù tosta d'al lec'h ma z int bodet, eur vagadurez gret gant peder lodenn zukt evit eun lodenn vel, da lavaret eo pevar lur zukt evit eun lur vel.

Evit ober ar vagadurez-ze, lakat da genta ar mel da domma evit ma teuio da veza tano ha teuler da deuzi ebarz ar sukr munudet mat ken a zeuio da veza tef evel toaz; ober gantan plakou da lakat evel am eus lavaret a-uz d'ar gwenan; dre ar wrez hag ar voren a zeu deus alan ar gwenan henman a zeuio da deuzi, heb eun tammig hag ar gwenan a zuno anezan; hennez eo ar gwella doare a zo da vaga ar gwenan epad ar goanv hag an nevez-amzer.

Ar Gwenaner.

Orthographe bretonne

(suite)

Le verbe beza : être

Indicatif présent : oun, out, eo (e), omp, oc'h, int.

Imparfait de l'Indicatif : oan, oas, oa, oamp, oac'h, oant.

Passé simple : voen, voes, voe, voemp, voec'h, voent ; ou : oen, oes, etc.

Passé composé : oun bet, out bet, eo bet, etc.

Passé antérieur : voen bet, voes bet, voe bet, etc.

Plus-que-parfait : oan bet, oas bet, oa bet, etc.

Futur : vezin, vezi, vezo, vezimp, vezot, vezint ; ou : vin, vi, vo, vimp, viot, vint.

Futur antérieur : vezin ou vin bet, etc.

Conditionnel : vefen, vefes, vefe, vefemp, vefec'h, vefemp ; ou : ven, yes, ve, vemp, vec'h, vent ; ou : vijen, vijes, vije, vijemp, vijec'h, vijent.

Conditionnel passé : vefen bet, ou ven bet, ou vijen bet, etc.

Subjonctif présent : ra vezin, ra vezi, ra vezo, ra vezimp, ra vezot, ra vezint ; ou : ra vin, ra vi, etc.

Subjonctif imparfait : ra vefen, ra vefes, ra vefe, ra vefemp, ra vefec'h, ra vefent ; ou : ra ven, ou ra vijen etc.

Subjonctif passé : ra vezin bet, ou ra vin bet, etc.

- Subjonctif plus-que-parfait : ra vefen bet, ou ra ven bet, ou ra vien bet, etc.
- Impératif : bez, bezal, bezomp.
- Infinitif : beza, etc. ; beza bet, avoir, etc.
- Participe présent : n'existe pas. En latin se dit veza.
- Participe passé : bet.

Forme impersonnelle

Ici les pronoms sujets seuls changent :

	Indic. pr.	Imparfait	passé simp.	futur	condition.
me	a zo	a oa	a voe	a vezo,	a vefe,
te					
hen, hi					
ni					
c'hwil					
i				a vo	a vije

Pour les temps composés, on ajoute le participe bet : a zo bet, a vezo bet, a vefe bet, etc.

Forme d'habitude

- Présent : QUAND JE SUIS : pa vezan, pa vezez, pa ves, pa vezomp, pa vezit, pa vezont.
- Imparfait : QUAND J'ÉTAIS : pa vezen, pa vezes, pa veze, pa vezemp, pa vezec'h, pa vezent.

Forme d'actualité

- Présent : emañ, emañ, eman, emañ, emañ, emañ, emaint ; ou : emoun, emout, emomp, emoc'h.
- Imparfait : edon, edos, edo, edomp, edoc'h, edont.

Quelques exemples :

Fur oun, sage je suis. — Klânv oût, malade tu es. — Me a zo bras, ha te a zo bihan : je suis grand et toi tu es petit. — An avalou a zo mat : les pommes sont bonnes. — Mat eo an avalou : bonnes sont les pommes. — Eürus e vijec'h, ma vije dinec'h ho spered : Vous seriez heureux, si votre esprit était tranquille. — Ni a vije laouen, ma karfe an heol para : Nous serions joyeux, si le soleil voulait briller. — Pa vezan o labourat, morse ne vezan inouët : Quand je suis occupé au travail (en train de travailler) je ne suis jamais ennuyé. — Emaomp o tebri, o c'hoari : Nous sommes en train de manger, de jouer. — Edo an dud o tont eus an iliz : Les gens étaient en train de sortir de l'église.

J. U.

An ebeul e reun aour

(Tennet eus «SKELTA SEGOBRANI» ganf'X)

Boaza a reas Vindosëtlos diwar e bempet bloaz, d'ober bep heure tro an enezenn gand e gele'hig (1). Gwech o reded, gwech all o kerzout, e rae d'ezan ruilha en e raog war an aod ha ne baouezez gand e valeadenn ne leze e c'hoariell da goueza en douar ken na vije peurt bræf gantan e droid.

Eun deiz, diouz ar heure, edo evel m'oa boaz o paouez en em walc'h er mor. Hag hen o vont da staga gand e redadenn benidzelek, pa wel o tifluka eus ar c'hoummou eun ebeul e reun aour ha skedus evel an deiz. Tostaat d'ezan a vennas ober evid e baka, hogen an ebeul a lammas kuit dioutan. An dra-ze a voe diskuliet gand ar bugel d'e dad-mager.

« Hennez, eme an drouiz, eo an ebeul ganet gand Andepa diwar Belinatepos (2). Er bed-holl n'en deuz ket e bar. Hogen, n'heller ket e baka evel al lastez-ebellien all. Ne hell beza paket nemet war-bouez eul laz-bann, graet eus reun e vamm, hag a vefe bannet outan d'an tarz-deiz gand eur paotr gwerc'h ».

An drouiz a rôas da Vindosëtlos ar reun en doa ezomm, ha, diouz e geenn, e plezas ganto ar bugel eul las-bann. An eil penndevrez a yeas gantan da bleustri war al lasbanna e peuryan ar c'hezeg. Antronoz hag hen war glann ar mor beureoc'h eget m'oa boaz. Goude beza en em walc'h-ez ez a da guz a-drenv eur roc'h, e las-bann en e zourn. D'an tarz-heol setu an ebeul o tont eus ar mor dirazan en eur heja e voue. Ar paotrig a daolas e las d'ezan en e gerc'hen hag e vestronias. Pignat a eure war e gein, hag hen, e gele'hig-aour o ruilha en e raog, d'an daoulamm a-hed holl gildröennou an aod.

A-c'haoliad war gein e ebeul eo e rae Vindosëtlos tro an enezenn a-ziwar an deiz-se. Ha ker mat, ken habask ha ker sentus ez oa ma n'en devoe biskoas e vestr ezoni da vont d'ezan dre c'heriou garo pe dre daoliou d'e reizha. Biskoaz ne renkas ober gand ar westenn pe ar

(1) Eur c'helc'h-aour a oa bet roët d'ezan gand e dad-mager Vissurix, da c'hoari kelc'hig. — Kenveria Rhys, **Celtic Heathendon**, p. 664-65 (Manannan); R. Dussaud, **Civilisations préhelléniques dans le bassin de la mer Égée**, eil mouladur, p. 392 (Talos).

(2) **Andepa**, evid **Ande-epa** « ar gazeg vras » (kenveria **Andarta**, evid **Ande-arta** « an arzez veur »). **Belinatepos** (Rev. celt. 1891, p. 260) a ziskouez a-walc'h beza kendiveret eus **Belin** (evid **Belino-**) hag **ate-epos** « marc'h mat ? »

gentr (1) des voulda da gerzout. Eur moudradig e hin nemet kem ouz e gostez dehou pe ouz e gostez kleiz. E oa a-walc'h d'e levia war an tu ma kleiz mont. Eur trolig sent a lakae tiz ennan oc'h ober d'ezan mont d'an tuz (2) pe d'an daou-tamm; eur ger, eur sach a d'e voue gant an dour, e lakae da vont goustad pe da venel a-zav. Biskoaz, eta, ne voe lakaet gant Vindosëtlos kabestr en e benn na dibr war e geln. Biskoaz ne wiskas an ebeul an distera barnez. E gened-natur n'he devoa ket ezomm da veza kinklet.

Goude m'oa bet hen ar c'haera hag ar gwella ebeul eus ar bed, e teuas d'ar c'hrenva ha d'ar buana mare'h a gement en dije sköet e garn en douar. Vindosëtlos, gant-se, ne fizias e den all ebet ober war e dro. Adal ma voe deut da berc'henn d'ezan, e reas e venos da zevél bemdez eun eur beureoc'h evit e brederia. Hen eo e strivelle, e varrkube, a gribe d'ezan e voue bras hag e lost hir, hep beure kent goulou-deiz. Ha, p'en deveze graet gantan e redadenn-veure, deut en-dro d'ar marchosi, hen eo adarre e dorchenne, a c'houzerie dindan hag a-hourchase e rastellad-foenn evid an noz. **Lation** (da lavaret eo « deiz ») ez oa bet anvet gant Vindosëtlos, en abeg d'e gaerder ha d'e lufr.

**

Ar pennad-man a zo tennet diwar ar **Sketla Segobrani**, pe « Danevellou ar gobr-soudard kelt Segobranos », anezo eun dastumadenn kaer-disgar eus marvailhou ha taoliou-kaer hon Tadou, ar Gelted koz. Hebdale e vezo moulet an tri levr kenta eus ar **Sketla**. Ar priz anezo, war ez eus fizians, ne savo ket en tu-hont da zek lur evid ar rakprenerien. Kas an anoiou d'an aotrou R. ar Roux, Sant-Helory, Pordic (Côtes-du-Nord).

(1) Ar Gelted ne zougent nemet eur gentr en o zroad kleiz.

(2) Mont d'an tuz = aller au trot.

Truez ouz hon difennerien

Pogen, attes e ves klevet an dud diwar ar meaz oc'h en eun glemm eus an droug great gant ar prenved ar melled da gement a hadont en o farker! « Spoutus eo, emezo, ar c'holl a zigas d'eomp ar c'hoz-prenved-ze, ne c'heller ket dont a-benn anezo! »

Hag e gwirionez, bras eo an droug; hag ar pezh a zo gwastoc'h, ne gaver touzou ebet d'en em zifenn ouz an enebourien-ze. — Nann, n'ez eus louzou ebet, hag an hini a ra eun-tamm vad a goust ker meurbet.

Mat, selaout. An Hini en deus great pep tra, da lavaret eo an Aotrou Doue, ar Furnez dreist pep furnez, en deus krouet difennerien goest da zifenn hor farker eneb an amprevaned a hep seurt a en em stag outo. An difennourien-ze eo al laboused; koant int da velet ha kaer eo o mouez da glevet pa ganont. Ouspenn m'int koant, int c'hoaz talvoudus bras, rak distruja reont a villierou an amprevaned a gavont er parker. Naoun o deus bemdez, hag, evit debri, e rankont chaséal. Lod a zreb greun, ar greun a gavont war an douarou; met kig eo a glaskont dreist-holl, ha ma 'z eus dirazo greun ha prenved, d'ar prenved eo ez aint da genta. Hag e reont kofadou bemdez eus al loened fall-ze a greskfe o niver en eun doare spoutus anez ar brezel great d'ezo gant al laboused. Da amzer an neiziou piou n'en deus ket gwelet al laboused koz o tigas heb ehana d'o re vihan prenved leun o beg? Pa ves ar re vihan eat eus o neiz, gant petra e bevont nemet gant prenved adarre? Ma z'euz eta endro da eur park dek labouz, o lakat e treb peb hini kant preny bemdez, ha n'eo ket re, setu en eun dervez mil nebeutoc'h, en eur miz tregont mil, en eur bloaz tost da bevar c'hant mil.

Ma vije tud n'o defe ken micher nemet ober brezel d'ar prenved, e vijent goulennet ha paet mat. Hag ho peus evit netra ar vicherourien-ze, micherourien a labour bemdez heb ehana. Evit pae ne c'houlennont nemet eun tanva eus ar frouez a zifennont.

Souezus eo eta e ve great brezel d'al laboused gant an dud diwar ar meaz. Lavaret a c'heller ne c'houzont ket petra reont. Al laboused a zo o zervicherien, o difennourien, ha rak-se e rankfent o c'haret hag o diwall ha nann o laza evel ma reont na freuza o neiziou.

Er goanv ra vo lezet a gostez ar rouejou, al lasoukroug hag an holl binviou ijinet evit paka laboused. Hag en hanv ra vo desket d'ar vugale, er gear hag er skol, ne dleont ket tremen o amzer o klask neiziou, eo ar c'hoari-ze eur c'hoari kriz hag ouspenn-ze noazus meurbet d'a labourerien. Tadou ha mammou, mistri ha mestrezed skol, heb ehana lavarit d'ar vugale: « Bezit mat e kenver al laboused; r'ho pezo truez ouz hon difennourien...! »

Al Labourer.

Nous croyons d'une foi robuste et invincible à l'avenir de notre race. Nous souffrons douloureusement de ses humiliations, et de ses trop réelles défaillances, et c'est pour cela que nous voulons travailler sans relâche, à l'instruire, à la fortifier, à lui donner conscience de sa dignité.

M. le chanoine BULEON.

Uheloc'h eget ar Chanada

Holl ho peus klevet hano eus ar Chanada, eur vro eus an Amerik a zo dirak ar Franz, en tu all d'ar mor Atlantik. Ar Chanada a zo bet d'ar Franz gwechall, hag hirio c'hoaz ar galleg eo yez an darn vrasa eus an dud a zo eno.

Er Chanada eo yennoc'h ar goanv eget en hor bro, skorn hag erc'h a ves bep bloaz hag avechou epad meur a viz, da vihana el lodenn uhela. En traon, e kichen ar Stadou-Unanet, an amzer a zo tommoc'h.

Met petra zo eus tu an hanter-noz d'ar Chanada? — Broiou ha broiou c'hoaz, bras kement ha pemzek gwech ar Franz, goloet a goajou da genta ha da c'houde, dre ma tostaer ouz an hanter-noz, ne gaver mui, koulz lavaret, gwezenn ebet, ne ves gwelet nemet kinvi goloet a erc'h epad eiz miz eus ar bloaz.

Daoust ha tud a zo er broiou-ze? Ya, tud a zo enno, hag abaque pell amzer, tud deuet eus an Azi. Bez ez eus tud betek ar penn uhela eus an Amerik, el lec'h n'ez eus nemet skorn hag erc'h.

Daoust hag an dud-ze, kollet er c'hoajou hag e bro ar yenien, a c'hello klevet eur wech bennak kelou mat an Avel? — Klevet o deus, ha setu petra gontin d'eoc'h hirio. Beleien eus ar Chanada o doa, pell zo, boulc'het al labour, met m'o doa ket gallet kas anezan da benn. Er c'hanved diveza ez eus aet di misionerien eus ar Franz, eus a urz an Tadou-voestlet da Vari krouet dinam (e galleg: Oblats de Marie Immaculée), a zo en o zouez kalz beleien eus Breiz.

Unan eus an Tadou-ze, an Tad Duchaussois a zo deuet gant an Tad Trebaol d'ober eun dro e Breiz hag o deus tremenet eun dervez en hon touez. An Tad Duchaussois, a zo bet en Amerik, en deus komzet d'eomp eus ar vro-ze ha diskouezet skeudennou kaer evit rei d'eomp gwelloc'h an traou da gompren. Plijadur hon deus bet o klevet anezan ha desket hon deus meur a dra ne anavezemp ket c'hoaz.

Er vro-ze, hanvet al lodenn vrasa anezi, Athabaska-Mackenzie, n'ez eus ket, skler eo, a hentchou-houarn, n'ez eus ket a hentchou bras evit ar c'hirri, n'ez eus ket zoken a hentchou bihan. Penos e veacher neuze. Evel ma c'heller. Evit kas o fakajou, an traou o deus ezom anezo, ar visionerien o deus kirri, kirri dirod a ruz var an erc'h hag ar skorn. N'e ket kezeg a ves staget ouz ar c'hirri-ze, met chas, bras ha krenv, pevar pe bemp ouz eur c'harr, ha staget e vezont an eil varlerc'h egile. Daou zen a rank beza gant pep karr, unan arak evit kompeza ha starda eun tammig an erc'h evit ar chas, eun all varlerc'h evit diwall na vo truc'hilhet ar c'harr. Hag e reont evelse

betek pemzek leobemdez. An dud evit na z'ant ket doue en erc'h, a laka dindan o z'reid tannoù koad, henvell ouz spanelloù, hag evelse ez eont buan a dreuz an erc'h. Avechou e veachont ugent tregont dervez dioc'h tu, e tregont en eun dro, broiou ken bras hag ar Franz. Ne c'hellont ket evelato mont heb ehana. Chom a rankont heb an amzer da ziskuiza ha da gousket. Neuze e klaskont eul lec'h goudor bennak, e trouchont skourrou-gwez d'ober eun tamm-ti. Da c'houde e reont tan, e poazont eur pesk pe eun dra bennak all, e lakeont erc'h da deuzi en eur pod hag e preparont eur banne the. Da heb hini eus ar chas e ves roet eur pesk d'e goan. Ne ves roet d'ezo nemet o c'hoan, rak m'o dije boued arak mont en hent, e tiskontfent ar boued-ze.

Daoust ha kousket a c'hell ar visionerien evelse, e toullou difennet fall eneb ar yenien? Evit doare, e kouskont c'houek, kerkoulz ha re all e gwelou plun. Ha zoken, aliés, e reont toullou en erc'h hag ec'h en em astennont er gwele-ze, hag e kouskont mat ennañ.

Dies a zo epad ar beachou goanv, eo pa zeu avel hag erc'h er memes amzer. Neuze an erc'h a zo awechou munut evel bleud, n'ez eus nemet poultren erc'h hag e vezer dallet, ne c'heller mui anaout an hent. Gwella zo d'ober neuze eo ehana betek ma vo fin d'an avel.

Kredi a c'hellit, e broiou evelse e ranker beza gwisket mat. Yen e ves evel ne ves morse en hor bro. Ma ve dizolo an daouarn, e teufent da veza skornet hag e vefe marteze rad o zrouc'ha. Evelato, o frota erc'h ouz eun ezel skornet, e c'heller peurliesia digas buhez ennan adarre. Ar gwella dilhad er vro-ze eo ar re a zo great gant krec'hin loened, rak tomm int ha krenv ive, hag e padont pell amzer.

Dre ma pigner warzu an hanter-noz, an deiz er goanv, a zo berroc'h berra. An heol a zav da zek eur, da unek eur, evit kuzat adarre da eun eur, da ziv eur, hag o pignat uheloc'h c'hoaz, ec'h en em gaver e broiou a ves enno noz epad tri miz dioc'h tu. Evelato, daoust ma n'en em zispak ket an heol, e ves avechou lugernus an nenv gant eur sklerijen gaer a weler eus tu an hanter-noz.

Ma z'eo hir an noz er goanv, en hanv e ves plijadur o velet pegen hir eo an deiz. El lec'h ma z'eus tri miz noz, ez eus ive tri miz deiz, an heol ne ves morse kuzet epad tri miz, ha bep bloaz e ves great eur gouel kaer d'an deiz kenta ma veler an heol da hanter-noz. Ha ma z'eo yen ar goanv, an hanv a ves tomm, ken tomm hag avechou tommoc'h eget en hor bro.

(Da gendalc'her).

J. P.
e kloerdi Pont-Kroaz.

I. — EVIT DIVINADENNOU MIZ KERZU

10 o deus bet 100 poent
 J. Abiven, 12e B. C. A. Tréves
 A. Laurent, Guipavas
 J. B. Guipavas
 Quéau, Landerne
 M. A. Quéau, Guengat

M. A. M. Rosnoen
 G. Manach, Plougenec
 G. Pelleau, Plouguin
 Fr. Riou, Vourch-Wenn
 J. Rioualen, Plourin
 H. S. Plouarzel
 J. Tranvouez, Tremaouezan
 G. Trebaol, Vourch-Wenn

23 o deus bet 80 poent

Michel Bergot, Plouguin
 Bihan-Poudec, 12e B. C. A. Tréves
 Cath. Bihan, Cléder
 Yv. ar Bras, Gwinventer
 J.-F. Cabon, Gwisseeu
 Cléf-Coz, Cléden-Cap-Sizun
 G. Darchen, Mahalon
 J.-B. ar Goff, St-Thegonnec
 J. Geuez, Lannilis
 Yv. Gulot, Plouneour
 Anj. Kergoat, Sizun
 Al. Kerlidou, Treflez
 Ed. Laot, Plouider
 L. Lars, Plouzane
 J.-M. Le Roux, Kastel-Paol

11 o deus bet 60 poent

Clem. Carrer, Plouvorn
 A.-M. David, Moncontour
 Ed. Floc'h, Plouvorn
 Fr. ar Guen, Plouneour
 Fr. Kerhoas, Rosnoen
 Joseph Méneç, Loc-Majan
 Félix Moal, Enez-Vaz
 Louis Omnès, Lannilis
 Fr. Pellé, Plouguin
 J. Pengam, Plouider
 P. Pinvidic, Gwikar
 Eur. Plabennegad, Plabennec
 M. G. Kastel-Paol
 Jos. Tonnard, St-Thegonnec

PRIZIOU. — Er miz a zeu e'h embannimp hanolou an 20 o deus gounezet priziou divinadennou miziu Here, Du ha Kerzu diveza.

II. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ GENVER

I. Eun nadosiad neud pa vezer o c'hwriat ganti. — II. An daou zouru — III. Eur c'horniad-butun tan warnan. — IV. Morse, rak pa vezo e wreg intanvez e vezo maro e-unan. — V. 18 gweneg, na petra'ta.

III. — DIVINADENNOU MIZ C'HOUEVRER

I. — Ha kar tost eo d'eo'h pe n'eo tamm
 Unan breur-kaer da c'hoar ho mamm ?

20 p. ar r. Digaset gant Mari Brelicet, Pluguffan.

II. — Me 'meus pemp troad morzol em zi
 A-benn Pask 'vint mat da zibri.

20 p. ar r. Digaset gant Anjél Kergoat, Sizun.

III. — Eun tad en deuz 40 vloaz, e vah en deuz 6 vloaz ;
 pe oad o devezo p'en devezo ar mab tredereu
 oad e dad ?

20 p. ar r. Digaset gant Joseph Abiven, 12e B. C. R., 1re Cie,
 S. P. 154.

IV. — Eur pôtrig a welis o vont er c'hoad
 Hag a oa e dok gantan war e droad
 Hentchet gant eur c'hamarad
 Oa e droad en e lagad.

20 p. ar r. Digaset gant J.-M. Salaün, an Trehou.

V. — Doue ra bardono d'an Anaon,
 Neb zo leun e gof n'en deuz ket naon,
 Setu aze 'vat eun diframmadenn,
 Skrivit an dra-ze e seiz lizerenn.

20 p. ar r. Digaset gant M. Cabon, Guisseny.

Digas ar responchoù — berr, dre renk, heb ar goulennoù, —
 hag an divinadennoù nevez a gavfet, a-benn ar 25 euz ar miz, da :
 M. le Directeur du FEIZ HA BREIZ, Plouguerneau (Finistère).

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONEZ

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerzioù
 ha Sonioù — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^{re}) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION

Fr. GEORGELIN, 4, rue du Château, Brest
 CHEQUES POSTAUX C/C 44-10 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne	6 f. l'an
France	7 f. l'an
Etranger	8 f. l'an
Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.)	5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites
à l'année

Une page entière	300 fr.
Une demi-page	175 fr.
Un quart de page	100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Sulioù ar miz. — Eun nebeut kentelioù,
 J. U. — Digemmeska ! E. AR MOAL. — Al Leon hag ar C'houi-
 buenn, BLEIZ NEVET. — Ar bloaz, breton penn-da-benn, AB-
 ERWAN. — Pôtrez Rosko, L. AR GUENNEC. — Doue anavezet dre
 ar garantez, J. L. M. — Kaera tra a gavas an Elig bihan, J.-E.
 DIRLEMM. — Eur zell, J.-B. MARTIN. — Petra a zo da ober er
 parkadoù ed, AL LABOURER. — Uheloc'h eget ar C'hanada, J. P.
 — Skanvadurez ar merched, TINTIN ANNA. — An A. Masson.
 — Orthographe et grammaire, J. U. — Divinadennoù, PER HA
 PAOL.

SULIOU HA GOUELIOU BRASA MIZ MEURZ

- 4 a viz Meurz. — II. Sul ar C'horaiz; kaout a rear an ofis
e levr nevez an A. Uguen, p. 292.
- 11 a viz Meurz. — IV. Sul ar C'horaiz, p. 298.
- 18 a viz Meurz. — Sul ar Basion, p. 303. Ar gousperou hizio
eo gousperou kenta gouel sant Joseph,
pried ar Werc'hez Vari, p. 663.
- 25 a viz Meurz. — Sul Bleuniou, p. 309.
- 29 a viz Meurz. — Ar Yaou Gamblid, p. 336.
- 30 a viz Meurz. — Gwener ar Groaz, p. 342.
- 31 a viz Meurz. — Ar Zadorn dirak Sul Fask, p. 360.

AMZER AR BASION

Petra bennak ma vez hano alies gant an Ilis eus a Basion
 Hor Zalver epad sizuniou kenta ar C'horaiz ne c'halver eve-

Iato amzer ar Basion e gwirionez nemet ar pemzek dez a adalek ar zadorn da hardez dirak sul ar Basion betek ar zadorn da bandez dirak sul Pask.

E-pad ar pemzek dez-man an Iliz a scholo he chroazioù hag he sent evit ober kanv da vare Jezuz-Krist he fried dougen ac'hanomp da gaout keuz d'hor pec'hejou o welet pebez poanioù skrijus o deus chachet war gem Mab Doue ha lakat ac'hanomp da ober pinijenn evit hor pec'hejou ma c'hellomp lodenna e hoanloù gant Hor Zalver, eun draik bennak, en doare-ze. Ar genta eus an dion zizun-man eo zizun ar Basion.

Pasion Hor Zalver — hag houman a die digeri hent d'an eil zizun ar binijenn. — Hor pinijenn hon-unan. — Pasion Hor Zalver hag hor pinijenn hon-unan arabat eo d'eomp morse o dispartia. En dre ma welomp en dro d'eomp kement a dud hag a ev an droùg evel an dour ha n'ema troet o spered nemet war draoù an douar, kanomp a greiz kalon gwerzioù kaer an Tad Maner :

Elez an nenv deut d'an douar
Diskennit war menez Kalyar
Da ober kanvou d'Hor Zalver
Pa ne fell o'an dud hen ober !

An deiz kenta eus a zizun ar binijenn a c'halver sul Bleuniou, da genta dre ma teu Pask, evel pa lavarfen da vleunvi en deiz-ze a oa gwechall an deiz kenta da c'hellout ober ennan ar Pask, ha d'an eil dre ma voe digemeret Hor Zalver, e Kear Jeruzalem, da genver an deiz-ze, gant lid bras, pa deuas ar vugale hag ar bobl d'e ziambroug, c'houec'h dervez a-raok e Basion, ha da ober enor d'ezan en eur deurel war an hent ma tremene darn bodou bleuniet ha darn all peziou eus o dilhad.

1 E memor a gement-se eo e ra d'eomp an Iliz dougen, e prosession hag en oferenn-bred ar zul Bleuniou, bodou lore pe vodou beuz, en enor d'Hor Zalver hag en testi eus an trec'h a dleomp beza gounezet war enebourien hor silvidigez ha war gwall dehou hor c'halon dre yunioù, pinijennoù ha pedennoù ar C'horaz : anez ne vije ket dleet d'eomp dougen bodou lore ha ne vefemp nemet tud chouchet mar her grafemp !

Ar bodou benniget-ze a die beza miret gant peb hini, en e di, e harz e wele dre m'o deus galloud a enep levezon an droùg-spered ha ma c'hellont talvezout da deurel dour benniget pa vezo eun den bennak klanv war ar gwele en hon ti.

Pobl Jerusalem c'houec'h dervez goude beza great digemerkaer d'Hor Zalver a lake anezan d'ar maro. Lakomp evez ivez, goude beza graet mat hor Pask ne deufemp da staga Mab Doue a-nevez ouz ar groaz o koueza adarre en eur pec'hed marvel bennak ; evel a lavare sant Bernardin a zo gwir : « An den en deus graet eur pec'hed ha goude ma en defe anzavet anezan ouz ar beleg a zo kalz bresko'h hag a gouez ennan adarre kalz kentoc'h eget an hini n'eo ket bet kouezet ennan biskoaz ! N'ho peus nemet gwelet : eun tamm koat troet e glaou ha maro an tan ennan a grogo an tan ennan, adarre kalz kentoc'h eget en tamm koat ha n'eo ket suilhet c'hoaz gant an tan ; evelse an hini n'en deus ket gouezet en em viret diouz ar pec'hed-man pec'hed a gouezo kalz kentoc'h ennan adarre eget an hini n'eo ket bet kouezet ennan biskoaz ! »

An dra ze a zo skler hag anat ; taolomp evez eta rak hon enebour a zo dalc'h mat atao o troial en dro d'eomp o klask gouzout piou ac'hanomp a c'hello da lonka da genta !

Eun nebeut kentelioù tennet euz Lizer

ar Pab PI XI

Ar Pab en deus skrivet, d'an 23 a viz kerzu diveza, e Lizer kenta d'ar bed katolik « Ubi arcano Dei » ; lizer kaer meurbet, leun a gentelioù fur evit an hoil, an dud vras, an dud vihan, ar re a zo o c'houarn ar broiou hag ar re a zo gouarnet.

Re hir e vije lakat aman Lizer ar Pab penn-da-benn, met eul lodenn a dleomp da ginnig d'hon lennerien a c'hello tenna o mad eus komzou an hini a zo karget da c'houarn ha da gelen an Iliz.

Ar Pab a c'houlenn ar peoc'h evit ar bed. Met siouaz ! n'euz peoc'h ebet hag ar Pab, o komz evel ar profed Jeremi, a lavar : « Gedal a reamp ar peoc'h, ha n'ez eus netra vat ; gedal a reamp ar pare, ha setu aman ar spont, an drubuilh ». Hag e gwirionez, ma 'z eo sinet an emgleo a beoc'h e broiou ar C'huz-Heol, e broiou ar Zao-Heol, eman ato ar brezel dare da veza c'houezet, ha ne weler a bep tu nemet dismantr, hag an dud o ver-vel gant an naon ha gant klenvejou a bep seurt.

En holl broiou ez eus brezel etre an dud, etre ar re
baour hag ar re binvidik, etre an dud ar reus dishenvel.
Ne glasker nemed ar e hant ha plijadur, hag evit kaout
ar pezh a c'hoanta youlou direiz ar c'hort, ez eer betek
ober torfejou spontus, ne anavezet mui mestr ebet, n'ez
eus doujans ebet evit an dud a zo e penn ar vro, ha ne
glever hano nemed eus freuz ha dispac'h.

Hag ar pezh a zo gwasoc'h eo ma 'z eo kouezet an
droug war ar familh. A-raok ar brezel, oa anat an droug,
met epad ar brezel hag abaoue eo kresket en eun doare
spontus. An tad n'eo mui doujet, ar zantelezh er briede-
lezh a zo dilezet, mistri ha servic'herien a zo enebourien
ken etrezo.

Ar relijion a zo aet war he c'hiz. Ilizou a zo bet epad
ar brezel devet, diskaret, dizakret. Kalz beleien a zo bet
lazet. Kloareged yaouank a zo bet distroet diouz hent
an aoter. Misionerien a zo bet tennet eus a-douez kris-
tenien ar broiou pell, ha n'ez eus ket a-walc'h a dud
evit prezeg Aviel Doue; setu prag ez eus eneo dilezet,
eneou hag o deus naon goulskoude hag ezomm eus
bara ar wirionez.

N'eus ket a beoc'h hep Doue

Petra weler etre an dud, etre ar broiou? Kasoni ha
disleaded. Sinet eo an emgleo a beoc'h, met peoc'h
gwirion n'ez eus ket, ha ne vo ket zoken, ma ne zeu ket
an dud d'ober evel ma c'houlenn an Aviel, d'en em garet
etrezo evel breudeur, ma ne droont ket o spered ouz
madou an Nenv. Madou an douar-man a zo nebeut a dra,
hag o c'holl a vez gret pa zonjer nebeuta. Malloz d'an
den a stag e galon outo! Hag ar Pab a sko kalet war
youlou ar c'hig hag ar plijadureziou mezus, war youlou
an daoulagad hag ar garantez direiz evit ar binvidigez,
war ar c'hoant diroll d'en em gaout er renk uhela.

Petra zo penn-abeg d'ar brezel ha d'ar freuz? An
youlou direiz. An dud o staga o c'halon ouz madou ha
plijadureziou an douar, o deus ankounac'heet ha dilezet
Doue, hag ac'hano eo e teu pep droug. — Petra zo
penn-abeg? Ar fae gret war ar relijion. Hep Doue ne
c'heller netra vat...

Douget e voe al lezenn da lavaret ne vije mui lakeet
ar familh dindan skoazel Doue hag Hor Zalver Jesus,
hag ar Briedelezh a voe lakeet e renk ar marc'hajou all,
ar Briedelezh savet gant Jesus-Krist da veza eur zakra-
mant bras. Kerkent e teuas da zemplat an unvaniezh hag
ar peoc'h er familh. Tan an youlou direiz a zeuas re
alies da daga santelezh ar Briedelezh ha da stlabeza zoken
eienen ar vuhez.

Klasket ez eus bet kas kuit Doue hag ar C'hrist eus
ar skoliou. Hag eo c'hoarvezet ar pezh a dlie c'hoarve-

zout. N'e ket hepken chom hep komz eus a Zoue a zo
bet gret er skoliou, met en em gemeret o tan, a we-
chou evel dre guz, a wechou war eun. Ar vugale neuze
o deus sonjet n'o doa ket kalz a ezomm eus a Zoue er
skol nemet evit ober fae warnan. Hag e gwirionez, ma
ne zesker mui d'ar vugale anaout Doue hag e lezenn,
ne weler ket penos e c'heller goulenn digant tud
yaouank tec'het diouz an droug, ren eur vuhez onest ha
santel, na penaos prepari evit ar familhou hag ar
broiou tud fur, tud a urz hag a beoc'h, gouest d'ober
vad endro d'ezo, da greski nerz ar vro.

E pelec'h kaout ar pare?

En Aviel, hag en Aviel hepken. Ar peoc'h gwirion eo
ar peoc'h a ro ar C'hrist. Hen eo en deus lavaret: « Holl
oc'h breudeur etrezoc'h » « Va gourc'hemenn eo m'eri
em garoc'h etrezoc'h evel m'am eus ho karet. » « Dou-
git an eil samm egile, hag e reoc'h evel a c'houlenn le-
zenn ar C'hrist. » « Petra dalv d'an den gounit ar bed
holl, ma teu da goll e ene? » « Klaskit da genta rouan-
telezh Doue hag an holl draou all a vo roet deoc'h, war
ar marc'had. » « Roit da Zezar ar pezh a zo da Zezar. »

Gourc'hemennou, aliou ar C'hrist, ma ves sentet
outo, a zougo ato frouez mat: santelezh, urz, peoc'h start,
karantez, en eur ger, an holl vertuziou kristen, hag el
lec'h ma ves dalc'het ar gwella da gelennadurez Jesus-
Krist, eno eo ez eus ar muia urz, ar muia eürusted ive.
Bep wech ma kresk nerz relijion Jesus-Krist en eur vro,
e kresk ive ar mad e pep giz; ha bep wech ma teu ar
relijion da loskat, e welomp ato an droug oc'h en em
astenn. An Iliz hepken a c'hell digas ar peoc'h, peoc'h
ar C'hrist, lakat an dud d'en em glevet breman hag en
amzer da zont, ha pellat evelse ar riskl a vrezel.

E lec'h ober brezel d'an Iliz, ar fe a zo e penn ar
broiou a dlefe en em drei ouz an Iliz, goulenn sikour
diganti, he lezel libr d'ober vad d'an eneo, da skleri-
jenna ar boblou, da astenn rouantelezh ar C'hrist war
an douar, ma vo peoc'h ar C'hrist dre rouantelezh ar
C'hrist.

J. U.

“ ARVORIG ”

Kelaouenn vizek

graet evit Bretoned yez Treger ha Kerne ha bugale Breuriez ar brezoneg

Abonnement individuel 5 francs l'an.

Abonnement collectif 3 francs l'an.

(10 numéros au moins adressés à la même personne).

S'adresser à M. l'Administrateur d'Arvorig, 15, rue des
Capucins, Guingamp (Côtes-du-Nord).

DIGEMMESKA !

Da gement Breton a zo bet er brezel diweza eo kiniget ar pennad-man. Perak ? Abalamour an doare m'omp bet ni, Bretoned, kaset ha digaset epad ar brezel, a zo eur skouer hag a ro d'eomp da entent freaz ar stad m'en em gavomp ennan ha penôs eman stardet ar vaz-yeo war hor gouzoug.

Epad ar brezel, ar Vretoned a veze anavezet pa veze ezomm anezo da rei lamm d'ar Boched; ha seul startoc'h e flee ar c'hrogad beza, seul digemmeskoc'h e veze kaset ar Vretoned d'an emgann: fizians a oa enno, dreist-oll pa vezent ar muia etrezo o-unan. Digemmesket, dibabet e vezent eta; pa veze fin d'an abadenn, avat, e vezent adkemmaet adarre gant ar re all hag ar « c'hoimmuniqué » a lavare: « **Nos troupes ont progressé sur tel point.** »

Kemend all a veze laket, forz dre zourn pe soudarded e veze bet deut ar gounid; evel ne oa, d'ar mare-ze, na paour na pinvidik, nemet soudarded holl, ne oa ive na Breizad na Parizian, na Provansek, na Norman, nemet soudarded gall. Ha red e oa 'n em gemer en doare-ze evit gounit ar viktor ? Marvat: da vihana, an dra-ze n'en deus ket grêt a zroug.

Lakomp eta e oa digarez, epad ar brezel 1914-1918, da devel war oberoù soudarded, pep rann-vro, war oberou soudarded Breiz, koulz ha war re soudarded ar C'hreizeiz pe a lec'h-all, en aon da lakat drouk-rans ha gwarizi da zevel e kalon darn anezo, — met breman pe'eo echu ar brezel ha deut ar peoc'h ?

— Breman, a livirit-hu, abaoe ar peoc'h eman kont dishenvel. Breman, pep hini a zo er gêr, en e di, ar Vretoned e Breiz, an Normaned e Normandi... Breman, ni zo digemmesket da vat, ha pep hini adarre war e gont e-unan. — Ha ma lavarfen d'eooc'h omp gwasoc'h kemmesket c'hoaz er peoc'h eget er brezel !... En emsonjit eun tammik.

Evit ar pez a zell ouz an douar, ni wel pelec'h eman hon tachenn: ar mor n'en deus ket paouezet d'he c'helc'hia; ar menezioù enni n'o deus ket chenchet stumm; ar stêrioù a red hirio 'vel breman 'z eus mil bloaz; douar Breiz n'en deus ket chenchet, nemet an dud war e c'horre o deus grêt hag a ra bemdez: a neboudou, e tec'hont digant an douar. Goulennit ouz eur-mous ben-nak o vont d'ar skol, petra eo Breiz; koulz eo d'eooc'h goulenn digantan petra eo ar Monomotapa; anaout a ra, evel ma skrivé aman Rener **Feiz ha Breiz**, e miz genver, ar **Finistère**, ar **Côtes-du-Nord**, etc... met Breiz, petra eo an dra-ze ?

Anaout a ra « la région de l'Ouest », met Breiz pelec'h emañ ar vro-ze ? Lavarit dezant emañ en Afrika hag ez eus Arabed o chom enn hag e kredo. Breiz a oa a zo kemmesket gant rann-vroù all Bro-C'hall, kemmesket en eun hevelep doare ma he deus kollet he han. Nag he yez, ar brezoneg, daoust ha n'eo ket kemmesket gant yez Bro-C'hall ? Klevit forz piou bras pe vihan, o kaozeal brezoneg en deiz a hirio, ha konfit ar gerioù gallek a zo etouez e vrezoneg: evel an drouklouzou en eur parkad gwiniz lous, ne welit ken an loc'had, ar pennou, mouget ma 'z int gant an draog hag ar piz-logod.

Nag hon istor ? Klaskit-hi el levrioù skol savet evit hor bugale; an « **Histoire de France** » a zo henvel ouz eur mor hag e teufe an holl stêrioù d'en em goll ennan; istor Breiz a zo kollet barz istor Bro-C'hall, rak ouспен ma vez mesket pe diberc'hennet, mouget-krenn e vez ive; amzerioù kenta Breiz-Izel a vez desket er skol devel warno.

C'hanta, digemmeska a reñkomp hor yez, hon istor, hor spered, diouz yez, istor ha spered Bro-C'hall, rak ar c'hemmesk eo evidomp ar maro, ar maro deut a-zilkaer hep gouzout d'eomp. Kalz a zo maro dija, et da C'hallaoued, (pe gentoc'h et da netra) hag ar re-ze, henvel ouz al louarn dilostet, a lavar d'ar re all: Sellit peger koant on, breman pa 'm eus kollet va yez vreton, va dilhad breton, va spered breton !

A dra zur, koant evel al louarn dilostet !

Ne glaskomp ket a **zisparti** etre Bro-C'hall ha ni, netra nemet en em zishenvelekât diouti, evit ma c'helimp beva hervêz hor spered ni, hor gizioù ni, ha n'int tamm ebed henvel ouz re ar C'hallaoued.

Ma'n dije bet Bro-C'hall eur gouarnamant seurt a dleje kaout, leal ha speredek, daoust ha ne roje ket tu d'ar Vretoned da labourât **digemmesk**, er peoc'h evel m'eo bet kavet mat o lakat da ober e kerz ar brezel ? Daoust ha n'eo ket ken gouest ar Vretoned d'ober labour vat, anezo o-unan, koulz er peoc'h evel er brezel ? Gant e spered rik, e yez rik, e istor hag e c'hizioù yac'h ha distlabez, ar Breizad a rafe burzudou adarre; e kreiz ar vreinadurez hag ar baourentez a ren dre holl, e teufe da veza, gant e yez gwevn ha fleur, e vuzik pinvidik, e skulterez speredel, da ginnig sklerijenn ha magadurez d'ar bed holl.

Ya, gant e spered, er peoc'h, koulz ha gant e ziu-vrec'h, er brezel, ar Breton a zo barrek; hag e talec'her bepred, — hep digarez an dro-man ! — da vouga nerz e spered, evel m'eo bet dianzavet nerz e ziu-vrec'h ! Ni a c'houlenn ma vo fin d'an dra-ze pelloc'h ! Frankiz d'hor spered, setu petra c'houlennomp... Ni a stigno

us da Vreiz eur hamuel hag o vo skrivet war eun tuer
geriou-mañer.

**Ni fell d'omp Bretoned, e vere desket e holl skolioù
Breiz yez hag istor Breiz !**

Hag en tu all

Foeli d'ar Breizad ne gar ket e Vro !

E. ar MOAL.

Al Leon hag ar C'houibuenn (1)

Diwar va zro kea da zutall,
 Koz gwidoroc'h, amprevan fall!
 A lavare, eun deiz, eul Leon d'eur c'houibuenn
 Ha ne ehane tamm da vrouda e groc'hen.
 Prenn da c'henou ha sarr da veg,
 A respount al loan askellek.
 Té gav d'it 'm euz aoun araozout
 Hag e krenan rak da c'halloud,
 War zigarez mar d'out roue!
 Eun ejenn a zo trec'h d'it-te,
 Gouls goude n'eo ket ouspenn d'in,
 Plega a rank, outan e ran
 Gant va broud ar pez a garan.
 Hen lakât a ran da vreskin,
 Da redeg a-dreuz ar meziou,
 Ha da lamet dreist ar c'hleuziou,
 Beteg zoken terri e benn,
 Ma ne dorr netra all ouspenn
 Me a ziskouezo d'it mar t'euz c'hoant da c'houzout
 Penôz c'houzon flemma ha c'hoari gant va broud.
 Pa giri e raimp eur c'hrogad
 Da welet ha te zo paotr mad.
 Al Leon 'zant e wad o virvi
 O welet kement all a lorc'h
 Dindan kroc'hen eur gwidoroc'h,
 Hag a respount: Ya, pa giri!
 Setu ar c'houibuenn, war eon,
 Ha nijal var gouzoug al Leon.
 Heman follet gant ar gounnar
 A skrab ken na gren an douar,
 E zaoulagad e tan, an eonenn 'tre e zent,
 An aneval a lamm, a yud, a vlej kemen
 Ma tregern gant e vouez garo
 An holl menezioù tro var dro.

FAZIOU. — E Feiz ha Breiz ar miz tremien, p. 60, ez eus
fazi e diou linenn; e lec'h lenn al linenn 8 evel m'eman lennit
en he lec'h al linenn 21-man:

Ha ma vije eta kouezet eus ar wezenn

Hag e lec'h lenn al linenn 21, lennit eben all-man:

Hag en hent e lavar da gement den a wel

An dud en o ziez ya da guzat d'ar red,
 An holl a gren a dec'h tud vraz ha bugale.
 O sonjal dre o spount, oa o font dizalc
 Doue en e gounnar da hulluc'ha ar hed!
 Ha penn abeg a gement all
 N'oa nemed eur c'houibuenn fall,
 A vec'h eun hanter gellienn.
 Ledan evel penn eur spilhenn!
 Kaer en deuz al Leon galoupât
 A dreuz menez hag a dreuz koad,
 Mont a gleiz, mont a zeou, ruil'ha gounit e ger'h,
 Ar c'hoz-c'houibuenn fall zo atao war e lerc'h.
 Gwech eo'h azez var beg e fri,
 En eur fronval kement ha tri;
 Gwech ker buan hag an avel
 Ya da guzat en e fronel;
 Gwech e ya zoken, resped deoc'h,
 En eun toull c'hoaz gwiridikoc'h.
 Neuze avad an aneval
 Gant ar gounnar 'ya dalloc'h-dall
 E lost pouinner evel eur frailh
 A lop war e gostezennou,
 Hag e-unan gant e skilfou
 En em zispenn hag en em zrailh,
 ar gwad a red, ha dre ma kerz
 A nebeudou e koll e nerz.
 Paf! setu fin d'an abadenn
 Emma ledet war an dachenn.
 Leun a fouge, va zamm strakell,
 A nij neuze a denn-askell
 Dre ar meziou evit embann
 Penôz e oa troet an emgann.
 Stignet ouz drez eur wenodenn
 E kavas roued eur gevridenn.
 Ennan ive ar penn edro,
 Siouaz dezil 'gav he maro.
 Er gonchenn-man, tud Breiz-Izel,
 C'houi a gavo meur a gentel:
 A zaou enebour ar goasa
 Eo aliez an distera.
 Neb en em denn en eun dra vras
 E traou dister a c'hell kaout glaz.

(Blreiz-Nevet).

BUHEZ BREIZ

Revue bilingue d'action bretonne. — Parait chaque mois.

Abonnement : 12 francs. | Le Numéro : 4 fr. 25.

S'adresser à M. J. OLLIVIER, administrateur, 17, rue
de Brest, Landerneau. Compte chèques postaux :
C. C. 3.248 Rennes.

Ar bloaz, breton penn-da-benn !

E hanter ar miz tremen eo digouezet ganen al lizer mat-man :

T. d'an 10. 2. 23.

AOTROU RENER,

Abaoe pell pell zo an nevez-amzer e Breiz ne vleunié ket ken evidomp ; ar goanv hepken hag an dikarr amzer a c'heller lavaret a oa breton. An nevez-amzer, a vleunié 'vit an estren hag an estren ive a vede d'an hanv. Breiz, pa deue ar goanv, a c'helle lavaret : « Setu aman va lod-me : trouz an aveiioù o c'houezan ; trouz ar glaeier o pilat an trevajou noaz ha disneun, setu va muzik ; an delioù sec'h hag hudur beuzet e fank ar poullou, setu va gwiskamant ; ha va magadurez eo ar restajou chomet e dilerc'h an dud hag e dilerc'h al loened gouez er parkou hag er c'hoajou... » Paour kez Breiz ! Peget zo eman o vevan evelse, hep peurz ebet en heol an Aotrou Doue, e bleuniou ar prajou hag al liorzou, e kaniri al lapoused, er madou puilh darevet en dro d'ez !

Mat ! ar bloaz-man, ma karomp, a vo breton penn-da-benn ; er bloaz-man, ma karomp, an nevez-amzer hag an hanv, holl euriou founnus ar bloaz, a labouro evidomp ; ar bloavez a-bez, ma karomp, a vo breton !

Ha n'eo ket hepken breton, met kristen ive, evel ma tere !

Lezit ac'hanon da gontan d'eoc'h va sonj, va hunvre, ma kirit !

Pa zellan endro d'in, me a wel kalz a labour grêt a bep tu evit Breiz ; kalz a labourioù a rër ; n'eus netra da lavaret warno, nemet *ne skoulmont ket etrezo*. Tennañ reont da zont an eil da gaout egile, met ne dapont ket c'hoaz. 'N em glask a reont evel tud kollet en denvalijenn ; an denvalijenn eo a zo kiriek n'en em gavont ket. Pelec'h eman ar sklerijenn a reio d'ezo holl en em welet, ar wirionez a reio d'ezo holl en em unani ? N'eman nep lec'h all ebet nemet gant Feiz ha Breiz. Ganeoc'h eman : gant *Feiz ha Breiz* gant ar *Bleun-Brug*, gant *Emgleo St-Itud*, gant *Breuriezh ar Brezoneg*, gant *Arvorik*, etc... holl diazeet war ar menoz-man : Doue ha va Bro !

Ganeoc'h eman ar wirionez, an hini gwechall hag an hini breman, koulz hag an hini da zont ! Ganeoc'h eman ar sklerijenn ; ha setu perak *Feiz ha Breiz*, (emaomp o paouez her gwelout c'hoaz), *Feiz ha Breiz* n'hell ket koueza — ha pec'hed marvel e vefe e lezel da goueza !

Ar sklerijenn a zo ganeoc'h, met ar goulou 'vel ma lavar

an Avael ne die ket beza lakat dindan an dol war an dol ne lavaran ket war eur c'hanolour uhel ha sounn ma wele an holl ebarz an ti.

Kinnig a ran d'eoc'h hirio, — c'houi lavaro ma ne lazian ket — lakat ar goulou a-well d'an holl. Penôs an dra-ze ?

Oc'h ober gant ar Bleun-Brug EUR GEVREDIGEZ KATOLIK HA BREIZAD EVIT BREIZ A-BEZ (Breiz-uhel koulz ha Breiz-Izel) hag a vo he c'helaouennoù *Feiz ha Breiz* hag *Arvorik*, hag *Emgleo Sant Itud* he stal da vonian ha da werzan levrion.

Ha diès eo ober an dra-ze ? Ne gredan ket. N'euz ken nemet lakat *daou* artikl ouspenn e reolennoù ar B.-B.

I. Ar Bleun-Brug a zo a-vreman kevredigez katolik ha breizad evit Bretoned Breiz-Izel a-bez Bretoned Breiz-Uhel ha Bretoned Bro-C'hall.

II. Ar Bleun-Brug a zigemero evel izili gant paeañ eur skodenn hepken a 30 pe 50 lur ar bloaz, ar STROLLADOU breton ha kristen savet e Breiz koulz hag e Bro-C'hall.

A-hend-all netra da chench ; ar bureo a chom evel kent hag ive roll ar gouelioù, nemet bep bloaz, gant ar gouel, e vefe bodadeg ar gevredigez. Ha n'eo ket dija deiz kentañ gouel ar Bleun-Brug eur seurt bodadeg evelse ?

Setu en doare-ze, roet tro d'ar goulou da sklerijenna, n'eo ket hepken eur c'hornig-bro, met Breiz-Izel a-bez ; n'eo ket hepken Breiz-Izel, met Breiz-Uhel, n'eo ket hepken Breiz-Uhel, met kement korn lec'h ma 'z eus eur Breton katolik, St-Denez, an Havr, Angers, Naoned, hag all !

Setu tro neuze d'ar gevredigez katolik ha breizad *da gozeal* e pep lec'h ha dirak pep hini, en hano Breiz, dirak pennoù an Iliz, koulz ha dirak pennoù ar c'houarnamant. Ha setu doare d'ez da veza selaouet.

Kaeroc'h a zo ; ar gredenn am eus evel ma lavaran d'eoc'h e penn va lizer, penôs an emgleo etre an holl labourerien a labour evit Breiz a dennfe d'en em ober dindan, banniel *Feiz ha Breiz*, eur wech savet ar banniel-ze sounn d'an nec'h, evel ma 'z eo dleet, skedus dirak daoulagad an holl. « *Pa vin savet d'an nec'h, e chachin an holl davedoun* » eme Hor Zalver.

Aotrou rener, ma kirit rei digemer d'an menoz, n'eo ket me hepken a vo evüruz, met kalz a re-all ganen-me, hag ar vro a vo well ! Ar Vro a vo well ! Ar bloavez nevez a vo breton penn-da-benn !

Digemerit, me ho ped, va gourc'hemennou doujus.

Ab-Erwan.

Ar respont d'al lizer-man a vo kavet war *Feiz ha Breiz* ar miz a zeu.

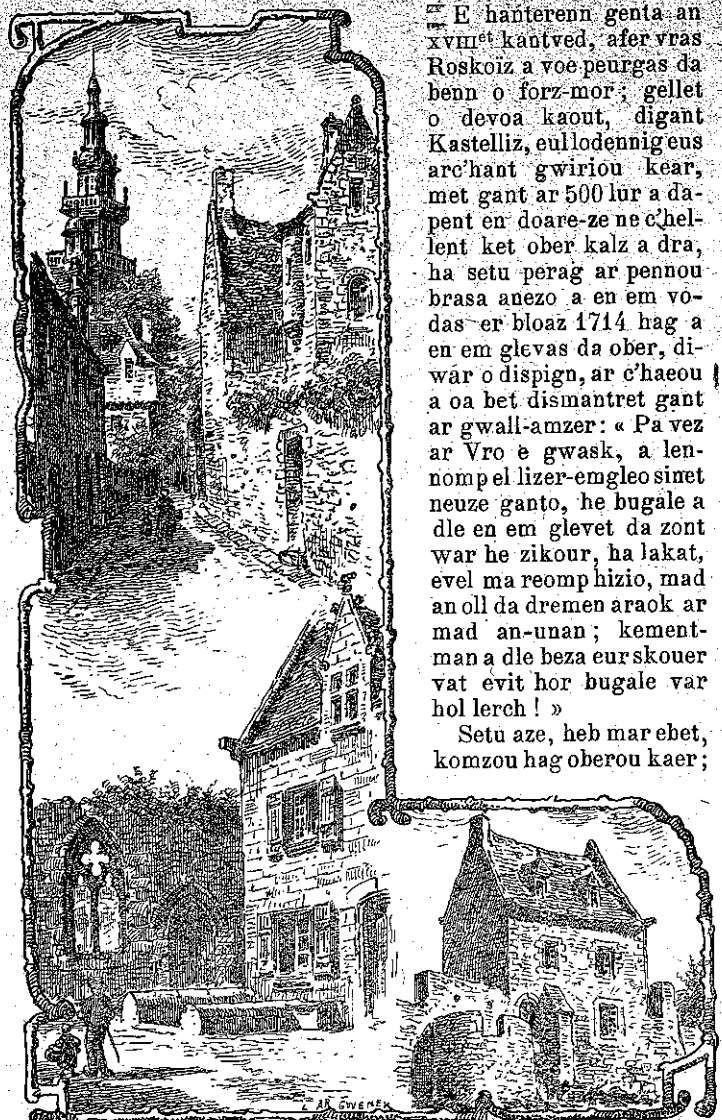
J.-M. P.

Pôtrede Rosko

(KENDALC'H)

N'eus par e Breiz-izel da bôtred Rosko!
Brudet int vit o herz dre oeil tro-war-dro.

(D'HERBAIS: *Sôn Pôtrede Rosko*.)

Er hanterenn genta an XVIII^{et} kantved, afer vras Roskoiz a voe peurgas da benn o forz-mor; gellet o devoa kaout, digant Kastelliz, eullodennigeus arc'hant gwiriou kear, met gant ar 500 lur a d'apent en doare-ze ne c'hellent ket ober kalz a dra, ha setu perag ar pennou brasa anezo a en em vondas er bloaz 1714 hag a en em glevas da ober, diwar o dispign, ar c'haeou a oa bet dismantret gant ar gwall-amzer: « Pa vez ar Vro e gwask, a lennomp el lizer-emplesinet neuze ganto, he bugale a dle en em glevet da zont war he zikour, ha lakat, evel ma reomphizio, mad an oll da dremen araok ar mad an-unan; kement-man a dle beza eurskouer vat evit hor bugale var hol lerch! »

Setu aze, heb mar ebet, komzou hag oberou kaer;

ar c'hae bras a voe peurebraet er bloaz 1743, evel m'eo eas her gwelet c'hoaz, o sellet ouz eur panell koat, livet Rosko evel m'edo gwehall warnan, hag a zo miret atao en eun ti-koz e streat ar perlez, e kichen an iliz, hed-a-hed ar c'hae-ze e oa kranelloù ha tarzelloù (1) da c'hellout tenna dreizo gant eur pezh kanol, war ar Zaozon, hag eun tour-ged a oa ive warnan d'ar zoudarded karget da ziouall kear ac'hano en amzer ar brezel.

Er bloavezh 1746, eul lestr, da laeron-yor euz a Zant-Malo, gwallgaset gant ar bras-amzer a reas e ziskenn e porz Rosko: Charl-Edouard Stuart, roue ar Skoz, en devoa klasket gounit kurunen roue Bro-Zaoz hag a oa bet trec'het e Kulloden; a oa warnan; epad c'houec'h dervez ha c'houec'h nosvez, diouz renk, e oa bet storlokot gant ar mor e kounnar, ma n'en devoa ket gellet zoken ober eur gourvez; torret e oa eta e gorf outan gant ar skuizder; digemeret e voe e ti ar Prigent, e maner an Nor-Zu, met pa glaskas lemmel e voutou diouz e dreid, ar reman a oa koenvet ma voe red gervel eur c'here da drouc'ha al ler divarno; epad m'edo ar micherour gant e labour, Charl-Edouard a lavaras d'ezan: « M'oar vat n'ez peus ket bet kalz a dro da lemmel e voutou da eur roue! »

— « Feiz, nan avat, eme er c'hereour, met c'hoant am befe da lakat eur glaoustre n'eo ket bet ken nebeut lammet ho pou-tou d'eo'n biskoaz gant eur c'hardinal! »

E gwirionez, henman a oa Cardinal e hano, hag ar prinz pa voe roet da anaout kement-se d'ezan, daoust peger glac'haret e oa, ne c'hellas ket miret da c'hoarzin o sonjal e farserez ar c'here breton.

Roskoiz hag a oa tud ha ne c'helle netra o lakat da fallgaloni, a glaskas er bloaz 1774 ha 1786, lakat Parlamant Roazon da zistaga o farrez diouz hini Kastell. Kastelliz, na petra 'ta a vire, atao muia ma c'hellent hag a rea goap zoken, war ar marc'had, eus o amezeien: « Feiz! ya vat, eme Gastelliz, talvezout a ra ar boan da bôtred Rosko mont da glask ober eur barrez eus o zalarou traez hag eur gêr eus o berb tiez koz a vo skubet gant ar mor d'ar c'henta gwall varr-amzer a zavo; ma n'eo ket eun druez, kwir, gwelet tud kel lore'hus! »

E c'hellit kredi, goaperez Kastelliz a c'hlazas doun Roskoiz hag e lec'h o lakat da fallgaloni ne reas nemet o lakat da boania mui-oc'h-mui da gempenn ha da gaeraat o c'hériadenn nevez; eun nebeut bloaveziou c'hoaz hag e tizint ar pal edont o klask tizout pell a oa!

En amzer Louis XV ha Louis XVI, Rosko a rea kalz kenwerz gwin hag had lin gant Bro-Zaoz hag ar Holland; marc'hadourien saoz a oa deuet da jom zoken da Rosko ha Saozon a oa deuet d'o heul ganto da garga o listri; a nebeudou ar wazed-man a oa deuet da gredi e c'hellent beza ken hardis eno hag en o bro; alies e save freuz etre ar vartoloded saoz — a oa ker kriz ha ken dizoare, en amzer-ze, — ha martoloded ha koueriaded Breiz.

(1) Kranelloù ha tarzelloù = *e galley*: des créneaux et des embrasures.

Ar Zakramant, menet ra vezo, pa dremeneter ruiou a veze graet eun dismegañ, bennak d'ezan gant ar brudetad-ze a oa kel-louz ma'z eant betek ober o ezommon e prusmon an douar benniget e porched an iliz.

Er bloavez 1778, p'edo an Amerikaned o klask distaga o bro diouz ar Zaozon ha pa oa hano a vrezel etre ar Franz ha Bro-Zaoz, al lestr saoz « *Expedition* », eun neiziad laeron-vor warnan, a deuas ken dispont ha tra da eorl e porz an Enez-Vaz hag a lakas e armou hag e boultr e chapel Sant Niman, da c'hortoz ma vije diskleriet ar brezel, evit beza prest raktal da zailha war hollistri dal ma klaskjent mont er-maez eus a aber Montroulez. Unan bennak koulskoude a gavas bras an dra-ze hag a gasas kemennadurez d'ar markiz de Langeron, gouarnar Brest; henman, pa glevas, a roas urz da zestum raktal ar Zaozon hag o c'honsorted a oa e Rosko hag a reas da eul lestr, kanolioù warnan, mont da denna war an « *Expedition* » da ober d'ezan tec'het diouz aochou Breiz.

Stourmad kenta brezel an Amerik, p'en em lakeas ar « *Surveillante* » hag an « *Arethuse* » da skei an eil war eben, a dremenas, eun nebeut miziou goudeze, dirak Rosko; heuilh a c'hellet anezan eus an-tour betek ma éhanas, wardro-hanter noz, dirak Plouescat.

E penn kenta an Dispac'h, Roskoiz a gemeras tro eus ar freuz a oa dre holl evit ober eur chach all da welet ha ferri a c'helljent pelloc'h an ereou o stage ous Kastell-Paol. Kastelliz a enebas adarre : « Petra raio Roskoiz, emezo, hebdomp ni ? Re nebeut en holl int a dud ha neuze an digareziou a glaskont evit dont a-benn eus o zaol n'int nemet digareziou toull ha gaouiad ; an disparti a c'houlennont a vezo eur rivin evito hag evidomp ! »

Met a-vel ar frankiz a c'houeze ha gwazed Rosko o devoe dizale ar blijadur da c'hellout en em voda en o iliz da henvel kuzulierien genta o zi kear, ar pezh a glaskent daou c'hant vloaz a oa.

Nevezentiou an Dispac'h, da genta, a voe diouz doare Roskoiz, met evelato pa weljont al lezennou nevez o tismantri an Iliz, er Franz, hag o kas kuit, eus o farrez, menec'h sant Fransez hag o ferson an A. Boutin, e leverjont dioustu ez ea kalz re hir an nevezentierien ha ma oa bet, re en holl a-du gant an Dispac'h, ar rummad kuzulierien genta, an eil rummad, hag a oa ennan meur a zenchentil, a glaskas an tu da viret ous al lezennou fall da ober re a zroug en o farrez ; met e Montroulez hag e Kemper e oa aotronez hag a entente kaout muioc'h da welet e Rosko eget Roskoiz o unan, ha setu penaoz e rankas beleien ha menec'h Rosko tec'het da Jersey, ker buan, ma n'o devoa ket bet a amzer da gas ganto tamm dilhad all ebet nemet ar pezh a oa var o c'hein ; eun amzer louz ha divalo, ma 'z eus bet unan, eo bet amzer an Dispac'h en hor Bro !

Epad brezelioù an Dispac'h ha re Napoleon, laeron-vor Rosko a lakas o c'hrabanou war meur a lestr saoz ; re Vrest, Montroulez ha Sant-Malo a deue alies da Rosko da zresa o bagou pe da dec'het a-raok o enebourien a veze atao eur gargad anezo

e kichenik an Enez-Vaz. Dal ma welet al laeron-vor o font etrezek an douar bras gant eul lestrad marc'hadurez o c'h heul o hini e veze eur jolori e kear hag a oa mantras ; an ostalemon a oa leun a dud ; traou ar broioù pell, gwinou ha dihañjou, a veze gwerzet marc'had mat ar zac'h ; kerkent ha ma vezent deuet er porz, ar vartoloded a rea o diskenn en ostaleriou a veze enno neuze eun dipac'hac'h hag eun trous spontus ! Eva, kana ha dansal a reat, ha redet ar ruiou en eur vleujal hag en eur glask trabas ouz an dud sioul a veze o vont pe o font gant an hent. Alies, a c'hellit kredi, e save kannou, hag ar gwad o redet a yea d'en em douezia gant ar gwin, o skuill, eus ar boutailhou torret. Unan eus plijadur vrasa ar vartoloded oa lakat moniz ha skouéjou zoken da virvi er soa ha strinka anezo goudeze, ez-vero, e flip, d'an dud c'hlapaz a deue da zellet outo hag a en em skaote, kement a brez o deveze da zestum ar peziou-ze a-raok m'o deveze bet amzer da goueza mat a-walc'h war an douar ha da yena eun tammik.

E c'hellit kredi eun dra bennak a rankent da zibri ive : friko a veze graet betek naontek gweneg ha da fin ar pred ne vezet ket pell ganto o lemmel an traou diwar an daol ; dibrada a reat an doucher gant kement a veze warni en eur gregi en he c'herniel, hag e stlapet anezi gant kement a veze euni, er maez, dre ar prenestr, heb sellet a-raok da welet pe e veze tud o tremen war an hent pe ne veze ket ; ar vartoloded vezo a rea hevelep taolioù a c'hoarze neuze, gwalc'h o c'halon, hag a gave d'ezo c'hoaz, e reant taolioù kaer.

Eun den ginidik eus a veneziou ar Pyrene ha deuet da jom e Breiz, Antonio Balidar, a voe unan eus laeron-vor brudeta Rosko ; ober a eure laeroniou sebezus ; eur wech, evelato, e teuas e dro da gaout dichans. Aet e oa diouz ar porz, war e lestr, daou bez-kanol warnan ha 90 den gantan ; kaout a eure, en doun-vor, eul lestr saoz a oa, a gave d'ezan, leun a varc'hadurez ha setu hen ha mont d'ar red da glask tapa krog ennan ; siouaz, p'en em gavas tost d'ezan, e kouezas e veudig en e zourn, pa welas e oa eul lestr-brezel dirazan ha nan eul lestr-marc'hadour ; n'oa ket evit tec'het, rak dal ma weljet anezan o pellaat e teujet warnan hag e vije goueledet ha setu hen ha kaout an hardisiegezh da glask lakat e graban war al lestr saoz, met kaer en devoa bresa ha divresa ne voe ket evit dont a-benn eus e daol ; goude beza stourmet epad div eur ar c'habiten saoz a c'houlennaz gant e gorn-mouez (1) : « Piou eo an den kalounek am eus stourmet outan ? »

— « Eur c'holl-bara, a youc'has Balidar, gant kounnar, p'eo gwir n'eo ket bet gouest d'az tapa ! »

Ar zaozon a dec'has hag a lezas Antonio Balidar da zistrei d'ar gear heb goueledi d'ezan e lestr ; p'en em gavas er pors e tiskennas war ar c'hae korfou maro 45 eus e vartoloded ; 7 den

(1) *Korn-mouez*, da lavaret eo eur c'horn da gas ar vouez da glevet a-bell.

hebken a oa dibistik o tont en dro. Balidar ne fallgalonaz ket evit an dra-ze hag en treiou warlerc'h en devoe muioc'hik a chans.

Unan eus taolioù diveza laeron vor Rosko a voe an hini a rejont er bloaz 1814 pa denjont a-benn, pignet war deir goz hag vihan hebken, da laerez eul lestr saoz eus ar re binvidika a voe kavet ganto demdost da Enez-Vaz pa n'oa ket evit kerzout-ken, ker sioul oa an amzer.

Brezelioù bras Napoleon ne vire ket outo da gas gwin, kognac ha the, da Vro-Zaoz, dre laer ; ar gwin a veze laket e barilhou bihan, stag ha stag an eil ouz eben evel greun eur chapeled ; p'en em gavet tost da aochou Bro-Zaoz ar chapeledad barilhou-ze, — gant mein outan d'e lakat da vont doun en dour ha spoue da verka e pelec'h edo, — a veze taolet er mor, hag ar Zaozon a veze war c'hed anezan ne zaleent ket da zont d'e besketa ! Pôtréd ar gwirioù avat a jome o fri ganto ebioù.

Da gendelc'her.

LOUIS AR GUENNEC.

“Emgleo Sant Iltud” et “Bleun-Brug”

L'assemblée générale de l'**E. S. I.** aura lieu le 23 mars 1923, à 14 heures, 4, rue du Château, Brest.

Ordre du jour : Examen du bilan de la Société.

Le même jour, à la même adresse, réunion extraordinaire du Bureau du **Bleun-Brug**.

Ordre du jour : Revision des Statuts.

Le président du Conseil d'administration de l'**E. S. I.** et du **Bleun-Brug**,

Dr DUJARDIN.

Doùe anavezet dre ar garantez

(Kendalc'h)

Skouerioù war an doare da bedi a spered, pe da zroizout gant an Aotrou Doue

DIVIZOU WAR AR BATER

KENTA DIVIZ

Ar wella eus ar pedennoù

Ar wella eus ar pedennoù eo ar *Bater*. Mestr bras Teoloji ar garantez, Hor Zalver Jezuz-Krist eo en deus he desket d'omp. Gant eur garantez tener e tesk deomp bal-louzat hor c'hemzou kenta d'an Aotrou Doue evel ma tesk eur vamm e c'herioù kenta d'he bugel muia karet. *Sic ergo vos orabitur* : setu amañ penaoz e tivizoc'h gant Doue. Lavarit : *Hon tad a zo en nenv*. Daoust ha n'ei devoa ket lavaret a-raok eo ret e teufemp da veza a-nevez bugale vihan ? Den ebet ne lavaro mat ar bedenn-ze, den ne zesko pedi a spered, den ne gavo digor e rouantelez Teoloji ar garantez ma ne zeu dre izelded ha glanded e galon da veza henvet ouz eur bugel bihan. O Hon Tad a zo en nenv, o Salver Jezuz muia karet a zo hanvet gant S. Yann Verb, da lavaret eo Komz an Tad, c'houi a zo en em c'hraet den hag a jom ganeomp e sakramant an Aoter, o Spered Santel a garan ive, Spered hon Tad eus an nenv hag hini Hor Zalver, Spered a garantez a blij ganeoc'h beva ennoimp evel e templou d'eoc'h ; o Treinded karet, eun Doue e tri ferson, *ra vezo meulet hoc'h hano santel* !

Ha pebez levenez lavaret deoc'h, o va Doue : *Hon Tad* : Hon hini, da lavaret eo Tad Jezus ha va hini, Tad Jezus ha Mari ha va hini-me, Tad an Elez santel hag an holl dud ; rag Ennoc'h, o Tad eus an Nenv, an Elez hag an dud a zo breudeur ; Ennoc'h, o Tad an holl drugarez, Ennoc'h (pebez frealzidigez evidoun), ar zent hag ar bec'herien a zo breudeur. N'eus nemet ar re a zo eskumuniget da vat, ar re a zo kouezet en ifern, ha ne vefent mui ho pugale : oh ! darvoud spontuz ! I o-unan eo o deuz troet kein deoc'h da viken, ha Doue en deus hebken roet E aotre a Vestr bras d'ar menoz ha d'an dibab-se, graet ganto en o skiant vat, gant eur falloni diremet.

Ar *Bater*, setu antifonenn vras an Iliz a-bez. Ea Oñsou an Iliz ez euz eun antifonenn a-raok ha goude peb salm.

A-vechou a-raok ar zalm e vez antonet hebken ha n-vez karet penn-da-benn nemet goude. Zoken antifonennou a zo, er synagog hag en amzer goz, a veze lavaret goude peb versed. Hogen setu hon antifonenn, ar Bater noster, ha ni a zo o kana hag oc'h hirvondi salm hor paour keaz buhez. Aslavaromp eta an antifonenn-ze goude peb versed, ha ne chanomp da huanadi warlerc'h an eur ma vezo aet da benn salm doanius ha glac'harus ar vuhez-man, ma 'z eimp da unani hor mouez gant kanaouenn an Elez hag ar Zent, da aslavaret e dud ar c'hloar lodenn genta ar Bater e c'harz trôn hon Tad eus an Nenv.

Evit en em gaout eno, petra 'zo ret ? An dra-ze ; ar Bater, seiz goulenn ar Bater noster.

Nan, n'eus ret netra ken nemet ober penn-da-benn ar pez a zo merket eno gant Hor Zalver.

Ret eo e vefe hano an Aotrou Doue anavezet, karet, meulet. *Tad, eme Hor Zalver, diskleriet em eus hoc'h hano d'an dud hoc'h eus dibabet d'in eus a douez ar re all.* (S. Yann, xvii, 6).

Petra 'zo ret c'hoaz ? Ma vezo diazezet rouantelez an Aotrou Doue en holl galonou. N'eo ket a-walc'h an dor-nadig tud-se am anavez evit O Mestr, daouzek abostol, daouzek ha tri-ugent diskib. N'eo ket a-walc'h ar strolladig azeulerien leal skignet breman dre ar bed holl, aman hag ahoni, kollet kouls lavaret e touez an dud all, difeiz, azeulerien ar fals doueou, troet gant plijadurioù ar bed, heretiked, pec'herien. Doue a fell dezan e vefe salvet an holl dud, e teufe an holl d'E anaout ha d'E garet. Doue a fell dezan ren war an holl sperejou hag an holl galonou : E wir eo, pa 'z eo krouer ha Mestr peb tra. Oh ! ra zigouezo eta kement-se ! Ya, ra zigouezo kement-se ! Va Doue, *Ho rouantelez deuet deomp !*

Ret eo deomp evit-se poania eus hon holl nerz ; ra vezo hennet menoz hon holl buhez, hon holl labourou, hon holl oberou, evel ma 'z eo hini an Elez hervez m'hen lavar ar goulenn warlerc'h : Ho polontez bezet graet war an douar evel en Nenv. Ha pehini all e c'helfe beza talvoudus ober war an douar nemet hini an Aotrou Doue ? Hini an den ? Pa ne gerz ket warzu Doue e kerz da netra. Ha goude bolontez an den petra a jom ? Hini an diaoul ? Ma teufemp holl da veza henvel outan, dizent, milliget ! Oh ! grit na c'hoarvezo ket an dra-ze ! Tad, Tad, ho polontez bezet graet war an douar evel en nenv. *Haec est voluntas Dei sanctificatio vestra.* (i. Thess. iv. 3) : *Doue a fell dezan e teufec'h da veza sant. Sanctificatio vestra, glorificatio vestra, beatificatio vestra* : Sent, evit m'ho pezo eun deiz perz er c'hloar hag en euruzded peurbadus. Petra 'zo ret ouспен ?

Netra. Koulskoude ez eus c'hoaz goulennou all warlerc'h hennet. Gwir eo, met ar c'homzou hebken a zo dishenvel : pegen c'houek int avat, ha pegen dous d'hor

c'halon abalamour ma sellont ouzomp war ena (p'eo gwir e c'houlennomp evidomp hon-unan) ha ma kementont deomp piz petra eo bolontez Doue en hor c'henver, petra 'zo ret deomp ha petra 'fell dezan rei deomp.

Petra 'zo eta ret d'eomp ?

An dra-man. Da genta ma n'hon devezo preder ha poanspered nemet gant hon ezommou a hirio, *hodie* ; ha ma soublimp bemdez gant doujans da c'houlenn ar pez-hon deus ezomm. Reiza hor rekejou, kendelc'her da bedi, diou gentel a zesk deomp brao-bras ar gerig-se « *hodie* ».

Ha petra hon eus-ni ezomm hirio ?

Da genta, bara. Roit d'eomp hirio hor bara pemdeziek. Ne c'houlenner ket yec'hed, danvez, buhez hir, enorioù na sellou-mat ar bed. Ne c'houlennier ket a bep-seurt lipouzerez, frouez madigou.

Goulenn a rear ar pez a c'houlenn ar paour e toull dor ar pinvidik : eun tamm-bara. Gedal a ra e vefe roet d'ezan eun dra bennak all da zebri gantan ; met ne c'houlenn nemet an dra-ze. Da genta bara.

Doue hol lez da zonzal en ezommou hor spered hag e re hor c'horf, koulz hag er pez a zo red d'ezo da gaout, hervez peb gwir, evit o magadurez pemdeziek, a-raok zoken digas d'hor spered sonj c'houero hor pec'hejou.

Met kement-man ive a zo ret ober bemdez.

Bemdez eo ret deomp nevezi hor glac'har da veza dismeganset eun Doue ker mat. Hag ouspenn dionallomp da veza re zibredet gant hor pec'hejou pardonet. Piu a c'hell lavaret e tellez kasoni pe garantez ? Heb eur c'hras dispar a sklerijenn digant Doue den ac'hanomp n'her goar. Dereat eo eta, ret mat zoken eo deomp lavaret heb ehan, ha gant eun youl birvidikoc'h bep tro : *Pardonit d'eomp hon dismegansou.* Hag evel ma 'z omp holl Breudeur, holl bugale an Tad a zo en nenv, holl mibien an ti ; evel ma tle eta ren bepred etrezomp kalon vat, unvaniez, karantez, Hor Zalver a laka war hor muzelloù ar pez a rankomp da ober evit kaout ar pardon eus hor pec'hejou. **PARDONIT HOC'H UNAN HAG E VEZO PARDONET D'EOC'H.** *Hon Tad, pardonit d'eomp hor gwall-oberou evel ma pardonomp d'ar re o deuz graet droug d'eomp.*

Goude ar pec'hejou, a zell ouz istor glac'haruz hor buhez fremenet, e troomp hon daoulagad warzu an amzer da zont. Hag hor sellou a zo leun a spont : daoust ha r'hon eus ket desket dre skiant-prena pegen dinerz omp dirag ar gwall-youlou. Oh ! ar gwall dechou-ze ! ar spiouze ! troidellerez an enebour ! Pe ez eo hen an diaoul, pe ar bed pe ar gwasu anezo holl, ni hon-unan : va Doue ! pebez riskl a bep tu ! Krena a ran. Daoust ha me a c'hello en em zavetei, zoken goude beza bet ar pardon eus va fec'hejou tremenet ? Daoust ha n'eus mui a riskl evidon ? Ah ! pell diouz eno. Gwelit kement a zo war c'hed d'am zouella, strollad enebourien spontus kuzet c'hoaz, met a

zantan en dle d'ar o spia ac'hanon, ha ne gouskont m'ouse. Va Doue, bezit ganen ! Va zad eus an nenv n'am dilezti pennad ebet ! Holl zalmou kaer ar Roue David, a c'holve gant kement a hast an Aotrou Doue d'e zikour, a ziskouez d'omp skler talvoudegez ar goulenn-man : *n'hol lezit ket da veza trec'het pa vezimp touellet.*

Efin ar beden gaer-ze a verk deomp petra 'zo ret c'hoaz evit peurlunia muzul karantez Doue en hor c'henver. Ha petra 'zo ret evit an dra-ze ? M'hon tenno eus an droug. Pa zeu ar maro ez omp diliammet : hon tenna a ra eus droug ar vuhez-man, dister holl ha douget d'ar pec'hed. Ma kendalc'homp e gras Doue beteg penn e vezimp diliammet, rag tennet e vezimp euz an enkreuz emamp enni aman atao da goll E c'hras. En nenv e vezimp diliammet : en eun taol e vezimp tennet euz hon holl drubuilhou hag evit ato !

Met ouspenn, er goulenn-ze : *Hon tennit euz an droug,* — ken habask ma c'helfet kredi e lez a gostez ar vad a dleomp reketi — ez euz kals muioc'h, ez euz an Aotrou Doue oc'h en em rei E-unan d'an ene salvet. « *Me vaunan a vezo da c'hopr bras dreist-muzul* » a lavare Doue da Abraham. Bez ez euz holl levenez ar vuhez peurbadus. Perak n'en deuz ket Hor Zalver hen laket skleroc'h ? Marteze evit m'hon defe ar blijadur d'her c'haout hon-unan.

Va ene, pebez levenez pa en em gavimp erfin er baradoz ! « An hual a zo torret, ha setu ni diere » : *Laqueus contritus est et nos liberati sumus.* (Ps. cxxiii, 6).

Diere !
Eus pouez ar c'horf, eus lezenn direiz skianchou ar c'horf, eus darempred enebourien Doue, eus saotr ar pec'hed, eus an dle da justis Doue, eus peb aon, peb berrentez a spered, peb fazi, tennet da viken !

Hag e lec'h an traou-ze : ar vuhez gwirion, an eurvad da gaout perz e kompagnouez Hon Tad eus an Nenv, e kreiz E familh vras a Elez hag a zent benniget !

Oh ! tennit ac'hanomp euz an droug ; tennit ac'hanomp euz an droug, ha roit deomp peb vad. Tad mui a karet eus an nenv, n'oc'h eus hu ket lavaret da unan eus ho servicherien : « *Deus hag e tiskouezin d'it peb vad* (Ex. xxxiii, 19) pa en em ziskouezin va-unan d'it ? O va Doue ! Mont a ran, mont a ran ; oh grit na zeui netra d'am dale ! En em ziskouezit d'ho servicher paour !

DIHUNAMB !

Dastumaden miziek groeit aveit Breihiz er Morbihan

PRIZIEU. — Un Niveren : **dek blank.** — Er Bléad :
Eit Breih : **20 real** ; Eit Bro Frans : **2 skeuid** ;
Eit er broieul aral : **7 livr.** — Skriva 54, rue de la Comédie, LORIENT.

Kaera tra a gavas an Elig bihan

Beza e oa er baradoz eun elig bihan ha n'oa ket bet diskennet biskoaz war an douar ; abaoe ma oa bet krouet gant Doue n'en doa biskoaz kuitet e lez santel.

Evel ma n'eus aze d'an nec'h, na deiz, na noz, nak hanv, na goanv, an amzer a dremen ha ne daoler ket kalz a bled warnan ; an el bihan abaoe ma oa krouet en devoa kavet berr e amzer ; daoust ma oa deuet da veza koz en devoa senjou laouen ha ne vezont kavet er bed-man, nemet war dal eur c'hrouadurig nevez ganet, met eur buget, n'eus forz peger yaouank ha peger koant eo, en devezo atao gouzanvet eur boan bennak, e lec'h an el bihan n'en devoa anavezet poan ebet, e doare ebet, p'eo gwir n'oa ket bet biskoaz war an tamm douar-man ; n'en devoa biskoaz gwelet den ebet o quela ha ma vije bet diskouezet d'ezan eun nebeudig daelou en divije sur a-walc'h goulennet petra eo an dra-ze ; e holl amzer, abaoe ma oa anezan, a oa tremenet du-hont er baradoz, o kana meuleudiou e Grouer hag o c'hournijal e splander e dron : Doue en devoa laket anezan ken uhel er baradoz ha ken tost d'ezan ma ne wele ac'hano nemet nebeudig a-walc'h a draou ; n'en deveze ket kalz a dro da gomz ouz an eledigou all ; koulskoude e wele an elez, mirerien an dud, o sevel beteg an Holl-C'hal-loudek, o daouarn leun a bedennou hag o tiskenn goudeze daoubleget holl dindan samm ar grasou ; e kreiz e eurusded e klaske gouzout penaoz e tremene o amzer tud an douar a c'helle da welet, du-hont er peller, izeloc'h egetan, evel ma vez gwelet eur steredenn o lugerni e kreiz an noz, pell pell diouz an hini a vez o sellet outi ; c'hoant en devoa da vont da ober eur bale beteg eno da welet petra oa an douar-ze ker karet gant Doue m'en devoa, eun deiz, digaset e bennher warnezan, petra oa an dud-ze a oa o chom warnezan hag e oa bet Doue ker karantezus en o c'henver ma oa marvet evito.

Doue an Tad, hag a lenn kement a dremen e kalon e grouadurien, a welas pebez c'hoant en doa an el bihan ; rei a eure aotre d'ezan da ziskenn war an douar gant ma tigasje gantan, en dizro, kaera tra a gavje eno da ginnig d'ezan.

An el bihan, leun a anaoudegez vat, a stouas dirag e Grouer ha laouenik holl a ziskennas en izelved-man ; gouezet en devoa dibaba e goulz da ober e dro ; deuet oa an nevez amzer ; n'en devoa ket bet a ezomm da dremen nemet dre eun nebeut malkennou a oa ken tano ma vije lavaret ne oant nemet ar plegou eus e eskell alaouret ; an heol a oa o paouez sevel da skleraat kerniou menezioù hor bro ; an el a ziskennas, war e vannou, en eul liorz kloz eus a Vreiz-Izel ; oh ! na

kaer e oa ar vro neuze, diouz ar beure, al labousigou a gane kanaouenn, an nevez amzer; dre douez ar glas-vez ne welet nemet bleuniou a bep holl o teger, ar mor e-unan hag a oa bet, e kounnar ken alies, epad ar goany, a oa habask hag a leze e darziou da vont ha da zont ker sioulik ha tra war draez gwenn an aod; an el bihan, diskennet el liorz a oa sebezet holl o welet an traou brao a oa eno; sellet a rea ouz ar roz kaer a oa dirazhan; n'en devoa morse gwelet re ger brae, zoken er baradoz, rag ar re-man n'o deus ket tederedigez re an douar; biskoaz n'en devoa gwelet c'hoaz bleuniou ker koant ec'h heja war o divesker munut gant an distera ezen pe o plega dindan bec'h eur wenanenn.

— « Sur a-walc'h, emezan, ne welin ket ken war an douar netra all ebet ker kaer hag ar roz-man ! »

Klevet a rea tro-war-dro c'houez-vat ar roz hag ar munudig; lakat a reas e zaouarnigou hag e dreid e mesk ar bleun da heja ar gliz a oa warno; kutuilh a reas ar roz hag e lezas anezo war ar leton; sevel a reas betek ar gwiad kevnid evit tenna kuit ar c'helienn paket enno; plijadur en devoa o rei a-nevez o frankiz d'ar re-man hag o sellet ouz o enebourien tenval o fenn o welet o tee'het diganto; o veza kavet eun hed gwenan ez eas er gestenn evit sikour al loenedigou-ze da ober o labour ha deski d'ezo penaoz kaout ar muia boued.

Epad m'edo o c'hoari evelse e klevas primm eur vouezig o kana ker brao ma oa eun drugar he c'hlevet; an el bihan a jomas a-zav d'he selaou, souezet holl; sellet a rea en dro d'ezan da c'houzout ha n'oa ket diskennet eus ar baradoz unan eus an elez en doa klevet ken alies o kana e kichen tron an Aotrou Doue, met ne welas nemet eun eostig bihan, savet war eur skour-pin; ker bihan ha ker paour oa al labousig-ze etouez e wiskamant-plun m'en doa an el bihan poan o kredi eo hen eo en devoa klevet o kana; koulskoude hen oa, rak n'oa el-ebet war-dro eno hag ar c'halz eus al laboused all a oa kousket c'hoaz; goude beza e zelaouet epad eur pennad e tizroas a-nevez da gaout ar roz en devoa kutuilhet; siouas, goenvet e oant; ne oant mui fresk evel pa edo gliz ar beure o perlezenna anezo; ne oant ket brao a-walc'h ken evit beza kaset dirak tron an Aotrou Doue. An elig bihan a lezas anezo da goueza d'an douar hag a yeas goustadik da azeza adarre e kichen an eostig a gendalc'he ker braoik ha tra gant e ganaouenn. Souezet holl e voe pa welas eun neiz kuzet ker mat etre ar skourrou ma n'en devoa ket gallet e welet betek neuze; ebarz an neiz-ze e oa pemp vi bihan dindan eul

labousig all a glaskere zomma; evit dizinout e vignonez eo e kane an eostig an holl ganaouennoù kaer a ouie dindan envor.

An el a voe sebezet gant kement a garantez ma roas eur pok d'an eostig hag ec'h azezas war lez an neiz; an avel a heje anezo tu-man, tu-hont ha pa c'houeze re grenv, an el a zalc'he mat d'ar skourrou evit miret ouz ar viou da veza torret; p'en devee al labousig kanel epad pell amzer e sonjas en devoa naon e barez; mont a reas da gerc'hat peadra da zibri hag epad an amzer-ze an el bihan a daole evez war an neiz. C'hoant en devoa da gas gantan d'ar baradoz an neiziad loened-ze a en em gare ken koulz; nec'het e oa, koulskoude, o klask gouzout penaoz en em gemeret da-ober e daol. Da genta ne zonzas kas gantan nemet an eostig bihan evit e gan dudius, met pa welas e kane evit e vignonez, n'en devoe mui a c'hoant da zispartia an diou galonig-ze a en em gare gant kement a dederedigez; c'hoant kas anezo o daou en devoa, met lezel ar viou hag an neiz war e lerc'h a rea poan d'ezan ive; daoust ha kas a raje anezo holl d'ar baradoz ?

Epad m'edo evelse nec'het piz o klask gouzout petra da ober, an eostig a baouezas da gana; e barez, a oa war c'horre an neiz, a oa enkrezet holl hag a grene eur lezel klemmou glac'harus; an el bihan a zelle a bep tu d'ezan o klask gouzout petra a oa oc'h ober enkrez d'an daou labousig; gwelet a reas kerkent, e traon ar skourr, dre douez an deliou, daoulagad bras ha lemm eun aneval a oa e vleo gwenn evel an erc'h; n'en doa biskoaz gwelet kaz ebet ha ne zomje ket, an elig paour, e oa hennez, hag a oa eun aneval ker brao, penn-abeg da spont an daou eostig; o welet e kendalc'he al laboused da gaout aon, e klaskas difenn anezo a eneb eun danger ha ne anaveze ket; dibradet a reas an daou lapous, lakat a reas anezo dindan e askell evit ma n'o divije ket mui a aon ha pa welas ar skourr pin re vunut o plega hag o terri dindan pouez ar c'haz en devoa poan galon o welet an neiz o koueza d'an douar hag ar viou o terri; an daou lapous a nijas kuit strafuilhet...

An neiz a oa breman freuzet e kichen ar roz en doa kutuilhet bremaik da ginnig d'an Aotrou Doue; an heol ne sklerijenne mui hag an oabl a oa goloet a valkennoù teo; ar gwenan a oa en em guzet en o c'hestenn.

An el bihan a oa dija skuiz war an douar-man; tra a-walc'h en doa eus ar roz hag a zo goenvet a vec'h kutuilhet, eus an danjeriou a dorr ker primm ar garantez... buan, buan e oa prest da zavel a-nevez d'ar baradoz, e zaouarn goullo; n'en doa kavet netra presius a-walc'h da ginnig d'an Holl-C'halloudek.

Pa zispakas e askell evit nijal, beradou bras a c'hlaou a gouezas warno hag e teujont da veza pounneroc'h;

neuze kerstik holl ha brao dezan e klaskasoul lec'h evel en em zionall diouas ar barr amzer-ze. Ar c'haz-vezo santout ar beradou glao o koueza war e gem a en em hejas hag a yeas dille ebarz an ti soul a oa eno e kerchen; an el bihan hen heulias ha, daoust d'ar gwall dra edo o paeuez gwelet anezan oc'h ober; ne oa ket evit kredi e kuze an aneval-ze ivinou kel lemm dindan e greid ha kement a grisder en e galon; an el bihan, anat eo, n'en doa ket kalz a skiant-prena o'hoaz; ne anaveze ket ar c'hizier ha ne anaveze ket an dud a vez alies chouchetoc'h ha fallakroc'h c'hoaz eget ar c'hizier.

Ar c'haz a zigoras dor an ti gant e benn hag a en em rinkias en diabarz; an el bihan a yeas war e lerc'h; an ti daoust ma ne oa ennan nemet labourerien baour, a oa net ha kempenn; eun tammik tan a sklerijenne an oaled; eur vaouez yaouank-flamm ha brao, daoust ma oa eun tamm drouk-livet, a yea hag a deue eus an oaled d'ar prenestr el lec'h ma oa eur c'havell war eur bank; an el bihan a heulias anezi hag a vouse hoarzas

gant plijadur; ebarz ar c'havel-ze, eur bugel bihan koant ha kaer-dreist a oa o paeuez dihuna; c'hoari a rea gant e zaouarnigou livet henvel ouz ar roz a oa el liorz; e zaoulagad glas evel ar mor ha lemm kenan a ziskoueze ar brasa karantez; e vuzelou fresk a glasse lavaret eur gerig bennak ne vezont ket ententet gant ar mammou hag a vez ententet

koulskoude gant an elez; an el bihan a anavezaz ker-kent sonj ar bugelig koant; daoublega a reas warzu ar c'havell, hag a vouez izel, en hevelep yez gant ar bugel, e lavaraz d'ezan eun dra bennak e pleg e skouarn.

An hini bihan, souezet holl, ne c'hoarias mui gant e zaouarn; digeri a reas e zaoulagad glas en eur vousec'hoarzin hag... e chomas heb finval.

Eur skrijadenn verr ha netra ken. Pa ne gleve mui he bugel o c'hoari, ar vamm a dosteas ouz ar c'havel; mouse'hoarzin a reas ouz he bugel, met souezet oa ouz e welet o chomm ker sioul hag enkrezet holl pa ne finve ket ken; lakat a reas he dourn war e benn hag e laoskas eur youc'hadenn; an el hag en doa dija eun troad war ar prenestr digor, e ziouaskell dispak, prest da nijal warzu an nenv, a zistroas da zellet souezet holl; delc'her a rea etre e zaouarn ene ar bugelig en doa kemeret heb marc'hata, laouen holl da veza kavet pelloc'h eun dra gaer ha presius da ginnig d'an Aotrou Doue. N'en doa ket komprenet eus a belec'h e oa deuet ar youc'hadenn en doa klevet; n'en doa morse gwelet na daelou na glac'har; ne anaveze seurt ebet eus poaniou ar vuhez-man ha kaout a rea d'ezan, o kemeret ene eur

bugelig evel-mont d'ar baradoz; ne d'he ket lakat kalon eus vamm da veza glac'haret.

Ar vamm breman a oa en em daolet war gorf he bugel, klask a rea dre he daelou hag he fokou lakat anezan da zont ennan e-unan; henvel a rea anezan dre hanoiou karantezus meurbed.

An el a zelle heb finval ouz an daolenn c'hacl'harus-ze; selaou a rea gant evez ouz ar c'homzou tener a lavare ar vamm baour d'he c'hrouadur en doa an doare da veza kousket; ne gave ket d'ezan e oa gouest kalonou an dud da c'horrenn kement-se a c'hacl'har hag a zaelou. Nec'het breman, n'en doa ket ken a c'hoant da lezel eno ar vamm baour e kichen korf he c'hrouadur, ha koulskoude gant pegement a garantez e starde etre e zivrec'h an ene glan-ze ha n'en doa ket anavezet c'hoaz fallagriez ar bed. Oh! nag en doa mall da zével gantan d'ar baradoz, da ginnig anezan d'an Aotrou Doue a rafe gantan eun el bihan eyeldan.

Pa welas ar vamm baour edo, en aner, o klask digas buhez en he c'hrouadur a oa dija yen, e kroazas he daouarn hag o sevel etrezek an nenv he daoulagad beuzet a zaelou e sellas etrezek an el bihan ha ne wele ket; neuze gant eur vouez glac'haret ha nerzus c'hoaz evelato e lavaraz: « Doue en doa roet anezan d'in, her c'hemeret en deus, ra vezo meulet atao e hano santel! »

Pa zoubias he fenn, e kavaz d'ezi santout evel eun ezennig avel o tremen ebioù d'he daoulagad; ne gomprenas ket eo dourn an el bihan eo a oa bet o testum

gant doujans he daelou a zentidigez ouz youl Doue. Ar prof-ze a oa c'hoaz presiusoc'h ha brasoc'h evit ar baradoz eget ene dinamm ar c'hrouadur; an ene-man n'en doa morse stourmet ouz an dizesper ha n'oa ket bet biskoaz en toull tosta da damall an Aotrou Doue da veza kriz ha displeal; glan e oa dre ma ne c'helle ket beza saotret c'hoaz, e lec'h e vamm he doa gant nerz-kallon kaset kuit euz he spered ar zonzj d'en em gemeret ouz an Aotrou Doue

An el a zelle gant teneredigez ouz an daelou a zentidigez-ze ouz youl Doue en doa destumet en e zourn; skedus e oant evel mein presius; gant dousder e lakeas ene ar bugel er c'horf m'edo ennan kentoc'h hag henn-man a gemeras adarre a-nebeudou e c'hor hag e liou brao.

Ar vamm n'he doa gwelet netra, ouela a rea kuzel he fenn gant e kerc'hen ar bugel, met leusket a eure eur voue hadenn a levezeg pa zanta douer ar c'hrouadur o linval dindan ar pokou a roc d'ezan. An el a voise c'hoarze en eur zellet outo. Abenn eur pennad e voe klevet trouz bale ebarz el liorz, an nor a zigoras goustadik hag eun den a jomas a-zav war an treujou, ne c'het noll, lavaret e vije graet eun den hag en doa aon o tont en ti; an er en doa da veza enkrezet rak e vleo a oa diskempenn hag e zellou strafuilhet; ouz e welet, ar vamm baour a oa deuet da veza drouk-livet hag o starda war boull he c'halon he bugelig tennet ganti eus e gavel hag a-nevez leun a vuhez, e klaskas ar c'horn pella eus an oaled evit tec'het diouz an hini a oa deuet en ti.

Siouaz! abaoe eun nebeud derveziou ne wele mui he gwaz o tont eus e labour nemet mezo ha mezo atao, ar gwall c'heriou hag al leoudouet o tont eus e c'henou; ne gomze outi, gant eur ger rok ha dichek, nemet evit goulenn arc'hant da vont d'en em vezvi gwasoc'h c'hoaz d'an ostaleri dosta. Kuitaet en doa anezi en dervez a-raok ha daoust d'he daelou ha d'he fedennou e oa en em lezet da veza chachet adarre gant mignonned fall; chom a reas evelse epad an noz hag eul lodenn vras eus an deiz da zispign e arc'hant hag e eurusted, da goll e yec'hed hag e enor.

Setu hen breman o tont dirazi, e benn izel ha troet warzu an douar; dont a ra goustadik, pellât a ra zoken, rak aon en deus da zaotri e grouadur bihan o tostât outan; mont a ra d'an daoulin dirag e bried hag o pokat da blegou he lostenn e lavar gant glac'har ha karantez: « Nan, emezan, gant eur vouez truezus, ne vefe ket dleet d'in en em ziskouez dirazoc'h, met deuet oun da c'houlenn pardon diganeoc'h evel m'em eus goulennet digant Doue! Mat a reoc'h o pellât diouzin nemet truez ho pefe ouz eur pec'her hag a zo bruzunet e galon da veza graet kement all a boan d'eoc'h! »

E zivoc'h a rede daelou warnezo. Ar vaouez ne varc'hatas ket eur pennad ha, daoubleget warzu ennan e lavaras: « Ra bardono Doue d'it evel ma ran va-unan! »

An daelou a bardon a rede puilh eus a zaoulagad ar wreg yaouank ne gouesjont morse war dal he gwaz hag en doa keuz bras d'e vuhez tremenet, rak an el bihan en doa destumet anezo gant teneredigez evel m'en doa destumet kentoc'h he daelou a zentidigez ha daelou a geuz he fried; karget gant ar c'hinnig presius-ze, e nijas d'ar baradoz hag a-raok m'o doa bet an daelouze amzer da zec'ha war bal e zourn e lakeas anezo e harz tron an Aotrou Doue.

J. L. Dirlemm, Treflez.

Eur zell war labouriou

Kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg

(Kendalc'h)

III. — Peur hag e pe gomzou en deus Jesus-Krist graet eus Sant Per, Mestr an Ebestel hag ar penn en Iliz katolik ?

Ouz daou dra e oa da deurel evez aman : a) ar *bromesa graet* gant Hor Zalver da zant Per da lakat anezan da benn en Iliz, b) hag ar *bromesa sevenet* goudeze en eur rei d'ezan an holl c'halloudou da c'houarn an Iliz.

Ar bromesa a voe graet eiz miz bennak a-raok maro Jezuz pa voe lavaret da Ber : « Te a zo mean ha war ar mean-ze me a zavo va Iliz ! »

Laket e voe da benn war an Iliz a-bez goude ar Rezureksion dre ar c'homzou-unan : « Bez pastor va oaned, bez pastor va denved yaouank, bez pastor va danvadezed, da lavaret eo : bez pastor an dud fidel, bez pastor ar veleien, bez pastor an Eskibien ! »

Holl ho peus roet unan pe unan eus an daou dra-ze ; kalz zoken an eil hag egile ; n'ho peus ket gwelet a-vat, skler a-walc'h ar c'hemm a oa etre ar bromesa c'hraet hag ar bromesa sevenet hag e meur a zever zoken ar bromesa c'hraet a zo laket warlerc'h eben, ar pezh a zo fall tre, rak ne dalv netra heb an eil.

IV. — Daou eus an Ebestel, Sant Per ha Judas, o deus pec'het a eneb an esperans : diskouezit penaoz ?

a) Pec'hed Per. Er goan ziveza Jezuz a lavaras d'an Ebestel : « Holl, emezan, e kemeret tro da fazia en noz-man, abalamour d'in ha d'ar pezh a c'hoarvezo ganen ! « Sant Per a respontas : « Goude ma teufe ar re all da fazia evidoun-me ne rin ket. » Daoust ha sant Per n'en deus ket a re a fisianz ennan e-unan aze ? Kenderc'hel a ra, ha da Jezuz a lavar d'ezan hen nac'ho e respont ken dichek ha tra : « Kentoc'h mervel eget ho nac'h ! » O klevet Jezuz o poueza war e gomzou e tleje beza digoret e zaoulagad ; o serrâ eo a ra a-vat oc'h en em rei da goustet e liorz an Olivez. Setu aze e bec'hed ; petra a en em gav ? Kutuilh a ra frouez e re a fisianz hag e nac'h e vestr.

Gwelet a rit breman ho fazi ? Lavaret a rit, kalz ac'hanoc'h, e pec'has a eneb an esperanz o nac'h e Vestr ; nan, a eneb ar feiz eo e pec'has neuze ; pec'het en devoa a-vat a eneb an esperanz o kaout re a fisianz ennan e-unan.

b) Pec'hed Judas. — Judas (ha nann sant Judas evel a lavar lod), o welet Jezuz kondaonet d'ar maro a zavas keuz gantan ; o welet beleien an Templ' oc'h ober fae war e arc'hant, e sez a greskas ; petra reas ? Goulenn pardon ? Nan ; spontet holl eo ; e bec'hed a zo re vras, emezan, hag e koll fisianz ; pec'hi a ra a eneb an esperanz ; mont a ra d'en em grouga hag e pec'h, en hent-se, a eneb ar pempet gourc'hemenn a Zoue ; aman ez eps bet graet an hevelep fazi hag a-raokoc'h.

V. — 1) Perag e ti'enn Doue en em laza an-unan ?

Abalamour, eme an hanter ac'hanoc'h, ma 'z eo difenet gant ar pempet gourc'hemenn a Zoue ; o respont en doare-ze ne rit nemet tref ar gram-poezenn ; Doue a zifenn ouzomp en em laza hon-unan abalamour hor buhez ; zo d'ezan ha nan d'eomp ; evel ma lavar brao tre eur lugel : « N'omp nemet merourien da Zoue ; hor merouri eo ar vuhez a dleomp ober kempenn outi hag al lizer-ferm eo ar pempet gourc'hemenn a Zoue. »

2) Peseurt lezenn he deus douget an Iliz a eneb ar re en em laz o c'houzout ervat petra reont ?

Aman nebeud a dra da lavaret ; ar respont a zo bet roet mat gant an darn vrasa ; kalz re a zo ha ne zontont ket a-walc'h er pezh a skrivont hag a-lavar : « *ar re a en em zistruj* » ha netra ken ; n'eo ket a-walc'h ; red eo oa lavaret ouspenn : « *en eur c'houzout ervat petra a reont.* » Ar re-man hebken ne vez ket lavaret pedenn ebet war o c'horf, na graet evito pedennou publik ; ar c'heaz den avat a ya d'en em laza, dre follentez, an Iliz a zo trugarezus evitan ; eun den klanv eo ; an dud klanv a spered a zo ket dleet kaout truez outo evel ouz an dud klanv a gorf.

3) Peseurt lezennou a zo bet douget a eneb ar re a en em gann e « duel » ?

Diwar benn an « duel » e kavet tro da gomz eus a Richelieu hag eus al lezennou striz, savet gantan a eneb ar re a en em gann e « duel ». Al lezennou-ze n'o deus netra da ober aman ; goulenn a rear diganeoc'h lezenn an Iliz ha nann lezenn ar Vro, ha lezenn an Iliz eo : ar re a en em gann e « duel », o zestou, ar vedesined a vez ganto ha kement hini a ro d'ezo an dourn a zo eskumnuget ; ma varvont war an taol, pedenn ebet ne vez lavaret war o c'horf, na perz ebet n'o deus er pedennou publik.

VI. — Petra eo pedi : a) gant evez ; b) gant humilite ; c) gant fisianz ; d) heb paouez ? Perag eo red pedi evelse ?

Ar goulenn-man eo an hini en deus bet ar responchou gwella. Ne veulan ket ac'hanoc'h evit-se rak kalz re oc'h bet ha n'ho peus graet nemed eil-skriva *Keleennadurez kristen an A. Caer* ; hiniennou o deus gouezet tenna eus al lev mat-ze eur respont d'ezo o-unan ; setu aman skrid unan anezo :

- Petra eo pedi a) gant evez ?
Sonjal e Doue hag er pezh a lavaromp d'ezan.
- b) Gant humilite ?
En em zalc'her evel eur paour o klask an aluzea dirak Doue an Holl-C'halloudek.
- c) Gant fisianz ?
Gwelet e Doue eun tad ker madelezus ha ma 'z eo gal-loudek, atao troet da zelaou e vugale.
- d) Heb paouez ?
Kenderc'hel da bedi, heb fallgaloni, pa ne vez ket roet d'eomp dioustu hor goulenn ; a-wechou Doue holl laka da c'hedal ; ma kendalc'homp d'e dregasi evel ar Gananeaz e selaouo ac'hanomp.

VII. — Perag eo ar Bater ar wella eus an holl bedennou ?

Abalamour ma 'z eo bet graet gant Hor Zalver Jezuz-Krist ; ar respont-ze ho peus kavet holl.

Perak c'hoaz ?
Aman meur a hini a skriv eur bajenn penn-da-benn da zisplega ar pezh a zo er Bater ; ne c'houlennet ket kement-se diganeoc'h ; ma ho pefe sellet mat ouz ar Pater, ho pije kavet enni diou lodenn ; al lodenn genta a zell ouz Doue, an eil ouz an den ha kerkent ar respont-man a vije bet deuet war ho teod : ar Bater eo ar wella eus an holl bedennou dre ma kavomp enni kement a zo red evit gloar Doue ha mad an den. Ho respont a vije bet gwelloc'h c'hoaz en eur lavaret da c'houde ; hag e tie beza skouer an holl bedennou a gasomp da Zoue.

VIII. — 1) Pegoulz ha penaoz en deus Jezuz-Krist savet Sakramant an Aoter ?

Jezuz a zavas sakramant an Aoter d'ar goan ziveza, d'ar Yaou-Gamblid, pa gonsakras ar bara en e gorf hag ar gwin en e wad.
Beteg aman e ya mat an traou en dro ganeoc'h ; goudeze avat e ya fall.

2) Pegoulz e reas beleien eus e Ebestel ?

Pa lavaras d'ezo : « It dre ar bed-holl » d'aduzul ar Pantekost, goude beza lakat ar Spered-santel da ziskenn warnezo.

Goude e Rezurreksion pa lavaras d'ezo : « Ho pec'hedjou a vezo pardonet ! »

Nan, ar respochou-ze a zo fall.

Jezuz a reas beleien eus e Ebestel d'ar Yaou-Gambli-d pa lavaras d'ezo : « Grit an dra-man evit dere'hel sonj ac'hanoun ! »

Setu aze ar pezh am oa da lavaret deoc'h diwarbenn ho labouriou ; lakit muioc'h a evez, er wech all, ouz ar goulennoù a vezo graet ouzoc'h, pouezit mat gerioù ho respochou hag ho labouriou a vezo eus ar gwella

J.-B. MARTIN.

Ha breman bugale ez eus 100 Priz da c'hounit adarre.

Gant a reoc'h n'it ket da ankounac'hat eman goulennoù kenstrivadeg ar bloaz nevez-man war *Feiz ha Breiz* miz genver diveza : 100 priz a zo adarre da c'hounit ; gwelet a rit ne ra ket a c'hoap *Feiz ha Breiz* ac'hanoc'h !

Petra zo d'ober d'ar parkadou ed d'an nevez amzer

An ed, hadet eur c'halz anezan er goanv, a en em laka da boulza gant nerz kerkent ha ma teu tomm an amzer, ha pa vez klouar miz c'houevrer, miz meurzh, pa vez dizolo an heol meur a eur bemdez, e weler buhez o tont en traou er parkeier, ha buan an ed a zeu da c'holo an douar.

Evit ma kresko gwelloc'h an ed, eo mat ha talvoudus meurbet hogejat anezan, lakat ar freuz varnan. Ar freuz pe an hoged, a zigor an douar, a laka an ear ha tomder an heol da vont ennan, ha grizioù an ed a vez kennerzet. Eur vad mantrus a ra an ear hag an heol d'an traou a zo en douar. N'ho peus gant eur rastel, en ho liorz, nemet rastellat endro d'ar c'haol, d'an ognon pe d'eun dra all, buan e welot gwellaenn o tont enno. Ha goulskoude n'ho peus lakeet na teil na netra. Met lakeet ho peus ear ha bannou an heol da vont en douar, ha setu eus a belec'h e teu gwellaenn e plantennoù ho liorz.

Evelse e c'hoarvez gant eur parkad gwiniz pe gerc'h, pe eiz. Goude ma vo bet lakeet ar freuz warnan, e vo gwelet buan o wellat, hag abenn eur zizun goude, ne vo mui henvel oc'h ar pezh m'oa a-raok.

Met selaout mat. Na 'z-it ket vandro ho parkeier ma 'z-it galeb. Dre an amzer vras eo e flier ober al labour a gemzan anezan. Red eo e vo sec'h ho parkeier. Neuze e vo talvoudus mont warno gant an hoged.

Ouspenn ar freuz pe an hogejou ez eus eur benveg all hag a ra ive kalz a vad : ar ruilhenn vras, e mean, pe e koad. Ar ruilhenn a c'heller da lakat nebeut derveziou goude ma vo bet lakeet ar freuz, ha zoken en douar skany, ar ruilhenn hepken a vo a-walc'h. Ar ruilhenn a starta grizioù an ed ; kompeza a ra an douar.

Dent ar freuz ha treid ar c'hezeg a c'hello marteze tenna eun edenn bennak. Met buan an edennou-ze a vo re all en o lec'h, rak an ed a vranko varlerc'h al labour gret er park, ha ma ves brao an amzer, abenn eiz dervez ne anavezot mui ho parkad ed, kement a vad a vo deuet ennan.

Goude ar freuz, goude ar ruilhenn, dastumit ar vein a c'helfe beza etouez an ed, ha da boent ar medi, n'ho pezo ket a geuz.

Al labourer.

Uheloc'h eget ar C'hanada

(Kendalc'h)

En hanv, an erc'h a ves teuzet hag ar skorn ive war ar sterioù hag al lennoù. Eur ster vras a zo eno, hanvet Mackenzie, a red varzu Mor Skornet an Hanter-noz. Dre ar ster-ze, kerkent ha ma ves diskornet, ar visionerien a laka bagou da zisken, hag e c'hellont evelse kas eur c'halz a draou, nemet eo risklus avoalc'h ar ster, rak awechou eo ledan, awechou moannoc'h, hag an dour a red neuze re vuan, awechou zoken eo digompez ar vro, ha dour ar ster a gouez eus a uhel, ha neuze eo risklus klask treuzi. Hag e ranker disken var ribl ar ster ha mont dre zouar betek ma vo adarre diriskl mont dre vag. Ar pakadou a ves douget war ar penn hag ar vag ive. Ar vag eta n'eo ket bras, rak anez ne c'helfed ket he dougen. Bez e ves bagou bras, el lec'h ma n'eus ket a riskl, hag awechou ar ster, epad meur a leo, a zo plên.

En hanv eo e ranker poania evit kaout peadra da dremen ar goanv, rag el lec'h ma z'eus eur barrez, eun iliz, ez eus, ouspenn ar visionerien, Leaned ha Leanezed karget d'ober skol d'ar vugale, da d'ober evez ouz ar re glanv, ar re goz, hag ar visionerien o deus da vaga 300, 400 den hag ouspenn awechou. E pelec'h kaout boued da gement all a dud ! Setu aman penos e reont. Ar sterioù hag al lennoù, er vro-ze, a zo leun a besked, pesked bras ha mat

da zebri. En hanv al Leaned a ves o pesketa hag a bak awechou en eun dervez mein a gant pesk. Mat ez aio ar traou ma teu an amzer da venal goude ma ves paket ar pesked, rak gant ar yenien e vezint diouallet evit ar goanv. Ne c'heller ket kaout holen evit salla kement a besked, hag e ves poan o trouall anezo ouz ar vreinadurez. Ma vije holen kement hag a zo ezom, neuze e vefe boued da zebri epad ar goanv. Bez e ves ive houidi gouez ha gwazi gouez a villionou awechou. Tremen a reont diou wech bep bloaz, evit mont en hanv varzu an Hanter-noz, ha disken, pa dosta ar goanv, warzu ar C'hresteiz. Pa ves al laboused-ze o tremen, e ves peadra da zebri, rak, evel a c'houezer, karet a reont chom er memes lec'h meur a zervez, dreist-holl pa gavont eul lenn bennak. Pa vezont paket dre amzer yen, e vezont espernet a-benn ar goanv. Bez ez eus ive gedon eleis, nemet int treut, rak er goanv n'eo ket druz ar peuri d'ezo; Bez ez eus kirvi-erc'h (*rennes*, e galleg) a ves a vandennou bras hag a ro eun tamm mat a gig. Pa c'heller diskar eun dousen bennak anezo, e vezer laouen. Eur wech, en eur barrez, ar visionerien a oa nechet bras. N'ez oa mui, a voued nemet evit daou pe dri dervez, ha ne c'houient ket penos ober evit beva o zud. Neuze ec'h en em lakjont da bedi sant Jozef ha da lavaret d'al Leanezed, d'ar vugale, d'ar re goz pedi gant nerz. Sant Jozef a zelaouas ar pedennou great d'ezan, hag a zigasas e kichen ar barrez eur vanden vras a girvi-erc'h. An dud a gemeras o fuzuilhon hag a ziskaras tri ha kant anezo. Al Leanezed o doa lavaret n'oa ket re kaout kant. Sant Jozef a zigasas d'ezo tri ouspenn.

An tiez, er broiou-ze, n'e ket gant mein int great, met gant koad. Ar visionerien hag al Leaned a zo ganto, a ziskare gwez, o eskenno-hag a zavo tiez, ilizou, skoliou. Tommoc'h eo an tiez koad eget an tiez mein, nemet ive, ma krog an tan, ne vezint ket pell evit beza devet, ha ne jom anezo nemet eur bern ludu. An dra-ze a c'hoarvez awechou. Neuze e ranker en em lakat adarre d'al labour evit sevel tiez all.

Uheloc'h eget ar c'hoajou, e bro ar c'hirvi hag an erc'h, ez eus tud ive, evel m'hon deus lavaret. *Eskimoded* a ves great anezo, da lavaret eo debrerien kig kriz. En o bro n'ez eus netra evit ober tan, hag ar pesked evel al loened a c'hellont da baka a zebront ez kriz. En eur vro ken yen, o deus ato naon. Unan anezo a c'hell debr'i en eun dervez betek ugent lur gig. — N'o deus ket a goad d'ober tiez, hag e savont tiez gant erc'h skornet. Ne vezont ket pell, diou pe deir eur hepken, evit ober o zi. Henvel ouz eur forn e reont anezan, hag an nor a zo henvel ive ouz dor eur forn; var o c'hrabanou ez eont en o zi! Pa ves kalz a dud en ti-ze, e teu buan da veza tomm hag ar mogeriou a zeu da deuzi ha da zivera beradou dour, hag an Eskimoded a rank diloja hag ober eun ti all.

Kalz loened gouez a zo dre ar vro-ze. En uhela loden e eus oursien gwenn. Izeloc'h er c'hoajou, ez eus lenn ha pep seurt loened all a ves klask d'ezo evit o c'hroc'hien dreist-holl. Tud eus an Europ, a bell-ze, a ves o prena ar c'hroc'hien-ze digant an dud gouez evit nebeut a dra, hag e roont d'ezo braoigou-eus an Europ ha dilhad a c'hiz nevez. Hag eo farsus gwelet an dud-ze, hanter-c'houez c'hoaz, gwisket evel tud hon c'heriou. Diskiant int oc'h ober evelse, rak dilhad an Europeaned ne c'hellont ket difenn ouz ar yenien evel an dilhad graet gant krec'hien loened.

Poent eo d'in kloza va zamm-skrid, rak gwall hir eo.

Perak ez a evelse misionerien da vroioù ken yen, ken dies mont d'ezo? — Evit ober evel gwechall an ebstel, evit senti ouz mouez Hor Zalven en deus lavaret: « It dre bevar c'horn ar bed, prezegit an Aviel d'an dud holl. » Hag eun enor eo evit hor bro kas kement a dud da brezeg an Aviel. Ma weler en hon touez tud fall, ez eus ive tud a galon, hag abalamour d'ar pezh he deus great ar Franz evit an Iliz, evit skigna an Aviel, hon deus fisinz en dezo Doue truez ouzomp.

E bro an Hanter-Noz eus an Amerik ez eus breman pevar pe bemp eskopti. An dud gouez o deus klevet kelou mat an Aviel, an darn vrasa anezo a zo gouezet d'ar feiz, hag er vro-ze, bro an erc'h hag ar skorn, sakrifiks santel an oferen a ves kinniget bemdez, Doue a zo karet ha meulet, hag hano ar Franz ive a zo anavezet dre eno ha karet meurbet abalamour d'ar vad graet gant ar visionerien.

J. P.

e kloerdi Pont-Kroaz.

Skarvadurez ar Merc'hed

Pa voe krouet an den kenta gantan, an Aotrou Doue a jomas a-zav, eur pennad, da zellet outan gant plijadur: « Setu, emezan, kaera labour am eus gret-c'hoaz; krouet em eus ar bed, ar stered hag al laboused, ar mor hag ar steriou, ar gwez hag ar bleuniou lizhin; e neb lec'h n'eni eus laket eun eulfenn eus va buhez! eus an douar em eus graet eur baradoz ha n'em oa ehan ebet ken n'am bije laket eur roue er baradoz-ze; gant ar vrasa karantez em eus roet d'ezan skiant d'am anaout ha da drugarekaat e Grouer evit e vadoberiou hag ouspenn eur galon evit e garet; krouet em eus an den em henveledigez, petra rafen ken evitan? »

Satan, daonet evit e bec'hed a ourgouilh, a skrignas e zent dirak eun hevelep labour; trei a reas e gain raktal en eur zutall hag e lavaras outan e-unan: « Gortoz!

Doue a en em laka barrekoc'h egedounn ha bez, ez eo siouaz, p'en deus getlet va stepel en Ifern ! Hogen ne begin ket muioc'h breman ; diskouez a rankan diezan pegeit e c'hell mont linesa an diaoul ; gonest ouz da ober ker brao labour hag hen ; daved e roue e kasin eur rouanez, hag em eus kant da lakat ouz unan, e glaoustre, ne gollin ket va foan ! »

Paka a reas peg en eur boutegad ludi eus e fourn ; distrema a reas anezan en eur banne dour bero ha gant e zaouarn e lakeas anezan da gemeret doare eur c'horf ; e zouba a reas neuze en eur podad lez, — rak eur vioc'h en devoa laeret, — ha goudeze d'ar red, e yeas da ger-c'hat tri dra : daou skod-tan, lost e varc'h du ha teod e gaz rouz.

Eur c'hoarz judas a oa war c'henou Paolik p'edo o peur-ober e labour : « An daou skod-tan-man, emezan, a voutin en da benn hag a raio d'it daoulagad lugernus ha touellus ; lost va marc'h a zo bet rostet kant gwech ; distaol an tan a zo chomet outan c'hoaz ; setu aze hag a raio d'it eur pennad bleo eus ar c'henta hag eur rodig heol, en hevelep anzer ; teod ar c'haz chouchet a vezo graet daou damm anezan da ober da vuzellou, muzellou ruz-glaou ha brao, muzellou ijinus da droada geier ha da lakat da gredi e vezo noz da greisteiz. »

Dre ma lavare e rea.

Goude e c'houezas e skouarn ar c'horf nevez evit kas en e greiz eun diaoulik bihan hanvet Louarnik : « Ha breman, kerz gant da hent, dalc'h mat, va merc'h, ha bez sentus ouz da dad ! Me a gav d'in em eus lec'h da veza laouen ! »

Hag e reas eul lamm-gavr, en eur frota e zaouarn.

Eur vaouez kaer meurbed en doa laket war an douar ; he bleo a goueze en dro d'ezi beteg he zreid, evel eur vantell skedus ; he daouarn, flour evel ar seiz, a oa furmet brao iskiz ; he daoulagad steredennus hag he liou ruz-wenn kouz hag he mousc'hoarz a lakea anezi ker koant ma laoskas Adam eur youc'hadenin p'he gwelas : « O va muia karet ! »

Lennet ho peus an Testamant koz ; holl e ouezit eia penaoz e voe Adam touellet gant Eva hag e kouezas er pec'hed, en eur zibri eus ar frouez a oa bet difennet outo. Ar ger diveza, evel just, a jomas gant Doue, rak en e vadelez e lavaras da Zatan, e kreiz e c'hounid : « Korniek diou wech milliget, an neuz eus ar vaouez ez peus graet ; met n'ez peus graet nemet ober an neuz ; eun dra red ez peus ankounnac'haet ; n'ez peus laket kalon ebet er he c'hreiz ; evit he lemmel eus a-dre da skilfou, me a roio d'ezi ar vuhez, da lavaret eo eur galon dener, leun a zaelou ; dre an daelou-ze a zavo eus he c'halon d'he

daoulagad, e c'hell gwalc'h i rondou ar pec'hed, en eur gemeret perz e poanion an nesa en eur c'houzant gant pastianted he re he unan ; dont a raio eun dervez e vezo flastret da benn d'it gant eur vaouez ha da c'hedal, kea d'az toull, dounnoc'h c'hoaz ! »

Setu aze, war a leverer, penaoz eman 'r stal ; Doue en deus krouet an den hag an diaoul ar vaouez... nemet he c'halon.

Feiz d'am Doue ! n'em eus ket a boan o kredi kement-se, rak e lod eus ar merc'hed n'eo ket anat e vije kalon ebet c'hoaz ! Pennou avel, traou diskiant, n'o deus ket muioc'h a vouedenn-benn eget eul lapous, setu aze petra int. Hag e karfec'h o lakat da gompren eun dra bennak ?

Didalvez eo lavaret netra ebet d'ezo ! didalvez a lavaran d'eoc'h ! Ped gwech ho peus lennet war *Feiz ha Breiz* aliou mat diwarbenn ar gwiskamanchou ? Ped gwech ho peus klevet ar veleien o sevel o mouez warlerc'h an Eskibien diwarbenn ar giziou diskempenn a gas an den d'ar pec'hed ?

Ha ped maouez, mar plij, ho peus gwelet oc'h heulia an aliou-ze ? Ped ho peus gwelet o senti ouz ar re a zo karget d'o hentcha ? Hini ebet !

Plega o fenn war an taol, n'eus fors pegement, an draze a raint ! C'hoarzin d'eoc'h pa vezo troet ho kein, n'eus fors pegement ive, ken na o devezo re en holl a boan go, met senti ? Ober fae war ar ficherez hag an dantelez, trei kein d'ar giziou diskiant ha divalo, digaset en o zouez gant ar Barizianed ma n'eo ket gant ar-Boched ! aiaz, n'ho peus ket sellet outo !

Gouzout a rit evit petra int deuet war an douar ?

Evit plijout ha netra ken !

Plijout d'ezo da genta : peger c'houek eo sellet er mel-lezour pa vezer dic'hizet brao ho sonjal evelhen : « Mat ! kaer o deus ar re all klask ar goanteri, n'her c'havint ket, rak ganen-me eman ; n'eus na plac'h, na gwreg er c'hanton, ker koant ha Finig Glaoureguez ! sav uhel da benn Finig, ganez-te eman ar braoa dilhad, ar braoa bleo, ar c'haera dremm, al lemma lagad ha... dak ha dak ha dak !... »

Hag al lemma teod 'ta ?

Er c'hiz-ze emaint ! ha pa 'z aint en eun tu bennak e rodint hag e raint eur bern ardon evel pa vije an holl o sellet outo !

Oh ! an diaoul Louarnik n'eo ket maro ! Plijout d'ezo o-unan n'eo ket a-walc'h ; red eo d'ezo c'hoaz tenna warno sellou ar re all ; eun taol lagad a-gleiz, eun taol lagad a-zehou, ahanta, potred, ne reoc'h van ebet ; evidoc'h c'houi eo e vez kemeret poan koulskoude ; ha c'hoant

ho peus da gaout eur verc'hodenn ha n'eman he spered nemet en dilhad kaer a c'hiz nevez ?

Kaout a reoc'h ; eur bern ratikou a zo e peb parrez. Ha ne ouezont mui penaoz en em gemeret evit en em wiska, evit komz hag evit bale ! kamambreou ha netra ken !

Ha c'hoant ho peus da gaout eun danserez diboeil ha ne fell d'ezi klevet hano dalc'h mat atao nemet eus a jabadao hag a ganiri ?

Kaout a reoc'h ; er parrezioù gwella ez eus strinkellon en doare-se o deus desket eur bern soniou gallek, — ar re hudurra o deus klevet gant martoloded vezo, brein o c'halon, — ha n'eus peoc'h ebed ken diouz o genou, met tiegeziou dister a-walc'h a zavoc'h ma ne c'halvit war ho sikour nemet pennoù avel er giz-ze ; ma ho peus c'hoant da veza pennasket, ha reuzeudik evel ar vein, ya, neuze, it gant ar seurt-se ; ar re-ze a ouzoc'h hoc'h unan, n'int ket deuet war an tamm douar-man evit labourat ; evit o fijadur eo emaint aman ha netra ken, evit fringal ha kaout dilhad a c'hiz nevez p'eo gwir eman an arc'hant ganto. Ha gant an truilhou-ze, gant ar gwenneien-ze e teu ar galon da galedi, ne vez ket pell ! It da gesta etouez ar merc'hed-ze da welet ! evit diner an Iliz, evit ar skolioù kristen, evit Breuriez ar Feiz, n'eus fors evit petra ; pevar real ho pezo marteze, ar re a roio dek lur a vezorouez ha koulskoude, en dro d'o c'horf ez eus seiz ha mezer kaer, talvoudegez 12 pe 1500 lur ! Ma n'eo ket eur vez !

« Peb hini d'e dro » ar ger-ze a glec'h ganto !

Peb hini d'e dro da fripa arc'hant, peb hini d'e dro-penn-da-benn neuze ?

Perag e vez ar memez re atao o rei skoazell d'ar veleien, oc'h harpa ar skolioù kristen, o kas aluzennoù d'ar visionerien ! Ar re-ze daoust m'eo disteraet danvez meur a hini anezo a lakaio, e plad an Iliz kant lur pe muioc'h ! Kak, kement-man a zo gwir :

N'eo ket dioc'h baro ar spered.

Nag ar vaouez dioc'h he lostenn !

Anavezet am euz diou blac'h yaouank, a zebre bara zec'h war ar sizun, n'o d'oa ket a lerou da lakat en o boutou er goanv, hag a roe 200 skoed beb bloaz evit ar skolioù kristen ! Den n'en dije sonjet, rak n'o doa ket a zilhad kaer, hogen eneoù kaer, kalonou tener o doa, ar pez a zo gwelloc'h !

N'ouzoc'h ket penaoz e c'helfet dont a-benn euz ar merc'hed ? Lavarit kountrol d'o sonj, da c'hout ! Dioc'h-tu e raint hervez ho sonj ! Enebi a rankont, an dra-ze a zo krenfoc'h egeto ! Sevel a rankont o c'hrbell a eneb ar gwella traou. Evelse, ma vije gourc'hemennet gant lezenn an Iliz, en em wiska gant traou tano, lakaat bou-

teier-let da vont etouez ar pri ? ...etc., neuze, prest e vellec'h anezo o prena boufeier koat hag oc'h en em guzat beteg o fri !

Gouzout a rit istor an den a oa beuzet e wreg er ster ? An dud a glask, a glask, ne gavent ket he c'horf ; c'paour keaz, emezo d'an intanv, klaskit izelloc'h mar kirit, ni hon euz turiet beteg aman ! Hag hen neuze : « n'eo ket izelloc'h eo deomp mont ! eun tamm brao eo gwelloc'h mont a enep an dour, rak daoust maz euz dinaou, spered eur vaouez ato a zalc'ho penn outan ! Anaout a rean va hini-goz michans !

Eur mareat a zo henvel euz gwreg hennez !

Ra deuo Doue adarre d'o savetei, en eur rei dezo tro da skuilh daelou benniget ; da zonjal muioc'h er re-all, nebeutoc'h enno o-unan. Ar vaouez a zo sempl da enebi euz plijadureziou ar bed, hogen eur galon vat ha krenv a zo en he c'hreiz pa vez ! Gant graz Doue e c'hell beza trec'h d'ar boan, koulz en he c'horf eged en he spered.

Potred yaouank, tec'hit diouz an daoulagad ha n'o deuz ket gouelet ! Ar re-ze n'o deuz ket a druez ouz daelou an nesa ; n'int ket gouest d'ho lakat eurus !

M'am bije bet amzer em bije kountet hirroc'h d'eo c'h c'hoaz met mall eo d'in lezel va fiñenn rak va saout a zo da c'horho ha va zoaz da lakat e go.

TINTIN ANNA.

An A. Masson, Doue r'hen pardono !

E deizioù kenta ar miz tremen eo marvet e Paris, goude eur c'hlenved hurr, d'e 53 bloaz, an Aotrou Emil Masson, kelenner e Pontivy ha skrivagner brezonek. Difenn a rea gwirioù Breiz a eneb ar bed ha doanius e kave gwellet pegen dizeblant eo an darn vrasa eus ar Vretoned e kenver levrioù ha kazetennou o bro. Arc'hant o deus, emezan, da lakat e koz belbeterez, met da lakat e paper hag e vefe warnan koulskoude peadra da vaga o spered, n'o deus ket eur gwenneg ! Evel ma skrive er *Mercure de France* d'an deiz kenta a viz Eost 1921, a zo gwir :

A Pluméliau, canton de Baud, Morbihan, une fiancée portait une coiffe de 1.500 francs et un tablier de 3.000 La jeune Armorique est une nouvelle riche (La vieille « An hini goz » avait toutes les vertus. Je ne lui ai connu qu'un vice : elle est morte de misère). Pas un gwenneg ou un blank (un sou) pour les écrits bretons !

A toutes les pièces de théâtre du monde, nous autres, Bretonnants nouveaux riches, nous préférons une pièce de cidre — 150 francs !

Vous pouvez donc, si ça vous plaît, René Bazin, de l'Académie Française, et Joseph Loth, de l'Institut, met-

ite des manchettes, et pieusement préfacier en belles langues française et bretonne le Kioarek-Barde-Guerrier (guitr Vrehat, guitr gristen, kadour kalonek) J.P. Calloc'h et dans son ami fidèle P. Madaer, recueillir son oeuvre et l'admirablement traduire / Jistr mad et tavancher / Du cidre et des tabliers de soie / nos fortunes là-dedans, mais pas / francs dans ce livre vannetais — égal aux plus grandes oeuvres des plus grandes races.

Ra deuo kentel an A. Masson da zigeri daoulagad hor c'henvroiz ha da drei anezo mui-oc'h-mui war ar pezh a c'hell lemma, maga hag uhelaat ar spered.

ORTHOGRAPHE & GRAMMAIRE

VERBE *am eus*, j'ai

Ce verbe, qui est le plus employé dans le langage, présente quelques difficultés, à cause des formes multiples qu'il a prises. Nous donnerons d'abord les formes les plus usitées et proposerons ensuite une forme simple, adoptée déjà par plusieurs écrivains et qui pourrait ramener la diversité à l'unité pour le profit de tous.

Indicatif présent

am, em eus, em beus
 e peus, e teus, ac'h, ec'h eus
 en deus, an eus, 'n eus : *il a*
 he deus : *elle a*
 hon deus, hon eus, hor beus
 ho peus, hoc'h eus,
 o deus.

Imparfait indicatif

am, em oa, em boa
 e poa, e toa
 en doa (devoa), an oa : *il avait*
 he doa : *elle avait*
 hon doa, oa, hor boa,
 ho poa
 o doa (devoa)

Passé simple

am oe, am, em boe
 e poe, az poe, e toe
 en doe (devoe), an oe : *il eut*
 he doe : *elle eut*
 hon doe, hor boe,
 ho poe
 o doe (devoe)

Futur

am ezo, am, em bezo, am o,
 em bo
 e pezo, e tezo, e po, e to
 en dezo, en do, an o : *il aura*
 he dezo : *elle aura*
 hon dezo (do), hor bezo (bo)
 ho pezo (po), pevezo
 o dezo (do), devezo

Conditionnel

am efe (e), em befe (be), am ije,
 em bije.
 e pefe (pe), tefe (te), e pije, e tije
 en defe (de), an efe, en dije,
 an ije : *il aurait*
 he defe : *elle aurait*
 hon defe (de), hor befe (be)
 ho pefe (pe), ho pije
 o defe (de), o dije, devije.

Impératif : bez, bezita (bezet), bezomp
 B-z, az pezh truez ouzomp : Ayez pitié de nous. Bezit, ho pezit,
 ho pezet truez ouzomp : Ayez pitié de nous.

Pour les temps composés, on ajoute aux temps simples le participe *bet*. Am eus bet, o deus bet, o dezo bet, ho pefe bet, etc.

Le subjonctif présent se forme en mettant *ra* devant le futur, et le subjonctif imparfait en mettant *ra* devant le conditionnel.

Ra donnera lieu, avec les pronoms sujets, aux élisions suivantes : r'am ezo (bezo), ra pezo, r'az pezo, r'en dezo (qu'il ait), r'ho dezo (qu'elle ait), r'hon dezo, r'ho pezo, r'o dezo.

Forme proposée (simple et facile)

Présent	Imparfait	Passé simple
em beus	em, am boa	am, em boe
e, az peus	e, az poa	e, az poe
en deus	en doa	en doe
he deus	he doa	he doe
hor beus	hor boa	hor boe
ho peus	ho poa	ho poe
o deus	o doa	o doe

Futur

am, em bezo (bo)
 e, az pezo (po)
 en dezo (do)
 he dezo (do)
 hor bezo (bo)
 ho pezo (po)
 o dezo (do)

Conditionnel

am, em befe (be), bije
 e, az pefe (pe), pije
 en defe, dije
 he defe, dije
 hor befe (be), bije
 ho pefe (pe), pije
 o defe, dije

Dans ce tableau, toutes les premières personnes, commencent par b, les deuxièmes par p, les troisièmes par d.

Mais il faut dire cependant que la forme *am eus* est plus employée que *em beus*. Et dans les langues, c'est l'usage qui commande en maître.

Forme d'habitude

Présent	Imparfait
am bez	am beze
e, az pezh	e, az peze
en dez, devez	en deze, deveze
he dez, devez	he deze, deveze
hor bez	hor beze
ho pezh, pevez	ho peze, peveze
o dez, devez	o deze, deveze

Les formes longues, devez, pevez, deveze, peveze, sont employées dans le Léon. J. U.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerzioù
ha Sonioù — Buhez ar Vro

RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^o) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION

Fr. GEORGELIN, 4, rue du Château, Brest

CHEQUES POSTAUX c/c 44-40 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne	6 f. l'an
France	7 f. l'an
Etranger	8 f. l'an
Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.)	5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites à l'année

Une page entière	300 fr.
Une demi-page	175 fr.
Un quart de page	100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Sulioù ha gouelioù miz ebrel. — Tan ar gêr, E. A. M. — Pôtréd Roskô, L. AR GUENNEC. — Doue anavezet dre ar garantez, J. L. M. — Kastel Penhoat, L. AR GUENNEC. Diwar-benn ar skolioù, J. U. — Bugale ar Roue, LAN AR BUNEL. — Sôn ar Glaouaer, YANN CAROF. — Eur c'hristen nevez, AB-TENENAN. — Sôn ar Biniou, JOB BRAS KERPENHIR. — Evit ar Yez hag ar Vro. — Orthographe et grammaire, J. U. — Keleier. — Levrioù nevez. — Divinadennou, PER HA PAOL.

I. — GONIDEIEN KENSTRIVADEG DIVINADENNOU HERE DU HA KERZU

- Ar 3 genta o deus bet peb a 280 poent.
- Ar 7 warlerc'h peb a 260 p.
- Joseph Abiven, 12e B. C. A. Cath. Bihan; Cleder.
- Yv. ar Bras, Gwiniventer.
- Jean Gouez, Lannilis.
- Jean Rioualen, Plourin.
- J.-M. Le Roux, Kastell-Paol.
- A. Laurent, Gwipavas.
- Ar 6 diceza peb a 220 p.
- Félix Moal, Enez-Vaz.
- J. B. ar Goff, St-Thegonnet.
- Fr. ar Guen, Plouneour.
- A. Kerlidou, Treflez.
- Gab. Pelleau, Plouguin.
- Eur Plabennegad, Plabennec.
- M. Bergot, Plouguin.
- M. A. M. Rosnoën.
- H. S., Plouarzel.
- Clet Coz, Cleden.
- J. P., Gwipavas.
- M.-A. Queau, Guengat.
- Jos. Tonnard, St-Thegonnet.

An tri genta a vo kaset d'ezo peb a *Levr Oferenn* an A. Uguen; ar 7 warlerc'h peb a « *Christo* », hag an 13 all peb a eil levr *Sonioù Feiz ha Breiz*; an 13 gonideg diveza-man a ranko gedal eun tamm ken na vo peurvoulet al levr n'vez o deus da gaout. An 13^e, 15 ha 23^e o devezo ezomm da zigas o adres, kenta ma kavint tro d'hen ober.

II. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ G'OEVRER

- I. Kar tost eo sur ha n'hell ket beza tostoc'h p'eo gwir an den-ze eo ho tad. — II. Pemp anduilhann, rak evel ma leverer: Bras pe vihan ar penn-moc'h. Pemp anduilhenn en e gof.
- III. Ar mab en devezo tredereñn eus oad e dad d'e 17 vloaz: an tad en devezo neuze 51 ha teir gwech 17 a ra 51. — IV. An tach hag ar morzol. — V. An dra-ze.

Roll gonideien divinadennou miz genver ha c'houevrer a vo taket, war he he, war *Feiz ha Breiz* ar miz a zeu.

III. — DIVINADENNOU MIZ MEURZ

- I. — Seul-vui vez freskoc'h, Seul-vui vez tommoc'h!
20 p. ar r. Digaset gant J. Gueguen, Portsal.
- II. — Petra c'heller da gaout en eur c'hodell c'houllo?
20 p. ar r. Digaset gant A. Kergoat, Sizun.
- III. — Kripa krapa etouez ar c'herc'h; hilpa hilpa war e lerc'h; panefe ar halpa halpa e vije tapet kripa krapa gant ar hilpa hilpa!
20 p. ar r. Digaset gant J. ar Bec, St-Yan-Trolimon.
- IV. — Yan a oa o vont da gas e zaout er maez; Fanch a lavar d'ezan: « Te peus tostik da 100 bioc'h! » — « Oh! nan, a lavar Yan, ma vije bet ganen eun hanter-muioc'h eget a zo, eun hanter eus ar pez a zo ganen, ar bedervet eus ar pez a zo ganen, hag unan ouzenn em bije bet 100 ». Pegement a oa gantan?
20 p. ar r. digaset gant A. Queau, Kernogant, Guengat.
- V. — Penaoz ranna etre daou zen eur zac'had gwini 42 lur; evit o ranna n'eus nemet eur sac'h a 27 lur hag unan a 12 lur?
20 p. ar r. digaset gant J. Gueguen, Portsal.

Digas ar responchou — berr, dre renk, heb ar goulennoù, — hag an divinadennou nevez a gavfet, a-benn ar 25 euz ar miz, da: M. le Directeur du FEIZ HA BREIZ, Plouguerneau (Finistère).

Ar merc'hed santel o vont d'ar bez, d'ar Zul-Fask.

SULIOU HA GOULIOU MIZ EBREL

1e a viz Ebrel. — Sul-Fask bras H. Z. Jezuz-Krist. An ofis p. 375 e levr an A. Uguen.

- 2^a a viz Ebrel. — Lun-Pask. Gouel devozion. An ofis p. 379.
 3^a a viz Ebrel. — Meurzh-Pask. Gouel devozion. An ofis p. 384.
 8^a a viz Ebrel. — Sul-Pask. Bihan. H. Z. Jezuz-Krist. An oferenn p. 388. Ar gouzperou eo gouzperou kenta gouel ar Werc'hez-Vari kemennet d'ezh gant an El e vezo Mamm da Zoue, p. 674.
 15^a a viz Ebrel. — Eil sul goude Pask. — An ofis p. 323.
 22^a a viz Ebrel. — Tredh sul goude Pask. Hizio e vezo getlet kana ofis sant Joseph, patron an Iliz, p. 667.
 25^a a viz Ebrel. — Prosesion sant Mark da denna bennoz Doue war draoù an douar. Litanioù an Holl Zent, p. 21.
 29^a a viz Ebrel. — Pevare sul goude Pask. An ofis p. 401.

En amzer-ze, **Marl Madalen, Mari, Mamm Jakez ha Salome** a brenas louzou c'houez vat da gas ganto da valzami Jezuz. — Mark. 18. 1.

Prezegenn sant Gregor, Pab.

Emaoc'h o paouez klêvet lenn, va breudeur ker, ez eas ar merc'hed santel o devoa heullet Hor Zalver, d'ar bez, gant o louzeier c'houez vat; diskouez a reant en doare-ze, o devoa c'hoant da ober braoa ma c'hellent, goude e varo, d'an hini a oa bet karet kement ganto p'edo war an douar. Ar pezh o deus graet a zo eun dra hag a dlefe beza graet c'hoaz en Iliz santel. Talvoudus eo eta d'eomp klêvet hano eus o oberou evit beza gouest da heulia ervat o skoueriou. Ni, ivez, hag a gred en hini a zo maro a yelo, e gwirionez, da gaout e vez gant louzeier c'houez vat ma teu diouzomp c'houez vat ar vertuziou ha ma klaskomp tremen diouz an Aotrou dre hor madoberou. Ar merc'hed-ze a welas an Elez eo ar re a gerz gant louzeier c'houez vat; an eneoù a wel ar re a zo o'chom en nenv eo ar re a gerz etrezeg an Aotrou, dre nerz o ioulou mat, en eur lezel, war o lerc'h, dre ma 'z eont, c'houez vat o vertuziou kristen.

El an Aotrou a ziskennas eus an nenv, a zibradas ar maen diwar ar bez, a azezas warnezan hag a lavaras d'ar merc'hed: « N'it ket da gaout aoun ebet; klask a rit an hini a zo bet staget ouz ar groaz, met savet eo eus a varo da veo, deuit da welet al lec'h ma 'z eo bet laket ennan an Aotrou, alleluia! »

Hag o veza aet er bez e weljont unan yaouank, gwisket e gwenn, azezet en tu dehou hag a lavaras d'ezo: « N'it ket da gaout aoun ebet; klask a rit an hini a zo bet staget ouz ar groaz, met savet eo eus a varo da veo, deuit da welet al lec'h ma 'z eo bet laket ennan an Aotrou, alleluia! »

Er miz a zeu e lennoc'h :

1) Respont **Feiz ha Breiz** da lizer Ab-Erwan.

2) Eur vojenn eus ar re goanta **Stephan Barveg, ar C'hemenner**, savet gant **Tintin Anna** ha skeudennet gant an dimezell J. Malivel.

TAN AR GER

Eur skrivagner eus Bro-C'hall a skrivas a-raok ar brezel eul levr hag a reas brud: *Le Retour à la terre*. Hogen, n'eo ket a-walc'h lavaret e floc'h dizrei da labourat an douar; red eo dizrei da gaout ar Vro a-bez. An den ne vez ket hepken gant ar bara zegal pe winiz medet gant an den e dachennou; n'eo ket abalamour d'ar gounidegez e chom, dreist-holl, stag ouz e Vro, nag abalamour d'ar gounidegez e tec'h kuit diouti; an den ne glaskfe nemet gounidegez a vefe henvel ouz eul loen hag a zo laket da beuri en eur park; hogen e kichen, ez eus eur park drusoc'h ha setu ma lamm dreist d'ar c'hleun da vont er park-ze abalamour da gaout gwelloc'h peuri hag e galon loen a zo laouen.

Met an den ne gwita e Vro nemet ha barnet e vefe d'hen ober gant eur gwir ezomm; ne dec'h nemet en despet d'ezan, an daerou en e zaoùlagad hag ar menoz en e galon da zizrei adarre kerkent ha ma vezo barrek da c'hellout beva diouz e zanvez er c'horn-bro lec'h m'eo bet ganet.

Eur frealzidigez eo evidomp-ni hag a zo chomet « tud ar gêr », gwelet hor breudeur et d'ar « broiou-krec'h » penos, eur pennad 'zo, e teuont du-ze d'en em glask ha d'en em dostât, e sell ouz o Bro goz. Eur c'hlaouenn a oa et ganto; setu ma o deus savet etrezo eun oaled, c'houezet an tân warnan hag, alies a m'hellont, en em vont eno hag e tommont a-gevred ouz tân ar gêr.

N'oun ped « Breiz vihan » a zo bet savet evelse, abaoe eun ugent vloaz bennak, en Pariz, en Sant-Denez, en Hàvr, en Anje, en Naoned, betek-er Marok

An Hini goz eo va dous,

An Hini goz eo sur !

E pep kalon, menoz ar Vro a zav war c'horre. Ar menoz a zo keit ha keit *anaoudegez* ha *karantez*. Ezomm hon deus eus hor Bro-ni evit diazeza da vat hor buhez den ezomm eus hor Bro-ni, — eus Breiz, pa 'z omp ganet Bretoned, — ha n'eo ket eus eur Vro all !

An dra-ze emañ krog da zantout, hep gwelout sklêr mat c'hoaz; met, dambrest, goude ar goulou-deiz, e paro ar sklêrijenn vras.

Eun dra gaer eo kaout eur goulenn evellen merket en eur gelaouenn vrudet :

« *Quelle importance possède, pour le plein développement moral de l'homme, la vie dans le cadre national ?* »

An teolojian — ha n'eo ket eus ar re zistera, — en deus savet ar goulenn-ze a respont d'ezan a-hed pevarzek pajenn teo, fêtis ha, goude tennan ac'han hag alez-

honi testenon a du hag a eneb e lavar : « *L'importance primordiale de l'element national pour la vie morale ne saurait échapper à personne, et devient par la suite le principal d'éducation dans l'ordre naturel et hon sait quelle immense valeur possède, à l'égard de l'éducation surnaturelle, une base naturelle bien organisée.* »

« Kredi rafech e vefe bet skrivet ar c'homzou-ze a-rao, kaer evit ar vistri-skol hag evit kement-hini an deuz-kar da ren yaouankiz. Met n'eo kel a-walac'h an hevelep goulen, a c'heller da ober en eur stumm all. Gant-se :

« *Quelle importance possède la vie dans le cadre national pour le plein développement intellectuel et artistique de l'homme ? — An dra-ze hon deus ezomm ive da c'houzout, kredabl eo ne vefe ket dishenvel ar respont diouz an hini gentan emañ o paouez lenn.* »

Setu da wahana, danvez studi evit potred yaouank lemm a spered ha lemm a galon, eur mor a studi ! Ra stienint o gouel ha ra bleustrint ar mor-ze. Kaout a raint eno magadinez, kaout a raint eno gwar hent o Bro !

A dra-zur, kaer eo klevet kanan :

Me gar va Bro !

Met perak e karit ho pro ? Eun dra zonezus eo ma feuter d'ober ar goulenne-ze ouz eun den, hag koulskoude hirio, c'houi oar, e sav kredennou nevez hag a denn da ziskart ar broiou, kredennou ar « sans patrie » ar bep rumm. Pa lavarit : « Me gred » pe « me gar », na zalit kel eta da glask ar *perak*, prest bepred da zisklerian an abeg eus ho kredennou.

Perak e karit ho pro ? Abalamour m'oc'h ganet enni, m'ho peus eun ene stummet war hec'h ene, m'oc'h bet maget a viliñik gant he leaz, etc. ?

Eus ho kalon e sav en ho kenou ar c'homzou-ze, met lakit ivez da goiz ho spered, lakit kement mouez a zo ennoc'h da gozeal a du gant ho pro.

En doare-ze, c'houi vo krenv, c'houi vo diflach, charpet war ho tamm douar, peg ho breid ennan, forz pegen dister e vefe, c'houi c'hellou lavaret : *Va Bro eo !*

Va Bro ! Neuze e santoc'h o sevel a bep tu deoc'h mail ha mil hekleo deuit eus an douar, eus ar mor, eus ar menez, mouezhou-kun, o respont deoc'h barz ar vech hag o respont, forz na pa vefech mist paour ha dilezet.

An hini a oar en deus eur vro a zo pinvidik.

An hini a oar en deus eur vro a zo evurus.

An hini a oar en deus eur vro n'emant kel e unan !

E. A. M.

Pötred Roskô

(RENNAD DIVEZA)

Neus par e Breiz-Izel da botred Roskô
Brudet int vit o-nerz dre oll-tro war-dro

(D'HERBAYS : *Son Potred Roskô*)

Roskô he deus roet d'ar Vro estregel tud a vor, eno eose e chanas ar jeneral Paskal a Gerañveyer, imagnon bras an Tour d'Auvergne ha broc'hevelan ouz ar brezoneg. Kerañveyer a lakas gwezzioù-hini Ovidius o brezoneg, hag e labours a virec'hoaz, e lozr da an A. Kerandet, e Lesneven. Sevel a c'ite ivez eur peiz c'hoaz parsus. **Ar farouell goapaer**, talvoudus ar eist-holl die ma welomp ennan, p'naoz e skrivet ar brezoneg e bloa-vezioù diveza an XVIIIe kantved.

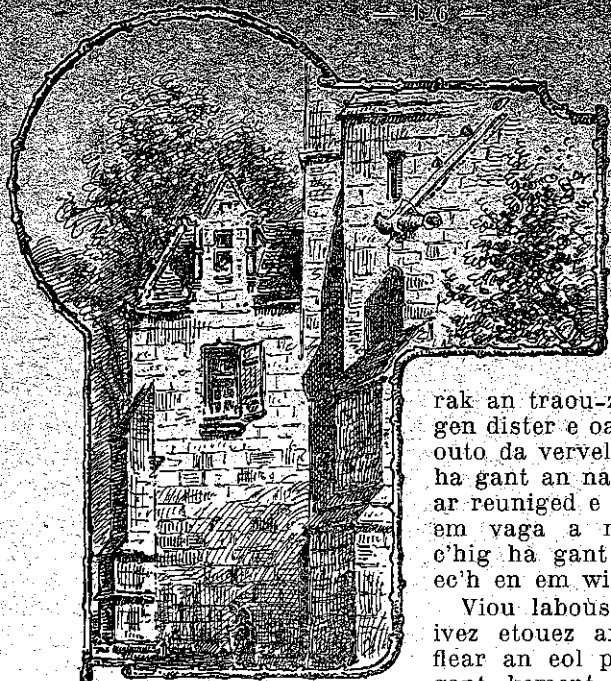
Eun skrid gallek-se **Annales roscoyites** a savet gant an war-dro ha traou e barrez, ha ne c'hellas ket stouaz kas anezha-walac'h da henn, a virec'hoaz hirio e ti Ker Roskô.

E penn eun arme edo, e Dunkerk, er bloaz 1793, pa voe lamallet gant eur glabouer fallakr bennak da veza gwezet ar ger-ze d'ar Zaouon, rak tal e voe lakel en d'isheol, s'lejet eus an eist-holl hac he d'egit, ken a varvas e porzon Bourj er bloaz 1794. E yab, an e-trozel Paskal a voa p'penn ar Vro-toned, e stoumad bluzen er bloaz 1813, hag a voe lazet p'edo o lakel e dud da zallha war an Alamanted en eur vouc'hald'ezo en die ma c'hellou ze Potred bennak.

E Roskô e poiz ar Baskou, e kichen Santez Barba eo e pignas an A. de la Marche, diveza eskop, kastell el Testra g'agas, anezha da Vro Zaou pa rankas hec'h bloaz e eskop, rak koumra an dispac'herien ruz.

Eun peurlioz, setu anan istor eur roskod karnek ar c'haviten an Squin, Br-hloaz 1825, ez eus war al Testra.

L'Aventure a dar moriou pell-oc'h da glask p'kar pennged (4). Pensez a c'ite stouaz e kichen enezeier Kroez e-kraez ar Mor Stou, (Ocean Pacifique), hag e rankas c'hoaz eno h'ouec'h-miz gant e varfoled, war eur bern roer zo-oc'a e c'h-hag a skoum, anvak a

Porched Iiz Roskô

lestr goude
del an du-
don keiz-ze
n'o devoa gel-
let kas gan-
to nemed o
c'hontilli, eur
goaf hag eur
c'hoz pod-
s o u b e n n
hanter dor-
ret; brao eba
d'ezo, c'hoaz,

rak an traou-ze, daoust pe-
gen dister e oant, eo a viras
outo da vervel gant ar riu
ha gant an naon. Gant lard
ar reuniged e reant tan; en
em vaga a reant gant o
c'hig ha gant o c'hroe'hen
ec'h en em wiskent.

Viou laboused a gavent
ivez etouez ar reier; met
flear an eol pesked a veze
gant kement a aozent ha,
daoust ma ne oant ket tud
figus, o deveze donjer, er

penn kenta, o staga gant o boued, met a nebeudou, —
ouz red, n'eus louzou ebet, — e teujont da gaout ar va-
gadur-ze madik a-walc'h. Tremen a rejont eno eur
goanvez spontus, en eun ti savet gant mein hebken hag
a voe dare d'ezan, daoust da ze, beza diskaret meur a
wech, gant ar gwall amzer.

Er fin d'an 21 a viz kerzu 1826, e weljont a-ziabell
cul lestr hag a lakas anezo da fallgaloni meur a wech
dre ma rea an neuz da dec'het diouto evit mat; pemzek
dez hebken goude m'o devoa e welet evit ar wech kenta
e c'hellas dont daveto da zamma anezo; setu aze pôtred
hag a oa laouen o tizrei d'ar ger, a c'hellit kredi !

Ar c'habiten ar Squin a skrivas e-unan el « **Lycée
armoricaïn** » istor ar gwall zarvoud-ze a oa bet c'hoar-
vezet gantan.

Skrivagnerien vreizad an XIX^{te} kantved E. Souvestre,
Bouet hag A. de Courcy, o deus roet kaol da bôtred Ros-
ko : « Tud int, emezo, ha n'o deus ket a aoun rag o
skeud; klask a reont, dalc'h mat, an tu da vont war
well; da c'houzout diouz ar c'henwerz, n'eus ket barre-
koc'h egeto ha gant an dra-ze ez int gwazed hag a vez
atao laouen ha dibreder ! »

Gwelet int bet o vont gant o c'hirri da werza o legu-
machou abret, betek Roazon, an Naoned ha pelloc'h; en

amzer Louis-Philippe, unan anezo a veas betek Paris ha
pa voe dizroet d'ar gêr, en deveze plijadur o lavaret da
amezereh en devoa gwelet ar ger-veur, palez ar roue
hag ar roue e-unan, end-eeun.

O veza ma c'houezent o arc'hant dillo a-walc'h e
dispignet anezan ken dillo all ha ne gemerent preder
ebet gant o amzer da zont. Emil Souvestre a lavar
d'eomp e kavas eun dervez eur Roskoad a anavezé mat
o forant e arc'hant en eun ostaleri hag e klaskas rei da
entent d'ezap e vije furoc'h ma karfe espern e wenneien
a-benn e gozni : « Ah! ya! eme ar Roskoad, en eur
heja e benn, gwelet a-walc'h a ran ho peus c'hoant da
lakat ac'hanon da espern va c'hraon kelvez ac'han ma
n'am bezo ket mui a zent ! »

En amzer-vreman, Rosko a ya gwelloc'h an-
traou ganti eget biskoaz; listri a deu, a gleiz hag a zehou, en
hanv, da ger'hat kargadoù avalou-douar ha trenia-
dou a-bez a gaol-fleur, a artichao, a ognon hag a gar-
rôtez a ya bemdez etrezek Paris hag ar c'heriou bras
all eus ar Franz; eur bern tud a zo ivez o veva diouz ar
mor; diavêzidi o deus savet maneriou en dro d'ar gêr

Chapel Klanvdi Roskô

goz adalek Santez Barba
diazezet ker koantik ha tra
war he roc'h, a-zioc'h ar
porz-mor, betek Perc'haridy,
an Aber ha Landivinec hag
en hanv e wellit, dre eno, oc'h
aveli o fenn, eur bern tud re
lezirek, siouaz, an darn vra-
sa anezo, hag a zo ganto eun
tamm mat muioc'h a goll
eged a c'honidegez.

Pa rear eun dro da gêr ha
pa zeller ouz hanoiou ar
ruiou e kaver hanoiou koant
evel re A. Brizeux, Yan Dar-
gent ha Spered ar Mat; met,
en o c'hichen, nag a hanoiou
all, distrantel, ha ne weler

ket peseurt ezomm o defe Roskoiz d'o embann.

Perak rei d'ar c'hae an hano a « **gae Parmentier** »,
pa oa ken aes rei d'ezan hano an A. de la Marche, les-
hanvet « **eskob ar patatez** », dre ma voe an hini a reas
ar muia evit lakat hon tud koz da c'hounit patatez en
o douarou ?

Perak rei d'ar ruiou hanoiou evel re: **Louis Noir,**
Jul Ferry, Viala, Hoche, Gambetta, tud ha n'o deus
biskoaz laket o zreid war zouar Rosko na gouezet zo-
ken e oa, e Breiz-Izel, eur barrez hanvet Rosko ?

Perak dispign arc'hant da voula hanoiou diavezidi,

ha dreist-holl diavezidi d'ar c'houlz-ze, pa oa tud ganet er barrez hag a virit kaout brud evel kristen ar Pab, ar pab kalonek, Ouzouer ar yezadourour Pascal ar jeneral hag ar brezonerger, Bannat, ar roder-mor Bahalle, an amiral, ha neus ket eun hano anezo e neb lec'h?

Pa vezer pinvidik a walc'h da veza diouz an danvez an-unan ne astenner ket an dourn; pa c'heller komz eus an dud an-unan, evel ma c'hell Roskoiz hen ober a drugarez Doue, ne z'ear ket, **da lec'h all**, da glask hanoioù da enori, na tud hag e c'hellfet kemeret skouer warnezo!

Roskoiz, enorit ho tud vrudet, kerezit war roudoù ho tud koz ha lezit ar broioù digristen da vruda, ma keront, o zud digristen: an dra-ze a zell outo; neuze e vezo gellet kana, rak digarez vat a vo d'hen ober:

N'eus (ket) par e Breiz-Izel da bôtred Roskô!

L. ar GUENNEC.

DISTRO AR ZAOUT

Pa weler ar moged

Astennet

'Us da diegeziou

Ar maeziou,

Ar zaout a zigaser

Da bep kêr.

Oc'hen ha biou teziek

Ha korniek,

Koulz ha loueou bihan,

A ehan

'Vit दौरa e poullou

Ar streajou.

War-lerc'h 'vez eur plac'hig

Yaouankik,

Pe, awechou, ar vamm

Gant he stamm.

Ha, keit-se, en oaled,

Lugernet

Gant eur geuneudenn-dan,

E poaz koan.

Yvonig PICARD.

Doùe anavezet dre ar garantez

(Kendalc'h)

Skouerius war an doare da bedi a spered, pe da zivizout gant an Aotrou Doue

DIVIZOU WAR AR BATER

EIL DIVIZ

Pater noster ar garantez

O karantez, o Doue, o treinded muia-karet! Karantez, Karantez, Karantez, *ra vezo meulet hoc'h hano santel*, ra vezo lidet hag enoret!

O karantez, *ho rouantelez deuet deomp*. Rouantelez ar garantez, va ene, petra ' c'hellfe beza hetusoc'h? Breman, war an douar, e ren ar yenien, ar glouarien; an dud, di-naoudek ha kriz ne zonzont nemet enno o-unan; ne weler nemet disunvaniez, dismegans, kasoni. Ma vefe lakê e lec'h an traou-ze rouantelez an A. Doue, a zo Karantez, pebez baradoz e teufe an douar-man da veza!

O karantez, *ho polontez bezet graet war an douar evel en nenv*. Petra ' fell d'ar garantez, nemet karet ha beza karet? Ha petra 'zo dudiusoc'h eget an dra-ze: karet ha beza karet; lezel hor c'haret; lezel ar garantez da ren ennomp, ha neuze d'hon tro karet a greiz kalon. Ah! dioualomp ne vefe eus hor perz eun dra benag o viret ouz Doue d'hor c'haret, hag en em strinkomp e karantez Doue eus an holl nerz a zo ennomp.

O karantez, *roit deomp hirio hor bara pemdeziek*.

Bara ar garantez eo ar garantez he-unan. Doue-Karantez ne c'hellfe maga bugale E garantez gant eur bara dis-henvel dioutan E unan. Rei a va deomp eta ar vagadurez dispar-ze e meur a zoare: hini komzou Doue, hini ar c'hras hag ar zakramanchou, hini Sakramant an Aoter dreist holl. Ah! Mestr! roit deomp ato euz ar bara-ze, ha grit m'hen digemerimp bepred gant an doujans a garantez, an deneredigez a garantez a zo dleet

O karantez, *pardonit deomp hon dismegansou*.

Hen ober a rin, eme ar Garantez, met hebken gant m'ho pezo karantez c'houi ivez d'ho tro. Ar garantez a zo he gwir hag he c'harg pardoni: kemeret a rin ar garg-ze en ho kenver, met gant m'he c'hemeroc'h d'ho tro e kenver ho preudeur. Evelse e tiskouezan diou wech ez oun e gwirionez ar garantez.

© karantez, hen arzañ a ran hag e plegan d'ho lezenn a garantez. Karet ha pardonñ a ran, pardonñ a war galon d'an holl ha da bep-unan heb klask digareziou na troi-dellerez. — Setu aze, graet eo, ha laouen-oun.

Evit na vezin ket eskumunuget va-unan euz ar garantez, ne eskumunagan den ebet euz ar garantez ; den ebet, nemet an diaoulou hag an dud daonet siouaz ! abalamour i o unan o deus en em eskumunuget evit atao.

© karantez, n'hon lezit ket da veza trec'het pa vezimp touellet.

N'hon lezit ket da goueza a-nevez er pec'hed ; pec'hi adarre a ve nac'h ar garantez, beza trubard dezi.

© karantez, hon tennit eus an droug.

Met petra eo an droug evit ar garantez ? Daoust hag ar boan a zo ato eun droug ha goulenn a reimp-ni ma pel-laio diouzomp ? Nan, ar boan n'eo ket eun droug ha beza e c'hell zoken beza talvoudus bras ; hag ouspenn ez eus ar boan a garantez. Ah ! eus ar boan-ze ne c'houlennan ket beza tennet epad va beach war an douar. An droug eo ar glouarien.

© karantez, pellait diouzomp an droug-se. © karantez, entanit mui-oc'h-mui hor c'halonou beteg ma vezimp erfin savet war ho tiwaskell d'ar baradoz ha lonket a-bez e tan ar garantez ma 'z oc'h-c'houi, o va Doue, o treinded a zo dleet d'eo'h pep karantez, © Tad, Mab ha Spered-Santel. — Amen.

N. B. — Ah ! ne blij ket din ar paour kez diviz-man. Met petra 'rin ? Ar c'homzou n'int ket gouest da ziskleria menozioù eur galon o tridal. Ar benveg dister-ze a dec'h diganeomp alies pe a eneb ouz labour birvidik ar Spered.

TREDE DIVIZ

Pater noster Sakrifis santel an Oferenn

Hon Tad a zo en nenv. Doue e tri Ferson ! Ra vezo meulet hoc'h hano santel dre zakrifis korf ha gwad Hor Zalver a ginnigomp deoc'h gant doujans ; kinnig a reomp ive deoc'h kement ma 'z omp, rag unanet omp gantar ha liammet dre ar garantez ar virvidika.

Ho rouantelez deuet deomp dre c'halloud ar zakrifis santel-se, ha dre nerz ar gommunion digemeret alies gant an holl gristenien, hag a ra dezo korf-ha gwad Hor Zalver benniget.

Ho polantez bezet graet war an douar evel en nenv, dre unvaniez an holl gristenien, dre o buhez leun a garantez ; o unvaniez etrezo hag Hor Zalver Jezuz-Krist er zakrifis santel, hag o sentidigez eveldan beteg ar maro, ha ma ve ret, beteg ar maro war ar groaz. Met ne c'hellomp ober

kement-se bugale dister ma 'z omp, heb eun nerz heveza bez Doue digaset deomp euz an nenv.

Korf deomp eta, o Tad euz an nenv, hor para pemdeziek, korf ha gwad ho Mab, er gommunion santel.

Pardonit deomp hon dismegansou, dre zellidou ha pedennoù ho Mab muia karet war ar C'halvar, e sakrifis santel an oferenn, hag er zakramant meulet ra vezo eus an Aoter, epad an deizioù hir a dremen kuzet, kouls lavaret, en tabernakl. © tad, dizroit ho taoulagad eus va fec'hejou ha sellit ouz dremm ho Krist. (Ps. LXXXIII. 10). Selaquit anezan pa zao E-veuez eus ar Groaz ha war hon aoteriou da lavaret : *Pater dimitte illis ! Tad, pardonit dezo.* (Luc XXIII. 34).

Ne c'houlennan ket gwell, a respont Doue hor Mestr. Pardonit dre garantez evit va Mab muia-karet eo ioul birvidika va c'halon. Koulskoude va Mab an deuz divizet eun dra : ma pardonoc'h ive c'houi d'ho tro. *Dimittite et dimittimini.* (Luc VI. 37). Pardonit hag e vezo pardonet d'eo'h.

Met, o va Doue, nag ez eo kalet, nag ez eo dies deomp-ni paour keaz bugale, sklavourien hor gwall-ioulou, pardonit eun dismegans, karet eun enebour. Siouaz ! siouaz ! penaoz e c'hellin-me diframma eus va c'halon an droug bras em eus ouz henez, ar gasoni-ze a zo ken doun he grizioù ?

Goulenn va gras diganen : hi hebken a zo gouest da rei did eun nerz kalon ken dispar ; ya, dispar, n'eo ket lavaret re. Ha neuze, sell mat ouz da Vestr E-unan ; hen, Doue, gwall-gaset ha dismeganset en eun doare ken skrijus epad e basion a bardone hag a bede evit E holl enebourien hag E vourrevien. Sell outan e Sakramant an Aoter, ken dilezet, ken dismeganset ha koulskoude, atao ar pardon war e vuzellou, ne ehan da garet, ne ziskouez ha ne zalc'h morse a zroug, ne wall-gas morse an neb a zizro davitan. Morse ! Nan, zoken goude kommunionou sakri-laj ; zoken goude bloaveziou ha bloaveziou a hevelep torfejou ha dismegansou.

Ah ! gwir eo, va Doue. Trec'het, gounezet oun gant Jezus en Hosti. Nan, ne c'hellan ket herzel ouz eun hevelep skouer a vadelez. Me ivez, gant sikour ho kras, hag evit beza henvel Outan a fell din karet va enebourien, pedi evito, ober vad dezo ha pardonit atao. Atao, atao !

Ha n'hon lezit ket da veza trec'het pa vezimp touellet.

Dre c'halloud an Hosti santel, ra vezo holl enebourien hon ene trec'het ha laket da dec'het.

*O salutaris hostia,
Quæ cæli pandis ostium,
Bella premunt hostilia,
Da robur, fer auxilium.*

N'hon lez ket da veza houellet dreist hon reiz, ha gwi
ma vezo ar stoumajou talvoudus evit hon enc.

Met hon tennit eus an droug

Euz pe'zroug ?

O Hosti santel, eus droug ar yenien hag eus peb dis-
megans en ho kenver.

Eus droug al leziregez a-raok, epad ha goude ar zakri-
fis santel. Eus an droug da jom heb tenna talvoudegez ebet,
nag evidomp hon-unan, nag evit ar bed-holl eus an niver
divent a c'hrasou n'o deus, evel pa lavarfen, ken c'hoant
nemet da ziredet eus kalon ha gouliou Jezus-Hosti, ha da
ziruilh evel eur-mor war an Iliz a bez, war ar re veo hag
ar re varo.

Evelse bezet graet.

Skeud an den

Piou out-te beachour fidel
A'oar ken tost all d'in derc'hel
Souezus bras eo da zoare
Lavar d'in, mignon, piou out te ?

Ar wech kenta m'oun bet tennet
Krouadurig c'hoaz mailhuret
Eus ar c'havell war ar varlen
Em eus da welet em c'hichen.

Hag abaoe fors e pelec'h
Em eus kerzet, gwech war va lerc'h,
Gwech em raok, ha gwech em c'hostez,
Bepred em eus kavet da spez.

Bepred d'an douar o ruza
Deut out a benn d'en em uza
Ken plat out deut ma n'ez peus mui
Na kig, na gwad, na kof, na fri.

Nag an dour ne c'hell da deuzi,
Nag an tan ne c'hell da zevi
Ar spern ne speg ket gant e zent
En da zilhad pa 'z ez en hent.

Va skeud out ha diouzin e rez
Hag atao ouzin e sentez
Me, skeud Doue, a ra va fenn
Hag a heuilh siouaz eun azenn.

En doare-ze eo e tigouez
Ganen koueza ken alies ;
En deiz ma rin evel ma rez
E c'hellin kerzet dienkre !

Y. Roudot.

Ardamez Aotronez Penhoat

KASTELL PENHOAT

E penn peffa parrez Sant-Thegonnec, e tu an hanter-
noz, el lec'h ma leu stêr Penze ha stêr Koatoullzae'h da
douezia o douriou, en unan eus kaera traoniennou
Gorre-Leon, e kaver dismantrou kastell koz Penhoat ;
en eur c'horn-douar emaint hag a zo koant meurbet ;
eno ez eus prajeier bras dispartiet an eil diouz egile
gant renkennadou gwez haleg ha kelc'het, tu ha tu,
gant roziou a zo warno koajou gwez fao, lanneier alaou-
ret ha parkeier, t'revajou pinvidik enno pa deu an hanv.
A-zioc'h ar meziou didrous-ze, e chom atao, gwintet
en o sav, o mantell illio war o c'hein, daou dour koz
c'houec'h kant vloaz, diazezet en eun douvez a vez ma-
rellet ker braoik he leton, d'an nevez amzer, gant ar
bokedou lèz hag ar bokedou tro 'n heol.

Aotronez koz Penhoat a ziskenne, war a levêrer, di-
war gwad mistri kenta Bretoned Bro-Leon. Hervez an
A. Miorcec a Gerdanet, kastell Penhoat a voe savet
war-dro ar bloaz 512 gant Wizur hag e bried Alienor,
ha Wizur a en em dennas ennan pa roas da zant Paol
ar c'hastell all en devoa, ha n'edo ket pell ac'hano, hag
a zo deuet dre-ze da veza Kastell-Paol.

Buheziou koz sant Paol n'eus hano ebet enno eus a
Benhoat ha ma teuas Wizur da jom wardro eno, n'eo
ket el lec'h m'ema breman mogerioù freuzet ar c'has-
tell eo e reas e di, met marteze, eun 800 metr pelloc'h,
e tu ar c'hreizeiz, e kichenik koad Koatvout ; eno ez
eus eur c'hamp koz hanvet **Kastell douar** ; kelc'het eo
gant torgennadou douar, savet gant an dud, ha douve-
ziou doun o deus 300 metr hirder, da nebeuta, en tu
diavéz. An nor da vont er c'hamp a oa e tu an hanter-
noz ; e tu ar c'hreisteiz e kaver eur pez moudenn, dek
metr uhelder, da nebeuta, d'ezi c'hoaz ; war ar voundenn-
ze e oa gwechall eun tour koad hag ennan eo e veze an
aotrou hag e dud o chom ; ti ar mevelien ha kreier al
loened a oa e kreiz ar c'hastell-douar ; pa veze brezel e
testumet eno, d'ar red, al loened ; war ar c'haeou, tro-
war-dro, e veze savet klouejou hag e stourmet gwella
ma c'hellet ouz an enebourien.

Kastell er stumm-ze eo a veze graet en X^e kantved

hag en XIe kantved sevel a well m'oaer er brao beza enno hag an darn vrasa eus pouc'hizien ha intodet hon amzer ne velent ket e chaf anezo, kestell en doare-ze a weler c'hoaz e Koatmeur, e Landivisiau, e Lesvenan, e Pleuvorn, e Kerarmeal, e Kernoues, e Koativy-Bihan, er Vourc'h-Wenn.

Hervez ar c'hrenn-lavar destumet gant an A. Kerdanet, tiegez aotronez Penhoat 'oa kosa tiegez a oa e Leon :

- Penhoat, an anciantis,
- Castel, ar vailhantis,
- Kervaon, ar Pinvidigez
- Kornadeac'h, ar Marc'hegez (1).

Eur riblennad ruz tan a c'holoe ar c'hreiz eus o skoued alaouret hag o ger oa : **Red eo !**

Kenta den a gavomp o tougen an hano a Benhoat war ar paperou koz eo Hamon Penhoat a veve wardro ar bloaz 1130. Wardro ar bloaz 1160, e vab Gwilhou a gemeras da bried Juliana Montrelez hag a voe tad da Hamon a reas er bloaz 1235 eun emgleo gant menec'h ar Releg; mab an Hamon-man, Gwilhou evel e dad koz, a yeas, ar groaz ruz war e vruched, d'ar brezel d'an douar santel, gant an duk Per, er bloaz 1248. En dizro ac'hano, m'oarvat, e kavas e gastell-douar re baour e skoaz an tiez kaer en devoa gwelet oc'h ober e dro, hag e tiskennas izeloc'h da zevel ar c'hastell nevez a welomp c'hoaz peziadou mat eus e vogeriou en o sav.

Herve Penhoat, mab Gwilhou a zimezas er bloaz 1282 da Anna ar C'hastel; o mab Gwilhou, leshanvet ar C'hamm, a oa kamm e gwirionez, marteze dre c'houli pe dre dorr tapet gantan en eur brezel bennak, met an dra-ze ne vire ket outan da veza eur marc'heg eus ar re wella; er bloaz 1356 e oa kabiten kêr Roazon en hano Charlez Bleiz hag e tifennas brao bras ar gêr-ze kilhet gant Saozon duk Lankastr.

Eun dervez, dreist-holl, e c'hoarias eun taol fin da bôtred Bro-Zaoz; pignet e oa war vogeriou kêr hag ac'hano e wele ar zoudarded saoz er prajeier, en tu all d'ar stêr Vilen, o tiouall eur pez bandenn voc'h; ha sêtu hen, mar gouie, ha mont da gerc'hat eur wiz veo, staga anezi ouz ar voger a-bouez he zreid a-drenv, ha karga daou zoudard da jacha war he diskouarn ha war he lost; al loan paour a c'hellit kredi a wic'he ar pez ma c'helle; o klevet ar gwic'hadennou-ze, moc'h ar Zaozon a lammias en dour, kaer o devoa ar re-man klask

(1) An tri diegez bras a zo hano anezo aman warlerc'h tiegez aotronez ar Penhoat eo hini ar C'hastell, aotronez Tremazan, e Landunvez; hini Kermavan, aotronez Garman, e Kernilis hag aotronez Kergournadec'h, e Cleder.

marc'houlo a dreuzas ar stêr, hag a yeas e ker warlerc'h an waz-koz diskouget ha lezet da redet pa oa ar moc'h all en em gavet lost a walc'h d'ez.

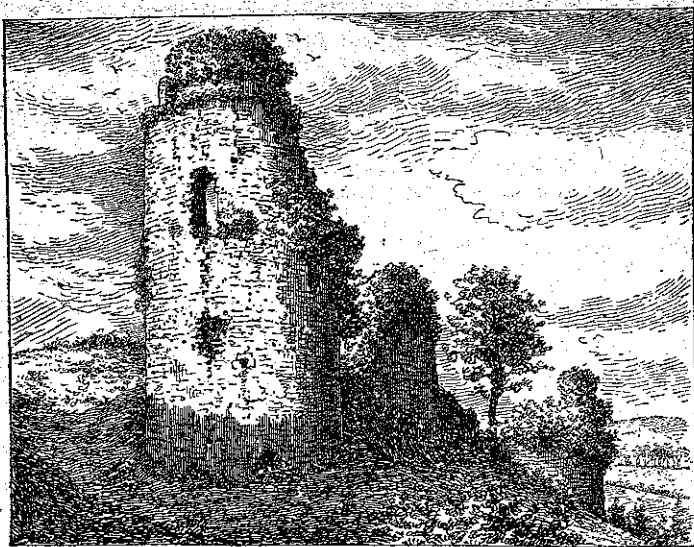
Er bloaz 1373, Charlez X, roue ar Frans a roas da Wilhou Penhoat 200 lur leve diwar e zanvez e-unan. Mab Gwilhou, Yann Penhoat, a voe hanvet da gabiten, e Montroulez, er bloaz 1381; deuet da veza amiral Breiz e savas, er bloaz 1404, eur strollad listri, armet mat, e Rosko hag e Pennpoull, hag e trec'has ganto ar Zaozon dirak Lok-Maze penn-ar-bed; kerzet a eure, beteg aochou Bro-Zaoz, warlerc'h listri an enebourien o devoa gellet tec'hout. E vab, Yann evel dan, (en devoa bet d'e vaouez kenta Mac'harid Charuel, merc'h vihan ar marc'heg dispart Even Charuel, unan eus brezelourien Emgann an Tregont, er bloaz 1351), a gemeras perz gantan er c'hrogad-ze el lec'h ma kavas tro da ziskouez e ampartz; hanvet e voe da amiral Breiz warlerc'h e dad ha bez' e oa unan eus kuzulierien an duk Yann V; pa voe prizoniet henman, dre drubarde- rez, gant aotronez Penteur, Yann Penhoat a voe unan eus ar re genta o vont dindan e armou evit e zilivra; sevel a eure eur strollad gwazed, 13 marc'heg, 468 soudard, 59 arbalestrour ha 255 gwaregour, ginidik holl eus a Leon pe da vihana, eus a Vontroulez; mont a eure ganto beteg Dinan hag ac'hano e kerzas, da heul arme an duk, da zigilha Gwengamp ha Chateauceaux.

Eur wech dilivret, Yann V, evit e drugarekaat, a roas d'ezan 200 lur leve war vadou aotronez Penteur, hag a roas aotre d'ezan ha d'e vugale war e lerc'h, da azeza ouz taol an duk ken alies gwech ha m'en divije c'hoant d'hen ober ha gwir da gaout bep pred, pa ne zebrje ket ouz taol an duk, eur pic'herad eus ar gwin a veze servichet war an daol-ze. Er bloaz 1419, pa reas an duk tro Breiz, Yann Penhoat eo a ambrouge anezan dre ma 'z ea; er bloaz 1433 e welomp e roas Yann V eur pic'her aour d'e vignon evit e zerou mat. Eur gwir all c'hoaz a roas an duk da Yann Penhoat hag e oa an hini da zigeri ha da lakat da dalvezout ar mengleuziou arc'hant a c'helle kaout wardro e gastell hag e Huelgoat. Beva rea c'hoaz er bloaz 1445, met er bloaz 1451, e vab Gwilhou eo a zo e penn e leve; er bloaz 1454 e voe laket e hano war rollou urz an herminig; perz a gemeras e stourmajou diveza ar brezel 100 vloaz etre ar Frans ha Bro-Zaoz; — e bennherez a zimezas er bloaz 1475 gant Per Rohan, eil mab Louis Rohan, aotrou Guemene.

Per a oa eur brezelour eus ar re wella; Charlez VIII a reas eur marichal a Frans anezan; e brezelioù an Itali edo, er bloavezioù 1494 ha 1495. Divezatoc'h e savas trouz etrezan hag an Dukez Anna dre ma klaske miret ouz houman da zizrei da Vreiz goude maro he gwaz kenta, Charlez VIII, er bloaz 1497; Anna a lakeas

Loeiz XII he en gwaz, da d'herri Per eus e holl gargon. Mervet a eurever bloaz 1513; eil danezet e oa bet gant Mac harid Armagnac, dugez Nemours.

Abaoe, kastell Penhoat a dremenas eus a dre daouarn ar Rohaned e daouarn ar Rosmadeien; ar re-man a werzas anezan da aotronez Kerc'hoent, ha da varo an diveza eus ar re-man, Charl-Yvon ar Ruman, gouarner Montroulez, er bloaz 1745; e deuas da veza e ber-c'hen; prenet e voe er bloaz 1752 gant Jak-Joseph Kerouartz, aotrou Lezarazien, e Gwiklan, hag abaoe eo chomet etre daouarn e dud war e lerc'h.

*
**

Tour Kastell Penhoat e St-Thegonnec

Goude istor e vistri, setu aman breman istor ar c'hastell koz e-unan. Lavaret hon eus e voe savet war-dro ar bloaz 1250; er bloaz 1467, Yvon, aotrou Koatudavel, e Mespaul, a oa oc'h ober e vestr ennan; er bloaz 1488, epad ar brezel a reas an duk Fransez II d'ar Franzizien, Fransez Lesquelen, aotrou Penfeunteuniou, e Sibiril, a voe roet urz d'ezan d'en em denna e kastell Penhoat ha da stourm ac'hano ouz an enebourien.

Er bloaz 1590, ar re unanet a rivinas Kerouzere, e Sibiril, Coatmeur e Landivisiau, Kervilin, e Treflaouennan, Carman, e Kernilis, a deuas ivez a-benn da gemeret Penhoat; lakat a rejont an tan ennan ha diskar a re-

jont ar c'halz eus e vogerioù; e vein kaset anfan hag a-hont o deus talvezet da zével an tiez kouer diwar-dro ha maner bihan-Loterie.

*
**

Mojennoù a-walc'h a c'hellit kredi a zo bet savet war-gastell Penkoat; ar re goz a lavare e oa o chom ennan, gwechall, eur brinsez, tri mab d'ez, en em roet o zri d'ar zorserez; paka a reant an dud a dremene dre gichen o maner; strobinnellet e vezent ganto; kement a fallagriez o devoa graet ma oant deuet da veza spont ar vro; o mamm, dal ma wele anezo o treuzi ar porz-gwint, a bigne e beg an dourell da zeni ar c'hloc'h hag en doare-ze an dremenidi o deveze, alies, amzer a-walc'h d'en em jacha; er fin, gouarner Brest, skuiz o klevet klemmoù an dud a eneb aotronez Penhoat, a deuas gant peziou-kanol hag a ziskaras ar c'hastell, met ne voe ket kavet an tri dorfetour; tec'het e rankent beza dre eun hent dindan guz bennak hag abaoe n'eus bet klevet hano ebet anezo biskoaz.

*
**

Eur zulvez ivez, war a leverer, miliner ar vilin dosta a oa abret, abret, o vont da gas e gezeg d'an dour, pa welas en he sav, war eur c'hoz tamm moger, eun intron gaer a rea an neuz d'ezan da vont d'he c'haout. Ar miliner n'oa ket aonik; pignat a eure d'ar maner, ha dal ma tigouezas eno ec'h en em gavas dirag eur plac'h yaouank, melen kaer he bleo, gwenn he dilhad, eur penn kunv ha tenval d'ez; heb lavaret eur ger e kerzas dirazan hag e kemeras eun hent da vont dindan an douar; goude beza baleet eur pennad e-tigoueschont en eur zal vras, el lec'h ma oa traou estlammus; en eun tu e oa barrikennadoù aour leun tenn hag en tu all, war eur renkennad vein plat, e oa eur soultr bras hag euzus, eun naer, hir he flemm o tont eus he genou, hag eul leon eur penn spontus outan. Ar plac'h yaouank a roas da entent, dre arouezioù, d'ar miliner, e felle d'ez e pokje da dal peb hini eus an tri loen hudur-ze, met, e c'hellit kredi, ne voe ket dare d'ezan tostaat ouz an amprevaned louz-ze ha kaer he devoa ar vere'h kez pedi hag aspedi anezan, ne deuas ket a-benn eus he zaol; ar pôtr n'en devoa ken c'hoant nemet da jacha e skasoù gantan ac'hano kenta ma c'hellje; eur penna-dig goude, ar plac'h yaouank a gasas anezan er mêz, en eur huanadi; kerkent ha ma o devoa laket o zreid er mêz eus an hent dindan zouar, eun nor houarn a gouezas hag a stankas anezan; an intron wenn a gomzas neuze hag a lavaras d'ar miliner: « Reuzeidik 'zo c'hanout, m'az pijs bet ar galon da bokat d'al loened-

Diwar-benn ar skolioù

Evit lakat eun tach da vont down, e ranker sket vaman meur a daol ha taolioù kalet. En hevelep doare, evit lakat eur virionez da ziskenn er spered, eo red displega anezi meur a wech hag e meur a c'hiz. Abalamour da-ze e komzin adarre hirio eus ar skolioù.

En eur vro evel ar Frans, a zo enni hano ken alies eus ar ger *liberte*, e tlefe ar gerent gellout rei d'o bugale an deskadurez a c'hoanteont. Ma 'z int kristen ra c'hellint lakat o bugale en eur skol gristen. Goulenn an dra-ze n'eo ket, a gav d'in, goulenn eun dra direiz. Eun dra glac'harus meurbet eo evit karent kristen lakat o bugale etre daouarn mistri difeiz a c'hello, dre o c'hentelioù ha dre o skouerioù, ober droug bras d'o ene war ar pez a zell-ouz ar relijion. Hag a bet gwech e ves klevet klemmou an tadou hag ar mammou glac'haret holl o veza ma ne c'hellont ket sevel o bugale evel ma c'hoanteont.

Ha n'int nemet tud kriz ha digalon ar re a lavar d'ezo : « Ma ne blij ket d'eoc'h ar skol laik, skol ar gommun, n'ho peus nemet paea ar skol gristen d'ho pugale ». Ne c'houlent ket gwelloc'h ar gerent, ma c'hellfent, met re alies n'o deus ket a beadra a-walc'h, o veza m'eo ret kas o bugale d'eur skol a-bell.

Penos e tlefe eta beza an traou ? Setu aman. Rei liberte da dud eur gommun da gaout ar skol a c'hoanteont. En hor bro, e kalz eus ar parrezioù, an holl a zo kristen, an holl a c'houlenn skol gristen. Perak ne ves ket roet o goulenn d'ezo ? Ar c'houarnamant, evel am eus lavaret meur a wech, a dlefe klask mad an dud, ober plijadur d'ezo, ha nann o hegasi evel ma ra en hor bro o tigas mistri difeiz da gelenn bugale ar gristenien. Pa zonzjer mat e kement-ze, e chomer mantret. Ha setu eun dra ne c'hell ket padout, rak mont a ra war eun a eneb al liberte.

Ma ne c'hell ket eun tad kristen lakat e vugale e skolioù kristen, e pelec'h eman e liberte ? E vugale a zo lammet, laeret digantan. Ne c'hello ket o sevel evel ma c'hoanta, o spered a vo furmet gant re all, gant mistri difeiz ne gomzint morse nag eus a Zoue nag eus a Iliz, hag ar vugale gristen a nebeudou a zeuio o feiz da glouarat hag a-wechou da vervel... Evel ma lavare ar Pab Pi XI en e Lizer d'ar bed katolik ar vugale a zeu da zonzjal n'o deus ket a ezomm, pe da vihana n'o deus ket kalz a ezomm eus a Zoue evit reizha o buhez, p'e gwir ne ves hano ebet eus a Zoue er skol nemet evit ober fae warnan...

Ar c'houarnamant a grog er vugale, a lammi anezo digant o zad hag a lavar : « Evel ma c'hoantean, eo e

ze, a veze ze m'o divije graet droug ebet adit ha enna veze bet d'arvet ac'hannen hor pevat, m'o a zo eur brimoz a zo dalc'het aman, strobinnellet, gant eur sorser en deus troet e loened va zri mevel mat, gant eur pok ez pije lakat anezo a nevez da veza tud henvel ouz an dud all, m'o a yije bet deuet da veza da vaouez, an holl aour a zo er barrikennou aze a yije bet hor peadra... beva hon divije gellat eurus ha pinvidik e lec'h breman e rankan en em guzat adarre ! Garo meurbet eo va flanedenn; n'em eus nemet eur c'hart eur bep kant vloaz da glask eur zalver heb gellout, siouaz, displega netra d'ezan dre c'her, ken a vez graet e dro gantan dindan an douar... ar c'hart eur a zo aet ebioù ha n'am gweli biken mui ! »

Kerkent e lec'has evel eul luc'hedenn hag ar miliner a zistroas d'ar gêr, da glask e gezeg, tenval e benn !

L. ar Guennec.

Penhoat ouz sklerijenn al loar

« Servons nous des richesses artistiques de la Bretagne, développons-les et protégeons aussi notre langue celtique. Cela va de pair.

» Je salue bien bas tous ceux qui depuis vingt ans ont tant fait pour qu'elle vivé, cette vieille langue, et je ne comprends pas ceux qui la combattent. J'ai eu l'occasion de le leur dire bien souvent :

« Ne mettez jamais un fils dans la situation de ne plus entendre la langue de sa mère ».

J. Le Mordant.

vezo kelennet ar vugale ze. Me eo an eus dibabet ar vistri, preparet anezo er skol-veur, lavaret dezou petra da zeski. Me n'am eus ket a ezomm eus a Zoue, eus a relijion, hag em skolioù ne fell ket d'in e ve hano eus a Zoue ».

Evelse eo e tremen an traou e Frans, bro al liberte, war he meno ! Bez ez eus liberte da zonzal, da skriva, da lavaret ar pezh a garer, liberte d'en em voda, d'ober prezegennoù dirag an holl.

Ouspenn-ze ar gwazed, p'o deus an oad, a c'hell voti, dibaba, henvel ar re a c'houarno ar gommun, ar vro, beza hanvet e kuzul an ti-kear, e kuzul-meur an depar-tamant, beza hanvet deputeed, senatourien, beza ministred, kaout zoken ar garg a Brezidant ar Republik.

Eun dra, avat, a zo nac'het outo : ar gwir da zevel o bugale hervez o c'hoant. *Mat int kavet da c'houarn ar vro, n'int ket mat da c'houarn o familh.*

Liberte ar goustianz n'eman, en hor bro, nemet war baper.

Koustians eun tad kristen a lavar d'ezan e tle ober kristenien eus e vugale, ha ne c'hell ket, ma n'en deus ket a beadra da gas e vugale d'ar skol gristen. Eur skol a zo en e gommun, paeet gant e arc'hant, met difenn zo da gomz enni eus a Zoue, ha rak-ze n'eo ket eur skol a zere ouz e vugale.

Ha pa zav ar gatoliked o mouez d'en em glemm, ar framasoned a lavar kerker emaint o klask ober brezel d'ar skol laik ha ne glever hano breman nemet eus ar geriou-man : « *Défense laïque* ».

Farsus eo gwelet pilpouzed evelse. En em zifenn ouz piou ? Petra lavar ar gatoliked nemet ar wirionez penn da benn ? An holl a oar eo skolioù ar c'houarnamant laik ha neutr ; laik, da lavaret eo n'ez eus ket enno a relijiuzed ; neutr, da lavaret eo ne gomzer ket enno eus a relijion, ne zesker ket ar c'hatekiz nag an deveriou a relijion, ne lavarer enno pedenn ebet.

An dra-ze a zo anavezet mat, p'e gwir eo skrivet el lezenn. Anavezet eo ive n'eo mui ar vistri-skol troet ouz ar relijion. Tremen a reont tri bloaz er skol-veur o teski pep tra nemet ar pezh a zell ouz ar relijion, hag e teuont da veza, eur c'halz anezo, tud difeiz. Ne lavaran ket int holl enebourien d'ar feiz, met tud heb feiz, hag an darn vrasa anezo ne vezont gwelet vardro iliz ebet.

Mat, daoust hag hevelep mistri a dlefe beza fiziet enno bugale ar gristenien ? Nan, sklêr eo evel an deiz, ha lavaret an dra-ze n'eo nemet lavaret ar wirionez.

Met difenn zo, a-berz ar framasoned, da lavaret ar wirionez, hag e kriont : « *Défense laïque* ». — « Ne blij ket d'eo'h hor skolioù, a lavaront d'ar gatoliked, gwaz a ze ! Evel m'emaint emaint hag e chomint, ha ma ken-dalc'hit da lavaret droug anezo, ni a welo ». Hag a-raog

ar brezel edont o prepari lezennou da zifenn o skolioù hag hirio adarre, ma c'hellont beza ar vistri evel gwechall ive klaskint ober lezennou da goundaoni kement hini a lavaro eun dra bennak diwar-benn o skolioù.

Rak o skolioù int, selaouit mat. Ar framasoned a zo enebourien touet ar relijion, hag ar skolioù evel m'emaint reizet hirio, n'int mat nemet evit framasoned. Ra baecint anezo eta gant o arc'hant o-unan, ha ra vo lezet o arc'hant gant ar gristenien da zevel ar skolioù a blij d'ezo, da lavaret eo skolioù kristen.

Rak evelse e tle beza an traou. Da vugale gristen skolioù kristen. An tadou o deus gwir da c'houlenñ kement-ze. Ouspenn-ze, eun dever eo dezou goulenn, betek ma vezint selaouet.

C'hoant ho peus da c'houzout petra c'hoarvesfe ma ne vije en hor bro nemet skolioù dizoue ? A nebeudou e vije mouget ar feiz e kalon ar vugale hag abenn nebeut bloaveziou e vije payan hor bro. Hag eur wech dilezet ar relijion, kenavo furnez, kenavo santelez. Selaouomp mouez ar Pab : « Hag e gwirionez, ma ne zesker mui d'ar vugale anaout Doue hag e lezenn, ne veler mui penos e c'heller goulenn digant tud yaouank tec'het diouz an droug, ren eur vuhez onest ha santel, na penos prepari, evit ar familhou hag ar broiou, tud fur, tud a urz hag a beoc'h, gouest d'ober vad endro d'ezo, da greski-nerz ar vro. » Difenn ar skolioù kristen a zo eta difenn ar relijion, hag ive difenn mad ar vro.

J. U.

An itron deo. — Va gwaz, hag a zo eun doktor bras, a lavar e oa an dud kenta bugale d'al loened !

Hen. — Ah ! ya ! n'oun ket souezet, rak c'houi a dle beza merc'h vihan d'eun olifant bennak.

Hen d'egile. — Taolomp evez ; e-unan eman ha ni a zo daou ; gwennelen a zo gantan ; greomp eta d'ezan an taol kaer hon eus gwelet ober, en deiz all, er Cinema ! Setu aze unan hag a gouezo e veudig en e zourn bremañ.

Bugale ar Roue

Danevell-vurzudus

Eur miliner, hanvet Fanch, a veve gant e wreg en eur c'hoz-ti-miliner. Paour-glez e oant, hag eun torrad bugale d'ezo, ar nastell a oa uhel en o zi, hag ar vugaligou geiz, — nao anezo, — na c'hellent ket bemdez kaout leun o c'hof.

Fanch, evit gounit e vara pemdeziek, hini e bried hag e vugale, a ranke mont da drôia gant e garr hag e varc'h treut-gagn : kas a rae bleud d'an tiegeziou tro-war-dro, hag e tigase d'ar gêr gwiniz da vala.

Eun dervez, tomm e oa an heol, digoc'hen an oabl, e reas eun ehan e kichen eul lenn. E-pad ma peure ar marc'h, Fanch a zellas war-zu al lenn : « Oc'ho, emezan, petra zo er baner-ze a welan war an dour ? » Tenet gantan e voutou, ha tronset e vragou uhela ma c'helle, ar miliner a yeas beteg-enni. Pouez a oa er baner, ha mall bras oa gantan gouzout petra a oa e-barz. Petra ? — Daou grouadurig ! Fanch a jomas mantret, hag a lavaras outan e-unan : « Petra rin eus an daou vugel-man ? Kas anezo d'ar gêr da Vari ? » — Mari 'oa e wreg — « Goulskoude hi he deus trouz a-walc'h war he zro ; n'eo ket tregas a vank d'ezi ! » Eur galon dener en doa Fanch : ne c'helle ket dilezel an daou grouadur ; teurel a reas eta ar baner er c'harr.

Mari a zigemerar ar vugale heb grozmolat...

En deiz warlerc'h e voent badezet : ar paotr a voe hanvet Jakig, hag ar verc'h, Gidig. Lakaet e voent pebhini en e gavel.

Antronoz, Mari, ar vamm, a glevas Jakig o ouela, dont a reas rak-tal da welet petra a oa c'hoarvezet gantan. O tihuna edo, ar bihanig ! Petra welas Mari, — o burzud ! — dindan penn-gwele Jakig ? Eun toullad peziou arc'hant, kant skoued anezo ! Ar burzud-se a c'hoarvezas bemdez goudeze. Fanch a oa frealzet-holl.

Gidig ive a greskas ar vad e ti ar miliner : bep tro ma veze lakaet an tan dezi war he bleo, e leo'h anevaled bihan a reomp anezo laou e koueze eus he fenn peziou aour.

Fanch a deuas da veza pinvidik-mor. Lakât a reas sevel eun ti nevez ; prena reas eur marc'h all da zikour an hini koz, ha ne voe mui den par d'ezan dre ar vro.

E-pad daouzek pe bevarzek vloaz, an traou a yeas evit ar gwella. Jakig ha Gidig o doa sperejou kaer meurbet : deski a raent peb tra heb kalz a hoan ; gwelet mat e oant gant an holl.

Kalon an den, stobaz ! a zo hed eo ar warz a zwan buan. Bugale an ti, gwir vugale Fanch, a gave diaes gwelet ar re-ze savet uheloc'h egeto. Ar marc'hosa, eun dervez, a lavaras da Jakig : « Petra oc'h c'houi ? N'oc'h ket ginidik ac'hanen, c'houi a zo bet kavet gant va zad, n'ouzoun dare pelec'h ! » Hag e-pad tri pe bevar dervez, Jakig a voe gwall gaset gant ar paotr. En em glemm a reas dirag e c'hoar, hag houman ne jomas ket da varc'hata ; Gidig a lavaras d'he breur : « Deomp kuit ! Te ac'h eus kant skoued bemdez, ha me aour kement ha ma karan. Gant an dra-ze e c'hellomp beva ha kaout lojeiz e peb lec'h. »

Setu Jakig ha Gidig o kerzet dre an hent bras ; hed an deiz e valeont, hag ec'h en em gavont diouz an abar-daez e kichen eun ti soul hag e oa ennan eur vaouez koz. An daou veachour a yeas da c'houlenn lojeiz diganti. — « A galon vat e tigemeran ac'hanoc'h, emezi ; met eur gwele dister am eus da ginnig, ha n'am eus nemetan. » — « N'eus forz, eme Jakig ; ni a gouskou aman war an oaled, tost d'an tan. Digollet e vezoc'h warc'hoaz vintin. » (Arabat eo d'eoc'h ankounac'haat e c'helle ar re-man kaout aour hag arc'hant !)

Digollet e voe ar vamm goz. Ouspenn-ze, Jakig ha Gidig a blantas war doenn an ti-soul diou rozenn, diou vleunienn gaer meurbet : « Ar vleuniou-man, emezo, a zigaso d'eoc'h koun ac'hanomp-ni ! »

Jakig a brenas, eun nebeut derveziou goude, eur marc'h buan evel an avel. Klevet en doa ar gêzez koz o komz d'eus eur c'hoad bras meurbet ; hano a oa bet ganti d'eus eur maner ha na grede den tostât outan ; hag ar paotr a c'hoanteas gwelet an traou-ze. Ar marc'h a oa prenet evit ober troiou buanoc'h.

Eur vintinvez eta, Jakig a en em lakeas en hent warzu ar c'hoad bras. E berr amzer, ar marc'h a en em gavas e lez ar c'hoad ; pelloc'h avat e voe o klask er-ruout war-dro ar maner « Ama e tle beza », eme Jakig, o welet mogeriou uhel ha teo, ha du gant an amzer ; hag e klaskas eun digor bennak. — « Petra rit aze, paotr yaouank ? » a lavaras eur vouez : eun den koz-koz eo a gomze evelse ; Jakig n'en doa ket klevet anezan o tostât. « Ha c'houi », a respont ar paotr, « petra rit aman ? » — « Me, va faotr, a zo karget da gempenn an hent az peus graet evit dont aman. » — « Neuze, va den mat, c'houi a lavaro d'in marteze petra zo en tu-all d'ar mogeriou uhel-man ? » — « Ya da ! Aze eman liorzou ar rampsed (1) : e neb lec'h war an douar n'eus traou ken kaer ; eur maner a zo, e-kreiz al liorzou, graet gant mein-briz, brasoc'h ha kae-roc'h kant gwech eget kement maner oc'h eus gwelet

(1) Rampsed : géants.

beteg'henn. » — « Pelec'h eman an digor da vont e-barz ? » — « Kalz tud, evel-dout, o deus c'hoantaet mont en tu-all. Kement hini a zo aet n'eo bet mui gwelet o fistrer. » — « Den koz, diskouezet d'in an ner. Gant va marc'h n'em eus abun ebet rag ar rampsed ! » — « Fougeer out eun tammik, paotr yaouank, Sell, aze eman an nor ! Gwaz a-ze evidout ma c'hoarvez eun droug ben-nak ganez ! »

Setu Jakig e-barz. N'en deus ket amzer da rei eun taol-lagad war an traou kaer a zo en dro d'ezan ! Kilhet eo kerent gant ar rampsed ; an douar a zigor dindan e dreid, hag eo beziet koulz lavaret, loan hag all.

Gidig a oa nec'het pa na zistroe ket he breur eus ar c'hoad bras. Dilezel a rea bemdez an hini goz hag an ti-soul evit mont beteg gwrimenta ar c'hoad da c'hortoz Jakig. D'ar pevare dervez, ar plac'h yaouank a reas eur zell ouz ar rozeñ plantet gant he breur war doenn an

Gidig ha Jakig

ti-soul. Siouaz ! Edo kollet he liou ganti, ha prestig oa da zec'ha. Gidig a ziredas d'an ti en eur ouela ; ar vaouez koz a c'houlennas diganti petra a oa c'hoarvezet. « O ! emezi, va breur a zo maro pe war nes mervel. Warc'hoaz ez in d'e glask ! »

En deiz war-lerc'h, Gidig a bignas war he marc'h ken buan ha hini he breur. Kredi a reas ive mont er c'hoad bras ; en em gaout a reas dirag ar mogerioù uhel, hag ar c'hempenner henchou a oa eno. — « Aotrou, emezi, n'hoec'h eus ket gwelet eur paotr yaouank o tremen dre aman, n'eus ket pell c'hoaz ? » — « Eo avat, emezan. Komzet em eus gantan zoken. Aet eo er maner a zo en tu-all d'ar mogerioù-man. Rampsed a zo aze o chom ; ha marvat ar paotr a zo bac'het ganto. D'ar mare-man e c'helloc'h gwelet anezan marteze : ar rampsed o deus debret o lein da greisteiz ; goudeze int bet marvat oc'h en em walc'hi, ha breman e-tleont beza war al leton o kousket. »

Setu Gidig et morzou burzudus, da bred kousk ar rampsed. Kerent, eul labousig — skedus evel pa vije

bet o font eus an neny — a ziskenn war skoaz ar plac'h yaouank hag a javar dezri : « Skoebun taol gwalc'henn aze war an douar, aze eman an hini a-glaskes. » — A vech he doa skoet an taol e klevas trouz eur marc'h o taou-lammet, ha raktal Jakig a en em zavas dirazi gant e varc'h eus an douar digoret. Ar paotr, pa edo o vont da vriata e c'hoar garet, a welas hag a anavezaz al labousig kaer « Labous ar Wirionez » ; eur pok a roas dezan ivez en eur drugarekaat anezan.

Ar breur hag ar c'hoar a ziredas neuze d'an ti-soul, lavaret a rejont kenavo d'an hini goz ha diskouez a rejont dezi, araok mont diouti, o anaoudegez-val. Da belec'h ez aent ? Me gav d'in ne ouient ket o-unan. Er-rout a rejont en eur ger vras.

Ar zul a oa, hag an daou veachour, evel peb kristen, a yeas d'an oferenn : Anaout a raent dindan envor ar « Gloria in excelsis », ar « Gredo » hag all, eur vouez dudius o devoa ivez. Kana a rejont a greiz o c'halon. Ar Roue hag ar Rouanez a oa en iliz. Klevet a rejont ar c'han dispar, hag e weljont pegen koant ha pegen flamin oa dremmou an daou yaouank. Ar Roue a c'hoanteas gouzout piou e oa an daou ganer-ze : lakat a reas gedourien e-tal peb dor ; hag an daou zen yaouank a voe kaset d'ar palez. Eno, dirag ar Roue hag an holl dud a lez, e tisplegjont o buhez tremenet ; ha kement hini a oa o selaou anezo a jomas sebezet.

Muioc'h souezet e voent c'hoaz o welet eul labousig o tiskenn — n'ouzer ket eus a belec'h — war skoaz ar plac'h yaouank : « Labous ar Wirionez » oa adarre. Komz a reas, al labousig burzudus ! — « Ar re-man, emezan d'ar Roue, a zo bugale d'eoec'h-c'houi. En arme edoc'h pa deuas er bed an daou grouadur-man : ar c'hellou a voe kaset d'eoec'h rak-tal, ha c'houi, Jaouen ho kalon, a skrivas d'ar Rouanez evit goulenn diganti lakaat evez-mat ouz an daou vugel ha miret na erruje droug ebet ganto. Siouaz ! eur plac'h fallakr a oa en ho ti — hag atao eman ganeoc'h, — houman a gavas ho lizer, hag a reas evit ho pried eul lizer faos, warnan ar c'homzou-man :

« Va fried ker, goure'hemenn a ran d'eoec'h rei ar maro d'an daou vihan, en doare a geroc'h. Ne fell ket d'in o gwelet. » — Ho pried, sentus, a glaskas an tu da bellaat an daou vihanig heb lakaat anezo d'ar maro : ar plac'h fall-man eo a voe roet dezi ar gefridi-ze... An dilerc'h a anavezit. »

Kontet gant Saik Héliers, eus Plabennec,
d'e vad Thénénan,
ha reizet gant Lan ar Bunel.

SON AR GLAOUAER

Allargato

Job en doa eun ti 'kreiz ar c'hoad. Job en doa

eun ti 'kreiz ar c'hoad. Bernia-jou glaou war ar mar had, dam-dam da-ri-

net-ta. Ha c'hoant dez-an da zi-me-zi, dam-dam da-ri-ni.

I

Job en doa eun ti 'kreiz ar c'hoad (diou wech)
Bernia-jou glaou war ar mar had, — dam dam darinetta
Ha c'hoant d'ezan da zimezi, — dam dam darini.

2

ag hen da furchall tro war dro (d. w.)
pad daou vloaz da redet bro,
a, siouazi ne gavaz hini.

« Paot Job » zo chomet da goza
D'ober bombans ha da lounka
Da lounka chist hag odivi.

3

r merc'hed 'gave re zister
ficher truilhennek ar glaouaer,
benn re zu da zimezi.

Ar voutailh zo bet e vestrez:
Aet eo da vered e barrez
Araok ma c'hellas dimezi.

4

Mona lavar: « Eur pilhaouaer
dalvo dek gwec'h eur glaouaer.
gant ma ouezo c'houeza e fri. »

Oh! nag ar merc'hed zo garo!
Santez Katel, pedit 'vito
Pe 'chomint holl heb dimezi

5

Beza lavar: « Me 'z ay gantan
a deui ar pesked da ganan
dag ar c'hilheien da zefi. »

Plac'hed yaouank ouz va selaou
Deskit mad histor paotr ar glaou;
Na jomit ket hep dimezi!

6

Hari, plac'h eus ar re goanta
er c'hasas da vrennika
Pa c'hoanteaz pokat d'ez.

Yann Caroff.

Eur c'hristen nevez eus ar C'hanada

Yannig hag ar Zae zu

Eun tad eus a gompagnunez Jezuz, o komz eus a dud
hanter-c'houez ar C'hanada, a-ro d'eomp da anaout an
istor vrag-man.

Etouez ar gouezidi gounezet d'ar feiz e oa unan hanvet
Yann da zeiz e vadiziant ha ne reat anezan nemet Yan-
nig; hogen Yannig, a-raok dont da veza kristen en doa
laeret daou bez a ugent real diwar goust eur ministr pro-
testant a oa eno; — rag eno e kaver ministred, da lava-
ret eo beleien protestant hag a vez ouz o heul o gwreg
hag o bugale, — mat, ar zae zu, evel ma c'halver er vro-
ze ar gwir veleien a c'hourc'hemennas da Yannig kas an
arc'hant laeret d'e berc'hen; ar paotr a yeas eta da di ar
ministr protestant ha setu aman an diviz a voe etrezo;
ho pet sonj ar gouezidi a gomz trefoet.

Ar ministr. — Petra glaskes?

Yannig. — Me laeret te; Sae-zu lavaret d'in: « Yannig
kas an arc'hant laeret d'e berc'hen ».

Ar ministr. — Pe seurt arc'hant?

Yannig. — Daou bez ugent real laeret ganen diwar da
goust pa oan gouez fall; breman kristen, me gwalc'h et tal
d'in gant dour ar vadiziant; me mab ar Spered bras;
dal kemer da arc'hant.

Ar ministr. — Mat a res, Yannig; ne laer mui; kenavezo!

Yannig. — Kenavezo; n'eo ket a-walc'h evelse; Yan-
nig a fell d'ezan kaout eur bilhed ouspenn.

Ar ministr. — Eur bilhed? d'ober petra? Ar Zae zu
he deus lavaret d'it goulenn bilhed?

Yannig. — Ket! Sae zu lavaret netra; Yannig hebken
goulenn bilhed.

Ar ministr. — D'ober petra ez peus ezomm eur bilhed?
lavar d'in; va laeret ez peus; digas a res d'in va arc'hant;
n'eus ezomm netra ken!

Yannig. — Eo, ezomm; klev. Te koz, me yaouank; te,
mervel da genta; me, mervel da c'houde; entent a res?

Ar ministr. — Ne ententan ket avat, sur a-walc'h;
petra fell d'it da lavaret?

Yannig. — Selaou c'hoaz, ha klev mat; eno eman an
dalc'h; te maro da genta hag en ifern doun dioustu;
me, maro warlerc'h ha da sklei war dor an nenv: Piou
a zo aze? a lavaro an tad bras sant Per o tont da zigeri.

— Me, Yannig!

— Ah! te eo laer bihan! Petra fell d'it?

— Me, tad, goulenn mont da lochenn ar Spered bras.

— Ha da bec'hejou?

Sac'zu pardonet anezo d'in.
 Ha da laeradenn e tr ar ministr? Kaset ez peus ta
 da arc'hant d'ar ger! Pelec'h eman da vilhed? Gwe
 let a res breman penaoz ec'h en em gavo Yannig
 eno heb bilhed? Red e vezo d'ezan ober tro an
 ifern holl evit da glask ha c'hoaz marteze ne ouezo ket
 da anaout; red eo d'in kaout va bilhed, a-raok mont
 ac'han, pa lavaran, aze n'eus ket da lavaret nan!

Yannig a c'hellas kaout e vilhed digant ar ministr hag
 a zizroas da gaout ar Zae zu, laouen evel ar Spered santel.

AB-TENENAN, Plabennec.

Enquête sur le Nationalisme Réponse de M. Maurice Blondel

C'est un adage de la philosophie traditionnelle que la
 perfection une et simple ne peut être imitée par des réalités
 imparfaites qu'au prix de la multiplicité et de la di-
 versité où s'expriment partiellement les immenses ri-
 chesses de l'Unité divine. Et précisément, parce que
 chaque peuple peut et doit incarner un aspect, une idée,
 une vie, un type d'humanité, un équilibre physique et
 moral, une beauté et une bonté, il a, en sa singularité ori-
 ginale et savoureuse, un caractère unique, irremplaçable
 et pour ainsi dire divin...

Mais tout en se faisant légitimement *centre* pour lui-
 même, chaque peuple ne peut, sans pécher contre la vé-
 rité de son rôle, prétendre se faire *tout* et *dominer* les
 autres. Justement, parce qu'il y a un *concert* à obtenir
 pour exprimer l'harmonie complète, il doit y avoir, non
 seulement respect et justice, mais concours, amitié, salu-
 taire émulation des peuples, dont aucun n'a une mission
 exclusive : point de RACE ELUE ni de RACE A EXTER-
 MINER...

M. BLONDEL.

Sans sa propre langue, une nation peut seule-
 ment être une imitation faible et sans valeur de
 quelque autre nation.

Discours fait à Kibrush (Irlande),
 par Mlle O'Brien, 1912.

Son ar Biniou

30 - Goustaok

Me n'em eus ne-tra er bed ne-med eur sac' - hig bi-niou.
 oéon, oéon, oéon, oéon, oéon. Gan-tan me c'hou-nit va boued,
 o se-ni en eu-reu-jou, oéon, oéon, oéon, oéon, oéon. Hag e vouez a
 zo skil-trus e-vel kloc'h an An-je-lus. O - gé, o - gé, o - gé!
 DISKAN. Drant.
 Pô-tred yaou-ank, kaer ha ner-zus, Mer-c'hed-yaou-ank ka-ran-te-zus,
 'Vit ho la - kat da lam - met er prad, Va bi - niou 'zô - no
 1° mat. Di - go - daon. 2° mat. gé!...

Diskan	Diskan
Pô-tred yaouank kaer ha nerzus Merc'hed yaouank karantezus 'vit ho lakat Da lammet er prad, Va biniou 'zono mat 1° (digodaon (his) 2° (gé !	Pautred-ieuank karantézus Ha plahézed guir ha joéius Eit hou lakat De grol ar er prad Groeit em es er sonnen ma Fe ia !

I	I
Me n'em eus netra er bed Nemed eur sac'hig biniou; Gantan me c'hounit va boued O seni en eureujou, Hag e vouez a zon skiltrus Evel kloc'h an Anjelus.	N'em es chet nitra er Bed Nameit ur pochig biniou; Geton me hounid mem boued E sonnein ér pardonioù, Ha ean e huitel ker spiz El orglézeu en Iliz.

II

Sul, gouel ha war ar pemdez
 El lanneg melkomus
 E karan mont alies
 Gant va biniou dudius ;
 Al laboused er bodou
 A jom maniret d'am selaou.

III

Ar merched e va c'harter
 Ne 'z eont ket d'ar gousperou,
 Hag a jam holl dibreder
 Da fringal gant va biniou
 Ha rak-se n'eo ket eston
 'klevfen trouz gant ar person!

IV

Koulskoude 'oun devot bras
 D'an holl Zent ha d'ar Werc'hez,
 Kristen oun, kristen digras
 Ha pedi 'ran alies,
 Rak me gan an Anjelus
 War va biniou aketus!

V

Ha pa vezin tremenet,
 D'ar vered a-raok va c'has,
 Va c'hez biniou seizennet
 Lakit hen dindan va skoaz
 Rak anez, va zudou keiz,
 'teuin d'e glask, eun deiz pe zeiz!

II

Sul ha gouel hag oberat
 El lanneg melkomus
 Me hieu e flouilat
 Get mem biniou dasonnus
 Hag en ened er bodou
 E soñ ol d'em sonnennou.

III

Er merhed a me harter
 Nen dant ket d'er gospereu
 Der sul d'anderu, er raké
 Pe huchan, e mem biniou
 Liès 'm bé, a gaust dehon
 Tabut g'en eutru Person!

IV

Neoah e onn devot bras
 D'en ol sent ha d'er huerhiéz ;
 Krechen onn, krechen digras
 Ha pedein e bran liès ;
 Rak me sklint en Anjelus
 Ar mem biniou aketus!

V

Hag a pe vein tremenet,
 N'ankoehet ket, bugalé
 Me heh biniou seizennet
 Lakeit eun édan me skoé
 Rak, sur! em hou diover
 Anehon ér Purgatoer!

Job Bras Kerpenhir.

Hi d'ezan. — Arabad eo d'eomp chom re hir aman di-rag ar vaouez divrec'het-ze, rag anez e vezimp tamallet buan a-walc'h da veza ma-c'hagnet anezi!

Ar pesketaer. — Ah! pa zonjan ez eus 10 eur emañ aman ha n'am eus tapet netra ebed c'hoaz! Zut! Me ivez a ranko gouenn ober an dervez 8 eur hiviziken!

Evit ar Yez hag ar Vro

Eul levr dispar evit ar brezoneg a zo breman er wash, an « Atlas linguistique de la Bretagne », gant P. Ar Rouz, kelenner e Skol-veur Roazon. Eun dibab geriou brezonek a zo bet dastumet gantan e 77 parouz ; eur gartenn a zo bet gret evit pep ger, ha doare-lavar ar ger-ze e pep hini euz ar 77 parouz a zo bet moulet war ar gartenn e-lec'h hag evel ma 'z eo bet klevet. Al levr-ze a vezo talvoudus da neb a labour war ar brezoneg : evit kaout eur yez aes da veza klevet ha lennet gant an holl, eo mat gouzout penoz e ve komzet e pep korn Breiz. Red eo eta, da gement Breton a c'hallo, rei harp d'ar seurt labour ha prena al levr. Eiz kevrenn, ha 100 kartenn e pep hini, a vezo ennan ; 10 skoed eo priz pep kevrenn, da bea hepken bep ma vezo bet kaset ; adal ma vezo lakét ar gevrenn genta e gwerz, e vezo 50 lur priz peb hini. Hastit eta lakat hoc'h hano e ti *Plihon et Hommay, libraires, rue Motte-Fablet, 5, Rennes.*

**

Alia a reomp start ar re eus hol lennerien a fell d'ezo studia a-zevri hor yez, evel ma 'z eo dleet, da brena, heb dale, an Atlas-ze a zo graet gant unan eus an dud gouizieka war ar brezoneg, en deiz a hizio.

FEIZ HA BREIZ.

Ar plac'h hag he deus lak-
 ket he Mestrez da skriva
 eul lizer eviti :

— « Mat eo en hent-se,
 itron; a-walc'h eo deoc'h
 lakaat eur ger breman e
 traon al lizer da c'houlenn
 pardon evit ar skritur hag
 ar faziou ! »

Yannig. — Te a zo o vont
 da neunv; ne zonjes ket
 emañ o paouez leina
 c'hoaz ?

— **Perig.** — Oh! an dra-
 ze ne ra ket; ne vezin ket
 beuzet, rak n'em eus debret
 nemet pesked.

ORTHOGRAPHE & GRAMMAIRE

Encore le VERBE *am eus*

Il a été dit, dans le n° de mars, que le verbe *am eus* a puis des formes multiples. Cela vient de ce que le breton n'a pas été enseigné dans les écoles, qu'il n'y a pas eu assez tôt une bonne grammaire bretonne capable de faire l'unité.

Quelles sont les meilleures parmi les différentes parnes ? Ce sont, sans doute, celles qui sont conformes à la tradition, au génie de la langue, et il faut s'aider ici de l'histoire, suivre les diverses formes à travers les siècles. Le travail a été fait par M. Loth et M. Ernault, et leurs conclusions sont que les formes traditionnelles et régulières sont les suivantes :

Présent : am eus, j'ai ; ac'h (ec'h) eus, tu as ; en deus, il a ; he deus, elle a ; hon eus, nous avons ; hoc'h eus, vous avez ; o deus, ils ou elles ont.

Le *d* initial est réservé aux 3es personnes.

À l'imparfait, le moyen breton avait aussi *am oa*, qu'il faut préférer à *am boa*.

Ont le *b* initial seulement : le passé défini, le futur, les conditionnels et les formes d'habitude.

Passé défini	Futur	Conditionnel
am boe	am bo (bezo)	am be, befe, bije
az poe	az po (pezo)	az pe, pefe, piije
en (<i>lui</i>) doe (devoe)	en do (dezo, devezo)	en de, defe, dije
he (<i>elle</i>) doe (devoe)	he do (dezo, devezo)	he de, defe, dije
hor boe	hor bo (bezo)	hor be, befe, bije
ho poe	ho po (pezo)	ho pe, pefe, piije
o doe	o do (dezo, devezo)	o de, defe, dije, devije

Pour les formes d'habitude, voir le n° de février, p. 119.

VERBES TRANSITIFS

Ils se conjuguent sous deux formes, la forme personnelle, et la forme impersonnelle.

Forme impersonnelle

La forme du verbe est la même pour toutes les personnes du même temps.

Ex. : *Redek*, courir.

	Indicatif présent	Imparfait	Passé défini	Futur	Conditionnel	Passé composé	Plus-que-parfait
me	a	a	a	a	a	am eus	am oa
te							
hen, hi							
ni							
c'hwi							
i	red	rede	redas	redo	redfe	redet	redet

Il n'y a que les pronoms sujets qui changent.

Forme personnelle

Le verbe a une forme pour chaque personne et, comme en latin et en grec, elle indique à la fois le verbe et le pronom sujet.

Indicatif présent	Imparfait	Passé défini	Futur	Impératif	Conditionnel
Redan	Reden	Redis	Redin	Red	Redfen (Redjen)
Redez	Redes	Redjout	Redi	Redit	Redfea
Red	Rede	Redas	Kedo	Redomp	Redfe
Redomp	Redemp	Redjomp	Redimp		Redfemp
Redit	Redec'h	Redjoc'h	Redot		Redfec'h
Redont	Redent	Redjont	Redint		Redfent

Pour conjuguer à cette forme un verbe quelconque, il n'y a qu'à ajouter à son radical les désinences qui sont dans le tableau, c'est-à-dire les lettres qui sont à la fin, après red : an, ez, omp, it, out, etc.

Ainsi *karout*, radical *kar*. L'indicatif présent est : karan, karez, kar, karomp, karit, karont. Le passé défini : karis, karjont, etc. Le futur : karin, kari, etc. L'impératif : kar, karit.

Le passé défini, is, jout, etc., n'est pas très connu, du moins de ceux qui ne savent pas bien la langue. Mais les vrais Bretons l'emploient volontiers. Ex. : Hag e liviris d'ezan, *Et je lui dis*. Hag e welis eun dra souezus, *Et je vis une chose extraordinaire*.

VERBES PASSIFS

Pour les conjuguer, il suffit d'ajouter le participe passé au verbe beza.

Indicatif présent

me	a zo
te	
hen, hi	
ni	
c'hwi	
i	

2e forme

Karet oun
Karet out
Karet eo
Karet omp
Karet oc'h
Karet int

Formes impersonnelles

Oar karet, *on est aimé*
 Oad karet, *on était aimé*
 Oer, voer karet, *on fut aimé*
 E vezeur karet, *on sera aimé*
 E vefed karet, *on serait aimé*

VERBES INTRANSITIFS

Aux temps composés, ils se conjuguent, pour la plupart, avec l'auxiliaire *am eus* : ceux qui marquent une action. Ex. : Labouret am eus, redet am eus, lennet am eus.

Ceux qui marquent un état se conjuguent avec l'auxiliaire *beza*. Ex. : Maro eo, koezet oun, chomet oan.

VERBES PRONOMINAUX

Ils se forment avec *en em*. En em laza, se tuer, en em garet, s'aimer, en em walc'hi, se laver.

J. U.

KELBIER

MARO KOULMIG ARVOR

Eur c'helou hag a lako tristidigez e kalon pep Breizad, eo maro an I. Vêly (**Koulmig Arvor**), eus Rostren, oberourer **Mouez Meneïou Kerne**. Tud kalz brudetoc'h a vez kaset d'an douar ha dibôt e vez ar re a zant o c'halon teneraet dirak o arched : — N'eo ket evelse dirak an arched-man. Ph. Cadoret (K. A.) he deus karet ha kanet he bro gant eur galon dener ha leal, hep klask brud ebet nag enor ebet ; kanet evel ma kan an evn en deve bet digant e Grouer donêzon ar c'han.

Abae ar brezel he devoa paouezet da skrivan ; an drubuilh he doa bet o koll he fried n'hellas ket tec'het diwar he spered hag a lakas etrezi hag an amzer dremenet 'vel eur vorenn ganvou a guzas outi hiviziken dudi an holl draou he devoa kanet en he gwerziou hag en he soniou. — Kemeret a reomp perz e glac'har he c'herent ha pedi reomp hon holl lennerien da gaout sonj en o fedennou eus barzez yaouank Bro-Gerne.

BLEUN-BRUG 1923

Goueliou ar **Bleun-Brug** a vezo lidet er bloaz-man e Lesneven, e goueled-Leon, e miz gwengolo a zeu ; an Aotrou Mear hag holl guzulierien an ti-kear o deus graet da renerien ar **Bleun-Brug** ar gwella digemer ha votet o deus abaeue eur yalc'had vat a arc'hant da zikour kas an traou en dro ; mil bennoz Doue d'ezo holl !

Reolenn ar goueliou a vezo moulet, war he hed, war **Feiz ha Breiz** miz mae a zeu ha pedi a reomp hor mignoned da heulia piz ar c'hemennadureziou a vezo staget outi ; red eo mont war well atao eus an eil bloavez d'egile !

AR JUSTIS ER SKOLIOU

Da Lun-Fask a zeu e vezo e Folgoat eur vodadeg vras a wazed evit en em glevet war an dqare gwella da gemeret evit kaout pelloc'h **ar justis er skolioù**.

An Aotrou 'n Eskob a vezo e penn ar vodadeg-ze ; an A. Guiraud, rener « Kroaz Paris », hag an A. Paul Gay, depute, a raio eno peb a brezegeñ ; pedi a reomp holl lennerien da vont niverusa ma c'hellint d'o selaou.

KROAZIOU HA SEIZENNOU

D'an 2 a viz meurz diveza an A. Duparc a deuas da Vrest da spilhenna war vruched an A. Nours, rener ar « C'hourrier », kroaz marc'heien sant Sylvestr, evel testeni anaoudegez vat Pi XI d'ar c'hazetennour katolik ha breizad, rag evel a lavare an Aotrou 'n Eskob : « Je crois volontiers qu'il a été heureux de faire aussi hon-

neur en sa personne à cette langue bretonne, qui est l'éducatrice de notre race, la gardienne de nos traditions, la traductrice fidèle de notre foi et de notre patriotisme, à cette langue qui trouve aujourd'hui tant de maîtres distingués et de bons défenseurs et qui a eu l'honneur pour la première fois, il y a quinze jours, d'être parlée dans la chaire de Notre-Dame de Paris, avant de retentir une fois de plus au Sacré-Cœur de Montmartre. »

Tri dervez goude, kroaz sant Gregor a skede ivez, du-hont, e iBro-Gerne, war galon eur c'hristen hag eur breizad all eus an dibab, an A. Pér de la Villemarque, mab hena aozer al levr brudet **Barzaz Breiz**. Arabad e vefe da Vreiz ankouñac'haat Theodór de la Villemarque ; eur vez e vefe, hag an holl Vretoned a vo laouen o klevet en deus an Aotrou 'n Eskob pouezet war ar mab evit ma c'hello an holl lenn dizale buhez an tad.

Feiz ha Breiz a ginnig gant doujans e wella gourc'hemennou, d'an daou varc'heg nevez.

AR VRETONED O PARDONA E PARIS

D'an 18 ha d'an 19 a viz c'houevrer-diveza, 900 gwaz eus hor bro a oa e Paris o pardona ; mont a rejont da welet bez ar zoudard dishano, — a dle beza eur breizad, eur c'hristen hag eul labourer-douar, kement all a vretoned, a gristenien hag a labourerien douar a zo maro er brezel diveza ; — pedi a rejont warnezán, ar pezh ne vez ket graet alies ; kana a rejont, en e gichen, an **De Profundis**, ar pezh n'oa ket bet graet c'hoaz : ar Barizianed a jome estlammét.

Ac'hano, banniel herminiget Breiz en o fenn, ez ejont da iliz-veur an Intron-Varia, e kreiz ker, hag eno an A. Lanches a bignas er gador hag a lakas an iliz koz, savet en amzer sant Loeiz, da dregerni, evit ar wech kenta gant mouez eur prezeger breizad : « Ugent vloaz a zo, emezan, eur ministr a glaskas difenn ouzomp prezeg e brezoneg ; gouzout a rea ervat eo

Ar brezoneg hag ar feiz

Breur ha c'hoar e Breiz

hag, evelse, en eur laza unan, e vije ivez graet gaou bras ouz eben. Met hen eo a zo maro hag hirio, e brezoneg, evel er gear, eo e prezegan aman e iliz-veur Paris. Dale'hit atao da yez evel da feiz ho tadou koz ! »

Ar zul 18 a voe tremenet, penn-da-benn, gant ar Vretoned e-harz treid ar Galon-Zakr en do graet, heb mar ebet, eur zell a druez ouz o eneoù hag ouz o broa-delez.

Ar c'harr a deu da gera. — Ar c'harr a deu da gera da gas en dro, heb mar ebet, eo karr ar c'houarnamant ; hennec'hat, va zudou ker, a goust eur bern arc'hant e larda ; klevit kentoc'h :

En amzer Napoleon Ier 162 kas-karr an e-houarnamant
en dro a gouste 145.000 lur an eur.

En amzer Charles X an eur a gouste 149.000 lur.

En amzer Louis-Philippe 150.000 lur.

En amzer an eil Republik 172.000 lur.

En amzer Napoleon III 249.000 lur.

En amzer an trede Republik a-raok ar brezel
463.000 lur.

Abaoe ar brezel : 2 vilion 500.000 lur.

Gwelet a rit eo ker al lard-ha-pao-tr-e skourjez-ler ne
labour ket evit netra! Ma yafe mat gant e hent c'hoaz!
Met dalc'h mat atao e venn beza troc'holiet: eur gwaz
barrek diouz ar vicher a vije ezomm ha n'eus nemed
eur paotr-saout!

LEVRIOU NEVEZ

*E kent-skrid Trede Barzaz Taldir, nevez moulet e Roa-
zon gant an Ouest Eclair, an A. J. des Cognets a zifenn
yez Breiz hag a c'houlenn digor d'ezan, pelloc'h, e holl
skoliou ar Vro dre ar c'homzou pouezus-man :*

L'homme n'exprime ses sentiments profonds que dans
la langue de son berceau. Et seules les langues provin-
ciales et primitives restent en état d'exprimer ce qu'il y
a de naïf et de spontané dans l'âme populaire. Anéantir
le parler breton, ce serait condamner au silence la voix
intérieure de notre race et priver ainsi l'humanité tout
entière d'une de ses plus riches réserves de poésie. Ne
nous lassons pas de rappeler le jugement magnifique et
vrai de Georges Sand : « Une seule province de France
est à la hauteur de ce que les génies des plus grands
poètes et celui des nations les plus poétiques ont jamais
produit, la Bretagne... En vérité, aucun de ceux qui tien-
nent une plume ne devrait rencontrer un Breton sans lui
ôter son chapeau ».

Lorsqu'il s'arrête au versant du coteau pour écouter
dans les feuillages d'un pin la musique mystérieuse où se
fondent aux voix indistinctes de ses morts le murmure
confus des flots éternels, le passant ne prend pas garde
au travail secret qu'accomplissent sous ses pieds les raci-
nes de l'arbre harmonieux. Pareils au pin fidèle au sol
natal qu'il protège de l'émiettement et de l'effondrement
insensible, les bardes, tandis qu'ils jetaient aux brises
leur chant nouveau, resserraient dans l'ombre des cœurs
les liens invisibles de la tradition. Leur action a produit
des résultats certains dans la voie du régionalisme, alors
que la politique ne répondait aux plus légitimes revendic-
ations que par des promesses jamais tenues et d'inépu-

sables verbrages. Sur ce grand problème de l'originalité
des provinces dans l'unité nationale, comme sur toutes
les questions vitales de notre société moderne les gouver-
nements qui se sont succédé depuis cinquante ans n'ont
apporté aucune solution, et relancés, se sont toujours
réfugiés dans les maquis des procédures dilatoires. A
demain les affaires sérieuses! *En attendant, le breton
reste proscrit de l'école, de la mairie, de l'étude du no-
taire, et toléré à regret dans la chaire chrétienne, d'on
l'on a vainement tenté de le chasser.*

Et cependant ces droits que la Provence a conquis
par ses charmes, et que l'Alsace retrouvée conserve pour
prix de sa fidélité, la Bretagne les a mérités par son
effroyable sacrifice. La France a le devoir d'accorder aux
Bretons la pleine liberté de leur langue, gardienne de
leur tradition, par équité d'abord, par reconnaissance en-
suite, enfin et surtout par souci de l'intérêt général et du
véritable progrès. Cette mesure intelligente sera seule effi-
cace pour maintenir dans notre province le niveau de la
natalité, pour attacher à la terre nos travailleurs trop por-
tés à l'émigration, et même — quoi qu'il semble à pre-
mière vue — pour diminuer le nombre des illettrés et
développer l'instruction. Il y a beau temps, en effet, que
l'on a démontré la supériorité de la méthode bilingue
pour l'enseignement des enfants bretons.

**

C'est avec la France, par elle et pour elle, que la Bre-
tagne doit vivre dans la liberté raisonnable, dans l'obéis-
sance à d'intelligentes et généreuses lois. Qu'elle plaide
sa cause debout sur la tombe de ses morts, tenant en mains
les vrais titres de son droit, les œuvres des Jaffrennou,
des Calloc'h, des Luzel, des La Ville-Marqué, de vingt
autres nobles poètes, et qu'elle parle haut :

« Voici les monuments de cette langue bretonne que
vous condamnez à mourir et qui, chaque saison, enfante
encore de la beauté. C'est en cette langue sacrée que des
centaines de milliers de Bretons, qui mouraient pour la
France, ont murmuré leur suprême appel et leur der-
nière prière. N'est-ce point indignement les trahir que de
la vouloir étouffer sur les lèvres de leurs petits enfants?
Vous dépensez des fortunes à conserver des palais déserts
et à soutenir des ruines, et vous refusez la vie à ce vestige
vivant du plus glorieux passé, à ce merveilleux reliquaire
de poésie? Renoncez à cet illogisme. Montrez-nous que la
France victorieuse est assez forte pour ne redouter aucu-
ne liberté légitime, et que cette liberté n'est pas seule-
ment inscrite dans ses lois. Cessez d'étouffer toute initia-
tive et toute originalité de race sous la pesante machine
administrative qu'a forgée Napoléon et dont vous n'avez
pas encore, en cinquante ans de République, desserré un

seul étron. Et que la langue bretonne héritage de nos morts, gloire de notre race, amour de nos cœurs, soit libre enfin dans une Bretagne maîtresse de son âme.

Ce statut de justice, de sagesse, de raison, vous l'obtiendrez, mon cher Jaffrennou, par votre effort tenace, selon le vœu suprême de Calloëh. Il n'est pas un homme de bonne foi qui n'y voie une des conditions primordiales de notre conservation et de notre relèvement.

An A. Largillière a ginnig d'eomp ar frouez eus e studi, destumet en eul levr hanvet gantan « **SIX SAINTS DE LA REGION DE PLESTIN** : saint Haran, saint Karé, saint Tuder, saint Nerin, saint Kemo, saint Kirio, hag a gaver da brena evit 20 real, e ti Plihon et Hommay, 5, rue Motte Fablet, Rennes.

Kement hini en deus c'hoant da gaout sklerijenn war gantvejou kenta istor ar Vretoned, e Breiz-Izel, a breño al levr-ze savet gant eur skrivagner a gar hag a ana-vez e Vro.

GURVAN, ar marc'hég estranjer, eur mister savet gant an A. Tanguy Malmanche, a zo o paquez dont eus ar voulerez. Diwar e benn eo e skrivas an A. Masson, ar varnedigez-man : « Œuvre qui ferait délirer d'orgueil et d'enthousiasme tout autre peuple que le peuple breton ! »

Er miz a zeu e komzimp hirroc'h diwarbenn al levr-nevez-man a zo e gwerz e ti ar Gwaziou, e Kemper.

Ar Marc'hadour. — Laeret ez peus ac'hanoun; ar veoc'h az peus gwerzet d'in, er miz tremen, a zo marvet.

Fanch Kerbaol. — Gant ar c'heuz he deus bet d'in, sur a-walc'h; hounnez a gare ac'hanoun kement!

An intron. — Taolit evez eta, Soaz paour, Sellit, pegel louz, eo ar plad-ze!

Soaz, outi he unan. — Asa 'ta mat, Medor en deus ankounac'haet lipat hennez adarre e toare. Hennez a glevo ganen me!

DIVINADENNOU

I. — EVIT DIVINADENNOU GENVER HA C'HOUEVRER

11 o deus bet 200 point :
 J. Yv. Cornec, Plouider.
 Tanguy Copy, Ploumoguier.
 Glet Coz, Cleden-Cap-Sizun.
 Adolph Danchen, Mahalon.
 Eun Emzivadec, Gouesnou.
 Yig de la Roche, Gouesnou.
 M. Ros, Falhum, Plouneour.
 Louis Floch, Plomeur.
 M. F. ar Guen, Plouneour.
 Victor Gouriou, St-Thonan.
 Yv. Guet, Plomeur.
 Louis Kerbaol, Gwiniventer.
 E. Kerdiles, en Anjou.
 Anj. Kergoat, Sizun.

15 o deus bet 180 point :
 Pier. Abiven, Plouneour-Trez.
 E. Autret, Cleder.
 J. Fagot, St-Thegonnec.
 M. Goaduff, Plabennec.
 J. Y. ar Goff, St-Thegonnec.
 Mari Kermarrec, St-Divy.
 Potr L. N., Logonna.
 F. Lars, Plouzane.
 A. M. Lössouarn, Guisseny.
 Yv. ar Menn, Sizun.
 M. A. M., Rosnoen.
 J. M. Salaün, An Trehou.
 M. A. Segalen, Gouesnou.
 Jann Stephan, Plouarzel.
 J. M. Tranvouez, Tremaouezan.

47 o deus bet 160 point :
 Jann Abolivier, Kernoues.
 Mari Abjean, Enez Vaz.
 J. Bihan-Poudec, Treves.
 Fr. Bellec, Guisseny.
 Charl. Bergot, Guisseny.
 Mich. Bergot, Plouguin.
 Yv. Bloc'h, Guiclan.
 Fr. Bossard, Plouedern.
 Youennig ar Braz, Briec.
 Marc. Cabon, Guisseny.
 Clem. Carrer, Plouvorn.

Ha 4 o deus bet 100 point :
 J. Autret, St-Ségall.
 Louis Gourvil, Taule.
 Joseph Pont, Gouesnou.
 A. P., Guengat.

II. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ MEURZ

I. Eur vi. — II. Eun toull. — III. Ar c'hillog, al louarn hag ar c'hi. — IV. 36 bioc'h. — V. Evit ranna etre daou zen eur sach'ad gwiniz a 42 lur, pa ne vez evit her ranna nemed eur sach' a 27 lur hag eun all a 12 lur e ranker en em gemeret evelhen :

Kenta sach'h.	Eil sach'h.	Trede sach'h.
42	0	0
30	0	12
18	12	12
6	24	12
6	27	9
33	0	9
33	9	0
21	9	12
21	21	0

Gwelet a rit n'en em gaver ket da ober al lodennoù dioc'htu en taol kenta.

III. — DIVINADENNOU MIZ EBREL

I. — Mat da heñ
Koulz da vernia

20 p. ar r. digaset gant J. Abolteier, Kernoues.

II. — Petra 'n deus lagad hep gellout gwelet
Ha treid hep gellout kerzet?

20 p. ar r. digaset gant Gab. Pelleau, Plouguin.

III. — Lavar d'in 'ta va breurig kez
Pehini eo gar gielz an trelez?

20 p. ar r. digaset gant J.-M. Salaün, An Trêhou.

IV. — Perag e vez yenc'h an avel er goanv
Eged en hanv?

20 p. ar r. digaset gant Cl. Guiot, Treflez.

V. — Eur vamm a c'houlenne ouz he c'hrouadur perag, er bater,
e c'houlennomp ouz Doue hor bara pemdezlek e lec'h
goulenn dioc'litu digantan bara ar zizun pe hini ar
bloaz; divinit ar respont a roas d'ezhi ar bugel.

20 p. ar r. digaset gant Ol. Gueguen, Plouescat.

Digas ar respouchou — berr, dre renk, heb ar goulennou, —
hag an divinadennoù nevez a gavfet, a-benn ar 25 euz ar miz, da :
M. le Directeur du FEIZ HA BREIZ, Plouguerneau (Finistère).BRETONED kemerit perz e kenstrivadegoù ar Bleun-
Brug; o c'haout a reoc'h; war o hed, e Feiz ha Breiz
miz genver diveza; ma n'ho peus ket ar Feiz ha Breiz-ze.
goulennit hen, — evit dek gwenneg — ouz an A. GEOR-
GELIN, administrateur du « Feiz ha Breiz », 4, rue
du Château, Brest.Yann Gouer d'al liver. —
Aotrou, p'eo gwir emaoe'h aze
ker braok ha tra o liva, li-
virit d'in pegement a yafe
ganeoc'h da liva dor va mar-
chosi?

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONEZ

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Religion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (Fⁱⁿ) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION

Fr. GEORGELIN, 4, rue du Château, Brest

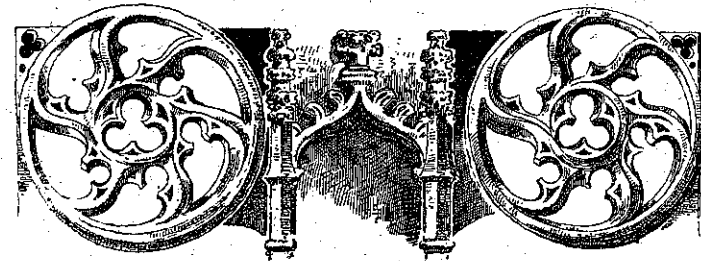
CHÈQUES POSTAUX c/c 44-40 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne	6 f. l'an
France	7 f. l'an
Etranger	8 f. l'an
Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.)	5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites à l'année	
Une page entière	300 fr.
Une demi-page	175 fr.
Un quart de page	100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Baradoz, J. L'HELGOUALC'H. — Na Feiz
na Breiz, E. A. M. — Ar Bleun-Brug hag ar skolioù, B. B. —
An A. 'n Hir, G. P. — Ar c'hemener, TINTIN ANNA. — Preze-
genn, A. LANCHÉS. — An difouper neizloù, P. TR. — Fanch
Gwite, G. P. — Miliner Lenndou an brennigour an Arvor,
YANN. — Trede kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg, J.-B. M.
Gurvan. J. L'HELGOUACH. — Keleier ar miz. — Divinadennoù.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ MAE

6 a viz Mae. — V^{et} sul goude Pask: ofis ar zul-ze,
p. 404, e levr an A. Uguen.7, 8 ha 9 a viz Mae. — Tri dervez pedennou evit kaout
digant Doue ar pardon eus hor
pechejou hag cun amzer vat
evit madou an douar.

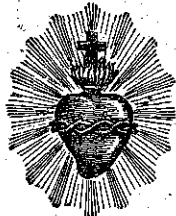
10 a viz Mae. — Ar Yaou-Bask, p. 412.

- 13 a viz Mae. — Ar zul warlerc'h ar Yaou-Bask. Gouel Santez Jann d'Arc, Gwerc'hez, p. 688.
- 20 a viz Mae. — Sul bras ar Pantekost pe ar Zul Gwenn, p. 421.
- 21 a viz Mae. — Lun ar Pantekost, p. 427.
- 27 a viz Mae. — Sul an Dreinded, p. 430.

O JEZUZ !

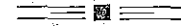
O Jezuz, hor c'hrouer hag hor breur, heuliet hon eus ac'hanoc'h gant hon daoulagad ha gant hor c'halon, adalek plouz kraou Bethleem, ho kwele kenta, betek koad garo kroaz menez Kalvar, ho kwele diveza, hag evel Mari, ho Mamm, Mari Madalen, an Ebestel ha kement hini en deus hoc'h anavezet hag ho karet war an douar-man, ni a zo laouen o welet ac'hanoc'h, en unan eus deizioù miz mae, miz kaera ar bloaz, peurc'hraet o kevredi vras ganeoc'h, o pignat en nenv, horf hag ene, e kreiz an enorioù hag ar meuleudioù; ni a zo laouen pa zellomp etrezeg ennoc'h ha trist, eun tamm, koulskoude, pa zellomp etrezeg ennomp o veza ma ne c'hellimp ket mui « nak ho kwelet, nak ho klevet, na kregi ennoc'h gant hon » daouarn, o Ger ar vuhez! (1) » Daoust da-ze ni a lavaro a greiz hor c'halon: Bezit meulet, bezit kanet, bezit karet! ken trugarezuz all ha ma 'z oc'h bet en hor c'henver; ne dleec'h netra d'eomp; n'oun ket penaoz end-eeun, eo bet teurvezet ganeoc'h teurel ho taoulagad benniget warnomp ha diskenn war an douar-man saotret gant ar-pec'hed. O chom oc'h bet en hon touez; prenet ho peuz ac'hanomp dre ho kwad; siellet ho peuz gant ho kroaz ar peoc'h etre Doue hag an dud; peurc'hraet eo ganeoc'h ho labour; dieet eo eta « d'eoc'h dizrei » daved an hini en deus ho tigaset (2) ». An Iliz, ho pried, a join he-unan, war o lerc'h, e-lec'h ober kaonv d'eoc'h ne ra nemet pleustri war ho kloar : « Tec'h eta diouzin, emezi; o va mui karet, tec'h dillo, evel ar yourc'h hag hini bihan an heiz, etrezeg ar menezioù-ze eman bleunioù an nenv warnezo o skuilha o c'houez vat (3) ». Ni ha n'omp nemet pec'herien n'hon eus ken tra da ober ken nebeut nemet heulia skouer vat ho Pried a zo ivez hor Mamm beteg an deiz dudius.

Ma pignimp, war ho lerc'h, d'ar baradoz, ho ti, D'hoc'h arvest da viken, d'ho karet, d'ho meuli!

(1) I. Johan. I. I.
 (2) Johan. XVI. 5.
 (3) Cant. VIII. 14.

BARADOZ

I
 Pa zao va lagad etrezout,
 O na me a c'hoanta gouzout,
 Baradoz, pegen kaer ez out

II
 Pegen kaer ez eo eur palez
 Masounet gant aour ha perlez,
 Evit ar zent hag an elez.

III
 Na loar, nag heol ebed enno,
 Na steredenn ne lugerno:
 Mab Doue e sklerijenno.

IV
 Ebars Rouantelez an Oan,
 Ne bigno nag enkreiz na doan,
 Nag e den ne bego ar boan.

V
 Er meaz e chomo ar pec'hed,
 Den gantian ne vezo trec'het,
 An daelou a zo holl sec'het.

VI
 En nenv, va breur, gwelet a ri,
 En nenv, hep paouez, e kari
 Persouned an Dreinded o zri.

VII
 Ar C'hrist a welli war eun tron,
 Tost dezan Mari da Intron,
 E mesk ar zent, da zant patron.

VIII
 Be 'welo lagad da spered
 Elez kaeroc'h eget stered
 Pa leunijont an oabl alaouret.

IX
 Gweili a ri an Ebestel
 E kelc'h en dro d'o Mestr santel,
 Liou an heol ruz war o mantel.

X
 Be 'welli war o skabellou
 Doktored a skignas goulou
 E kreiz noz tenval ar Poblou.

XI
 Mil ha mil merzer a welli,
 Brevet gwechall o izili,
 Ha breman skedus o gouli.

XII
 Kan ar gwerc'hezed te glevo
 Hag ouz e zelaou te davo,
 Ken dudius te her c'havo.

XIII
 Sent a welli ha ne veze
 Komz gant den outo marteze,
 Met Dous o anaveze.

XIV
 Be 'welli du-ze da Dadou,
 Leun o daouarn a vokedou...
 Ma valeas war o roudou,

XV
 Sent eus da ouenn, sent eus da ger,
 Eus Leon, Kerne ha Treger,
 Kouer, micherour, prezeger,

XVI
 Paol, Kaourintin, Herve an Dall,
 Ooulven, Owenole, ha ped all,
 Kantvejou oa ouz da c'hedal,

XVII
 Barzed ginidik ac'halen:
 War o diouskoaz bleo hir melen,
 O bivied krog en delen.

XVIII
 Kea d'o heul kousto pe gousto:
 Ar gurunean gwiet ganto
 'Zo war o fenn evit ato.

XIX
 O levenez hetuz meurbed!
 O eurusted hep fin ebed,
 N'eus ket par dezi dre ar bed.

XX
 O baradoz, kaera loden
 Kinniget gant Doue d'an den!
 Pegoulz e torro va chaden?

XXI
 Na va harlu a zo c'houero!
 Na pell e tale ar maro!
 Na mall eo ganen mont d'am Bro!

XXII
 Dibunit buan an niver
 Eus va deizioù, Krist, va Zalver,
 Ma hellin nijal di e-berr!

XXIII
 Loja gant Doue en e di,
 Kana, noz deiz, e veuleudi,
 Eva diouz feunteun an dudi!

.....
 Peur ta e hellin me mont di?
 J. L'HELGOUACH, O. M. I.

Na Feiz na Breiz !

(« A. du 23 février 1923 »).

Ne fazier ket, a gredan, o lavaret e tenn ar Frans muioc'h-mui warzu an dizouelez; me lavar, ar Frans galvet e galleg « officielle », ar re a zo e penn ar stal. Abeg a-walc'h hon doa da gaout enno betek hen, met setu c'hoaz ouspenn.

Nevez chenchet ez eus doare da roll ar studiou pe « programmou » ar skolioù izel.

Hiviziken e vezo peder gevrenn studi diouz oad ar vugale: « préparatoire », eus a 6 da 7 vloaz; — « élémentaire », eus a 7 da 9 bloaz; — « moyen », eus a 9 da 11 vloaz, — ha « supérieur », eus a 11 da 13 vloaz. Kement-man, evit doare, zo grêt evit ma vo kelennet gwellec'h ar vugale, rak fâlet zo bet evez e tigoueze c'hoaz er c'hazern kalz a bôtred yaouank ha ne ouient na lenn na skrivan.

Droug ebet war-ze; er c'hontrol an hini eo, rak an neb ne oar ket mat hirio lenn ha skrivan a zo keit war-lerc'h an dud all evel pa vefe dall ha mut.

Gwell eo deski mabig bihan
Eget dastum madou d'ezan.

Er programmou nevez-ze, ni, avat, Bretoned, a c'helle beza e sonj da gaout eun draig bennak diwarbenn hon bro Breiz-Izel, he yez hag hec'h istor. Pa he devez ezomm ar Frans ac'hanomp, e savomp da rei hon arc'hant, da rei hor gwad, ha dleet eo; met eur c'hleua ne ve ket grêt diouz eun tu hepken.

Kemeret hep rei
A lak ar garantez da drei;

Hogen ar Frans, mar deo techet da c'houlenn ha da gemer frank en hon touez ha gwad hag arc'hant, ne zeblant ket gouzout he dije eun dlead bennak ivez en hor c'henver.

Ar pezh zo kiriek da ze, evit ar muian, eo, a dra zur, ma ne zavomp ket hor mouez uhel a-walc'h, ma n'hon deus ket klasket biskoaz, e gwirionez, digeri e zaoulagad da c'houarnamant Frans ha rei d'ezan da entent ez eus eur Vreiz ivez, — ma 'z eus Bretoned, — ez eus eur **Vreiz** eta, hag eur Vreiz **kristen** !

Ped e Breiz a zavo o mouez diwarbenn an dismegans, an dislealded grêt adarre d'o Bro ? D'an 2 a viz eost 1914, Bretoned dre gant mil a guitae o zud, da vont da zifenn ar Gwir, a-unan gant soudarded all a bevar

c'horn Frans; o brec'h, war a leverer, he deus talvezet ar muian da ziskar galloud an enebourien; ha d'an 23 a viz c'houevrer 1923, er roll-studi savet evit bugale ar Vretoned maro er stourmadeg, ne gaver ket eur ger a-zoare diwar-benn o yez, o istor, o gizioù !... Ar programmou nevez, kement ha muioc'h eget ar re araok ar brezel, a zo grêt evit peurvougan Breiz.

Gwasoc'h zo: grêt int evit peurvougan ar feiz :

Gouzout a remp e oa ar skol laik eur skol **eneb** Doue, daoust ma oa betek hen hano Doue merket er programmou. Hiviziken, an neb, war zigarez an hano-ze, a lavare c'hoaz ne oa ket dizoue ar skol laik, a renko tevel : Doue a zo laket ermêz eus ar skol en dro-man, evit mat, p'eo gwir e hano, zoken, a zo diverket. Pelec'h e oa meneg gwechall eus a Zoue ? Er c'hentelioù « morale ».

Mat, setu aman dirak ho taoulagad, tennet eus ar programmou nevez (« morale ») ar gelennadurez a vo roet hiviziken d'ho pugale er skol laik, adalek 6 vloaz betek 13 vloaz.

Kevrenn « préparatoire ». — **Morale.** — Causeries très simples. Contes moraux. Biographies d'hommes illustres. — Formation de bonnes habitudes, (propreté, ordre, exactitude, politesse, etc...)

Kevrenn « élémentaire ». — **Morale.** — Entretiens familiaires. Récits, fables et contes moraux. — Lecture avec explication.

Kevrenn « moyen ». — **Morale.** — Lectures et entretiens sur les principales vertus individuelles (tempérance, amour du travail, sincérité, modestie, courage, tolérance, bonté, etc...) et sur les principaux devoirs de la vie sociale (la famille, la patrie).

Kevrenn « supérieur ». — **Morale.** — La conscience et le caractère. — L'éducation de soi-même. Les divers aspects de la justice et de la solidarité. — Notions sur l'organisation politique, administrative et judiciaire de la France. — Le citoyen, ses droits, ses devoirs.

Diouz ma welit, komzet e vo d'ar bugel eus ar gizioù mat, ar gonsians, zôken, hag ar vertuzioù, ar justis, ar vadelez, met ne vo ket lavaret d'ezan e sell a betra e ranker beza just, leal, mat. Arabad eo e vefe e sell a Zoue, dre e urz hag e c'hourc'hemenn... Dre urz piou 'ta neuze ?

Komzet e vo d'ezan ivez eus ar garantez dleet d'e vro Frans, met desket e vo d'ezan ankounac'haat, dispri-zout e vro nesoc'h, Breiz !... komzet e vo d'ezan eus ar pezh m'eo dleour d'e dad, d'e vamm, met ne vo ket komzet d'ezan eus ar pezh m'eo dleour da Zoue !...

Pesort deskadurez eo hounnez ? Goude m'hon eus bet dija kement-all da c'houzanv evit beza bet faziet war ar poent-se !

Ha setu ni, goude kentel ar brezel, stlejet gwasoc'h-gwaz war hent ar gwall zeskadurez, war hent an di-zouelez, war hent ar c'hastiz !

Pegouls ar Vretoned re droet holl gant ar pezh a zell ouz ar c'horf, ouz an dastum madou, a deui da zonjal da vat en o spered hag en o ene !

« Feiz ha Breiz » ! Netra ne dalv a-ziavezh d'an daou dra-ze. Doue hag ar Vro er penn kentan ! Ermêz ac'han, n'ez eus silvidigez ebet.

E.-A. M.

E. S. I.

La réunion des actionnaires a fixé le dividende de l'année 1922 à 4 0/0 après affectations aux diverses réserves.

Les actionnaires peuvent toucher leurs dividendes dès maintenant à la caisse de l'E. S. I., 9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon, ou les faire porter à leur crédit sur leur carnet d'actionnaire (frais d'envoi d'argent à leur charge).

Le détail du bilan leur sera donné à la réunion générale qui se tiendra à Lesneven à l'occasion du congrès annuel du *Bleun-Brug*.

L. DUJARDIN.

AN DEPUTERUZ. — Ar re a lavar d'eoc'h e fell d'eomp tena o madou digant ar goueriaded ; ni a lezo ho touarou-ganeoc'h ; gant m'hon devezo an eostou hon devezo tra a walc'h.

E kreiz eur barrad avelach, eun den a gouez eur pezh skour war e benn : « A di-garez Doue c'hoas n'eo nemed eur skour, eme-an, rak me a gawe d'in eo eur bern tailhou nevez eo a oa o vont da goueza warnoun ».

Ar « BLEUN-BRUG »

Advokad ar Brezoneg er Skoliou kristen

Warlene, d'an 13 a viz gwengolo, izili ar *Bleun-Brug* bodet e Kastel-Paol, o doa votet kement-man :

Le B.-B., réuni en congrès, exprime le regret que l'enseignement libre dirige sur la Bretagne bretonnante des maîtres et maîtresses ignorant la langue bretonne ou dédaignant de s'en servir dans leur enseignement et, appuyé de l'unanimité de ses membres, émet le vœu qu'il réserve pour la Bretagne bretonnante des maîtres aptes à l'enseignement bilingue ;

Proteste contre leur tendance à n'enseigner que le catéchisme français ;

Demande que les prix d'honneur des écoles libres soient des livres en langue bretonne.

Ar menoz-ze a voe kaset, dre zorn sekretour ar *Bleun-Brug*, da Superioored ha Superiorezed an Urziou frered ha leanezed o deus mistri-skol en Breiz-Izel.

Pevar anezo o deus bet respontet hag e lakomp aman hirio o responchou dirak daoulagad hon lennerien.

Ar c'hentan respont a deuas a-beurz Priolez al Leanezed gwenn o deus o zi e Sant Brieg :

« *Saint-Brieuc, 16/12/22.*

« La Supérieure générale des Filles du Saint-Esprit offre son religieux respect à Monsieur le Secrétaire du *Bleun-Brug* et le remercie de la communication qu'il a bien voulu lui faire. Elle ne peut qu'applaudir aux pieux efforts du « *Bleun-Brug* » pour la conservation de la langue et de la Foi bretonnes, et elle ne manquera pas d'encourager de plus en plus les Sœurs Blanches à s'employer de toutes manières à cette œuvre importante ».

Abeurs Rener Frered Ploermel :

« *Jersey, le 28 décembre 1922.*

MONSIEUR,

J'ai reçu votre honorée lettre du 17 décembre et le n° 10 de « *Feiz ha Breiz* ». Je ne puis qu'applaudir aux efforts tentés pour conserver à la Bretagne sa belle langue, gardienne de sa foi. Oui, je souhaite vivement

que mes compatriotes gardent leur doux parler breton et que ceux qui le peuvent en fassent une étude raisonnée, en étudiant les œuvres littéraires.

« Cependant, il faudrait prendre garde d'en demander trop, car on risquerait de ne rien avoir. N'oublions pas que les familles, en nous confiant leurs enfants, entendent que nous leur apprenions surtout le français. Il me semble donc que, dans l'état actuel de l'opinion publique, on nuirait au recrutement de l'école libre en traitant le breton comme une seconde langue principale. Je crains, par exemple qu'on ne dépasse le but au moins pour le moment, en exigeant que le certificat d'études agricoles se fasse en breton.

« Mais, à mon avis, il y a deux choses qui pourraient et qui devraient se faire : apprendre aux enfants à bien lire le breton et se servir de cette langue pour des exercices de traduction, versions et thèmes ; le français y gagnerait autant que le breton.

« Je suis aussi partisan de l'étude du catéchisme en breton ; les prières devraient également être récitées dans cette langue, ou au moins alterner avec les prières en français,

« Agréez, etc...

« Pour le Supérieur Général,

« J. LE ROUX ».

Setr breman ali Rener Frered Sant-Yann-Badezour ar Zal.

« Le 28 décembre 1922.

MONSIEUR,

« Le Très Honoré Frère Supérieur a bien reçu votre lettre du 17 décembre dernier. Il me prie de vous dire que les Frères des écoles chrétiennes qui furent des précurseurs dans l'enseignement du Breton continueront à s'y dévouer avec tout le dévouement qu'ils apportent à leur mission d'éducateurs chrétiens. Déjà, depuis plusieurs années, j'ai donné des avis opportuns à nos maîtres et j'ai confiance qu'ils apporteront leurs fruits.

« Veuillez agréer, etc...

« ILLISIBLE ».

Eus Saint-Laurent-sur-Sèvres, Priolez Léanezed ar Furnez a skriv, kement-man d'an 11 a viz genver 1923 :

« La Supérieure générale des Filles de la Sagesse a bien reçu la lettre de Monsieur le Secrétaire et le n° du Feiz ha Breiz relatant le Congrès du « Bleun-Brug ». Elle est toute gagnée à la cause de l'enseignement du breton et réalise déjà, dans toute la mesure du possible, les désirs du Congrès. Elle joint ici l'assurance de ses prières,

avec ses meilleurs vœux, pour le succès de l'œuvre entreprise pour la gloire du Bon Dieu ».

Pegement eo dleet d'ar skoliou kristen harpan hor yez hag hor Bro Breiz, — hep gaou ebet ouz ar galleg, — ar programmou nevez hen diskouez frèsoc'h eget biskoaz, hervez m'eo merket uheloc'h. Eno eman an hent gwirion, an hent asur.

Arabad chom a-c'haoliad, eun troad e pep tu ; ar skol laik n'eman ket evelse : eman krak ha krenn eneb d'ar feiz ha d'ar brezoneg ; an eil hag egile a zo barnet ganti d'ar maro. Netra nemet ze a rofe da c'houzout pelec'h eman ar wirionez : o tifenn grons ar pezh a zo ganti argaset ken didruez.

Gant hon trugarez, e kasomp d'ar Superiozed ha Superiozezed o deus respontet d'eomp, hor menozioù doujus, o pedi war an hevelep tro ar pennou-tiegezh a Vreiz da deurel evez ouz an dra-man : n'eo ket a-walc'h goulenn ma vo rannet leal arc'hant ar c'houarnamant etre an holl skoliou, laik ha kristen, — red eo goulenn ma vo rannet leal an amzer skol etre ar galleg hag ar brezoneg. Ar brezoneg a zo eur yez, — hor yez-ni, gwir en deus da veva, koulz hag ar galleg ; hogen n'hell beva ha kreski nemet dre ar skol... Ar brezoneg er skol !

B. B.

PRIZ CALLOC'H (BLEIMOR)

Etouez holl brijoù ar « Bleun-Brug », n'eus ket par da briz Calloc'h. — 500 lur d'ar gwellañ pezh-c'hoari. — Goulen ouz an O. Georgelin, 4, rue du Château, Brest. Niverenn « Feiz ha Breiz » miz genver 1923 eo merket pep tra warni evit ar c'henstrivadegou.

Niverenn F.-B. : 10 gwenneg.

« ARVORIG »

Kelaouenn viziek

graet evit Bretoned yez Treger ha Kerne ha bugale Breuriez ar brezoneg

Abonnement individuel..... 5 francs l'an.

Abonnement collectif..... 3 francs l'an.

(10 numéros au moins adressés à la même personne).

S'adresser à M. l'Administrateur d'Arvorig, 15, rue des Capucins, Guingamp (Côtes-du-Nord).

An Aotrou Arzur Mari an Hir

(1812-1868)

An Aotrou 'n Hir

Er miziou diveza-man ez eus bet meneg kalz eus a Ernest Renan, ar skrivagner bras, a deuas er bed e Landreger, er bloaz 1823 hag a lakeas kement a vrud da goueza war e hano pa embannas e *Vie de Jésus*, er bloaz 1863.

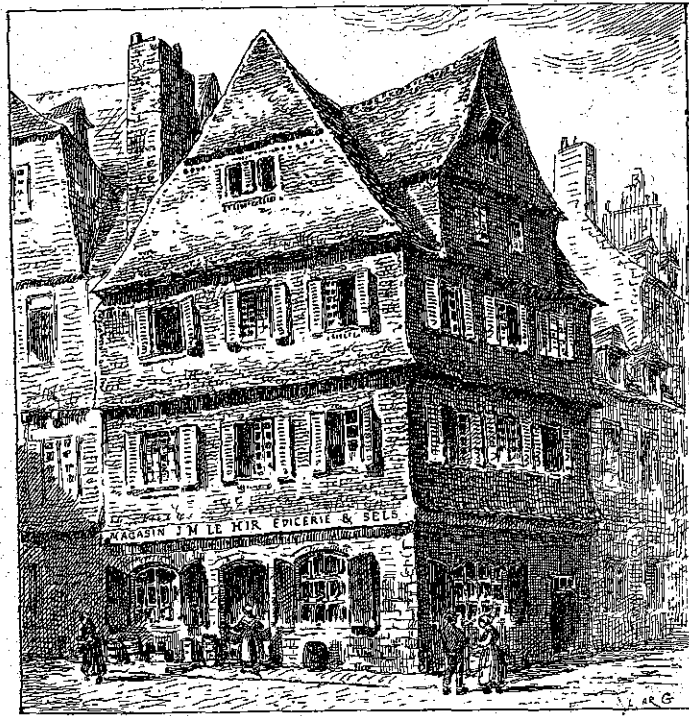
Renan a oa bet e penn an hent da vont da veleg ; e studi en devoa graet zoken e kloerdi sant Sulpis, e Paris; e vistri a veule e spered kaer, met ar c'hloareg yaouank, touellet, d'e zaou vloaz war nugen, gant levriou an Alamaned Herder hag Hegel, a droas kein a-grenn d'an aoter, ar pal-ze a wele o lugerni dirazan koulskoude, abaoe bloaveziou tenera e vugaleach ; en em lakat a eure neuze da skriva hag e skridou, siouaz, a oa skridou eun den hag en deus kollet e feiz. Kredi a rea atao e Doue, met e Zoue d'ezan a oa eun Doue hag a zo pell diouz e grouadurien ha ne gemer preder ebet ganto; kredi a rea c'hoaz e Doue met ne grede ket ken en e Vab, Hor Zalver Jezuz Krist : *Les temples du Jésus réel, emezan, s'écrouleront; les tabernacles où l'on croit tenir sa chair et son sang, seront brisés. Déjà le toit est percé à jour, et l'eau du ciel vient mouïller la face du croyant agenouillé.*

Buhez Jezus, savet gantan, a oa displeget enni perag e oa deuet da nac'h Doue e dadou, evel ma rea ; al levr-ze, hag a c'hlac'haras kement ar Vretoned hag ar gristenien, a zo bet dispennet e c'heier meur a wech hag hirio end-eeun, enebourien ar C'hrist pa o devez c'hoant da lemmel diwar e benn e gurunen a Zoue ne 'z eont ket ken da glask e paperou koz ar skrivagner tregeriad ar benviachou o deus ezomm evit kas en dro o labour milliget.

Renan koulskoude, daoust ma oa maro ar feiz en e greiz, a zifenne atao ar veleien pa gleve drouk-prezeg anezo dirazan: « Ar re anezo am eus anavezet mat, emezan, a oa holl tud fur ha santel! » Ma en divije bet gwelet a-raok e dremenvan, — marvet eo bet er bloaz 1892, — ar gouel dizoue ha diskempenn graet e Landreger er bloaz 1903, pa voe savet e skeudenn eno, e gwasked an iliz-veur, ha pa deuas di eun toullad truilhou euz a Paris, da harpa, a daoliou teod hag a daoliou dourn, ar brezegerien a rea e veuleudi, e vije bet kouezet klanv kement a zonjer hag a vez en divije bet o welet ober kement all a freuz e bro e gavell hag e-tal dor iliz e vadiziant.

Doue hag a wel peb tra, an amzer da zont koulz hag an amzer vremen, a vezo bet marteze trugarezus e kenver ar skrivagner dianket, — a anzave e vije bet dleet d'ezan beza aet da herson, en eun tu bennak, en eur barrez diwar ar maez, e Bro Dreger, — hag en devozo pardonet anezan dre m'o deus e vugale vihan, Ernest ha Mikael Psichari, klasket e zigoll eus an dismegans graet d'ezan gant o zad koz. Mouez ar gwad skuilhet gant ar vugale vihan-ze, er brezel diveza, a vezo bet krenv a-walc'h marteze evit lakat Hor Zalver Jezuz-Krist da zellet a druez ouz ar breizad reuzeudik a nac'has anezan, gant kement a drouz, hag a glaskas, siouaz, lakat kalz re all da ober evel-dan.

Charl ar Goffic en deus goulennet ma vefe kizellet, war chichenn skeudenn an tad koz e Landreger, pen-nou an daou vab bihan; eun dra vat a-walc'h eo, heb mar ebet; Ernest Renan a zo bet eur paour kêz den; truez a ranker da gemeret outan ; e vestr, an aotrou 'n Hir, breizad evel-dan, a gendalc'he d'e garet daoust pegen fall e oa troet; pedi a rea evitan ha fisianz en devoa atao da welet ar mab foran o tizrei, eun deiz pe zeiz, da di e dad; ar mab dianket, siouaz, ne zizroas ket!

An ti ma voe ganet ennan an A. 'n Hir.

An Aotrou 'n Hir a voe ganet e Montroulez d'ar 5 a viz Kerzu 1812, en eun ti koz, freüzet breman, hag a oa neuze oc'h ober korn war blas-al-lêz, tost da iliz sant Melani. E dad, Jan-Mari hag e vamm Mari-Jann Rideller a oa o terc'hel kenwerz; o daou e oant tud a zoare ha kristenien eus an dibab. Tri breur en doa ha diou c'hoar ha chom a ra c'hoaz, war o lerc'h, bugale vihan hag a vez lorc'h enno pa vez lavaret hano d'ezo eus o eontr koz. Arzur goude beza bet er skol e Kastell-Paol, a gavas dor-zigor e kloerdi Kemper; eno, e welet ez-vihan ar pezh e tlie beza divezatoc'h ez-vas, da lavaret eo « eun den gouziek hag eur zant, eme Renan, kaera beleg a zo bet e Franz, en hon amzer! »

An Aotrou Jegou eo a oa neuze e penn kloerdi Kemper; o welet pebez den e oa Arzur e kasas anezan da beur-ober e studi da gloerdi Sant-Sulpis, da Paris;

an ti-ze, eur wech ma oa en em gavet ennan, a deuas da veza e di ha chom a eure ennan, beteg e varo, hep mont tamm ebed anezan, nemed epad an nebeut deziou a dremene bep bloaz, etouez e dud, e Montroulez. An Aotrou 'n Hir, arabad oa e varn diouz e welet; e dal a oa uhel ha ledan; e benn-kaer ha speredok, met e vent a oa bihan, e gorf mistr ha gant an dra-ze ne glasket ket en em ziskouez, e doare ebet; bale a rea dre an henchou, e benn soublet etrezeg an douar, e zaoulagad kuzet atao a-drenv gwer teo e lunedou ha ne daole evez ebet, koulz lavaret ouz ar marvailhou a gleve, en dro d'ezan, nemet komz a vije graet enno eus a draou hag a gare. Abred e teuas e vistr e nevez da welet pebez danvez den a oa ennan hag e gelenner war an hebreeg, an A. Garnier, a jomo estlammet o welet pegel lemm e oa e spered ha pegen troet e oa ouz al labour.

Evit beza barrekoc'h a-ze da zifenn ar relijion e c'hoanteas studia ar Skritur Sakr war ar skridou kosa a oa miret anezi; setu perag ec'h heulias skoliou an Aotronez de Sacy, Lenormand, de Rouge, Quatremères, evit deski ganto holl yezou koz ar sav-heol; gant an dek yez-ze e ouie ouspenn holl yezou an Europ koulz lavaret, ar re goz hag ar re vremen, ar gregach, al latin, an alamaneg, ar saozneg, an italia-neg, ar spagnoleg, ha tra souezus, eun tamm oad en doa, ha ne ouie ger brezoneg ebet c'hoaz, met eun dervez, goude beza lennet ar *Barzaz-Breiz* a gawe dispar ha komzet diwarbenn ar brezoneg gant eur c'hloareg yaouank eus a Vreiz-Izel, a gare kalz e vro hag a vije mat kaout e hano, ec'h en em lakeas a-zevri da studia ar brezoneg hag, en eur ober eun nebeut miziou, e sanailhas en e spered, da heul ar bern traou all a oa ennan, anaoudegez yez e dud koz.

Ep ad daou ugent vloaz e labouras evel ma ne vez ket gwelet kalz oc'h ober kement; bemdez e save da beder eur ha pa c'helle kaout eur pennad ehan e veze gwelet o redet tiez ar varc'hadourien levriou, da glask eun nevezenti bennak da brena, o furc'ha al levrdiou da glask eur skrid koz mil bloaz bennag da lenn pe oc'h heulia skol kelennerien vrasa e amzer da welet hag eun dra bennak en devoa da zeski ganto c'hoaz.

Evit ober pinijenn hag evit gounit amzer e keme-ras ar c'hiz da jom heb kemeret netra a-raok kreis-teiz; darn a lavar zoken ne gemere ket a amzer a-

walc'h d'en em gempenn hag eun dervez, end-eeun, m'edo oc'h hegal unan bennak eus e genvreudeur a oa fall ouz ar riu hag a veze atao eul laztez kalabou-senn domm gantan o c'holei e benn en aoun da veza flemmet gant an avel-dro e tapas digantan ar flipadman: « *Votre purgatoire, a lavare d'ezan an Aotrou 'n Hir en eur c'hoarzin, sera d'être placé dans un courant d'air!* » — « *Et le vôtre, mon cher ami, eme egile, sera d'être plongé dans un courant d'eau!* »

Renan, e Sant-Sulpis a voe epad pemp bloaz diskib muia karet an Aotrou 'n Hir. En e levr *Souvenirs d'enfance et de jeunesse* e ra eus e vestr a gare, emezan, « *à la folie* » ar vrasa meuleudi. « Eur ouiziegezh souezus en devoa, emezan, ha gant an dra-ze e oa eüna den a c'hellet da gaout en e varnedigeziou! »

An Aotrou 'n Hir, diouz e du, a gendalc'has da garet an diskib en doa graet e c'hloar hag en devoa bet c'hoant da lakat e tu da gemeret war e lerc'h e gador a gelenner e Sant-Sulpis.

Goude ma oa aet Renan eus ar c'hoerdi e roe an dourn d'ezan c'hoaz da voula e yezadur hebreeg ha d'e skigna en holl gloerdiou dalc'het er mare-ze, gant beleien Sant-Sulpis! Pell e voe a-raok ma c'hellas kaout kalon a-walc'h da stourm ouz e ziskib; pa welas anezan, koulskoude, oc'h embann *Buhez Jezuz*, er bloaz 1863, e kemeras e bluenn, hag e lemmas anezi evel ma ouie hen ober, da zispenn e labour fall, en dre ma kreskas, m'oarvat, ar pedennoù a rea evitan hemdez.

An Aotrou 'n Hir, aonik eun tamm da welet, a oa mat hag a ouie tremen diouz an holl. War dor e gampr e oa eur gemennadurez hag a lavare d'an dud a deve d'e welet skei war an nor ha mont raktal er gampr hep gedal ar respont hag e gwirionez, kavet e veze, war e daol-labour, ker beuzet e spered en e levriou ma ne gleve netra eus ar pecz a dremene en dro d'ezan. Eus pevar c'horn an Europ e teüe tud d'e welet hag eus kement bro a zo er bed e veze skrivet d'ezan: an holl a glaske kaout sklerijenn digantan. Diskouezet e veze d'ezan skridou, didalvez-a-walc'h a-wechou, hag e tivanke anezo ker koulz, e kempenne anezo ker brao, ma chome sebezet ar re o deveze o graet o welet e labour o tont gantan ken dillo ha ken diroufenn.

P'en deveze ezomm da studia eur pennad Skritur Sakr bennak, e lec'h chom da strani, gant eun droïdigez c'hallek, latin, pe c'hregach, e lenne raktal ar pecz

en deveze da lenn er yez implijet gant ar skrivagner sakr e-unan hag en doare-ze eo e veze surra da c'houzout ervat petra en deveze bet c'hoant henman da lavaret.

Kement a ioul en devoa da lakat e komzou sklér ha fréz ar pecz a veze en e spered ma en devoa kemeret ar c'hiz da adskriba teir gwech, en eur zivanka bep wech, ar c'henteliou a embanne e kelaouennoù gouizieki e amzer. Daoust pegement e klaske en em guzat, an Aotrou 'n Hir a oa brudet etouez an dud desket hag ar Pab Pi IX e-unan a oa warnez goulenñ e skoazell evit renka an traou brasá e tliet pleustri warno e Konsil ar Vatikán.

Met e labouriou re denn o devoa graet gaou ouz e yec'hed; e miz Here 1867 e kouezas klanv; mont a eure da ziskuiza da Issy; gwellaenn a deuas ennan; e rener o kredi e c'helle eun dro-vale ober vad d'ezan c'hoaz a bouezas warnan evit ober d'ezan mont da ober eur hale da Rom; edo, dres, o vont d'en em lakat en hent pa grogas ar c'hlenved ennan gwasoc'h eget biskoaz. D'an 8 a viz genver 1868, an Aotrou 'n Hir a oa ken toc'hor ma voe nouet; e zaou vreur, kaset kelou d'ezo raktal a ziredas eus a Voutroulez; d'e Rener a glaske rei fisianz d'ezan e pareje c'hoaz e lavare: « Arabad eo e savfen ac'han ken, rak va c'hlenved en deus laket re en holl a dud da veza atapiet ganen! »

Mervel a eure d'an 13 a viz genver 1868, oajet a 56 vloaz; e gomzou diveza lavaret gant eur vouez izel, bec'h ouz he c'hlevet, a voe « Evit Doue... »

An Aotrou 'n Hir a zo eun den hag en deus graet enor d'an liz ha da Vreiz; e genvreur an A. Grandvaux, kelenner gantan e Sant-Sulpis, a zestumas e skridou hag a embannas anezo adalek ar bloaz 1869. An daou levr kenta a lakeas moula a zo hanvet: *Etudes bibliques*; al levriou all eo: *Le Livre de Job*; *Les Psaumes traduits de l'hébreu en latin, 1876* hag *Etudes sur les grands prophètes Isaie, Jérémie et Ezechiel*. Sellet em eus ouz darn eus al levriou-ze; digoret em eus *Etudes bibliques* el lec'h ma kaver eur gelennadurez ken douñ displeget en eur yez ker skler; gwelet em eus ivez e labour war ar psalmou, eul lizer en e dalbenn skrivet gant an A. Guibert, arc'heskob Paris, leun a veuleudi ennan evit ar beleg breizad; an A. Perennes, doktor war an theloji, kelenner war ar Skritur Sakr e kloerdi Kemper, ha nevez troet ar Psalmou

ivez gantan, e galleg, en deus anzavet ouzin e c'heller, daoust pegement a labouriou a zo bet graet abaoe maro an Aotrou 'n Hir, sellet atao ouz e hini, hag e kaver tro, brao bras, da denna talvoudegez anezan c'hoaz. Ne c'hellet ket ober meuleudi ebet gwelloc'h eus e labour.

Kant vloaz a zo bet er bloaz-man abaoe m'eo bet ganet Ernest Renan; goueliou a zo bet graet en e enor; ar c'houarnamant a oa en o fenn; n'eus ket bet eur ger avat eus e vestr a skrivas kement-man koulskoude: « Ar pezh a ouezan, an Aotrou 'n Hir eo en deus hen desket d'in! » Renan a zo brudet; e skeudenn a zo ugent vloaz a zo, war blas-kêr Landreger; e veuleudi a vez graet e pevar c'horn ar vro ha den ebet ken ne oar hano kelenner santel ha gouizieq Sant-Sulpis!

G. P.

AR BOURC'HIZ. — C'houi eo ho poa tennet va mab-me eus an dour, dec'h da noz, n'eo ket 'ta.

AR PÔTR YAOUANK. — Ya ! Ya ! me eo avat, aotrou.

AR BOURC'HIZ. — Ha pe-tra ho peus graet eus e gasketenn ?

LAN DRUILHEK. — Henez da vihana, n'eo ket gwisket re fall en holl; buan a-walc'h e c'houlennfen outan c'hoaz chench e zilhad ouz va re!

AR C'HEMENER

Ar c'hemener n'eo ket eun den Nemet kemener ne d'eo ken !

An holl a oar an dra-ze. Stephan Barveg n'oa ket gouest nemet da veza kemener; pôtr chentil oa koulskoude ha kristen mat war ar marc'had.

Mezek oa eus eun dra, eus daou zoken; mez en devoa o veza ma oa kemener hag o veza ma ne oa ket mestr en e di; plêga a ranke d'e wreg evel eur c'hrouadur; gouzout a rea edo ar bragou ganti evel m'emä ar c'hiz da lavaret met ne felle ket d'ezan hen anzaou hag ez ea droug ennan bep tro ma kleve hano eus a gement-se.

Eur wech edo o tont d'ar gêr, echu e zervez gantan. Epad an deiz e oa bet unan bennak oc'h ober an heg outan dre ma oa sentus ouz e vaouez ha setu perag e oa kintou ennan p'edo o vont gant ar strêt a zo war-eün da barkeier ar Gernevez hag ar pezh a lakeas e gounnar da greski c'hoaz eo klevet eur vouez o kana son ar c'hemener :

Pa vez krampoez lardet da goan
Ar c'hemener ne vez ket moan

Ha c'hoaz da echui :

Ar c'hemener ne dlefe ket
Kaout bez en douar benniget !

Yvonig Koatilineour, eur pôtrig daouzek vloaz, eo a gane evelse, ar pezh a droe en e benn, heb sonjal droug, a-raok kraouia e zaout.

Stephan ne voe ket nec'het evit lammet raktal dreist ar c'hleuz ha koueza war ar c'haner; skei a eure gantan ar pezh ma c'helle, gant e zaouarn, gant e dreid : « Pastor daonet ! klêv, re a grampoez am eus me debret, me ? Ne vezin ket laket en douar benniget, me ? Del ! Del ! kemer an dra-man da c'hedal ! Han ! me a gentelio ac'hanout, ailhoun ! »

Ar paour kêz Yvonig a oa abafet o kaout kement-se a daoliou. Ouela a rea, evel just, ha klemm, petra en di-vije graet ken ? Outan e-unan, avat, e lavare goude, en eur frota e benn, e ziouskoaz, e... vragez, evit parea roudou ar bazadou: « Te, potr koz, ne gollit netra evit gedal ! »

Yvonig n'oa ket eur gwañ bôtr; mat da hegal ha netra ken; edoug e vuhez e oa bet troet war an ailhorez.

Adalek an dervez-ze, Stephan ne veze lezet pennad ehan ebet gantan ken; kerkent ha ma teue er maez eus e wele e stage eul labous da youc'hal eus adrenv eur bod-spern pe eur c'hleuz: « Ha ! Ha ! sellit holl outan 'ta, eul lostenn a zo gantan ! »

A-wechou all, en e di zoken, ar c'hemener a wele traou dianket d'ezan ne ouie den penaoz ; e wentle (1) kollet gantan eun dro a voe kavet antronoz e pod ar yod ; ar bloueoù neud a veze kavet er zoubenn ha kant fallagriez all a veze graet outan ; ar paour kêz den a oa dies e benn rag evit e boan e pake bazadou digant « e zous ».

**

Goude an eost, e tenas daou amezog, Yann vraz ha Saïk vihan da rei d'ezan an urz da ober peb a wiskamant nevez d'ezo : nizez Yann a oa o vont da zimezi gant eur c'henderv da Zaïk.

— « Prest e vezo a-benn ar friko, kemener ? »

— « Prest e vezo tudou ! derc'hent an eured, dioc'h an noz ez aio va fôtr da gas ho tilhad nevez deoc'h ho taou ! hen toui a ran ! »

Derc'hell a reas d'e c'her ; an dilhad a en em gavas prest d'an eur merket : « Sell, Perig, va mab, kea, d'ar red, da gas an-diou bakadenn-ze, unan da gêr Saïk, eben da di Yann ; ma tistroes a-raok eun hanter eur ez pezo pevar gwenneg diganen ».

Raktal, Perig, sentus, a lavaras yao ; n'en devoa ket graet daou c'hanth kammed, pa glevas Yvonig o c'houlenn digantan : « Da helec'h ez ez ? »

— « Da ober eur gevridi evit va zad, da Gerlaz ha da Gereozen ».

— « Digas ar re-ze d'in, Perig ; n'em eus tro ebet o vont beteg eno ; pardaez eo dija ; kea d'ar gêr ha bez dinec'h ! »

— « Bennoz Doue d'it ; evellen, da vihana, em bezo va fevar gwenneg ! »

En hent, Yvonig a reas eur zell ouz an diou bakadenn hag a zirollas da c'hoarzin : « Ha ! Ha ! an plijadurus eo an dra-man ! N'em oa ket lavaret e rankfe Stephan paea ! Ha ! Ha ! va venjans a zo etre va daouarn ! Dilhad Saïk a vezo kaset da Yann ha dilhad Yann da Zaïk. »

(1) Ar wentle pe ar sizailh.

Hag an taol kerkent ha kavet a oa graet !... Antronoz, pa stagas an daou c'hwaz da wiska o dilhad, pebez kemmesk ! E vragez da Yann ne goueze ket izelloc'h eget pennou e zaoulin e lec'h hini Saïk, kaer en doa e chacha beteg e ziouskouarn a stleje atao war e zeulioù ! Lakat a rankjont o dilhad koz da vont d'ar friko !

Hogen, en eur zistrei d'ar gêr, e kavjont Stephan, er c'hroaz-hent, echu e zervez ganthan. A-rôk ma c'hellas lavaret ger, an daou ganfart a lammias warnan droug enno : « Dao ! dao ! laer, amboubal, lakipot ! va chileten a zo kalz re-vihan ! » — : « Va bragez a zo kalz re hirr ! ne rez nemed ober goap eus an dud ! del ! »

Ar c'hemener dallet ha bouzaret gant an taolioù ne ouie mui e pe lec'h edo na petra en em gave gantan ; Kerkent ha m'en doa gwelet ar re-man en doa sarret e zaoulagad, dre spont, en eur lavaret : « Eman erru ar beleg hag ar vioc'h zu ! Chesuz ! Katou ar zorserez ne fazie ket pa lavare e teuent bep noz er c'hwaremman ! Siouaz ! eman graet ganen ! » Pa zantas ar vaz war e gein e yudas : « Aotrou Person, list ac'hanouin, ha ma'm lazit, lakit va c'horf en douar benniget ! »

Sonjal a c'hellit edo Yvonig d'an ampoent, en tu all d'ar c'hleuz, o c'hoarzin : « Ar bazadou o deus chenchet plas ! » emezan. Pa gavas d'an daou lampoun o devoa kaset an dorz d'ar gêr ez ejont gant o hent heb soursial ken eus ar c'hemener.

— « Eman graet ganen, a lavare henman ; maro mik oun ; ar c'hanvou-ze, en-deeun, a zo evidoun ! » Kloc'h an noz eo a zone, en doare-ze, met Stephan a oa re stralfulhet evit gellout hen anaout !

Hag Yvonig neuze gant eur vouez maouez : « Ya ! maro out ha n'out ket laket en douar benniget ! » Hag ez eas kuit, buanna ma c'helle ; dioc'h ar beure e voe kavet ar genaoueg en hevelep lec'h, maro war e veno ; a dra zur, e oa blonset e gorf hag eur zant bennak en doa komzet outan.

**

Daouzek vloaz goude, Yvonig a oa deut da veza eun den koant, kaera pôtr yaouank ar c'hanton ; drant ha laouen, atao en deus plijadur o farsal ; karout a ra c'hoarzin met pôtr chentil eo, en hevelep amzer, mat da labourat ha tener evel eur vaouez ; ne vez ket gwelet alies en ostaleriou, rak kempenn eo war e wenneien, ha re a skiant en deus ivez. E kement pardon a zo, avat, ne vank ket da vont : eno e c'hell gwelet e zousik karet ; komz outi hag e lec'h all ne c'hell ket !

An holl a oar an dra-ze : Jeffik, ker brao, ker koant, gant he divoe'h ruz evel daou aval dare, Jeffig, an hini en deus d'ez i roet e galon, a zo siouaz ! merc'h da... Stephan Barveg ha gant hennez n'eus netra da ober ; ene-

bour, touet d'ezan eo ! Pa glev an dud o lavaret hano e verc'h warlerc'h hano Yvonig, — ar pezh didalvez-ze, — neuze ez a e kounnar, e pe'h a-wechou, hag a-bouez-penn e ro da entent ne roio biken e asant d'an di-raezi-ze !

Deiz pardon Sant Iltud, an daou zen yaouank o devoa komzet epad pell amzer, an eil gant egile, dindan ar gwez braz a zo eun tammik pelloc'h eged ar chapel ; da veurs-Fask e vez ar pardon-ze ha peb hini a oar e vez, epad goueliou Pask, kalz tostoc'h ar zent d'an douar c'hoaz eged ar c'hustum, en enor d'hor Zalver savet eys a varo da veo, hag e tiskennont betek hon traonienn a zaerou evit rei d'eomp da anaout ez eus eur bed all kalz kaeroc'h eget henman ha tud ennan e kreiz ar brasa eurusted. Ne c'hellomp ket o gwelet rak n'o deus ket o c'horfou hag hon daoulagad n'int ket lemm a-walc'h evit gwelet ar sperejou, met o c'hlevet a c'hellomp koulz lavaret, ma karomp beza war evez !

Yvonig ha Jefig a zebante beza diouallet ganto ; souden, Yvon a gomzas : « Va c'harantez, selaou ac'hanoun ; er zizun-man e fell d'in mont d'az goulenn digant da dad ! »

— « Va mignon, petra zonzez ? Da zac'h ez po digant va zad, ha va mamm, evit eur wech, a lavaro hag a raio eveltan ! »

— « Petra fell d'it, eme Yvonig,

An hini ne riskl netra

Na koll na gounit ne ra !

Ne c'hellan mui bevan hebdout ! Ha neuze, perak gedal c'hoaz ? Da dud ne chenchint ket a zonz, n'hon eus netra da c'hounit ! Alo, va c'halbnig, d'eomp, hon daou, da bedi ar zant, eur wech c'hoaz ; laka evit an taol diveza da zournig em hini ha lavaromp, gant fisianz, kenavo an eil d'egile ; arabad eo d'it en em gaout divezat er gêr ! »

Fair tammig a-raog an noz, Yvonig, daoulinet dirak skeudenn sant Iltud a bede atao a-greiz e galon, pa welaz, dre an nor chomet digor, Stephan ar c'hemener o tont warzu ar chapel da echui e bardon evel eun den devot : « Ma wel ac'hanoun, hennez a vezo doaniet, e bedenn ne vezo ket koulz, eme Yvonig, outan e-unan ! » ha buan buan ez a da guzat a-drenv an aoter ken a vezo aet ar pôtr koz er maez.

Eur stultenn a deu neuze, d'ar red, en e spered : « Ar c'hemener a zo bredik ; rak-se, aotrou sant Iltud, ha c'houi Itron Varia Wir Zikour, roit skoazell d'in ! » Ar pezh a c'hede a zigouezas : Stephan a stagas a vouez uhel d'en em erbedi ouz ar Zent : « Me ho salud, Mari... Hon Tad hag a zo en nenv » ha goude « Sant Iltud, hor paeron, va selaouit ! Ra blijo ganeoc'h rei d'an hini gouz douser ha madelez ! » Yvonig a dennas eun huanadenn :

« Sant kêz, gouzout a ran n'eo ket aes dont a-benn anezi, met d'eoc'h c'houi hag a zo ker bras ho kalloud an dra-ze n'eo ket kalz a dra ! »

— « Bez ez pezo hervez da c'houlenn, eme vouez sant Iltud, gant ma ri ivez d'az tro ar pezh a c'houlennin diganez ! »

— « Petra eo sant braz ? »

— « Rei a rez da c'her ? »

— « Ya ! »

— « Ro Jefig d'an hini en deus joa outi ! »

— « Me a garfe a-walc'h plijout deoc'h, sant benniget ha lezel va merc'h da zimezi ; met gant piou ? kalz a zo o klask he c'haout da bried ; mab ar c'hloc'her a zo, mab Tulin an ostiz, mab... »

— « Nan, nan, ... Yvonig ! »

— « Han ! Yvonig, an ailhoun, al lakez, al lezirek-ze ha n'en deus ket eur gwenneg war e hano hag en deus bet an hardisiegez da gana war eun ton anavezet ne vijen ket laket en douar benniget ?... »

— « Ne vezi ket ivez ma ne rez ket ar pezh a c'hour-c'hemennan ! »

— « Evelato, paeron va farrez, emaoch oc'h hegal ac'hanoun en taol-man ! »

« Nan, nan, ar wirionez eo. Gra da zibab ! N'eo ket dies d'it ober eun den pinvidik eus a Yvonig ! Ro da Jefig an arc'hant a zo kuzet ganez ebarz... »

— « En han Doue, ne d'it ket pelloc'h, gant aoun da veza klevet ! Biken ne ziskrogin eus va arc'hant paour, kement a boan am eus bet evit kuzat anezan ouz va gwreg ! Ha c'hoant ho peus e vijen lazet ganti ? »

— « Mat, Stephan, greomp eur marc'had ! ma roes Jefig da Yvonig, e vezi laket en douar benniget, goude da varo ! Ma roes an arc'hant ouzspeenn, Jaketa a deuo da veza eur vaouez chentil hag habask, eur vaouez dreist ! »

Ar c'hemener, nec'het a-walc'h, a skrabe e benn met e c'henou a jome kloz hag egile en e gorn a zonzje : « c'hoari am eus ganez, amboubal koz, met dont a ri koulskoude ! »

Abenn eur pennad all, an hini koz a hirvoudas : « Gwall denn eo an urziou-ze ! koulskoude, evit plijout deoc'h pa rit an enor d'in da gomz ouzin, e vezin laouen o rei eur gwenneg bennak da Jef evit dimezi gant... »

Eun trouz, henvel ouz eun taol kurun pe ouz eun tenn a viras outan da echui ; ar goulou a oa e kichen skeudenn ar zant a voe stlapet d'an traon gant eun dourndianaf.

— « Sant Iltud, eme Stephan, beo oc'h atao ? »

Ger ebet !

— « Difenner ar barrez ? Mouzet oc'h ? »

Gerig ebet atao !

— « Ma n'eo ket re ziverat, sant Iltud, evit beza laket en douar... e roan va asant da ... da !... Jefig da vont gant an didalvez-ze ! o la la ! Yvonig, mab kaer d'in ! pebez dismegans ? Evit an arc'hant, avat, ma ne rit ket a forz e, talc'hin va moniz ha gwall-imor va hini-goz ; fi Doué ! ken kustum oun, ma kavfen dies tremen va buhez hep bazadou ha ma rankfen ren an tiegezh d'am zro, e vefen laket nec'het ! Respontit ac'hanoun, mar plij !... »

— « An dra-ze a zell ouzit. Ar pezh a zo red eo an dramant : mont d'ar gêr d'illo ha poania da reizha peb tra abenn ar friko ! »

En dervez-ze, ar c'hemener a voe selaouet gant Jaketa ! Pa gontas d'ezhi penn-da-benn an diviz ez eas betek pokat d'ezan kement a lorc'h a oa enni, o sonjal en enor en doa bet he gwaz ! : « Gwelet ho peus anezan ivez, Stephan ? »

— « Ar skeudenn a zo er chapel ne welen ken ha ne finve ket, met eur vouez nerzus en deus, kit atao, ha du-dius da glevet ; anat eo e teu eus ar baradoz war eün ! »

D'ar zul war lerc'h, pa deuas Yvonig ar Mitaouik, ken doujus ha tra, da c'houlenn e verc'h digantan : « Bez ez pezo anezi, emezan, dioc'htu ; lavaret a c'helles, pôtr, ez peus eur-vat ; panefe m'en deus komzet ar zant ouzin... »

Kontet en doa da Jefig an dro gamm en doa graet evit dont a-benn eus he zad. Ar plac'h yaouank a c'hellas respont hep c'hoarzin d'he zad : « Koulz eo d'in neuze senti ouzoc'h hag ouz sant Iltud ! »

**

Pemzek dervez goude edo ar friko ; an holl a oa laouen ha d'an neb a gare ar c'hemener a lavare : « Evidoun-me am eus paeet ker va flas er vered ! » Derc'hel a eure e arc'hant ; Yonig a rea fae warno : divrec'h mat en doa ha karantez da rei nerz-kalon : « Va zad kaer en deus arc'hant, emezan, met eur gwall vaouez en deus ivez : n'em eus ket a avi outan ; me n'em eus gwen-neg ebet ; Jefig eo va zenzor : »

Eur wreg vat ha didroïdell
A vo he aolled divogidell.

Eun toullad eledigou bihan a deuas d'ezo an eil goude egile ; eurus e oant etouez ar vandenn pa ne vanke en ti na labour na karantez. Seiz mab o devoe, ha m'hen tou, ne 'z eas hini ebet anezo da gemener : ar re-ze a oa tud.

Ha setu penaoz ec'h en em venjas Yvonig.

TINTIN ANNA.

PREZEGENN

diskleriet gant an A. LANCHES, kure ar Releg, en iliz Itron
Varia Bariz, d'ar 17 a viz c'houeuer 1923, dirak
pardonerien Montmartr.

*Monstra te esse matrem,
Sumat per te preces.
Qui pro nobis natus
Tulit esse tuus.*

Diskouezet ez oc'h eur vamm vat
E kenver an dud emzivad ;
Grit m' hor selaouo an Hini
Ho peus ganet evidomp-ni.

AOTROU 'N ESKOB (1),
VA BREUDEUR KER.

A-vec'h digouezet e Pariz, ez omp aet da iliz Itron Varia 'r Mèziou ; breman emamp e iliz veur Itron Varia Bariz ; bremaik ez aimp da iliz Itron Varia 'r Gonidou ; daoust ha deuet omp eta d'ar gêr-man evit enori ar Wer-c'hez Vari ? ha ne gave ket deoc'h e oamp deuet kentoc'h evit pignat da Vontmartr da enori ha da bedi ar Galon-Zakr ?

E gwirionez, deuet omp evit enori kalon Jezuz ; met hon Aotrou 'n Eskob ha renerien hor pelerinaj o deus sonjet ober an traou evel ma 'z eo dleet, ha me n'em eus netra all ebet da ober er gador-man nemet diskouez d'eoc'h eo mad tremen dre balez ar Rouanez evit mont betek hini ar Roue ; red eo tremen dre ar Vamm evit mont betek ar Mab, tremen dre Galon Mari evit kaout dor-zigor e Kalon Zakr Hor Zalver Jezuz-Krist !

Tremen dre ar vamm evit mont betek ar Mab. Ar vamm he-unan a ro d'eomp an ali. Digoromp an aviel. Klas-komp ennan istor kenta burzud Hor Zalver : e cures Kana e reas anezan. Jezuz a oa eno gant e ziskibien, hag ivez e vamm. Ne oa ket c'hoaz achu al lein-eured, hag ar zervicherien a oa tenval o fenn. Mari ar vamm, ar vaouez boazet da deuler evez war bep tra war-dro an ti, Mari a wel o anken : « Petra, emezi, ne ya ket an traou ganeoc'h evel ma kirit ?... — « Berr 'c'h en em gavomp gant ar gwin ! emezo ». Kerkent, Mari a zav diouz taol ar merc'hed, mont a ra da gaout he mab : daoust ha n'eo ket hi boazet da welet anezan o lemel peb anken di-war galon e Vamm ? —

« Va mab, emezi, n'o deus mui a win !... — « Petra ra an dra-ze deomp-ni ? » emezan. — Met Mari a oar ne

(1) An Eskob-man eo an A. Duparc a oa e penn ar pardonerien.

c'hell ket he mab nac'h outi an disterra tra : n'eo ket deuet añ eur evitan c'hoaz da ober burzudou war wel d'an holl, n'eus forz, Mari a fell dezi eur burzud, bez en devezo anezan ! « Grit ar pezh a lavaro deoc'h !... emezi d'ar zervicherien. Dres, e oa eno c'houec'h laouer vaen : « Kargit anezo a zour » eme Jezuz — ha pa voent karget rez-bord : « Diskargit ha kasit an tanva d'an hostiz ». Hen-ma, p'en doa tanvaet a lavaras : « Setu aman ha ne denn ket d'ar pezh omp boazet da ober : peurvuia e vez servichet hini disterroc'h ; c'houi avat ho peus miret an hini gwella evit achui !... — An hostiz, eme zant Yann ne ouie ket a be lec'h e teue ar gwin ; ar zervicherien avat her gouie... Ha setu digoret war bedenn ar Werc'hez Vari an eienenn eus ar burzudou diniver a redas epad tri bloaz eus daouarn benniget Hor Zalver Jezuz-Krist.

Met, ma kavomp azé eur skouer eus an hent e tleomp bale warnan evit mont betek Jezuz, bez ez eus c'hoaz eur skouer brasoc'h, ma c'hellan lavaret : Doue e-unan a zo bet plijet gantan tremen dre Vari evit mont betek Jezuz.

A-viskoaz, Doue hag a wel gant an hevelep taol-lagad ar pezh a zo bet, ar pezh a zo hag ar pezh a vezo, a-viskoaz Doue en doa gwelet an den krouet gantan o tizenti hag e vugale war e lerc'h o vernia pec'hed war bec'hed hag oc'h en em deuler a vagadou en ifern. A-viskoaz ivez, Doue en doa evidomp eur galon a dad, hag a zonzas digas e Vab, an eil person eus an Dreinded, war an douar evit prena 'r bed. Met evit prena 'n den, ar mab-ze da Zoue a rankche beza eun den ! ha neuze, daoust ha Doue an Tad, etre e zaouarn holl galloudus a germerfe adarre eun tamm pri prad evit ober a-nevez tad ar re zalvet evel ma reas gwechall evit tad ar ouenn villiget ? Nan, va breudeur ker : evit kaout ennan, e gwirionez, natur an den, Mab Doue a oa red dezan, evel pep den, genel eus eur vaouez, ha Doue a rankas sonjal azalek ar pennkenta en hini a vije, war an douar-man, mamm d'e Vab ; setu ar pezh a ziniñ ar c'homzou kaer-man eus ar Furnez peurbadus, a laka an Iliz war vuzelloù ar Werc'hez Vari : « *Ab initio et ante sæcula creata sum* : Azalek ar penn kenta oun bet krouet, a-raok ma oa boulc'het dibuna kudenn ar bloaveziou... An douar ne oa ket c'hoaz diazezet war e aelou ; né oa na menez, na mor ; ne oa liou ebet ouz an heol skedus, al loar ne skuilhe ket var 'r bed he bannou arc'hantet ; ne oa na steredenn ebet en oabl nag elestrenn ebet er prad, hag e oan' ganet ! » Ha gant pebez karantez e teurnias ar C'hrouer ar vaouez burzudus-ze ! P'en doa krouet Adam hag Eva, e lavaras : « Mat eo ! » P'en deus krouet Mari e lavar : « *Tota pulchra es, amica mea !* » Na kaer oc'h, o va c'harantez ! Na kaer oc'h, n'eus fazi ebet ennoc'h ; koant oc'h evel an deiz o c'houlou, kaer evel al loar, skedus evel an

heol, ter ha krenv evel eun arme o vont d'an emgann ! » Ya, evit kaout Jezuz, Doue a dremenas dre Vari.

Met n'eo ket aze c'hoaz ema 'r souezusa burzud.

Pa zeuas ar mare da Vab Doue da ziskenn war an douar, neuze eo dreist-holl e welomp Doue o plega dirak Mari. Selaouit an diviz :

Eun arc'hel a-berz an Aotrou
A ziskennas eus an nenvou
D'annons da Vari 'oa choaze.
Da veza mamm Salver ar bed.

Pebez kelou ! Mari a zo strafuilhet. « Penaoz, emezi, e tigouezo an dra-man ? Gwerc'hez oun hag e chomin ». — « Na spontit ket, Mari, eme an El ; ar Spered Santel a ziskenno davedoc'h ha setu perag ar c'hrouadur santel a lakoc'h er bed a vezo hanvet Mab an holl-C'halloudek ; setu ho kiniterv Elizabed, hag hi koz, a vezo mamm abenn tri miñ, rak n'eus netra en tu all da c'halloud Doue ! »

Gwelit, va breudeur ker, an daolenn a zo dirazomp d'ar mare-ze, sellit piou a zo o pedi Mari evit ma asanto d'ar c'hinnig a zo graet d'ez : Doue e-unan, da genta, a c'houlenn e lavarfe : ya, an hini a blij d'ezan, an hini a vezo mamm e Vab ; ne fell ket dezan, rak ne c'hell ket tremen heb ar gomz-ze. Da c'houde, an Arc'hel, hag an Eled a bed ivez, rak, nag a bet tron a zo goullou en o zouez, abaoe ma 'z eo bet stlapet en Ifern Lusifer hag an drouk-sperejou ! Komz Mari a zigas war an douar an hini a beurgargo niver kêriz ar Baradoz. Ar zent eus an Testamant koz azalek Adam, ar Batriarched, ar brofeted, dalc'het en Iferniou, ar re-ze ive a zigas o c'hlemmou war-zu Mari, rak ma ne zeu ket ar Zalver war an douar, biken ne vezo digoret dirazo doriou ar Baradoz. Hag ar bed ivez, kouezet ken izel, a hirvoud war-lerc'h « ar gliz a gouezo warnan eus an nenvou hag a adroio ar vuhez d'an douar dizec'het ! »

Met, n'o deus ket pell da c'hedal : « *Ecce ancilla Domini.*

Mari a respontas neuze :
« Servicherez oun da Zoue,
Bezeta graet eta em andred
Ar pezh oc'h eus d'inannonset
Neuze konsevas eur bugel
Dre vertuz ar Spered Santel
Hag ar Verb en em inkarnet
E touez an dud en deus bev.

Ha neuze, eme-choui ? Neuze ! Met aze ema an dalc'h, hep mar ebet ; aze eman an eienenn eus holl c'halloud ar Werc'hez Vari, rak, d'an ampoent ma teuas da veza mamm da Jezuz, Doue en deus savet anezan an uhella ma

c'helle, da lavaret eo, ken tost d'ezan e savas anezi ma ne chom etrezo nemet pazenn an divinite. En eur ober ouz Jezuz eur zell a garantez, Doue a lavaro : « Setu va Mab muia karet ». — Mari ivez o starda Jezuz war he c'halon a lavaro : « Va Mab muia karet ! » An Eled, servicherien Doue, bepred oc'h adori anezan, a rank diskenn betek Mari evit adori an Hini a zo en em c'hraet den enni, he anaout a reont evit o rouanez. Dirak an dud ivez, Mari a zo savet « dreist an holl gwragez, hervez lavar an Arc'hel ! » « An holl boblou a raio va meuleudi » emezi he unan pa ganas ar Magnificat dirak Santez Elisabeth, ha pa zeuio eviti pred ar maro, he c'horf euruz ne jomo ket muioc'h eget hini he Mab da vreina er bez : sevel a raio leun a vuhez d'ar Baradoz, hag eno ema-hi azezet evel eur rouanez en tu dehou da Jezuz : *astitit regina a dextris suis*. Mari deuet da veza mamm Doue, he deus bet evit he argourou rouantelez an nenv hag an douar, rouantelez an Eled hag an dud : ha n'eo ket atao rouanez an hini a zo pried ar roue, mamm mab ar roue ?

Met, eur rouanez e vezo marteze dies deomp-ni pec'herien baour tostaat outi ! An ebet da gaut, rak Mari a zo hor mamm ivez. Ma 'z eo e gwirionez Eva mamm da gement hini a vev eus buhez an den, Mari a zo ken gwirion hag all mamm da gement hini a vev eus buhez ar c'hraz, p'eo gwir hon eus bet ar vuhez-ze dreizi evel m'hon eus bet ar vuhez all dre Eva. Jezuz e-unan a embannas ar wirionez-ze pa oa achu gantan labour prena 'r bed : edo stag ouz ar Groaz, ar groaz-ze, dres, hag a zo eur mell tam anezi dirazomp ; stag e oa eno gant tachou houarn : unan eus an tachou-se a weloc'h bremaik ; bez e oa gantan war e benn ar gurunenn spern-garo : an hini a vezo diskouezet deoc'h a-raok kwitaat an iliz-man ; ne oa eno nemetan, Mari ha sant Yann, hag e reas ouz Mari eur zell karantezus, hag e lavaras : « Va mamm, setu aze ho Mab » — hag e sellas ouz sant Yann : « Va Mab, Setu aze da Yamm ! » Hogen, dre ar gwad eo, n'eo ket 'ta, e teuomp da veza bugale hor c'herent : dre wad Jezuz eo e teuomp da veza bugale Jezuz. Sant Yann a voe badezet gant ar gwad a zivere eus kroaz Hor Zalver : ni a zo badezet gant an dour en deuz bet digant Jezuz galloud e wad ; met ar gwad-ze eus a biou en deus bet Jezuz anezan, nemed eus ar Werc'hez glorius Vari ? Hor mamm eo-hi eta, evel ma oa mamm da Jezuz, mamm da zant Yann !

O veza diskleriet dirazoc'h betek-hen ar galloud he deus Mari war galon he Mab, o veza diskouezet eo-hi hor rouanez hag hor mamm, eo aes deoc'h gwelet talvoudegez ar bedenn graet en iliz-man a-raok mont beteg iliz ar Galon-Zakr, rak, ma 'z eo Mari rouanez ar bed-holl, bez 'ez eo muioc'h c'hoaz hor rouanez d'eomp-ni !

Evel ma oa da genta ar bobl a Israel pobl muia karet

an Aotrou Doue, evel-se ar Frans a zo abaoe pell-zo pobl muia karet Hor Zalver Jezuz-Krist. Ha ne lavare ket gwec'hall ar re goz : « *Gesta Dei per Francos* : ar C'hallaoued eo soudarded Doue ». — Santez Jann Dark a roas da Jezuz ar rouantelez gonezet ganti war ar Zaozon, ha pa en em ziskouezas ar Galon-Zakr da Varc'harit Mari e c'houlennas ma vije konsakret dezan ar rouantelez, savet d'ezan eun iliz dispar e ker Bariz ha lakaet skeudenn e Galon war drapo ar vro, evit diskouez e oa e gwirionez roue Frans. Mar deo Jezuz roue Frans, ar Werc'hez ivez eo he rouanez : « *regnum Gallicæ, regnum Maricæ* ». Ar roue Louis XIII a ginnigas, e rouantelez da Vari ; Mari a ziskouezas alies ar joa he doa eus an enor graet dezi, oc'h en em ziskouez aliesoc'h e Franz, eged e bro all ebet : Lourd, ar Salett, Pontmain, teir gwech epad ar c'hantved diveza hag atao gant komzou a garantez evid ar Fransizien. Ar Franz n'en deus ket gedet an amzer a-vreman, avad, evit sevel eur palez d'he rouanez e ker Bariz. Livirit din, Bretoned, va breudeur, ha n'eo ket eur gwir balez a rouanez eo a zo aman ? Ah ! en hor bro Breiz-Izel, Mari he deus ivez ilizou, chapelioù, daoust hag eur rouanez n'he deus ket a vanerioù e pep korn euz he rouantelez ? E lod eus ar manerioù-ze a Vreiz-Izel, Mari a en em ziskouez d'eomp gant ar gurunenn a rouanez : E Rumengol, roet dezi gant hor roue koz Grallon, — chachet eo-hi bet d'ar Folgoat gant ar paour-kêz Salaün ar Foll, — an dud a vrezel hel lakas evit beza gward war vogerioù ar Porzou, er Chastell-Nevez, — evel eun itron karantezus e tigemer pedennou Tregeriz, e Kernitron ! Er Palud zoken, n'eo-hi c'hoas eno nemed eur plac'hig, harp ouz barlenn he mamm santez Anna, met ar gurunenn a lintr eno ive war he zal. Hon tadou, o veza sonjet e komzou al leor sakr : *astitit regina* ; ar rouanez a zo azezet en tu dehou d'ar roue, ganti eur vantell aour marellet a vein prisius... hon tadou o deus gwisket o rouanez gant saeou mein dantelezet ; savet o deus dezi tourioù uhel, hag a laka sabaatuet ar re a wel anezo : sabaatuet o klask gouzout petra eo ar souezusa, pe ijin ar vansonerien hag ar gizellerien, pe feiz ar Vretoned o kas war-zu ar Baradoz, ar bedenn vaen diwanet e kalon ar garreg, ha gwintet, uhel, uhel, etre an nenv hag an douar, evel eun testeni eus hor c'harantez birvidik evit Mari !

Ya, manerioù kaer he deus Mari e Breiz-Izel, met aman ! petra livirin ? Sellit kentoc'h, ha gwelit ! re verr ec'h en em gavin gant va c'homzou !... Ar pezh ne lavar ket ar pilierou uhel, ar garidou koant, ar prenecher gwer livet, a zo skrivet e istor ar Franz : eiz kant vloaz a zo e teu aman pobl Franz da bedi an Itron Varia, — pedenn ankenius pa vez an enebour war harzou ar Vro, pe an dispac'h o virvi en he c'hreiz ; pedenn a levnez pa ves distroet ar peoc'h. Eiz kant vloaz a zo abaoe m'eman kleier

Itron Varia Bariz o c'hervel, pa vez ezomm, bugale ar Franz da vont da zifenn o feiz hag o liberte, hag o mouez sakr a zave adarre drañt ha laouen warzu an nenvou pa zeue hor jeneraled da zigas aman an drapoioù gonezet war an enebourien ha da gana *Te Deum* ar Gonid ! Ar pabed, ar rouaned, an impalaered, prezidanted ar Republik hag o ministred a zo deuet aman, bep eil tro, evit enori rouanez ar Franz.

Digoromp an Testamant koz var bukez ar rouanez Ester. Ar roue Asuerus, hervez m'hel lennomp eno, a gondaonas d'ar maro pobl ar Juzevien a-bez. Den ne grede tostaat outañ evit goulenn truez, ken fuloret ma oa. Mont a rejont avat da balez ar rouanez : « C'houi, emezo, kit da gaout ar roue, rak ho karet a ra, bez ez oc'h ivez eus an hevelep gouenn ganeomp, hag en abeg da-ze, e vezimp arboellet ! » Mont a reas Ester betek he fried. Heman a oa kement a lufr en dro dezan ma vennas ar rouanez simpla ouz e welet. Met Asuerus a ziskennas prim eus e dron, touch a reas an hini a gare, gant e vaz aour a roue : « Ester, emezan, Ester, va c'harantez, n'eo ket graet evidoc'h al lezenn a zifenn dont betek ennon, goulennit ar pezh a girit ha pa vefe an hanter eus va rouantelez ! » Ar rouanez a c'houlennas ar vuhez evit he fobl, ha selaouet e voe.

Emaomp e palez hor rouanez, eur rouanez karantezus evel eur vamm, eur rouanez boazet da welet Doue e-unan o plega dirazi, lavaromp dezi eta c'hoant hor c'halonou : ar vuhez ivez a c'houlennomp evit ar Franz, ar vuhez e kreiz ar peoc'h ; buhez evit an eneoù a ya war bellaat diouz Doue war-zu ar maro peurbadus ; buhez evit ar c'horfou ivez rak ma ya bemdez war ziskar niver he zud, dre ma vez kaset aliesoc'h a hini, bep bloaz, d'ar bez eget d'ar mean-font !

En hor bro-ni e Breiz, o Mari, diouallit ar Feiz, dalc'hit start ar Groaz en hor c'hreiz ; selaouit pedenn hon Aotrou 'n Eskob a c'houlenn beleien niverus evit delc'her digor dor hon ilizou, ha mistri kristen evit ren hor skolioù. Eun Eskob a welan dirazon, eun Eskob breizad (1), eun Eskob santel, bet o prezeg ar Feiz en tu all d'ar mor ; e zaoulagad a zo o para warnon ha seblantout a ra lavaret din : « Pedit ivez ar Werc'hez, e brezoneg ma tigas Jezuz davedon kalz

..... a zaeou-du Breiz-Izel,
Rak mall a zo d'oc'h levet
O prezeg an Aviel
E bro ar bayaned !

Selaouit e bedenn, o Mari !

(1) An A. de Guébrant, Renner bras beleien ar Misionou diavêz-bro.

Selaouit ivez mouez al labourerien-douar a c'houlenn ma teufe Jezuz da venniga o farkeier evel ma vennigas an dour e eured Kana, evit ma vèzo eost puilh da vaga o bugale, niverus evel gwechall. Ma vennigo o ziegeziou, o tiouall enno ar yec'hed hag ar peoc'h ; ma vennigo o farreziou evit ma vezint sentus ouz o beleien, holl unanet e karantez Doue, oc'h en em zikour evit ober ar vad.

A-raok diskenn eus ar gador, va lezit da lavaret, o Mari em eus hirio evel eur merk e vezoc'h eun alvokadez vat evidomp. Breman eun ugent vloaz bennag e oa 'r brezel en e wasa, e Franz, enep Doue. Eun den fallakr en doa klevet lavaret, emichanz, eo :

Ar Brezoneg hag ar Feiz
Breur ha c'hoar e Breiz.

Eur zonz yut a dremenas en e spered : « Mougomp, emezan, mougomp ar brezoneg en ilizou, hag ar Feiz a gouezo en he foull !... Ema 'r prenved o peurgrignat e eskern ha padal, eur beleg breizad a zo hirio, e iliz-veur Itron Varia Bariz o prezeg e brezoneg !

Bennoz deoc'h Itron Varia ! Kendalc'hit da bedi evidomp kalon ho Mab Jezuz, ma 'z aimp eun dervez da gana ho meuleudi en ho palez eus an Nenvou : ar c'hrazze a c'houlennan evidomp holl, gant ho pennoz, Aotrou 'n Eskob.

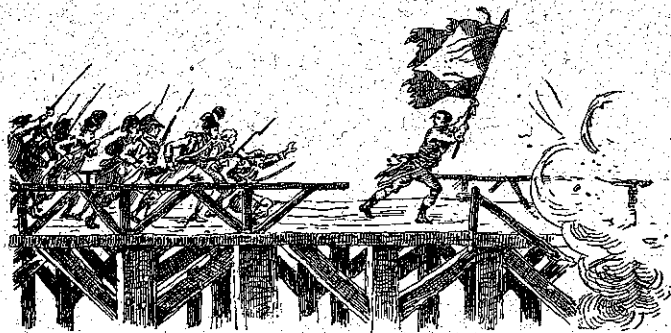
Evel-se bezet graet.

FANCH GWITE

Pa zigorer kazetennou koz ar vro e vez kavet enno c'hoaz, a-wechou, traou hag a daly ar boan o zenna ac'hano da rei da lenn da dud an amzer-man ; evelse, n'eus ket pell, en eur zellet ouz *La mosaïque de l'Ouest*, moulet, a gredan, en Naoned, ha renet gant E. Souvestre, eus a Vontroulez, e kavis eno, — p 192 eus ar bloaz 1846-47, — eur pennad-skrid diwar benn eur zoudard koz, bet mac'hagnet epad brezelioù an dispac'h, hanvet Fanch (1), ha ginidik eus a Witevede. Henman a oa e Arkol, en Itali-uhela, d'ar 15, 16 ha 17 a viz kerzu 1796 pa deuas Bonaparte gant e 15.000 den hebken a-benn da drec'hi eno an Autrichianed a oa 40.000 anezo. An Autrichianed a oa war dosenn Caldiera ; ar Fransizien a oa izeloc'hik, en eur palud bras, treuzet hebken gant

(1) E hano badiziant a anavezomp ha netra ken ; daoust hag unan bennak e Gwite a c'helle kaout ivez hano-familh an den kalonek-ze ha lavaret d'omp eus a be-seurt keriadenn e oa ginidik ?

daou chaoser. D'an devez kenta, dioc'htu, Bonaparte o welet e venne e c'hwazed fallgaloni a gemeras eun drapo en e zourn hag en eur zovel anezan er vann e redas betek pont Arkol ; e zoudarded, ouz e welet, a za-

vas ar gwad d'o fenn hag a gerzas d'e heul, met an trec'h ne jomas ket gant ar Fransizien evit an dra-ze ; gwech e c'hellent mont a-raok, gwech e rankent dont war o c'hiz, ha setu ma teuas eur zonzj all e penn Bonaparte : dibaba a eure etouez e zoudarded war vare'h ar 25 gwella, — Fanch' a oa unan anezo, — hag e roas urz d'ezo da vont, epad an noz, gant 12 trompilh, d'en em guzat, a-raok goulou deiz, etouez elestr eur palud all a oa a drevn kein an enebourien ; ar pemp war-nugent-ze a oa graet o c'haonv a c'hellit kredi, ha ne c'hellent gorto- toz nemed ar maro p'eo gwir e sailhent e kreiz an enebourien hep gellout gedal skoazell digant den eus o c'hostezenn, e doare ebet !

Dal ma tarzas an deiz e lammjont eus a-douez elestr ar palud, o zrompilhous o seni ken a strake, o c'hezeg o kerzet d'an daou lamm, o c'hlezeier en noaz ganto, ha gant an dra-ze c'hoaz e youc'hent ar pez ma c'hell- lent ; an Autrichianed bouzaret ganto a gredas raktal edo holl zoudarded war warc'h ar Fransizien war o seuliou ha ken strafuilhet e oant ma ne ouient ket ken e pe du lamm ; neuze dres, ar jeneral Augereau a en em daolas warno ivez dioc'h an tu all hag a reas d'ezo eur gwaska skrijus : trec'het oa an Autrichianed, met eus ar 25 soudard keaz kaset gant Bonaparte da sponta an enebourien 15 anezo a voe lazet war an taol hag hini ebet ne jomas heb beza glazet : « Evidoun-me, a lavare Fanch, en eur ziskouez e zourn mac'hagnef, em eus kollet tri bez eno, met n'em eus ket a geuz d'ezo hag eur c'holl bihan int, hep mar ebet, e-skoaz ar viktor gaer hon eus gounezet ! »

G. P.

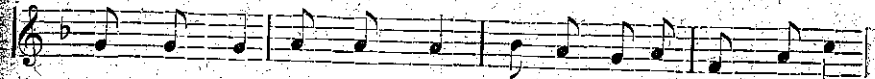
Yannig an difouper neiziou

Eur zôn goz evit ar vugale, anavezet, e Leon, Kerne ha Treger

Allegretto.

Ka- vet 'peuz da zaout 'ta, Yan- nig, Ka- vet 'peuz da zaout 'ta ?

N'e 'm eus ket, ne 'm eus ket, Gwel-loc'h 'ge-to 'm eus ka- vet,

Ne 'm eus ket, ne 'm eus ket Gwel-loc'h 'ge-to 'm eus ka- vet.

1
Kavet 'peus da zaout 'ta Yannig,
Kavet 'peus da zaout 'ta ?
— Ne 'm eus ket, ne 'm eus ket, } bis.
Gwelloc'h 'geto 'm eus kavet.

2
Petra 'peus kavet 'ta, Yannig,
Petra 'peus kavet 'ta ?
— Eun neiz pig, eun neiz bran, } bis.
Hag eun neizig laouenan.

3
Pe seurt viou 'z' enno 'ta, Yannig,
Pe seurt viou 'z' enno 'ta ?
— Unan ruz, unan gwenh, } bis.
Uan glaz, unan melen.

4
Digas d'in unan 'ta, Yannig,
Digas d'in unan 'ta ?
— Ne roin ket, ne roin ket, } bis.
Ar re-ze 'zo 'vit ma gwreg.

5
Pe seurt gwreg e peus 'ta, Yannig,
Pe seurt gwreg e peus 'ta ?
— Unan vihan, unan deo, } bis.
Hag a zao e mare vrao.

6
Da bet eur e sao 'ta, Yannig,
Da bet eur e sao 'ta ?
— Etre dek heur ha kresieiz, } bis.
Sao ar big diwar he neiz.

7
Pe seurt soubenn 'ra 'ta, Yannig,
Pe seurt soubenn 'ra 'ta ?
Soubenn pesk, soubenn fresk, } bis.
Soubenn vijil alies.

Miliner Lenndoun ha Brenniger an Arvor

An holl a dle mervel, ar roue evel ar mesaer, ar paour evel ar pinvidik, an den yaouank evel an den koz, ar brenniger evel ar miliner.

N'ez eus ket c'hoaz kant vloaz abaoe, daou zen, skoet gant ar maro er memez deiz hag er memez eur, a oa o nijal a-dreuz an ear, o vont da lez-varn an Aotrou Doue.

« Sell 'ta Fanch! a lavaras ar brenniger, te a zo maro ive! Goulskoude te a oa eur paotr krenv ha yaouank c'hoaz. N'out bet morse klanv. Penaos eo deuet ken abred ar maro d'it? » — « Ah! a respontas Fanch, ar maro ne c'houlenn ket diganeomp peur hon eus c'hoant da vervel. Hor samma a ra pa zonzomp nebeuta. Me a oa o sevel ar mean-milin evit e gempenn, pa dorras ar gordenn, hag oun bet paket dindan ar mean ha lazet. » — « Ha te, Yann, penaos out maro? Te a oa ive eur paotr krenv ha yac'h. Disul em eus da welet en oferen-bred, ha n'edo ket liou ar marc varnout. » — « Ya sur, eme Yann, yac'h pesk 'oan disul, met dilun en aod, oun bet glebiet gant ar glao ha gant ar mor, hag oc'h en em gaout er gear, e krogas ar boan-gof ennon, hag abenn antronoz vintin 'oan maro. » — « Mat, eme Fanch ar miliner, gwelomp breman ha ni a c'hello en em denna pa 'z aimp dirag hor Barner. Den ebet n'eo didamall, ha me am eus grêt meur a daol fall, ha te ive marteze. N'oun ket dinec'h, rak bremaik, pa vo goulennet diganen peement a vleud a zalc'hen war bep sac'had, am bezo rebechou, sklear eo. Rak, leun houman, an hanaf-man, a gemeren, hag a-wechou ouspenn. Gwall vras e vo kavet, hag e gwirionez, re vras eo, hen anzao a ran breman. » — « Met, a lavaras Yann ar brenniger, ma sentez ouzin, n'ez pezo ket a rebechou. Me am eus digaset ganen ar skudell-goad a zerviche d'in da werza va brènnig. Leun houman a roen evit eur gwenneg. Ro d'in da hanaf, ha kemer va skudell. Te a lavaro e kemeres eur skudellad vleud war bep sac'had malet, ha me a lavaro e roen eun hanafad brènnig evit eur gwenneg. » — « Te ez peus ijin ha spered lemm, a lavaras ar miliner. Greomp evelse, hag e vo aes d'omp en em zifenn. »

Kendele'her a rajont da nija! ha da bignat dre an ear, hag oc'h en em gavjont e kichen ti zant Per, porzier ar Baradoz. « Aotrou sant Per, a lavarjont, aman ez eus en em gavet daou Vreizad evit beza barnet. » — « Mat, eme zant Per. Petra oac'h war an douar? Peseurt micher ho poa? » — « Me, a lavaras unan, me a oa brenniger. » — « Petra eo an dra-ze, brenniger? » — « Oh! aotrou sant Per, eur vicher fall a-walc'h am oa, ha poan-nius, m'hen lavar deoc'h. Labour tenn, ha nebeut da

c'hounit. Ar brènnig a zo anevaled bihan, eur grogen war o c'hein, hag a vez stag ouz ar refer. Me o distage hag o gwerze da c'houde. Mat int d'an dud, mat int d'an houndi ha mat d'ar moc'h. » — « A-walc'h evit eur pennad. Hag egile, an hini a zo deuet ganez, petra rea? » — « Me a oa miliner, aotrou sant Per. » — Neuze ez pezo poan oc'h en em denna gant an Aotrou Doue, rak stang eo ar vilinerien a vez koundaonet d'an ifern. » — « Ne lavaran ket nann, aotrou sant Per. Evelato, arak beza koundaonet, e rankin beza selaouet. Ma 'z eus laeron etouez ar vilinerien, ez eus ive tud onest. Sellit, aotrou sant Per, setu aman va muzul. Ne gemeren nemet leun houman, ar skudell-man, war bep sac'had a valen. » Ha sant Per sellet gant evez-ouz ar skudell-goad ha lavaret: « E gwirionez, ne gemeres ket kalz, ha n'out ket henvel ouz da genvreudeur. Te a zo eur miliner onest. Me a lavaro ger evidout d'an Aotrou Doue, ha fisianz am eus ez aio mat an traou. » Ha te, brenniger, penaos e peus gret? Penos e werzes da vrennig? » — « Me, aotrou sant Per, evel am eus lavaret d'eoc'h bremaik, goude kemeret kalz poan, a c'houneze nebeut. Gwelit an hanaf vras-man. Leun houman a roen evit eur gwenneg, ha pa c'hellen gounit pemp pe c'hwec'h gwenneg bemdez, e vezen eürus. » — « Mat eo, eme zant Per, gwelet a ran n'e ket eul laer a zo dirazon. Hag ouspenn, ar besketerien a-blij d'in. Me zo bet pesketour ive, hag evidout e kemeren kalz poan evit gounit nebeut. »

Ha sant Per a yeas da gaout an Aotrou Doue da lavaret d'ezan eur ger bennak goustadik. An Aotrou Doue a vouse'hoarzas, hag oc'h en em drei ouz ar miliner hag ar brenniger, e lavaras d'ezo: « Eur pennad purkator ho pezo d'ober, rak meur a bec'had bihan a zo o stla-beza hoc'h eneo; met ne jomot ket gwall bell, ha da c'houde me ho tigemero er Baradoz. »

Ar miliner hag ar brenniger a voe laouen meurbet o klevet ar c'homzou-ze, rak aon bras o doa da veza koundaonet d'an ifern. « Anez da ijin, a lavaras ar miliner d'e vignon, ne c'houzoun ket penos e vije bet gret ousomp. Me da drugarekaio epad an holl amzer. »

Yann.

BUHEZ BREIZ

Revue bilingue d'action bretonne. — Parait chaque mois.

Abonnement : 12 francs. — Le Numéro : 1 fr. 25.

S'adresser à M. J. OLLIVIER, administrateur, 17, rue de Brest, Larderneau. Compte chèques postaux : C. C. 3.248 Rennes.

Trede Kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg

- I. — Petra a dle eur bugel da ober : araog, epad ha goude ar 'skol-gatekiz? — **15 poent ar respont :**
- II. — a) An elez mat; 1) petra a reont evit Doue?
2) Petra a reont evidomp? — **10 poent ar respont.**
b) An elez fall: 1) ar pez a reont a enep d'eomp;
2) Penaoz o c'has diwar hon tro? — **10 poent ar respont.**
c) An elez hag an dud: 1) Pe seurt kemm a zo etrezo?
2) Penaoz e kastizas Doue pec'hed an elez ha penaoz e kastizas pec'hed an dud? — **10 poent ar respont.**
- III. — Skrivit e berr gomzou. — 20 linenn d'an hirra, — ar pez a anavezit, hervez an Aviel, war ginivelez ar Mabig Jezuz ha diskouezet ar c'henteliou kaer a c'hellit da denna ac'hanô. — **15 poent ar respont.**
- IV. — a) Piou en deus gwir da zeski d'eomp al lezenn gristen? — **10 poent ar respont.**
b) Pere eo hon deveriou e kenver ar Pab? — **10 poent ar respont.**
c) Penaoz e vezer staget ha distaget diouz an Iliz? — **10 poent ar respont.**
- V. — 1) Evit tremen gwella ar zul, evit gloar Doue ha mad an ene, petra a dlefe eur c'risten da ober 1) en eur vro hag ez eus beleien enni. — **10 poent ar respont.**
2) En eun enezenn, beleg ebet enni, pa deu ker fall ar mor ma ne c'heller ket mont anezi d'an douar bras. — **10 poent ar respont.**
- VI. — Petra dle tud an ti hag an amezeien da ober.
1) Pa vez digaset an Aotrou da unan klanv? — **10 poent ar respont.**
2) Pa vez nouet an hini klanv? — **10 poent ar respont.**
3) Pa varv ar c'hlanvour? — **10 poent ar respont.**
- VII. — Ar c'hiz kristen da lenn bemdez, dioc'h an noz **Buhez ar Zent** ha levriou mat all ha da lavaret goudeze ar pedennou e kominun he deus dalc'het ar feiz krenv en hor bro.
1) Penaoz an dra-ze? Displegit. — **10 poent ar respont.**
2) Perag eo aet ar c'hiz-ze war ziskar e parrezioù a zo? — **10 poent ar respont.**
3) Petra a zo deut da heul? — **10 poent ar respont.**
4) Petra a dleit da ober evit ma chomo ar c'hiz vat-se en ho ti? — **10 poent ar respont.**

**

100 LEVR, nevez flamm, war o c'henta lamm, a zo kinniget d'ar gwella labourioù ha levr an hini a c'hounezo ar priz kenta a dalvezo 30 lur.

BUGALE. — Digasit ho labourioù kerkent ha ma vezint graet; ar re zivezata a dle en em'gaout abenn an 20 a viz Maë.

Va adres eo : **Monsieur l'abbé MARTIN**, vicaire à Saint-Renan (Finistère).

LEORIOU NEVEZ

GURVAN, ar marc'heg estranjour, mister gant **Tanguy Malmanche**. (1) *Ad. Le Goaziou, leorier e Kemper.*

L'auteur de ce mystère dont le cachet nettement celtique éclate dans l'étrangeté même du sujet est manifestement un écrivain de race et un poète de mérite. Sa langue est d'une souplesse sans égale et l'aisance avec laquelle elle se joue des difficultés démolit, une fois de plus, la légende stupide qui veut faire du breton un idiome appauvri et exangue. La poésie coule à pleins bords d'un bout à l'autre de ce travail et certaines scènes, en particulier, se distinguent par une profusion, j'allais dire une débauche d'images dont on trouverait malaisément l'équivalent ailleurs.

Les personnages sont très vivants, et les caractères tant de premier que de second plan sont dessinés de main de maître, parfois d'un trait unique qui les met d'emblée en lumière.

Il y a de quoi raffoler du vieux parler des aïeux quand on voit de quoi il est capable, quand on sait l'employer.

Il me semble toutefois que cette exubérance de lyrisme et cette richesse de coloris si remarquables dans *Gurvan* dénotent un talent trop peu discipliné et que l'auteur de cette œuvre gagnerait à endiguer davantage sa verve débordante dans les limites d'un plan moins élastique. Autre chose : ce qui constitue l'âme même de la tragédie, je veux dire la lutte intérieure, le conflit des sentiments, ce que j'appellerais la bataille du dedans, n'est pas assez accusé ici. Aziliz est dans ce mystère, le personnage foncièrement dramatique et malheureusement, n'a été, à mon avis, étudié que de surface, en sorte que ce qui devrait servir comme de pivot à l'action n'a tout juste qu'une valeur d'épisode. Je crois que c'est la faute du sujet bien plus que celle de l'auteur. Mais il y a lieu, ce me semble, de généraliser ce reproche, et *Mouez ar Gwoid* le mérite également.

Une œuvre dramatique est dans le domaine des lettres ce qu'il y a de plus difficile à réussir et il faut, dans un travail de cette nature, des qualités d'observation et pénétration psychologique que peu d'auteurs peuvent se vanter de posséder.

Quant au « *Peurbadelez* » c'est un chef-d'œuvre en même temps qu'un hors-d'œuvre. Au point de vue moral, je crains pour certaines imaginations jeunes et certaines consciences délicates la représentation de quelques tableaux de la fin du drame.

En somme, Tanguy Malmanche s'est révélé écrivain et poète et on peut beaucoup attendre de lui pour la renaissance des lettres bretonnes et l'enracinement de la foi chez nous, s'il sait brider ses facultés et choisir ses sujets.

J. L'HELGOUALC'H

(1) Ginidik eus a vaner ar Rest, e Plabennec.

KELEIER AR MIZ

EUR GOUEL BREZONEK E SKOLACH KASTELL-PAOL

Ma vije bet Combes, — Doue ker pardono ! — e skollach Kastell-Paol, d'ar 14 a viz ebrel, diveza, e holl eskern sec'h o divije straket gant ar goñnar, sur awal'h, rak hen hag a felle d'ezan mouga hor yez, en divije gwelet eur gouel brezonek penn-da-benn en eur skol savet evit deski galleg, gregach, latin ha saozneg: tra vantrus evitan, heb mar ebet! Eur c'hoariadeg vrezonek en eur skolach! Ya! va mignoned, setu ar pezh hon eus gwelet d'ar zadorn da noz, dere'hent an eil sul goude Pask, e skolach Kastell-Paol; met dishenvel diouz Combes hag e genseurted, gant plijadur eo hon eus her gwelet, rak daoust ma karomp Bro-C'hall hag ar galleg, ni a oar evelato ez omp Bretoned, hag e kav d'eomp e karimp gwelloc'h ar Franz, ec'h anavezimp sklêroc'h hor galleg, ma karomp, evel m'eo red, hor Bro Breiz-Izel ha ma teskomp mat hor brezoneg, ar yez kaer-ze deuet d'eomp, a rumm da rumm, evel eun tenzor, digant hon tud koz.

Lennerien « Feiz ha Breiz » a zo bet laouen o c'houzout e vez desket breman ar brezoneg er skoliou bras; setu perag e kasan d'ezou eun diverra eus ar gouel kiniget gant skolaerien Kastell-Paol da vignoned ar brezoneg hag er penn-kenta d'an Aotrou Mésquen, rener ar skolach.

Goude eur bedenn hag eur c'hantik d'ar Werc'hez: « Pegen kaer ez eo Mamm Jezuz! » ar c'hoariadeg a zigor dre ar ganaouenn.

Eun dudi eo evit hon diskouarn klevet Louis ar Berr o tisplega deomp kenteliou Tintin Anna: « Bezit fur hag ho pezo plijadur! » Louis n'eo ket hir an tamm anezan c'hoaz, met kana a ra evel eun eostig.

Mouez J. Person n'eo ket ker skiltrus: izel eo evel hini eur prezeger, rak d'ar vugaligou, bodet en dro d'ezan, an tad koz a zo o kanan: « Doue desket d'ar vugale ! »

Gant J. Tanguy ar c'han a zo bras ivez: klevet a reomp gantan hirvoudou ar skolaer Erwanig kroget ennan kienved ar gêr, mall gantan da veza digabestret « ma fringo, ma lampo... evel eun ebeul pennfollet ! »

Ni ivez a deu c'hoant d'eomp da fringal ha da lammet gant ar c'hoarz pa glevomp Erwan Messenger o tistaga eur rimadell eus ar re farsusa: « Saoutus Perus sklêrus » istor an dro gamm c'hoariet da Ber Sklear, eur genaoueg eus a Bont-Kinon, gant ar sorsêr Luther a oar lenn an « Nigroumans ».

Met, setu ar gwella tamm eus ar gouel: « Kolas medesin »; eur pezh-c'hoari fentus eo hag a laka dirag hon daoulagad eur medesin hep labour, pôtr yaouank koz ha ne oar ger brezoneg ebet; e-vevel Kolas, avat, eur potr diluiet a gar e vrezoneg gwelloc'h eget ne gomz e c'halleg saout. Eun dervez m'edo ar medesin o pourmen, tri den a deu d'her c'hask hag a fell d'ezou beza louzaouet raktal; Kolas, hag en deus kalz a galon vat ha muioc'h c'hoaz a fizianz ennan e-unan, a zigemer ar glanvourien evel pa ve medesin hag a laka e graban war o arc'hant; met p'eo dizro ar gwir vedesin e tistro ivez ar glanvourien d'en em glemm eus al louzou ha da gemeret o arc'hant: a-raok mont kuit avat e paeont ar pôtr yaouank koz gant meur a daol baz ha Kolas a zikour anezo el labour-ze.

An diverra-man a ziskouez pegen laouen hon eus c'hoarzet gant an holl c'hoarierien: Yv. Messenger (medesin), J. Person (Kolas), A. Laurent, L. Berr, F. Guivarc'h, (ar glanvourien).

Evit diskuiza eus an tamm c'hoarzin-man, daou varz a deuas da ganan d'eomp meuleudi o bro

« **Kaer an Arvor**, eme Laurans ar Sann;

« **Kaer ar menez**, eme E. ar Ru,

Ha ni holl, evit achui, a gam, en hor sav, hor c'harantez evit hor Bro:

« O Breiz ma Bro, me gar ma Bro ! »

VLANDEREN, eur gazetenn eus a Vrussel, en he niverenn eus ar 24 a viz meur-1923, a embanne ar gwirioneziou-man skrivet gant T. V. de Rencoux:

Dès que les classes dirigeantes cessent de communiquer avec la masse, elles cessent de remplir la fonction qui leur est propre.

La population flamande n'a donc rien à gagner à la formation, dans son sein, d'une élite d'expression française — l'expérience ne l'a que trop démontré — tandis qu'elle a tout à gagner à la formation d'une élite d'expression flamande. Non seulement cette formation est la seule qui soit compatible avec son avenir, mais aussi avec les données de la réalité et des progrès à réaliser.

C'est pour ce motif d'intérêt suprême que le peuple flamand doit pouvoir trouver cette formation dans la création d'un enseignement supérieur, donné dans sa langue.

...Dès lors... à quoi peut lui servir l'Université française de Gand, si l'enseignement n'y est pas donné dans sa langue?

N'eus ket a ziou vro er bed, m'oarvat, ken henvel hag hor Breiz-ni hag ar Beljik; diou vro vihan ha pinvidik bras int o diou; diou vro gatolik, o diou, ha diou vro hag e komzer diou yez dishenvel enno o diou: ar fla-

maneg hag ar galleg, er Beljik; ar brezoneg hag ar galleg, e Breiz; kemm a deu avat etre an diou vro, pa weler pegen harpet eo ar flamaneg er Beljik ha pegen dilezet eo, c'hoaz, ar brezoneg e Breiz.

Er miziou tremen ez eus bet eur freuz difreuz gant ar C'hallaoued, er Beljik, o klask miret ouz ar flamaneg da vont da vestr-da skol-veur Gent; Flamaniz a glaske rei lamm d'ar galleg, eno, evit lakat o yez, en e lec'h, evel n'eo dleet: « Oh ! eme ar C'hallaoued, ober kement all a zo ober eun torfed a eneb ar spered ! » Evel ma vije holl spered ar bed ganto eo ! An deputeed, daoust d'o youc'herez, n'o deus ket graet o lavarou outo ha gant 89 mouez a eneb 85 o deus votet evit ma vije ar flamaneg da genta e skol-veur Gent; ar zenatourien, gwas a pez a zo, a zo bet 76 anezo a du gant, ar galleg hag 58 hebken en e eneb d'an 20 a viz meurz diweza. Flamaniz, a c'hellit kredi, n'emaint ket o vont da fallgaloni evit kement-se; ar yezou koulz hag an dud a zo mat lakat anezou da chom en o renk pa vez re holl a zipac'hao ganto !

Pegoulz e voto deputeed ha senatourien Breiz evit ma vo savet eur skol-veur, en hor bro, hag en devezo ar brezoneg ar renk kenta enni ? Pa ouezo ar Vretoned klask o mad o-unan a-raok hini o nesa !

Ha pa devoio an dra-ze da veza gwir daoust hag eun dra bennak a gollo ar Frans ?

Pegoulz ez a gwelloc'h an traou en dro, en eur vro, ma n'eo ket pa vez miret gwirioù an holl enni eo ?

Ar galleg en deus gwir da veva, met ar brezoneg koulz hag ar flamaneg hag an holl yezou all a zo er bed o deus kement all !

Ra chomo peb hini en e renk.

Al Leanezed gwenn hag ar brezoneg. — An A. Duparc a zo, en deiziou-man, oc'h ober tro Gorre-Leon; e Kleder, al Leanezed gwenn o deus laket o merc'hed bihan da ganan d'ezan ar ganaouenn gaer-man savet gant unan anezou :

Bugale Kleder d'an Aotrou 'n Eskob

War don : *Pegen kaer ez eo Mamm Jesus.*

Diskan.

Gant hor Patron, 'n Aotrou sant Per,
Meulomp holl, bugale Kleder,
Meulomp hon tad, Eskob-Kemper !

O Aotrou 'n-Eskob er skol-ma
C'houi deu hirio d'hor benniga,
Pebez enor, pebez joa !

Pell a oa edomp o c'hortoz
Ho pizit a zougo bennoz
D'hor skol nevez ker brao, ker kloz !

Aman 'ni z'esko gant respet
Ar c'henteliou bemdez desket
Vit chom kristen, breizad hepred !

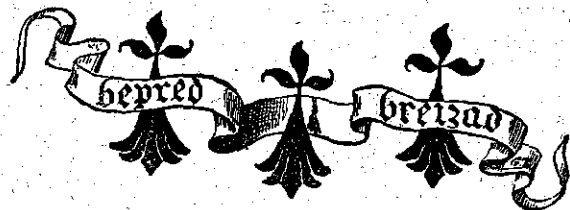
Penaoz 'ta ho trugarekat
Vit ar grasou eus an dibab
Deuet d'eomp dreizoc'h, hon tad mat.

Kennerzet dre ar zakramant
Ni valeo dispont breman
War eun « dre nerz ar Spered glan »

Ni a bedo leun a fisianz
'Vidoc'h gant kalz a revezans
Itron Varia 'n Esperans.

Ha ni 'gano, gwir Glederiz
Ha gwir vugale an Iliz
« Meulet ra vezo Jezuz-Krist ! »

Ar c'hellit kredi, an Aotrou 'n Eskob a gemeras tro ac'hano da veuli ar brezoneg a dle beza digoret frank d'ezan d'oriou holl skoltou ar Vro, n'eo ket hepken ar re diwar ar maez met ivez re ar c'hêriou, na petra 'ta : eur breizad a dle gouzout brezoneg evel ma tle eul laous gouzout kana. Yec'hed ha buhez hir d'an Aotrou 'n Eskob ha meuleudi da skol gristen mere'hed Kleder evit ar skouer vat he deus roet o lakat ar brezoneg er renk a enor; deski galleg a zo mat, dreist-holl pa vez desket dre ar brezoneg, ha pa ne deu ket an hini a oar anezan da gaout mez o komz yez kaer e vro e zeskas war barlenn e vamm !

DIVINADENNOU

I. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ EBREL

I. Eur fore'h. — II. Eun trebez

III. 'Peus' met lakat da benn e kreiz
Hag e' ouezi anaout e c'har gleiz.

IV. Abalamour en hanv e vez lezet digor an norion hag e c'hell dont da domma e kichen an tan hag er goanv e vez serret an noriou hag e rank chom da gousket er maez.

V. Evit kaout bemdez bara fresk ; ar bara eiz dez a o'hellfe lueda.

DIVINADENNOU MIZ MAE

I. Petra ra d'e vreur sevel pa ziskenn e-unan ?

20 p. ar r. Digaset gant Youennig ar Bras Briec.

II. Petra'ra tri filip war eun doenn
Pa vez an amzer digoc'henn ?

20 p. ar r. Digaset gant eur poir yaouank eus a Rosnoen.

III. Pe seurt kemm a zo e miz mae
Etre eun danvad war eur c'hae
Hag eur c'holc'hed 'n eur gwele gae ?

20 p. ar r. Digaset gant Maoutig Eusa.

IV. Ober e giz ma karomp er bed ma
Tri dra a zo atao ouz hon heulia.

20 p. ar r. Digaset gant Clet Coz. Cleden Cap-Sizun.

V. — Skrivit tri ger brezonek hag unan galleg, peder lizerenn e peb hini anezo, an eil war gorre egile, en eun heveler doare ma vezo getlet o leun eus a gleiz da rehou hag eus an nec'h d'an traon.

- ❖ ❖ ❖ Hano unan perc'hennet gant Breiziz
- ❖ ❖ ❖ Hano eun dra perc'hennet gant an evn.
- ❖ ❖ ❖ Hano eur ger e kresteiz ar Frans.
- ❖ ❖ ❖ Henman kalz tud a zo henvel ontan.

20 p. ar r. Digaset gant I. P. Moal Tregarc'h.

Digas ar responchou - berr, dre renk, hebar goulennoù, - hag an divinadennoù nevez a gavfet, a-benn ar 25 eur ar miz da :
M. le Directeur du *Feiz ha Breiz*, Plouguerneau (Finistère.)

Er miz a zeu e roimp hanoioù goudeic'hen miz meur-z ha miz ebrel.

DIHUNAMB !

Dastumaden miziek groett aveit breihiz er Morbihan

PRIZIEU. — Un Niverenn : **dek blank.** — Er Bléad :
Eit Breih : **20 real** ; Eit Bro Frans : **2 skeuid** ;
Eit er broïeu aral : **7 livr.** — Skriva 54, rue de la
Comédie, LORIENT.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONEZ

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Sonioù — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (Fⁱⁿ) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION

Fr. GEORGELIN, 4, rue du Château, Brest

CHÈQUES POSTAUX c/c 44-40 RENNES

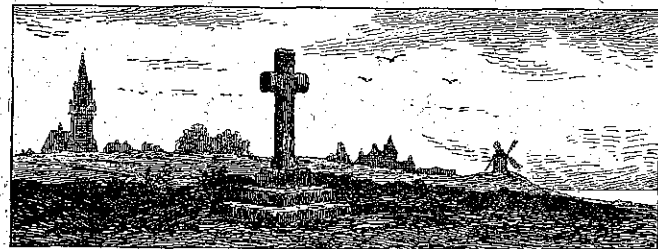
ABONNEMENTS

Bretagne	6 f. l'an
France	7 f. l'an
Etranger	8 f. l'an
Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.)	5 f. l'an

PUBLICITE

<i>Toutes les insertions sont faites à l'année</i>	
Une page entière	300 fr.
Une demi-page	175 fr.
Un quart de page	100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Suliou ar miz. — Emzao breizek, E. A. M. — Ar brezoneg er skolioù, J. U. — Doue anavezet dre ar garantez, J. L. M. — Kastell, Kervilin, G. P. — Hor mignou-
ned al labourer, AL LABOURER. — Yann e Vamm, YANN. —
Breiz, YVONIG PICARD. — Monig ebarz ar punz koz, J.-L. DIR-
LEMM. — Ar ster, J. L'HELGOUACH, O. M. I. — Keleier ar miz,
GWELTAS. — *Bleun-Brug.* — Divinadennoù, PER HA PAOL.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ MEZEVEN

3 a viz Mezeven. — II° sul goude ar Pantekost ; ober a rear hizio sul ar Zakramant bras ; an ofis p. 436 e lev'r an A. Uguen.

8 a viz Mezeven. — Kalon Zakr Jezuz. Gouel devozion, p. 694.

10 a viz Mezeven. — III° sul goude ar Pantekost ; ober a rear hizio sul ar Zakramant bihan, p. 694.

17 a viz Mezeven. — IVe sul goude ar Pantekost, p. 454.

24 a viz Mezeven. — V^e sul goude ar Pantekost: Gouel Yann, p. 699.

SAKRAMANT AN AOTER, MEULET RA VEZO !

Va c'horf a zo e gwirionez-
eur vagadurez ha va gwad a zo
e gwirionez eun evach.

St Yann VI. 56.

Ar gristenien a anavez korf ar C'hris ma kemeront preder da veza o-unan korf ar C'hris. Ra deuint da veza korf ar C'hris ma fell d'ezo e vefe. Spered ar C'hris enno. N'eus nemet korf ar C'hris hag e vefe Spered ar C'hris o veva ennan. Ententit mat an dra-man, va breudeur. Te a zo den, eur spered az peus hag eur c'horf az peus; me a c'halv spered an ene-ze a ra d'it beza den, rag eur c'horf hag eun ene a zo oc'h ober ac'hanout; eur spered az peus ha ne c'helles ket e welet hag eur c'horf az peus hag a c'helles gwelet. Lavâr d'in pehini anezo o daou a laka egile da veza beo? Daoust ha a zo o rei buhez d'az spered pe da spered eo a zo o rei buhez d'az korf? Kement den a zo beo a c'hell respont d'ar goulenñ-ze, ha ne gav ket d'in e vefe eur gwir vuhez en hini ne c'hell ket hen ober. Mat, petra lavar an hini a zo beo? Hep mar ebed, emezan, va c'horf a deu buhez d'ezan digant va spered. Ha c'hoant az peus ivez da veva eus Spered ar C'hris, bez neuze eul lodenn eus korf ar C'hris.

Daoust ha da spered-te eo a laka va c'horf-me da veza beo? Nan, hep mar ebed; va spered-me eo a ro buhez d'am c'horf-me ha da spered-te eo a ro buhez d'az korf-te; evelse ivez, korf ar C'hris ne c'hell beva nemed eus Spered ar C'hris; setu perag eo e teu an Abostol Sant Paol, en eur gomz d'empoeus ar bara-ze, da lavaret kement-man: « Ni a zo holl eur bara hepken hag eur c'horf hepken! » O sakramant a drugarez, o merk a unvaniez, o ere a garantez! An hini en deus c'hoant da veva a oar e pelec'h e vevo hag e pelec'h e kavo peadra da veva. Ra dostafo, ra gredo, ra gemero e renk er c'horf evit kaout e lod er vuhez; ra jomo stag, ha stag mat, ouz an izili all; arabad eo d'ezan beza eun ezel brein a vije red e drouc'ha pe eun ezel mac'hagnet a vije mez e welet; ra vezo kaer; ra vezo graet mat; ra vezo yac'h; ra jomo stag ouz ar c'horf; ra vevo gant Doue hag evit Doue; ra labouro breman war an douar evit gelleut ren divezatoc'h er baradoz.

(Tennet eus prezegennou **Sant Augustin, Eskob**).

LA FRANCE ET LA LANGUE DES HEROS BRETONS

De la publicité, du bruit. Il nous en faut à tout prix: pas de réussite sans cela. Il faudra crier fort, hurler, rugir. Petit moyen pour une grande cause, mais l'esprit de notre âge est petit. Il faut se mettre à sa portée. Quand la partie dirigeante de l'élite française sera bien convaincue de ceci: que la langue des héros bretons, celle qu'ils parlaient à Dixmude, en Champagne, en Artois, en se lançant vers les assauts mortels, il est juste et convenable qu'elle soit enseignée dans leurs écoles, — notre cause sera gagnée.

J. P. CALLOCH,
Bleimor.

Diwarbenn an Emzao breizek

Hor c'henlabourer mat Erwan ar Moal o veza lennet e « Breiz Atao », kelaouenn « Yaouankiz Breiz » eur varnedigez diwarbenn ar pennadou skrid moulet gantan e niverennou Feiz ha Breiz diweza, hor ped da staga outo ar pennad all man hag a c'hellfed da gloza evellen: Bezit Breizad kement ha ma karoc'h gant ma vezoc'h kristen kement all!

Feiz ha Breiz en deus eun doare d'ezan e-unan, — hag eo, war hor meno, an doare koz, an doare gwirion, — da welet war bep tra. A-du eman gant Breiz abaoe ma 'z eus anezan. N'hon eus ezomm ebet eta da « gostezia » warzu ar « mennoz broadel » ha ne reomp netra ken nemet diskleria, pa gavomp tro d'hen ober, hor mennoziou a-viskoaz.

F. B.

**Ar « Mennoz katolik » a dle ren
ha gouarn ar « Mennoz broadel »**

'Vit dere'hel diflach ha difazi gant hent an Emzao breizek, eo red eur stur. Ar mennoz broadel, daoust ha bezan eo eur stur gwirion? Ya, lusk a ro da vonet war a-raok ha sklerijenn a ro war an hent; dont a ra da vezan ennomp, dre forz studi ha labour, vel eur seurt konsians hag a gomz a-du gant mad ar Vro, bep gwech ma vez ezomm kelennadurez.

'N em ziskouez a ra e meur a zoare, hervez an dud hag hervez an amzer. En hon touez ni, e klever hirio rebechou o sevel a-eneb d'ar « réjionalisted », war zigarez ma n'int ket ét doun a-walc'h gant an ero o doa boulec'het. Al labour o deus grêt, koulskoude, n'eo ket heb eur mennoz broadel bennak en o spered, heb eun tamm bennak a garantez-vro en o c'halon, eo o deus gallet dont a-benn anezan.

Forz pesort hano a zouger a-ziavéz, holl ar re a labour evit ar Vro a zo pouezet gant eur youl henvel hag holl e tleont en em glévet hag en em harpan, e stumm pe stumm. Ma n'en em glevfent ket, red e vefe lavaret int kelennet dishenvel gant konsians ar Vro, beo e pep hini anezo, renet dishenvel gant ar stur-ze m'eo ar mennoz broadel.

Hogen, n'eo ket ze a c'hoarvez: mouez ar Vro he deus an hevelep hekleo e kalon pep Breton; nemet e teu da stourm outi moueziou all.

Lod anezo ne dalv ket ar boan o selaou; ober a reont gaou ouz mouez ar Vro; bezan int moueziou a zizunvaniez ha netra ken; red eo ober d'ezo level. Met unan bennak a zo, koulskoude, hag he deus gwir da vezan selaouet: hounnez eo mouez ar Feiz.

— « Petra en deus ar Feiz da glask en dachenn-man? » Alies am eus klevet ar gomz diboeil ha kasaüs-ze, hag a ra d'an den santout difizians o sevel en e greiz diwarbenn an amzer da zont. Setu eno eta micherourien ar Vro? Setu eno o spered, o c'hredenn? Ar feiz n'he divije netra da welet el labour grêt evit Breiz? C'houi holl hag a glask mad ar Vro, mar doc'h kristen, lavarit d'in ha kelennet reiz oc'h bepred, gant ar « mennoz broadel », war an doare da zibab ha da bourvei ar vad-ze? E ped ha ped pleg n'en deus ket ezomm ar stur-ze da vezan sturiet e-unan, ar goulou-ze da vezan sklerijennet gant eur goulou all! Ar « mennoz broadel » a chom berr pa renker sevel uheloc'h eget tachen ar Vro; meuze; ez eus ezomm eur stur, eur sklerijenn nevez. Hogen, ha n'eo ket bemdez ha dalc'hmad e ranker kaout eun troad ivez war dachenn an « den », p'eo gwir hor bro n'eman ket hec'h unan war an douar? Eun troad war bep tachen, evelse emaoomp hag e renkomp chom.

Da lavaret eo, n'hellomp ket labourat da vat dre ar mennoz broadel hepken; red eo, ouspenn, ar mennoz katolik. Heman hor c'helenn war an doare da astenn hor mennad betek harzou ar bed-man ha re ar bed all.

Breman 'ta neuze, ma lakomp amzer, studi ha poan da greski ennomp konsians ar Vro, ar « mennoz broadel », kemend all a renkomp lakat da greski ennomp ar feiz katolik. **War an dro, kenver ha kenver, keit ha keit**, e renkomp plêal gant an diou studi-ze **hag ober d'an eil talvezout evit mad eben.**

Setu da betra eo gwestlet **Feiz ha Breiz**; kement a aparchant ouz ar Vro a aparchant outan; war gement-se holl en deus e c'her da lavaret hag e lavaro, heb argila, bep gwech ma teuio ar mare.

E.-A. M.

“ ARVORIG ”

Kelaouenn vizek

graet evit Bretoned yez Treger ha Kerne ha bugale *Breuriez ar brezoneg*

Abonnement individuel 5 francs l'an.

Abonnement collectif 3 francs l'an.
(10 numéros au moins adressés à la même personne).

S'adresser à M. l'Administrateur d'Arvorig, 15, rue des Capucins, Guingamp (Côtes-du-Nord).

Ar brezoneg er skolioù

Tri bloaz a zo abaoe ma tesker ar brezoneg en hor skol. N'eo ket hiniennou hepken a zesk hor yez, met an holl. Ha fizians hon eus e ouezint holl eun dra bennak p'o dezo peurc'hrêt ganeomp o studi; meur a hini a vo zoken gouest da drei brao o brezoneg. Ha ma kendalc'hont er c'hloerdi bras, hag e raint, e c'hellint komz ha skriva brezoneg yac'h abenn ma vezint beleget.

O teski brezoneg er skolioù, ar vugale ne gollint tamm ebet war ar galleg, rak o trei galleg e brezoneg, pe vrezoneg e galleg, o spered a zigoro, a zeuio bemdez da veza lemmoc'h. Anavezet eo gant an holl pegen talvoudus eo studia al latin hag ar gregaj evit pinvidikat ar spered. Studia ar brezoneg a ra vad ive, rak kemm zo etre ar yez vrezonek hag ar yez c'hallek, ha kemm bras a-wechou, hag e ranker poania alies, klask epad pell amzer evit trei brao galleg e brezoneg, pe lakat brezoneg e galleg.

Setu aman ar c'hen-labour roet da bôtred ar pempet klas evit gwelet gant piou ez afe ar maout. (5 a vae 1923).

I. — LAKAT E BREZONEG

1. — Nous avons pris hier à l'hameçon un grand nombre de poissons.
2. — Cette maison-là a été bâtie par notre père.
3. — Si vous faites cela, vous serez blâmé par tous les gens de bien.
4. — Pour aller de Douarnenez à Brest, le chemin est plus court par mer que par terre.
5. — Avez-vous su si notre voisin Pierre a donné de ses nouvelles ?
6. — Plus vous travaillerez, plus vous apprendrez, et plus votre père et votre mère seront contents de vous.
7. — Un homme sage ne doit jamais dire ce qu'il a entendu chez les autres.
8. — Que cette femme aimait ses enfants !
9. — Les pommes sont bonnes, les poires sont meilleures.
10. — Dix-huit et douze font trente.

II. — TREI E GALLEG

1. — Gant plouz ha pri ha reunennou, Al laboused a ra o neizioù.
2. — Gra hirio ar vad a c'helli; Varc'hoaz marteze e varvi.
3. — Warlerc'h ar merc'her eman ar yaou: Biskoaz n'int bet henvel o daou.

4. — Soubenn an tri zraig :
Dour, hollen ha baraig.

Tri c'hart-eur a voe roet evit ober al labour-ze. Bez ' ez
oa da doler evez ouz an doare da skriva.

Setu aman breman labour an daou a zo bet lakeet da
genta.

Higennet hon doa deac'h eun toullad mat a besked.

An ti-ze a zo bet savet gant ho tad.

Mar grit an dra-ze, an dud vad a rebecho ac'hanoc'h.
Evit mont eus a Zouarnenez da Vrest, eo berroc'h dre vor
 eget dre zouar.

Klevet ho peus hag hon amezeg Per en deus roet eus
e geleier ?

Seulvui e labouroc'h, seulvui e teskoc'h, ha seulvui ho
tad hag ho mamm a vezo laouen ac'hanoc'h.

Eun den fur ne dle ket lavarout gwech ebet ar pez en
deus klevet e lec'h all.

Nag'ar vaouez-ze a garie he bugale !

An avalou a zo mad, ar per a zo gwelloc'h.

Triouec'h ha daouzek a ra tregont.

Les oiseaux font leurs nids avec de la paille, de la
boue et des crins.

Fais aujourd'hui le bien que tu pourras, — Car demain
peut-être tu mourras.

Après le mercredi vient le jeudi : jamais ils n'ont été
pareils.

De la soupe faite par ces trois choses : de l'eau, du sel
et du pain.

G. L. B. eus Gwitevede.

Eun all :

Kemeret hon eus dec'h kalz a pesked gant an higenn.
An ti-ze a zo bet savet gant ma zad.

Ma roc'h an dra-ze, e vezot tamallet gant an holl dud
a vad.

Evit mont eus Douarnenez da Vrest, ann hent a zo hir-
roc'h dre zouar eget dre vor.

Daoust ha klevet oc'h eus hag hon amezeg Per en deus
roet d'euz e geleier ?

Seulvui e labourot, seulvui e teskot, ha seulvui ho tad
hag ho mamm a vo laouen ouzoc'h.

Eun den fur ne dle biskoaz lavaret ar pez en deuz
klevet e ti ar re all.

Pegement ar vaouez-ze ha gare he bugale !

An avalou a zo mat, ar per a zo gwelloc'h.

Triouec'h ha daouzek a ra tregont.

Avec de la paille, de la boue et des crins, les oiseaux
font leurs nids.

Fais aujourd'hui le bien que tu pourras, — Demain
peut-être tu mourras.

Après le mercredi, c'est le jeudi : ils ne se sont jamais
ressemblés.

La soupe aux trois petites choses : l'eau, le sel et le
pain.

J. M. P. eus Gwitevede.

An daou bennad labour-ze n'int ket fall evit ar pem-
pet klas.

Meur a dammig fazi a zo enno goulskoude evel : an
dud vad, e lec'h : an dud vat, kalz a pesked, e lec'h :
a besked* ; ma zad, e lec'h : ho tad ; an holl dud a vad,
e lec'h : an holl dud vat ; ann hent, e lec'h : an hent ;
d'euz e geleier, e lec'h : eus e geleier, etc...

Ouspenn-ze : kemeret hon eus kalz a besked gant an
higenn. Ar ger kemeret n'eo ket mat.

Ar pez a vez lavaret eo : paket hon eus, tapet hon eus ;
pe : higennet hon eus (paket gant an higenn)

Vous serez blâmés par tous les gens de bien.

E lec'h : an holl dud vat a rebecho ac'hanoc'h, pe : e
vezot tamallet gant an holl dud vat, oa gwelloc'h lakat
evelhen : « ho pezo rebechou digant an holl dud vat ;
pe c'hoaz ; an holl dud vat a gavo abeg ennoc'h. »

Et plus votre père et votre mère seront contents de vous :

A vezo laouen ac'hanoc'h, laouen ouzoc'h. Troet fall.
O lakat ger evit ger, a-wechou e fazier. Red eo toler evez
ha gwelet mat petra verk ar geriou. Seront contents de
vous, n'e ket beza laouen ouzoc'h eo, c'hoarzin ouzoc'h,
met : kaout plijadur ganeoc'h, trei : Et plus votre père
et votre mère seront contents de vous : « Ha seulvuoc'h
a blijadur a reot d'ho tad ha d'ho mamm. »

Al lodenn-ze eus al labour a zo bet grêt fall gant an
darn vrasa. Eur c'halz o deus lakeet evelhen : « Muic'h
a labourit, muic'h a zeskit, ha laouennoc'h e vo ho tad
hag ho mamm », pe draou all falloc'h c'hoaz.

Que cette femme-là aimait bien ses enfants !

Lod o deus troet evelhen : « Hag a vaouez-ze a gare-
he bugale ! » Fall, o veza m'eo re bell ar ger hag diouz
a gare.

Penos lakat an dra-ze e brezoneg yac'h ?

Setu aman : « Hag a garantez he doa ar vaouez-ze evit
he bugale ! » N'e ket nag eo a zo da lakat, met : Hag. —
Pe c'hoaz : « Pegement a garantez he doa ar vaouez-ze
evit he bugale ! »

Pegement e kare ar vaouez-ze he bugale !

Evit ar brezoneg da drei e galleg, oa esoc'h, da vihana
d'ar re o deus desket ar brezoneg war barlenn o mamm.

Evelato, an tamm diveza : soubenn an tri zraig n'eo

bet troet mat gant hini ebet. Lakeet o deus : la soupe aux trois éléments, la soupe aux trois choses, la soupe aux trois petites choses. Ar re o deus laket : aux trois petites choses, a oa tostik da gompren. N'eo ket tri zra a zo oc'h ober ar zoubenn, met tri zraig, traou dister, hep talvoudegez : la soupe aux trois pauvres éléments, aux trois maigres éléments. *Soubenn dreit !*

Er skoliou ez eus bugale hag a zo o spered o nijal du-man, du-hont, el loar pe en eul lec'h all, ha ne glevont ket ar pezh a lavar ar mestr. Evelse, lod o deus lakeet : la soupe aux trois pieds. E lec'h an tri zraig, o doa klevet : an tri zreid ! Ha goulskoude ne vez ket lavaret an tri zreid, met an tri droad. Eun all en deus kavet bravoc'h c'hoaz marteze : « la soupe chez le petit François : *soubenn e ti Zaik !* »

Setu aze petra eo klevet pig elec'h bran!

J. U.

Doùe anavezet dre ar garantez

(Kendalc'h)

Skoueriou war an doare da bedi a spered, pe da zivizout gant an Aotrou Doue

DIVIZOU WAR AR BATER

PEVARE DIVIZ

Libera nos a malo

Eus a be zroug ?

Euz an hini a zeu warlerc'h ar pec'hed, pe ennomp, pe er re all. Euz droug ar glouarienn, eus daleou en hent ar garantez santel, eus kement tra a yir ouzomp da bedi a spered.

Eus ar freuz hag an disemgleo gant hor mistri hag hor breudeur. Erfin euz hon nebeud a garantez.

Dizesk omp, dall a spered, dinerz a garan, douget da blijaduriou ar c'horf, leun a ziu hag a dechou fall : ar stad reuzeudik-se, deuet da heul ar pec'hed, a zo eun droug bras hol laka da hirvoudi ha da c'houlenn beza tennet anezan.

Eun droug c'hoaz eo darempred an dud fall, ar gwel eus skoueriou fall ar bed, zoken pa ne vezont ket evidomp penn-abeg da veza touellet; rag kement-se holl a zo poanuis bras evit an ene santel, leun a garantez Doue.

Erfin eman droug touellerez an diaoul hag ar brezel a ra d'eomp, risklus bras evidomp, goude dreist-holl m'hon devez lezet alies ar gounid gantan; roet d'ezan krog mat warnomp. Dre ar bedenn-ze: *Libera nos a malo*, ec'h anzavomp n'omp ket gouest, zoken goude m'eo pardonet hor pec'hed, (*Dimitte nobis debita nostra*) da bellat diouzomp an trubuilhou a zeu war e lerc'h. Evit an dra-ze eo ret eun nerz holl-c'halloudek, dourn an Aotrou Doue. Barr eo laket neuze muzul ar grasou hon devoa goulennet a-raok. Goude ne vank d'eomp nemet ar baradoz.

Met penaoz e vezimp-ni tennet eus an droug ?

En eur baea hon dle pe en eur gaout trugarez. Ar c'hlenvejou hag ar c'hroaziou all a zigas Doue d'eomp war an douar man; ha neuze ar maro, ar purkator, breinadurez ar bez evit hor c'horf, stad rust hag eneb reiz hon ene dispartiet diouz ar c'horf, an traou-ze holl a zeu war eun da heul ar pec'hed. Goulen a reomp da genta o gouzanv gant santelez pa 'z eo holontez Doue a varn hervez ar gwir, ha goudeze beza tennet anezo. Goulenn a reomp beteg an eurvad da zevel a varo da veo evit ar c'hloar, rak neuze hepken e vezimp tennet eus an diveza droug a zeu da heul ar pec'hed, disparti an ene diouz ar c'horf.

Hag evelse, er bedenn verr ha dister-ze e vefe lavaret e c'houlennomp nebeutoc'h eged ar baradoz, n'eo ket hanvet zoken enni hag e c'houlennomp e gwirionez muioc'h eget ar baradoz. Rak goude zoken ma vezo aet hon ene d'ar baradoz e chomo c'hoaz eun droug bras da gompza, an droug e kenver hor gwir natur, a c'houlenn goude laket en he fez gant Jezus-Krist Hor Mestr. C'hoant hon eus da veza en nenv korf hag ene, c'hoant hon eus e vefe dilammet da yiken beteg ar merk diveza eus kounnar hon Tad eus an nenv en hor c'henver. Goulenn a reomp ar vad-se n'o deus ket c'hoaz an eneou a zo e gloar ar baradoz. Her goulenn a reomp evito hag evidomp-ni.

Libera nos a malo. — Na talvoudusa, na kaera pedenn da lavaret alies gant daelou hag huanadou.

PEMPED DIVIZ

Piou a ya a eneb ar Bater

N'eo ket hepken ar pec'her kaledet, hardiz, divergont, met c'hoaz kals tud hag a zonj d'ezo int tud leal ha zoken tud a zoujans Doue a ya a eneb ar Bater en diviz o devez ganto o-unan e gweled o c'halon hag en o buhez penn-da-benn.

O fedenn eo a c'hellint gwelet displeget aman warlerc'h :

Hon Tad a zo en nenv. — Morse warzu ennoc'h na warzu ho paradoz dudius ne gasan unan eus va sonjou, eur finvadenn eus va c'halon, eur zell eus va spered, ar

reket an disterra. Evidon eo evel ma ne vefec'h ket. Pe ma sonjan ennoec'h, o va Doue, n'eo ket evel en eun Tad leun a deneredigez, met evel en eur Mestr rust ha divergont, eun tirant a zo fur tec'het gwella ma c'heller diouz e c'houre hemennou.

Ra vezo meulet hoc'h hano santel.

E gwirionez n'eo ket hennez va menoz c'houeka ; mat ra vezo va hano-me war muzellou an holl gant meuleudi, evel hini eun den dispar, mestr an dud pa livirin mat. N'eus hano ganen nemet ac'hanon va-unan, evel ne zontan nemet ennon va-unan; n'eus ken muzul da bep tra nemedon va-unan.

« *Me n'oun ket evel an dud all* » a lavare Farizian an Aviel. Ped gwech ne 'm eus-me ket lavaret a-wir galon, evit fougeal hag en em zével : me n'oun ket evel an hen man hen ». Pe : « Ah ! gwelet a ran ne ouzoc'h ket gant piou emoc'h. » Pe c'hoaz : « Mont a ran da ziskouez d'eoc'h piou oun. »

Me, me, va hano-me, hag e lizerennou meur !

Ar paotrig er skol a skriv e hano war daoliou ar c'hlas pe ar studi. Ar c'herad dibreder pa 'z a war ar mēz, e lec'h sellet ouz an holl draou kaer a zo en dro d'ezan, a vez a-wechou sot awalc'h da dremen euriou dioc'h renk o verka e hano gant e gontell war gaera gwezenn ar c'hoad. Met skriva o hano war levr ar vuhez, kement-se ne deu ket en o spered.

Ho rouantelez deuet deomp.

Nan ! nan ho rouantelez, o va Doue, met va hini. Hirio e klever lavaret : Ne fell mui d'eomp a rouanez ! Kalz e vefet lealoc'h oc'h anzav en deus pep hini c'hoant da veza roue, ha n'eo ket hepken dougen an hano evel er broiou ma 'z eus kannaded da aoza al lezennou, met roue ker gwirion, ker galloudus ha ken direiz ha ma c'heller beza.

Roue ha mestr warnan e-unan, war rouantelez vihan e holl skianchou, na petra 'ta.

Roue ar re a zo war e dro ; e venoz eo o lakat da zoubla d'e holl c'hoantegeziou, o lakat, dre gaer pe dre heg, da rei d'ezan peb enor ha peb meuleudi.

Ha roue an niver brasa a dud a c'hello, en eun doare bennak chacha davetan, lakat d'e zervicha, evel sklavourien pe er stal a gemwerz, pe en ti-labour, pe e n'eus forz pe seurt oberou, bras pe vihan, ha sevel warnezo ar gwir, hag en arc'hant, hag e dañlou, hag e c'houzenn hag e gwad. Rag evelse eman lezenn ar marc'had an deiz a hirio.

E pelec'h e kavoc'h eur roue direisoc'h ha rustoc'h eget mestr eul labouradeg vras, perc'henn staliou bras, an oberour-tiez karget a vilionon ? Met c'hoaz daoust ha roue ebed a zo direisoc'h ha gronsoc'h eget an ozac'h-man, an tad a familh-ze, mistri-koumananchou a zo, tud

lakat da welet war labour ar re all ? Daoust ha roue ebed a zo direisoc'h ha gronsoc'h eget is-ofiserien a zo ?

Ho polontez bezet graet war an douar evel en nenn.

Oh ! nan, o va Doue : ni a lez ganeoc'h ho paradoz. Eno ra vezo graet ho polontez kement ha ma karoc'h, met lezit ganeomp an douar-man.

War an douar, ra vezo graet hor bolontez-ni, pe gentoc'h va bolontez-me.

Va bolontez-me ha nan hoc'h hini.

Jezus a lavare er jardin Olivez, e kreiz enkreiz ha spont e ankou : *Tad, ra vezo graet ho polontez, nan va hini !* Ah ! n'eo ket hounnez va fedenn. Me a fell d'in, dre wir pe eneb gwir, kaout ar gounid. Me a fell d'in e plegfe kement a zo dirazon, an dud hag an traou, hag erfin c'houi hoc'h-unan, o va Doue ! Me a fell d'in kas va menoziou da benn. Ne c'houzanvin ket e ve enebet ouzin, ne c'houzanvin ket koll. Va bolontez, va bolontez, kousto pe gousto. Pegen diskiant !

Roit d'eomp hirio hor bara pemdeziek.

O Mestr, roit d'eomp, pe gentoc'h roit d'in-me kals muioc'h eget an dra-ze. Lezit ar re all, mar kirit, gant daouarn goullou ha kof moan ; ne ran ket a forz pe o deuz pe n'o deus ket kement a zo ret d'ezo. Pa lavar ar wirionez ; gwelloc'h e vefe ganen e vankfe d'ezo kals traou epad m'em befe traou aleiz, rak neuze e vefe antoc'h a-ze ez oun dreist ar re all. Ya, Mestr, roit d'in kals, kals muioc'h c'hoaz. Morse ne gavo d'in em bezo a-walc'h. Lavaret a rin : « Ma 'm befe an dra-ze ne c'houlenfen mui netra. » Hag a vec'h m'eo roet d'in, e welan ervat e vank c'hoaz eun dra bennak d'in.

« Mestr, roit d'in peadra da zeveni va holl youlou, va holl rekejou, va holl froudennou. Kargit ac'hanon a vadou ar bed ; grit ma kresko va galloud d'o zanva heb fin na muzul, hag e lezin ganeoc'h va lod baradoz. Met ret eo mervel. Mat ! roit d'in neuze holl blijadurio ar bed-man epad va buhez verr, hag ouspenn ar baradoz goudeze. Den diskiant ! An dra-ze ne c'hell ket beza.

Pe ober implij fur eus madou ar bed-man, pe en em goll da viken.

Pardonit d'eomp hon dismegansou.

Oh ! ya, plijout a ra d'eomp beza pardonet, met nan evel ma pardonomp, rak kement-man a vefe hor barne-digez. Va Doue, bezit truez ouzin ; met ne zivizit ket em befe, d'am zro, truez ouz va breur.

Pe c'hoaz e lavarer : « Ya, laouen bras ; pardoni a rin, met nan d'an holl, nag an holl dismegansou, a zo bet graet d'in e gwirionez pe a zontan a zo bet graet. Evidon, gwir da jom hep pardoni morse d'an hen-man-hen, hep ankounac'hât an dismegans-se en deuz graet d'in !

Morse ! morse !

Evelse e talc'her an droukrans kuzet mat er galon, bep

an amzer e vez tennet evit he zanva a-nevez, he maga a rear, hag e vager ivez an ioul d'en em venji.

N'hon lezit ket da veza trec'het pa vezimp touellet.

Ah ! pa vezer touellet ne gaver ket e vefe nemeur a zroug o veza trec'het. N'eo ket a wir galon e c'houlenner beza diouallet. Aliés ez eus eur blijadur direiz a c'hoantear, a glasker, a beder da zont, a year zoken da ziambroug beteg hanter-hent, evit he digemer neuze gant hast, gant levez, evel gant dudi ha trid-kalon.

Met ar pec'hed bras a zeu d'he heul ?

Oh ! gant ma c'hellor e govez nemeur goude, n'eus koulz lavaret droug ebet. Koueza a rear hag ez ear da govez, koueza adarre hag adarre da govez, hag evelse atao an eil tra warlerc'h egile : ne weler ket perag e vefe eun termen. Ar blijadur-ze a zo ken dous, ken touellus, ken karê !

Er pec'hed a zeu d'e heul, ne zaleer ket da welet ar boan hag an dismegans graet da Zoue. Aliés ne weler nemet eur bec'h da zizamma, buana ma c'heller, en eur govez hep nemeur a geuz hag hepken gant aon rag an ifern ; ha dies eo gouzout pe ez eus eur menoz bennak da ziwall diouz ar pec'hed hiviziken. An nep a gar ar blijadur ne da ket da glask keit-se ; a-walc'h eo evitan beza bet o kovez : ne c'houlennit ket ouspenn digantan.

Hon tennit euz an droug.

Da lavaret eo, eus a gement tra a jom warlerc'h ar pec'hed, hag eus a gement tra a zeu d'e heul, dreist holl eus ar gwas, eo beza sklavourien an diaoul.

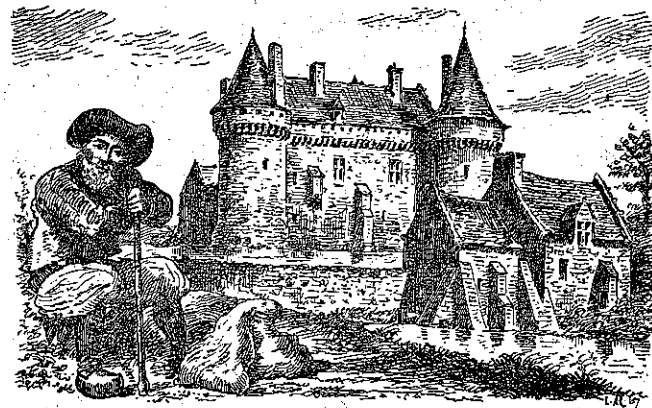
Hon tennit euz skilfou ar milliget ; mirit na vefemp daonet gantan da viken.

Setu penaoz, e gwirionez, eo ret kompren goulenn diveza ar Bater. Met Pater an hanter kristen a zo pell ac'hano. Ne zale morse da zonzjal en e finveziou diveza, en eternite, e riskl mantrus an ifern. E holl zonzjou ne deoat ket pelloc'h eget ar penn a zell ouz ar vuhez-man, hag an droug a c'houlenn beza tennet anezan eo poaniou ar c'horf, ar skuider, an dienez, da lavaret eo an traou o deus ar muia talvoudegez evit an den a feiz gwirion. Ne fell d'ezan kaout poan e doare ebet hag e ra ar pez a c'hell evit he digas, o ren eur vuhez diroll evel an hini a ren ; met ma teu ar c'hlenved, ne oar nemet skanvbenni, blasfemi ha koll fizians e Doue.

Setu ar Bater evel m'eo displeget dre vuhez hag oberou ar gwall-gristen !

PEDENN

Jezus, va Mestr, va Doue ha va Zalver, diouallit ac'hano eus an droug da vont a-eneb ar bedenn gaer ho peus digaset d'comp eus an nenv ! Grit n'ez in morse a eneb d'ez i nag en unan hepken eus oberou va buhez nag e divizou kuzeta va c'halon. Amen.

KASTELL KERVILIN

E TREFLAUENAN

N'eus ket a gant vloaz c'hoaz, pa dec'het diwar hent bras Kastell-Paol da Lesneven, e kichen Pont Kergidu, — brudet dre an emgann a zavas eno, er bloaz 1793, etre tud Gorre-Leon ha soudarded c'hilaz ar jeneral Canclaux — ha pa gemeret hent bras bihan Treflaouenan, e kavet en tu dehou, eur pez kastell koz, savet war eur voudenn, e kreiz ar geunioù ; kastell Kervilin a veze graet anezan ; eun ti bras oa hag e pep penn anezan e oa eun tour ; tro-war-dro d'ezan e oa eur porz kloz hag en diavêz d'ar mogerioù eun douvez leun a zour gant eur pont maen d'he zreuzi.

Kastell Kervilin, gwas pezh a zo, a zo bet freuzet, wardro ar bloaz 1840, ha gant ar vein a oa oc'h ober anezan eo ez eo bet savet ar c'hreier hag an ti-kouer a weler eno breman.

Gwechall goz Kervilin a oa d'an aotronez Tournemine, tud galloudus bras, ginidik eus a Vro-Zaoz ; madou bras o devoa etre Brest ha Montroulez ; Coat-Meur, e Gwikourvest, Lescoat, e Plougin ha Trouzilit, e Treglonou, a oa d'ezo.

Tud vat e oant d'en em ganna ha t'er d'en em venji ; skeudenn unan anezo, Alan Tournemine, hag a oa gwechall war e vez e iliz Treflaouenan, a c'heller c'hoaz da welet hizio, e moger ti-kêr ar barrez-ze : n'eo ket eno ema he flas ; war ar maen-bez-ze, Alan Gervilin a zo eur pez marc'heg anezan ; diskuiza a ra e benn, berr e vleo ha touz e varo, war eur pleonk, daou élig bihan, krog unan

e pep penn anezan; e gleze a zo ouz e gostez, en tu dehou, hag e skoued a zo harpet war e vrec'h kleiz; henvel a rear anezan « Markiz Kervilin ».

Eur paper koz kavet hag embannet gant an A. Peyron a ziskouez e tlee beza eur gwall zen a-walc'h, rak war ar paper-ze ez eus eun urz roet gant Charlez VIII, roue Frans, — dimezet er bloavez araok gant hon dukez Anna hag en em laket raktal da ober e vestr en hor bro, — da aotroned ar C'hastel, Kermavan, Penfeunteuniou, da gabiten Brest Gwilhou Carrel ha da gabiten Montroulez, Meriadec Guicaznou, da voda a-walc'h a zoudarded evit ma c'hello barnerien Leon ha re Vontroulez dont a-benn da dapa ha da gas da brizon ar Bouffay, d'an Naoned, Alan Tournemine, aotrou Coatmeur hag e gonsorted tamallet a veur a dorfed.

Alan Tournemine en devoa kasoni ouz eun den chentil eus a Wiclan, Jakez ar Senechal, aotrou Lezarazien; dies a-walc'h eo gouzout, da vat, perag e oa savet trouz etrezo; brezel a oa nevez bet neuze etre ar Frans ha Breiz; aotrou Kervilin a gare hag a zifenne e vro; aotrou Lezarazien, gwaz ar Rohaned, a oa en em werzet d'ar Fransizien, ha setu aze perag, m'oarvat, ne c'helle ket an daou aotrou gwriat ken war an hevelep torchenn.

Er bloaz 1492, aotrou Kervilin a en em gavas dirak Rosilies gant eun toullad tud dindan o armou; klask a rejont kemeret ar maner-ze ne oa nemed Yvon ar Senechal, mab Jakez, Mauris, e eontr, hag eun nebeut mevelien ouz e zifenn: o veza ma ne c'hellet ket mont ebarz dre nerz e lakejont an tan ennan. Yvon hag e dud kentoc'h eget beza devet a rankas en em rei d'o enebourien; Alan Tournemine a lavare d'ezo n'o divije droug ebet, met kerket ha ma voe gellet tapa peg enno e voent lorgnet ha kannet hag e voe diframmet o armou diganto.

Eun nebeut miziou goudeze, aotrou Kervilin hag e vreur Mauris a glaskas adarre an tu da dapa ha da laza Jakez ar Senechal; p'en em gavchont e Lezarazien, hennan n'edo ket er gêr; aet e oa d'an oferenn; da c'hedal anezan da zizrei e rejont gwas ma c'helljont d'e vevelien ha d'e vugale hag unan eus e vrec'hed en-deeun, evit tec'het en e raok, a lammas dre ar prenestr er maez eus an ti. E-keit-se, Mauris Tournemine o veza kousez war Yvon ar Senechal a skoe gantan a daoliou kleze hag a leze anezan, hanter-varo, war an douar yen. Jakez, en em gavet ar c'helou gantan eus ar pezh a dremene en e vaner, a redas rak-tal d'en em guzat da Vontroulez; ne ouezomp ket mat a-walc'h petra c'hoarvezas goudeze, met, da gredi eo e rankas aotrou Kervilin rei eun digoll bennak da aotrou Lezarazien.

Fransez Tournemine, mab Alan, n'eus nemet meuleudi da rei d'ezan; er bloaz 1554, hen hag e bried Renea Sant

Amadour a stag leveou a-walc'h ouz iliz Landivisiau evit ma vije eno atao seiz beleg: diou oferenn bemdez ha servichou o devoa da ganen evitan hag e dud; klask a rea marteze digoll evelse an Aotrou Doue eus an disme-gans graet d'ezan gant pec'hejou e dad. Fransez, daoust peger mat e oa bet evit Landivisiaviz, a zo bet stlapet e vez er maez eus an iliz e oa bet ker brokus en he c'henver; e skoued, eur peün dispak e lost gantan warnan, — a weler c'hoaz koulskoude war ar voger, er penn diouz an nor-dal; e skeudenn, goude beza bet o c'hourvez e foz an hent bras epad pell hag hirr amzer, a c'heller da welet c'hoaz, torret he diou c'har, e liorz ti Santez Anna, e kichen Pennpoul; mein gostez ar bez, kizellet kaer, a zo bet laket a-zioc'h poull-kanna Landivisiau.

Fransez Tournemine en devoa eur mab Jakez Tournemine, markiz Coatmeur, marc'heg eus a Urz Sant Mikael ha den-chentil eus a Gampr ar roue; klask a eure dimezi gant e giniterv Glaudina ar C'hastel, eus a Dremazan, e Landunvez, met ar vrec'h-man a oa eur brotestantez touet ha kentoc'h eget rei he dourn d'eur c'hatolik e kavas gwell rei anezan da eur protestant evel di, eus a Vreiz-Uhel, Charl Gouyon de la Moussaye. Jakez ne fallgalonas ket evit an dra-ze ha dem-goude e timeze gant eur plac'h yaouank ha daoust ma ne oa ket ker pinvidik ha Glaudina, a zouge da vihana eun hano brudetoc'h eget he hini: Lukres Rohan-Guemene.

Markiz ha markizez Coatmeur a oa pinvidik bras, met o eurved er bed-man a voe beuzet dizale er gwad hag en daerou; ar gasoni pa vez maget a laka an den da ober an torfejou brasa, ha setu dres ar pezh en devoa graet Jakez Tournemine; droug en devoa pell a oa ouz aotronez Carman, perc'henned maner ar Seiz ploue, e Gwinevez; eur pardaez eus a viz ebrel 1584, Jakez Tournemine, a oa war varc'h e kêr Roazon daou zenchentil hag eur mevel ouz e heul p'en em gavas, a-ban, dirag e enebourien, an daou vreur Louis ha Kristof Carman hag o zud; raktal ar c'hlezeier a zav er vann; emaez krog en emgann; pa en em gavas war al lec'h archerien ar provost bras, dirédet o klevet an trouz, an daou Garman, kousez d'an douar a-stok korf, a oa o vevrel; markiz Coatmeur, en o c'hichen a oa gwall c'hilzet ivez. Eun nebeut derveziou goudeze, d'ar 16 a viz ebrel, e varve, e prizon Roazon, hag en doare-ze e tec'he diouz al lez-varn el lec'h m'edo o vont da veza tamallet da veza lazeta an daou vreur Carman goude beza klasket an tu d'en ober.

Testamant markiz Coatmeur graet d'ar 15 a viz ebrel 1584 a zo bet moulet er bloaz 1886, gant an A. Join-Lambert; lezel a rea war e lerc'h diou vrec'h, Renea ha Janed ha karga a rea pevar eus e vignoned da deuler evez warnezo; unan eus ar pevar mignon-ze oa an Aotrou Fransez Montmorency, aotrou ar Palud, e kichen Lan-

derne; rei a rea d'ezan e strollad chas; gourc'hemenn a rea ma vije savet eur chapel da zantez Mac'harid, e Kervilin, evit seveni le e bried, aet da anaon, ha rei a rea 10 skoued evit sikour paea eur banniel da iliz Treffaouenan; goulenn a rea pardon ouz Doue hag ouz kement hini en devoa graet eur gaou bennak outan; pardoni a rea e-unan d'e enebourien ha goulenn a rea ma vije sebeliet e gorf e Landivisiau, e bez e dud koz.

Diouz an testamant-ze e weler peger pinvidik e oa neuze aotrou Kervilin; pemp den chentil a oa wardro ar markiz, daou floch, eur garabasenn, diou skolerez evit an dimezelled; eur mestr mevel, eur c'heginer; eur servicher ouz taol, eur pôtr a gampr, 4 mevel, 4 blac'h, 1 jardiner, 2 vevel da entent ouz ar chas ha 2 gemener karget da wiska ar pemp den ha tregont a oa o chom er maner.

An inventar graet goude maro an Aotrou, e Roazon, a ziskouez pegement a draou a oa e Kervilin; ar braoigou a oa er maner o divije talvezet 580.000 lur en amzer hizio; dilhad an aotrou ha re e intron, an aour, an arc'hant hag ar seiz oc'h ober anezo, o divije talvezet breman 165.000 lur; e prés al lienach e kavet 111 toucher ha 550 servied; mouchouer ebed avat; n'edo ket ar c'hiz anezo c'hoaz, sur a-walc'h; n'eus nemed eur mellezour; en amzer-ze c'hoaz, ar mellezourou ken nebeut ne oant ket stank; n'eus meneg ebed, en holl, eus a armou dre dan, ar pez a zo souezus en eur c'hastell bras evel hini Kervilin; e kampr ar frouez e kaver avalouz oranjez, fresk beo, deuet eus ar Spagn da Voutroulez, dre vag.

Setu aze petra gavet e Kervilin, er bloaz 1584, en dre m'edo an Aotrou o vervel, en eul lec'h ken trist, e prison Roazon, pell diouz lec'hioù dudiuz e vugaleac'h n'oa ket dleet d'ezan beza bet tec'het diouto biskoaz; gwelet a rea hep mar ebed, en e eur diveza, ar maner-ze, rak lenn a reomp e c'houlenn dre destamant kemeret preder gant eun intañvez koz ha paour a veze alies oc'h ober troiennoù e kegin ar c'hastell hag e c'hourc'hemenn ma vezo maget, gwisket lojet ha tommet eno beteg he maro.

E verc'h hena, Rena Tournemine, markizez Coatmeur ha Kervilin a gemeras da bried an A. Marivaux kabiten mirerien ar roue Henri III; koll a eure anezan, evel m'he devoa kollet he zad, pa 'z eas d'en em ganna, er bloaz 1589 ouz an A. Marolles en eun « duel » hag a zo meneg anezan atao dre ma 'z eo bet an hini diveza graet a daolioù goaf (1).

Er bloaz warlerc'h edo ar freuz e Breiz etre Protestanted ha Katholiked. Kervilin a voe laeret; maner Coatmeur, e kichen Landivisiau, a voe drastet ha Montrouleziz a drouc'has ar c'hoad a oa war e dro.

(1) Goaf : lance.

Douarou Coatmeur ha Kervilin a zo bet perc'hennet abaoe gant an aotronez Vieuxpont, Rieux, Sanycan, ha Rohan-Chabot. Evit o rei da Joseph Bonaparte, Napoleon kenta o laeras digant an A. de Los-Rios, kannad ar Spagn, e Paris, dimezet da eur Rohanez ha n'en devoa graet ken torfed nemet chom re stag ouz ar roue didronet.

**

Marvailhou eleiz a veze kontet gwechall diwarbenn Kervilin; setu aman unan anezo evel m'eo bet skrivet breman ez eus kant vloaz war al « *Lycée armoricain* », er bloaz 1823, gant an A. Miorcec a Gerdanet.

Eun aotrou eus a Gervilin a gasas, eun dervez, kemenadurez, da eur c'hemener bennak diwar dro eno da zont d'e gaout; kerKent ha deuet en ti e pignas gantan da unan eus a dourioù ar maner; en em gavet eno e pedas anezan da ober d'ezan eur re zilhad nevez ha da staga raktal gant al labour.

— « Ya! ya! eme ar c'hemener, klevet eo; ne jom mui ganeoc'h netra ken da ober nemet digas d'in ar mezer ma labourin warnan ».

— Mezer, eme an Aotrou, n'am eus tamm mezer ebet; met eur potr fin eveldout a dle beza barrek da zont a-benn eus e daol heb an draze; stag eta gant da labour-ha dillo, rak m'hen asur d'it ne 'z i ket eus ar gampr-ze a-raok ma 'z pezo graet va dilhad nevez d'in! »

Hag ez eas kuit en eur brenna an nor.

Ar c'hemener, laket nec'het, a skrabe e benni; ar gampr a oa goulo-kaer ha nevez gwennet e oa bet he mogerioù; hag e klaske an tu da zont a-benn da zibuna e gudenn. A drugarez Doue e oa unan eus ar bôtred-ze ha ne vez ket bac'h toull an tan ganto alies; setu, ma teu eur stultenn en e spered; skrabat a ra al ludu; destum a ra daou pe dri damm glaou hag hen, mar gouie, hag ober war ar voger stumm dilhad nevez eus ar c'hiz nevesa; eur pennad goude e tigouez an aotrou: « E pelec'h oc'h chomet, va mestr, eme ar c'hemener; mil bell a zo edon ouz ho kedal da zont da wiska ho tilhad nevez da welet ha klok e vezint d'eo'h! »

— « E pelec'h emaint 'ta neuze? »

— « Sellit 'ta; ne welit hu ket anezo aze war ar voger; peur c'hraet int, ne vank ket eur voutounen outo; n'ho peus nemed o gwiska ken da ober ! »

An Aotrou a c'hoarzas, gwalc'h e galon, o welet pegement a spe-red en devoa ar c'hemener hag a lezas anezan da redet adarre, goude beza roet eun dourmad mat a arc'hant d'ezan.

Gwelet a rear c'hoaz dindan an ti-kouer savet gant mein ar maner koz daou hent dindan zouar; unan war a leverer a ya beteg a-er vras iliz Treflaouenan hag egile a ya beteg maner Kerverrien, Trezelide; klasket ez eus bet nont beteg penn, meur a wech, gant an henchou-ze, met aet eur pennad mat enno, an aer a veze all hag ar goulou a varve: ne vezet ket evit mont pelloc'h.

G. P.

Hor mignoned al laboused

Re all o deus bet komzet d'eoc'h e **Feiz ha Breiz** eus ar vad a ra al laboused.

Setu aman eun tamm skrid all am eüs lennet e **Kroaz Paris** hag a lavar demdost ar pezh a lavare skrivagner **Feiz ha Breiz**.

« Setu deuet amzer an neiziu. N'e ket evel eur barz e komzin anezo, da zisplega peger koant ha pegen brao int great. Komz a rin evel eul labourer, rak ma welan an droug spontus grêt bep bloaz d'an eost, d'ar gwiniennou, d'ar gwez frouez gant ar milionou a brenved hag a anevaled munut a en em dol varno, hep ma c'helfemp dont a-benn anezo.

Al lorgnez-ze a ra d'eomp koll bep bloaz arc'hant e-leiz. N'o deus ehan ebet, douget int d'o c'hof, ne reont nemet debri epad m'emaint e buhez. Mont a ra ganjo eul lodenn vat eus ar frouez hon doa gounezet dre hol labour, hag e rankomp ober dispignour bras evit ober brezel d'ezo. N'e ket a-walc'h d'an hini en deus eul liorz, eur park, eur winien, labourat gwella ma c'hello, palat, arat, teila, c'houennat; red eo c'hoaz en em zifenn ouz an enebourien, ouz ar prenved hag an anevaled lous a zeu a verniou war an traou a vez hadet er parker.

Bez ez eus louzeier, ampoezon, a ro ar maro da galz a brenved, met ker e koustont, ha n'int ket a-walc'h dreizo o-unan. Laza a raint eul lodenn eus ar prenved, n'o lazint ket holl.

Ra vo eta lezet o buhez gant enebourien ar prenved. An enebourien-ze eo al laboused. Lavaret e ve n'eo grêt ar re-man nemet evit debri ar prenved. Gwelit da vare an neiziu: al laboused koz ne ehanont, e-doug an deiz, da zigas leun o beg a brenved d'o re vihan. Hag ar re vihan, pa z'aint eus o neiz, a glasko ive prenved da zebri.

Sant Franses Asiz a lavare: « Hor breudeur al laboused! » Hag e gwirionez, o c'haret a dlemp evel breudeur, evel mignoned, evel servicherien eus ar re wella. Siouaz! ne reomp nemet o distruja e pep giz, en hanv hag er goanv.

Gwechall hon tadou koz a lakee gwez-frouez ha gwez all e pep lec'h. Breman e meur a gorn eus hor bro, ne weler mui gwezenn ebet. E pelec'h e ray al laboused o neiziu?

N'eus ket pell, ministr al labour-douar a skrive al lizer-man da bep prefed: « Liziri kaset gant ar re a zo bet ministred em raok o deus displeget d'eoc'h petra a vije mat d'ober evit difenn al laboused. Kemenn a reant d'eoc'h dreist-holl rei urz d'an archerien ha d'ar mered

Ar c'hlasker bara. — Eun draig bennag en han Douel

Ar moc'hoilh gwisket kaer ha pinvidik bras da welet. — Penaoz, a gav deoc'h e c'hellfen rei eun dra bennak deoc'h?

— Ni a zo paour hon daou, met c'houi n'ho peus ezomm nemet pevar real, e lec'h me am eus ezomm kant mil lur, setu aze ar c'hemm a zo etrezomp!

Daou laer a zo war nezh c'hoari eun taol fall d'eun tremeniad. — An den-ze a zo d'ime, eme unan anezo, p'eo gwir ec'h heulian anezan eun eur a zo!

— Ha me, eme egile, a zo ouz e c'hedal aman eun eur hanter a zo!

— Mat, neuze, eme ar c'henta, e lec'h en em daga, trouc'homp ar berenn dre an hanter; te a gemero an arc'hant ha me am bezo an dilhad!

eus ho teparlamant da lenn mat ha da embann an difenn a zo bet grêt meur a wech da freuza neiziu al laboused, d'o faka gant rouejou, lasou, trapou, giud ha traou all; urz da doler evez war ar marc'hajou, an tiez a vez gwerzet enno traou da zebri, an ostaleriou, gariou, ha kement lec'h ma vez gwerzet enno laboused n'eus ket aotre d'o faka...

Ar gemennadurez-ze a zo bet ankounac'heet e meur a zepartamant. Lavaret ez eus bet d'in e vez lazet e meur a lec'h ha gwerzet laboused talvoudus meurbet evel ar pabaour, ar boc'h-ruz, ar rouzard, ar gannerez-dour ha zoken ar gwenneli; warlene, e miz meurs, ez eus bet paket, en desped d'al lezenn, eun niyer bras a alc'houederien, d'ar mare ma teuent e Franz d'ober o neiziu. Gouzout a rer goulskoude pegement a brenved hag a c'hreun fall a zebri al laboused-ze.

Ne dle ket traou evelse en em gaout hiviziken. Rak-ze e pedan ac'hanoc'h da evesât evit ma vo sentet ouz al lezennou savet da zifenn al laboused, ha buan roit urz d'ar re a zo karget da zivall al lezennou da veza didruez e kenver al lazerien laboused.

An archerien a c'hello ober eun draig bennak. Met, ma ne vez ket difennet, diwallet al laboused gant ar re o deus da c'hounit gant al laboused, da lavaret eo gant al labourerien o-unan, ne vo ket grêt kalz a dra, hag al laboused a vo bep bloaz nebeutoc'h anezo. An tadou hag ar mammou a dle kelenn o bugale war gement-man, ar vistri-skol a dle kelenn ar skolaerien hag alies. Ar re a skriv er c'hazetennou, kement hini a c'hell sklerijenna al labourerien, a dle heb ehana lavaret d'ezo kaout truez ouz al laboused, o gwella mignoned ha serc'herien.

AN DELIOU-SKAO

P'e gwir e komzan eus an doare da laza ar prenved, setu aman eul louzou marc'had-mat evit dont a-benn eus ar prenved glaz a zeu ken alies da zebri ar c'haol. Pa gouezont war eun dachennad kaol, e reont eun droug spontus.

Kerkent ha ma welit anezo war ho kaol, klaskit deliou skao, lakit anezo da virvi, ha pa vo an dour, bet o virvi gant ar skao, deuet da yena, tolit an dour-ze war ar prenved, hag e yarvint ampoezonet. Evit ober al labour-ze, eo red kaout eun दौरаer (e galleg: arrosoir).

Al labourer.

Pôtred yaouank, hag a gar ho Pro, espernit azalek vremen ho kwenneien, ma c'helloc'h tremen gouelioù ar **Bleun-Brug** e Lesneven, e miz gwengolo a zeu.

Yann e Vamm

Yann e vamm a oa ganet e bro Leon, harp e Pont-Gwrac'h, etre parrez Lannilis ha parrez Plouguerne, breman ez eus pevar pe bemp kant vloaz. N'en doa ket kalz a spered ez vihan, ha poan a voe o teski d'ezan e beden-nou. Gwella ma c'houie ober, oa lenva evel eul leue, ha pa veze o c'hoari gant ar vugale all eus e oad, evit an distera tra ec'h en em lakee da vlejal, hag ez ae d'ar gear, e viz gantan en e c'hinou, da lavaret d'e vamm. « Me lavaro d'am mamm », setu ar c'homzou a veze klevet bemdez gantan. Ha buan, sklear eo, e voe leshanvet Yann e vamm.

N'ez eas ket d'ar skol, rak en amzer-ze ar skolioù n'oant ket gwall stank, hag ouspenn-ze, Yann n'en doa ket kement-ze a c'hoant deski. Kaout a reâ d'ezan en doa deskadurez a-walc'h evit al labour a vije fiziet ennan. N'oa d'ober, e ti e vamm, nemet labourat eun tammig liorz e kichen an ti ha diwall eur vioc'h a-hed ar straejou.

Yaan a oa eur galon vat a baotr, hag a zente ouz e vamm hag a rea kement a veze gourc'hemennet ganti, hep morse en em glemm. Hag ez oa peoc'h hag eürusted en ti, daoust ma n'oant ket pinvidik. Beva a c'hellent o daou braoik a-walc'h. Gant arc'hant an amann hag al leue bihan e veze gelllet prena ar pez a veze ezomm.

Met eur vioc'h ne bad ket ato. Dont a ra da veza koz buanoc'h c'hoaz eget an dud. Hag eun deiz e vamm a lavaras da Yann : « Va mab, me gred eo poent gwerza hor bioc'h ; he dent a zo fall, treutoc'h bemdez e teu da veza, nebeutoc'h e ro a leaz hag a amann ; mervel a rai ganeomp ma c'hedomp re ; ha da c'houde, penaos kaout eur vioc'h nevez en he lec'h ? Dilun eman foar Lesneven. Kas ar vioc'h d'ar foar ha gwerz anezi mat, ma c'hellimp, gant he arc'hant, kaout eun all yaouankoc'h. Ugent skoued a ranki da zigas ganez d'ar gear, pe, ma c'hellez, eur vioc'h all, eur vioc'h yaouank.

Hirio ugent skoued n'eo netra, n'eo ket zoken priz eul leue bihan, met en amzer-ze, eur vioc'h a ugent skoued n'oa ket fall.

« Taol evez, a lavare ar vamm, ha diwall da veza tapet. Er foariou e ves alies paotred fin hag a gar ober troiou kamm. Taol evez ha digas ugent skoued ganez. » — « Mat, eme Yann, mont a rin d'ar foar, hag ober a rin gwella ma c'hellin. »

Deuet al lun, Yann a yeas gant e vioc'h da Lesneven. Kalz marc'hadourien a oa en em gavet, ha kalz chatal a voe gwerzet. Meur a hini a c'houlennas e vioc'h digant Yann, meur a hini a zellas outi, he goroas evit gwelet ha melen oa al leaz. D'an holl e plije ar vioc'h, met pa glevant hano eus ar priz, ugent skoued, ez eant kuit en eur c'hoarzin goap. » Ugent skoed, eun hevelep bioc'h ! Te zo sot, sur a-walc'h. Ne c'houzout ket petra eo ugent skoued. Evit ar priz-ze e kaver saout eus an dibab, ha n'eo ket gannou evel hounnez eo ! » — « Ugent skoued pe netra », a responte atao Yann. — « Bern laou, n'ez peus ket a vez o komz evelse? Sarr da c'henbou, ha kenavo ! »

Yann a oa nec'het evelato, ha dre ma tremene an anzer, e teue e benn da veza tenvaloc'h. « Poan am bezo, a zonje ennan e-unan, o kaout ugent skoued eus va bioc'h. Ha petra lavaro va mamm, ma tistroan d'ar gear heb an ugent skoued a c'hoanta kaout ? »

Evelato, arok fin ar foar, e teuas eur c'higer a brene ar zaout koz ha treut. Sellet a reas ouz bioc'h Yann, ha plijout a reas d'ezan. « Pegement ar vioc'h koz ? » a c'houlennas. « Ugent skoued, eme Yann, hag ar c'hroc'hen d'in ouspenn ». — « N'am eus morse great a varc'hajou evelse », a respontas ar c'higer. Ar vioc'h a brenan, kroc'hen hag all. » — « Ar c'hroc'hen a rankan da gaout », eme Yann. — Ar c'higer a zellas c'hoaz ouz ar vioc'h... Eun tamm brao a gig a zo enni, a zonjas ; ledan eo ha doun. Da c'hounit e vezo, goude lakat ugent skoued enni. » « Allo, paotr, eme ar c'higer, laka da zourn em hini, — evel m' eman ar c'hiz er foariou pa brener eun aneval bennak. — « Met, emezan, selaou mat. P'eo gwir ez peuz c'hoant da gaout ar c'hroc'hen, e ranki gedal betek varc'hoaz. Rak varc'hoaz hepken e vezo lazat da vioc'h. » « Me a c'hedo, a respontas Yann, rak n'am eus ket a labour d'ober er gear, breman p'eo gwerzet va bioc'h. Ha re zivezat eo evit prena eun all hirio. Eman goulo an dachen foar. Me a c'hedo betek varc'hoaz. »

Chom a reas eta Yann da loja e Lesneven. Eun tammig oa enkrezet o sonjal en e vamm he dije aon marteze er gear he-unan. « Ha goulskoude, emezan, evit eun nosvez hepken, n'eo ket kalz a dra. Ha varc'hoaz me a vo distro ».

Antronoz ' oa deuet kresdeiz araok m'oa lazat ar vioc'h. Goude he laza, oa red he c'hignat. Yann ne c'hellas ket kaout abred e ugent skoued hag ar c'hroc'hen, hag e tostea ouz peder eur p'edo o kuitat Lesneven.

E miz du edod, hag er miz-ze e teu buan an noz. P'en em gavas e kichen koad bras Penmarc'h, oa tenval evel e sac'h eur glaouer, ha ne veze mui gwelet an hent. Yann a lavaras : « Eun nosvez eo bet va mamm he-unan. Breman eo boazet. N'eman ket var c'hed ac'hanon hirio, a gredan. Gwelloc'h eo d'in chom aman da dremen an noz eget mont da glask va hent dre ar fank hag ar vouilhen, e riskl d'en em goll pe d'en em gaout gant laeron ». Ha Yann mont er c'hoad ha pignat en eur wezen zabr, skourrou bras ha krenv d'ez. En em astenn a ra brao var unan eus ar skourrou-ze ». Aman, emezan, e vezin e c'hellin gedal an deiz. Hir e vo an noz, hag inouet e vezin. N'eus forz; gwelloc'h eo beza aman eget war an henchou lous. »

Yann ne gouskas ket, rak n'en d'oa ket a c'hoant kousket. E kreiz an noz, e kleas trouz, evel pa vije tud o vale er c'oad, hag e tostant outan, hag e chomjont a zav e kichen e wezen. Al enn eun tachadig, e welas tan var elum, hag endro d'an pevar den var o daoulin. Klevet mat a rea anezo breman, daoust ma ne gomzent ket krenv. Pevar laer oant, hag edont o ranna an arc'hant o doa laeret en noz araok, an noz warlerc'h foar Lesneven. Taoliou brao o doa graet evit doare, rak e-leiz a beziou aour hag arc'hant o doa ganto.

Yann a jome sioul en e wezen hag a gendalc'he da zellet ouz al laeron hag o arc'hant. « Bremaik, a lavaras outan e-unan, al laeron-ze o dezo eur c'hoari-all. » Ha Yann lakat da goueza varno kroc'hen ar vioc'h, leun a c'hwad ha kerniel stag outan. Eur c'horn a gouezas var benn unan eus al laeron hag a c'hlozas anezan. Al laeron a voe spontet ha strallhet holl, hag a lavaras ; « An diaoul a zo kouezet warnomp ! » Hag, evel pa vije kollet o fenn ganto, hep sonjal mui en o arc'hant, ez ajont kuit d'ar red. Yann a c'hoarze goustadik en e wezen. « Mat eo, emezan. » Abenn eun nebeut amzer, ne veze mui klevet trouz ebet. Al laeron a oa pell, skler eo. Yann neuze a ziskennas d'an douar, a zastumas ar peziou aour hag arc'hant, hag o lakeas e kroc'hen e vioc'h, o stardas gant

eur gordennig, ha goude beza lazet an tan graet gant al laeron, e savas ar zamm war e gein. Ken pounner oa, m'en doa bec'h o tougen anezan. Evelato, e c'heñlas dont er mêz eus ar c'hoad ha mont da guzat en eur parkad balan a oa e kichen, da c'hedal an deiz.

Deuet an deiz, Yann a en em lakeas en hent warzu ar gear, e-denzor gantan war e gein. Ehana a ranke alies da ziskuiza, ha poan en dije bet oc'h en em gaout araok an nôz e ti e vamm, m'en dije ranket dougen e zamm penna-da-benn. Met en em gaout a reas gantan eur miliner gant e gar : « Gwall zammet out, Yann, war a welan. Pign aman, hag e vo easoc'h d'it. » Yann ne c'hedas ket beza pedet diou wech. Lakat a reas e zamm e kar ar miliner hag e pignas e-unan var c'horre. — « E pelec'h out bet evelse? » — « E foar Lesneven ». — « E foar Lesneven? Hag eman ar merc'her. Pell out bet oc'h ober da foar. » — « Amzer am oa, rak n'am eus ket breman kalz a labour d'ober er gear. »

Ar miliner a dremene demdost da di Yann, hag evelse heman en em gavas hep poan er gear.

E vamm, o welet anezan o tont, a lavaras : « Oh ! va mab, e pelec'h out bet abaouc ? Me gave d'in ' oa c'hoarvezet eun droug bennak ganez hag am eus bet anken ha poan-spered epad an daou zervez-man ». — « Bezit din ec'h, mamm, ha bezit laouen, rak foar vat am eus graet ». Hag e laka war an daol kroc'hen ar vioc'h hag ar pez a zo kuzet ennan, peziou aour hag arc'hant, da c'homo an daol holl kouls-lavaret, ma chomas mantret ar vamm. Kaout a reñ d'ezhi gwelet dirak he daoulagad holl aour an douar. — « Kement-ze ez peus bet evit da vioc'h, va mab ! Oh ! pebez den out ! » — « Ya, va mamm, kement-ze an eus bet, hag hiviziken ni a zo pinvidik, hag e c'hellimp kaout ar pez a c'hoantimp. »

E kichen ti Yann ez oa eur maner kaer hag ennan o chom eun aotrou bras, pinvidik mor, nemet e oa eun den kriz a rea poan hag aon d'an holl dud tro war dro. Pa veze droug ennan, ne c'houie ket petra rea, koll a rea e benn gant ar gounnar.

An dervez goude m'oa distroet eus foar Lesneven, Yann a yeas da di an Aotrou da c'houlenn digantan ar muzul da vuzula aour hag arc'hant. « Petra lavarez ? eme an Aotrou. Kollet eo da skiant vat ganez, sklear eo. C'hoant ez peus da lavaret ar muzul da vuzula al laou a zo war da gein ». — « Oh ! n'e ket kollet va skiant ganen, Aotrou, a respontas Yann en eur c'hoarzin ; aour hag arc'hant am eus bet e gwirionez evit va bioc'h. Ugent skoued am oa goulennet eviti, hag ar c'hroc'hen ouspenn, hag en eur zont d'ar gear, am eus santet ar c'hroc'hen o pounnerat a nebeudou. An ugent skoued am oa kuzet er c'hroc'hen a zo deuet da veza eur bern aour hag arc'hant. Evelse eo e ranker en em gemeret da werza saout. »

An Aotrou en doa poan o kredi, hag a yeas da di Yann da welet ha gwir oa ar pez a lavare. Mantret e chomas pa welas ar bern aour hag arc'hant a c'holoe an daol. « A-walc'h ho peus aze, emezan, evit prena eur maner kaer. » — « Marteze e prenimp », a respontas Yann.

**

O tistrei d'e vaner, an Aotrou a zonje evelhen : « Me am eus saout ive, hag eur vandenn vras c'hoaz. P'eo gwir Yann en deus bet kement a aour hag a arc'hant evit eur vioc'h hepken, me a gaso dek bioc'h d'ar foar genta, hag am bezo eur c'harrad peziou aour hag arc'hant. »

Da foar Lesneven e voe kaset dek bioc'h wella an Aotrou, hag ar mevelien a voe roet urz d'ezo d'ober evel Yann, da c'houlenn, ouspenn ar priz, ar c'hroc'hen da zigas d'ar gear.

Souezet e voe an dud e Lesneven, ar gigerien hag ar re all, ha saout an Aotrou a voe diesoc'h c'hoaz da werza eget bioc'h Yann. Ne voe kavet evito nemet an hanter eus ar pez a dalvezent. Ar mevelien o roas evelato, rak aon o doa o tistrei d'ar gear hep beza gwerzet ar zaout.

Dont a rajont da zigas d'o mestr an arc'hant hag ar c'hrec'hin. N'oa ket bras ar bern arc'hant. Daou c'hant skoued hepken evit dek bioc'h eus ar re gaera ! An Aotrou a yeas droug bras ennan. « Penaos, emezan, evit dek bioc'h evel ar re-ze n'ho peus bet nemet daou c'hant skoued ? Laeret oc'h bet. C'houi zo tud diskiant, ne c'houzoc'h ket gwerza saout. Hag etouez ar c'hrec'hin petra zo ? Gwelomp. » Klasket e voe etouez ar c'hrec'hin, he netra ne voe kavet nemet gwad ha lousteri.

Hag an Aotrou da skrabat e benn ha da grial ken a grene an holl. Kemeret a reas eur fouet hag ez eas gant tiz warzu ti Yann. « Ah ! pez fall, emezan, truilheñ, m'hen talvezo d'it breman. Goap ez peus graet ouzin ; breman e ranki paea d'in va zaout ! » Ha gant holl nerz e zivrec'h e skoas taoliou fouet war zivesker Yann. Heman a grie hag a winte gant ar boan, hag a vije bet dirusklet e zivesker d'ezan, ma n'em dije ket gellet redek d'en em guzat.

Yann ne ankounac'heas ket an taoliou fouet hag a lavaras : « Me am bezo va zro ».

Meur a viz goudeze mevelien an Aotrou a lavaras d'o mestr : « Yann en deus eur zutell vuzudus. Gouest eo ganti da lakat re varo da zistrei e buhez. » — « Ha gwir a lavarit ? » — « Ya, gwir a lavaromp, ha gwelet hon eus gant hon daoulagad hon-unan. N'ho peus nemet mont d'e di hag e welot ivez. » An Aotrou a yeas abenn eun nebeut amzer hag a c'houlennas digant Yann diskouez d'ezan e zutell. — « Sellit, eme Yann. Setu hi aman. Marteze ho peus c'hoant gouzout galloud va sutell. Me zo o vont da ziskouez d'eoc'h. Gedit eur pennadig. »

Yann en em dennas e penn e di, a lakeas eur c'hwadegen endro da c'houzoug e vamm, a guzas anezi brao din-dan an dilhad hag a zistroas buan da gaout an Aotrou. « Sellit mat, emezan, me zo o vont da laza va mamm, ha da c'houde a lakao buhez enni adarre. » Ha Yann kerkent rei eun taol kountel da c'houzoug e vamm. Ar gwad a ruilh, ar vamm a gouez var leurenn an ti, na finv mui. Maro eo, pe da vihana an neuz a ra da veza maro.

« Bezit dinec'h, Aotrou, ne vezo ket pell maro. » Yann a grog en e zutell hag a ra eur zutadenn E vamm a finv eun tammig. Ober a ra eur zutadenn all. E vamm a zigor he daoulagad. Ha d'an drede zutadenn eman en he sav, ken yac'h ha biskoaz.

« Pegement e werz ar zutell-ze d'in-me ? », a c'houlennas an Aotrou. — « N'am eus ket a c'hoant d'he gwerza, a respontas Yann, rak, evel a welit, eur zutell vuzudus eo. » — « Gwerz anezi d'in. Pegement a c'houlennez ? » — « Dies e kavan he gwerza, Aotrou. Evelato evit ober plijadur d'eoc'h, evit daou c'hant skoued e roin anezi. » An Aotrou a baegas an daou c'hant skoued (priz e zaout), hag a zistroas laouen bras d'e vaner gant e zutell, ar zutell vuzudus.

Er zizun warlerc'h, an Aotrou a reas eul lein vras hag a bedas e holl vignoued da zont d'e vaner. Dont a reas eur maread, hag al lein a voe laouen. Ne vankas netra na da zebri, na da eva. — Goude lein, evit ober plijadur d'an dud en doa pedet, an Aotrou a c'hoanteas ober eun taol kaer. « Me, emezan, am eus eur zutell vuzudus. Bremaik e welot. » Ha kerkent e ro eun taol kountel d'e wreg en he gouzout. Ar wreg kèz a lez eur griadenn hag a gouez d'an douar. Ne finv mui. Maro eo, sur a-walc'h. « Bezit dinec'h, a lavaras an Aotrou, bremaik e savo adarre. » Hag e kemer e zutell hag e ra eur zutadenn. E wreg ne finv ket. Sutall a ra diou-vech, teir gwech, peder gwech, pemp gwech. Ar wreg a jom astennet. Maro eo, ha maro mat.

An dud deuet d'al lein a zo strafilhet holl hag a zistro buan d'ar gear hep lavaret kenavo d'an Aotrou. Heman ne c'hoar nemet kounnari ha lezel malloziou war Yann. Mont a ra d'e gaout. En dro-man n'emian ket e fouet gantan, rak ar fouet n'eo ket a-walc'h evit kastiza eun hevel-lep laer. Ar maro hepken a baeo d'ezan e fallagriez. « Ah! hailhon fall, a lavaras da Yann kerkent ha m'her gwelas, te ez peuz laket ac'hanon-me da laza va gwreg. » — « N'am eus ket lavaret d'eoc'h he laza », a respontas Yann. — « Te ez poa lazet da vamm dirazon, ha da c'houde laket buhez enni adarre gant da zutell, ar zutell ez peus gwerzet d'in-me daou c'hant skoued, laer daonet ma 'z out. » — « Ya, Aotrou, eur c'hwadegenn am oa laket endro da c'houzoug va mamm, ha var ar c'hwadegenn eo am oa skoet eun taol kountell. Ma karfec'h beza graet evel don,

n'ho pije ket lazet ho kwreg. » — « Perak n'ez poa ket lavaret d'in ? » — « Me zonje d'in ho pije kavet an draze hoc'h-unan. » — « A-walc'h eme an Aotrou. Re alies ez peus great goap ouzin. Ne ri ket mui. Deus ganen. »

Hag an Aotrou kregi kalet e brec'h Yann hag ober d'ezan dont gantan d'ar maner. Yann a glask enebi, met an Aotrou en deus diou wech muioc'h a nerz evitan, ha Yann a en em gav buan er maner, e vrec'h hanter dorret, kement eo bet gwañket gant dourn an Aotrou.

Er maner an Aotrou a lavaras d'e vevelien : « Lakit ar Yann-man en eur varriken ha stagit mein-bras outi, ha pa zeuio an noz, stlapit anezan e lenn bras ar maner, ma ne vo mui klevet hano anezan. »

Ar mevelien a zentas, a lakeas mein vras ouz ar varriken, ha pa zeuas an noz, a stlapas anezi el lec'h m'oa dounna al lenn. An Aotrou a yeas ganto evit beza sur 'oa sentet ouz an urz en doa roet.

Tenval oa an noz. Ar varriken, o koueza en dour, a reas eun trouz pounner, ha da c'houde ne voe klevet netra. Eat oa d'ar strad, sklear oa, ha Yann a oa beuzet hag e gorf a vije debret gant ar pesked.

Evelse da vihana e krede an Aotrou hag e vevelien. Met an dud fall o deus ato eun taol-chans bennak. Ne c'houzoun ket penaos, lod eus ar vein staget ouz ar varriken a zistagas diouti pa gouezas en dour, hag ar varriken ne jomas ket er strad ; sevel a reas var c'horre an dour. Yann a voe glebiet holl, ha n'edo ket brao e zoare e kreiz al lenn, en e varriken. N'eus forz : chom a rea e buhez gantan, hag a-walc'h oa. — Abenn eun eur pe ziou goude m'oa bet tolet el lenn, al loar a zavas, ha Yann a zellas mat e pep tu. Ne wele den ebet, ne gleve trouz ebet. An Aotrou hag e vevelien a oa dizroet d'ar maner. Edo ar poent da zont er mez eus an dour. Yann a jome libr e zivrec'h, hag e c'hellas en em zistroba eus ar gordenn a huale e zivesker. Neun mat a c'houie ; gant eun dourn e c'helle neun, ha gant eun dourn all e chache gantan ar varriken betek ribl al lenn. En em gavet war ar ribl, e klaskas mein vras da leuni ar varriken, hag e stagas mat anezo, hag e tolas anezi el lec'h m'oa doun an dour. En dro-man ez eas d'ar strad hag e chomas.

Ha Yann d'ar gear buana ma c'hellas. E vamm a reas tan d'e domma, a roas d'ezan eur roched fresk, ha Yann a yeas d'e wele hag a gouskas mat betek ar mintin. Evelato n'en em ziskouezas ket epad eur pennad mat a amzer, chom a reas kuzet en e di, hag e vamm a gemeras dilhad kaon.

Abenn c'hwec'h pe zeiz miz gouiskoude e teuas kelou d'an Aotrou da lavaret e oa bet gwelet Yann e buhez adarre. « Penaos ? eme an Aotrou. N'eo ket gwir. Rak beuzet eo bet ganeomp, ha beuzet mat. »

Souezet bras e voe an Aotrou pa welas Yann eun deiz o tont d'e gaout d'ar maner hag o lavaret : « Oh ! Aotrou, trugarez d'eoc'h ! Nag a blijadur, am eus bet e strad al lenn ! Biskoaz n'am eus gwelet na klevet kement all. N'eus netra da c'hellout rei d'eoc'h eur skeuden eus ar eürusted am eus tanveet e strad al lenn, em barriken. Ne c'houzoun ket penaos oun deuet er mez. Met taolit ac'hanon adarre, rak eun tamn mat eo gwelloc'h beza eno eget aman e kreiz ar boan hag an anken. »

An Aotrou en doa aon da veza goapeet ha touellet anezev gant Yann. Evelato evit an dro-man e kave d'ezan e lavare Yann ar wirionez, rak n'oa ket da lavaret nann tolet oa bet el lenn da beuzet ' oa bet. Marteze al lenn a oa eul lenn vürzudus ! Ne c'helle ket kas ar zonz-ze eus e spered, hag a-benn ar fin e lavaras d'e vevelien : « Red eo d'in mont d'ober eun dro e strad al lenn, p'e gwir e teuer er meaz anezan. Lakit ac'hanon en eur varriken evel Yann, ma welin ar pez en deus gwelet, ma klévin ar pez en deus klevet. »

Ar mevelien a zentas ha Yann a zeuas d'o zikour da lakat an Aotrou er varriken. Staget mat e voe ha mein vras a voe lakeet er varriken. Houman a yeas war eun d'ar strad ha ne zavas ket ken vr c'horre an dour.

An Aotrou n'eo ket distroet da lavaret petra en deus gwelet pe glevet.

YANN.

MM. les Directeurs d'Ecoles et de Catéchismes sont prévenus qu'ils trouveront, à d'excellentes conditions, des prix de classe et de catéchisme, en breton, à :

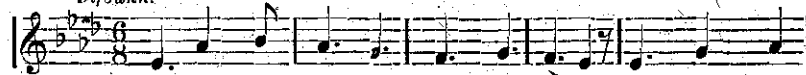
l'Emgléo Sant Iltud.

S'adresser à M. Le Dissès, administrateur de l'E. S. I., rue des Vieilles Ursulines, à Saint-Pol-de-Léon.

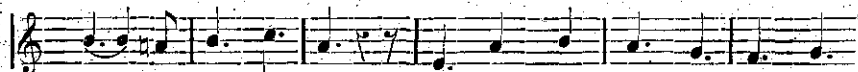
BREIZ ?...

*D'am mignon mat, an Aotrou Ed. Mesguen,
Rener skolach Kastell-Paol ha d'e skolaerien.
YVONIG PICARD.*

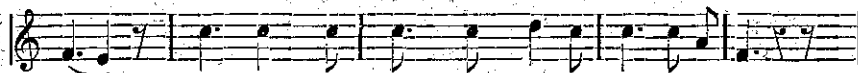
Difouann.

Du-hont, er C'huz-heol, tost d'ar mor, Pell diouz trouz

ha sa - far ar bed, Ez eus eur Vro hag a c'hou-

dor, Ka - vell eur Bobl leun a e - nor,

Goustadikoc'h.

Gand he holl bu - ga - le ka - ret.

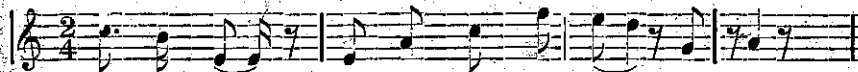
DISKAN. Taer.

Goustad.

Klas-kit he ha-no En hi-boud ar stêr; D'eomp holl

Goustadik.

ez eo ker; Klas-kit he ha - no, O lo !

Du-hont, er C'huz-heol, tost d'ar mor,
Pell diouz trouz ha safar ar bed,
Ez eus eur Vro hag a c'houder
Kavell eur Bobl leun a enor,
Gant he holl bugale karet.

Lagad ne wel douar bravoc'h
Eget hini he farkeier,
He zraoniennou c'hoaz sederoc'h,
He c'hein kroummet dindan ar roc'h,
Mammennou glan he doureier.

DISKAN :

Klaskit he hano
En hiboud ar stêr;
D'eomp holl ez eo ker;
Klaskit he hano,
O, lo !

Eun dudi eo trouz hec'h aochou,
Pa vez ar mor habask ha gae,
Sour an avel en he c'hoadou,
Ha mantell-roue he lannou
Pa vent alaouret da viz mael

Koun hag ene ar Gourdadou
 'Vev bepred ledet en o mesk;
 Leal e talc'her d'o roudou,
 Ha kustum sakr an Tantadou
 D'ar Ouenn a-rumm-da-rumm o desk.

He merc'hed gand'o c'hoefou gwenn,
 O gwiskamant dantelezet,
 Maget en aer, er brug, er foenn,
 A skuilh tro-dro en eur dremen
 C'houez bleuniou 'n eul liorz savet.

Pa deu an noz, mouez ar c'hleier
 'C'halv d'ar bedenn an dudou skuilz,
 Eur boaz miret a-bell-amzer
 Louzou dispar da bep mizer,
 'Vel man d'ar prad eur banne gliz.

War o diweuz o son sklentin
 Yez kaer hor c'herent koz a oar
 Liva flour pep mienoz lizrin,
 Kentella fur, kana, c'hoarzin
 Ha ren eur vuhez diarvar.

Mat d'al labour, kouls er brezel,
 He mibien a zo paotred t'êr;
 'N o buñtez lennit eur gentel
 Da heuilh bepred betek mervel :
 Ar bed a veul o c'halondêr:

'N he sav dirak peb enebour,
 E tifenn-he Herez Santel.
 « Malloz, emei, d'an Touellour
 'Glaskfe dre nerz, kudou pe aour
 Dont d'am saotra !... **Kentoc'h**
 [mervel ! »

Diweza diskant :

Me 'ghev he hano
 En hiboud ar stêr;
 D'eomp holl ez eo ker,
 Rak hen eo hano
 VA BREIZ !

Yvonig Picard.

An hini en e zav. — Pen-
 naoz ho peus lezet ar penefi-
 ze da ziskar ac'hanoc'h?

Ar Mestr. — Seiz vloaz a zo
 ma ne baeit ket ho kouel-
 Mikael ha n'eo ket mat ga-
 neoc'h mont kuit c'hoaz?

An hini glazet. — Ya, sur!
 Nan sur, ne 'z in ket kuit ken
 n'am bezô kavet koulz e lec'h
 all!

Ar Merour. — Mont kuit?
 Nan sur, ne 'z in ket kuit ken
 n'am bezô kavet koulz e lec'h
 all!

Monig ebarz ar punz koz

Bez' e oa eur wech, eur plac'h yaouank, hanvet Monig,
 hag a oa ker paour, ker paour, ma ne c'helle kaout ken
 ti nemed eur c'hoz punz koz dizec'het.

Eun dervez, diouz ar beure, p'edo o vont gant he fôd
 pri da gerc'hat dour d'ar feunteun e kavas war he hent
 Hor Zalver Jezuz-Krist : — Dervez mat d'eoc'h, Aotrou,
 a lavaras Monig, gant doujans !

— Ha d'eoc'h, Monig, a respontas an Aotrou ; penaoz
 'ta ez a ar bed ganeoc'h ? Kontant oc'h eus ho puhez ?

— Bennoz deoc'h, Aotrou, ne ya ket re fall ; n'oun ket
 drouk kontant tamm ebet, met...

— Met petra, Monig ?

— Kalz kontantoc'h e vefen m'am befe eun ti bihan.

— Ma n'eus nemed an dra-ze oc'h ober poan spered
 d'eoc'h, eme Hor Zalver, n'ho peus nemet kenderc'hel da
 veza fur hag abarz nemeur ho koulenn a vezo sevenet.

Antronoz, o tihuna. Monig a gave d'ezi edo oc'h huna-
 vreal pa welas edo o chom en eun ti nevez flamm. Frota
 a reas he daoulagad evit gouzout ha ne gouske ket c'hoaz
 hag ec'h en em lakeas da zellet ha da grabanata ar mo-
 geriou hag ar speuriner gant he daouarn ; redet a rea,
 evel eun diskiantez, an nebeud kamprou a oa en ti ; sevel
 a rea d'an nec'h, diskenn a rea d'an traon, lakat a rea he
 fri e kement prenestr a oa hag, erfin, goude beza gwelet
 an diabarz ez eas er meaz evit gouzout gwelloc'h c'hoaz
 hag e gwirionez eun ti oa henvel ouz an tiez all gant e
 beder moger, e doenn hag e ziazez sanket mat en douar.

N'oa ket a ezomm da veza nec'het ; eun ti gwirion e oa
 ha ker kaer, ker gwenn en diabarz koulz hag en diavêz,
 savet e kreiz sioulder ar mêziou ha kelc'het a bep tu gant
 kaerder ar c'hoajou ha kanaouennou al laboused o kana
 e sklêrijenn alaouret an heol o sevel. Monig ne ouie mui
 penaoz diskouez he laouenedigez. Nijal kentoc'h eget re-
 det a rea etrezeg ar feunteun hag eno e kavas adarre an
 Aotrou Doue.

— Dervez mat d'eoc'h, Aotrou, eme Vonig, en eur zou-
 bla beteg an douar.

— Ha d'eoc'h, Monig, a respontas Hor Zalver: Penaoz
 'ta ez a ar bed ganeoc'h ? Daoust ha kontant oc'h eus ho
 ti bihan ?

— Oh ! ya, Aotrou, bennoz deoc'h, met...

— Met petra, Monig ?

— Kalz kontantoc'h e vefen c'hoaz, em zi bihan, ma 'm
 bije bet eun tamm arrebeuri bennak da lakat ennan.

— Ma n'eus nemed an dra-ze oc'h ober poan d'eoc'h,
 eme Hor Zalver, n'ho peus nemet kenderc'hel da veza
 fur hag abarz nemeur ho koulenn a vezo sevenet.

Antronoz, en eur zihuna, Monig a gavas, en he c'hampr,

arrebeuri eus ar re gaera ; eur gwele bihan a oa hag hi a oa ennan ; e kichen e oa eun daol rount ha kadoriou, tachou keur enno ; en eur c'horn e oa eun armel, a-zioc'h an oaled e oa taolennou, plajou, bolennou ha me a dar me.

Monig, dre ma wele eun dra bennak a-nevez a laoske eur youc'hadenn a levezeg hag, er fin, p'he doa sellet a-walc'h ouz an traou, p'he doa o-c'hemeret holl hag o adlaket en o flasou, an eil goude egile, e kemeras hent ar feunteun ; eno e kavas adarre Hor Zalver.

— Dervez mat d'eoc'h, Aotrou, eme Vonig.

— Ha d'eoc'h, Monig, a respontas Hor Zalver. Penaoz 'ta ez a ar bed ganeoc'h ? Kontant oc'h da vihana, eus ho tammig arrebeuri ?

— Bennoz deoc'h, va Jezuz, mont a ra mat ha kontant kenan oun eus va arrebeuri, met...

— Met petra, Monig ?

— Met kontantoc'h e vijen c'hoaz ma 'm bije eun nebeudig yer evit gellout kaout eur guchenn viou da dre-men an deiziou vijil.

— Ma n'eus nemed an dra-ze oc'h ober poan spered d'eoc'h, eme Hor Zalver, n'ho peus nemet kendelc'her da veza fur hag abarz nemeur ho koulenn a vezo sevenet.

Kikiriki ! kikiriki !... Lavaret e vije graet son sklêr eun drompilh, Monig a zav eus he gwele, en eul lamm ; buan, buan, e laka he dilhad hag e ya da welet petra a zo a nevez. Gwelet a ra eun torrd yer a bep liou ; bez ' e oa re zu, re wenn, re c'hriz, re vriket... hag en o c'hreiz, sounn war e ziwesker hag uhel e gribell, e oa eur c'hilhog eus ar re gaera, ledan e vruched ha lemmi e zaoulagad : doare eur roue e kreiz e zujidi en devoa. Klask lavaret d'eoc'h ar blijadur he doa Monig o welet kement-se a vije koll amzer ha konta hidennou. Lammet a rea, evel eur maout, war ar wenodenn hag e kane kikiriki oc'h en em gaout e kichenn ar feunteun el lec'h m'edo Hor Zalver.

— Dervez mat d'eoc'h, Aotrou, eme Vonig.

— Ha d'eoc'h, Monig, eme Hor Zalver ; penaoz ez a ar bed ganeoc'h ? Daoust ha kontant oc'h eus ho torrad yer ?

— Bennoz d'eoc'h, mont a ra mat atao, ha trugarekaat a ran ac'hanoc'h eus a greiz va c'halon, met...

— Met petra, Monig ?

— Met kontantoc'h e vijen c'hoaz m'am bije bet eur penn-moc'h (respet d'eoc'h!) evit gellout dibri eun tammig kig d'an derveziennou ha n'eo ket difennet...

— Ma n'eus nemed an dra-ze oc'h ober poan spered d'eoc'h, eme Hor Zalver, n'ho peus nemet kendelc'her da veza fur hag abarz nemeur ho koulenn a vezo sevenet.

En dervez warlerc'h, Monig a gavas, e gwirionez, eur penn-moc'hig bihan ha lart, evel eur c'hoz, ebarz el laouer ; n'ema ket ar c'hiz da rei meuleudi d'ar moc'h, rag anez em bije graet eun tammig kaoz diwarbenn hini

Monig a oa kaer da welet ; ker koant e kavas anezan, evit doare, ma, pokas, d'ezan a-raok kerezet, a-nevez, etrezeg ar feunteun el lec'h ma kavas adarre Hor Zalver.

— Dervez mat d'eoc'h, Aotrou, eme Vonig.

— Ha d'eoc'h, Monig, eme Hor Zalver. Penaoz ez a ar bed ganeoc'h ; kontant oc'h eus ho penn-moc'h bihan ?

— Mont a ra mat, Aotrou, mil bennoz d'eoc'h ; kontant kenan oun, met...

— Met petra, Monig ?

— Kalz kontantoc'h e vijen c'hoaz m'am bije bet eur vioc'hig da rei d'in laez mat.

— Ma n'eus nemed an dra-ze oc'h ober poan spered d'eoc'h, eme Hor Zalver, n'ho peus nemet kendelc'her da veza fur hag abarz nemeur ho koulenn a vezo sevenet.

Antronoz, Monig a oa dihunet gant eun tammig trouz ha n'oa ket boaz da glevet ; ar vioc'h eo a oa o vlejaj e kichen ar prenestr ; dillo e kuita he gwele hag ez a buan er maez da zellet ouz ar vioc'h nevez ; laouen holl e sell outi ebarz er c'hloz a zo dirag an-ti ; he liou a zo gwenn kemmesket gant fammou du ; he zez a zo eus ar re vrasa ; oh ! nag al laez a c'horoe Monig, gant prez, a oa mat ; na koant e oa ar vioc'h gant he sae zu ha gwenn... Monig a oa eun tamm gwarizi enni ; e gwirionez, he lostenn d'ez i ne oa na nevez, na kaer, rak-se oc'h en em gaout er feunteun e lavaras en eur huanadi.

— Dervez mat, Aotrou !

— Ha d'eoc'h, Monig ; penaoz 'ta ez a ar bed ganeoc'h ? kontant oc'h eus ho pioc'hig vrao ?

— Mont a ra mat a-walc'h, Aotrou ; bennoz d'eoc'h ; kontant oun, met...

— Met petra, Monig ?

— Met kontantoc'h e vijen c'hoaz m'am bije, evit gellout en em lakat kaer, evel ar plac'hed yaouank all ar pez a zo red...

— Ma n'eus nemed an dra-ze oc'h ober poan spered d'eoc'h, eme Hor Zalver, poan spered d'eoc'h, eme Hor Zalver, n'ho peus nemet kendelc'her da, veza fur hag abarz nemeur ho koulenn a vezo sevenet.

Antronoz, en eur zigeri he daoulagad, Monig a welas war ar gador e kichen he gwele, eul lostenn eus ar re gaera, unan eus ar c'hiz, na petra 'ta ; ha n'eo ket an dra-ze hebken, war he gwele ez oa eul lerou gwiad-kivnid, eus ar re finna, e traon ar gwele eur boutou ler lugernus, o chouk izel ha lasou seiz warno hag e c'hellet ober ganto skoulmou ledan ; war ar pleonk e kichen he fenn e oa eur galonig aour gant eur jadenn velen, en eur ger, eno e oa an holl draou a zo red da eur plac'h yaouank evit en em lakat brao d'ar gouliou hag evel m'edo ar zul, en dervez-ze, Monig a ankounac'heas lavaret he fater diouz ar beure kement a brez he devoa da wiska he dilhad kaer.

Ankounac'hët he devoa ivez, kement e oa trellet he daoulagad gant he braenteziou, mont evel kustum da gerc'hat dour. Ar son kenta evid an oferenn-bred a oa bet pa deuas da zonzj d'èzi eus an tamm labour-ze ha gwisket neuze gant he dilhad brao e kemeras he fod hag ez eas etrezeg ar feunteun, sounn he fenn ganti; gant he dourn e save he lostenn bep an amzer; koulskoude berr a-walc'h e oa, met evelse e veze gwelet kalz gwelloc'h he boutou lugernus gant o seuliou moan hag uhel hag he diwesker gwisket gant eul lerou eus ar c'hiz. An dud yaouank a gawe war he hent o vont d'an oferenn a zistroe da zellet outi, souezet holl; ar plac'hed yaouank, dreist-holl, a zelle outi a-gorn, gant eun tammig gwarziz en o spered, met Monig ne ziskoueze ket an distera van evit kement-se, rak sonjal a rea en eun nevezenti bennag all c'hoaz. En em gaout a reas adarre er feunteun, skany evel eul labourig pa wel heol kaer an nevez amzer. Hor Zalver a oa dija eno.

— Dervez mat d'eoc'h, Aotrou !

— Ha d'eoc'h Monig, eme Hor Zalver. Penaôz ez a ar bed ganeoc'h ? Kontant oc'h eus ho tilhad kaer ?

— Oh ! ya ! Aotrou, kontant kenan, bennôz d'eoc'h.

Hor Zalver a welas muzelloù Monig o klask lavaret eur ger bennag all.

— Kontant kenan, emezan, e gwir, Monig ?

— Oh ! ya vat, Aotrou, emezi, met...

— Met petra, Monig, eme Hor Zalver ?

— Met kontant sur e vijen evit atao m'am bije... em zi bihan evit derc'hel kompagnunez d'in...

— Evit derc'hel kompagnunez deoc'h, Monig ?

— Ya ! m'am bije eur gwaz koantik holl, Aotrou !

— Ma n'eus nemed an dra-ze oc'h ober poan spered d'eoc'h, eme Hor Zalver, n'ho peus nemet kendelc'her da veza fur hag abarz nemeur ho koulenn a vezo sevenet.

Monig daoust ha fur e oa atao ? Daoust ha n'oa ket eun tammig hedro en iliz ? Hag evit petra ? Me, lennerien ger, ne ouezan ket nemeur a dra; met ar pezh a ouezan mat eo ez eo mat kenan an Aotrou Doue. Rak-se, antronoz, en eur zihuna diouz ar beure, divezatoc'h eged ar c'hustum, rak kousket fall he devoa graet, Monig a glevas unan bennak o skei eun nebeud taoliou war zor an ti. Daoust ha sonjal a rea en eun dra bennak ?... Goude ma oa al lun e lakeas dillo he lostenn nevez, he boutou seuliou peul, he lerou gwiad kivnid, hag he c'hialonig alaouret, evel just, hag hep kemeret amzer zoken da ober sin ar groaz (ar pezh ne ro ket a c'hans), e redas dillo da zigeri an nor, goude beza sellet dre doull an alc'houez.

Divinit neuze piou a deuas en ti ?... Hen !... eun denig koant ha fresk, intanv abaoe eur pennad mat a amzer; gwisket 'oa evel eur bourc'hiz, kaer evel eur roue, war e benn eun tok gwak, faoutet e gern, ha war e zivoc'h

eur gwiskad poultr roz evit braoat e liou. Hen !... hag en devoa en derc'hent, epad an oferenn-bred, sellet outi gant kement a aked, dreist-holl pa veze o kemeret eun dougnadenn eus e dabatierenn arc'hant. Hen !... m'er ar barrez e-unan ! Gant eur boked roz ruz en e zourn. Mont a reas en ti laouen holl ha goude beza graet eun toullad stouadennoù e kinnigas e yoked roz da Vonig flour ha kunv meurbed.

— Monig, c'hoant ho peus da veza pried an Aotrou M'er ?

Monig a gemeras ar boked ha ne lavaras ket nan, evel just; ar m'er a lakeas war he biz e walenn hag a yeas d'ar presbital da gas ar c'helou d'an Aotrou Person ha da zeisiada gantan an eured.

Da c'hortoz Monig a yeas dillo d'ar feunteun 'el lec'h ma welas adarre Hor Zalver.

— Dervez mat d'eoc'h, Aotrou, emezi, gant eur vouez, eun tammig uhel !

— Ha d'eoc'h, Monig, eme Hor Zalver a daolas eur zell du outi.

— Me n'eo ket Monig oun ken, emezi, me eo intron ar m'er !

— Er punz, Monig, er punz, eme Jezuz d'èzi raktal.

Hag an ti bihan, an arrebeuri nevez, an torrad yer, ar penn-moc'h bihan, ar vioc'hig vrao, an dilhad kaer hag all a yeas kuit, en eun taol kont; m'er ar barrez zoken ne deuas ket d'he c'herc'hat evit benniga o eured. Monig a oa a-nevez er punz koz.

Epadañ amzer-ze ar c'hilhog a ganas evel goude m'en doa sant Per nac'het e vestr. Monig a zihunas; a holl draou-ze ne oant nemed eun hunvre, met ar plac'h yaouank a lavaras evelato en eur ober sin ar groaz : — Bennoz d'eoc'h, va Doue, ne ankounac'hañ ket ar gentel emaoch o paouez rei d'in, rak zoken, dihun mat, ez oun bet meur a-wech, en toull tosta, da c'houlenn ouzoc'h traou ha n'o divije graet vad ebed d'in; gant m'hoc'h anavezin ha m'ho karin, tra a-walc'h eo !

Kalon an den a zo c'hoantus
P'en deus bet gwenn e c'houlenn ruz
Pa vez sec'hor e c'houlenn glao,
Eun dra bennak a vank atao
Evit beva gant levenez
Karomp Jezuz hag ar Werc'hez !

J.-L. DIRLEMM,
Tréflez.

AR STER

I

E troad ar roc'h aze a-wel,
An eienen 'n eus he c'havel ;
Ha ne glevit-hu ket he c'han.
O voudal, noz deiz, heb ehan ?

II

Kemmesket gant kinvi voulouz
N'eo, pa ziblas, nemet pri louz,
Met, dre ma red ha dre ma kresk,
Liou brao a gemer he dour fresk.

III

Chenchet en eur ruban glaz-kaer,
E troidell evel eun aer
Hag en eur zansal e tiskenn
Difre etrezek ar stankenn.

IV

Likaouerez ' goues eus he zeod
Ha pokou flour a daol d'ar yeot ;
Ar strilh dour munut ha dister.
En deus breman gwir dremm eur ster.

V

Meur a bont oajet, graet gant mein,
A ra eur c'hammed dreist he c'hein ;
Haleg gwenn, epad na ped leo,
War he gorre a stlej o bleo.

VI

Ar zaout, er foennek o peuri,
Doun en dour red a zoub o fri
Ha distanet o gourlanchen
Sioul a c'hourvez en he c'hichen.

VII

Da viz ebrel pe da viz mae,
E teu laboused leun ar c'hae ;
Hag e sao trouz hag e sao kri
Gwasoc'h eged eur jolori.

VIII

Laouen eo ar ster pa zigouez
Gant merc'hed o prada kouez,
'N eur welet gant Katell pe Zoaz
Ar c'holvez e penn o brec'h noaz.

IX

Drant eo pa wel, a bell da bell,
Eur pesketour war e skabell,
E higenn lemm en dour sanket
O c'hortoz eur pesk ne grok ket.

X

Dihun da heul heol ar mintin,
E kas en dro rod ar vilin,
Hag aet, eur pennadik, da lenn
E lusk elerc'h (1) war he barlenn.

XI

A hed he diou ribl, kezek lart
War eul lestr pounner a jach start,
Ha diouz ar pont, tud o pourmen
A zell ouz ar ster o tremen.

XII

Goulou-dez dezi ' ro liou roz,
Perlez a daol enni an noz
Ha, pa zeu al loar da zavel,
En he dour eul loar all me vel.

XIII

Setu echu da dro : eman
Dirazout ar mor bras breman ;
Ar mer-bras, froudennus e vouez,
A dosta du-ze war e bouez

XIV

A hed an hentehou hir, allaz,
Pet gwech ' peus saotret da zae c'hlaz
Na pebez fank, tre er gweled
Ne c'heil ket va lagad gwelet.

XV

Distaal er mor da loustoni,
Dislounk ennan da velkoni
Rag ar mor bras, hep saotr ebed,
A zo prest da walc'hi ar bed.

XVI

Ha te, va ene, te ivez,
Na du out da fin da zevez :
Kerz da Jezuz, lamm er mor bras
Eo e wad santel hag e c'hras.

XVII

Evel ar ster, er mor beuzet,
Eno a zo distlabezet,
Er gwad-ze, egiz er mor doun,
E kavi glanded ha pardoun.

XVIII

Diskenn doun ennan, da c'headal
Ma c'helli, eun deiz, er bed all,
Diskenn e mor doun an Dreinded,
Mor divent ar gwir eurusted.

J. L'Helgouach, O. M. I.

(1) Alarc'h, elerc'h = cygne, cygnes.

KELEIER AR MIZ

POTRED LEON E SANT-MALO

Skriva a rear d'eomp kement-man :

Sant-Malo, 21 a viz Mae 1923.

AOTROU PERRÔT,

75 pôtr yaouank eus a Vro-Leon a zo deuet aman, da zoudarded, en deiziou tremen; kalz anezo a zo bet ganeoc'h e retred Lesneven; daoust ha ne c'hellfec'h ket embann, e Feiz ha Breiz, ez eus aman, — 11, rue de la Fosse, — eun ti hag a zo o zi hag e kavint atao digemer laouen ennan. Teir gwech hon eus kanet dija « Patronez dous ar Folgoat ha Ni ho salud gant karantez; ar c'hanaouen-nou-ze a ro da anaout raktal da bôtred yaouank ho pro emaint aman, e gwirionez, er gêr; pedit eta, en han Doue, kerent ha beleien ar bôtred-ze da skriva d'in ken alies gwech ha ma o devezo c'hoant da gaout hini o c'helou. Livirit d'ezo, dreist-holl, e roan da gement eus a zarem-pred kelc'h ar zoudarded, eur garienn velen, henvel ouz an hini a lakan el lizer-man, sinet ganen, da ziskouez d'o zud pa 'z aint d'ar gêr ma ouezint piou a heuliant e Sant-Malo; ar bôtred yaouank a zo soudarded aman eta ha ne vezo ket ar garienn-ze ganto pa 'z aint e « permission » a zo tud keiz ha ne vezont, siouaz, anat eo, na wardro iliz na wardro beleg ebet ken, abaoe m'int aet pell diouz lagad o zad hag o mamm.

D'ar gerent ha d'ar veleien eo eta en em glevet ganen evit ma c'hellin derc'hel d'ezo o fôtred yaouank war hent ar furnez hag an enor epad an nebeut miziou a dre-maint aman en hor serr.

Kenavo! divezatoc'h e skrivin hirroc'h d'eoc'h; hizio am eus prez rak kalz labour am eus gant va « bleued ».
D'eoc'h kalonek ha Doue ha Breiz da virviken.

G. HAVARD,

Aumônier militaire.

Foyer du Soldat, 11, rue de la Fosse,
SAINT-MALO (Ille-et-Vilaine).

Ar bôtred yaouank en hor parrezioù a zo bet diouallet ha diouallet mat, diouz an droug, gant o c'herent ha gant o beleien; met, ma tilezer anezo, a-grenn, epad ar miziou ma vezont e servich ar vro, ar preder kemeret ganto epad ugent vloaz a vezo preder kemeret en aner : aet e vezint e kear meur a hini anezo, ha lezet o devezo, siouaz, an Aotrou Doue er gear! Evit ma n'en em gavo ket eun hevelep gwall zarvoud gant an pôtrez yaouank, kerent ha beleien, skrivit eta d'an A. Havard, mar d'emaint e Sant-Malo da c'houlenn eus o c'helou. Ar pez a zo gwir evit Sant-Malo a zo gwir evit ar c'herioù all ez eus soudarded enno; e pep hini anezo ez eus eur beleg karget gant an Aotrou 'n Eskop da ren ho pugale. Perak ne skrivit ket d'ezan, eur wech an amzer,

ma c'hello dont a-benn gwelloc'h a-ze eus ar gevridi a zo fisiet ennan ?

FEIZ HA BREIZ HAG AR ZOUDARDED

Kerent kristen, mar d'eo aet ho potred yaouank, pell diouz ar vro, da zoudarded, it eta d'ar post ha kasiat d'an A. Georgelin, administrateur du « Feiz ha Breiz », 4, rue du Château, Brest, compte courant 44.40, Rennes, eur « mandat-carte rose » a 8 lur; tri gwenneg hepken e kousto d'eo'h e gas; lakit warnan, sklêr, adres ho pugale hag e vezo kaset d'ezo, raktal, « Feiz ha Breiz », hep miz, epad an 18 miz ma vezint soudarded; vad ha plijadur a reoc'h d'ezo, en doare-ze, ha klevet a raint gant « Feiz ha Breiz » c'houez vat bleuniou kaera o bro!

AN A. DUPARC E SANT-THEGONNEC

Daoust d'e skuizder, an Aotrou 'n Eskob a falvezas-gantan pignat betek Laharena da welet skol ar bôtred; ar re-man a oa bodet en eur zal goloet he mogerioù gant bleuniou ha glazvez: lann, balan, kelen, illio: « eul lann (1) vreizad! » a lavaras an Aotrou 'n Eskob o ti-gouezout; vit hen digemeret, ar vugale a zavas, en o sav, evel eun tenn, holl war eun dro, en eur lavaret: « Vive Monseigneur! » (Taolit pled da c'her an Aotrou 'n Eskob pa gmiado! »

An Aotrou Duparc, pignet war e dron ha gronnet gant ar veleien, ar ganerien vihan harpet gant diou violons a zistagas brao a-walc'h, e diou vouez **Kan an Eost**. Neuze e voe gwelet o tostaat, gwisket e giz Sant-Thegonnec, daou grennard; digouezet e harz an tron, ha saludet ganto an Aotrou 'n Eskob en eur ziwiska o zokou voulouzennet, e krogchont gant eun diviz brezonek savet a-ratoz kaer evit an deiz-ze; her c'has a rejont da benn hep skoilh nag aon; an daou zivizer oa Joseph Gad, eus a Lanbaol, ha F.-M. ar Goff, eus a Venhars, ha ganto Yannig Breton, eus a Herlan-Vihan, a roas an dourn-skrid d'an Aotrou 'n Eskob.

An Aotrou Duparc en devoa selaouet hag heuilhet an diviz penn-da-benn, ha meuli a reas an daou grennard 'vit an doare vras m'o devoa distaget o brezoneg; war eun dro e reas meuleudi hor yez karet, eur yez sklêr, dudius da glevet; en iliz en devoa graet meuleudi gwis-kamant gwazed Sant-Thegonnec, koanta hini a c'heller da welet e Breiz-Izel. Goude ar brezegenn dalvoudus-ze an hevelep kanerien a zistagas mat kenan « **Kousk Breiz-Izel** ». Mouezioù ar vugale, harpet gant ar violonsou, a oa dudius! Hag an Aotrou 'n Eskob, laouen bras, a lavaras d'ar vugale piou eo an hini en deus savet ar zon hep par-ze hag e lavarje da Vreiz Lanvauz e pe zoare eo bet kanet « **Kousk!** » e Sant-Thegonnec.

(1) Bul lann pe eur-manati a zo henvel.

En eur guitat e lavaras: « **Kenavo, bugale!** » — « Kenavo, Aotrou 'n Eskob! » eme ar vugale vihan. Setu, evit gwir, eun digemer breizad d'eun eskob breizad.
Gweltas.

BLEUN-BRUG

KENSTRIVADEG AR BREZEGEREZ Concours d'éloquence

Ce concours inauguré en 1921, avec succès, comporte trois prix: un premier de 200 fr., donné par le **Feiz ha Breiz**; un second de 150 fr. et un troisième de 100 fr.

Le jury d'éloquence sera présidé, comme toujours, par **M. E. Ernault**, chevalier de la Légion d'honneur, professeur à la Faculté de Poitiers et président de la **Breueriez-veur ar Brezoneg**.

Le Concours d'éloquence est ouvert à tous les jeunes Bretons de 17 à 25 ans, sans distinction, quel que soit le dialecte dont ils se servent. Les lauréats de 1921 et 1922 seuls sont hors concours. Il comprend une épreuve écrite et une épreuve orale, sur le sujet suivant qui est imposé à tous.

Disklerit frêsa ha sklêra ma c'helloc'h, da bennou tiegez breizad dastumet dirazoc'h, eo red mat deski d'ar vugale, er skolioù, ar galleg dre ar brezoneg.

Dek pajenn d'an hirra war gajer ordinal.

Faites, en style clair et correct, une conférence pour convaincre un auditoire composé de chefs de famille de la nécessité d'utiliser le breton dans nos écoles pour mieux apprendre le français.

Dix pages, au maximum, d'un cahier ordinaire.

Les dix concurrents dont les épreuves écrites obtiennent les meilleures notes peuvent seuls prendre part à l'épreuve orale.

L'épreuve écrite doit être adressée à M. le Docteur L. Dujardin, président du **Bleun-Brug**, Saint-Renan (Finistère), avant le 15 août, dernier délai.

Les dix concurrents admis à participer à l'épreuve orale devront se présenter devant les membres du Jury, à **Lesneven**, en septembre prochain, et recevront à cet effet une indemnité de déplacement de 20 francs.

DIVINADENNOU

I. — EVIT DIVINADENNOU MEURZ HAG EBREL

10 o deus bet 200 poent.

Mari Laurent, Guipavas.
J.-P. Moal, Tregarvan.
Fr. Pouliquen, St-Thegonnec.
J. Robin, St-Thegonnec.
J.-M. Salaun, An Trehou.
René Jacolot, Guipavas.

Clet Coz, Cléden.
Adolph Darchen, Mahalon.
Charl ar Guen, Lamzézellec.
René Jacolot, Guipavas.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONEZ

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Religion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^{re}) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION

GEORGÉLIN, 4, rue du Château, Brest
CHÈQUES POSTAUX c/c 44-40 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne	6 f. l'an
France	7 f. l'an
Etranger	8 f. l'an
Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.)	5 f. l'an

PUBLICITÉ

Toutes les insertions sont faites à l'année

Une page entière	300 fr.
Une demi-page	175 fr.
Un quart de page	100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Suliou ar miz. — Santez Anna ha Nikolazig, J. BULEON hag E. AR GARREC. — Ar pik war an i, E. AR MOAL. — Tro vinihi Sant Ronan, H. P. — Doue anavezet dre ar garantez, J.-L. MEAR. — Pedenn evit eun eured, P. T. — Yvon Tremintin, G. P. — Familhou bras ha santelez, Y. — Etre Kastell ha Brest, LAN AR BUNEL. — Yvon ar Wern, G. P. — An Aotrou Horellou, X. — Trede kenstrivadeg ar C^hardinal Dubourg, J.-B. MARTIN. — Keleier ar miz, GWELTAS. — Divinadennou, PER ha PAOL.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ GOURE

- 1 a viz Gouere. — VI^{et} sul goude ar Pantekost. Ober a réar hizio gouel an Ebestel Per ha Paol. An ofisou p. 705 e levr an A. Uguen.
- 8 a viz Gouere. — VII^{et} sul goude ar Pantekost, p. 466.
- 15 a viz Gouere. — XIII^{et} sul goude ar Pantekost, p. 469.
- 22 a viz Gouere. — IX^{et} sul goude ar Pantekost, p. 473.
- 28 a viz Gouere. — Santez Anna, patronez Breiz, gouel devozion, p. 860.
- 29 a viz Gouere. — X^{et} sul goude ar Pantekost. Ober a rear hizio, dre Vreiz a-bez, gouel Santez Anna, Mamm ar Vro, p. 860.

22 o deus bet 180 poent

- Pier. Abiven; Plouneour.
- Jann Abolivier, Kernoues.
- Mich. Bergot, Plouguin.
- J.-Yv. Cornec, Plouider.
- Marc. Gabon, Guisseny.
- A.-M. Crenn, Guipavas.
- Jann. Fagot, St-Thegonnec.
- Ros. Fálhun, Plouneour.
- J. Gueguen, Portsall.
- Victor Gouriou, St-Thonan.
- J.-Yv. Ar Goff, St-Thegonnec.
- E. Kerdilès, En Anjou.
- Mari Kermarrec, St-Divy.
- Gabriel Kersimon, Plabennec.
- Edouard Laot, Plouider.
- F. Lars, Plouzane.
- M.-A.-M., Rosnoen.
- Yv. Ar Menn, Sizun.
- Gaby Pelleau, Plouguin.
- P. Pinvidic, Guikar.
- Jann Stephan, Plouarzel.
- Jann Tanguy, St-Thegonnec.

17 o deus bet 160 poent

- Mari Abjan, Enez-Vaz.
- E. Autret, Cleder.
- J. Bihan-Poudec, 42^e B. C. A.
- Youennig Ar Bras, Briec.
- Clem. Carrer, Plouvoan.
- Eun emzivadez, Gouesnou.
- Kl. Ar Goff, Montroulez.
- M.-F. Ar Guen, Plouneour.

II. — RESPONCHOÙ DIVINADENNOU MIZ MAE

I. Pladenn eur valans. — II. Eun niverenn zispar. — III. Ar c^holec'hed a vez he gloan ganti en he c^hof hag an danvad a vez e hini war e gem. — IV. Lagad Doue, mouez ar gonsians ha taol ar maro.

- V. — ANNA. — Hano unan perc'hennet gant Breiziz.
- NEIZ. — Hano eun dra perc'hennet gant an evn.
- NICE. — Hano eur gêr e kreisteiz ar Frans.
- AZEN. — Henman kalz tud a zo henvet outan.

III. — DIVINADENNOU MIZ MEZEVEN

- I. — Petra a glev peb tra
Ha ne respont netra?
- 20 p. ar r. Digaset gant Tintin Mari, Plougoulm.
- II. — Petra en deus tri doullig
Eun tuffig ha daou grogig?
- 20 p. ar r. Digaset gant Gaby Pelleau, Plouguin.
- III. — Piou eo an himi 'wel gant an hevelep lagad
E enebourien vras koulz hag e vignoned vad?
- 20 p. ar r. Digaset gant Pier. Abiven, Trevigny, Blouneour.
- IV. — Koz koz eo va amezogez
Daoust d'he oad eo baleerez
Hag ar pezh 'zo souezusa
Pa vez sammet eo 'r buanna!
- 20 p. ar r. Digaset gant J.-M. Salaün, An Trehou.
- V. — Daou botr koz o vont en hent,
Keit o baro hag o dent,
Unan a lavar gwir, eun all a lavar gaou,
Goude ma leveront hevelep tra o daou.
- 20 p. ar r. Digaset gant Yv. Guiot, Menneur, Plouneour.

- Alan Kerlidou, Trelez.
- Louis Kerhaol, Gwintyventer.
- Henri Larvor, Pont-Kroaz.
- Lolo, Sant-Thonan.
- Yfig de la Roche, Gouesnou.
- J.-M. Le Roux, Kastel-Paol.
- Felix Moal, Enez-Vaz.
- Potr L. N., Logonna.
- Pier. Ollivier, Lanuefret.

10 o deus bet 140 poent

- Mari Goasduff, Plabennec.
- Yv. Guiot, Plouneour.
- Mari Kervella, Plougastel.
- A.-M. Lössouarn, Guisseny.
- Theo. Ollivier, Plouneour.
- Mari Pelle, Plouguin.
- Joseph Pont, Gouesnou.
- Aug. Toul, Kerlouan.
- J.-M. Tranvouez, Tremaouezan.
- Job An Tynevez, Plougoulm.

11 o deus bet 100 poent

- Joseph Abiven, Plouneour.
- Fr. Bellec, Guisseny.
- Tanguy Copy, Ploumoguier.
- Cor. Corre, Plogastel.
- F. Eozennou, Lokournan.
- Louis Flech, Plomeur.
- Lapousig divroet, A. 783.
- L. Lars, Plouzane.
- M.-A. Prigent, Plouneour.
- A. G., Guengat.
- Roland Sèvere, Kemper.

Santez Anna ha Nikolazig

I n hini a welas Santez Anna

Breman ez eus tri c'hant vloaz e oa, du-hont, e parrez Pluneret, e Bro-Wened, eur geriadenn zister hanvet Keranna.

Etre ar c'heriadenou all hag hi ne oa ket nemeur a gemm; he ziez a oa

izel, toet e soul; tro-war-dro d'ezo e oa douar labour, prajeier ha lenneier. Tri dra a oa eno koulskoude hag a dalv ar boan ober hano anezo adalek vremen : eur groaz hag a oa eur pennadig diouz ar pennker, war hent Alre; eur feunteun goz hag eur park hanvet ar *Bosennou*, el lec'h ma oa bet kentoc'h, war a lavaret, a rumm da rumm, eur chapell da zantez Anna.

E Keranna edo o chom Julian Lezult, tenzorier iliz Pluneret, Mark Ardeven, Yann Tanguy, Fransez ar Bloennec, Jak Lucas hag ar Pelicard, Yvon Nikolazig hag eur beleg hanvet Yvon Richard. An dud-ze ne oant na paour na pinvidik; en o aes e oant hag unan anezo eo a oa o vont da ober, eus o c'heriadenn kollet e kreiz al lenneier, kalonenn Breiz hag unan eus al lec'hioù santel brudeta a zo er bed-holl.

Pa-deurvezas gant an Aotrou Doue dont d'e zibab evit beza kannad Santez Anna etouez ar Vretoned, Yvon Nikolazig a oa wardro e zaou ugent vloaz.

Daou ugent vloaz! eo oad an den en e wir wella; da zaou ugent vloaz eun den hag en deus tremenet e yaouankiz o la-

bourat e kreiz e barkeier hag a zo e penn eun tiegez bras ne vo ket troet dillo d'en em rei da hunvreal ha d'en em douella e-unan.

Daoust ma vez lezhanvet alies « eur paourkêz labourer » arabad e vije kredi e oa Nikolazig eun den hag a oa en dienez : eun tammig peadra en devoa; diou voururi gaer a oa d'ezan a leve hag an tiegez en devoa e Keranna a oa ennan kalzig tud, kerent ha mevelien d'ezan. Daouzek vloaz bennak a oa abaoe ma oa dimezet ha n'en devoa ket bet a vugale.

N'oa bet e skol ebet ha zoken n'oa ket bet falvezet biskoaz gantan, na gant e vreur, na gant an darn vrasa eus e amezeien deski galleg en aon da veza lorc'hus evel ma vez, siouaz, an darn vrasa eus ar Vretoned dal m'o devez gellêd tapa an tu da zrailha eur bomm gallek bennak.

An den ma oa

An dra-ze ne vire ket outan, a lavar d'eomp kement hini en deus e anavezet da veza eun den evel ma ne vez ket gwelet kalz: eveziek, eun ha lemm kenan a spered; met ar pez a lake anezan da veza heb e bar etouez ar re all oa dreist-holl e galon; adalek e yaouankiz e oa troet da ober vad; eur skouer e oa evid an holl; ne c'hellet kaout abeg ebet ennan; doujans en devoa evid an dud a iliz; ne gare ket ar stranerez; ne glaske ket en em zevl dreist ar re all; n'oa ket berboellek; ne 'z ae morse anezan e-unan; ne oa ket eur penn tenval, laouen bras e veze zoken peurliesea; distag e oa diouz madou an douar ha gwelloc'h e veze gantan atao koll e-unan eged ober an distera gaou d'e nesa.

En eur ger beza e oa skouer koueriaded Breiz; an holl blegou mat o deus a oa ennan hep hini eus ar siou fall a ziskar anezo kement; n'oa ket trabaser; n'oa ket troet ouz an destum; n'oa ket unan eus ar re a c'heller rei d'ezo da gredi ar pez a gerer hag evit diskouez c'hoaz pegement a gemm a oa etrezan hag e genvroiz ar c'henta skrivagner a zavas e vuhez a lavar n'oa ket troet da eva.

A c'hristen ma oa

War berziou mat e natur-den en devoa kavet an tu da lakat da vleunia vertuziou kristen eus ar re gaera evid eun den eus e renk.

Mat oa ouz ar paour; ober a rae aluzennou ker bras end-eeun ma oa darn hag a grede e roe, re en holl, diouz an danvez en devoa.

Pedi a rae evid an Anaon ha brokus e oa kenan pa veze hano da lakat oferennou ganto.

Karet a rae kroaz Hor Zalver ha pa gave unan bennak war e hent e taouline peurliesea eur pennadig dirazi.

Karet a rae ar Werç'hez; lavaret a rae e chapeled bemdez; en e zourn e veze gantan dre ma 'z ae hag en nôz pa ne c'helle ket kousket e lavare anezan: « en hent-se, emezan, e lakae sonjezoù mat en e benn hag e troe e spered warzu Doue. »

Met ar pezh a oa marteze souezusa ennan oa gwelet pe-gen troet e oa ouz santez Anna; adalek e vugaleac'h e veze klevet o komz anezi, alies, ha ne hanve anezi nemet e « Vestrez Vat »; lavaret a rae pegement a fisianz, en devoa da veza selaouet ganti goulenn a rae ouz tud e di kemeret ar voaz vat d'en em erbedi outi en o ezommou; kement a zoujans en devoa evid al lec'h ma oa bet ennan ar chapell gwechall ma veze gwelet o vont di a-wechou, e-unan, da bedi.

Ha n'eo ket an dra-ze hepken; gwelloc'h a rae c'hoaz rak mont a rae atao da gommunia, bep sul ha bep gouel berz, ar pezh ne veze ket gwelet stank an dud oc'h ober neuze na breman; rak eun den eus e renk n'edo ket ar c'hiz gantan da dostaat ouz an daol zantel ouspenn eur wech pe zioù er bloaz.

An holl berzioù mat hag an holl vertuzioù kristen-ze pa vleunient en enn den evel ma vleunient e Nikolazig a verk e oa en e galon eun nerz hag eun ioul evel ma ne vez ket gwelet kalz.

Yvon Nikolazig

Ar brud mad en devoa

Ha setu penaoz e teuas an den-ze hag a oa skouer ar gwir vreizad da veza, war an hevelep tro, skouer ar gwir gristen.

An dud a c'hell pignat ken uhel-ze ne vezont ket stank ha pa zigouez gant unanik bennak hen ober, aman pe a-hont, ne vez ket pell e vez klevet hano anezo.

Rak-se arabad eo beza souezet ma oa brudet Nikolazig; an holl a gare anezan ha kement a fisianz a laket ennan ma veze kemeret da varner ken alies gwech ha ma save trouz er c'harter.

Eün, leal, distran, Nikolazig a oa eun den a guzul mat; ne veze ket a c'hlabouserez gantan, met pa en deveze eun dra da lavaret e ouie pe goulz hen ober; didroidell e oa en e gomzou ha koulskoude, morse, ne veze gelllet kaout abeg enno; ha setu perag an dud holl, a bep renk, o devoa doujans d'ezan.

Hogon n'eo ket dre ma en devoa peadra, na dre ma 'z ae braoik e diegez gantan en dro, eo e oa deuet mat d'an dud evel ma oa. N'eo ket atao an dud pinvidik hag ar re a ya an traou en dro ganto, evel ma fell d'ezo, eo a vez gwelet gwella. N'eo ket ken nebeut dre ma oa devot, rak eneoù santel a zo, meur a hini, hag a vez gwelet fall a-walc'h gant o nesa.

Ar pezh a lake anezan da veza dispar oa e skiant vat, eur perz hennez, hag a vez kavet alies, etouez ar gristenien, er broioù hag ez eo krenv enno ar feiz.

Kement hini en deus bet tro da dostaat outan, tud a lezenn kouls ha tud a iliz, a anzav e ouie barn, ne veze ket nec'het, pa en deveze ezomm d'hen ober, hag e veze eün atao e varnedigezioù. Person e barrez hag a stourmas outan epad keit ha keit all hag a voe ker kalet en e genver a anzave, e-unan, e oa anavezet gant an holl evit beza eun den a boell, fur hag evèziek.

N'hon eus ket a c'hoant da lavaret e voe an den-ze eur zant; met ar pezh a c'hellomp da embann warlerc'h kement hini en deus e anavezet mat eo e oa, an hini a welas santez Anna, zoken a-raok ma tenvezas en em ziskouez d'ezan e Vestrez Vat, eun den dreist ar re all ha ne oa ennan netra gouest da ober anezan eun toueller hag eun hunvreer.

Diwar J. BULEON ha E. AR GARREC.

Taolomp pled :

« Un peuple ne se développe qu'en développant ses qualités propres, ses dons naturels ; il ne peut par une sorte de métempsycose nationale, se donner un beau jour l'âme d'un autre peuple, et du moment qu'il sort de sa direction primitive et de ses possibilités pour copier le voisin et se forger une civilisation d'emprunt, il se disqualifie et se condamne lui-même. »

L'adoption ne remplace pas l'hérédité : pour les peuples, comme pour les individus imiter c'est décliner ».

Ar pik war an i

Eur skrivagner gall brudet en deiz a hirio, mar 'z eus unan bennak er bed, eo Georges Goyau. Katolik eo; met doujet, koulskoude, gant an dud a bep kredenn, abalamour d'ar studi, d'an anaoudegez dispar en deus war bep tra. Skrivan a rë, nevez so, e penn eul leor savet gantan diwarbenn ar Brezel bras: « *Nous sommes à un des grands tournants de l'histoire universelle; l'humanité vient de vivre une des minutes décisives de son existence; l'expérience qu'elle achève est comparable, et probablement supérieure, en lointaines conséquences, à celle que symbolisent les mots de Réforme et de Révolution française;..... un monde nouveau s'élabore, sous nos yeux dans le sang, dans les sacrifices et dans les larmes.* »

Meur a zen a studi o deus lavarët kemend-all; hag, evit gwir, ma weler eul lodenn vras eus an dud ha n'o deus ken preder nemet gant ar blijadur, an dibri hag an evan, re all a zo ivez hag a gav ez eus flêr gant ar plijaduriou hag a bella diouz ar fank-ze, o klask evit o spered hag o ene êr yac'h, êr c'houek ar mennoziou uhel.

Chenchamanchou bras a zeblant bezan e gor ma seller a bep tu penaoz e labour ar sperejou war gement tachenn a zo: relijion ha politik, dreist-holl. Studian ha gwella stad ar relijion; studian ha gwella ar politik a rër da vat e pep bro: eun diazez-bevan nevez a zo red da gaout, rak an hini a oa bet digaset gant ar « Réforme », gant ar « Renaissance », breman ez eus 400 vloaz, ha peurôzet gant an Dispac'h bras, a zo achu e reuz e dônder ar c'halonou hag ar sperejou.

Eur bern spontailhou 'zo war nez bezan diskaret ha ne vezint ket adsavet ken, kaer zo dougen gant kalz a enor da Banthéon Pariz relegou an dud o devoa sikouret kroui anezo.

Mont a rër betek lavaret eo achu reuz ar votadegou hag eo gant an « Etats généraux » eo e vezo grêt hiviziken: mont, a rër betek lakat ar vouc'hal ouz troad ar wezenn laik, gwezenn an droug, hag a zoug, evel frouez put, ken lies a lezenn hudur; mont a rër betek ober tôlennou nevez merket warno penôs e fell d'ar Vro bezan gouarnet, abalamour d'an dud da gaout o frankiz, en o ziegez, en o farrez, en o micher, en o bro.

**

Ar Vretoned ivez, kollet gant kalz anezo doujans ha karantez 'vit an amzer a ren a glask, e kreiz al lusk bras roet d'ar bed, lakat eun urz nevez en o buhez. Ugent vloaz a zo e oant krog da huanadi; betek hen, n'o doa ket gou-

vezet da vat warlerc'h petra. An holl n'ouzont ket c'hoaz, met eun nebeut her goar, awalc'h evit sklêrijenni o breudeur.

N'eo ket heb abeg eo bet staget an daou hano-ze: *Feiz* ha *Breiz*, ha ma 'z eo bet laket *Feiz* da gentan.

Klaskomp an abeg-ze.

Ar feiz a ziniñ Doue. Ar feiz, *da gentan*, a ziniñ penôs diwar dachenn ar relijion e sellomp ouz ar Vro, rak an holl broiou a zo da Zoue ha n'eus hini anezo hag a c'hell, diwar he zachenn he-unan, barn ar C'hrouer, na barn e Iliz.

Ar « feiz » a ziniñ ivez « *ar broiou all* » a zo er bed hag e renkomp kaout darempred vat, hervez ma 'z eo merket gant ar relijion « gatolik ».

Breiz a ziniñ *ni hon unan* ha kement a aparchant, ouzomp, yez, gizioù, istor, madou ar c'horf ha madou ar spered.

Ar ger « ha » eo an ere a ziskouez omp stag ouz Doue ha stag ouz ar bed holl, diskouez a ra ivez hon eus gwir, *hervez Doue*, da vezan *ni hon unan*, hep n'o defe ar broiou all galloud ebet da waskan an disteran, ar pezh a ra ma 'z omp Bretoned, hon yez, hon istor, hon c'hizioù.

Ma tleomp ni sentedigez d'ar gouarnamant a zo o ren e Pariz, ar gouarnamant-se en deus, diouz e du, an de-ver striz da lezel ac'hanomp, ahendall, da vevan hervez lezenn hor gwad hag hon istor, da rei skoazell d'eomp, zoken, evit-ze, e kement ha ma aparchant outan. Hogen, gouarnamant Pariz, dreist-holl abaoe an dispac'h, n'en deus grêt nemet gwaskan spered ha gizioù Breiz.

D'ar re a glask mad ar Vro a-eneb-pe a ziavez d'ar relijion gatolik, ni a respont: *Feiz* ivez! D'ar re a glask mad ar Vro, hep sellet nemet ouz ar relijion, e respontomp: *Ha Breiz* ivez!

**

Ouspenn a zo. Ar mennoz-ze, *Feiz ha Breiz*, dre ma 'z eo eun dra veo, setu aman petra a deu da c'hoarvezout.

Red eo, goude bezan displeget kement a zo er mennoz « *Breiz* », lakat da baran warnan holl sklêrijenn ha nerz ar mennoz « *feiz* ».

Klevet am eus bet Bretoned o lavaret: « *Difennomp ar yez*, met na gomzomp ket eus eur *politik breizad*. » Koulskoude, ma tisplegit ar mennoz « *Breiz* » en e ledander holl, e kavit ez eus ennan *politik* ivez, evel ma 'z eus *yez*. Red eo d'eomp, Bretoned, daoust ma 'z omp stag-ha-stag gant eun niver a vroigou hag a ra etrezo Bro-C'hall, — red eo d'eomp kaout hor *politik ni*, evel m'hon deus hor yez *ni*. Kaout eur *politik*, n'eo ket klask en em zispartian eo, nemet chench penn d'ar vaz, ar pezh ro red d'eomp evit gellout bezan, evit gwir, Bretoned: kaout hor skolioù *ni*, hon henchou-houarn-*ni*.

Eur politik a renkomp da gaout, reizet gant ar « feiz », a c'hourc'hemenn, d'eomp bezan leal e kenver Doue hag e kenver gouarnamant Bro-C'hall, hag en hor c'henver hon unan o tifenn grons hor gwiriou a Vretoned.

Betek hen, kevredigez breizad ebet n'he deus displeget fréz kement a zo er mennoz « Breiz » hag a dleomp da seveni a damm da damm.

Ar mare a zo deut evidomp d'hen ober, mar fell d'eomp kerzet gant hon amzer, a glask hag a gavo, ganeomp pe hebdomp, an henchou nevez e fell d'ezan hiviziken kerzet enno.

Ar bed a zo en em gavet en eur c'horn-tro berr, en eun dispieg, hervez meur a zen fur; da lavaret eo, goude bezan bevvet pell amzer diwar ar mennoziou ze a c'halver mennoziou « moderne », ar bed a en em gav heuet ganto hag a zo war c'hed da c'houzout a belec'h e teuo sklerijenn ha magadurez nevez. Ar mare eo d'eomp-ni ivez, Bretoned, da ober hon dibab.

Er bloaz 1789, kannaded Breiz bodet e Pariz, sorc'henet, dallet gant mennoziou fallakr an dispac'h, a reas dibab fall: stlepel a rejont en dour frankizioù o Bro; dizrei a ranker war ar pezh o doa grêt, ha setu aman ar mare. Evel ma konter diwarbenn ar menez-ze a oa kuzet ennan eun tenzor, nemet n'helled kaout krog warnan nemet eur wech bep kant vloaz, pa zone, da noz Nedeleg, tól an hanter-noz, frankizioù Breiz a deu war hed gwei ha war hed tól: tapomp peg enno, pe zouden, e tec'hint kuit hag en o lec'h, ne gavimp adarre nemet eur c'habestr nevez.

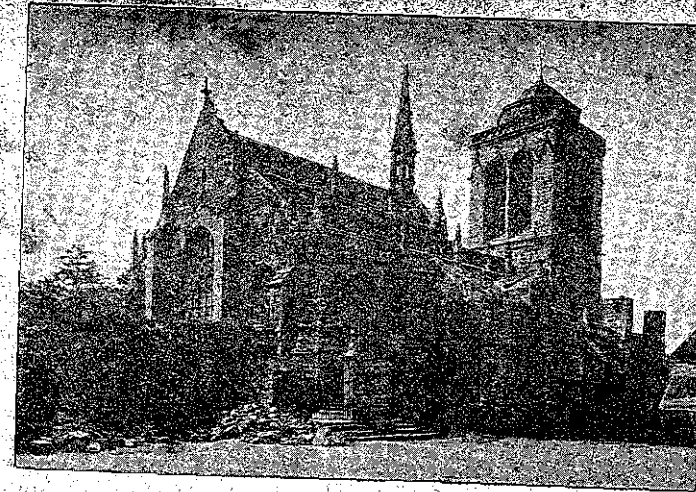
E.-A. MOAL.

DERVEZIOU BRAS BREIZ

Gouel ar **BLEUN-BRUG** a vezo graet e Lesneven d'an 12 ha d'an 13 a viz Gwengolo a zeu. **FEIZ** ha **BREIZ** miz eost a embanno war he hed reolenn ar gouelioù kaer-ze.

Une langue n'est pas un vain système de signes algébriques, un dictionnaire de formules sans vie, non, une langue c'est l'âme d'une nation. C'est le génie du peuple, ce sont ses croyances, ses traditions, ses formes d'esprit et de cœur, qu'elle incarne et conserve, et qui survivent en elle... La langue bretonne est la clef de notre histoire, de nos croyances, de notre psychologie, de notre littérature; elle est en outre, tout un monde d'idées et de sentiments en puissance.

Et l'on voudrait que tout cela disparût ? Doue ra viro ! »

ILIZ LOKRONAN-KERNE

Tro vinihi Sant Ronan

Ronan, hanvet Reunan, e Lokronan-Leon ha Reun, e Lokronan-Kerne, a voe ganet en Iwerzon, e hanterenn ziveza ar V^{et} kantved. Eskob e oa hag e penn eur manati edo pa lakeas en e benn tec'hed diouz e vro da ziskenn e Breiz-Izel.

Douara a eure en Aber-Ildut; Lokronan-Vihan ha Lokronan-ar-Fank a zo lec'hioù hag e tremenas enno eur pennad amzer bennak; evit en em guzat muioc'h c'hoaz ha beza tostoc'h a-ze da Zoue ec'h en em dennas e koad Neved el lec'h m'eman breman iliz kaer Lokronan; gwall-gaset gant eur vaouez gwarisius, hanvet Keban, a oa war-dro eno; e kuiteas e beniti hag ez eas da jom da Hillion, e kreiz etre Lamball ha Sant-Brieg; eno, en eul lec'h hanvet breman Sant-Rene (1), eo e varvas. Divezatoc'h e' relégou a voe digaset da Lokronan-Kerne hag evit o miret eo e lakeas Anna Breiz sevel chapell ar Peniti e bloaveziou kenta ar XVI^{et} kantved.

**

Tro vinihi (2) sant Ronan, eme eur skrivagner koz:

(1) Car il y eut un temps, note Monseigneur Duchesne, où les pauvres vieux Saints Bretons furent considérés comme étrangers dans leur propre pays; on les évinça des vocables d'église pour mettre à leur place des patrons plus connus des clercs français. (Bulletin critique, XI. 1890, pp. 124, 125).

(2) Ar ger **minic'hi** a deu eus ar gerioù brezonek **menec'h ti**, da lavaret eo **ti ar venec'h**; ar ger **manati** (manac'h-ti) a vez implijet marteze muioc'h en amzer-man, eget ar ger **minic'hi**.

a zo digaset, ar c'hiz anezi gwechall evit dispartia da vat, gwelloc'h eget dre baper graet dirak noter, leveou sant Ronan, hag e oa tailhou ha ne bouezent ket war-nezo, diouz douarou an dud all.

Menec'h sant Beneat a deuas da jom da Lokronan, er bloaz 1031. Alan Kanhiart, kont Kerne, evit trugarekât sant Ronan da veza roet an trec'h d'ezan war an duk Alan III eo en devoa galvet anezo da zont di ha roet d'ezo a-walc'h a zouar en dro da beniti ar zant evit gel-lout sevel eur manati ha beva ennan en o aas.

Ar venec'h-ze eo a zigasas ar c'hiz, e Lokronan, da ober, bep an amzer, tro o minic'hi; ar c'hantvejou a zo aet ebou; ar venec'h ne vezont ket gwelet ken war dro ar peniti, met ar Vretoned n'o deus ket ankouna-c'haet ar pezh a zo bet desket d'ezo gant o zud koz hag, a rumm da rumm, e teumont atao da ober o zro vinihi, en eur bedi an Aotrou sant Ronan.

Eun dro vinihi vihan a vez graet bep bloaz pa ne vez ket graet an dro vinihi vras; houman a vez graet bep c'houec'h vloaz, gant kalz a lid, d'an eil ha d'an trede sul eus a viz-gouere; er bloaz-man, da vihanan, e tigouez adarre. Teir leo bennak a zo da ober gant ar prosesion nemed e chomer, daouzek gwech a-zav, da zis-kuiza, eur pennad.

D'ar zadorn derc'hent eil sul miz gouere a zeu eta, da hanter noz, kleier Lokronan a zono laouen da embann d'ar vro a-bez eman ar pardon bras o tigeri.

Tud a en em lakaio raktal en hent; adalek peder eur e vezo oferennoù er peniti; eun tammig bihan araok an oferenñ-bred e tigouezo prosesionou ar parrezioù tro-war-dro: Plogonnet, Kerlaz, Plonevez ha Keme-neven.

Da eun eur eo e loc'h ar prosesion, banniel bras sant Ronan, er penn araok; relegou ar zant hag e gloc'h a zo douget gant potred yaouank ar barrez.

Hed-a-hed an hent a heulier, war skebell goloet a zantielez, a c'hlazvez hag a vleuniou e kaver sent ar parrezioù tosta deuet da zaludi relegou sant Ronan, dre ma tremenont: sant Jermen a zo deuet eus a Gerlaz; Itron Varia ar Sklerder, santez Anna ar Palud ha sant Milliau a zo deuet eus a Blonevez; sant Gwenole ha sant Even, santez Barba hag Itron Varia Gergoat a zo deuet eus a Gemeneven; ar relegou a bign hag a en em gav war lein ar menez; tridal a ra etouez al ludu kalon an eskob iverzoniad pa wel ac'hano peger kaer eo c'hoaz Breiz-Izel, en amzer-man ha peger sounn e chom c'hoaz ar Vretoned, en o sav, e skoaz ar poblou all a zo en dro d'ezo...

Red eo breman diskenn ha dre ma tiskenner e kaver sent Plogonnet, Itron Varia ar Porzou, sant Philiber,

sant Thelau, sant Thurian, sant Tujen, Itron Varia Treguron, Itron Varia Loretta, Itron Varia ar Rozera ha sant Thegonnet.

Digouezet a-nevez war zouar Lokronan e stager gant ar Gousperou a heurganer e chapell ar Peniti; en em gavet eno an holl bardonerien e dremen dre zindan relegou sant Ronan a zo daou botr krenv ouz o dougen.

An dro vinihi, an holl e Lokronan hag er parrezioù tosta, her gra ha lavaret a rear:

An hini ne ra ket an dro vinihi ez-veo

A ra anezi ez-varo,

A hed e cherc'h (1) bemdez.

Ar pezh a ra d'ar bardonerien diredef ken niverus eo an induljansou kaer a c'hellont da c'hounit: kement hini a ra an dro vinihi vras goude beza bet o kovezh hag o kommunia, a ya en iliz Sant-Ronan hag a bed eno evit hon Tad Santel ar Pab a c'hounit eun induljans plenier. An induljans-ze a zo bet roet gant Gregor XVI d'an 12 a viz meurzh 1847; er bloaz 1887, an hevelep induljans a zo bet roet gant Leon XIII da gement hini a 'z aio da bardona da Lokronan etre eil ha trede sul miz Gouere...

Ra gouezo, puilh bennoz sant Ronan epad eiz dez e bardon war ar vro m'eo bet ganet enni koulz ha war an hini m'eo deuet enni da vervel. Evelse bezet graet.

H. P.

KADOR SANT RONAN

(1) Ar cherc'h hag an arched a zo daou c'her hag a zifil ar menez tra.

Doùe anavezet dre ar garantez

(Kendalc'h)

Skoueriou war an doare da bedi a spered, pe da zivizout gant an Aotrou Doue

DIVIZOU WAR AR BATER

C'HOUEG'HVET DIVIZ

Pater ar bugel bihan

Hon Tad a zo en nenv.

Tadig eus an nenv, tadig an holl vugaligou, c'houi zo hor mignon leun a garantez. Mousc'hoarzin a rit ouzomp eus barr an nenv. Hor gervel a rit. Astenn a rit deomp Ho tivrec'h. C'hoant ho peus d'hor c'hemeret war Ho parlenn, da bokat deomp, d'hor starda war Ho kalon; c'hoant ho peus ivez e rofemp deoc'h pokou start. Jezus a lavare: « Lezit ar vugaligou da zont da-vidon », hag e vennige anezo, e poke dezo.

Lavaret a rea c'hoaz: Dezo, d'ar vugaligou, eo rouantelez an nenv. Daoust ha n'eo ket ivez d'ar re vras? Goulennet em eus digant va mamm; hi a zo bras, hag e karfen kement e teufe ganen d'ar baradoz! Respontet he deus d'in: Evit mont d'ar baradoz, a zo ker bras, ken kaer en diabars, ar re vras a zo ret dezo en em ober bihanik evel ar vugaligou. Hag em euz goulennet diganti penaoz e c'hellfe dont abenni a gement-se. Komzet he deuz d'in a izelded a galon, a habaskder, a garantez eun, didroïdel ha tener evit an Aotrou Doue, met n'em euz ket komprenet penn-da-benn.

Ra vezo meulet Hoc'h hano santel.

O Aotrou Doue, Tad leun a vadelez! Penaoz e c'hell beza tud fall hag a lavar Hoc'h hano dre zroug pe dre c'hoaperez. Meur a hini em euz klevet, siouaz! Klevet em eus zoken potred vihan diwar-dro o sakreal evit ma vo lavaret anezo int goazed. Va mamm a lavar eo eun druez. Skoueriou fall o zud pe o breudeur kosa a zo penn-aheg d'ezo da bec'hi evelse. Va mamm he deus desket d'in lavaret, p'o c'hlevin o sakreal: Va Doue, pardonit dezo, ne ouzont ket petra' lavaront; ha c'hoaz: Ra vezo meulet Hoc'h hano santel! Eur groaz vihan a ran ivez war va c'halon, ha neuze e vezan laouen adarre.

Ho rouantelez deuet deomp.

Me a garfe Ho kwelet war Ho trôn gant Ho kurunenn gaer skedusoc'h eget an heol. Ho mantell gant e flegou ledan, glas evel an oabl, steredet ha bevennet gant pen-pilh aour; Ho paro gwenn evel an erc'h, a ziskenn betek ho kouriz. Evelse eo emaoch skeudennet en eul leor bras leun a daolennou kaer. El leor-ze va zad en deuz skrivet an deiz m'oun-bet ganet, an deiz m'oun-bet badezet, an deizioù m'eo bet ganet ha badezet va breudeur ha va c'hoarezed. Ha neuze en dro d'eoc'h ez eus a vilherou, a gant milherou, Elez kaer, gwenn o diwaskel, atao prest da nijal warzu an douar, mar kemennit dezo, evit teuler evez ouz ar vugaligou a deu-er bed. Hag eun niver bras a zent a zo dirag Ho trôn o kana hag o c'hoari gant peb seurt muzikou: trompilhou, taboulinou, bombardou, telennou... Oh! hag e tle beza kaer! Hag e karfen beza eno a-vreman!

Eus a harz Ho trôn e tired founnus en eur vervi ar ster a vuhez a groz evel ar mor evit dudi Jerusalem an nenv. Inosanted santel ar baradoz a c'hoari a vandenou war ribl ar ster-ze. A bep tu e weler bleuniou ha gwez a bep seurt atao goloet a frouez eus ar re wella. Oh! ha me a garfe kaout an tanva anezo! Hag a blijadur am hefe o c'hoari gant an inosanted vihan-ze. Lapoused a bep seurt liou kaer a c'hournij a-zioc'h o fenn, a ziskenn war o diskoaz; o faka a c'heller gant an dourn hag ober flourig dezo.

Ho polontez bezet graet war an douar evel en nenv.

Ah! setu perag hon lezit c'hoaz eur pennadig amzer war an douar; evit ma vezo graet ho polontez. Evel ma karoc'h. Me a fell d'in kement a fell deoc'h. Me a fell d'in c'hoantat kement a c'hoantaoc'h.

Ar paour keaz Abel, pa welas edo Kain o vont d'e laza a lavaras moarvat: Va Doue ra vezo graet Ho polontez! Isaac, yaouank c'hoaz, pa stagas e dad anezan war an trujennou teo ha pa 'z ea da drouc'ha dezan e c'houzoùg, pe da dreuzi e galon gant eur gontell vras, a lavaras ivez moarvat: Va Doue, Ho polontez bezet graet! Ha Samuel bihan, dihonet teir gwech e kreiz an noz, a lamas bep tro eus e wele, a yeas da genta diou wech da gaout ar beleg bras en eur lavaret: Setu me, rag va galvat ho peus; met en trede gwech e lavaras ker brao ha tra: komzit, Aotrou. Ho servicher Ho selaou! Met ar c'haera eo ar Mabig Jezuz a lavaras o tont er bed: Setu me, Va Zad, dont a ran da ober Ho polontez. Hag eo'h aslavaras ar gomz-ze hed E vuhez, da bep mare, hag epad E basion; pa edo e vont da vervel war ar groaz e lavaras: Peurc'hraet eo! Va Doue, Va Zad. Sevenet em eus kement ho poa gourc'hemenet, lakat a ran va ene etre Ho taouarn. Ha neuze e plegas E beun hag e var-

vas. An A. Kure eo en deuz desket deomp an dra-ze er skol gatekiz, hag em eus bet digantan eun daolennig kaer evit beza gouezet va c'hentel ger evit ger.

Roit deomp hizio hor bara pemdeziek.

Deomp-ni, da lavaret eo da holl vugaligou ar bed: va breudeur ar vugale baour, dreist holl re ar c'heriou bras; va breudeur bugaligou ar Chin, sikouret gant aluzen « **Bréuriez ar Feiz ar vugale** »; an holl gouezidi vihan eus koajou bras an Amerik, an holl vorianed vihan, holl baotred ha paotrezed bihan an Indez, ar Japon ha kement lec'h a zo. Holl omp breudeur, abalamour d'ar Mabig Jezus a zo maro evit an holl. Holl int Ho pugale vihan, o Tadig koz eus an nenv leun a vadelez, hag e fell deoc'h e pedfen evito kouls hag evidon va-unan.

Ar bara a c'houlennomp diganeoc'h eo magadurez hor c'horfou-dinerz, rag sonjal a ran pegen poanuz e tle beza kaout naon, ha netra da zibri; met, tadig euz ar baradoz, bez ez eo ivez, ha dreist holl, ar bara dis-kennet euz an nenv, ar bara beo, an Hosti zantel a zo enni Jezus Ho Mab, Hor Zalver.

Lavaret en deus : ar bara a roin eo va c'horf.

Lavaret en deus : Kemerit ha debrit; an dra-man eo va c'horf.

Lavaret en deus : Lezit ar vugaligou da zont davidon.

Hag Hon Tad Santel ar Pab Pi X en deus lavaret : « Ar Gommunion Zantel a zo evit ar vugale kouls hag evit ar re vas; ha zoken bemdez ma karont awalch an Aotrou Doue evid an dra-ze. » Ha setu prag ez an ivez gant levenez ha gant doujans, va daouarn unanet, d'an daol zantel e mesk ar re vras, hag e kav d'in a-wechou pa stou da rei d'in an Hosti wenn kann an aotrou Person a vouse'hoarz gant dousder ha teneredigez.

Pardonit d'eomp hon dismegansou evel ma pardonomp d'ar re o deuz hon dismeganset.

Pardonit d'in, o Salver Jezus ker mat ha c'houi va zad eus an nenv, va holl fec'hejou, peb dizentidigez. Va holl geier bras, va holl daoliou fallagriez; va fec'hejou a leziregez, a c'hourmandiz, a vuhanegez, a warizi; rag douget oun d'ar warisi ha leun a ourgouilh; her gouzout mat a ran. Va Doue, hag a bec'hejou em eus! Gwall vihan oun c'hoaz ha koulskoude ez oun eur pec'her bras. Met hiziziken e fell d'in ren eur vuhez nevez.

Hag evit ma pardonoc'h d'in an holl draou-ze; o va Doue e fell d'in, d'am zro, pardonit d'am breudeur ha c'hoarezed ha d'am mignoned vihan kement poan o deuz graet d'in. Ma sao trouz etrezomp e fell d'in beza ar c'henta o kinnig ober ar peoc'h, hag e pokin dezo holl dre garantez evit ar Mabig Jezus.

Ha n'hon lezit ket da goueza pa vezimp touellet.

Ah! gouzout a ran petra eo beza touellet. An diaoul du divalo a deu eus an ifern da droidellat en dro deomp evit koll hon eneou, o lakat en e zac'h hag o c'has gantan d'an ifern. C'hoant en defe da lakat va ene da veza du-pod, divalo ha fierius evel dan, an amprefan! Hag e lavarfe d'an Aotrou Doue: « Gwelet a rit: d'in eo p'eo gwir eo henvel ouzin. Va lezit d'e zamma. »

Met ne fell ket d'in, oh! ne fell ket d'in. Pa zonjan er fallakr, er milliget-se e kemeran dour benniget, e ran sin ar groaz hag e c'halvan: « Jezus, Jezus, Mari, va Eal mat, va zikourit. Deuit buan, ne fell ket d'in selaou komzou fall ar milliget-man. » Hag e lavaran va fedennou. Neuze pa wel ne c'hell gounit netra e tec'h kuit, mezek. Mat a zo graet dez an :

Hon tennit euz an droùg.

Hon diouallit diouz an tan ha diouz ar gurun ha mirit na dorfemp hon izili. Pellañ diouz hon tad hag hor mamm kement a ra dezo doan pe anken. Ker mat int, hon tad hag hor mamm! ha neuze pegement ec'h en em garont ha pegement e karont ac'hanomp-ni!

Nao omp! Tinik, a zo pemp bloas, ha Finik, a zo tri. Me a zo seiz. Hag edo ivez va breurig bihan Loransik, koantik holl, met aet eo d'ar baradoz. Holl hon deus ouelet dez an. Ha pemp a zo brasoc'h egedon. Ar gosa eo Mari, he deuz sonj mont da leanez Sant-Visant a Baol. Eur vignonez he deuz, Franseza, hag he deuz c'hoant mont en eur gouent leanezed Karmel. He c'haret a ran ivez kals abalamour ma tesk d'in pedennou kaer ha herr evel houman: « Va Jezus, me 'ro deoc'h va c'halonig. » Pa vezo er C'harmel ne vezo mui gwelet, nemet adreg eur gloued evel eul lapousig e kaoued an Aotrou Doue.

Va Zad am galv e « numero c'houec'h » hag a lavar ma vefe tennet d'ar bilhed evel en amzer goz e vefen martolod gant an numero-ze. Ne gomprenan ket an dra-ze mat a-walc'h. Hag ouspenn gwelloc'h e vefe gamen beza beleg evel va breur kosa: Gwennole, a zo war al latin hag a respont an oferenn gant eur surpilis kaer gwen kann. Hen eo en deus desket d'in lavaret an oferenn gant eur viskamant paper ha kana Dominus vobiscum. Lavaret a-walc'h a-ra d'in ne dlefen ket c'hoarzin en eur gana, met ne c'hellan ket miret, ken euruz e vezan. Gwennole a lavar pa vezo beleget ez aio d'ar misionou, pell, pell. Ha me a z'aio gantan.

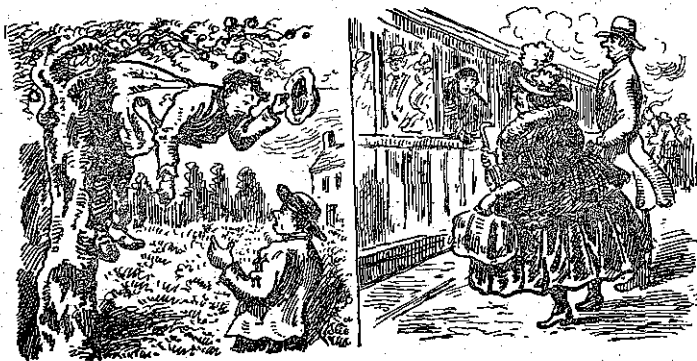
Va mamm a lavar e teuio, ne vezo ket pell, eur breur pe eur c'hoar vihan da gemeret lec'h Loransik er c'havel. Oh! pegen karet e vezo ganeomp: ne vezo ket hanter anezan. Va zad, laouen, a lavar dre c'hras Doue ne

vanko ket an danvez bara. Ah! pegén eurus omp da gaout eun tad hag eur vamm ker mat. Va mamm a ra d'in sonjal er Werc'hez a gare kement he Mabig Jezus. Me a lavar d'am mamm: « Mammig » ha d'ar Werc'hez « Va mamm vat ».

E fin ar Bater hag an holl bedennou all e vez lavaret: Evelse bezet graet, hag e latin Amen. Va breur bras eo en deuz ivez desket d'in e talv an daou c'her-ze da lavaret eun hevelep tra. Amen, o va Doue, o va zad eus an nenv leun a vadelez, an dra-ze a zo evel eur pok start a roan deoc'h a greiz kalon. Pa'm bevez glabouset a walc'h, pa'm bevez lavaret, d'am mamm kement a falveze d'in. neuze e roan dezi eur pok start, hag hi a ro d'in daou. Difazi eo e rit ivez kement all, o Tad eus an nenv. Neuze e lavaran Amen, ha c'hoaz Amen hag atao Amen da c'hedal ma 'z in d'Ho kwelet d'ar baradoz.

J.-L. M.

« Ar yez a zo gwelloc'h benveg da c'hounit ha da vi-
rout eur vro eged ar c'hleze ».

Eul laer avalou a zo chomet speget a-bouez e zilhad ouz ar wezenn kement a brez en devoa da ziskenn o klask tec'het a-raok ar mestr.

Ar Mestr. — Selaouit 'ta, pötr, petra rit-hu aze, em gwezenn avalou?

Al laer. — Truezus a-walc'h eo va doare, klevit, va den mat, rak o paouez koueza eus eur c'harr-nijal emacoun aman.

An itron deo. — Eun tam-mik plas a vo kavet d'in 'michans?

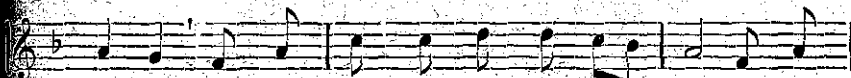
Unan eus ar re a zo en tren. — Ya! marteze aman, dindan ar skaon, evid e lec'h all, n'ouzoun ket e pe lec'h ez afech.

Pedenn evit eun Eured

Goustañd.

O Dou-e, mestr bras an nen-vou, ni deu da c'houlenn ho

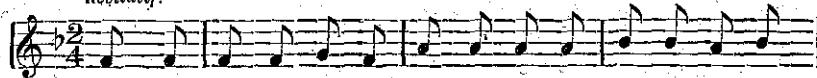

kra-sou, Gra-sou puilh 'vit an daou bri-ed ho peus

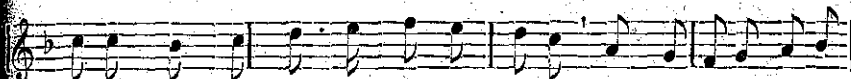

a ne-vez u-na-net gant ho sa-kra-mant ben-ni get.

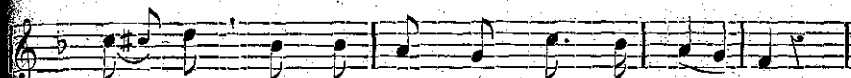
Récitatif.

Grit ma teuy-ho ser-vi-che-rez da ve-van en he stad

ne-vez, 'Vel gwe-chall ar gwra-gez san-tel, 'Vel Re-bec-ca, Sa-ra,

Ra-chel, D'ho le-zen-nou be-pred fi-del.

Diskan

2

O Doue, Mestr bras an nenvou
Ni deu da c'houlenn ho krasou,
Grasou puilh 'vit an daou bried
Ho peus a-nevez unanet
Gant ho sakramant benniget.

Her sikourit 'vit ma karo
He fried beteg ar maro,
'Vel ma kar hor Zalver Jezus,
Ken tener, ken trugarezus,
An Iliz, e bried doujus.

1

Grit ma teuy ho servicherez
Da vevan en he stad nevez
'Vel gwechall ar gwra-gez santel,
'Vel Rebecca, Sara, Rachel,
D'ho lezennou bepred fidel.

3

Grit ma savint d'eoc'h kristenien,
Stank 'vel rejn ar winienn,
Bugaligou d'hoec'h adori,
Da veza skoazell o c'hoznt,
) Ha da vont d'an nenv d'ho meull.

T.

IMPRIMATUR :
Kemper, d'an 22 a viz Du 1922.
A. COGNEAU, v. g.

YVON TRÉMINTIN

(1778-1862)

Setu aman penn Yvon Trémintin, eur breizad kalonek a voë dare d'ezan beza lazet, gant Bisson, war ar *Panayoti* er bloaz 1827.

Yvon Trémintin a voe ganet e Enez-Vaz d'ar 17 a viz c'houevrer 1778. Loman (1) e oa war al lestr « La Magicienne » pa deuas henman a-benn da dapa peg, du-hont, e moriou ar Gres, en eul lestr laeron vor hanvet ar « *Panayoti* »; 15 den a voe karget raktal d'e ziouall; Bisson eo a oa o c'habiten ha Trémintin a deue da eil. Ar mor a oa ker fall ma rankas Bisson mont da glask ar goudor, e kichen Stampalia, eun enezenn hag a oa eun toull laeron, ma oa unan; antronoz tud ar « *Panayoti* » a voe kelc'hed gant diou vagad laeron; en em zifenn a rejont, gwella ma c'hellent; er fin, Bisson o welet an darn vrasa eus e vortolodéd lazet hag ar pont goloet a laeron a l-varas da Dremintin : « Kenavo! mont a ran da lakat al lestr da darza ! » hag e redas da lakat an tan er poultr; eur vunutenn goude, Trémintin a voe strinket er vann gant dismantrou diskolpet ar « *Panayoti* » ha korfou al laeron tapet, pa zonzent an nebeuta, gant an darzadenn; amzer en devoe da ober eur bedennig da Itron Varia Kroaz-Vaz hag e koezas en dour devet ha blonset, a c'hellit kredi, e meur a lec'h; met ne oa ket gwall c'hla-zet; mont a c'hellas beteg an aod; eno e koezas etre daouarn an Arvoriz a oa warnez ober eun taol fall ben-nak d'ezan pa zigouezas, a drugarez Doue, eul lestr gall hag a zannas anezan.

(1) Loman = pilote.

Tarzadenn ar « *Panayoti* » ha maro Bisson a voe kalz hano anezo; Trémintin a voe roet d'ezan ar groaz a enor; ar ministr her galvas da vont da Baris hag a roas d'ezan eur c'hleze a enor; ar roue Loeiz Philip e-unan a falvezas gantan e welet evit kaout tro da ginnig d'ezan e c'hour-c'hemennou.

Yvon Trémintin, gounezet gantan e retred, a yeas da veva diouz e zanvez da Enez-Vaz; eno, war eur grec'henn, e savas eun ti gwenn ha tud an enezenn a ziskoueze anezan gant dorc'h d'an diavezidi a dremene, dre eno, da welet an doareou, pa deue an hanv.

Doujet gant an holl Yvon Trémintin a varvas d'an 3 a viz mezeven 1862; e vez a weler c'hoaz er vered hag e hano a zo douget mat atao, gant eun ni bihan d'ezan, an A. Trémintin, mear Plouescat ha Kuzulier jeneral.

G. P.

Familhou bras ha santelez

Eur gazetenn l' « Action populaire », he deus lakeet he foan da glask pegement a vugale a oa er familhou o deus roet sent da lakat war an aoteriou. An enklask a zo bet grêt eus ar pevare beteg an naontekvet kantved.

Ha setu aman petra zo bet kavet. Peurliesa ar zent a zo deuet eus familhou a oa enno e-leiz a vugale.

Sant Bernez a oa an trede eus eur familh a zeiz bugel; sant Thomaz Akin oa ar c'houec'hvet bugel; sant Visant Ferrier a oa eus eur familh a eiz krouadur; an den eürus Bernardin a Feltre eus eur familh a zek krouadur; santez Thereza he doa unek breur pe c'hoar; familh sant Visant a Baol he doa pemp krouadur; hini sant Yann Berchmans, pemp; hini sant Louiz Gonzag, eiz; hini santez Mac'harit-Mari, seiz; familh sant Yann-Vadezour-la-Salle, dek; familh sant Alfonz a Ligori, seiz; person Ars en doa c'houec'h breur pe c'hoar.

Ar familhou brasa eo hini sant Ignaz a Loyola: tri-zek krouadur (Ignaz oa ar yaouanka); hini sant Beneat Labr (pempzek krouadur); hini sant Paul ar Groaz (c'houezek); hini sant Fransez Borgia (seitek); hini santez Katell a Zienn (daou war n ugent).

Etouez ar re zimezet, e kaver santez Felisite he deus seiz krouadur; sant Louiz en deus unnek, sant Fransez Borgia en deus eiz (e-unan 'oa eus eur familh a bemzek krouadur).

An dra-ze a ziskouez eo benniget gant an Aotrou Doue ar familhou bras, ar familhou a zo enno kalz bugale. — Hag ive er familhou-ze ar vugale, peurliesa, a ves savet gwelloc'h. Pa ne ves nemet unan pe zaou,

e ves re alies grêt o holl lavariou outo, ha bugale moumounet a zo bugale gollet. Ar re n'o deus ket tamm poan ebet da c'houzanv ez-vihan, n'o dezo ket a nerz-kalon pa vezint bras, ne c'houezint ket stourm kalet pâ vo red.

Eun deiz, eun tad a familh, eur martolod, deuet da welet e'vab d'ar skol, a lavare evelhen d'an Aotrou Renner: « Me am eus bet eur vuhez re galet, re a boan am eus bet p'oan yaouank; ne fell ket d'in en dije va mab kement a boan ». Mat, selaout, me gred e komzit fall breman, ha n'emaoun ket a-du ganec'h. Poan ho peus bet, a lavarit, labourat ho peus ranket ez-vihan. Met abalamour da-ze oc'h breman eun den a benn, eun den poellek. C'hoant ho peus e vije ho mab henvel ouzoc'h? Grit d'ezan labourat, dalc'hit start warnan, hag e ray d'eoc'h enor ha plijadur, pa vezo bras: »

Hag an dra-ze a zo gwir. An hini n'en deus bet poan ebet da c'houzanv n'eo ket den.

El lec'h ma ves kalz bugale, ne c'heller ket beza ato wardro peb hini, hag e rankont en em denna o-unan, o deus dienez eus meur a dra, e rankont gouzanv an eil gant egile, hag o deus tro evelse da wellat bemdez, d'en em ziober eus o flegou fall, da ziskouez o c'harantez o c'hoari gant eur breur bihan, eur c'hoar vihan, hag e teu d'ezo evelse nerz-kalon ha pep seurt plegou mat. Ar re-ze eo a vo tud a-benn divezatoc'h; ar re-ze eo a vo sent.

Ar paourkêz. — C'houi a lavare, Aotrou, a-raok ma oac'h hanvet da vont da zeputé e rannec'h ho 30.00 lur etre ar re a roje o moueziou d'eoc'h da zeiz ar votadeg.

Au député. — Yal vat, ha seveni va fromesa a fell d'in; sellit, setu aman eur pezh a 4 real d'eoc'h evit ho lodenn.

An eil d'egile. — Me a ya droug ennoun evit an distera tra; tear oun; met gwella pezh a zo ne bad ket ganen; n'oun ket gourvennek; ankouna-c'haat a ran dioc'htu... laza a rafen eun den ha pemp munut goude e paefen eur banne d'ezan.

Etre Kastell ha Brest

e "Karrigell ar Patatez"

Eun hirnez eo mont eus a Gastell da Vrest gant an trêh bihan. Chomm a zav eun ugent gwech bennak evit eun trizek pe bevarzek leo! Kintenn a vez emoun pa rankan ober ar beach-ze Gwasa 'zo, a-wechou ec'h en em gaver gant eun den hanter-vezo hag a c'houlanno ha piou oc'h, hag eus a belec'h, ha pe oad hoc'h eus ha peira rit: eun torr-penn! a-wechou all, eur vandenn dud yaouank a vouzaro ac'hanoc'h gant kanaouenniou sot e galleg-saoud. Tra, tra, ne garan ket « karrigell ar patatez ! »

Eur wech goulskoude, eur yaouvez d'eus miz gouere — (dek vloaz bennak a zo abaoe) — n'oan ket bet inouet e-pad va beach. Kaer oa an amzer, ar pennou ed, er parkeier, kaset ha digaset gant an avel, a velene dindan an heol tomm; er foenneier, an dud a ziskoueze beza laouennoc'h eget biskoaz: berniet ganto ar foenn trouc'het ha dastumet dre amzer ya'h. Eur blijadur oa guelel an holl draou-ze eus an trêh. Hag ousspenn, nebeut a dud a oa er vagon edon-me enni. En tu dehou oan azezet, war eur skabell da unan; en tu kleiz, ha tro ouzin e oa eur pôtr daouzek vloaz bennak, hag e c'hoar eun nebeudig yaouankoc'h. A-dreñv kein ar vugale, diou vaouez diwar ar meaz, ha, tro ouz ar re-ze, eun dimezell yaouank hag eur botrezig pemp pe c'houec'h vloaz; pelloc'h e oa eur zoudard hag eur martolod. N'oa ken. Sioulik kaer oa an holl pa zavis. Ar martolod a gonte d'ar zoudard gizioù farsus tud ar Zao-Heol; unan eus ar merc'hed a lavare oa bet e Kastell o-prena eur gastolorenn nevez; an dimezell a c'hoarie gant an hini vihan; souezet oan avat ne vije ket muioc'h a drouz gant ar pôtr hag e c'hoar: douja ar beleg eo a raent; hardisât a rejont buan.

Yfig eo a gredas sevel ar c'henta diwar e skaon evit sellet dre ar prenestr; ar c'hoar ne zaleas ket pell da ober evel dan. Eur wechig an amzer e taolent eur zell warzu ennoun, ha moarvat ne gavent ket d'in doare eur gwall den, rag a-benn eur pennad, an teodou a yeas endro. En em lakat a rejont da zaludi an dud er parkeier: « Ha d'eoc'h, tonton Fanch! » — « Kenavo disul! » Hag ar vrec'h, bepred ganto er-maez, a veze fichet, m'hel lavar d'eoc'h. Daoust ha padout a raint evelse betek penn an hent? Awechou unan pe unan a wel ar vugale o tifreta o divrec'h, hag a zav e zourn evit diskouez en deus gwelet: rag a lorc'h neuze! Evel pa vijent war orjal eo, kement a fourgas a zo ganto.

Hag e lavaront an eil d'egile traou fentus diwarbenn kement a welont: « Sell ta », eme Annaig, « tonton Jakkou a vank butun d'ezan; e gorn pri a zo gantan war e skouarn gleiz! »... « Aman », eme Yfig, « en ti-man ez eus tud lezirek: an teil er porz n'eo ket berniet, hag an anvouez a laoskont da redek zoken dirag dor an til! »

An diou vaquez, ar martolod hag ar zoudard a jomas da zelaou marvailhou ar vugale. Bep an amzer e tirolent da c'hoarzin, ha me va-unan ne c'hellen ket atao miret da ober evel ar re-all. Ha neuze vat, petra en dije miret ouzin da ziskouez ar blijadur em boa o klevet anezo? Ne lavarent na traou fall na traou sot! E galleg e komzent a-wechou — ha galleg mat a ouient; — met aliesoc'h e teue ganto brezoneg, ha brezoneg xac'h. Kement-ma ne blijie ket evit doare d'an dimezell.

« Tais-toi, Yves! » emezi d'ar potr: « Si tu parlais comme ça à Paris, on se moquerait de toi. Parle anglais, si tu veux, pour montrer à ces dames et à ces messieurs que tu connais cette langue ». Hag ar Barizianez a reas d'an holl meuleudi he breur a anavez kalz a yezou. Komz e brezoneg d'an dud-man », eme Yfig; « an holl aman a zo gwelloc'h ganto klevet brezoneg. » — « Que veux-tu dire. Je ne comprends pas. Est-ce de l'anglais que tu dis là? » — « Mais non, ma chère sœur. J'explique à ces dames et messieurs que je connais très peu l'anglais. » Yfig a ra eur zell a gorn ouzin-me gant eur vousec'hoarz. Ar zoudard neuze a lavaras d'ar potr: « Komz ta eun tammig saoneg! Me 'zo bet meur a vloazez e Bro-Zaou o werza ognon hag a anavez mat ar yezez ». « Eh bien », a lavar Yfig, « puisque monsieur me demande aussi de dire quelques mots d'anglais, je vous obéis. Be not French, my sister! be not French! » — « Vous voyez », eme ar Barizianez, vous voyez qu'il connaît bien l'anglais. Mais qu'est-ce que ça veut dire, mon petit Yves? » — « Ça », a respontas Yfig, « ça veut dire: Te zo eur zodez! » Hag ar c'hoar vras da c'hoarzin leiz he ginou: « Tu plaisantes! Dis-moi ça en français. Ne me parle plus breton: tu sais bien que je ne comprends pas ». An dimezell-ma a zo e Paris abaoe pemp pe c'houec'h vloaz, ha ne fell ket ken d'ez komz brezoneg.

« Evidon-me », a lavar ar potr, « n'emaou ket e poan da vont e kear da veva. Me a gar ar maez, ear vat ha frankiz a zo eno; me a fell d'in beza labourer douar wardro « Kastell-Paol », kaera bro! » Me a fell d'in dougen eun tok voulouz, evel an dud a zo e ti va mammgoz. Me a zesko arat, medi, hada; me a werzo ognon d'eoc'h-c'houi, aotrou, diwezatoc'h; kezeg brao am bezo da ziskouez d'ar C'houmandant; ober a rin peb tra wardro eun tiegez. Hag e komzin brezoneg, ya, va c'hoar, brezoneg. Ar brezoneg eo yez hon tadou koz; ha na pe-

gen kaer eol Houman a zo eur Barizianez, eun itroun kouezet eus a lost ar c'harr, hag he deus poan en he diou skouarn pa glev ac'hanon o komz brezoneg. Be not French, dear sister! » — « Me ivez, eme Annaig, a fell d'in beva war ar maez! Me ivez a gomzo brezoneg! »

Ar Barizianez a zave uhel he fri pa glev ar ger « brezoneg », « brezoneg » a dreuz hag a-hed dre gomzou ar vugale. Droug a oa enni abarz ar fin. « Tais-toi, petit méchant. Si on t'entendait parler ainsi à Paris, on te cracherait à la figure (1)! » En taol-man avat an dud a glevas anezi a oa warnes mont e kounnar; ar merc'hed a lavare etrezo: « Petra eo ar penn skanv-ma? »... C'houi, martoloded, a oar galleg mat awalc'h evit serri he ginou d'ar c'hlapezenn-ze! »

A drugare Doue, Yfig ne jomas ket pell da zonjal evit ober ar respont. Kredi a ran ne vije ket bet e chal da wellet breutadeg etre e c'hoar hag an dud a oa er vagon. Hanter c'hallez, hanter vrezoneg e lavaras: « Ah! ça non, par exemple! Je saurais bien me défendre. On a de la poigne autant que de la tête, nous autres. Ar Vretoned o deus pennou kalet. Tiens, parie que tu ne sais pas pourquoi les Bretons ont la tête dure. Eh bien, on raconte que les parents laissent leurs nouveaux-nés tomber sur la tête pour les éprouver: ceux qui résistent sont de vrais Bretons; les autres ne le sont pas... Mais ça, c'est une explication idiote qui nous vient des Français! » An holl, a c'hellit kredi, a zirollas da c'hoarzin, ha me koulz hag ar re-all.

Yfig a glaske an dro da gomz ouzin-me. Pa welas ac'hanon o c'hoarzin e lavaras: « Nous criions un peu fort, n'est-ce pas, Monsieur l'Abbé? Je vous demande pardon. Que voulez-vous? nous sommes un peu bruyants par nature. Ha neuze, evit difenn ar Brezoneg eo, hirio! Neketa, aotrou Kure, c'houi ivez a zo evit ar Brezoneg? » — « Na petra ta, Yfig. Hon dever eo difenn bepred hor yez, ha komz brezoneg gwella ma c'hellomp. » — « Tu vois », eme Yfig d'an dimezell, « tu vois, M. l'abbé est de notre avis. Bevet ar Brezoneg! Bevet ar Brezoneg! » Hag an daou vihan da zansal en eur gana: « Bevet ar Brezonek! »

« Moueziou kaer boc'h eus, bugale », a lavar unan eus ar merc'hed. Ya, kana a ouzomp », a respontas Annaig. « Mar kirit », eme Yfig, « kanomp d'eoc'h kantik Santez Anna ». — « Ya, ya », eme an holl. Ar breur hag ar c'hoar, puchet war ar skaon, troet warzu ar parkeier melen hag ar prajou bleuniet, a gan, a greiz o

(1) Je ne fais que rapporter des paroles entendues. Si j'avais inventé, je n'aurais pas attribué cette énorme sottise à mon personnage « La Parisienne ».

e'halon, komzoù ken kaer ar c'hantik: « D'hor Mamm, Santez Anna... Goudeze e tistroont warzu o c'hoar hag e lavaront: « Tu n'as pas de ces cantiques-là en français, hein, dis? Et puis nous chantons à pleins poumons: nous ne faisons pas la voix de chèvre, nous, comme tu le fais, toi, quand tu chantes tes chansons bêtes de Paris. » — « Aotrou Kure, n'eo ket kaer ar c'hantik-ze? » — « Eo ta », emeve, unan eus ar re gaera evit Breiziz... Anaout a rit c'hoaz kantikou all? » — « O ya », eme Annaik; hardisoc'h ivez ouzin « met ne c'houzomp ket kalz re all penn-da-benn; an tonioù avat a anavezomp difazi... Hor pedennou ivez hag hor c'hatekiz a ya ganeomp barrek ». — « Mat eo, va bugale. Hag e pelec'h hoc'h eus desket an holl draou-ze? » — « E ti hor mamm-goz, aotrou. Hag Yfig a zo e Bro-Zaoz er skol ». — « Ya, aotrou », eme ar pôtr, e ti ar Frered emañ; eur pennadig a zo. »

Eun taol bouderez, hag an trêñ o vont da jomm a zav... « Sell », eme Yfig « emañ en en gavet e penn an hent. Kenavo, aotrou Kure! » — « Kenavo, va bugale. Karit ar Brezoneg bepred. Diwallit goulskoude da c'hoapât re ho c'hoar vras! » — « Ya, ya, aotrou, kenavo! Good by, Fâther! »

Ne garan ket an trêñ bian. Goulskoude, abadue an dervez-se, ne gavan ket ken diaes sevel e-barz. Piou oar? Martreze e tigouezo ganen an eurvad da welet ha da glevet adarre. Yfig hag Annaïg, hag eur blijadur e vije evidoun ober gwelloc'h anaoudegez gant an daou wir Vreizad-se. Ha ma tigouez gant Yfig pe Annaïg lenn ar skrid-ma, michans o devezo hardisegez awalc'h da c'houlenn, digant an aotrou Perrot, piou eo

Lan ar Bunel.

E KORN AN OALD

An A. Jezegou, eus Breuriez-veur ar brezoneg, a zo o paouez sevel *E KORN AN OALD*, eul levr nevez leun a varvailhou koant skeudennet d'ezan, ker braoik ha tra, gant Gustav Lirand.

Evid e gaout franco, kas daou real war nugent dre chek-post d'an *A. L. Dissés, Administrateur de Ti E. S. I. Saint-Pol-de-Léon*. — Chèques Postaux, Rennes, 3041.

Yvon ar Wern

pe istor eur Breizad hag a ouie difenn enor e Vro.

Etouez an testou niverus a yeas eus a Vreiz hag eus ar breioù a zo war he arzou da Angers, er bloaz 1371, da gomz dirak kannaded ar Pab a rea eno eun enklask war zantelez ha burzudou Charlez Bleiz, e oa eur floc'hig yaouank, eun den eus ar re gaera; pa deuas e dro da lavaret ar pezh a anaveze, setu aman an testeni a zougas :

Hanvet e oa Yvon ar Wern (1); ginidik e oa eus a barrez Gwinevez, e eskopti Leon ha da gredi eo e oa bet ganet e maner Kersabiec a zo c'hoaz en e zav, e kichen ar mor, gant e dourell pevar c'horn hag e zor vras e mein-

ben kizellet kaer. E dud a oa nobl hag e-unan e oa floc'h, da lavaret eo e kerze, evel eur mevel da heul eur marc'heg, da c'headal beza graet marc'heg e-unan. En e bevar bloaz war nugent edo; er bloavezh a-raok edo oc'h heul ar Gwesklen ha Klisson hag o stourm gantoù ar Zaozon e kouezas siouaz, etre daouarn e enebou-

(1) An hano-ze, evel meur a hini all, siouaz, a zo bet galleget heb ezomm hag a zo deuet da veza de Launay.

rien a lakeas anezan er prizon e Poatie. Hogen, eno e kavas eur floe'h eus ar Gaskogn, hanvet Le Bourd de Caumont, eun teiok hag eur goapaer evel an darn vrasa eus e genvroiz; e kostezenn ar Zaozon edo o ser-vicha, (Bro-Zaoz, evel a ouezer, a oa neuze mestrez er Guyenn hag er Gaskogn) hag eun dervez e lavaras di-rag Yvonig ar Wern: « Ar Vretoned, sell, n'int nemet krenerien ha soudarded mat da netra; pötred ar Gas-kogn a zo eun tamm mat gwelloc'h egeto; gwelloc'h egeto e ouézont en em ganna ha tud a enor ha tud a c'her int ouspenn, war ar mare'had, ar pezh n'eo ket ar Vretoned. »

Yvonig a c'hellit kredi a verve ar gwad en e c'hwa-zied o klevet kement all: « Geier a livirit, emezan, eur breton a dalv atao kement hag eur gaskon, e pep lec'h! » Met ar c'hanfart a gendalc'he da skei war ar Vretoned-gwasa ma c'helle hag ar floe'h yaouank ha n'oa ket, marteze ken teodet hag ar gaskon a en em dennas kounnar rus ennan.

D'ar-meurz araoek Gouel an Holl-Zent 1370 ec'h en em gavchont adarre o daou an eil gant egile hag ar gas-kon, na petra 'ta, a en em lakeas, evel en taol kenta, da zispenn o sae d'ar Vretoned ha da lavaret e oa kant gwech gwelloc'h ar Gaskoned d'en em ganna egeto. Yvon ar Wern, ken dichek ha tra, a zalc'has penn d'ezan hag egile droug ennan a youc'has: — « An dra-man, emezan, a zo re; red e vo d'eomp mont d'en em ganna hon daou a daoliou kleze pe a daoliou goaf (1) ha neuze marteze, da vihanan, e vo gouezet pelloc'h piou ac'hanomp eo ar c'hrenfa! »

Al Le Bourd de Caumont-ze a oa eur brezellour brudet kalz brasoc'h ha kalz krenfoc'h eged Yvonig, kalz boasoc'h egetan ivez diouz an armou; trec'het en devoa, e duel, tri zenchentil eus ar re c'houesta; daoust da-ze ar breizad bihan ne grenas ket ha respont a eure e tifennje, evel ma oa dileet, enor e vro, beteg penn.

Kaset e voent o daou dirak Thomas du Perchey, senechal ar Poatou; Le Bourd de Caumont a strinkas, e harz e dreid, e vanegou-houarn, da ziskouez e oa prest d'en em ganna; evel ma n'edo ket e zihad soudard gantan, Yvonig a stlapas e voned da ziskouez e oa prest da ober kement all; ar senechal, goude beza en em glevet ganto, a zeisiadas an emgann hag a lakeas anezan da veza d'ar zadorn, pemzek dez goude Gouel an Holl-Zent.

En dervez-ze, en eur wiska an dilhad houarn a oa bet, prestet d'ezan, Yvon ar Wern a zavas e spered hag e galon warzu sent e Vro hag e en em lakeas da bedi evit ma teujent war e zikour keit ha ma padje an em-

(1) Goaf = lance.

gann. En em erbedi a eure dreist-holl ouz Charlez Bleiz, kouezet e kreiz ar stourm (1), n'oa ket kalz oüs-penñ pemp bloaz c'hoaz, war lanneier Alre (2); ha kemeret a c'houdevez, gant soudarded Breiz, evit patron ar vrezellourien gristen, dre ma kredent e oa bras, e c'halloud dirag Doue; setu aman ar bedenn gaer a reas d'ezan neuze:

« Aotrou sant Charlez, eun digarez vat am eus hizio da vont d'an emgann hag ho pedi a ran, mar ho peus eun tamm galloud bennak er baradoz, da harpa ac'hannoun kerkoulz ma c'hellin beza trec'h d'am enebour. Ma rit kement-se evidoun, me a ro d'eooc'h va ger, ez in kenta ma c'hellin da bedi e harz ho pezh da vanati Sant-Fransez-Gwengamp ha ne evin beradenn win ebet ken, ken na vezin bet eno o pardona. »

Al le-ze, — le eur zoudard, ha le eur breton, — a reas plijadur d'ar prins santel en devoa tremenet e vuhez e kreiz an dar vrezel hag a anaveze o siou; ar pezh a zo sur lakat a eure kement a nerz e brec'h Yvonig ar Wern — eur riblennad vezer, gant hano Charlez Bleiz skrivet warni, en devoa staget tro-war-dro, d'e vrec'h — ma voe trec'het ar gaskon, ar pezh a lakeas an holl da jom sebezet. Ne oa ket netraik abaoe ma 'z edont oc'h en em daga ma kouezas Le Bourd de Caumont ouz torgenn, hanter varo, treuzet e gorf d'ezan gant eun taol kleze. Da gredi eo e c'hellas, araoek tremen, kaout e bardon digant Doue rak neuze koulz ha breman e oa difennet gant an Iliz en em ganna e duel. Al lez-varniou, koulskoude, pa vezent nec'het a-walc'h o klask gouzout e pe du e veze ar gwir hag e pe du ar gaou, a c'houe'hemenne d'an daou enebour mont d'en em ganna an eil ouz egile; war gement-se an Iliz ne lavare ket nemeur a dra. Yvonig ar Wern eta, da gredi eo, ne reas pec'hed marvel ebet o laza ar gaskon-ze, enebour d'ar Vretoned. Unan eus ar re a oa da destou gantan er stourmad-ze a oa hanvet Yann Boschier hag a c'helle beza eus a Winevez eveldan marteze, rak gwelet em eus e chapell Lokrist an Izelyed eur maen-bez hag a zo skouejou ar familh-ze warnezan ha Pol de Courcy a lavar e oa ivez d'ezan maner Kermadec, e Cleder, ha n'eo ket pell ac'hano.

Yvon ar Wern a gouezas brud war e hano goude an taol kaer-ze; seiz sizun goude ar Zaozon a laoske gabestr gantan; raktal e kemeras penn an hent da vont da Wengamp hag ez eas da zaoulina dirak bez Charlez Bleiz evit diskouez d'ezan e anaoudegez vat.

Anzav a eure dirak enklaskerien Angers n'en devoa evet nemet dour beteg-neuze. Petra deuas da veza gou-

(1) D'an 29 a viz Gwengolo 1364.

(2) El lec'h m'ema breman Manati ar Chartreuzed.

deze ? Dies eo gouzout. Marteze e kendalc'has da stourm ouz ar Zaozon ha marteze ivez an den euruz. Charlez Bleiz a gavas tro vat da rei d'ezan e skoazell c'hoaz estreget eur wech.

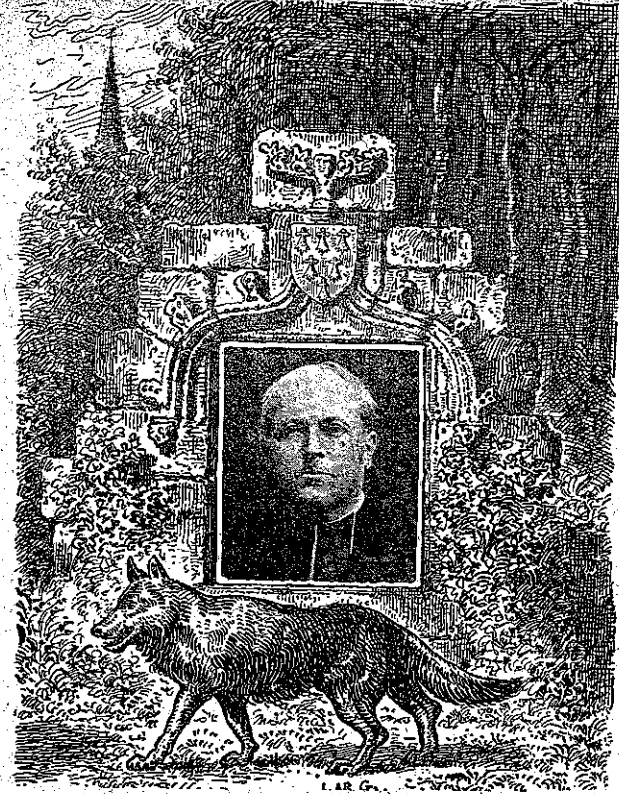
N'eus fors penaoz, eur breizad kalonek e oa ha setu perag em eus kavet mat lakat aman e hano gant an nebeud a draou a ouezomp war e vuhez.

Maner koz Coat Merret e Lanhouarne a oa gwechall da familh Gwerned Gwinevez; perc'hennet e voe, warlerc'h eun dimezi, er bloaz 1520, gant unan eus aotrouned Kersauzon.

E bered Lanhouarne e weler c'hoaz, e traon an tour, eur maen-bez, gwall dorret, siouaz, hag a zo bet kizellet warnan eur marc'heg eus ar familh-ze, aes da anaout diouz al leon a zo war e armou.

Aotronez ar Wern a oa war o armou eur skoued ar c'hant, eul leon glaz en e greiz hag a oa ruz-tan e skill-fou, beg e lost ha beg e deod; o ger oa **Soit ! soit !** Ra vezo ! Ra vezo ! Ar pezh a verk e klaskent plega atao o ioul o-unan dirag hini an Aotrou Doue !

G. P.

En envor eus an Aotrou Horellou

(BLEIZ-NEVED)

Lennerien Feiz ha Breiz
C'houl zo holl tud a feiz :
Pedit 'vit Bleiz Neved
Ma vo fin d'e glenved.

Setu ar pezh a lennemp aman, e niverenn miz genver diweza. Goulenn ar c'hlanvour a oe, hep mar ebet, klevet gant an holl rak mignoned ar brezoneg ne c'hellent ket ober skouarn vouzar: pedi avat a dlient a greiz kalon evit ma teurvezje gant Doue miret c'hoaz, epad pell amzer hag evit brasa mad hor bro, ar beleg santel hag ar barz brudet ma 'z oa an Ao. Horellou. Hogen ioul Doue n'oa ket henvel ouz hon hini: deuet oa evit ar c'hlanvour ar mare da gemeret e renk er baradoz, e kichen ar zent hag ar zentezed eus hor gouenn... Fizians hon eus eman hirio Bleiz Neved e

harr an nenvou oc'h unani e vouez gant hini hor barzed hag hor zent koz

« Sant Ronan, sant Alar, sant Herve, ar zant dall,
» Sant Herbot, sant Maudet, ha meur a hini all. »

O kana eveldo, en hor yez, meuleudi da viken d'an Aotrou Doue, hag o c'houlenn eveldo, digant Mestr ar broiou, bennoz ha trugarez evit hor Breiz. Koulskoude kendalc'homp da bedi gant aked evit hor mignon, ha da c'houlenn evit e ene diskwiz peurbadus ar baradoz.

Beleg santel, an Ao. Horellou a dremenas e vuhez penn da benn, koulz e parrez Gwitalmeze, ha koulz e kouentchou al leanezed, oc'h ober vad da gement ene a lakeas ennan e fizians. Hogen ober meuleudi ar beleg nevez diskennet er bez n'eo ket gwir labour Feiz ha Breiz, hag, a hend all, Doue hepken a c'hell digoll ervat e zervicher feal ha kalonek... Eun dra avat a zo e galloud Feiz ha Breiz, hag a zo evitan eun dever striz: ober eun diverra eus buhez ar Breizad nevez maro, ha rei da anaout d'e lennerien ar pezh m'eo bet Bleiz Neved. Kement-se ne vezo ket kinnig fals-meuleudiou, met kentoc'h diskouez eun tamm anaoudegez vat d'ar c'henlabourer dispar a gendalc'has e labour, beteg e tal ar bez, evit brasa mad hag enor ar brezoneg.

Jermen Horellou a voe ganet ha badezet e Kerlaz, er bloaz 1864. Iliz Kerlaz! D'ez, ar bugel, ez-vihanik, a dlie gouestla e c'houeka karantez, ha diwezatoc'h, evit kana ervat he meuleudi, Jermen, savet da veleg ha deuet da veza barz, n'en divije ken da ober nemet diskarga ar pezh a leunie e galon: ar geriou flour a ziredje o unan dindan beg ar bluenn; ar c'homzou dudiuz a deuje, ken eas ha tra, da darza euz muzellou ar skrivagner, evel an dour fresk eus ar stivell.

« Iliz koant, a garan kement,
» Aezet brao e kichen an hent,
» Hanter-guzet gant ar gwezh glaz
» a bep ment,
» Me da gano hiro, warc'hoaz,
» Kerlaz. »

Dal ma c'hellas bale, ar c'hrouadur a zeskas gant e dud hent an iliz. Kristenien eus an dibab, e gerent her boazas abred da bedi Doue epad an oferenn bep sul, hag e tal an tan bep pardaez. Bretoned eus ar ouenn goz, sevel a rajont ivez o mab e doujans ar brezoneg: war harlenn e vamm, eo e teskas Bleiz Neved ar yez karet a dlie kement enori diwezatoc'h. En hevelep amzer, Jermen a glaske deskadurez e skol ar maezion. A veac'h krenn-baotr, e kemere plijadur o seliet bemdez ouz kaerder ar bed krouet: an heol

ruz o sevel war goajou Neved pe o kuzat e dremwel ar mor, ar bleuniou marellet o tiwan hag o tispaka d'an nevez amzer, — an eostou alaouret oc'h hija en hanv, gant an aezenn avel, er parkeier kompez pe war gribenn an forgennoù, — an deliou o veleni hag o vervel er gwezh d'an diskar-amzer. Dudi a gave o selaou bemdez al laboused o teurel, diwar o skourr, gwech bommou gae, ha gwech galvadennou klemmus, — an avel o krozal spontus er c'hoajou pe o sourral goustadik a dreuz an deliou — ar mor gwech kounnaret o c'hrozmolat, ha gwech kompezet evel eul lenn o vonskana er pellder. Dont a reas evelse da gompren, ez vihan, kaerder

« An deizioù digoummoul
» Hag an nozveziou sioul. »

pa ne glever

« Trouz ebet
» Dre ar bed
» Nag er c'hoajou
» Nag er meazioù
» Nemet trouz an delienn
» O krena gant an aezenn,
» Nemet chas o yudal
» E kreiz an noz tenval,
» Nemet trouz ar raned
» El lagenn o koagal
» Gant o mouez raoulet,
» Nemet hekleo dour ar ribin
» O koueza war rod ar vilin. »

ha dont a reas ivez da garet muioc'h mui bemdez ar maeziou

« el lec'h ma 'z eus ear vat, eurusted ha yec'hed; a zeiz da zeiz, e spered a deue da veza lemmoc'h lemma, hag e galon da zigeri frankoc'h franka evit anaout ha karet kement tra gaer a zo er bed. »

Ha setu ma voe divizet neuze kas ar bugel da gloerdi bihan Pont-Kroaz. Eno, e berr amzer, Jermen a voe trec'h d'ar skolaerien all. Barrek war bep tra, hag atao gant ar re genta, evit ar galleg, al latin hag all, staga a reas prestik da zével gwerziou. Diesa tra evit eur c'halz eus ar skolaerien! Skriva reiz ar yez plean, setu an holl zeskadurez a c'hell tapa, dre boan ha dre labour aketus, eun darn hepken eus ar baotred speredeka ha gwella ijinet. Trei sonjezonou o spered en eur prezeg flour ha rimet, gwasa abadenn evito. Hogen evit Jermen Horellou, ar yez plean ne voe nemet eur c'hoari, hag ar varzoniez nemet eur plijadur. Displega a c'helle, ken eas ha tra, ker buhan ha tra, holl vennoziou e spered ha frommou e galon, e gwerziou seder, ken gallek, ha ken latin. Gant se, e labour ne veze morse hanter-gompennet hepken, net peura-

zet, bepred hag hed ha hed, en eun doare dreist : kaout a read adalek neuze en e varzonegou danvez eus an dibab ha din eus eur gwir varz. Dre ze, pa deuje diwezatoc'h an awen (1) da zihuna pe gentoc'h da zivorfila ennan ar barz breizat, nikun, nag eus e vistri, nag eus e vignoned skoi, ne vije tamm souezet.

Kerkent hag achu gantan e skolach, Jermen a wiskas sae zu ar gloareged hag a yeas war eun da gloerdi bras Kemper. Eno, a benn pevar bloaz, e kasas da benn roli e studi boulc'het ha kendalc'het beteg neuze gant kement a berz. Beleget e oe, d'e bevar bloaz war 'n ugent, er bloaz 1888. Nebent goude, ar beleg yaouank a voe hanvet da gure e Plourin ha c'houec'h vloaz goude, e Gwitalmeze.

Tro gaer en devoa hiviziken evit en em rei a zevri d'al labour: hen ober a reas a greiz kalon, hag en deiz hirio c'hoaz, meur a hini a c'hellfe rei testi a gement-man. Person ar barrez, an Ao. Grall (Doue r'her pardono) a c'houlennas digantan e skoazell, e tachenn an eneou hag e tachenn ar brezoneg: an Ao. Horellou ne jomas ket eur pennad da varc'hata, ha ne zamantas ket ouz ar boan. E labour, istimet atao, a voe talvoudus dreist holl evit kannad ar barrez, eur c'hannad reizet mat e pep giz ha leun bepred a gentelioù prisiuz. Epad trizek vloaz hed ha hed, an Ao. Horellou a labouras start e Gwitalmeze, daoust d'e yec'hed dister, daoust d'ar boan ha d'ar skwizder. Bez' e voe eno.

- « Eur beleg vertuzus, eur galon vat a zen,
- » Aketus d'e zaver, douget d'an aluzen

hag ouspenn,

Eur prezeger dispar, p'edo e barr e vrud,
Vel ne oa e nep lec'h, war lavar an holl dud

Hen eo a vodas da genta ar bôtred yaouank o tigeri evito eur patronach hag o lakat anezo da c'hoari peziou teatr kentelioù.

Koulskoude ar c'hlenved, eur c'hlenved tapet abaoue pell amzer, a yea bemdez war wasât; hag eun deiz, yec'hed an Ao. Horellou, ha ne oa ket bet morse eus ar re gaera, a oe dismantret holl ha kollet hep distro.

- « An den ne c'hell siouazi beza bet ha beza:
- » E verz gant an amzer deu buhan da uza.
- » E setu ma rankas, war an diwezadou,
- » Damanti d'e labour ha d'e brezegennou. »

Trec'het gant e glenved an A. Horellou a rankas kuitat Gwitalmeze er bloaz 1907; en em denna a reas

(1) Awen = inspiration.

neuze e ti e dud, e Kerlaz, epad bloaz; eur wech, denet da veza krenfoc'hik e voe hanvet da veleg ar retred, e Kemperle. Eno da vihana e c'hellje mar-teze kemeret eun tamm diskwiz. Evit ar c'horf, ya ! Evit ar spêred, nan ! Ha pell ac'hano zoken rak spêred ar barz, atao war al labour, a c'houlenne dalc'h-mat sevel dreist an douar, pleustri war an traou uhel ha kaer, ha nijal warzu ar baradoz, war eskell ar varzoniez. Evel an eostig a gan, araok mervel, e vraoa kanaouenn, evelse Bleiz Neved a dlie, e doug e glenved hir ha poanius, aoza e brezoneg e werziou kaera. Pebez barzonegou, dudius en o danvez, ha dispar en o stumm.

- Kanomp, kanomp,
- Endra c'hellomp,
- Meuleudi da Zoue...
- Kanomp holz an nenvou
- Hag e stered a vilhierou...
- Kanomp gant eur vouez seder
- Bleuniou an nevez amzer...

Ha dindan e bluenn, ar gwerziou a rede flour-flour, ma 'z oa eur blijadur; a zeiz da zeiz, ar roll anezo a en em astenne rak mall oa d'ar skrivagner en em hasta... Dizale,

- « E vouezig dous a gren
- » Ken na c'hell mui he ren. »

Hogen, araok tevel, ret eo d'ezan c'hoaz teurel d'an holl hekleioù:

- « Eur bomm kan diweza
- » Eur bomm kan, araok koueza.
- » Kanomp araok mervel
- » Soudarded Breiz Izel.
- » Enor da Vreiz Bro-C'hall
- » Ha mallôz d'an dud fall
- » Gwasoc'h eget chatal
- » A glask he diskar
- » d'an douar. »

Peurc'hret eo breman al labour, hag ar barz, kerkent, a gloz e zaoulagad ouz sklerijenn ar bed man evit o digeri ouz eur sklerijenn skedusoc'h, hini ar baradoz

- « el lec'h ma 'z eus eur gurunenn
- » o c'hortoz
- » goude ar boan hag an anken
- » pep den. »

Tremenet eo Bleiz Neved. (1) Gantan Breiz he deus kollet unan eus he gwella skrivagnerien. Brezoneg an

(1) Marvet eo d'ar 6 a viz mae diveza, e ti Leanezed Sant Augustin, e Pont 'n Abad, e lec'h ma oa en em dennet, e miz gouere, warlene.

Ao. Horellou n'oa ket hepken eur brezoneg yac'h ha seder, digemmesk ha digailhar; bez' ez 'oa eur brezoneg pinvidik, evel livet gant spered ar vro ha strinket eus ijin hor gouenn. Barz brudet, ouspenn eur spered lemm tuet da nijal ha da blava e bro ar mennoziou uhel, ouspenn eun ijin boazet da welet dre hunvre skeudennou dudius, ouspenn eur c'halloud souezus da wiska a-zoare holl gavadennoù e faltazi, bez' en devoa c'hoaz eur galon digor-frank bepred evit kement a zo kaer ha mat, goest da virvi dre garantez, da dridal gant levenez, da voukat gant truez. Gant hevelep donezonou, savet en deus hed e vuhez eur guchenn barzonegou dispar, a reas holl kemend a blijadur da lennerien Feiz ha Breiz, hag a raio c'hoaz emichans frealzidigez eur c'halz a Vretoned diwezatoch, pa vezo gallet o dastum hag o moulla en eul leor, rak eur pec'hed e vefe lezel da goll ker bras tenzoriou.

Korf an Ao. Horellou a zo bet beziet e bered Krelaz, tostik tost d'an iliz kement karet ha ker brao meulet gantan. Plas ar bez a oa bet dibabet ha merket gantan e-unan, ha diskleriet en e vennoziou diweza :

- « Ilzig koant, o! me da garo
- » Hed va buhez, betek va maro,
- » Ha va lagad d'ar sklerijenn
- » pa zarro,
- » Dreizout neuze c'hoaz me c'houlenn
- » tremen. »

War bez Bleiz Naved, ar Vretoned a lavaro, gant feiz ha glac'har, ar bedenn gaer desket d'ezo gant o zud koz, ar bedenn a roio frealzidigez da ene ar barz breizat :

« Doue r'her pardono! »

X...

Trede Kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg

Brao tre eo bet great ho labouriou ganeoc'h, bugale; renket a zoare, ha skrivet frèsoc'h eget er bloaz tremenet; va labour a zo bet skanvaet a galz. Holl n'ho pezo ket a briziou, holl avat ho peus diskouezet ho poizontez vat.

J. B. Martin.

I. — Roll ar Priziou

KENTA RUMM

O deuz bet da neubeuta 200 poent war 220

1 Colin, Marie, Kervézac, Milizac.....	207

EIL RUMM

O deuz bet da neubeuta 170 war 220

2 Coziën, Françoise, Kerberenez, Lamber.....	190
3 Parcheminou, Anna, Bourg, Saint-Nic.....	182
4 Guéguen, Marguerite, Bodivy, Sizun.....	182
5 Cornec, Francine, Coatménac'h, Plouider.....	178
6 Corolleur, Francine, Kernevez, Plourin-Ploudalmézeau.....	178
7 Coathalem, Jean-Marie, Pennageün, Landrévarzec....	178
8 Forest, Perrine, Kerisoc, Plouguerneau.....	178
9 Miossec, Louis, Kerduff-Kreis, Plouzévéde.....	177
10 Appéré, Joseph, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	177
11 Le Borgne, Jean-Louis, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon....	175
12 Guillerm, Eugène, Kerleo, Tregarantec.....	174
13 Scao, Pierre, Bourg, Briec.....	170
14 Messenger, Ambrosine, Skol gristen, Plounéour-Ménez.	170
15 Coat, Françoise, Skol gristen, Saint-Renan.....	170

TREDE RUMM

O deuz bet d'an neubeuta 150 poent

16 Diverrés, Jean, Tréhou.....	166
17 Podeur, Michelle, Skol gristen, Saint-Renan.....	166
18 Berre, Louis, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	165
19 Coat, René, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	165
20 Palud, Jean, Kerginiou, Plouzévéde.....	163
21 Le Bihan, Yves, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	160
22 Cabioc'h, Mathieu, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	160
23 Miossec, Yves, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	160
24 Léon, Jacques, Skol gristen, Plouguerneau.....	157
25 Laot, Marcel, Runeven, Plouider.....	157
26 Madec, René, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	156
27 Arzur, Joséphine, Skol gristen, Saint-Renan.....	155
28 Le Glec'h, Louise, Skol gristen, Saint-Goazec.....	154
29 Jézéquel, Marie-Anne, Skol gristen, Saint-Renan.....	154
30 Saillour, François, Stangioualc'h, Plouénan.....	153
31 Guivarc'h, François, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	153
32 Le Roux, Jeanne-Yvonne, Skol gristen, Cléder.....	152
33 Philippe, Marie, Skol gristen, Cléder.....	151
34 Le Berre, Marie, Skol gristen, Saint-Goazec.....	151

35	Cann, Marguerite, Skol gristen, Saint-Méen.....	152
36	Coat, Anne-Marie, Skol gristen, Saint-Renan.....	151
37	Herviou, Marie, Skol gristen, Saint-Goazec.....	150
38	Roué, Louise, Skol gristen, Cléder.....	150
39	Quéguiner, Léontine, Skol gristen, Cléder.....	150
40	Fichoux, Adrienne, Kervent, Plouguerneau.....	150
41	Bastard, Louis, Grand'Rue, Landivisau.....	150

PEVARE RUMM

O deuz bet d'an neubeuta 130

42	Bihan, Léontine, Skol gristen, Cléder.....	149
43	Conseil, Anastasie, Skol gristen, Cléder.....	148
44	Rohou, Yvonne, Skol gristen, Cléder.....	148
45	Conq, Jeanne, Skol gristen, Porspoder.....	148
46	Guével, Anna, Skol gristen, Saint-Goazec.....	148
47	Cochard, Julien, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	148
48	Coat, Jean, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	148
49	Cochennec, Louise, Skol gristen, Saint-Goazec.....	147
50	Le Borgne, Jean, Kergeniell, Plouarzel.....	146
51	Le Goff, Jean-Yves, Menhars, Saint-Thégonnec.....	145
52	Allain, Maria, Skol gristen, Saint-Goazec.....	145
53	Perrot, Joséphine, Skol gristen, Saint-Renan.....	145
54	Crenn, Marie, Skol gristen, Saint-Goazec.....	144
55	Perrot, Marie, Skol gristen, Saint-Renan.....	144
56	Cadiou, Marie, Skol gristen, Saint-Méen.....	144
57	Toulec, Marie-Louise, Skol gristen, Saint-Méen.....	142
58	Beyer, Louise, Skol gristen, Saint-Méen.....	142
59	Quiviger, Jeannie, Skol gristen, Cléder.....	141
60	Le Du, Jeanne, Skol gristen, Saint-Goazec.....	141
61	Le Lann, Jeanne, Skol gristen, Saint-Méen.....	141
62	Cueff, Françoise, Skol gristen, Cléder.....	140
63	Le Fur, Marie, Kéréval, Lambézellec.....	140
64	Gougay, René, Bourg, Briec.....	139
65	Vourc'h, Françoise, Skol gristen, Cléder.....	139
66	Martin, Louise, Lanneufret.....	138
67	Salou, Nathalie, Ploudaniel.....	138
68	Salaün, Marie-Yvonne, Skol gristen, Cléder.....	138
69	Tanguy, Jean, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	136
70	Bellec, Jeanne, Skol gristen, Cléder.....	135
71	Floc'h, René, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	134
72	Féroc, Joséphine, Skol gristen, Saint-Méen.....	133
73	Rohel, Pauline, Skol gristen, Cléder.....	133
74	Guzon, Hélène, Skol gristen, Briec.....	131
75	Cornec, Léontine, Skol gristen, Saint-Méen.....	131
76	Bellec, Reine, Skol gristen, Cléder.....	131

PEVARE RUMM

O deuz bet d'an neubeuta 120 poent

77	Roudaut, Louise, Skol gristen, Saint-Méen.....	129
78	Allain, Marie, Skol gristen, Saint-Goazec.....	129
79	Arzur, Yvonne, Skol gristen, Plouguerneau.....	129
80	Boule'h, Claudine, Skol gristen, Cléder.....	128
81	Quéré, Marie, Skol gristen, Cléder.....	128
82	Miry, Louise, Skol gristen, Mespaul.....	127
83	Francine Cueff, Skol gristen, Cléder.....	127
84	Guéguen, Guy, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	127

85	Péron, Joseph, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	126
86	Quéré, Jean-Marie, Kerbigodou, Plouzévéde.....	126
87	Mear, Marie-Anne, Skol gristen, Mespaul.....	126
88	Cueff, Marie, Skol gristen, Mespaul.....	124
89	Abiven, Louise, Skol gristen, Lanarvily.....	124
90	Argoualc'h, Joséphine, Skol gristen, Mespaul.....	124
91	Kerhoas, Françoise, Skol gristen, Mespaul.....	122
92	Le Duff, Isabelle, Skol gristen, Cléder.....	122
93	Tanguy, Marguerite, Skol gristen, Mespaul.....	121
94	Branellec, Maria, Skol gristen, Saint-Méen.....	121
95	Stervinou, Marie, Skol gristen, Saint-Goazec.....	121
96	Allain, Marie-Anne, Skol gristen, Saint-Goazec.....	120
97	Rivoal, Joséphe, Skol gristen, Saint-Goazec.....	120
98	Goasduff, Pierre, Quillien, Piabennec.....	120
99	Dourmap, Anne-Marie, Dourmap, Plouider.....	120
100	Mobihan, Anna, Skol gristen, Saint-Méen.....	120

II. — Taolenn a Enor

KENTA RUMM

O deuz bet d'an neubeuta 100 poent

Guillerm, Marie-Yvonne, Skol gristen, Cléder.....	116
Priser, Jeanne, Skol gristen, Cléder.....	111
Méar, Anne-Marie, Skol gristen, Mespaul.....	111
Kerzebet, Joséphine, Skol gristen, Plouguerneau.....	110
Boule'h, Jeanne-Louise, Skol gristen, Mespaul.....	110
Argouarc'h, Jeanne, Skol gristen, Mespaul.....	110
Saliou, Jeanne, Skol gristen, Plouzévéde.....	110
Le Borgne, Angelina, Skol gristen, Mespaul.....	109
Prigent, Victorine, Skol gristen, Mespaul.....	108
Le Borgne, Marie, Skol gristen, Plouzévéde.....	106
Mercier, Yvonne, Skol gristen, Mespaul.....	104
Rannou, Marie-Jeanne, Skol gristen, Briec.....	103
Méar, Jeanne-Yvonne, Skol gristen, Cléder.....	101
Argouarc'h, Jeanne-Louise, Skol gristen, Mespaul.....	100

EIL RUMM

O deuz bet d'an neubeuta 80 poent

Kerrien, Thérèse, Skol gristen, Mespaul.....	99
Quillec, Marie-Yvonne, Skol gristen, Cléder.....	98
Gac, Marie, Guissény.....	97
Gestin, Françoise, Skol gristen, Cléder.....	97
Le Rest, Francine, Skol gristen, Mespaul.....	97
Galliou, Marie, Skol gristen, Plouguerneau.....	94
Ronvel, Joseph, Plouider.....	94
Nédélec, Jeanne, Skol gristen, Cléder.....	93
Quéré, Fernande, Skol gristen, Cléder.....	93
Daré, François, Skol gristen, Lannilis.....	90
Philipp, Jeanne, Skol gristen, Cléder.....	88
Pallier, Jeanne, Guilers.....	88
Troadec, Jeanne, Skol gristen, Cléder.....	87
Riou, Jeanne, Skol gristen, Cléder.....	86
Le Grand, Marie-Louise, Skol gristen, Briec.....	85
Le Menn, Lucien, Kernilis.....	83
Le Goué, Jeanne, Skol gristen, Briec.....	82
Le Foll, Marie-Jeanne, Skol gristen, Briec.....	81

KELEIER AR MIZ

RELEGOU J.-P. CALLOCH, AR BARZ BLEIMOR

Relegou hor mignon J.-P. Calloch, ar barz Bleimor, ha n'ot ket evit kredi e vije gelllet koueza warno ken a zo o paouez beza kavet, war linenn goz tan ar brezel bras, ha dizale e vezint digaset da C'hroe. (Bro-Wened.) En hent-se ar barz brudet a gousko e gousk diveza, en e enezenn a gare kement, lusket gant tarziou ar mor bras, hag e vignoned niverus a c'hello, da heul e vamm vat, mont da deuler, eur wech an amzer, eur banne dour benniget war e vez.

LARGENTEZ BREIZ

Eskoptiou Breiz o deuz roet warlene da Vreureiz ar Feiz :

Eskopti-Roazon.....	142.268	25
Eskopti Kemper	255.943	30
Eskopti Sant-Brieg.....	154.426	50
Eskopti Gwened.....	54.227	80
Eskopti 'n Naoned.....	192.933	75

Etrezo o femp..... 799.799 60

Brao eo kement-se, hep mar ebet met n'eo ket a-walc'h d'ar Vretoned harpa ar Feiz, harpa a rankont ivez o Breiz, kaera mean-diaze en deus ar feiz, dre ar bed kristen.

Kuzulierien Ti-kêr Plougerne a zo o paouez rei eur skouer vat war gement-se en eur voti, e bodadeg miz mae diveza, eun aluzen gaer evit ar **Eleun-Brug**: Bennoz Doue d'ezo.

EUN ESKOB NEVEZ E SANT-BRIEG

An A Serrand, unan eus vikeled vras Roazon ha gini-dik eus an eskopti-ze a zo o paouez beza hanvet da eskob e Sant-Brieg gant H. T. S. ar Pab.

En eur gas ar c'helou-ze da dud eskopti Sant-Brieg ha Landreger, an A. Penneec, vikel-yras, a skriv kement-man diwarbenn an eskob nevez :

Breton de naissance et profondément attaché à nos vieilles et vénérables traditions, il aura à cœur de les maintenir et de les fortifier, car elles ont fait l'honneur et la force de la Bretagne, qui est sienne autant que nôtre, et le reconnaît comme son fils avéré.

LE BRETON EN T. S. F.

C.-M. Savarit a skriv kement-man var « Echo de Paris » ar 5-6 1923 :

En 1915, le contre-torpilleur Intrépide fut chargé de rechercher un paquebot pour l'amener dans l'estuaire de la Gironde. Il réclama ce paquebot par T. S. F. Mais sa station était de type allemand — le navire ayant été construit et aménagé en Argentine. Le paquebot interpellé

flaira un piège de sous-marin allemand, et eut une idée ingénieuse, il répondit en « breton ».

L'Intrépide continua la conversation dans la même langue. Il n'y avait plus de doute, le navire était bien français. Et le paquebot se dirigea vers son convoyeur.

Ce sont les Annales des P. T. T. qui nous rapportent ce subterfuge.

Ha perag 'ta neuze gouarnamant Paris a gendalc'h da viret ne vefe desket, ha komzet ar brezoneg e skolioù Breiz ?

E DRA DA BEP HINI

Da zul eo e weler breman Potred rus Brest, — gallaoued, presius o amzer ha boutinerien, war o meno, — o redet ar mêziou hag o teurel a gleiz hag a zehou had an dispac'h; a drugarez Doue e youc'her warnezo c'hoaz hag en hent-se ne c'hellont ket ober kement a zroug hag a garfent !

Da zul, ha da gouiz an oferenn-bred zoken a-wechou, eo e vez gwelet ivez redadegou marc'hou-houarn, c'hoariou divalo peurliesia, ha gwella ma 'z int da netra eo da lakat an dud d'en em lazà.

Ar gwir Vretoned ne roont ket an dourn, e doare ebet, d'an dud dibenn ha digristen, a glask sevel hevelep traout ! Ar zul eo deiz ar bedenn ha deiz an diskuiz; ar zul a zo da Zoue : lezomp e dra da bep hini.

ILIZ SANTEZ-ANNA AR C'HANADA DEVET

N'eus ket gwall bell, iliz vrudet Santez-Anna 'r Prad-Kaer, brasa ha kosa lec'h pirc'hirinach Bro-Kanada, a zo bet pulluc'het gant eun tan-gwall kroget enni, den ne oar mat awale'h penôs. Brud zo, koulskoude, ez eo bet grêt gant dourn paotred ar « Ku-Klux-Klan », eur strollad torfetourien savet er Stadou-Unanet hag a labour e kuz da ober brezel d'ar gatoliked. Meur a iliz, a leandi, a zo bet laket an tan enno evelse; en eur c'hiz misterius, hep m'o divije gelllet ar polis koueza war ar re o devoa c'houezet anezan.

Iliz Santez-Anna a oa enni eur bern traou prisius hag eur c'holl bras eo evit Bro Kanada.

Nebeut a dud, avat, a oar penaos ha gant piou e oa bet savet. Gant tud eus hor bro-ni eo ez eo bet savet ha dâ eo rei da anaout d'hor c'henvroiz eun dra ken enorus evit hor Breiz.

E penn kenta ar XVIIe kantved pemp martolod Breizad o vont d'ar C'hanada, e riskl bras koll o buhez dre bense o lestr, a en em westlas da Zantez Anna hag a bro-metas sevel d'ezi eur chapell war an dachenn zouar e teujent da zouara warni. Savetaet gant o fatronez galloudus, e savjont war ribl ar stêr Sant-Lorans, e kreiz eur prad hanvet ar Prad-Kaer, eur chapell zister grêt gant koad ha toet gant soul.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F.), Y. LE MOAL, Coadou, p' Guingamp

ADMINISTRATION
du FEIZ HA BREIZ :
FR. GEORGELIN,
Brest — 4, rue du Château — Brest
C/C 44-40 RENNES

ADMINISTRATION
du Bleun-Brug et de l'Engleo Sant Ildud
L. LE DISSÈS,
St-Pol de Léon, des Vieilles Ursulines
C/C 3041 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne 6 f. l'an
France 7 f. l'an
Etranger 8 f. l'an
Abonnements collectifs
(à partir de 5 exempl.) 5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites
à l'année
Une page entière 300 fr.
Une demi-page 175 fr.
Un quart de page 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Suliou ar miz: — XIIIe Congrès du Bleun-Brug. — Evit kaout tud helavar. — Abostol ar Menez, D. N. D. — Mab brudeta Landunvez, G. P. — Ar brezel, J. L'HEUGOALC'H. — Doue anavezet dre ar garantez, J.-L. MEAR. — Henchou ! Henchou. — Doue ra viro Breiz. — Ar Brezoneg er skoliou, J. U. — Keleier ar miz. — Divinadennoù.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ EOST

- 5^a a viz Eost. — XI^{et} sul goude ar Pantekost. Oferenn ar zul-ze p. 480 e levr an A. Uguen. Gousperoù kenta Gouel H. Z. war menez Thabor p. 722. p. 484.
- 12^a a viz Eost. — XII^{et} sul goude ar Pantekost. An ofis p. 484.
- 14^a a viz Eost. — Yun ha vijil gouel ar Werc'hez.
- 15^a a viz Eost. — Itron Varia Hanter Eost. Gouel berz p. 731.
- 19^a a viz Eost. — XIII^{et} sul goude ar Pantekost. An ofis p. 489.
- 26^a a viz Eost. — XIV^{et} sul goude ar Pantekost. An ofis p. 492.

Bepred war wellaat. — Adalek ar miz a zeu *Feiz ha Breiz* a vezo laket d'ezan eur golo kaletoc'h gant eur skeudenn nevez flamm war e c'horre.

An dud tre-war-dro ne zalc'hont ket da zent da bed enni. A nebeudou, gant profou ar brezhined, brud ar chapell a gueskas hag eus pep korn-ar vro, an dud a zinedas da c'houlen sikour Mamm-gez Hor Zalver.

Chapell Santez Anna 'r Prad-Kaer a deuas da veza iliz vroadel ar C'hanada, evel ma 'z eo iliz Santez-Anna-Wened iliz vroadel Vreiz. Chapell zister martoloded Breiz a deuas da veza eun iliz vras kaeraet gant donezonou ar re binvidik. Tensoriou dispar a zo bet troet e ludu gant an taol euzus-ze. Adsavet e vo an iliz, met nag a draou hag, eur wech dismantret, n'heller ket o adkaout ken. An envoriou, avat, n'heller ket o c'has da netra, hag envor hor martoloded, envor Breiz-Izel a chomo staget ouz mogeriou nevez iliz Santez-Anna 'r Prad-Kaer, kouz ha ma oant stag ouz mogeriou an iliz koz.

Gweltas.

DIVINADENNOU

I. — RESPONTOU DIVINADENNOU MIZ MEZEVEN

I. — Ar skouarn. II. — Eur vegin. III. — An den born. IV. — Ar ster. V. — Daou benn-moc'h, respet d'eo'h, eun ouc'h hag eur wiz.

II. — DIVINADENNOU MIZ GOUERE

- I. — Me 'zo begok,
Kalet, pennok,
Ha koulskoude, selaouit 'ta,
Nep lec'h ne 'z in araok lopa.
20 p. ar r. Digaset gant J. Guegen. Portsall.
- II. — Me a wel eur vorianez
Hag a zo figus, va zud kez,
Frita 'ranker d'ezi he boued,
ha goude c'hoaz ne zebr tamm 'bet.
20 p. ar r. Digaset gant J. M. Salaün, an Trehou.
- III. — Penaoz paea tri breur ha tri dad gant kant skoed
ha rei d'ezó pep hini e 100 lur.
20 p. ar r. Digaset gant U. B. Plouguerne.
- IV. — Piou eo ar gwaz
n'en deus bet mamm ebet biskoaz?
20 p. ar r. Digaset gant Mari Pelle. Plouguin.
- V. — Geriou karre a deir lizerenn pep hini a c'heller
da lenn ker kouz eus a zehou da gleiz evel
eus an nec'h d'an traon.

- ◆◆◆ eul loen donv,
- ◆◆◆ eul labous estren
- ◆◆◆ eul loen gouez.

20 p. ar r. Digaset gant J. J. Kervenarc'hant. Laharena.

Digas ar responchou. — berr, dre renk, heb ar goulennoù, — hag an divinadennoù nevez a gavfet, abenn ar 25 eus ar miz da:

M. le Directeur du « Feiz ha Breiz »,
Plouguerneau (Finistère).

LESNEVEN

XIIIe CONGRÈS DU BLEUN-BRUG

(11, 12, 13 Septembre 1923)

Le XIIIe Congrès du *Bleun-Brug* se tiendra à Lesneven, les 11, 12, 13 septembre prochain.

Le MARDI 11, à 18 h. — Proclamation, au son du Kornboud, par 4 hérauts à cheval, de l'ouverture du Congrès.

A 20 h. — Grande veillée bretonne, par les « Pôtréd Lesneven ». — Représentation de *Feiz ha Breiz*, drame en 3 actes.

Le MERCREDI 12, à 8 h. — Messe pour les membres défunts du *Bleun-Brug*. — Hommage aux morts de la guerre. Offrande de gerbes de bruyère. — *De Profundis*.

A 9 h. — Rapport annuel du Président du *Bleun-Brug* sur « les événements de l'année bretonne et catholique ».

A 9 h. 1/2. — « L'art celtique », conférence de M. James Bouillé, architecte à Perros-Guirec.

De 10 h. 1/2 à 12 h. — Rapport de M. Y. Le Moal, sur « La transformation du *Bleun-Brug* en association bretonne catholique fédérant les œuvres bretonnes à caractère confessionnel. — Discussion des statuts.

De 14 h. à 16 h. — La commission de l'Enseignement bilingue au sein du *Bleun-Brug* : son programme.

De 16 h. à 17 h. — Rapport de M. L. Le Dissès, administrateur de l'*Emgleo Sant Iltud*, sur la propagande bretonne. — Résultats obtenus dans différents milieux. Espérances qu'ils permettent de concevoir.

A 17 h. — Cortège historique commémorant l'arrivée du duc Jean V à Lesneven, pour la fondation de la Collégiale de N.-D. du Folgoat.

A 20 h. — « La Puissance de la Bretagne » conférence de M. H. Quilgars, archiviste bibliothécaire, à Rennes.

Représentation de *Salaün ar Foll*. — Audition de mélodies bretonnes.

Le JEUDI 13, à 7 h. — Départ du Cortège historique pour Le Folgoat.

A 7 h. 3/4. — Commémoration du Ve centenaire de la fondation de la Collégiale de Notre-Dame. — Allocution de M. Calvez, curé-doyen de Lesneven.

A 8 h. 1/2. — Retour du Cortège à Lesneven au chant de marches bretonnes.

A 9 h. — Concours de lecture, de chant et d'éloquence.

A 13 h. 1/2. — Commémoration du IIIe centenaire des merveilleuses apparitions de sainte Anne à Keranna, par la représentation de *Nikolazig*, mystère breton en 5 actes et en vers.

A 17 h. — Proclamation des lauréats des divers concours et distribution des prix. — Bénédiction du T. S. Sacrement à l'église paroissiale.

Le VENDREDI 14, à 8 h. — Excursion à Landunvez. Visite du manoir de Tromenec, maison natale de Dom Audren de Kerdrel, le Père de l'Histoire de la Bretagne.

Le Président:

Docteur DUJARDIN,

Saint-Renan.

N.-B. — I. Pendant toute la durée du Congrès, une très intéressante exposition de costumes bretons se tiendra dans les locaux de l'École de N.-D. de Lourdes.

II. Toutes les séances auront lieu au Patronage, à l'exception de la représentation de *Nikolazig* qui sera donnée dans la grande cour de la Retraite.

III. Des trains supplémentaires sont demandés; les horaires en seront publiés en temps opportun.

IV. Les chorales recevront incessamment les morceaux du concours. Le règlement est le même qu'en 1922.

V. Le concours de chanteurs populaires a été doté de 50 francs de prix par le barde Botrel.

Des points spéciaux seront donnés à ceux qui chanteront de l'inédit. Prix: 20 fr.; 15 fr.; 10 fr.; 5 fr.

VI. MM. les ecclésiastiques qui désirent prendre logement à la Retraite de Lesneven pendant la durée du Congrès sont priés d'en avvertir la Révérende Mère Supérieure avant le 10 septembre, le nombre de places pour le logement étant assez limité; ceux qui désirent simplement y prendre leurs repas devront également le faire savoir avant la même date.

VII. Cotisations. — Les amis du *Bleun-Brug* recevront ce mois-ci à domicile un mandat chèque-postal de recouvrement des cotisations annuelles. Cette cotisation, fixée à 10 francs, donnera droit à l'entrée gratuite à toutes les séances du *Bleun-Brug*. Nous les prions de réserver le meilleur accueil à notre appel et de nous adresser leur cotisation au plus tôt. Notre mouvement s'étend considérablement, mais cette extension ne va pas sans frais énormes. Garnissez notre caisse, facilitez le travail de notre administration. Utilisez le mandat chèque-postal pour payer vos cotisations. Dès paiement, vous recevrez votre carte de membre du *Bleun-Brug*.

Administrateur du *Bleun-Brug*, à Saint-Pol de Léon, C/C. Postal 3041. Rennes.

Eolt kaout tud helavar

E. PRONOST

Kenstrivadeg ar brezegerez warlene. — E. Pronost, ganet d'an 18 a viz mae 1899, e Treflez, hag o chom e Goule'hen, a zeskas skriva e brezoneg, nan e skol e b'arrez, met en eur lenn, divezatoc'h, p'edo e Argol gant an A. Quillevere, e eontr, a oa person eno; gounit a eure-priz bras ar brezegerez warlene evid ar c'homzou kaer en doa savet da lavaret war bez ar zoudard dishano da ziskouez e oa ar zoudard-ze eur breizad, eur c'hristen hag eul labourer-douar.

Kenstrivadeg breman daou vloaz. — J. Kerrien eus a Zant-Thegonnec, a c'hounezas priz kenta ar brezegerez breman daou vloaz a zo o paouez tapout en deiziouman lore ha gwalemm doktored ar furnez, du-hont e Rom. **Feiz ha Breiz** a ginnig d'ezan e wella goure'hemennou.

Hini ar bloaz-man. — Karont a ra'emp e vefe kalz tud yaouank o pleustri war kenstrivadeg ar brezegerez ar bloaz-man, muioc'h e'hoaz eget en daou vloaz breman. Tud helavar hon eus ezomm, tud hag a vezo barrek da zifenn e pep lec'h o gwirioù a Vretoned koulz hag o gwirioù a gristenien.

Concours d'éloquence. — Ce concours inauguré en 1921, avec succès, comporte trois prix: un premier de 200 fr., donné par le **Feiz ha Breiz**; un second de 150 fr. et un troisième de 100 fr.

Le jury d'éloquence sera présidé, comme toujours, par **M. E. Ernault**, chevalier de la Légion d'honneur, professeur à la Faculté de Poitiers et président de la **Eireuriez-veur ar Brezoneg**.

Le Concours d'éloquence est ouvert à tous les jeunes Bretons de 17 à 25 ans, sans distinction, quel que soit le dialecte dont ils se servent. Les lauréats de 1921 et 1922 seuls sont hors concours. Il comprend une épreuve écrite et une épreuve orale, sur le sujet suivant qui est imposé à tous.

Diskleriit frêsa ha shlera ma c'helloc'h, du bennou tiegez breizad dastumet dirazoc'h, eo red mat deski d'ar vugale, er skolioù, ar galleg dre ar brezoneg.

Dek pajenn d'an hirra war gaiser ordinal.

Faites, en style clair et correct, une conférence pour convaincre un auditoire composé de chefs de famille de la nécessité d'utiliser le breton dans nos écoles pour mieux apprendre le français.

Dix pages, au maximum, d'un cahier ordinaire.

Les dix concurrents dont les épreuves écrites obtiennent les meilleures notes peuvent seuls prendre part à l'épreuve orale.

L'épreuve écrite doit être adressée à M. le Docteur L. Dujardin, président du **Bleun-Brug**, Saint-Renan (Finistère), avant le 15 août, dernier délai.

Les dix concurrents admis à participer à l'épreuve orale devront se présenter devant les membres du Jury, à **Lesneven**, le 13 septembre prochain, et recevront à cet effet une indemnité de déplacement de 20 francs.

CORRIGENDA

Feiz ha Breiz de juillet, p. 257.

Au refrain. 3e mesure : *ré, croche pointée* ; *si*, au lieu du *fa* d'en haut, en dernière note.

6e mesure en 2/4 ; *la noire* au lieu de *la blanche*.

7e mesure en 3/4 ; *ré* au lieu de *si^b* pour 4e note.

9e mesure : *sol* au lieu du dernier *si^b*.

Au couplet : 1re mesure dernière note, *sol* au lieu de *fa*.

Abostol ar Menez

Kavet eo bez J. P. Calloc'h lazec epad ar brezel-bras. Digaset e vo e relegou da Enez Groe.

(Ar C'hazetennou).

**

E koun ar Barz-meur Calloc'h (Bleimor).

C'houi holl hag a zav d'ar vuhez en tu-ma eus Menez ar C'horfou maro, — c'houi hag a dôl war ar bed selz-lou gwerc'h, sellou nevez, yaouankiz, c'houi zo diou wech yaouank, rak yaouank oc'h en eur bed yaouankeet.

An Otrou Doue Holl-C'halloudek en deus kuzet a-zirak ho taoulagad tôlenn an traou tremenet. Evurus oc'h p'eo kouezet eus e c'henou ar gêr : **fiat**, d'an eur ma teue ho spered da zigeri d'ar sklêrijenn ;

Trouc'het en deus, vit ho keleennadurez, ar c'hantvejou e daou hanter gant eur Menez ruz, ruz e benn, ruz e droad, ruz e greiz, eur menez korfou maro, ar gwad o vera diouthan peder stêr, unan a bep tu.

Ha pep stêr a ruilh gant tiz, en eur zével he mouez.

Er vouez-ze, holl yezou ar bed a zo kemmesket, evel m'eo ar c'horfou er menez, ha den beo ebet n'he c'hom-pren.

Den ebet ne gompren petra lavar ar gwad ruz oc'h eonenni varzu pevar c'horn ar bed.

— « Malloz ! malloz war ar binvidien, tud digar ! Malloz war ar pennou kurunet, tud fallakr ! Malloz war piou bennak n'eo ket paour hag a gas ar paour da lazan evel eur penn-danvad ! »

An Otrou Doue Holl-C'halloudek a zo skwiz e zious-kouarn o klevet seurt radoñerez : 'N ho sav, Anaon, emezan, da zisklêrian va gwirionez !

*

**

— Otrou, eme an El, piou a fell d'eoc'h a zavfe da zisklêrian ho kwirionez ?

An Holl-C'halloudek a dôlas eur zell war ar menez ru grêt gant korfou tud eus an holl boblou :

— Eur Breizad, emezan, am ho da gannad, rak ar bobl-ze a zo feal d'am gourc'hemennou.

Hag an El a respontas :

— Otrou, kalz emaint etouez ar re varo; pehini eo etrezo ar gwaz a zibaboc'h ?

Kerz, ne vi ket pell o kavout anezan: an hini a zo war te galon eul levr: **Ar en deulin**, hennez a vo va aviaeler.

An El a ziskennas war c'horre ar menez frommus; e eskell lugernus a ra eur c'hele'h tân war e dro, pa nij, evel eun er, da glask e breiz.

Setu hen, gant e levr war e galon, kannad bras an Otrou; setu hen gant e aviel; sevel a ra da veo, dal ma stok outan an askell lugernus.

Uhel eo a vent, ledan a dal; e c'houli en e greiz ruz-skler evel tarz an deiz.

Diskenn a ra, kammed ha kammed, warzu traouienn ar re veo. Eur vouez a gri en e rôk; Setu aman an hini a oar petra lavar peder stêr ar gwad !

Diskenn a ra evel Moyzez eus ar Sinai, en e zae ruz-c'hwad, en e zorn tôlennou ar wirionez. Eur c'harmadenn skiltrus a strink eus e c'henou: War an daoulin! war an daoulin !

Us da zremwellou tenval an Europ gwastet, dremm gwad an Abostol.

*

**

« Ma karjes, Europ, ne vije ket bet digouezet ganez eun darvoud evel heman !... »

» Ma karjes bezan bet daouinet dirak korf maro doueel ar C'halvar hag azeulet anezan, ne vije ket bet hirio, Europ, Europ, kement a gorfou maro ! »

Diskenn a ra c'hoaz: 'us da zremwellou distêr Breiz-Izel e kanvou, dremm-gwad he Abostol.

— Jezuz ! c'houi hag ho peus dazore'het merc'h J'air ha Lazar, c'houi hag a zazore'has mab intañvez Naim, deskit d'in ar geriou a zihun eur bobl.

O pobl hag a blij d'eoc'h, gant ho tonêzonou kaer, redek ar bed hag e vroïou; ankounac'haet ho peus ez eo red d'eoc'h distrei ?

Elec'h kreski ho tonêzonou, o gwerzet ho peus; e skol an estren ho peus desket pep tra hag ankounac'haet bezan c'houi hoc'h unan !

Evel gwenan didalvez ha treitour, chomet oc'h en eur ruskenn ha ne oa ket ho hini, ha pa 'z oc'h deut d'ar gêr, leaz ar bleuniou ho poa sunet en deus kontammet ho c'hoarezed paour...

Pegoulz ez aio, en he galloud, ar wenenenn kelt da vale ar bed hag e tigasô ganti, da greski he mel, pinvidigez an holl vleuniou krouet ?

Gwenanenn, hirio da dro zo deut; d'az tro d'ober ar mel a vago hiviziken holl boblou ar bed.

Bale 'ta, bale! Kerz ha distro! Distro ha kerz! Kemer da vad e pep lec'h, karg da ruskenn ha gra da vel !

Gra da vel, de, marteze, ar wenanehin ziveza, karget da vaga ar bet betek leuz ziveza e gozn.

Gra da vel! Ar mel-ze, ni, Anaon, n'hon do ket gallet e danva; ni zo maro en abeg hon doa sunet ar bleun prenvedet;

Ar bleun deut ar prenved enno dre ma oant bef di-demzet; h'olenn ar vadeziant, temz ar vuhez, a oa bet lammet diganto.

Gra da vel, pa laran d'it! Na glaskez ket n'em vagan gant danvez an estren; gra da vel ha, dreist pep tra, dibab da vleuniou, bleuniou gwerc'h, eus ar seurt a gaver p'o c'hasker war an daoulin!

War an daoulin! War an daoulin!...

Pignat ra war e giz trezek kribenn ar menez, gant an war e galon e aviél; dre ma sav d'an nec'h, e klever e vouez klemmus o pedi.

— Deut, Spered-Santel!...

Koz eo mab den ha ven an douar dindan e gorf paour...

Deut, Spered-Santel, deut daveto gant ar bloaveziou nevez!

D. N. D.

An alvokad. — Lazet ho peus c'houec'h den; aze avat ho peus graet eun taol kaer.

An torfetour. — Ya! eun taol hag a lakaio ac'hanoun da veza dibennet.

An alvokad. — Gwir eo, met pebez prezegenn gaer a rin evit ho tifean; drezoc'h c'houi pelloc'h e c'hellin beza brudet.

Ar bienier auto. — E pelec'h ema va auto? Lezet em oa anezi dirag an ti e keit ha m'oun bet o lema ha breman n'her c'hayan mui.

Ar c'houer. — Marteze he deus graet evel hor c'hezeg koz-ni, hag eo dizroet he-unan d'he c'hraou.

Mab brudeta Landunvez

An Tad Maur Audren a Gerdrel
(1650-1725)

Etre Landunvez hag ar C'hantel, a-zioc'h eun draonienn c'hlaz ha dem-dost da chapel sant Gouvel, e kaver eur maner koz; maner Tromenek. E Landeda ez eus eun Tromenek all, met hennez ne jom ket kalz a dra anezan ken nemed eur c'hoz tamm pennad moger ben-nak goloet a illio, e lec'h Tromenek. Landunvez, daoust ma 'z eus graet eun tiegez diwar ar maez anezan, a zo tud o chom ennan c'hoaz hag a zo beo eta ha sounn, en e zav, war e vogeriou ledan, gant e borz a-ziribign dirazan, douarou eus ar re wella war e dro hag en traon d'ar re-man foenneier a zoure gwechall dour lenn ar vilin soz.

E Tromenek eo e voe ganet er bloaz 1650 pe 1651 eur pôtr bihan eus a lignez aotronez Kerdrel, hanvet Yann d'e vadi-ziant, hag a dlie beza divvezatoc'h Tad Istor Breiz.

E dud koz a oa ginidik eus a vaner ar Roual e Lannilis hag unan anezo, end-eeun, a oa bet gant sant Louis e Brezel ar groaz er bloaz 1248. Mont a eure da vanac'h, en urz sant Beneat, d'e 18 vloaz, da vanati sant Melani, da Roazon hag eun nebeud bloaveziou goudeze e voe laket e penn manati Landevennek, e bro Gerne.

E lec'h koant ha dizro-ze, e kavet ennan c'hoaz fresk-beo roudou diazeourien Breiz-Izel, en iliz savet, gant sant Gwennole war bez ar roue Grallon, ouz troad Menez-Hom en doa ar Roue koz gwelet diwarnan ar mor oc'h en em leda, evel eul linsel c'hlaz-wenn, war ar pezh a oa bet gwechall Ker-Iz, eo e savas c'hoant gant an Tad Maur Audren a Gerdrel da anaout ha da skriva istor e vro. Komz a eure eus a gement-se d'an Aotrou Koatlogon, an den gouziel ha santel a oa neuze eskob e Kemper hag henman, o welet pebez spered lemm e oa abad Landevennek, ne roas peoc'h ebet d'ezan ken na stagas gant e labour.

Kollet e-unan penn du-ze, er gouzeri, pell diouz ar c'heriou-bras, hep netra da rei sklerijenn d'ezan nemet leordi e vanati a oa ennan tenzoriou, hep mar ebet, — creist-holl e rolledad diellou (1) a virer c'hoaz e Kemper ha gwerziou koz ar barz Gwenc'hlan diank, siouaz, abaoe an dispac'h, — met re nebeud en holl a skridou a dalvoudegez war istor ar vro, an Tad Kerdrel ne gredas ket kregi en e bluenn.

Daou vloaz goudeze, pa voe laket e penn manati pinvidik Sant-Salver Redon, savet gant hor roue Nominoe, hag a oa levriou ha skridou ennan a verniou, pa oa eno tost da Roazon ha d'an Naoned hag es d'ezan kaout darempred gant Paris, eskob Kemper a bouezas warnan c'hoaz; dem-goude Stadou Breiz o-unan a reas kement all; er bloaz 1688 e votjont end-eeun 300 lur d'ezan da baea mizou kenta e labour; an Tad Kerdrel a welas neuze, sklêr hag anat, n'oa ket evit chom da argila ken.

Eur pezh tamm labour e c'hellit kredi e oa an hini edo o vont da gregi gantan rak n'oa ket a-walc'h adskriva ha nevezi al levriou leun a vojennou kaer a oa bet savet gant Per ar Baud, Lan Bouchard hag Argentre, red e oa sevel istor Breiz war eun diazez nevez flamm ha ker kalet ma ne c'hellje biken an teodoù abegusa dont a-benn d'e zispenn. Red e oa sevel eul levr leun a wirionez hag a ouisiegaz hag a vije eun daolenn e weljet enni gwir skeudenn Vreiz a dreuz ar c'hantvejou.

Pa vez eun ti bennak da zavel e kerc'her mein a gleiz hag a zehou, e kempenner hag e renker anezo hervez lavar ar mestr-mansoner. Evid istor Breiz e voe graet ivez evelse. Darbarerien a redas pevar c'horn ar vro hag a zigasas da Redon berniou skridou ha berniou paperou

hano enno diwarbenn an amzer goz; an Tad Kerdrel oa ar mestr-mansoner a verke goudeze e lec'h da bep hini el labour-sebezus a zave en enor da Vreiz.

Barrek e oa e-unan penn da gas ar pezh labour-ze en dro; anaoudegez en devoa; ne veze ket nec'het evit dispartia ar gwir diouz ar gaou; skriva a ouie, eun dudi, met e garg a abad a vire outan d'en em rei d'al labour evel ma oa ezomm ha setu perag ne reas nemed e ren, difenn ha digoll ar re a c'halve e-unan « labourerien Istor Breiz ».

Al labourerien vat-ze hag e rankomp miret ha meuli o hanoiou gant e hini a oa pevar manac'h eus a urz sant Beneat, bretoned holl nemed unan. Denez Briant a oa ginidik eus a Bleudihen; eun den oa hag a oa troet war al labour ha ne fazie ket kalz en e varnedigeziou. Mathurin Vessière a oa eus an Naoned. Joseph Rougier daoust ma oa koz ne denne penn diwar e baperou, ma oa mantrius; ar barreka oa da lenn ar skridou koz ha n'eus fors pegen dislivet e veze al lizerennou warno e teue atao a-benn anezo holl.

Anton Le Gallois a oa ginidik eus a Vire en Normandi; henman en doa eur spered lemm, eun deskadurez vras-hag eur memor spontus.

An Tad Kerdrel a gasas anezo da ober tro Vreiz goudebeza roet d'ezo liziri da ziskouez dre ma 'z eant evit ma vije dispaket dirazo an holl skridou koz. Epad seiz vloaz e voe gwelet labourerien istor Breiz o vont, dre henchou fall an amzer-ze, gwech war loen, gwech war droad, beteg pennou pella ar vro; gwelet e vezent e Roazon o sellet cuz diellou ar Parlamand, en Naoned, o furikat paperou koz. Duked Breiz, e Landevennek, e Kastell-Paol, e Sant Brieg hag e kant lec'h all. Peurliesha e vezent digemeret mat hag ar Parlamand e-unan a c'hourc'hemenne digeri d'ezo frank kampr e skridou koz ha rei an dourn d'ezo end-eeun da gas buannoc'h o labour en dro.

An Tad Kerdrel en doa embannet dre ar vro ar pezh m'edo o vont da ober dre eur gemennadurez a voe moulet er bloaz 1689 hag e tiskouez enni penaoz e tle eur skriva-gner en em gemeret evit lakat an istor hag ar wirionez da gerzet dourn ha dourn.

Er gemennadurez-ze e lavare hano eus an holl labouriou kaer en doa c'hoant da ober evit Breiz; an istor oa an hini e staget gantan da genta, met goudeze e tliet ober studiou war zouar ar vro evit gwelet petra e oa bet ha petra eo ha penaoz e lakat da dalvezout gwelloc'h c'hoaz, war ar brezoneg evid anaout e amzeriou kenta ha destum e oberou kaera, war ar Feiz oc'h en em skigna en Arvor ha war vuhez ar Vretoned vrasa ha brudeta; gwas pezh a voe ne c'hellas kas da benn nemed ar c'henta eus al labouriou en doa c'hoant da ober. A greiz m'edo soublet, en e wir wella, war e stern, unan eus e labourerien, Ma-

(1) Diellou = archives. Rolledad diellou = cartulaire.

ihurin Vessiere a dec'has dioutan, a veas da Paris hag ac'hano d'ar Suis el lec'h ma timezas; met ar c'holl-ze ne lakeas ket an draou da jom a-zav, rak an Tad Kerdrel a gavas eun all, ne voe ket pell, da gemeret e lec'h, eur manac'h yaouank eus a Roazon: Guy Alexis Lobineau (1). Tud henman a oa tud a lezenn ha desket en doa ganto ez-vihanik karet frankizou e vro ha beza war evez eus er pezh a glevé pe a lenne en aoun da fazia o Kredi re yuan an draou. Karet a rea ar wirionez met ar mojennou, n'eus fors peger kaer e vezent livet, n'oa ket evid o gouzanv. Speredet lemm hag eun evel ma oa, eme an Aotrou Arzur de la Borderie, hen oa an hini a oa ezomm anezan evit tenna eus a douez ar bern skridou destumet en e raok peadra da ober eul levr hag a vije sklér hag es da lenn d'an holl hag hen eo ivez an hini a voe karget gant an Tad Kerdrel da skriva Istor Breiz.

An Tad Lobineau a beure'hreas e skrid er bloaz 1702, e manati sant Visant, er Mans, el lec'h m'edo an Tad Kerdrel abad abaoe ar bloaz 1693, hag er bloaz 1703 e c'hellas kinnig da Stadou Breiz e bez-labour rannet e daou levr: er c'henta e kavet *Istor Breiz* war he hed hag en eil *Testentou* an istor-ze. Ar Rohaned droug enno o veza ma kemere an Tad Lobineau evid eur vojenn istor Konan Meriadec laket ganto war roll o zud koz a reas tra pep tra evit ma ne vije ket moulet al levr; met daoust d'o zrabaserez ar Stadou a votas 20.000 lur da zikour paea mouladur Istor Breiz hag a veulas an oberour evid al labour kaer en doa graet evid e vro.

Al levr a voe peuryoulet er bloaz 1707; pep gwir vreizad a die hen anaout rak ennan e voe kavet evid ar wech kenta istor hor bro skrivet sklér ha fréz hag atao hervez ar wirionez. Rene Aubert, abad Vertot a damallas zoken an Tad Lobineau da veza roet tro d'ar Vretoned da glask digabestra o bro, er bloaz 1720, dre ma tiskoueze kalz re vat en e levr e oa bet Breiz eur rouantelez distak a grenn diouz ar Frans adalek ar penn kenta. Met den ne gredas klask trabas ouz ar manac'h breizad a viras beteg e varo ar yalc'hadig arc'hant a roe d'ezan bep bloaz Stadou Breiz dre anaoudegez vat evit ar boan en doa kemeret da skriva istor e vro. Evid al labour sebezus-ze, hen hag e genlabou-rierien a véze paeet 6 real bemdez; labourat a reant eta evid ar c'hloar, nan o gloar o-unan, met gloar o bro hag evid an dud-ze, goude Doue ne oa netra hag a vije kel dleet e garet er bed-man ha Breiz.

An Tad Lobineau a varvas er bloaz 1727, e manati sant Jacut, e Breiz-Uhel; e vestr hag e vignou laket e penn manati Marmoutier, e kichenik Tours, er bloaz 1723 a varvas eno, daou vloaz en e raok, d'ar 7 a viz ebrel 1725.

(1) Ganet e Roazon er bloaz 1666.

An Tad Kerdrel a gavas Breiz evel ma n'eus ket bet kalz oc'h ober kement; gouezet en deus tenna eus a douez paperou dislivet ha poultrennet an amzer goz skeudenn gaer ha gwerc'h ar vro; desket en deus d'e genvroiz e c'hellent bale, gant lore'h, war roudou o zadou; en em gavet eo dres, abred a-walc'h, da zestum paperou talvoudeka ar Vretoned kement all a draou a zo bet kollet d'ezo epad an dispac'h pa laket skridou koz Landevennec da ober sier poultir ha re Zant Fransez Cuburien da ober sier butun; ar mab-ze da Vreiz a zo dleet e vefe hano anezan c'hoaz, da viana er barrez m'eo bet ganet, ha p'eo gwir ec'h en em vodo mignoned ar *Bleun-Brug* e Lesneven, e miz gwengolo a zeu, daoust ha ne c'hellfe ket ar Vreurieze en em garga da lakat staga ouz maner Tromenec eun daolenn en enor d'ar breizad kalonek a voe ganet ennan e hanter ar XVIIe kantved?

E bered sant Jacut ez eus savet eur menhir hag a zougo hano. Guy Alexis Lobineau eus an eil kantved d'egile ha ni gant damant d'eun nebeud gwenneien a gredfe chom heb embann hano e vestr, Yann Audren a Gerdrel, mab Tromenek, *Tad Istor Breiz*?

Naa, ne rear ket a draou en doare-ze.

G. P.

MANER TROMENER

AR BREZEL (1914-1918)

Deizioù a-gaon, deizioù a c'hloaz,
A badas oustenn pevar bloaz!
Kouezet ar stourm, mouget e dan,
Breiziz, d'am selaou ho pedan.
Ha skrivit doun en hoc'h envor
Va c'homzou, soudarded Arvor.
Ha displegit d'ho mab, d'ho merc'h
Ar pezh a zo aman warlerc'h.

A-RAOK

Allaz, nag a spout hag a drouz!
Ema mouez Doue o c'hourdrouz.
Aet skuit gant pec'hejou ar bed,
Ar Mestr a zavar rust meurbed.
Bouzar d'e lezenn, ar Poblou
A zerr o lagad d'ar goulou.
Ken pennaou fall, ken pennoù foll,
Dre henc'hou kamm e valeont holl.
Kaer en deuz an iliz prezeg,
N'eus ket eur c'hristen mat war zek.
An dud a stank dor o ziez
D'an Aviel kalz re ziez.
An dizurz hag ar vesventi
A gav avad lojeiz en ti.
Youankiz 'zo a gav bravoc'h,
Elec'h beza sent, mont da voc'h.
Ha Doue a lavar: « Me zo
O vont da rei ar vaz dezo.
Peoc'h, deus d'am heul ha pign aman,
Ha te, Brezel, d'an traon breman.
Digabestr out ha dinasket,
Lamm d'an douar, na zale ket. »
Hag e zaoulagad ruz gant flamm
D'an traon e tiskenn d'an daoulamm.

EN HENT

Euz barr an touriou, ar c'hleier
A embann fréz ar c'heleier.
O embann trist, o klemm mantrus!
Kaon a zo gant o mouez skiltrus.
Hed an diou chod, dihesk ha puilh,
An daelou d'an douar a ruilh.
Pebez enkreuz, pe seurt hirvoud!
Ganto an dioukouarn a vould.
Ar vamm, he c'haloun baour roget,
E dourn he mab he deus kroget.

Ar vugale a c'hop: « Mamm gen
Livirit d'hon tad chom er ger!
Hag ar wreg a lavar d'he gwaz
Ha ne c'helles ket gedal c'hoaz!
Nann, nann, den ebéd ne c'hell ebé
Du-ze pell an emgann a domm.
Ar c'hirri-tan, fichet gant bleun,
Gant tud ha kezek a zo leun.
Kanoliou, outo na pet kant,
War an dachenn e tisloukant.
Deiz ha nòz, a gleiz a-zehou
Soudarded a red d'an harzou.
Bleiz ar Prus a zeu eus e goad,
Digor e c'heol da eva gwad.

AN DISPAC'H

Na pounner eo dourn Mestr ar bed
D'e daoliou ne 'z eus fin ebéd.
E fouet displeget, ar Justiz
A sko, a flemm hag a gastiz.
Falc'h an Ankou, digar ha gouez,
War ar zoudarded paour a gouez.
Ijin, oad, furnez ha gened,
Netra ne vezo espernet.
Kounnar an nenv, na spoutuz eo
Gwasoc'h eged an tan e teo.
Euz Breiz-Izel tre d'ar Sao-heol,
Kement pobl 'zo a lesk er veol.
Pegeit 'ta, va Doue, allaz,
Pegeit c'hoaz e pado al laz?

AR PEOC'H

Goude pevar bloaz hir, setu
Doue aspedet a bep tu.
Diskennet beteg an dachenn,
Ar Peoc'h, e verc'h, en e gichen.
War an emgann e taol eur zell
Hag e lavar: « A-walc'h, Brezel!
Ar Poblou, deus paeet o dle,
Peoc'h, dre 'n douar kea da vale.
Hag ar Brezel, a zo nasket,
En han Doue, n'hen distag ket.
Ar pec'hed eo, ha netra all
Hen distag: evelse diouall.

J. L'Helgoualc'h, O. M.

Doue anavezet dre ar garantez

(Kendalc'h)

Shouerioù war an doare da bedi a spered, pe da zivizout
gant an Aotrou Doue

DIVIZOU WAR AR BATER

SEIZVET DIVIZ

Pater an inosant

« Trugarez d'eoc'h, o va Zad. Mestr an nenv hag an
douar, da veza kuzet an traou-ze ouz an dud fur ha goui-
ziek, hervez ar bed, ha d'o beza dizoloet d'ar vugaligou, »
(St Vaze XI. 25) da lavaret eo d'an inosanted, d'an dud
izel a galon.

Komzou Hor Zalver a zigas war eün en hor spered ar
zonj da enklask petra ' c'hell beza, pa lavar e Bater, pe-
denn an inosant a gar an Aotrou Doue.

Hon Tad a zo en nenv.

Aotrou, Tad eus an nenv, va Doue: me n'oun nemed eur
paour kêz den dizesk. Ne ouzoun netra 'n holl. Digeri a
ran va genou evel ar profet (Jer. 2. 6) hag e valbouzan:
A, A, A, Tad, Tad, me ho ped, plijet ganeoc'h selaou va
mouez daoust ma n'eo ket dudius, pell ac'hano. Da vihan
ec'h aslavarin hervez va galloud hag heb o c'hompren
peñn-da-benn komzou va breur Jezus, va breur bras, kaer
ha krenv, a' oar komz evel m'eo dleet ha kaout hent ho
kalon, abalamour m'Ho kar, o va Doue.

Hon Tad.

Da lavaret eo Tad Jezus ha Tad ar paour kêz ma 'z oun
me Tad ar Verb hag ivez Tad an inosant; Tad an holl
Elez hag an holl dud. O va Doue, ennoc'h c'houi ez omp
holl breudeur.

Ra vezo meulet Hoc'h hano santel.

Hoc'h hano eo Doue, ha me, den dizesk ne ouzon ket
e gwirionez, petra eo an dra-ze. Ne 'm eus ket an disterra
gwel euz ar pezh ma 'z oc'h. Va spered ne c'hell kroui
skeudenn ebet euz Ho sked dispar, kaer em eus poania:
koulz eo eta din paouez. Ne jom ganen nemet Hoc'h hano
leun a draou kuzet: E gemeret a ran d'e aslavaret gant
karantez. Tad, Tad, va Doue: Doue ne c'heller na gwe-
let, na kompren, na tizout; Doue kuzet en eur goumoulen
iugernus evel al luc'hed, koumoulen Ho Prazder divent,
kuzet en denvalijenn estlammus ma 'z oc'h ennoc'h Hoc'h

unan evit pep spered krouet, me Hoc'h azeul, me Ho kar dreist pep tra. Ra vezo meulet Hoc'h liano, santel o Doue, va Doue! Ra vezo benriget ha meulet gant an holl grouadurien da viken!

Ha rouantelez deuet deomp.

O Doue, va Zad eus an nenv, leun a vadelez, ra vezoc'h anzavet hag enoret evel Roue an nenv hag an douar ho-peuz krouet, a zalc'hit en o beza hag a renit gant kement a furnez. Renit ivez war holl dechou an Elez hag an dud; bezit c'houi hepken Mestr va c'halon baour. Ra c'hellin gwelet Ho kaerded dizoloet splann, ha neuze me, ha ne d'oun netra, a vezo frealzet em faourentez, abalamour va holl leunded ha va finvidigez a zo ennoc'h hebken.

Ra glevin eus a lec'h va harlu er bed-man Ho tuchentil Elez ha Sent ar baradoz, hag ivez Hoc'h Elez eus an douar, tud just an Iliz a stourm er bed-man hag eneoù santel ar Purgator, o lida Ho meuleudiou dre gantikou dudijs. Neuze me, paour keaz inosant dizesk, en eur driadal gant al levenez a lavaro: Bevet Roue ar rouaned, « Roue-peurbadus ar c'hantvejou », va Zad eus an nenv, va Doue! Ra blijo gantan ren, bleina, barn hervez ar gwir, ha muioc'h c'hoaz hervez E drugarez! Ra blijo gantan kaout truez ouz an dud dister, izellat E zaoulagad da zellet ouzin me an disterra anezo holl, va sevel diwar va zeil; gourc'hemen d'E zervicherien an Elez hag ar veleien va gwalc'hi eus va holl stlabez, lakat din dilhad gwenn hag eur vantell a briz; ra zeuio neuze va Doue d'am c'hemeret dre an dourn, d'am c'has da azeza etouez. Prinsed E lez, ouz E daol, ha d'am maga euz ar pez a ka dudi E galon.

Setu petra en deus an hardizegez diroll da c'houlenn ar c'hlasker-bara ma 'z oun. Setu penaoz, o va Doue, va Zad madelezeus eus an nenv, e komprenan Ho rouantelez.

Ho polontez bezet graet war an douar evel an nenv.

Me ne 'm euz ket a zeskadurez: ne ouzon netra eus a netra; ne ouzon nemet senti. Met an dra-ze da vihanan, a fell d'in ober evit diskouez deoc'h va c'harantez a vab.

Lavarit din sevel hag e savin hep dale, azeza, hag hergrin raktal, en em ruih e ludu va netra, hag e kavin eno plijadur. Gourc'hemennit din dizevel ar bec'h a blijo ganeoc'h, e zamma war va diskoaz dinerz, kerzet gantan daoubleget dindan ar pouez, trei a-zehou, a gleiz hag adarre a-zehou, hag e sentin. N'euz forz, ousspenn, ha pa ne ouezfen ket perag! Grit ac'hanon ar pez a geroc'h: Ho polontez bezet graet.

An inosant sentus a zo, e kenver eun dra, henvel ouz an huella euz ar Serafined, ouz ar Zent hag an dud just a bep stad, ouz Mari o Rouanez leun a c'hloar, ouz Jezus, Mab Doue: ober a ra bolontez e. Dad eus an nenv.

Roit deomp hizio hor bara pemdeziek.
Hizio.

An inosant ne gemer ket a breder gant warc'hoaz. Desket en deus kentel ar Mestr: a-walc'h eo gouzanv pemdez ar boan a-zeu pemdez. Ne glask ket lenn en amzer da zont ne zeui marteze morse evitan: a-walc'h eo d'ezan kaout preder hag enkreiz gant an deiz a zo warnan. Eun tamm bara a zo ret dezan, gouzout a ra da belec'h mont d'e c'houlenn. Mont a ra da zor an Hini a zo mat ha pinvidik dreist an holl, an Tad a Familh, Doue e tri ferson, hag eno e sao e vouez da youc'hal e zienez. Ha pemdez e raio evelse. Darn a gavo dezo n'eo ket gwall fur. Ne ra forz! N'eo ket eus an dud uhel-ze a zonz dezo int sperejou bras hag a zo gwelloc'h ganto mervel gant an naon. Nan, nan: ar paour keaz dizesk a fell dezan kaout magadurez evit e gorf hag e ene; gouzout a ra da belec'h mont d'he goulenn ha penaoz he c'haout, da lavaret eo dre ar bedenn, ar goulenn a ra eur bugel ouz e dad gant eur galon izel ha leun a fizians. Ne oar ket kalz a dra; da vihanan ec'h oar an dra-ze.

Hor bara pemdeziek.

Bara an inosant eo bara an Elez, ar « bara beo diskenet euz an nenv », an Hosti Zakr;—eno Jezus, dre garantez en deus en em c'hraet ker bihan ma ne vez gwelet netra anezan er spesou santel, nag E natur Doue nag E natur den. Ar paour keaz dizesk n'en deus nemet digeri e c'henou, ha neuze leun a garantez e figemer ar vagadurez-se Doue E-unan, evel ma kemer al lapous bihan eur begad a zo debret kerkent.

Lavaret ez euz d'ezan: « Doue eo », hag e kred a greiz e galon. Met Doue en em c'hraet den eo; eun den a bez, korf hag ene eo a zigemerit, Jezus Mab Doue ha den laket er bed gant ar Werc'hez Vari ha marvet war ar groaz. » N'en deuz ket a boan o kredi a feiz start ar gelennadurez-se. « Met eun den beo eo, rag savet eo a varo da veo, leun eo a c'hloar, Hen eo an Hini a zo azezet en tu dehou d'an Tad eus an nenv e palez dudijs ar baradoz; Hen eo, paour keaz dizesk, a zeu evelse da en em rei did e magadurez, Hen holl a-bez. » Kredi a ra heb marc'hata, azeuli ha karet. Debr a ra ha setu hen laouen holl. N'en deus mui nemed eun iouil, debri atao euz ar bara-ze.

Ah! n'eo ket hen a gouezo e faziou heretik, a falvezo dezan barn hervez e skiant berr ar pez a zo bet desket d'eomp gant Doue E-unan; n'eo ket hen a vago en e spered pe a glasko skigna eur gredenn steuet gantan e-unan hag a zo a eneb kelennadurez an Iliz katolik war an traou desket d'eomp gant Doue; n'eo ket hen a zibabo hervez e faltazi an dra-man hag a zilezo an dra-ze, a gompreno eur wirionez all en hevelep doare ma ne jomo mui anezi nemet komzou goullo. Feiz an inosant a zo glan, start evel

ar roc'h ha leun a furnez, ken diabeg hag hini ar bugelig war barlenn e vamm; ar bugel a gred gant dudi kement a lavar dezan e vamm garet en eur e vriata. An dra-ze ivez, kelennadurez an Iliz hor Mamm, ar gelennadurez a wirionez, eo ar bara pemdeziek a c'houlenn ar inosant.

Pardonit d'eomp hon dismegansou.

Paour kez dizesk ma 'z oun. Siouas! Me a zo bet droug; Ho tismeganset em eus, o va Zad eus an nenv leun a vadelez. Hep maruze her gouzout atao mat awalc'h war an taol, dallet, touellet gant va zechou fall em eus sonjet, c'hoantaet an droug; em eus lavaret komzou fall, graet traou tamallus. Met petra da c'hedal diouz eur paour kez eveldon-me pa zigouez dezan Ho tilezel c'houi, va Doue, a zo va buhez?

Dellezout a ran ar rusta kastiz. Dellezet em eus beza harluet da viken eus gwel ar baradoz, eus kompagnunez ar Zent hag an dud just, ha zoken eus hini an holl dud. Hen dellezet em eus ha kals gwasoc'h c'hoaz, p'eo gwir em eus dellezet tan an ifern, kompagnunez an diaoulou hag ar c'heuz d'Ho tioueret da viken, o va Doue, va dousder, va zenzor. An holl boaniou-ze em eus dellezet: daoust ha skoet e vezin? Da vihanan e c'hellan c'hoaz kaout keuz ha goulenn trugarez. Hen ober a ran, o va Doue. « Eus strad an islonk oun kouezet ennan e youc'han, warzu Ennoc'h: Pardon! trugarez!

Ho tregas a rin evelse gant va youc'hadennou, c'houi hag Ho Sent karet, ken a lavaroc'h d'in, ha pa na ve ken nemet evit kaout peoc'h diouzin, chom sioul hag eo ankounac'haet pep tra. Rag gwelit, va Doue, va zad eus an nenv; evel ma klask eur paotr bihan bale war roudou e vreur kosa, evelse me ivez a heuilh skouer va Zalver Jezus Krist o pardoni d'ar re o deus graet din eur boan bennek, d'ar re o deus stlapet mein ouzin pe lavaret d'in gwall gomzou. Hag Ho pedi a ran c'hoaz da gaout trugarez evit an holl bec'herien, evidon-me, ar gwsa anezo holl, hag evit eneoù karet ar Purgator. Tad, Hon Tad d'eomp holl, pardonit d'eomp hon dismegansou evel ma pardonomp d'ar re o deus hon dismeganset.

Ha n'hon lezit ket da goueza pa vezimp touellet.

An douellerez! aon a ra d'in, o va zad eus an nenv. Hi eo, en amzer dremenet, he deus graet kement a zroug d'am ene paour. Hi eo, dre ar pec'hed, ma rofen asant dezi a c'helle c'hoaz va lakat da veza daonet da viken.

Ha Koulskoude Ho klevan o lavaret eo an douellerez eun dra ret. Kals poan am eus o kompren an dra-ze. Evelato, ya pa zonzan mat, e welan enni eun dalvoudegez bennek. Talvezout a ra da ziskouez anat ha me e meuz evidoc'h eur gwir garantez, da lavaret eo, hag Ho lakat a ran dreist pep tra, zoken dreist plijadur va c'horf pe va spered, pe va bolontez va-unan. Ha neuze n'eo ket ret e

kouesfen er pec'hed dreizi; trec'h e c'hellan beza d'ez; kementse zoken eo a zo ret ha ret mat.

Evit-se petra 'dlean ober? Evit kaout eur seurt gounid, petra-am eus ezom? Evit ma teui an inosant da veza trec'h da Lucifer evel ma voe an Arc'hel Sant Mikael e-unan petra 'zo ret? Oh! netra ken nemet ar bedenn. Hag eui dizesk a zo gweñ da bedi. N'eus ket a ezomm da veza eun doktor bras evit lavaret hag aslavaret gant karantez birvidik hag izelled a galon: n'hon lezit ket da goueza pa vezimp touellet. Va Doue, setu ar pezh a fell din ober.

Met hon tennit eus an droug.

An droug, an droug gwirion ha beo bepred eo ar Fallakr, da lavaret eo Satan. Setu an enebour: an diaoul en em zavet a eneb Doue ha diskaret, al loen divalo-mez, leun a fallagriez, dragon iferniek, muntrer azalek ar pennkenta. Va Doue! hag a spont a ra d'in! Kentoc'h mervel mil gwech eget bale d'e heul, ober darempred gantan pe gant e vevelien, dont da veza henvel outan ha beza eur benvek etre e zaouarn evit koll an eneoù. Pell diouzin, tra hudur; tec'h, milliget: n'eus mui netra d'hon unani. Me ne d'oun evit gwir nemed eun dizesk paour, ha te, daoust da veza bet diskaret ha daoust ma n'eus evidout sikvidigez ebet ken a zo atao eur spered hepken, eun el, met eun el a denvalijen breman hag e fell did ober d'in ar muia droug a c'helli; met en hano azeulz hag holl-c'halloudek va Zalver Jezus me her gourc'hemenn d'it, tec'h pell diouzin loen hudur, fizians start em eus, gant gras Doue, ne gavi mui morse netra ac'hanot em paour kez ene. Tec'h kuit prim, heug am eus ouzit.

Ah! ne fell ket did c'hoaz plega d'am lezel e peoc'h; gortoz a rez mare spontus va zremenvan: mat! ni a welo. Azalek vremen hag er zonz eus ar mare spontus-se ez an da aspedi an Hini en deus an trec'h warnout da viken, hag an Hini he deus gant he zroad gwerc'h flastret da benn. Jezus, Mari, va diouallit ouz ar milliget, ouz an digar-ze. Abalamour ma c'hoantea sevel uhelloc'h eged ar renk a zeue d'ezan e gwirionez, en deus kollet en eun taol kont e holl zonezonou dreist-natur ken dudius; hag en hevelep amzer an holl donezonou en devoa dre natur a zo troet er gwsa fallagriez: deuet eo da veza Mestr bras ar gasoni. Me 'zo eur paour kez ha ne ouzon netra, n'eo ket gwall lemm va spered, met da vihanan, gant Ho kras, o va Doue, e fell d'in karet, e stagan breman da garet. Karet a ran Ho madelez hep muzul, Ho tousder dreist-lavar; hag e karon ivez va breudeur, an holl dud, mignoned hag enebourien; tenerat a ra va c'halon pa welan o foaniou hag c'klaskan, gwella ma c'hellan, o frealzi. Va zikourit, o va Doue, kreskit va c'harantez, evit ma tellezin karet da viken. Va diouallit, oh! va diouallit diouz ar Fallakr.

Amen.

Gerig a zo ennan peb tra, a zo e peder lizerenn an di-verra eus an holl bedennoù. Hennez a blij dreist-holl d'an inosant. Hen aslavaret a c'hell kant ha mil gwech eus ar mintin betek an noz, hag en noz pa zihun.

D'an holl-zonjou mat a dreuz e spered, d'an holl elfen-rigou a garantez a zav anezou o-unan eus gweled e galon e respont Amen. D'ar c'homzou mat a gley e lavar Amen. Pa wel oberou mat, a galon e kemer perz enno en eur lavaret gant levenez Amen.

Displega a rear d'ezan penaoz ar bed krouet a gan heb chan gloar Doue, hag ec'h unan e vouez gant e hini en eur lavaret Amen. Deski a rear d'ezan penaoz ar gwad o lammet gant kement a reiz-vat en e galon e-unan, holl lavig e izili unanet kerkouls an eil gant egile, galloud e ene war e gorf, ha galloud e gorf war e ene a zo holl, en o yez, eur veuleudi d'ar C'hrouer en deuz hor graet gant kement a furnez a garantez ivez, hag e lavar Amen gant dudi.

Lavaret a rear d'ezan e ro an Iliz eur veuleudi dispar da Zoue en he lidou santel, hag hen, an inosant karet a respont Amen. Lavaret a rear c'hoaz d'ezan e sav heb chan warzu an nenv euz kear doanibus ar Purgator eur mor a huanadou entanet a garantez; ar paour keaz dizesk a lavar Amen en eur ouela gant truez e kenver an eneou karet-se a zo en harlu da c'hedal mont d'ar baradoz.

Gouzout a ra penaoz Iliz gloriüs an Aelz hag ar Zent e palez dudius Jerusalem an nenv a gan d'He Fried an A. Doue ar c'haera eus ar c'hantikou. Unani a ra ganto e Amen, ha c'hoant en deus d'en em gaout hen ivez hep dale er gwir Vro e kleo lavaret anezi traou ken dudius.

Gouzout a ra eman etouez holl stadou ar Zent er baradoz hini ar gwerchezed, o deus an enor da heuilh an Doue e pep lec'h en eur gana eur c'hantik ne c'hell ket ar Zent all kana. Da gantik ar Zent dinam-ze an inosant a ziskan ken dous ha tra Amen.

Komz rear d'ezan euz Magnificat peurbadus ar Wer-c'hez Vari: laouen e lavar Amen. Klevet a ra ez eo Jezus ha Kalon Zakr Jezus, en hevelep amzer den ha Doue, ar c'haera kantik da rei enor ha meuleudi da Zoue, hag e respont Amen.

Deski a rear d'ezan erfin ez eo Doue E veuleudi d'ezan E-unan, an Hini hebken a zo goest d'E veuli evel m'eo dleet; ez eo Mab Doue, ar Verb (da lavaret eo ar Ger) ar veuleudi-ze, ar c'hantik-se beo ha peurbadus a gan Doue d'ezan E-unan da viken, neuze ar paour kêz inosant, a em daol d'an douar da azeuli E Vestr, hag e dal ouz an douar e youc'h: Amen! Amen! Amen! ha c'hoaz Amen hag Amen da virviken!

N.-B. — Inosant an Tad Savinien a rafe skol da gals. Inosant a dalv da lavaret berr a spered. Daoust ha ne c'hellomp ket en em lakat holl en e renk? Holl siouaz!

omp berr a spered. Ar bugel lakeat da lenn a gav dezan eo eun doktor, met an den gouziek en deus tremenet e vuhez o teski, en deuz gwelet a dreuz hag a hed betek pelec'h ez a deskadurez an dud, a wel atao muioc'h mui da zeski, ha ma 'z eo kristen, e kouez d'an daoulin dirag e Zoue en deuz krouet eur bed ken leun a draou souezus. Ar feiz a lavar d'ezan o c'hompreno holl p'o gwelo eus ar baradoz gant sklerijenn Doue.

Henchou! Henchou!

Otrou rener,

Me 'zo eun tammik kouer o chom en e dammik peadra, en eur gêriadenn dister, etre Bro Dreger ha Leon. Va zi a zo e kreiz ar parkou, eur pennad mat a hent diouz ar bourk, pelloc'h c'hoaz diouz kêr, ha ne welan hed an deiz nemet pennou koueriaded ha ne glevan ken kôz nemet eus traou an douar.

Setu zo savet brud dre aman, nevez zo, e oad o vont da zigas eur sklêrijenn hag eun nerz nevez war ar mêziou, sklêrijenn ha nerz an « elektrisite ». Kalz, ha me ma-unan ganto, o deus sonjet da gentan e vije kement-se eun dra gaer hag eun dra vat, rak meur a wech eo digouezet ganeomp chom souezet o welet e kêr pebez sklêrijenn gaer a vez dre holl en noz ha pegen ez eo da gaout.

Hogen, disul diwezan, o vezan kavet war va hent an aotrou mër, pa oan o tont d'ar gêr goude an oferenn-bred, ha me ha goulen digantan an doare eus ar goulou nevez, penôs e teuje d'eomp ha pegement e koustje.

— Va mignon Fransez, emezan d'in, n'oun ket barrek c'hoaz da respont d'it da vat; sell aman, da vihana, hervez ar c'honchou grêt bete vremen, petra goustfe d'eomp en hor parrez, kaout an elektrisite.

Kontet eo 10.000 lur pep kart leo linenn, neuze 'ta, ma em em glevomp gant ar barrez tostan da baean lod eus al linenn, adalek kêr betek ar vourc'h, hon do, marvat, 30.000 lur da baean; breman, mar kasomp an elektrisite war ar mêz, pep kart-leo linenn a gousto adarre 10.000 lur; ouspenn hon do da baean eur mekanik hag a zervij da chench nerz an elektrisite, dre ma tigouez e pep parrez; ar benveg-ze a goust 5.000 lur. Setu aze 'vit an dispignou a zo war gont an holl, dispignou ar barrez, hag a vo red da baean en eur greski an tailhou 'vit pep hini. E tu-hont da ze, piou bennak en deus c'hoant da gaout en e di ar sklêrijenn nevez a rank paean e lampehou koulz hag ar « c'hompteur » a vo laket e toull e zor, da vuzulan an elektrisite devet.

— Dampet, emon-me, an dra-ze a deuto da ger, sur !
Ha digas a reoc'h anezan du-man da Gergollet ?

— Du-ze, paour kez den ! Pemp mil warrugent ouss-
penn a goustfe ! Perak out te ken pell diouz ar voure'h ?

— Ne c'hell ket an holl bezan o chom er voure'h.
Neuze, da vihanan, ar bourkiz o devo an holl ezaman-
chou, henchou ledan ha kompez, brao bale enno hanv-
c'hoanv, dour e toull o dor hag elektrisite en o zi, ha
ni, ha n'hon deus netra a gement-se, a ranko paean
hon lod anezan koulz ha pep hini ! Setu eno eun dra ha
ne gavan ket leal ! Ma vijen me m'er...

— Ac'hanta ! ma vijes m'er ?...

— ... E kasfen eul lizer da Bariz da lavaret d'ezo
miret o elektrisite !...

— Kemeret e vefes 'vit eun den diwezat !

— Klevit eta, otrou m'er ! C'hoant o deus, a leverer,
an aotronez-ze, d'ober eun dra bennak evit al labourer ?

— Da gredi eo !

— Ac'hanta, goulenn digant al labourer petra en deus
ar muian ezomm, ha mar o deus eur gwenneg bennak
da zispign evitan, ober gant an arc'hant-ze an implij a
vo merket gant al labourerien.

— Ha ma selaoufe ar gouarnamant ac'hanout, pesort
implij a c'houlennfes a vefe grêt gant e arc'hant ?

— Oh ! otrou m'er, war ze, ezomm ebet da glask pell.
Disul-kentan, goude an oferenn-bred, pignit war ar
mên ha goulennit ouz an dud a vo eno petra falvezfe
ganto kaout, pe elektrisite pe draou all, mar rofe ar
gouarnamant ugent mil lur d'ar barrez. Eun ostiz ben-
nak marteze, a c'houlenno an elektrisite, met kement
labourer a vo eno a c'houlenno...

— Petra 'ta, Fransez ?

— Henchou mat da vont d'o farkou ! Setu, otrou m'er,
en hor parrez hag e kant all, ar pezh a rafe ar muian
vad d'al labourer. Sonjit 'pad ar goanv eman o veskan
fank, o trastan kirri-ha kezek er skoasellou (1), o tis-
mantri amzer ha pœan d'ober hanter labour, ha c'hoaz
ma vefe e c'hounidou diouz e zispignou ! Met a belec'h
e kaso temziou 'zo d'e bark, evel kargou treaz, a bouez
4; 5 mil lur pa en deus bec'h awechou, eur c'harr goull
o chom en e zav dre an henchou ? A belec'h e tigas o d'e
gêr benviou labour a zo, evel dornerezed dre dan, pa
n'ez eus hent kompez ebet da zont betek e di !

Ha nag e ped stumm-all e kavfed gras kaout henchou
plean ha didrast ! An dud koz da vont d'ar bourk, d'ar
zul; ar vugale, da vont d'ar skol, nag a blijadur a gav-
fent !

Ne gred ket d'eoc'h, zoken, aotrou m'er, e vijemp evu-
rus o welet gweturioù dre dan o tont betek toull hon

(1) Skoasellou = chakoniou.

dor ! Lakomp am eus galvet ar medisin d'am bugel a zo
staget warnan an diwadon; eur c'hart eurvez gounezet
e gwetur, peadra eo da zalvi d'am bugel e vùhez ! Aman,
er barrez-man, na gomzit ket d'eomp a sklêrijenn ne-
vez, aotrou m'er, komzit d'eomp a henchoù nevez ! Eno
'n hini 'welomp hor sklêrijenn ! Gout a ouzoc'h e tre-
menas aman depute eul lakepot ha n'en doa grêt nemet
eun dra, prometi henchoù nevez d'an dud...

Ar si o deus e Pariz eo kredi d'ezo ar pezh 'zo mat e
kêr 'zo mat war ar meaz; ar pezh 'zo mat er Beauce a zo
mat e Breiz...

— Gwir a lavares, eme an aotrou m'er; ma 'n em
glevfe an holl barrezioù o deus ezomm a henchoù, mar-
teze vijer getet dont a-benn eus ar pezh a lavares.

Otrou rener, me oar, me, petra vo grêt em farrez
nag er re all ? Me n'on netra ha n'am eus galloud ebet
da netra; sevel va mouez a ran, koulskoude, pegwir
ec'h ouzon ez eus kalz a labourerien hag a zont evel-
don; marteze, c'houi, hag a zo ken lennet ho kelaouenn
gant al labourerien, a roio digemer d'am lizer 'vit ober
plijadur d'eomp holl.

Dispaket am eus va zont. Kenavezo d'eoc'h ha bennoz
Doue !

Eul labourer bihan.

Eur c'houer. — Pegoulz
ec'h en em gavo an tren,
mar plij ? Diou eur a zo
emaon ouz e c'hedal hag oun
skuiz dija !

Pôtr ar gar. — Ha ma
vijec'h bet em lec'h 'ta, setu
aze 10 vloaz a zo ma rankan
gedal 8 tren bemdez !

**Daou vevl o komz an eil
d'egile.** — **Unan.** — An Aotrou a
leverer a zo bet pôtr a gampr
gwechall hag an intron ke-
ginerez.

Egile. — Oh ! n'oun ket
souezet neuze e vefent ker
gwas ouzomp ha ma 'z int.
Ar paour pa bividika
gant an diaoul a yal

DOUE RA VIRO BREIZ

AOTROUNEZ HA MIGNONED KER.

Gant plijadur eo e teu adarre « Kenvreureiz ar brezoneg » da zigas d'eoc'h eus he c'helou, ha da zisplega d'eoc'h he buhez hed ar mizou tremenet. Rak, a drugarez Doue, beo buhezek eo atao, ha sederoc'h sedera e teu da veza zoken dre ma kresk en oad. Gant ma kendalc'ho eo ! Ha perak ne gendalc'he ket ? Ne gav war he hent nemet skor ha karantez...

Er bloaz-man adarre, en unan eus ar prezegennou-ze a ra d'eomp bemdez diouz an abardaez, Aotrou Rener ar c'hloerdi, an aotrou chaloni P. Messenger, a zo bet falvezet gantan digas da zonj d'eomp, ez eo eun dever striz evit kement hini en deus c'hoant da veza beleg en eskopti Kemper, lakat e boan da zeski mat yez an eskopti : ar Brezoneg. Hag, hiviziken, ar re ne ouzont ket a vrezoneg a-walc'h a ranko hen deski er c'hloerdi. Setu al lezenn : ha mat eo bet kavet. Er c'hloerdi emaoomp evit deski, studia, kement a zo red a-benn diwezatoc'h : ar yez, a zo dia red da c'houzout hag an traou da zisplega ganti.

An holl o deus komprenet an dra-man, ha dibaot int, er bloaz-man adarre, ar gloer ne deuont ket d'ar skol-vrezonek. Ar skol-man a vez graet atao d'ar yaou vintin, epad tri c'hart- eur. Evel warlene, ar skolerien a zo bet bodet e tri rumm hervez o galloud hag o nerz. E pep rumm pep hini a gavo magadurez diouz e zoare : d'ar vugale, d'ar stomogou simpl, gwan, laez livriz ha yod-gwiniz, d'ar re all kosoc'h ha boaz diouz ar vicher, boued sasun ha fetis.

Araok staga da vat gand al labour an holl en em vodas d'ar 26 a viz here evit selaou prezegenn vrezonek rener ar genvreureiz. Setu eun tamm diverra eus prezegenn hor mignon : eun diverra n'eo ken avat siouaz !...

« Ar Vretoned pa ziskennjont, war douarou an Arvorig, breman ez eus ouspenn pemzek kant vloaz, n'o devoa nag aour nag arc'hant, met bez ' o devoa avat :

« Eur yez pinvidik
« Eur feiz birvidik »

An daou denzor dispar-man a zo bet miret mat e Breiz, hed ar c'hantvejou, beteg a-nevez ' zo da vihana. Rak, Brezoneg a glever atao e Breiz, ha goulaouenn venniget ar feiz n'he deus ket ehanet da sklerijenni ar vro, daoust d'ar boan a zo bet kemeret evit he mouga.

« Start eo hor c'halon en hor c'hreiz
Startoc'h ar groaz en hor Breiz »

a gane gwechall unan eus hor barzed. E lavar, a dru-

garez Doue, n'eo ket deuet c'hoaz da veza gaour. Ha n'eo ket heb abeg eo e vevler feiz krenv ar Breizad a gendalc'h da vale war roudou e dadou. Nanh, n'eo ket heb abeg eo e c'helle hon Tad santel ar Pab Leon XIII lavaret d'an aotrou Lamarche, eskop Kemper, ar c'homzourman : « Me a gar ho Pretoned dre me kavan en o c'halonou feiz krenv ar gristenien genta ». N'eo ket heb abeg ken nebeut eo e skrive Pi X d'an aotrou Kardinal Dubourg, Arc'heskop. Roazon da gemenn d'ezan e konte kalonek war ar Vretoned evit derc'hel goulaouenn ar Feiz kristen war elum e bro Frans...

Ha koulskoude dre holl e klevomp hirio tud desket, tud fur, tud a galon, o lavaret d'eomp beza war evez. « C'houi yaouankizou, emezo, a ranko stourm goeny ma vennit — hag ho tever eo, — derc'hel ho kenvroiz war an hent mat ; rak laoskaat a ra ar feiz er c'halonou »... Re skler eo, da stourm hon devezo. Met ouz piou? ouz petra ? —

A dra zur, ouz an techou fall a zo chomet e kalon an den abaoe pec'hed hon tad kenta, met da stourm hon devezo ivez ouz ar skoliou difeiz ha divreiz ! ouz al levriou, ar c'hazetennou, ar c'hanaouennou, an holl skridou all a skigner breman dre ar vro, hag a led warni eur vantell a hudurnez, a zihun an youlou fall morgouset er c'halonou, a zesk da vras ha da vihan eur bern gevier diwarbenn ar veleien hag ar c'hredennou kristen. —

Da stourm hon devezo ouz an nevezentiou direiz, ar plegou fall, digaset dre aman gand ar baleerien-bro-ze a welomp o tont pep hanv da glask ar yec'hed war ribl hon aochou, pe war gribenn hor menezioù.

Da stourm hon devezo ouz ar bolitikerien, an dispac'herien disakr o deus kavet, int ivez siouaz !, hent hor parrezioù gwella, hent hor parrezioù bihana zoken, hag a welomp o tont da hada enno hadenn c'houero ar gasoni, hag an disunvaniez.

Da stourm hon devezo ouz an ebatou diroll, ouz ar vesventi a ra kement a zroug d'an eneou e parrezioù a zo, da stourm hon devezo, evit lavaret berr, ouz kement den ha kement tra a lak ar feiz da laoskaat e kalonou hor c'henvroiz.

Ha stourm a raimp ! Met n'eo ket awalc'h enebi, red eo ivez kaout an trec'h, kousto pe gousto. Penaos ? — En eur zougen ar Vretoned da garet bepred muioc'h mui Doue ha Breiz.

Hag evit-se, pegwir. « tra dianavezet n'hell ket beza karet », lakomp eta pep tra da dalvezout evit dispenn labour mevelien an droug-spered, evit skriva er sperejou lezenn zantel an Aviel, ha sila er c'halonou eur gwir doujans Doue. Rak, seulvui e tougimp da garet, da zervicha an Aotrou Doue, seulvui ivez e skuilhimp, eürusted en dro d'eomp.

Darn a welomp o klask e lec'h all mammenn an eurus-ted evit Breiz : fazia reont. Ne heuilhimp ket o skouer.

Labourat evit Breiz hep labourat evid ar Feiz, a zo sevel eur c'hastell war an treaz ! Dougen da garet Doue, setu al labour talvoudusa, al labour n'eus hini all ebet par d'ezan. Ha pegwir ar Brezoneg a c'hell beza eur ben-veg eus ar re wella evit kas al labour man da benn, pep hini ac'hanomp a lako e boan d'hen-deski.

En eur zougen hor c'henvroiz da garet Doue, da zenti ouz e c'hourc'hemennou, e klaskimp ivez an tu gwella d'o staga bepred muioc'h mui ouz douar o c'havell. Rak ar garantez-vro, *komprenet mat*, a zo eun dra zakr. Ar garantez-vro, *pouezet ha divizet mat* hol laka da garout, da genta, tud ha traou hor bro hon unan, met ne vir ket ouzomp da garout tud ha traou ar broiou all pa veritont beza karet. Hag ouspenn, peurliesia, ar garantez-vro, *diabezet war garantez Doue*, — hag an eil ne gerz ket mat heb eben, — a zigas d'he heul pinvidigez, unvaniez, furnez, nerz kalon el labour, ha c'hoant da vont bepred war wellaat...

Hor mistri a zesko d'eomp al lezenn gristen hag an doare d'he skigna. E « kenvreuriez ar Brezoneg », klas-komp, kenetrezomp, an doare gwella da ziskour har, c'henvroiz da jom stag ouz kement en deus graet betek hen o enor, o eürusted hag o brud vat. Evit-se, poaniomp da zeski yez, istor ha lennegez ar vro ; c'hoariou, kan ha sonouriez ar vro ; ijinou-kaer, micherious ha pinvidigez ar vro.

Ma plij gant Jezuz ha gand ar Werc'hez Vari benniga hol labour e vezimp barrek da zikour hor c'henvroiz da vale war hent an Araokaat (progrès) hep risk ebet evit o feiz... Pegwir deskadurez a ra d'an dud anaout an hent mat, pegwir hanter-zeskadurez o diank, *sklerijennomp*, evit gloar Doue, mad an eneo ha buhez Breiz...

*
-**

Komzou kalonek Rener ar genvreuriez a ya doun er sperejou: ne vezint ket ankounac'haet. Bleniet gantan e stagomp a-zevri gand al labour, azalek hanter viz du.

Setu ama pe zemdost ar pez a reomp pep yaou. Len-net e vez dirazomp eur renkennad geriou brezonek ; ar re ziaesa a vez skrivet war an daolenn zu, ha pep hini a gloz en eur c'hañer ar geriou ne anavez ket c'hoaz. A vare da vare e tiskouezer dirazomp buhez darn eus ar geriou-man abaoe an amzeriou pella. Eul labour eo he-man hag a blij kenan d'eomp, met tri c'hart eur a dre-men ken dillo...

Goude eur frappadig war ar geriou e vez displeget eun tamm kentel diarbenn an doare reisa da strumma ar frazennou, pe da wiska ar geriou. Senti a reomp rik ha rik ouz ar reolennoù savet gand an dud gouzielka war

ar brezoneg. Netra reisoc'h ! ha karout a rafemp evit mad ar yez, gwelet an holl skrivagnerien oc'h ober evel d'omp. Met siouaz ! diaes eo plega, em eus aon, pe tenn studia.

Diouz ma welit n'eus ket kalz a gemm en hon doare da gelenn, a vloaz da vloaz. Koulskoude, eun nevezenti hon eus da gemenn d'eoc'h. Ya, eun doare nevez hon eus kavet da zeski brezoneg d'hor mignoned dizesk.

En eur vont da bourmen da lun pe da yaou ar re varreka war ar brezoneg a vod en dro d'ezo daou pe dri genvreur dizesk, hag en eur vont gand an hent e trailher brezoneg ken na filibaout... Unanig bennak a gave tenn an dra-man en troiou kenta. N'o deus ket argilet koulskoude ; dalc'het o deus mort ha breman n'o deus ket a geuz. Seulvui e teskont, seulvui e kemeront plijadur. Hag, evit gwir, meur a hini a dro braoik o c'haoz a-vreman...

Evelse, diouz an eil penn d'egile d'al linenn an holl a zo war zao, ha war evez ! Eur penn-griz bennak mar-teze a lenv d'ar prezegennoù a read gwechall epad ar bodadegou. Kement hon eus da zeski an eil hag egile m'hon eus kavet reisoc'h lezel ar prezegennoù a goztez eur pennad. Mare ar prezegennoù a zeuio adarre pa zavo deilhou er gwez, ha bleuniou war ar maeziou, da lavaret eo, goude ehan-skol goueliou Park. Skanvoc'h e vezo neuze ar sperejou d'o c'hempenn !... Eur brezegenn bennak hon eus klevet kouskoude. Unan ac'hanomp, eur brezoneger flour, fidandoustik ! bet o tremen eun nebeut miziou war an douar santel en deus komzet d'eomp eus ar vro-ze, he deus bet an eurvad da rei digemer d'hor Zalver, p'edo o veva etouez an dud...

Klevet hon eus ivez, e miz kerzu, mouez eur mignon bras d'ar brezoneg. An tad Trebaol, gand aotre Aotrou Rener ar c'hloerdi en deus bet ar vadelez da lavaret d'eomp eur ger bennak diwar-benn Bro-Geumri, douar-kavell ar Vretoned.

An Tad Trebaol en deus tremenet pevarzek vloaz e Bro-Geumri, hag e galon, anat eo, a zo chomet stag ouz ar vro-ze.

Keumriz ha ni a zo breudeur, an hevelep gwad a red dre hor gwazied, met siouaz, an hevelep kredennoù n'emañt mui en hor c'halonou. Dre jom re bell hep be-leien, Bro-Geumri, gwasket dindan treid ar Zaoz, a zo deuet da drei kein d'hon Tad Santel ar Pab, ha da rei digemer da falz kredennoù. Morse avat ne falvezas ganti beza a-unan gand ar Zaoz : Keumriz a zo anezo eur rumm protestanted dishenvel diouz ar protestanted saoz. An Tad a c'houlenn sikour hor pedennoù evit ma tistroio an dud paour-ze d'ar gwir feiz. Hon dever eo zoken pedi evito breman p'o deus kollet ar c'houlouenn gaer-ze o doa digaset en hor bro, Perak ne lavarfemp ket bemdez ar bedenn-man, savet gand an Aotrou Mostyn, eskob Mene-

via, hag he deus bet an « imprimatur » digand an aotrou Cogneau, vikel vras Kemper, d'ar 25 a viz cost 1910? —

EVIT DISTRO HOR BREUDEUR TRE-MOR D'AR GWIR FEIZ.

Aotrou Doue, Holl-C'halloudek, ho peus en Ho madelez dreist muzul, digaset Ho Mab unik er bed-man, evit digeri eur wech c'hoaz doriou ar baradoz hag evit deski d'eomp Hoc'h anaoz, Ho karout hag Ho servicha, Hellit a d'ruet ouz Ho Pretoned a zo o chom e Keumri! Roi! d'ezo donezoun prestius ar Feiz, ha dastumit anezo holl er gwir Iliz savet gant Ho Mab divin; evit ma c'hellint evelse, en eur soubla d'he galloud, hag en eur zenti ouz he mouez, Ho servicha, Ho karet hag Hoc'h adori er bed-man evel m'her goulennit, ha gounit evito o unan an'eurusted peurbadus er bed-all: dre Hor Zalver Jezuz-Krist.

Evelse bezet graet.

Nann, a dra zur, n'eus netra o virout ouzomp da lavaret ar bedenn-man: hen ober a raimp, ha plijet gant Doue seveni hor goulenn!...

Goude beza komzet eus stad ar feiz e Kemri an Tad Trebaol a ziskouezas d'eomp stad ar yez, Keumraeg ha Brezoneg a zo kar tost. Gwelloc'h reizet eo avat ar c'heumraeg dre ma vez desket en holl skoliou, dre ma vez skrivet e kalz kazetennou, dre ma talvez da zevl a bep seurt levriou, lennet gant an holl: rak Keumriz a zo unan eus desketa poblou a yev war an douar. Ouspenn-ze, ken etrezo Keumriz ne gomzont peurliesha nemet Keumraeg: ar re binvidik koulz hag ar re baour, ar re zesket koulz hag ar re zisek, an holl, koulz lavaret, a-gomz keumraeg heb aon hag hep mez, Pebez kentel evidomp-ni Bretoned, pebez skouer! Peur e welimp kement all endro d'eomp? — Chom a ra ar Brezoneg gant ar Vretoned, met peseurt implij a reont gantan? — Tud desket a zo e Breiz, met pet a skriv o lizeri e Brezoneg? Pet o deus savet eul leor bennak e Brezoneg? — Pet hag a skriv pennadou brezonek er c'hazetennou? — Pet a zo a gav esoc'h distaga bommou brezonek eget pastelloù gallek? — Meur a wech moarvat en eur leun levriou skrivet e galleg flour gant Bretoned, hon eus sonjet: « Pebez chans evit lizeradur hor yez ma vije bet lavaret traou ker brao e Brezoneg! Kerse eo emaint e galleg!... »

A dra zur, prezek da Vreiziz karantez o yez, o zeatr, o gouenn, o istor, o bro, o feiz, o gizioù, o gwiskamanchou e galleg a zo gwelloc'h eged dres ar c'hontrol-ber, met, da beseurt vad ec'h erruer dre an hent-se? Da lakaat selout muioc'h mui ouz ar Brezoneg evel ma seller ouz eun tenzor karet a virer klenket en armel, hag a ziskouezer eur wechig an amzer, pa vez gouelioù berz!...

Setu eun diverra treut eus ar gentel talvoudus roet d'eomp gant an Tad Trebaol. Mil bennoz Doue d'ezan. N'ankounac'haimp ket an aliou mat en deus roet d'eomp, n'ankounac'haimp ket ar sonjou diwanet en hor spered en eur zelaou e brezegenn.

Re wir eo kaer zo, n'eus ket par d'ar skouer, ha ma karfe an dud desket, an dud pinvidik, an dud o deus eun tamm galloud pe eun tamm brud, ar Brezoneg a vleunie adarre e Breiz. Rak perak eo paourac'h ar Brezoneg? — An aotrou Kermarker, oberour ar « Barzaz-Breiz » a ro d'eomp ar respont.

Kermarker a ziskouez d'eomp ar Brezoneg evel eur wezenn hag a zo marvet enni kalz a vrankou. Ar bod-se, ar bod-hont hag a zouge gwechall deliou glas ha bleuñ a zo dizec'het. Perak? Dre ma 'z eo bet dilezet ar wezenn. « Abaoe ar VI^{et} kantved, eme Kermarker, ar brezoneg n'en deus na prezegerien, na filozofed, nag « akademioù ». Eur yez poblus eo deut da veza, ha netra ken. Ar hobl en deus stummet neuze d'e c'hiz... Gwellet hon eus, a wechou, war ar maez, kestel ha manerioù koz laket breman d'ober mereurioù. Al hiorz a zo graet ganti eur park, ar c'hambrehou hag ar saliou darn anezo a zo goullou ha darn all a zo leun a ed hag a avalou-douar.

Koulskoude, a-ziavêz, ar c'hastel a zo anavezabl c'hoaz; chench perc'henn en deus graet, setu eno, unan paour warlerc'h unan pinvidik ha sevenet kaer.

Hevelep tra 'zo c'hoarvezet gant ar brezoneg: dilezet eo bet gant an dud gouizie. Setu trizek kant vloaz abaoe: n'eo ket souezus mar deus gantan c'houez ar c'houer, mar deus liou ar yod silet en e gerc'henn. Marteze n'eo ket eun droug bras e ve kouezet gwechall ar brezoneg eus ar c'hastel er vereuri. Moarvat Doue en devoa e zonz warnezan; p'en deus e lezet keit all da vev, e kont ive eun deiz bennak, e lakat da veur. Lec'h a zo da gredi zoken e tosta an amzer-ze! Ar brezoneg n'eo mui ar reuzeudig ma 'z eo bet. Hiviziken, evel ma lavare d'eomp hon Aotrou n' Eskob e-unan, eur pennadig a zo, hiviziken ar brezoneg en deus hen ivez, e zifennourien kalonek ha gouizie. Hag o niver, trô 'zo da gaout fizians, a gendalc'ho da vont war gresk, pegwir an Aotronez Uguen, Moenner ha Messguen, renerien hor skolachou a zo bet falvezet ganto rei dor-zigor d'ar brezoneg.

Ar brezoneg a zo eur yez paourac'h; met a drugarez Doue, n'eo ket ker paour ha ma lavar darn dre n'hen anavezont ket awalc'h, — ha neuze, eur yez paour a c'hell pinvidikaat. Daoust hag an holl yezou n'int ket bet paour eun amzer zo bet? — Daoust d'ar c'hollou en deus graet, dre leziregez ar Vretoned, dre o disunvaniez hag o diouiziegez ivez, ar brezoneg a zo gouest da vleunia anev. Barrek eo da zisplega uhela, kaera mennozioù spered an den. Hag ar re o deus bet an eurvad da glevet aman, derc'hent gouel sant Stefan, eun Avieler yaouank o komz diwarbenn buhez ar c'hras, ha diwarbenn an doare d'he maga, d'he c'hreski ennomp, a oar, hiviziken, n'eo ar Brezoneg eur yez paour nemed evid ar re n'o deus ket lakaet

o foan d'ê zeski. Gand ar Brezoneg e c'hoarvez evel gand ar yezou all: n'hien anavezet mat nemet goude eun tamm studi.

Nann, ar Brezoneg n'eo ket paour, paourac'h n'eo ken. Met n'eus nemet rei dor-zigor d'ezan er skoliou, evel matere, evel ma c'houlenner breman; hag ar Brezoneg ne zaleo ket da veza adarre ar yez pinvidik m'eo bet gwechall.

A drugarez Doue tud a galon hag a skiant o c'houzout ervat peseurt tenzor eo he yez evid eur bobl, peseurt tenzor eo ar Brezoneg evid ar Vretoned; o c'houzout a hend-all peger reuzeudik eo e stad a zo en em roet kalonek d'ê zifenn. Sellit outo o rei hep marc'hata o foan, o amzer, o arc'hant zoken evit mirout outan da vont da goll. Daou-bleget int war an ero; meuleudi ha bennoz Doue d'ezo. En o zouez e kavomp meur a hini eus ar re a dremenas en hor raok dre « genvreuriez ar Brezoneg ». Ouz o gwelet o stourm ker goenv e sav c'hoant ganeomp da gerzet war o roudou, da veza eun deiz o skoazellourien el labour a reont evit Doue ha Breiz.

Hag evit-ma vezo hor skoazell, eur skoazell a bouez, e kendalc'himp ken etrezomp, hag en eur zenti ouz an alioù a roit d'eomp, Aotrounez ha mignoned ker, da glask an tu gwella da lakaat ar Feiz da lintra skedusoc'h skedusa war hor Breiz.

Hon dever eo: pegwir hon eus bet brasoc'h deskadurez eged an darnvuia, pegwir ez omp galvet da veza beleien e Breiz-Izel, pegwir ez omp Bretoned ni ivez, ha pegwir hon eus c'hoant da labourat eun deiz evit gloar Doue, mad an eneoù ha buhez Breiz.

Ger da c'hoarzin

An hini sklerwelet. — Ha! c'houi ho peus kollet ho lagad?

An hini born. — Ya! perak, kavet ho pefe anezan?

An hini sklerwelet. — Nan, met c'hoant am oa da lavarret oc'h bet diskaret eun tamm gant ar c'holl-ze.

An hini born. — Oh! mat, ne dle ket beza kement-se a ziskar ennoun, rag evidoun-me, hen asur d'eoc'h, a wel c'hoaz an hanter muioc'h egedoc'h c'houi.

An hini sklerwelet. — Penaoz an dra-ze?

An hini born. — Penaoz? Me pa zellan ouzoc'h a wel daoulagad d'eoc'h c'houi, e lec'h c'houi kaer ho peus sellet ouzin ne welit d'in nemed unan.

B. N.

Ar brezoneg er skoliou

(Kendalc'h)

Setu amañ breman deveriou gret gant potred ar c'hlasioù uhela.

I

Mettre en breton la fable de La Fontaine: « **Le Vieillard et l'Ane** ».

Un vieillard, sur son âne, aperçut, en passant,

Un pré plein d'herbe et fleurissant :

Il y lâche sa bête, et le Grison se rue

Au travers de l'herbe menue,

Se vautrant, grattant, et frottant,

Gambadant, chantant, et broutant

Et faisant mainte place nette,

L'ennemi vient sur l'entrefaite.

« Fuyons, dit alors le Vieillard,

— Pourquoi? répond le paillard:

Me fera-t-on porter double bât, double charge?

— Non pas, dit le Vieillard, qui prit d'abord le large,

— Et que m'importe donc, dit l'Ane, à qui je sois?

Sauvez-vous et me laissez paître.

Notre ennemi, c'est notre maître —

Je vous le dis en bon français.

Diwar e azen eun den koz a welas, en eur dremen, eur prad ennan hir ar geot hag ar bokedou o tigeri. Leuskel a ra e loan da vont ebarz, hag heman da lammet e kreiz ar geot munut. Torimellat, en em skrabat, en eur lezel e meur a lec'h an douar dizolo. E keit-ze e tigouez an enebour. « Kemeromp an tec'h, eme an den koz ». — Perak? eme an azen. Daoust ha gret e vo d'in dougenn daou vas, daou zamm? — Nann, a lavar an den koz, goude beza kemeret an tec'h. — Ha petra vern d'in, eme an azen, da hioù e vezin? En em zaveteit, ha lezit ac'hanon da beuri.

Hon enebour eo hor mestr:

M'hel lavar d'eoc'h e galleg mat.

H. C., eus Briek.

Er penn kenta, **un pré plein d'herbe et fleurissant**, n'eo ket troet eus ar gwella. Karet am bije muioc'h an dra-man: Eur prad leun a c'heot hag a vleuniou. Ar ger **bleuniou** eo a zo da lakat evit trei ar ger gallek **fleurs**.

En eur lezel e meur a lec'h an douar **dizolo**. N'eo ket mat an dra-ze ken nebeut.

Ar ger touzet pe eun all a rafe gwelloc'h.

Mettre en breton dans **Athalie** (Acte III. Sc. VI) ce morceau :

Joad

Qu' suis-je? De Baal ne vois-je pas le prêtre?
Quoi? fille de David, vous parlez à ce traître?
Vous souffrez qu'il vous parle, et vous ne craignez pas
Que du fond de l'abîme entr'ouvert sous ses pas
Il ne sorte à l'instant des feux qui vous embrasent,
Ou qu'en tombant sur lui ces murs ne vous écrasent?
Que veut-il? De quel front cet ennemi de Dieu
Vient-il injecter l'air qu'on respire en ce lieu?

Mathan

On reconnaît Joad à cette violence.
Toutefois il devrait montrer plus de prudence,
Respecter une reine, et ne pas outrager
Celui que de son ordre elle a daigné charger.

Joad

E pelec'h emañ ? Ha ne welan ket aman beleg
Baal ? Petra? Merc'h David, c'hwi a zo o komz ouz an
trubard-ze? C'hwi a lesk anezan da gomz ouzoc'h? Hä
n'ho peus ket aon e teufe en eun tol-kount eus an
ifern hanter-zigor dindan e dreid, tan da zevi ac'ha-
noc'h, pe c'hoaz e teufe, en eur gweza varnan, ar mo-
geriou-man da flastra ac'hanoc'h? Petra zo diank
d'ezan? Penos e kred an enebour-ze da Zoue dont aman
da lakat an ear da veza fierius?

Mathan

Dre ar gounnar-ze ec'h anavezet Joad. Goulskoude e
tlefe teuler muioc'h a evéz, douja da eur rouanez, ha
ne dlefe ket lavaret traou d'an hini he deus karget da
zigas he urz.

J. L., eus Guipavas.

Eur fazi bras a zo en dever-ze. N'ho peus ket aon e
teufe. Red oa lakat : aon na zeufe.

Ouspenn-ze n'ez eus ket a nerz er geriou evel ma
'z eus er galleg. Re laosk, re zempl int. Gwir eo; ar skri-
vagner gallek Racine n'en deus ket e bar, ha dies eo
skriva evel m'en deus gret.

III

Mettre en breton le passage suivant d'**Athalie** :

Jobazet

Daigne mettre, grand Dieu, ta sagesse en sa bouche.

Athalie

Comment vous nommez-vous ?

Joas

J'ai nom Eliacin.

Athalie

Votre père ?

Joas

Entre les bras de Dieu jeté dès ma naissance,
Et qui de mes parents n'eus jamais connaissance.

Athalie

Vous êtes sans parents ?

Joas

Ils m'ont abandonné.

Athalie

Comment et depuis quand ?

Joas

Depuis que je suis né.

Athalie

Ne sait-on pas au moins quel pays est le vôtre ?

Joas

Ce temple est mon pays; je n'en connais point d'autre.

Athalie

Où dit-on que le sort vous a fait rencontrer ?

Joas

Parmi des loups cruels prêts à me dévorer.

Athalie

Qui vous mit dans ce temple ?

Joas

Une femme inconnue
Qui ne dit point son nom; et qu'on n'a point revue

Athalie

Mais de vos premiers ans quelles mains ont pris soin ?

Joas

Dieu laissa-t-il jamais ses enfants au besoin ?

Jozabet

Ra blijo ganez, Doue bras, lakat da furnez en e c'he-
nou.

Athali

Pe hano ho peus ?

Joas

Eliasin eo va hano.

Athali

Piou eo ho tad ?

Joas

Me a zo, a leverer, eun emzivad, taolet etre divrec'h
Doue kerkent ha m'oun ganet, ha n'am eus morse ana-
vezet va zud.

Athall

N'ho peus ket ho tud ?

Joas

Va dilezet o deus.

Athall

Penos hag abaoe pe vare ?

Joas

Abaoue ma 'z oun ganet.

Athall

Ha na c'houezer ket da vihana pehini eo ho pro ?

Joas

An templ-man eo va bro; ne anavezan hini all ebet.

Athall

E pelec'h e lavarer eo bet tonket d'eoc'h beza kavet ?

Joas

Etouez bleizi kriz prest d'am lonka.

Athall

Piou ho lakeas en templ-man ?

Joas

Eur vaquez dianav, ne lavaras ket he hanô ha n'eo n'eo bet mui gwelet.

Athall

Met piou a veilhas var ho ploaveziou kenta ?

Joas

Doze hag hen a lezas biskoaz e vugale en dienez ?

S. L. B., eus Plobannalec.

An dever-ze a zo bet roet da vugale ar pevare klas. N'oa ket dies. Rak-se eo troet brao awalc'h.

Ar ger kenta, **daigne**, a c'helfe beza troet er ger **teurvoz**. Daignez: teurvezit.

Où dit-on que le **sort** vous a fait rencontrer ?

Ar geriou-ze le **sort**, le **hasard**, n'int ket anavezet kalz e brezoneg. Lod a laka **tonkadur**: le sort, hag ar skolaer, c'hoant gantan trei an holl geriou, en deus lakaet: E pelec'h eo bet tonket d'eoc'h beza kavet ?

Re all n'o deus ket klasket trei ar ger-ze, hag o deus lakeet hepken: « E pelec'h e lavarer oc'h bet kavet ? » ha mat o deus gret.

Tud Breiz a zo kristenien, hag e kement a c'hoarvez, e welont dourn Doue. Abalamour da-ze ne c'houzont ket penaos trei ar geriou gallek le **Sort**, la **Fortune**, geriou deuet eus al latin, eur yez komzet gant ar Romaned a adoue gwechall a bep seurt doueou.

Evit echui, e lakimp eun dever gret gant skolaerien ar pempet klas, n'e ket gant unan hepken, met gant tri

pe dever rak tammou a zo tennet eus eun dever ha tammou eus eun all.

Mettre en breton la 2e partie de la fable: **le Loup et l'Agneau**.

— Tu la troubles, reprit cette bête cruelle; Et je sais que de moi tu médis l'an passé.

— Comment l'aurais-je fait si je n'étais pas né ?

Reprit l'Agneau; je tette encore ma mère.

— Si ce n'est toi, c'est donc ton frère.

— Je n'en ai point. — C'est donc quelqu'un des tiens.

Car vous ne m'épargnez guère, vous, vos bergers et vos chiens. On me la dit: « Il faut que je me venge. »

La-dessus, au fond des forêts

Le Loup l'emporte, et puis le mange.

Sans autre forme de procès.

« Strallha a rez va dour, a respount al loan kriz ha gouzout a ran e peus droug-prezeget ac'hanon er bloaz tremenet. — Penos em dije gret ma n'oa ket ganet ? a lavar an oan; va mamm a ro c'hoaz bronn d'in. — Ma n'eo ket te, eo eta da vreur. — N'am eus hini ebet. — Unan bennak eus da re eo neuze, rak n'am espernit ket kalz, c'hwi, ho mesaerien hag ho chas. Lavaret zo bet d'in: en em venji a rankan... — Neuze da greiz ar c'hoajou ar bleiz e gas hag e lonk hep barn all ebet. »

Evel ma lavaremp an dro ziveza, talvoudus bras eo lakat ar vugale da drei galleg e brezoneg. Rak poania a dieont da genta da gompren mat ar galleg, ha da c'houde da glask ar geriou brezoneg da lakat en o lec'h. An hini ne gred ket n'en deus ken nemet ober eun esa. Al labour-ze goulennet digant ar skolaerien a lemm o spered, hag an amzer tremenet oc'h ober hevelep labour n'e ket amzer gollet eo.

Setu aman breman 'eun tammig labour all, labour dishenvel, eur pennad barzoniez.

Ar pod pri hag ar pod houarn

Ar pod houarn d'ar pod-pri

A lavaras dont da veachi.

Heman respount n'ez aio ket

Gant aon da veza bruzunet.

« Furoc'h e vo d'in, emezan,

Chom e kichen an tan aman.

Ken nebeut a dra a zo ret

Evit ma vefen bruzunet !

Met evidoc'h c'hwi, emezan,

Ho peus kroc'hen ar c'haletan,

Ne welan ket petra virfe.

Ouzoc'h d'ober ar hale-ze. »

— Oh ! va breur, me ho tifenno,

Ouz kement riskl en em gavo.

— 516 —

Etre-ho daou me dremen
 Hag ouz taol fall ho tiwallo.
 Setu aze ar c'homzou flour
 A lavaras da bod an dour.
 Heman, sot, gredas anezan
 Ha da bourmen ez eas gantan.
 Var dri droad o daou e kerzent
 A big-lammou, vel ma c'hellent.
 Gant an distera stokadenn
 Int taolet o daou war o fenn.
 Ar pod pri a zo gwall-c'hlozet,
 Hag abred eman distammët.
 N'en doa ket gret a zek kammed,
 Hag edo hell, holl vruzunët.

Kentel

Da veachi biskoaz n'ez eomp
 Nemet gant tud henvel ouzomp,
 Pe ni ranko ive keuzi
 Evel ma keuzas ar pod-pri.

L. C., eus Ploumoger.

Ober gwerzennoù evelse n'eo ket diaes, hag er wech
 kenta dioc'h-tu skolaerien an trede klas o deus kavet
 traou brao a-walc'h.

J. U.

« An intron. — Katell, n'oc'h
 ket mat ouz al loened ; n'ho
 peus ket aozet e lein d'ar
 c'haz !

Ar plac'h. — Nan, intron,
 ha ne gredan ket en defe
 naon, p'eo gwir en deus de-
 bret eun hanter morzed maout
 epad m'oun me bet o kerc'hat
 dour.

Eur mezhvier, savet an hini
 krenv d'e benn ; e gorn-butun
 gantan en e zourn a gomz
 evelhen ouz eul letern a gav
 war e hent.

— Klevit 'ta, aotrou, roñt
 d'in eun tamm tan, mar plij !

KELEIER AR MIZ

AN OTROU SERRAND

Eskob nevez Sant-Brieg ha Landreger

An O. Serrand, hag a vo sakret, d'ar 6 a viz eost, e
 iliz Roazon, eskob Sant-Brieg ha Landreger, n'en deus
 nemet 49 vloaz. Kalz eus hon lennerien o deus anavezet
 anezan pad ar brezel pa oa beleg soudarded ar 87th
 « Territoriale », er Beljik.

Digouezout a reio en e eskopti d'an 13-a viz eost. Hir
 vuhez d'an Eskob nevez !

EUR SKOUER VAT

Mignoned yez kreteiz ar Frans a skriv da vistri ha
 da vestrezed-skol o bro eul lizer hag e lennomp ennan
 kement-man :

Le Comité de la Société des Amis de la langue d'oc vous
 demande :

1° De ne jamais punir vos élèves pour avoir « parlé patois » à l'école ;

2° De ne pas leur inculquer le mépris de notre langue, systématiquement dénigrée jusqu'ici par ordre de gouvernants mal avertis : le jeune homme ainsi déformé se déracine de la terre natale, l'abandonne avec dégoût, et vient s'engouffrer dans la capitale qui, surpeuplée, n'a que faire de lui ;

3° De comparer le « patois » et le français dans l'enseignement de ce dernier, comme le recommandent plusieurs inspecteurs primaires en Gascogne et en Provence (méthode savinienne) ; en faire autant pour les langues vivantes lorsqu'il y a lieu ;

4° D'exposer à vos écoliers la vérité sur ce prétendu « patois » qui est, en réalité, la survivance plus ou moins pure de la langue des troubadours (lesquels furent les maîtres de tous les écrivains du moyen âge et de la Renaissance) et la langue que les félibres ont rendue célèbre dans le monde entier ;

5° D'expliquer dans vos cours, à côté des textes en langue d'oïl (ou parisienne), ceux de la langue d'oc ou occitane (provençale, languedocienne, gasconne, limousine, auvergnate, catalane, etc.), comme on le fait déjà dans plusieurs établissements des Académies d'Aix, de Toulouse, de Bordeaux et de Clermont-Ferrand. »

Setu eur skouer vat roet d'eomp, hep mar ebet, gant pôtrez ar C'hresteiz !

EUR BURZUD BRAS

An Intron Portal, intanvez a vrezel, oajet a 35 bloaz, o chom e Carantec, a zo bet pareet, dre vuzud, e Lourd, d'ar 27 a vezeven diveza, diouz eur c'hlenved hir ha poanius — ulcère avec vomissements continus, eme an A. Richard, — a waske anezi gent ebet evit dont a-benn anezan. Pareet klok eo bet, en eun taol, p'edo ar Zakramant meulet ra vezo, douget gant an A. Duparc, o tremen dirazi war leur ar Rozera.

DIVINADENNOU

I. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ GOURE

I. — Eun tach. II. — Eur billig. III. — N'eo ket dies mar d'eo an tadou an tri breur. IV. — Adam.

V. — YAR : eul loen dony.

ARA : eul labous estren.

RAZ : eul loen gouez.

II. — EVIT DIVINADENNOU MAE HA MEZEVEN

7 o deus bet 200 p.

Youennig ar Bras, Brieç.
F. Eozenou (1), Lokournan.
J. P. Moal, Tregarvan.
Fr. Pouliquen, St-Thegonnec.
J. Robin, St-Thegonnec.
J. M. Salaun, an Trehou.
M. A. Segalen, Gouesnou.

16 o deus bet 160 p.

M. Abjan, Enez-Vâz.
Mich. Bergot, Plouguin.
J. Bihan-Poudec, Goulec'henn.
M. A. Cabon, Guisseny.
M. A. Crenn, Guipavas.
J. Fagot, St-Thegonnec.
M. Goasduff, Plabennec.
J. Yv. ar Goff, St-Thegonnec.
Victor Gouriou, St-Thonan.
M. Kervella, Plougastel.
F. Lars, Plouzane.
H. Larvor, Pont-Kroaz.
M. A. M., Rosnoen.
Theo. Ollivier, Plouneour.
Gaby Pelleau, Plouguin.
Joseph Pont, Gouesnou.

4 o deus bet 140 p.

Felix Moal, Enez-Vâz.
A. M. Loussouarn, Guisseny.
M. Pelle, Plouguin.
J. Stéphan, Plourzel.

3 o deus bet 100

J. Abolivier, Kernoues.
E. Kerdiles, en Anjou.
Lapousig divroet.

III. — DIVINADENNOU MIZ EOST, da gloza kenta kenstrivadeg divinadennoù 1923

I. — Piou a ya d'ar marc'had
E galon en e droad?

20 p. ar r. Digaset gant eur pôtr yaouank eus a Blouider.

(1) Evit divinadennoù meurzh hag ebrel F. Eozenou e lec'h 100 p. hepken, laket dre fazi, he doa bet 200 p.

II. — Peseurt kemma a zo etre eur paour hag eur
bragez tout didoull?
20 p. ar r. Digaset gant unan eus merc'hed bihan skol gristen
Sant Neven.

III. — Re-seurt peziou a ranker da gaout evit kenta
13 lur gant 13 pezh hep kenta gant peziou
a bevar real?
20 p. ar r. Digaset gant Clet Coz, Cleden-Cap-Sizun.

IV. — Eur mab a di a lavare d'e vignon Fanch :
« Kement am eus a c'hoarezed evel a
vreudeur! »
Hag e c'hoar da respont raktal : « Evidon-me
am eus teir gwech muioch a vreudeur
eged a c'hoarezed! » Klaskit ped bugel a
zo en tiegez-ze; ped potr ha ped merc'h.
20 p. ar r. Digaset gant Gaby Pelleau Plouguin.

V. — **POELLEREZ DIBOELL**

Neb 'zo maezo a gousk d'ar red;
Neb a gousk ne zonzj droug ebet;
Nep ne zonzj droug ne bec'h tamm;
Nep ne bec'h ne 'z ay ket gant an diaoul kamm;
Nep ne 'z ay ket gant an diaoul a yelo
Gant an elez d'ar baradoz o bro,
Rak-se 'ta, mervier ebet
Ne c'hell beza daonet !...

E pelec'h ema ar fazi er gudenn-ze?
20 p. ar r. Digaset gant P. Tr.

Digas ar respochou hag an divinadennoù nevez a gavlet
abenn ar 25 eus ar miz da : M. le Directeur du Feiz ha Breiz,
Plouguerneau (Finistère).

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SREUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^{me}) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION
du **FEIZ HA BREIZ** :
Fr. GEORGELIN,
Brest — 4, rue du Château — Brest
c/c 44-40 RENNES

ADMINISTRATION
du *Bleun-Brug* et de l'*Eglise Sant Ildut*
L. LE DISSÈS,
St Pol de Léon, r. des Vieilles Ursulines
c/c 3041 RENNES

ABONNEMENTS
Bretagne 6 f. l'an
France 7 f. l'an
Etranger 8 f. l'an
Abonnements collectifs
(à partir de 5 exempl.) 5 f. l'an

PUBLICITE
*Toutes les insertions sont faites
à l'année*
Une page entière 300 fr.
Une demi-page 175 fr.
Un quart de page 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Suliou ha Gouelioù ar miz. —
Bleun-Brug. — Salaün ar Foll; Yann V; Lesneven G. P. —
Gwerz an Aotrou Sant Mikêl Arc'hêl, G. H. — Pedennou ar
Vretoned, J. M. P. — Santez-Anna-Wened, D. N. D. — O
Santez Anna Wened. — Fantic, C. JEZEGOU. — Traou koz ha
traou nevez, YANN. — Paotr e c'hallez plat, JANIG KOAT-AR-FO.
— Sav Breiz, J. LE BAYON. — D'al labourerien, AL LABOURER.
— Keleier ar miz. — Divinadennoù, PER ha PAOL.

SULIOU HA GOELIOU MIZ GWENGOLO

- 2 a viz gwengolo. — 15^{et} sul goude ar Pant. Ofis ar zul-ze, p. 497.
- 8 a viz gwengolo. — Ginivelez ar Werc'hez Vari. Gouel devozion. An ofis p. 740.
- 9 a viz gwengolo. — 16^{et} sul goude ar Pant. Ofis ar zul-ze p. 500.
- 16 a viz gwengolo. — 17^{et} sul goude ar Pant. Ofis ar zul-ze p. 504.
- 23 a viz gwengolo. — 18^{et} sul goude ar Pant. Ofis ar zul-ze p. 508.
- 30 a viz gwengolo. — 19^{et} sul goude ar Pant. Ofis ar zul-ze p. 511.

XIIIe CONGRÈS DU BLEUN-BRUG

(11, 12, 13 Septembre 1923)

Sous la Présidence de M. le Chanoine LE ROY

Directeur des Œuvres Diocésaines

Le XIIIe Congrès du *Bleun-Brug* se tiendra à Lesneven, les 11, 12, 13 septembre prochain.

Le MARDI 11, à 18 h. — Proclamation, au son du Korn-boud, par 4 hérauts à cheval, de l'ouverture du Congrès.

A 20 h. — Grande veillée bretonne, par les « Pôtrez Lesneven ». — Représentation de an *Aôtrou Keriouaz pe Feiz ha Breiz*, drame en 3 actes.

Le MERCREDI 12, à 8 h. — Messe pour les membres défunts du *Bleun-Brug*. — Allocution de M. Madec, Recteur de Goulven. Cantiques à saint Michel et à sainte Anne. — *De Profundis*.

A 9 h. — Rapport annuel du Président du *Bleun-Brug* sur « les événements de l'année bretonne et catholique ».

A 9 h. 1/2. — « L'art celtique », conférence de M. James Bouillé, architecte à Perros-Guirec.

De 10 h. 1/2 à 12 h. — Rapport de M. Y. Le Moal, sur « La transformation du *Bleun-Brug* en association bretonne catholique fédérant les œuvres bretonnes à caractère confessionnel. — Discussion des statuts.

De 14 h. à 16 h. — La commission de l'Enseignement bilingue au sein du *Bleun-Brug* : son programme. Rapport de M. le chanoine J. Uguen, supérieur du Petit Séminaire de Pont-Croix.

De 16 h. à 17 h. — Rapport de M. L. Le Dissès, administrateur de l'*Emgleo Sant Iltud*, sur la propagande bretonne. — Résultats obtenus dans différents milieux. Espérances qu'ils permettent de concevoir.

A 20 h. — « La Puissance de la Bretagne » conférence de M. H. Quilgars, archiviste bibliothécaire, à Rennes. Représentation de *Salaün ar Foll*, drame lyrique en deux actes. — Audition de mélodies bretonnes.

LE JEUDI 13, à 7 h. — Messe de Communion à l'église Saint-Michel.

A 8 h. — Concours de lecture, de chant, de déclamation et d'éloquence.

A 10 h. — A l'issue des Concours, départ pour le Folgoat, d'un Cortège historique commémorant la fondation par le duc Jean V de la Collégiale de Notre-Dame. — Offrande de gerbes de bruyère aux rubans semés d'hermines à Notre-Dame et à son dévot serviteur le duc Jean V. — Messe. — Allocution de M. Calvez, curé-doyen de Lesneven.

A 11 h. 1/2. — Retour du Cortège ducal à Lesneven, au chant de marches bretonnes, avec accompagnement des meilleurs binious de Cornouaille.

A 13 h. 1/2. — Commémoration du IIIe centenaire des merveilleuses apparitions de sainte Anne à Keranna, par la représentation de *Nikolazig*, mystère breton en 5 actes et en vers.

A 17 h. — Proclamation des lauréats des divers concours et distribution des prix. Apothéose de la Bretagne immortelle. — Bénédiction du T. S. Sacrement à l'église paroissiale.

Le VENDREDI 14, à 8 h. — Excursion à Landunvez, visite du manoir de Tromenec. Pose d'une plaque commémorative sur la maison natale de Dom Audren de Kerdel, le Père de l'Histoire de la Bretagne.

Le Président:
Docteur DUJARDIN,
Saint-Renan.

N.-B. — I. Pendant toute la durée du Congrès, une très intéressante exposition de costumes bretons se tiendra dans les locaux de l'École de N.-D. de Lourdes.

II. Toutes les séances auront lieu au Patronage, à l'exception de la représentation de *Nikolazig* qui sera donnée dans la grande cour de la Retraite.

III. Des trains supplémentaires sont demandés; les horaires en seront publiés en temps opportun.

IV. Le règlement du Concours des chorales est le même qu'en 1922.

Les grandes chorales prendront leur morceau imposé soit dans le recueil de 1923 qui vient enfin de paraître, soit dans un des recueils des années précédentes.

Les petites chorales, ne seraient-elles composées que d'une demi-douzaine de membres, pourront se présenter au concours avec un morceau imposé : *Elez eus ar baradoz* et un morceau libre puisé dans nos vieux chants populaires bretons. Elles pourront chanter avec ou sans accompagnement.

V. Le concours de chanteurs populaires a été doté de 50 francs de prix par le barde Botrel.

Des points spéciaux seront donnés à ceux qui chanteront de l'inédit. Prix: 20 fr.; 15 fr.; 10 fr.; 5 fr.

VI. MM. les ecclésiastiques qui désirent prendre logement à la Retraite de Lesneven pendant la durée du Congrès sont priés d'en avertir la Révérende Mère Supérieure avant le 10 septembre, le nombre de places pour le logement étant assez limité; ceux qui désirent simplement y prendre leurs repas devront également le faire savoir avant la même date.

VII. Cotisations. — Les amis du *Bleun-Brug* recevront ce mois-ci à domicile un mandat chèque-postal de recouvrement des cotisations annuelles. Cette cotisation, fixée à 10

francs, donnera droit à l'entrée gratuite à toutes les séances du *Bleun-Brug*. Nous les prions de réserver le meilleur accueil à notre appel et de nous adresser leur cotisation au plus tôt. Notre mouvement s'étend considérablement, mais cette extension ne va pas sans frais énormes. Garnissez notre caisse, facilitez le travail de notre administration. Utilisez le mandat, chèque postal pour payer vos cotisations. Dès paiement, vous recevrez votre carte de membre du *Bleun-Brug*.

Administrateur du *Bleun-Brug*, à Saint-Pol de Léon, C/C. Postal 3041. Rennes.

VIII. Toutes les séances de travail du Congrès, qui se tiendront le mercredi 13, à la salle du Patronage, sont absolument libres d'entrée et gratuites.

Le prix des entrées aux séances artistiques du mardi et du mercredi soir sera de 2 et 3 fr., et à la séance du jeudi après-midi de 3 et 5 fr.

L'entrée à l'exposition est de 0 fr. 25 et au concours de chorales de 0 fr. 50.

IX. Les actionnaires de la société d'édition E. S. I., et les amis de la langue bretonne sont invités à assister à la très importante réunion qui aura lieu au patronage, le mercredi 12, de 17 à 18 heures.

X. Le programme de l'excursion archéologique du vendredi 14, est fixé comme il suit : Lesneven, Lannilis, Tréglonou, Loc-Majan, Ploudalmézeau, Kersaint-Trémazan, Landunvez, Tromenec, Porspoder (où l'on déjeunera à l'hôtel Bellevue), Lanildut, Brélès, Keroulas, Lanriouare, Milizac, Saint-Urfol, Bourg-Blanc, Saint-Jaoua, Plouvien, Balanant, Loc-Brévalaire et Lesneven. Départ de Lesneven, le matin, à 8 heures ; arrivée à Lesneven, le soir, à 18 heures. Le prix de l'excursion, — auto et repas du midi compris, — 20 francs, à payer en s'incrivant. Les inscriptions seront reçues jusqu'au jeudi midi 13 septembre. Les envoyer à M. l'abbé Guéguen, vicaire à Lesneven.

SAVIT !

Tud yaouank, digor ho spered, c'houi hag eman enoc'h ar Vro da zont, deuit niverus d'ar merc'her 12 a viz gwengolo da studiadegoù ar *Bleun-Brug*.

N'eo ket a-walc'h d'eomp labourat evidomp hon unan hag evit hon tiegez ; labourat a rankomp ivez evit hor bro ; deuit da studiadegoù ar *Bleun-Brug* ma weloc'h pe tra a zo muia ezomm da ober evit ho Preiz ha penaoz en em gemeret evit hen ober !

Ar broiou ne gouezont en o foull nemet pa ne vez ket a dud yaouank kalonek a-walc'h d'o harpa.

Breiz da virviken !

Salaün ar Foll

Pa daolomp eur zell war amzer gwechall hor bro, — ha vad a ra hen ober a-wechou, pa ne vez ket a c'hoant da fallgaloni e kreiz trizdigez an amzer vremañ, — e rankomp lavaret :

Bras ar burzudou a zo bet
E Breiz en amzer dremenet.

Evelato n'eus ket bet digouezet a re galz kaeroc'h, m'oarvat, eged ar re a c'hoarvezas e Goueled-Leon, el lec'h a hanvomp breman ar Folgoat hag a lakas hon tud koz da zevel an iliz a zo eno, 500 vloaz a zo, daoulinet ker kaer, en he sae vean dantelezet dirag Itron Varia al Lili.

Eno gwechall e veze eun den, Salaün e hano. Karet a rea ar baourentez — souezusa tra pa weler pegen techet eo an dud da redet warlerc'h an danvez, — hag e kreiz e baourentez e kavas ar furnez hag an eurusted.

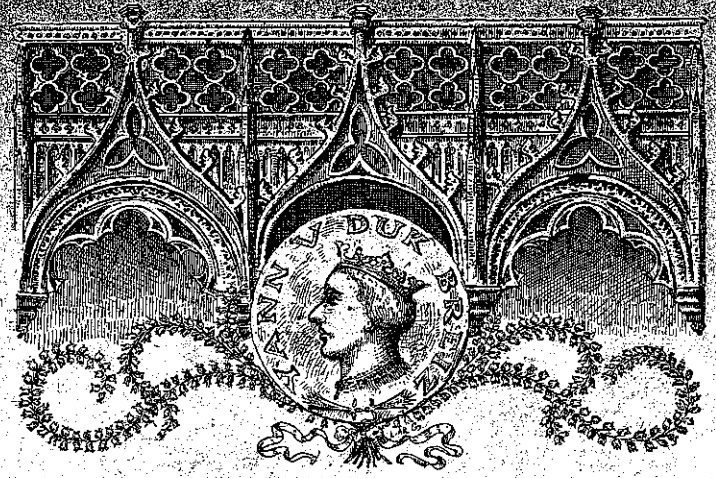
Burzudus e doug e vuhez, Salaün a zo bet burzudusoc'h c'hoaz goude e varo ; e vuhez a oa bet laouen, laouennoc'h c'hoaz e voe e dremenvan ha bleun gwenn al lili diouanet war e vez a embannas dre ar bed kristen a bez e oa

ILIZ FOLGOAT

eur zant muioc'h o pedi evidomp e baradoz an Aotrou Doue.

Ar brud eus an nevezenti sebezus-ze c'hoarvezet er bloaz 1358, a redas evel eul luc'hedenn eus an eil penn d'egile da Yreiz ; ar vro a-bez o klevet kement all a falvezas ganti sevel eun iliz nevez war bez Salaün, — Salaün ar fur, daoust-ma ne raet anezan nemet Salaün ar Foll — hag e miz genver 1365, an duk Yann IV a oa e Lesneven, deuet a-ratoz kaer evit diazeza meañ kenta iliz kaer Itron Varia 'r Folgoat.

YANN V

Madoberour brasa I. V. Folgoat

Hervez ma lavar ar skrid a zo kizellet en unan eus mein dor vras iliz Folgoat (1) pemp kant vloaz a zo er bloaz-man abaoe ma stagas Yann V, an Duk brudet meur-bet, leveou a-walc'h ouz iliz Folgoat evit ma vije pevar c'haloni enni atao o pedi Doue hag an Itron Varia da viret Breiz da virviken.

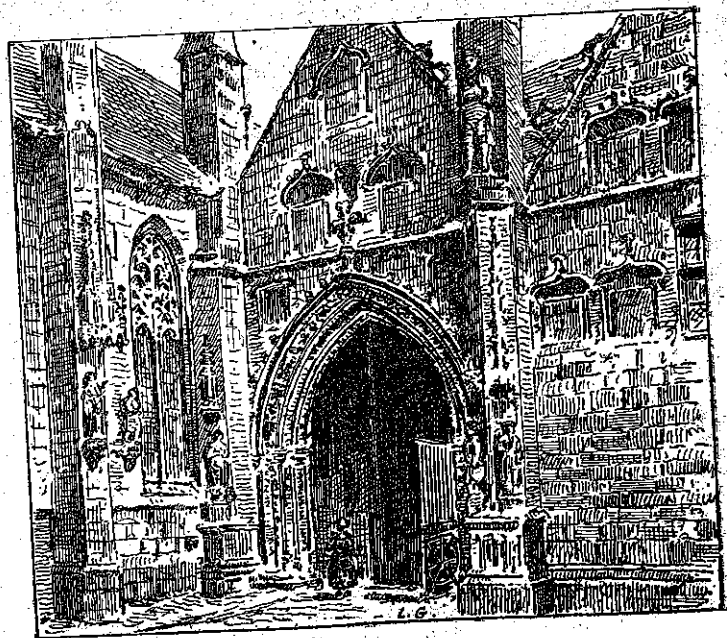
**Ioh (annes) : Illostriss : Dux : Britonum :
Sondavit : Presens : Collegium : Anno :
(Domin) i : III° XXIII.**

Rag arabad fazia ; iliz Folgoat n'eo ket bet graet hiskoaz evit beza eun iliz-parrez, savet eo bet evit beza eun iliz-bro ha ma 'z eo bet brokus an duk Yann IV en he c'henver, e vab, Yann V — 1399-1442 — a voe kalz brokusoc'h c'hoaz : hen eo madoberour brasa iliz Folgoat ha setu perag e weler eno e skeudenn vean, graet en e vent, dibradet uhel diouz an douar, a-zehou da borched an Ebestel.

(1) Ar skrid-ze a lenner c'hoaz a drenv kein penn sant Mikêl arc'hel a zo e tu kleiz an nor da vont en iliz a zo dindan an tour bras.

« Yann V, eme eur skrivagner koz, a oa lura prins e amzer enori a rea Doue hag an Iliz leal e oa e kenver an holl, tremen a ouie dionz an dud uhel kouz ha diouz an dud izel, mat e oa kenan da ober alzen ha karet e oa kalz gant e hobl ».

O tont da bardona da Folgoat, d'an 13 a viz gwengolo a zeu, mignoned ar *Bleün-Brug* ne c'hellint ket hen an-kounac'hat.

Porched an Ebestel e Folgoat ha skeudenn Yann V

Lesneven

Lesneven, e gwirionez eo kalonenn Bro-Leon hag unan eus kosa kerioù Breiz-Izel. War a lavar darn, ez eo bet savet gant eun tiern (1) hanvet Even a lakas brud da goueza war e hano o stourm ouz an Normaned a oa diskennet war aochou Plouider er VIth kantved. Trec'h

e voe d'e enebourien dre ma oa skoazellet gant sant Goulc'hen a bede evitan; evit diskouez e anaoudegez vat d'ar Zant e roas d'ezan eun dachenn zouar a hanver c'hoaz *Minihy Sant Goulc'hen*.

Dies a-walc'h eo gouzout pe roet en deus an Even-ze e hano da Lez 'n Even pe n'en deus ket: Lesneven a c'hell beza *Lez Neven* kentoc'h eget *Lez 'n Even*.

Sklér hag anat eo da vihana o devoa beskonted kenta Leon eur c'hastell bras e Lesneven hag a-drenv e vogerioù e oa gwaskedet diou iliz kaer, hini an Itron Varia hag hini sant Mikel.

Iliz sant Mikel Lesneven dreist-holl a zo bet brudet kenan en amzer goz ha gwelet a rear c'hoaz e treiz Kerhuon, an hent koz a gemere tud Kerne pa 'z eant da bardona da Zant Mikel Lesneven.

Er bloaz 1216, Per I, Duk Breiz, a roas iliz an Itron Varia ha parrez Sant Mikel, da venec'h Sant Sulpis Razon a jomas mistri warnezo beteg an Dispac'h. Er bloaz 1310, an Aotrou Herve, kont Leon, a oa o chom en e gastell e Lesneven.

Epad brezel Bleiz ha Montfort, Lesnevenniz a en em lakas e kostezenn Charlez Bleiz. Met eur wech ma c'hellias ar Zaozon tapa Herve Leon, — mab pe vab bihan an hini emamp o paouez henvel uheloc'h, — en e gas tell e Porzlec'h, e Tregarantec, e kasjont anezan d'ar

(1) Tiern: chef.

prizon da Vro-Zaoz ; Yann Vontfort a gemeras neuze ker Lesneven.

Eur pennad goude, Charlez Bleiz, a gavas an tu d'he diframma eus a dre daouarn ar Vontforted hag a lakas Aotrou Kergournadec'h da gabiten enni.

Er bloaz 1365, dem-goude stourmad Alre, (1) an duk Yann IV a oa e Lesneven, o vont da Folgoat, da ziazeza mian kenta iliz an Itron Varia.

Ker a voe gwasket c'hoaz koulskoude gant ar brezel rag ar C'hallaoued a deuas pa n'edot ket ouz o gortoz hag a lazaz ar zoudarded saoz karget gant an duk da ziouall e gastell. Henman a deuas a-benn de c'hounit a-nevez, er bloaz 1374, ha d'e dro e lakaz laza kement soudard gall a gavas ennan.

Er bloaz 1375, Bertran ar Gwesklen a deuas ivez da glask ober e vestr da Lesneven ; abaoue, — nemet mar-teze pa veze hano d'al laeron-vor da zouara war an aochou tosta, — ar zoudarded ne voe ket kalz a drouz ganto ken wardro Lesneven ; koulskoude noblans Eskopti Leon, pa veze ar weladenn warno evid anaout o niver hag o galloud, a en em vode, atao peurliesha, e Lesneven, dre m'edo ar ger-ze an hini a oa ar muia e kreiz ar vro.

Duked Breiz p'o deveze c'hoant da vont da bardona da Folgoat a rea atao o diskenn e Lesneven ; Yan V a deuas da Lesneven, teir gwech bennak da nebeuta.

Er bloaz 1417 Lesnevenniz o devoe an eurvat da zigermeret ar prezeger bras sant Visant Ferrier a veulas anezo evit o feiz hag a lezas ganto e galotenn evit ma c'helljent derc'hel koun anezan gwelloc'h a-ze. Er bloaz 1663 e viret anezi c'hoaz en eur golo ler ; en deiz a hizio ne ouezer ket ken petra eo deuet da veza hag an tenzorze, sur a-walc'h a die beza kollet da vat.

An Dukez Anna a deuas da Lesneven er bloaz 1505 hag er bloaz warlerc'h e chomas eno en he c'hastell, eiz dez dioc'htu.

Fransez I, roue Frans hag ar rouanez Gladina, merc'h an Dukez Anna, a deuas ivez da bardona da Folgoat er bloaz 1518.

**

E Lesneven e oa eul Lez-varn savet eno gant an Duked hag anaout a rear c'hoaz hanoiou an Aotronez a oa e penn al Lez-varn-ze adalek Riou a Benroz a veve er bloaz 1267.

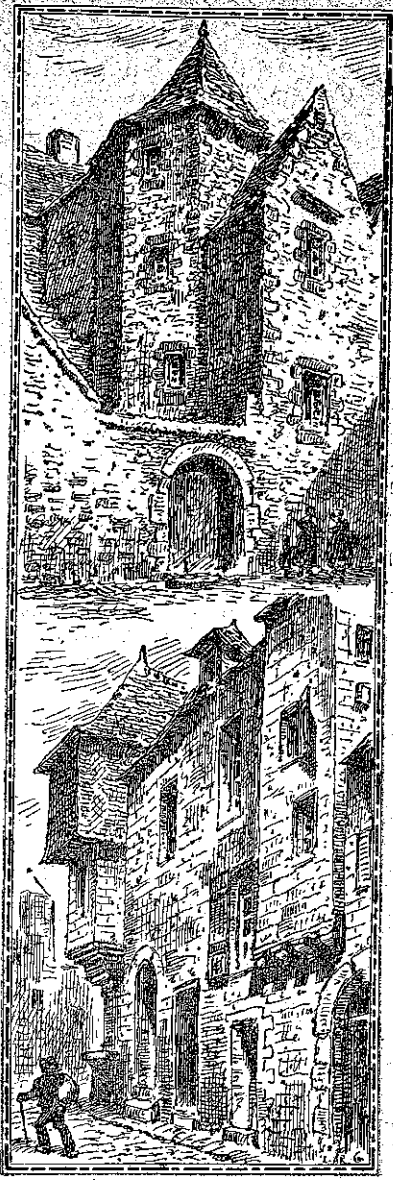
Ker Lesneven a oa eur ger glöz ; an dam-sklaed (2) a veve war-dro eno a gave enni eur miic'hi, da lavaret eo eul lec'h ma kolle o mistri o gwirioù warnezo ma choment bloaz penn-da-benn ennan.

(1) Charlez Bleiz a voe lazeta da C'houl Mikel 1361.

(2) *Les serfs*, tud stag ouz an douar.

Er bloaz 1527 e voe dibennet war blasenn ar c'hoc'hu e Lesneven, eun dijentil yaouank eus a gichen, Yann Varc'heg, aotrou Gwikelles, eur gwall zen ma oa unan, a oa e blijadur kanna ha laza ar wazed, ar merc'hed hag ar veleien zoken a gave war e hent hag a lazaz a daoliou kleze e amezog Herry, aotrou Penmarc'h, goude beza e bedet da zont da goania d'e vaner.

Ar peoc'h a vleunias e bro Leon adalek ar XV° kantved beteg bloavezioù daveza ar XVI° a lakaz vro-ze da veza pinvidik mor. Kestell Mezarnou, Penmarc'h, Kernao, Seizploue ha Keryann a oa leun a denzorioù enno. Ar vourc'hizien ivez a zastume danvez hag ar goueriaded ne oa ket unan anezo ha ne vije ket en e es. Gwasa peza zo, brezelioù *ar re unanet* a deuas da drei an traou war an tu eneb. An dud chentil hag ar bobl a en em lakaz er bloaz 1589 e kostezenn an Duk Mercœur a glasse lakat Breiz da c'hounit a-nevez he frankiz, met an draze ne vire ket ouz soudarded *ar re unanet* da waska gwasa ma c'helljont Bro-Leon evel ma vije bet Leoniz a-grenn en o eneb. Laerez a rejont holl arc'hanteri ar manerioù hag an ilizou. Er bloaz 1594, ar goueriaded kounnaret ouz al laeron-ze a gelc'has anezo e chapel

Tiez koz e Lesneven

Kroc'h Mikel, hag a lazas ousspenn 200 anez, met La Magnanne a zailhas warnezo d'e dro, gant e zoudarded hag a lazas eun 2000 den bennak d'ezo.

Skuiz gant ar reuziou hag al laeronsiou-ze, — ar gwas a anez a voe hini Mezarnou, — Leoniz a blegas da Zourdeac, gouarner Brest, hag ar re a rea evito a zinas ar peoc'h e Folgoat d'an 8^a viz east.

Kastell Lesneven a gouezas en e boull wardro ar bloaveziou-ze; met breman ez eus 150 vloaz e welet c'hoaz en e zav tammou eus unan eus e douriou, eur c'hoz tamm moger bennak ha dor eun hent dindan zouar a yea da Gastell Kervaon e Kernilis.

Daoust ma oa koezet he c'hastell, Lesneven a jomas evelato war roll keriou krenv ar vro ha betek bloaveziou diveza an XVIIIth kantved, Aotronez Kernao, e kichenik Folgoat, eo a veze he gouarnerien, an eil goude egile. Dindan aoter chapel an hospital e weler atao bez unan eus ar c'houarnerien-ze, Jakez Barbier, aotrou Kernao hag al Lescoat, a lakeas e ober araok e varo, er bloaz 1634 gant Rolland Dare eus a Landerne.

Jakez Barbier eo a zavas er bloaz 1625 manati Sant Fransez, el lec'h m'ema breman ar Skolach hag e dud war e lerc'h a gendalc'has da veza madoberourien vras ar venec'h. Gloada Barbier, aotrou Lescoat a vevas ousspenn ugent vloaz en eun tammik ti en devoa bet aotre da zvevel e liorz ar manati. Ac'hano e veze es d'ezan heuilh holl bedennou ar venec'h.

Aotronez al Lescoat eo a zavas ivez an hospital gouestet da zant Vaudez hag a reas kalz vad da Lesnevenniz, dreist-holl epad bosenn ar bloaz 1627.

Kouent an Ursulinezed, — el lec'h m'eman breman Leanezed an Retred — a zo bet savet er bloaz 1678 gant Markiz Coatanfao ha markizez Kergroadez.

En XVIIIth kantved Lesnevenniz o devoe darbar eleiz gant o iliz edont pell a oa o klask sevel a-nevez; evit dont a-benn eus o zaol e rankjont mont e prosez den ne oar ouz ped ha ne c'helljont peurzilua o c'hudenn nemed er bloaz 1763.

C'hoant o devoa ivez da nevezi iliz koz an Itron Varia, ne c'hellent ket mont enni ken, ker fall e oa; he diskar o devoa graet tamm ha tamm hag edont o vont d'he adsevel pa deuas da c'houeza war ar vro kontentenn skrijus an Dispac'h a silabezas hag a gollas d'ezo o zraou.

Bro Lesneven a voe unan eus ar re a voe ar muia a eneb ar veleien reuzeudik a douas epad an dispac'h ha ne voe kavet nemet pevar enni d'hen ober. Pennadureziou ar parrezioù a rea gwella ma c'hellent, a c'hellit kredi, evit diouall o beleien vat, ha dre-ze, meur a wech, e voe klasket trabas outo.

Pa voe dibennet e Paris ar roue Loeiz XVI, Bro-Leon a-bez a en em zavas a-eneb an Dispac'h da heul Yann

Prigent mer Gwitevede Epad tenn zizun e tale'hjont penn d'ar jeneral Canclaux, kanna a rejont anezan, and-ecun, e kichenik Guipavas, met goude emgann Kergidu, e Plougoulin, ar Vretoned a fallgalonas hag a blegas dirag an Dispac'herien; Yann Prigent a voe prizoniet ha dibennet e Lesneven.

Ep ad an amzer euzus-ze, daou gure Kerlouan, an A. Habask hag an A. Peton a voe dibennet ivez e Lesneven. An torfed bras o devoa graet oa chom war zouar ar Republik ha kendalc'her da ober warnan lidou hag a oa difennet (1).

En deiz ma voe lazet an daou verzer-ze ar beleg touer Pochard a lavare en eur brezegenn: « Mat a zo graet d'ezo, perak ne zentent ket ouz al lezenn?... »

Eur miz goude, ar beleg touer e-unan a oa stlapet ermaez eus e iliz da heul ar c'hroaziou, ar zent hag an aoteriou. An iliz a deuas da veza templ an doueez « Raison »; an dispac'herien geiz o devoa peurgollet o skiant vat!

Emgleo 1802 a zigasas ar peoc'h er vro; e Lesneven, e lec'h ar beleg touer e voe laket da berson, eur chaloni koz eus a Gastell-Paol, an A. de Puyferre.

Abaoue Lesneven a zo chomet sioul ha didrouz.

Er bloaz 1833, an A. Roudaut a zigoras he skolach e manati koz menec'h Sant Fransez.

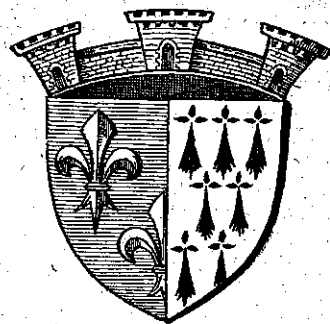
Er bloaz 1887 e voe diska-ret he c'hoc'hi koz (2).

E Lesneven e vez hep miz fourior kezeg eus ar re wella.

Kalz tud a dremen dreizi atao evit mont da bardona da Folgoat.

Evit Gouel ar Bleun-Brug a-zeu Lesneven a gavo d'ezid adgwelet o tremen, gant tud e lez, Yann V, unan eus gwella Duked he deus bet biskoaz hor bro hag hep marbet, dirag eun hevelep nevezenti, e straklo he daouarn d'ar re a deuio da zisplega dirazi a-nevez taolenn unan eus deizioù laouenna he buhez tremenet.

G. P.

Skoued Lesneven

(1) Dibennet e voent a lavar paper o barnedigez: « pour expier le crime d'être restés sur le territoire de la République et d'y avoir exercé des fonctions qui leur étaient interdites. »

(2) Skeudennet eo gant osteleri goz an tri filier, p. 329.

Gwerz an Aotrou Sant Mikêl Arc'hêl

Paeron-Meur ar Gelted

Diskan

O Sant Mikêl, Arc'hêl benniget
Ni zeu da c'houlenn ho skoazel
Harpit ar feiz en hor bro garet
Sikourit an Iliz santel.

I

Pa gredas Iusifer n'em zevel
Da glask, en nenv, beza roue,
Mikêl gant an holl êlez fidel
A zifennas gwirioù Doue.

II

Pa voe tavet ar c'homzou euzus:
« Non serviam, ne blegin ket! »
Mikêl a lavar bepred sentus:
« Piou da Zeue 'zo par er bed? »

III

Raktal ivez an El galloudus
A strink an diaoulou war o fenn
Betek dounder an ifern spontus
En tan a zevo da viken.

IV

Na kaer eo gwelet prins an Ele
Gwisket evel eur brezelour,
E zorn nerzus a zoug eur c'hleze,
E droad a flastr an enebour.

V

Hizio, siouaz! an drouk-sperejou
A zo 'vel torret o chadenn,
O sant Mikêl eus lein an nenvou,
En o enep deut d'hon difenn.

VI

Gouennit evid ar vugale
Ma vint sentus ha fur bepred
Diouallit ar yaouankiz ive
A enep skouerioù fall ar bed.

VII

Beilhit ouspenn, o Arc'hêl santel
War an-dud hon eus en arme
Ma vint d'o dever bepred fidel
Ha direbech e pep doare.

VIII

Holl-hon eus ezomm eus ho sikour
Rak brezel a zo heb ehan
Hon diouallit ouz-hon enebour
Dreist-holl da eur hen tremenvan.

G. H.

Imprimatur:

Quimper, 20 aout 1923

A. COGNET, vic. gén.

Pedennou ar Vretoned

Beteg hen, ar pedennou, a lavaret bep noz e tiegeziou
Breiz, a oa pedennou bet savet, breman ez eus daou pe
dri c'hant vloaz, e brezoneg, an hanter eus ar gerioù
anezan gallek.

Setu aman, mar kirit, evit skouer, eur c'houblad eus
ar pedennou trefoet-ze:

Va Doue me a gred fermamant
Penaos ez oc'h aman prezant
Rak-se gant gwir humilite.
Me rent hommach d'ho majeste.

E c'hellit kredi evit gouzout ervat petra a oa e gwer-
ziou brezonek en doare-ze e ranket da genta gouzout gal-
leg.

Ha n'eo ket an dra-ze hepken; deuet e oar hag e kavet
ken aliez a pedennou dishenvel hag e eskopti a oa e Breiz-
Izel, ar pezh a zo kasas, dreist-holl, en amzer-mañ ma red
kement an dud eus an eil bro d'eben; setu perag eun ne-
beut Bretoned c'hoant ganto da c'hellout pedi en o yez
ha nann er briz-yez-ze ha n'eo ket bet biskoaz o hini a
en em vodas warlene, e Bleun-Brug Kastell-Paol, hag a
c'houlennas ouz an Tad J.-L. Helgoualc'h a oa eno sevel
evito pedennou nevez hag a vije getlet da gnan e pevar
c'horn Breiz hag e kement lec'h a zo er bed hag ec'h en
em vodo Bretoned ennan da bedi Doue.

Ar pedennou nevez-ze dres eo a voolomp aman war-
lerc'h gant aotre Eskopti Kemper. A nebeudou, fisians
hon eus, dre ma vezint moulet el levriou-skol hag el le-
vriou-iliz, ar bobl a deuo d'o deski ha d'o lakat da dal
vezout pa raio he fedennou pemdeziek.

J. M. P.

**

PEDENNOU DIOUZ AR BEURE

Pa zav an heol dreist ar menez
Dihuna 'rañ gant levnezh,
Ha savet kenta ma c'hellan,
D'ho treid, o Mestr, en em daolan.

C'houi eo va Mestr ha va Roue,
C'houi eo va Zad, o va Doue,
War va daoulin, stouet va fenn
Ho meuli, ervat, a garfenn.

II

Treinded venniget, na bras oc'h,
Ni n'omp netra 'n holl dirazoc'h,
D'ho kalloud n'eus muzul ebed,
Gant eur gomz c'houi grous ar bed.

Meuli a ran ho santelezh
Evel ar Zent hag an Elez
A gren, en nenv, ouz ho meuli,
Me gren ivez va Izili.

V

D'ho madelez, mil gwech bennoz.
Am diouallas a-hed an noz,
Ra zeulo adarre breman
D'am diouall epad an deiz-mañ.

VI

Mil bennoz d'ho Mab a roas
E wad evidomp war ar groaz,
A vag ouspenn war an aoter
Va ene dimerz ha dister.

VII

Em c'halon leun a wall youlou
Em eus lazet ho kwir c'houlou,
Er pri ez oun bet kouezet don,
Va gwalc'hit e mor ho pardon.

GOURC'HEMENNOU DOUE

I

Eun Doue hepken a adori,
Ha dreist pep tra holl a gari.

II

Na dou ket hanñ Mestr ar bed.
Ma ne peus abeg vat ebéd.

III

Paouez da zul te ha da di
Ha deus d'an iliz da bedi.

IV

Douja 'ri da vamm ha da dad,
Da zeiziu 'vezo hir ha mad.

V

Difenn a ra Doue laza
D'ezan eo buhez da nesa.

GOURC'HEMENNOU AN ILIZ

I

D'an den an iliz a lavar
Mir ar goueliou-berz o fevar.

II

Da zul, d'an oferenn ez i
Al labour-korf a zilezi.

III

Kement pec'hed bras a gavi
Eur wech ar bloaz a anzavi.

Litanieu, — De profundis, — Angelus.

VIII

A-raok ma krogin e labour
Kabestril mat va enebour
Ha ma klask d'in ober brezel
Astennit d'in ho torn santel.

IX

Evel-se hen diarbennin
Hag, eun deiz, laouen e pignin
Tre d'ho Rouantez a beoc'h,
El lec'h m'eo mat beva ganeoc'h.

**

*Hon Tad hag a zo en nenv; Me ho
salud Mari, Me a-gred, Me a govez.*

PEDENNOU DIOUZ AN NOZ

I

E-lein an oabl kaer ha laouen
E-sked mil ha mil goulaouen,
Sallet outo 'zo eun dudi
Ganto 'kanan ho meuleudi.

II

Da heul ar Zent hag an Elez
E-vennigan ho madelez,
C'houi ho peus roet d'in pep tra:
Va ene, va c'horf, va bara.

III

Slouaz, pa dec'h kuit va dervez,
Va zal a ruzia gant ar vez,
Diskaret gant va gwail-dechou
Oun bet kailharet a-wechou.

IV

C'houi ouz ar pec'her truezus-
Pardonit d'in, Salver Jezuz,
Ha C'houi, Mari, va Mamm zantel,
Displegit warnoun ho mantel.

V

Santez Anna, Mamm hon Itron,
Tost d'ho Merc'h, en nenv, 'man ho
Mirit, bepred-beo, en ho-Preiz [Itron,
He yez, he gizioù hag he Feiz.

VI

Ha c'houi ivez, Sent Breiz-Izel,
Ouz ho pugale, grit eur zell,
Ma c'hellint evel o zadou,
Kerzout dalc'h mat war o roudou.

VII

Breman, keit ha ma vin kousket,
Va Doue n'am dilezit ket,
D'am diouall digasit hoc'h El,
Digor gantan e ziousaskell.

VIII

Hag adarre, neuze, warc'hoaz,
Drant ha diskuit e poagnin c'hoaz,
Ken na-zeuoc'h 'n eur vouse'hoarzin
Da gomz, en doare-mañ, ouzin:

IX

« Arabad kaout aoun da vervel,
Ouz da Zalver out bet henvel,
Eman, en nenv, ouz da c'hortoz,
Deus d'e welet d'ar Baradoz ».

*An traou all evel er pedennoù diouz
ar beure.*

Imprimatur:
Quimper, 20 aout 1923
A. COGNEAU, vic. g^{ra}.

En eur vont da

Zantez=Anna=Wened

Eul lec'h broadel. — Eur gouel broadel

R VRETONED, en eur vouez, o deus dibabet Santez-Anna-Wened evel al lec'h ma tlee beza savet ennan d'an holl Vretoned maro er brezel, eur bez-meur, kinnig Breiz d'ar re eus he bugale o deus kinniget, evel ma lavare ar harz gwenedour Bleimor, ar brasa hini, hag a-bell, 'zo bet ganet en hon touez, abaoue amzeriou

Marzin ha Gwenc'hlan, — o deus kinniget o buhez evit miret « holl gened ar bed ».

Keranna, pa vo savet enni ar bez kaer-ze, a vo e gwirionez kreiz hag ahel Breiz. Hogen, ar re veo o deus dibabet al lec'h-ze da unani o Anaon ; an Anaon, breman, a c'halv di'ar re veo d'en em unani d'o zro !

Nevez distro eus Santez-Anna, setu ar mennoz a zizro ganen hag a zo chomet abaoue war ma spered.

Santez-Anna 'zo lec'h broadel Breiz ; eno e tle beza grêt hor c'hentan gouel broadel, d'an deiz ma vo binniget bez peurachu hor zoudarded maro. — Breiz a-bez a vo eno dastumet seurt n'eo bet biskoaz. Pesort mouez galloudus a-walc'h a zavo neuze da zisklêrian d'ar Vretoned gwir gelennadurez an deiz bras-ze. En eur enori hag evit enori ar Vretoned maro, adsevel Breiz en he sked.

Ha 'vit ma vo skoueriusoc'h ar gentel, eun dra all a dleje c'hoaz beza grêt : dibab etouez an holl hanoiou re ar varzed maro ha skriva anêzo *disparti* gant ar barz *Bleimor* en o fenn, diou wech dleet d'ezan ar renk-ze, dre m'eo Gwenedour ha dre m'eo ar brasa.

Nag a draou kaer a c'hellfed adsevel eno e harz treid Santez-Anna, patronez Breiz abaoue m'eo Breiz eur vro, Santez-Anna hag he deus gwelet kement reüz, mat ha fall, o deus gouzanvet hon tud-koz abaoe m'int disken-

net eus Breiz-Veur en Arvorig ! E fin miz genver, er bloaz 700, diouz ma lavaras hi hec'h unan da Nikola-zig, e voe distrujet he c'henta chapel en hor bro, hag a oa savet e park ar Bosennou.

Gant piou ? Gant hor c'hendadou kosa, a dra zur, pegwir, adalek 450-500, e krogjont da zouara en Arvor. Santez-Anna, hep mar, a deuas ganto. Hi eo, piou a oar ? patronez kenta ha sturierez hor zent-koz ; beza e voe, marteze, ganto, evel ar Werc'hez Vari gwechall gant an Ebestel.

Setu eno hag a zo kaer ; met kaeroc'h 'zo ; hi a zo galvet da veza, dre ze, patronez an Emzao brezonek. Daoust, pa zeller piz, ha ne gaver ket eun tamm henvelidigez etre an doare ma voe dizoloet skeudenn Santez-Anna, adsavet he brud hag he devosion, hag an doare ma tenn ar yez hag ar garantez-vro d'en em adskigna adarre etouez ar Vretoned ?

Poan hag enebiez eus a bep tu : skeudenn goz ar Bosennou hag hor brezoneg a ya mat kenver ouz kenver, o daou krignet gant an amzer. An digemer grêt d'ar skeudenn, pa voe dizoloet, n'eo ket gwall zishenvel diouz an digemer grêt d'ar brezoneg, en hon amzer, gant eleiz a Vretoned.

Sonj ho peus ? Nikolazig hag e vignoned o deus tennet eus douar ar Bosennou poltred Santez-Anna ha harpet anezan ouz ar c'hleun, eun doubier wenn war e dro. Eur bobl a gristenien a zired da bedi ha da ginig profou. Met beleien ar barrouz ne gredent tamm d'ar pezh a c'hoarveze hag unan anezo a deuas hag a ziskaras skeudenn Santez-Anna ha plad ar profou... Tud all a oa hag a rê goap ouz Nikolazig ; ne rê ket muoc'h a van outo. Setu ma voe savet da Zantez Anna eur chapel a zo deut da veza hirio kaera iliz a zo e Breiz...

Ha n'hon deus ket gwelet ni, meur a wech, ar brezoneg o tremen dre an hevelep reuziou ?

Digarez ouspenn da lavaret da Zantez Anna : « Bezit rouanez Breiz-Izel, difennourez ha sturierez ar re a labour eviti ». Ha pa vo grêt e Keranna gouel bras hor zoudarded maro, stagomp outan eur gouel all

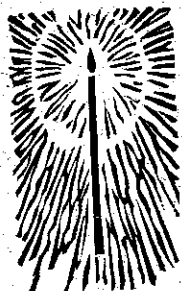
Santez Anna, p. e.

all c'hoaz : savomp eno, war e wir diazez, dindan paeroniez Santez-Anna hag hini hor Re Varo, Urz Barzed Breiz...

Barzed a zo, met n'ez eus Urz ebet, Breuriez ebet (1) hag a zerefe ouz hor c'hredennou. Mall eo, koulskoude, d'ar Varzed n'em vodan, e doare m'he dije o Urz etouez ar c'hevredigeziou all eun hano doujet hag enoret. E pep lid bras grêt er Vro, daoust ha ne dleje ket ar Barz kerzet ivez ? Hogen, pelec'h hen gweler ?

Me gred e Santez-Anna ; me gred he deus karg da lakat hor Bro en he flom hag hen ober a ray, en deiz ma vo goulennet diganti evel m'eo dleet.

D. N. D.

(1) Ar « Gorsedd » a zo deut eus Bro-Geumri ; n'eo ket a-walc'h non tra-ni.

Eur garabasenn d'he mestr : « Aotrou ar mevellien a glemm o veza ma ne roit ket a win d'ezo ken da eval. »

Ar Mestr : « N'o deus ken da ober nemed eva dour ; an dour a zo yac'h ; gwelit ar pesked, pa vez c'hoant da lavaret eus a eun den eo yac'h tre e vez lavaret eo yac'h pesk ! »

Ar wreg d'he goaz, eur mezvier touet : « Penaoz, ne peus ket a vez oc'h en em vezvi en doare-ze ? »

Ar goaz : « Petra fell d'it ? Klevet em eus e vo kresk dizale war an evach ha setu pe-rag, evit gounit, oun aet dillo da brena eur gargad breman p'ema c'hoaz marc'had mat. »

O Santez Anna Wened ! Mamm hor Bro

War don : *Kelven.*

DISKAN

O Santez-Anna-Wened, diwar ho trôn uhel,
C'houi 'wel Argoad hag Arvor, Breiz-Uhel, Breiz-Izel,
Galvit holl ho Pretoned da zont d'ho saludi,
Ha grit d'eo e harz ho treid holl en em unani.

1

Ni a zo deut eus a bell, o Mamm-goz venniget,
A bep korn a Vreiz-Izel omp aman diredet,
Tregeriz ha Kerneviz ha Leoniz ive,
E kichen ho Kwenediz : holl omp d'eoc'h bugale.

2

Ni 'zo aman diredet a bep korn eus a Vreiz,
Douget holl d'ho saludi gant an hevelep feiz,
Bretoned a Vreiz-Uhel koulz hag a Vreiz-Izel,
D'hor Mamm-goz Santez-Anna holl bugale fidel.

3

Ni zo stouet dirazoc'h da bedi 'vit hor Bro ;
C'houi ho peus he dibabet dreist pep bro all a zo ;
Dalc'hit he hano brudet etouez broiou ar bed,
En hor c'halon ho hano da viken zo skrivet.

4

Grit d'comp kenver ouz kenver, divrall ha difazi,
Miret hor Zez hag hor Feiz ha bemdez o c'hreski ;
Eno 'man da virviken 'vidomp, korf hag ene,
Sklérijenn, nerz, eürusted, gwir vammenn ar vuhe.

D. N. D.

IMPRIMATUR :

Brioci, die 14 Augusti 1923.

Y. M. LE PENNEC,
v. g.

Gwechall-goz, e oa eur roue hag en doa teir merc'hed. Met n'en doa mab ebet. E verc'hed, ayad, a oa koantlik holl, evel an deiz pa ve brao.

**

Ar roue oa klanv-diglanv. Ne deue morse eus e gambr. Enni en doa teir c'hador: unan zu, unan c'hlas hag unan ruz. E verc'hed o deve mall, bemdez, da welet war beseurt kador e vije azezet. An hini zu a verke ar maro pe e ranke unan bennak mervel; an hini c'hlas a zis-koueze en doa ar roue laouenedigez; hag ar gador ruz a lavare ez oa dleet d'ezan ober brezel.

**

Eun dervez en eur vont er gambr e kavont o zad azezet war eur gador ruz.

— Petra 'zo digouezet 'ta, tad? emezo.

— Roue ar vro dosta, va amezeg, a ya da ober brezel d'in. Klany evel ma 'z ouz, ne c'hellan ket en em lakaat e penn va zoudarded.

Red e ve kaout eur c'habiten, koulskoude. Met piou da glask ha piou da gaout?

— Me, va zad, eme ar gosa. Mar am lezit me 'vo ar c'habiten-ze. C'houi 'welo. N'eo ket kalon a vanko d'in.

— Merc'h keaz, eme an tad, tristik holl, mond e penn ar zoudarded d'ar brezel ne zere ket ouz ar merc'hed.

— Lezit ac'hanon da vond, atao. Gwelet a reot pegent brao ec'h en em dennin ganti.

Ar gontadenn-man a zo tennet eus levr nevez an A. Jezegou « E korn an oaled ».

Al levr-ze a zo e gwerz, 20 real ar pez, ha 22 real, kaset dre ar post; evit e gaout skriva d'an A. L. Le Dissès, administrateur de Ti Emgleo Sant Iltud, St-Pol-de-Leon. Chèques postaux, Rennes 3041.

— Mad. Ra vo graet hervez da c'hoant. Kemer va zoudarded ha kas anezo d'an emgann. Met gra, hepred, avat, evel eur gwaz. Ma teu en da benn sonjou eus ar seurt ma ve nemet e penn ar merc'hed, deus buan endro. Gant ar seurt sonjou-ze, ne hellfes biken beza trec'h. Kerkouiz, me 'lavare d'am zoudarded beza war evez.

**

Ar brinsez a ya d'ar brezel.

En eur vont, e tremen dre eur c'houdad gwez korz. Hag hi da zellet gant trugar. « Oh! ar c'horz kaer! a lavare. Hag eün 'ta! Nag a geielou skanv ha flour a c'helfed da ober gant an dra-ze! »

— D'ar gear! d'ar gear, eme ar zoudarded. C'houi 'zo en ho penn hureou merc'hed. D'ar gear!

Hag an holl a zistroas d'o c'hear.

**

An eil eus ar merc'hed a ginnigas, neuze, d'he zad, mont e lec'h he c'hoar.

— Mad, kea 'ta, a lavaras d'ezi. Met diwall na lakfes en da benn sonjou merc'hed. Ma teu sonjou evel-se d'id, deus buan en-dro. Rag ma vefes gounezet gant ar sonjou-ze, ne hellfes birviken kaout an trec'h.

— O! me ne rin ket evel ma c'hoar. C'houi 'welo, tad.

Hag ar brinsez yaouank en hent gant ar zoudarded.

**

En eur vont, e tremenas dre eur geradien. Eno, an holl verc'hed yaouank, azezet war dreujou e ziez, a oa o targa dantelez.

Ha hi d'o c'haout da welet o labour.

A bân e chomas da zellet. — « O! koanta dantelez! » a lavare. « Nag ar c'hoefou brao, nag an tavancherou kaer a c'helfed ober gant an dra-ze! »

— D'ar gear! D'ar gear, eme ar zoudarded. Ne hellloc'h ket beza mestr war eun arme gwazed. C'houi n'eus en ho penn ken sonj nemet deus ar braoigou a zere ouz ar merc'hed. D'ar gear!

Hag an holl en-dro, da balez ar roue.

**

Ar roue keaz, pa welas, a deuas da veza tenval e benn an d'en em jala forz. Sur, a veize, ne gavin kabiten ebet. Penaos a rin-me?

Ha setu o tond d'e gaout, en o gambr, Fantik, e verc'h yaouanka.

— Va zad, emezi, me 'gaso ar zoudarded d'ar brezel. Me c'hounezo ganto an trec'h war ar roue hoc'h enebour.

— Te, bugel paour! eme ar roue, te 'zo re-yaouank. Da ziou c'hoar n'o deus ket gellet ober evel gwazed a galon. Petra rafes te ?

— Va lezit, atao, da vont ganto, va zad. C'houi 'welo, goude, peseurt kalon 'zo em c'hreiz.

— Mad, eme ar Roue, kea 'ta, ma vezo gwelet.

**

Fantik a wiskas dilhad soudard. Eur c'hleze a stagas ouz he c'hostez hag en he dorn e kemeras eur bistolenn. Pignat a reas war varc'h. Doue, na koanta kavalierez mistr he c'horf, sounn he fenn, he daoulagad o lugerni. Ar zoudarded ne dennent lagad diwarni hag e oa foug enno o-vont d'he heul.

Tremen a reas dre ar c'hoad korz; gwelet a reas ar merc'hed yaouank oc'h ober dantelez ha traou all c'hoaz. Met ne zoublas ket he fenn da zellet ha ne reas van ebet outo.

**

Pelloc'h oa digouezet dirag ar zoudarded ez ea da ober brezel d'ezo. Chomet oant a zav war bordou douar o bro. Ha dirazo, o roue a yea hag a deue eus eur c'hostez d'egile. Eur paotr yaouank oa eus ar muia fetis, sounn ha drant war e ellou.

Fantik her gwelas dioc'h-tu. Met ne jomas ket da zellet outan. Ha hi, ive, da vont ha da zont dirag he zoudarded evit lakaat urz vad en o zouez.

Met ar roue yaouank, diouz e gostez, en deus, ive, gwelet anezi. Chom a ra a han da zellet; n'eo ket evit miret ouz e lagad da bara warni. Ne zonj mui eo deuet d'ober brezel.

Ha pelloc'h e teu d'he c'haout. Pedi 'ra anezi da vont gantan d'e balez. — « Sot eo, a lavare, ober brezel an eil d'egile, pa c'heller en em glevet. Sur, ni 'en em glevo ha ne vo ket a vrezel. »

Fantik a yeas d'e heul.

Ar Roue 'gasas anezi d'ar gambr kaera eus e balez. Ne ehane da zellet outi, sellet a rea ouz he dremm, ouz he bleo, ouz he daouarn. Ha seul-vui e selle, seul-vui e sonje: « Hen-ma, ar c'habiten-ma, 'zo eur plac'h yaouank. »

Hag hen ha mond da gaout e vamm, da gounita ar pezh en doa graet. Mamm, emezan.

Ar c'habiten-ze a lintr evel an erc'h.

E lagad hag e vouez 'zo gwerc'h.

Hennez a rank beza eur verc'h.

— Ia ? a lavaras ar vamm, te gav d'id ? Kas anezan d'ar gambr emma an armou enni hag e weli. Mar deo eur vaouez eo, ne zello na ne lakaio he dorn war ira 'bet.

Ar roue 'gasas Fantik da stal an armou.

En eur vont er gambr, Fantik a zellas ouz kement tra 'oa eno. Kemeret a reas eur zabrenn hag e lakeas anezi er vann. Goudeze, c'hoaz, e kemeras eur fusuilh ha dre ar prenest e lezas eun tenn.

**

Ar roue 'zistroas da gaout e vamm hag a lavaras d'ezi ar pezh en doa graet ar c'habiten. Ha koulskoude, a lavare c'hoaz :

Ar c'habiten-ze a lintr evel an erc'h,

E lagad hag e vouez 'zo gwerc'h,

Red eo sur ma ve eur verc'h.

— Mad, eme ar vamm, kas anezan d'ar jardin. Mar deo eur vaouez eo, e kutuilho roz ha bleun ar goukoug a zo eno eleiz, hag e lakaio anezo ouz he bruched. Met mar deo eur gwas 'ne zello ket, zoken, ouz ar bleuniou. E lec'h kement-se e reio eur c'hornad butun pe eur sigareten.

Ar Roue a yeas d'ar jardin gant e gamrad.

En eur zigouezout, Fantik ne zellas nag ouz roz nag ouz bleuniou all. Met ruilh a reas eur sigareten etre he bizied, ha goudeze, e lakeas anezi e pleg he skouarn.

Ar roue a deuas da lavaret d'e vamm ar pezh 'oa tremenet. Met atao, e randounenne ar memez tra :

Ar c'habiten-ze a lintr evel an erc'h,

E lagad hag e vouez 'zo gwerc'h,

Hennez, sur, a rank beza eur verc'h.

**

— Mad, eme ar vamm kas anezan ganez da leina. Ma troc'h bara en eur lakaat an dorz da harpa ouz e stomog, e c'helles lavaret, heb fazia, ez eo eur vaouez. Met ma troc'h e damm, en eur zougenn an dorz etre e zaouarn, eo sur eur gwaz.

Leina rajont kevret.

Ha Fantik a droc'has he bara hep lakaat an dorz da harpa outi.

Ar roue zistroas da gounta d'e vamm ar pez oa digouezet. Met en despet da-ze, ne ehane da lavaret.

Ar c'habiten-ze a linc' evel an erc'h.
E lagad hag e vouez zo gwerc'h.
Hennez, sur, rank beza eur vere'h.

**

— Mad, eme ar vamm, gra c'hoaz eun esa all. Lavar d'ezan mond d'en em walc'h ganez kevret d'ar poull-bras. Ma nac'h mond e kredfen awalc'h e ve eur vere'h.

Ar roue a ya d'ar c'haloup da gaout ar c'habiten hag a lavar d'ezan: — « An amzer zo tomm; dond a rez da neun, d'ar poull-bras ? »

— Warc'hoaz, eme Fantik, nann hirio; n'em eus ket amzer.

Met, kercent, e karg eur zoudard da gas d'he zad eul lizer hag a lavar d'ezan: « Va zad ker, skrivit, dioc'h-tu, d'in, da lavaret oc'h klanv da vervel hag e rankan mont d'ar gear. »

**

D'an deiz warlerc'h, e mare ar c'hreiz-deiz, ar roue a c'hede Fantik war bord ar poull.

Pa zigouezas, pelloc'h, e lavaras: « Diwiskomp hon dilhad. »

— O ! nann, emezi. Tomm eo d'in. Gortozit ken a vezo tremenet va c'houezen.

Met e gwirionez, ne c'hortoze netra nemet eul lizer digant he zad. Siouaz ! ne deue ket. Hag ar roue a ziskoueze kaout mall hag a lavare c'hoaz: « Diwiskomp 'ta hon dilhad. »

— O ! nann, emezi, m'eus aoun oun klanv. Krenien am eus em diskoaz hag em divesker. Kement-se zo son fall. Eun droug bennak a zo vont da c'hoarvezout gannen, koulz lavaret sur.

— Bah ! bah ! An dra-ze n'eo netra, lavaras ar roue. Allô, deomp en dour. Peseurt droug, kerkoulz a c'hellfe digouezout ganeoc'h ?

**

Dres, d'ar mare-ze, setu eur zoudard o tigouezout, ha gantan eul lizer. Rei reas anezan d'ez. Ha Fantik en eur e lenn dond da veza tenval he fenn ha lavaret d'ar roue :

— Ah ! me zonje mad e teuje eun droug bennag beteg ennon. Setu aze eur c'helou ankenius. Va zad zo vont da vervel hag e c'halv ac'hanon da vont d'e welet,

dioc'htu. Ho kwitaat a rankan 'ta. Met kredit ac'hanon: greomp ar peoc'h. C'houi-neuze, a deuit d'am gwelet d'am falez hag ez afomp, pa vo tomm an amzer, da neun hon daou kevret.

**

Ar prins yaouank a vennas koll e benn gant an dipit. Met ne c'helle ket enebi ouz bolontez eun tad. Plega rankas.

Fantik a yeas d'ar gear. Met araog mont kuit, e skrivas ar gerioù-ma hag e lakeas anezo war an daol er gambr a oa bet roet d'ez :

Fantik aman en ho palez
A zo deuet ha chomet gwerc'hez ;
Gwerc'hez kuit ez a en he zro
Ha d'eoc'h e lavar kenavo.

**

Ar prins ne gouskas banne 'pad an noz. E spered a nije warlerc'h Fantik.

Pa deuas an deiz ez eas d'ar gambr m'oa bet ar c'habiten enni, da welet ha n'oa chomet netra war e lerc'h.

Kaout a reas al lizer war an daol. Lenn a reas anezan. Ha setu hen da lenva, da hirvoudi, da grial. Melkoni en doa leiz e galon. Gervel a reas e vamm hag e tiskouezas d'ez an tamm paper lezet gant Fantik.

Pelloc'h e laka sternia e garros hag ez a da di tud ar plac'h yaouank.

Hag evel-se, Fantik he doa gounezet peder victor ha graet ar peoc'h.

Dimezi reas, na petra 'ta, d'ar roue yaouank. Ha pa voe maro he zad e voe rouanez, evel-se, war diou rouantelez.

Evel eur boked livet koant
Diglink, eo kaer ar plac'h yaouank.

C. JEZEGOU.

Traou koz ha traou nevez

O lenn kazetenn goz **Felz ha Breiz**, hini ar bloaz 1871, am eus kavet pennadou-skrid evit difenn ar veleien a oa bet tamallet ivez, evit doare, da veza kaset arc'hant d'ar Brusianed epad brezel 1870. Hag e lavaren ennon va-unan: « Kaer en deus ar bed mont en dro, an dud a jom henvel ato, rak epad ar brezel diveza ez eus bet lavaret a bep tu hevelep sorc'hennou: edo adarre ar veleien o kas arc'hant d'ar Prus. »

Ha n'eus forz pegen diskiant e vo ar geier hadet evelse dre ar vro, e vo ato tud sot awalc'h d'o c'hredi.

E 1870, e veze lavaret evelhen: « Biken n'he dije ar Franz kollet gant ar Prus, ma ne vefe ket bet a dud trubard, a-unan gant ar Brusianed, ma ne vefe ket bet kaset a arc'hant eus a Franz d'ar Prus. Ha piou a gasas arc'hant d'hon enebourien? Piou? Skler eo; ar veleien hag an noblians. Ar re-man ne garent ket Napoleon hag o doa c'hoant e vefe diskaret. Setu perak e sikourent ar Brusianed... Lavaret e veze zoken petra reas eur beleg yaouank, kure en eur barréz vihan war ar meaz (ne veze ket roet hanô ar barrez). O veza n'en doa ket e-unan a arc'hant a-walc'h; e teuas d'ar gear da di e dad, da c'houlenn daou pe dri c'hant lur da gas d'ar Prus. Met e dad a respontas d'ezan evelhen: « Diot ma 'z out!... Me, rei arc'hant d'ar Brusianed, d'an diaoulou-ze, evit ma lazint hon tud, da vreudeur, ma tevint hon tiez, ma rivinint hor bro? Me rei arc'hant d'ar re-ze? Oh! ne roin ket. Laerez a reont a-walc'h evelse, a gav d'in... Hag ar beleg yaouank a zistroas d'e barrez gant ar gentel roet d'ezan gant e dad. »

Setu aman penaos **Felz ha Breiz 1871** a responte d'ar geier-ze:

« Me a zo o vont da ziskouez d'eoc'h sklér n'o deus ket ar veleien kaset arc'hant d'ar Brusianed nag araog ar brezel, nag epad ar brezel nag abaoe ma z'eo ehanet ar brezel. »

Evit kas arc'hant d'ar Prus, oa red d'ezo pe mont o-unan da gas, pe garga re all da vont en o lec'h, pe gas dre ar post.

Ha gwelet ez eus bet eur beleg bennak o vont d'ar Prus da gas arc'hant? M'ho peus gwelet, roit e hanô d'in, ha me hen diskuilho d'an Aotrou 'n Eskob. Met, n'am eus ket aon; ne c'helloc'h rei d'in hanô ebet.

Ma n'int ket bet o-unan, roit d'in hanô ar re a zo bet en o lec'h. Gwazed int, pe verc'hed? Lavarit. Met ne c'helloc'h rei hanô ebet.

Gwelomp breman ha kaset o deus dre ar post. Pa 'z it da gas arc'hant dre ar post, e rankit lavaret da baotr

ar bureo da belec'h ho peus o hoant kas arc'hant, hag e ves skrivet hoc'h hanô war eur c'hayer a jom er post, hag ar c'hayer-ze a ro testiñ ho peus kaset arc'hant. Ma 'z eo gwir eta eo bet sikouret Gwilhoù, roue ar Prus, gant beleien hor bro, eo merket war gayeroù ar post gement bureo arc'hant o deus kaset d'ezan. It eta da gement bureo a zo er Finister ha klaskit mat. Ma kavit eun hanô, unan hepken, hanô eur beleg en deus kaset arc'hant da enebourien ar Franz, deuit da lavaret d'in. Met ne zeuoc'h ket, rak ne gavoc'h hini ebet.

Ne c'helloc'h ket ken nebut rei d'in hanô ar beleg yaouank a voe gourdrouzet gant e dad, rak an dra-ze n'eo ivez nemet eur mell-gaou. Pa vez c'hoant lakat eur gaou da redek, setu aman penaos eoc'h en em gemerer. Ma emaoe'h e Leon, e lavaroc'h: « An dra-man a zo c'hoarvezet e Kerne: Eun den en deus paket eur bleiz koz, en deus donvaet anezan hag a stern anezan breman ouz e garr da gas da gear leaz hag amann, frouez ha traou all. » Ma c'houlennit e pe barrez a Gerne eman an den-ze o chom, e pe gear e vez gwelet ar bleiz sternet evelse ouz eur c'harr bihan, nikuñ ne c'helloc'h lavaret d'eoc'h. — It breman da Gerne. Eno e klevot hevelep marvailh, met tremenet e Leon...

Kas arc'hant d'ar Prus? Ha gouarnamant Franz en dije o lezet d'ober? Ar c'houarnamant en dije gouezet dre ar bureo-post petra dremene, ha buan, a zonzj d'in, en dije roet urz da lakat er goudor ar re a labourfe evit enebourien ar vro. Ma n'ez eus bet kroget e beleg ebet, eo n'oa ket a lec'h d'hen ober. Eun torfed bras eo evit eun den gwerza e vro, e gerent, e vignoned, hag an hini a rafe hevelep tra a vefe koundaonet d'ar maro.

P'e gwir n'ez eus bet prizouniet beleg ebet, p'e gwir n'ez eus bet koundaonet hini ebet d'ar maro, eo aes gwelet n'ez eus bet netra da rebech d'ezo ha n'eo nemet geier an traou a gonter diwar o fenn.

Gant piou eo bet hadet ar geier-ze? — Oh! n'e ket gant tud a zoare, gwir gristenien, nann; met gant tud difeiz, dizoue, gant ar framasouned enebourien d'an Iliz katolik. »

Setu aze eun diverra eus ar pezh a skrive **Felz ha Breiz** e 1871.

Ep ad ar brezel diveza petra zo bet lavaret adarre! Ha ma teufe, Doue ra viro, eur brezel all, e vije klevet a-nevez hevelep geier. Rak bez ez eus bet ha bez e vo beteg ar fin war an douar tud fallakr n'o deus ken plijadur nemet o tispenn an nesa, oc'h ober droug d'ezan kement ha ma c'hellont. Henvel oc'h an aered-wiber, e klaskont toler o binim war ar re all.

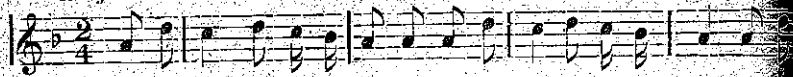
Taolit evez ouz an dud-ze. Stankit d'ezo o genou. Ha ma n'eo ket distagellet mat a-walc'h ho teod evit o lakat da rei peoc'h, troit kein d'ezo hag it pell diouto.

Yann.

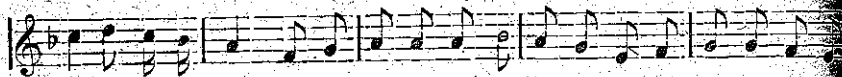
Paotr e C'hallez plat

Var don : Ar Pillaouac'h

Allegretto.

Va mi-gnon Yan-nig La-zeñ-nek A zo bras ha leun a c'hloar, A zo

bras ha leun a c'hloar. Mez en deus o komz bre-zo-neg; ha ger gal-leg mat ne

DISKAN.

oar, Foei var - nan gant e vern ar - dou, Gal-leg sot leiz e cha - nou

1
Va mignon, Yannig Lazennek,
A zo bras ha leun a c'hloar, (*bis*)
Mez en deus o komz brezoneg,
Ha ger galleg mat ne oar.

DISKAN

Foei, warnan, gant e vern ardou,
Galleg sot leiz e c'henou !

2
Pa 'z an gantan d'ar pardonioù
Ne fell ket d'am c'hamarad (*bis*)
Gant aoun da freuza e c'hinou,
Komz er yez a gomz e dad.

3
Bet omp e pardon Keraz,
O redet ar stallou kaer ;
Me oa tapet ginaouez
E kichen ma Yannig kouër !

4
Dirak peb stal e lavare :
— « Regard' coum' ché ho tout ça !
« Jeannet', je vais te régaler,
« Prends tout ce que tu voudras ! »

5
Ha pa grogen en dister dra :
— « Lâché ça, viens donc plus loin. »
Hag erru e ti Jaketa :
— « Rentrons pas dans ce chal coin ! »

6
Prena 'ra koz sonioù gallek
'N eur grial : « Ché ben, ché bon ! »
Pa ginniger d'ean brezoneg :
— « Je sais pas lir' du breton. »

7
Savet drong, pelloc'h, ennon-me,
Me brenaz seiz kanaouenn,
Ha me rei e zac'h d'an den-ze :
— « Kerz d'ar gêr da zeski lenn.

8
« Mez em eus ganez, pladennek,
« Ha te, savet er vro-man,
« A ra fae war ar brezoneg.
« Goude n'ouzout nemetan ?

9
« 'N deiz bennak, me, ma timezan,
« N' roñ ket d'id-te ar maout ;
« Gwelloc'h ganen kaout eur pagan,
« Eur pastor pe eur paotr saout. »

10
M'ho pije gwelet ma lapouz,
An daelou 'n e zaoulagad,
O vont kuit, lostek ha pikouz,
C'hoarzet ho pije m'oar vat.

11
Grit eveldon, merc'hed gou,
Ha c'houi welo a bep tu,
Kement hini a zoug bragou,
O komz brezoneg dioc'htu.

12
Pa 'z eus diou yez e Breiz-Izel,
Evit ma 'z ay mat an traou,
E vo red deomp en eur zével,
Deski anezo o diou.

13
Ha ma parlantit e galleg,
Na gomzit ket hini plat,
Ha pa gomzoc'h e brezoneg,
Distagit anezan mat.

JANIG KOAT-AR FO

SAV, BREIZ-IZEL !

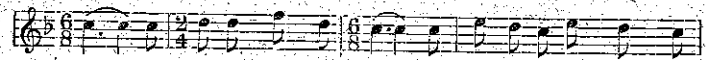
KOMZOU J. LE BAYON. — TON J.-P. DANTEC.

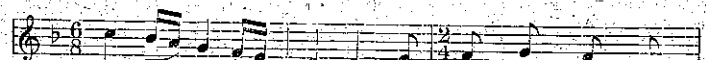
Se-tu, e-chu an noz, splañ-nât a ra an

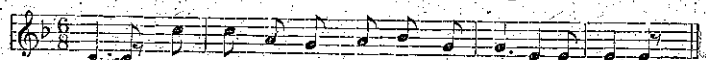
de. Ar c'hloc'h a dint c'hoaz eur wech an A-ve. Sav,

sav, Breiz-Izel, bro hep par, An heol a stre-o splañ-der

var an douar, Sav, Rak me gleo kan lir-

zin, Al la-bou-sed di-hun holl en dro d'in.

I

Setu echu an noz, splañ-nât a ra an de
Ar c'hloc'h a dint c'hoaz eur wech an Ave.

Diskan :

Sav, sav,
Breiz-Izel, bro hep par,
An heol a streo splañ-der war an douar
Sav
Rak me gleo kan lirzin
Al laboused dihun holl en dro d'in.

II

Ar voualc'h er bod spenn a c'houtell d'ar mintin
Bugale Breiz a gouez war an daoulin.

III

Ar gliz en eus fulhet perlez dre an douar
An heol o c'hutuillo diouz beg ar barr.

IV

Ar segal er parkoù kent pell a vo melen
Ne vanko ket c'hoaz bara da vab-den.

V

Arvor, douar karet, mirit ho pugale,
Nerz 'vid an deiz o do digant Doue.

D'AL LABOURERIEN

Penos hada ar melchen, al luzern ?

A-wechou e weler ar melchen o tiwan stank er parkeier, hag a-wechou rouez. Perak kement-se ? An amzer a ra eun dra hennak, skler eo; ar glao yen, ar c'hazarc'h, hag ive ar melchoued ha loened fall a zo en douar a ra droug bras. Met an doare da hada a ra kalz ive, rak gwelet e vez alies a-walc'h, gant eun hevelep amzer, en eur park melchen stank, hag en eur park all rouez ar melchen. Petra zo penn-abeg ? An doare da hada.

Eul labourer desket bras eus Bro-Zaoz, an Aotrou Williams, en deus c'hoanteet gouzout penos e ranker hada ar melchen, luzern ha plantennou all henvel, ha goude beza gret meur a esa, e-ro ar c'henteliou-man d'al labourerien :

« Ma vez hadet var c'horre an douar, hep golo mat an had, an hanter eus an had a jomo hep diwan (52 war 100). Ar melchen prad ne dle ket beza lakeet e had dounoc'h eget eur zantimetr ha kart; had ar melchen gwenn a dle beza lakeet etre eun hanter santimetr hag eur zantimetr ha kart, da lavaret eo dounded dister. Ma vez hadet doun eun tammig, daou zantimetr hanter, ar plantennou a vo mouget eur c'halz anezo; nebeut a c'hell sevel o fenn war an douar. Ar geot-saoz a zo da hada etre eun hanter santimetr ha daou zantimetr hanter.

Hadet dounoc'h eget seiz santimetr, 80 war 100 eus an had ne c'hellfent ket diwan. »

Rak-se ta, evit ar plantennou-ze, ra vo goloet an had, met hepken kement ha beza goloet.

Pe ar boued poaz pe ar bouez kriz a zo ar gwella d'al loened ?

En hanv, boued kriz eo a vez roet peurliesa d'al loened: rak n'eman ket ar c'hiz da boazat ar melchen hag ar geot.

Met er goanv, pa vez maget al loened gant greun pe gant panez; karotez, rabez, rutabaga, avalou-douar, e vezont maget gant traou poaz; petra zo gwella, traou kriz pe draou poaz ?

Evit gouzout, n'ez eus nemet muzula, poueza. Setu aman petra zo bet kavet. Diou vioc'h, ouspenn foenn, plouz ha traou dister, a veze roet d'ezo bep sizun pevar ugent lur avalou-douar; epad eur zizun avalou-douar kriz, hag epad eur zizun all re boaz. Er zizun genta,

gant avalou-douar kriz, e rojont pemp lur hanter a amann, en eil zizun, gant avalou-douar poaz, e rojont nao lur amann.

Pemp pennmoc'h eus ar memes pouez gant pemp all a zo bet maget epad 90 dervez, ar re genta gant heiz hag avalou-douar kriz, ar re all gant heiz hag avalou-douar poaz, eus hevelep pouez gant ar re kriz. Ar re o-deus bet traou poaz o deus gounezet 173 lur; ar re all, 114 hepken; da lavaret eo ar re a zo bet maget gant traou poaz a c'houneze, e tri miz, an eil dre egile, 59 lur war ar re o doa bet boued kriz. Paet o doa eta priz ar c'heuneud da aoza o boued, ha priz al labour ive.

Al labourer.

KELEIER AR MIZ

ESKOP KEMPER O TIFENN GWIRION BREIZ

Ar « Société Archéologique » a rea gouel an hanter kantvet bloavez abaoe m'eo bet savet d'an 9 a viz gouere ha setu aman pennad diveza ar brezegenn gaer a reas an Aotrou 'n Eskob, en deiz-ze, en e iliz-veur e Kemper. Goude beza diskouezet e c'houlenne ar bobl he-unan kaout traou kaer en he ilizou evit ma teuje ar gwel anezo da lakat he ene da nijal skanfoc'h a-ze etrezeg traou kaer ar baradoz, an Aotrou Duparc a gen-dalc'h :

« Aujourd'hui encore ce cadre enchanteur exalte sa foi et aide à l'éclairer. Sa joie la plus douce est d'entendre exposer du haut de la chaire ouvragée, dans un brefon plus soigné qu'autrefois, la doctrine substantielle qui nourrit son ardeur aux travaux de la paix comme elle a engendré sa vaillance militaire. Et rien n'égale le charme des cantiques où il exprime à pleine voix toute son âme, dans cette langue des aïeux dont un de vous a dit :

La langue des Césars, des Brutus, des Catons
Est morte, et nous parlons le celtic, nous Bretons.
O langue glorieuse! O langue maternelle!
Tu sembles, dans les temps, devoir être éternelle! (1)

En associant nos cantiques à votre office jubilaire, vous avez montré, Messieurs, le prix que vous attachez à cette langue nationale, qui, selon le mot du P. Maudouan, ne fut jamais souillée par aucune hérésie, et qui attend de ses fils du XXe siècle une fidélité égale à celle de leurs aïnés.

(1) Frédéric Le Guyader.

Beaucoup de nos visiteurs ne peuvent juger la Bretagne que par ses paysages, ses costumes, ses monuments. Nous sommes heureux d'affirmer leur sympathie par nos dons extérieurs. Mais c'est la langue qui révèle l'âme d'un peuple, qui garde sa personnalité qui protège sa liberté, qui entretient son patriotisme, qui unit fraternellement les cœurs de ses enfants, qui enrichit son patrimoine intellectuel, qui traduit bien tout ce qu'il a de plus intime, ses convictions religieuses et ses affections de famille. Quand une langue a de tels titres de noblesse, et qu'elle possède des poèmes comme ceux du **Barzaz Breiz**, des chants populaires comme ceux des quatre cantons de Bretagne, et des œuvres religieuses, historiques, poétiques, dramatiques, comme celles qu'admirent aujourd'hui les juges les plus autorisés, elle devrait pouvoir entrer, la tête haute, dans tous les établissements scolaires. Elle y apporterait sa note d'équilibre et de vigueur, et ne nuirait en rien à la culture grecque et latine car son style et sa pensée n'ont rien de nuageux, et la mélancolie qui parfois la caractérise n'a pas moins de charme pénétrant que celle d'Homère et de Virgile.

Je touche cette question devant vous, Messieurs, parce qu'en étudiant le passé vous vous intéressez au présent, et que la langue est le lien intellectuel entre ce qui est, ce qui fut, et ce qui sera. Votre suffrage sera le meilleur appui de nos revendications bretonnes.

Vos études sont une révélation souvent merveilleuse de l'âme de nos ancêtres. Elles nous aident à mieux comprendre leurs traditions de foi et de vertus. Puis-ent-elles contribuer aussi à les maintenir ! Vous ne faites pas d'apologétique, mais votre science cherche la vérité, et vos découvertes nous fournissent les matériaux solides du monument élevé à l'honneur de l'Eglise de Bretagne et de la race dont elle a formé l'âme.

J'aurais pu, j'aurais dû peut-être, mentionner déjà ici les noms des principaux travailleurs qui ont présidé parmi vous à cette œuvre historique. Il vaut mieux n'en citer aucun. Votre cœur les évoquera tous dans la cathédrale où ils ont prié, et Dieu, qui les connaît plus intimement que nous, les retrouvera unis à vous dans le memento du prêtre vénérable qui est ce matin votre ambassadeur au saint autel. Ce que je souhaite, c'est que tous les vieux évêques, les prêtres, les moines, les laïcs illustres, fondateurs de notre nation, pères de notre civilisation, docteurs de notre foi, que vous avez rencontrés en explorant l'histoire ou les monuments de Cornouaille, de Léon et de Tréguier, se groupent autour de Notre Seigneur à l'heure du sacrifice et vous obtiennent la grâce de vivre toujours en vrais bretons et

de travailler de toutes vos forces au bien et à la gloire du peuple qu'ils n'ont pas cessé d'aimer et de servir dans leur éternité.

ESKOB NEVEZ SANT-BRIEG A VO IVEZ EUR GWIR VREIZAD

En deiz ma pignas evid ar wech kenta, evel eskob e kador-brezeg e iliz-veur, d'an 13 a viz Eost, an A. Ser-rand, teneraet gant an digemer dispar a oa bet graet d'ezan e Sant-Brieg, a lavaras ar c'homzou helavarman :

J'aime cette terre de foi et de générosité, de vaillance et de loyauté, cette Bretagne que tous les Papes sont heureux de louer quand ils reçoivent les évêques bretons, comme un des meilleurs pays qui soient au monde.

« Je regrette bien de ne pas posséder sa langue, mais j'ai juré de consacrer à l'étudier tous les loisirs que je pourrai avoir, afin de comprendre toutes les bonnes choses qu'on me dira dans cette partie de mon diocèse.

» Pour vous connaître, sans avoir vécu parmi vous, j'ai encore eu le grand avantage de vivre dix ans tout près de l'un des fils les plus éminents de ce diocèse, le Cardinal Dubourg qui vous connaissait si bien et qui vous aimait tant...

» D'ailleurs ce n'est pas simplement par oui-dire que je vous connais : Je vous ai vus à l'œuvre : pas tous, mais des milliers parmi vous, aux 73e et 74e territorial qui ont fait si magnifique figure sur l'Yser. La 87e division territoriale a soutenu à l'automne 1914 le choc de cette jeunesse intellectuelle d'outre-Rhin qui s'était armée à ses frais et arrivait, croyant dans sa folie orgueilleuse passer sans que rien puisse l'arrêter, jusqu'à Paris et au-delà, et qui s'est brisée contre les bataillons bretons. C'est contre elle qu'ils ont tenu, pendant vingt-et-un jours, faisant le coup de feu la nuit comme le jour, sans relâche, si bien que lorsqu'ils sont sortis des tranchées ils ne pouvaient plus marcher, ils titubaient sur leurs pauvres jambes raidies. C'est avec raison que plus tard, parlant de la 87, Joffre a dit : « Cette division, c'est l'Immortelle ! »... Et le mot est resté. Chaque fois que notre ancien général m'écrit, il m'appelle « l'aumônier de l'Immortelle ». Je vous ai donc vu là-bas, mes Frères, et je sais combien vous êtes tenaces, vaillants et fiers... Je ne dis pas que, comme souvent les Français, comme les héros de la Grande Armée eux-mêmes vous ne « grogniez » pas quelquefois : Je me souviens de telle circonstance où, un peu démoralisés, vous disiez : « Il n'y a plus de tranchées, plus de défenses, plus d'abris. Ils peuvent

venir : ils passeront comme ils voudront ! » Vos chefs étaient un peu inquiets. Mais quand de fait ils sont venus, tout de suite vous avez dit : « Ah ! ils veulent passer ? Nous verrons bien ! » ... Et on a bien vu en effet : ils ne sont pas passés !

« J'ai ainsi emmagasiné dans ma mémoire des souvenirs par milliers qui me permettent de venir à vous l'âme débordante de sympathie et d'affection.

« Mais ce n'est pas seulement parce que je connais beaucoup d'anciens combattants de chez vous que je viens à vous avec joie. C'est aussi parce que je sais ce que, étant Bretons, vous êtes et vous valez. Il y a quelques jours, le Recteur de l'Académie de Rennes me disait : « Quand j'étais à Dijon et que de là-bas j'envisageais la Bretagne, je me la représentais un peu comme un pays de barbarie, d'intelligence et de mœurs un peu arriérés. J'y suis venu, je l'ai connue, j'ai visité plusieurs de ses collèges, et je suis émerveillé. On y rencontre chez les jeunes gens une vivacité d'intelligence qui ne le cède pas à celle du Parisien, et une profondeur, une loyauté, une conscience du devoir et une fidélité qu'on ne retrouve pas toujours ailleurs. »

HAG HENNEZ, EME HOR C'HARDINAL, A ZALC'HO D'E C'HER

D'ar 6 a viz Eost, d'an deiz ma oa bet sakret an A. Serrand eskob, e Roazon, beleien Treger a ganas d'o Eskob nevez eur ganaouenn vrezoniek eus ar re vraoa savet gant an A. Thoz, person koz Lanhuon. Ar c'hardinal Charost a gemeras tro ac'hano da lavaret e c'helle Bretoned eskopti Sant-Brieg ha Landreger beza diendrez hag e vije o eskob nevez eur breizad penn kil ha troad :

« Dans la cantate de tout à l'heure, un mot m'a frappé : « Celui-là est un vrai Breton ; reculer, jamais ! Souzan, biken ! »

» Quand je suis allé à Strasbourg au lendemain de la délivrance de Lille, j'ai vu la ville tapissée encore d'affiches allemandes. Elles représentaient un poilu français s'avancant vers le dôme de Strasbourg qu'il croit tenir déjà ; mais l'aigle noir de Prusse se dresse menaçant et crie : « Non ! non ! jamais ! » Dans Strasbourg délivrée, le gouvernement français laissait avec raison ces affiches, qui attestaient la défaite de leurs espérances. Mais quand votre Evêque aura dit, lui : Reculer, jamais ! Il tiendra sa parole, car « c'est un vrai Breton, eur gwir Vreizad ! »

E-BREIZ, SKOLIOU HERVEZ BREIZ

E « Courrier » an 11 a viz Eost diveza, Goretin, bet mestr-skol gwechall a-raok beza kazetenner, a ro da vistri ha da vestrezed skolioù kristen Breiz, — dihentet eleiz anezo, — eur gentel eus ar re fura: Goulnn a ra ma vezo e Breiz skolioù hervez Breiz ha ma'ouezo eta brezoneg kement hini en deus c'hoant da vont da ober skol da Vretoned.

Petra a zo dietoc'h eged an dra-ze ?

Met evit koueza eno e ranker deski brezoneg er skolioù « normal » ; daoust ha graet e vez ?

Goulnn a ra ma sento mistri ha mestrezed ar skolioù kristen ouz an Aotrou 'n Eskob, en eur zeski d'ar yugale lenn ha skriva o brezoneg. Siouaz, eme Goretin : « Ha sonjal a rit ez eus en ho touez hiniennou-hag a » die kentoc'h ober poan d'ezan ? ...

» Hervez ma kleven, a nevez zo, skolioù libr a zo, » eus ar re vrasa, leun a vugale a-ziwar ar maez, el » lec'h ma ne zesker nemet katekiz gallek ! Er gêr, ar » vamm a boanias, da zeski gwirioneziou brasa ar feiz » d'he fôtrez, e brezoneg ; kaset ganti he fôtrez da eur » skol gristen, hag ar bôtred-ze kondaonet da zeski » eur c'hatekiz nevez, katekiz gallek, zoken a-raok gou- » zout galleg !

» Me a zonj ha me a lavar ne rit ket mat aze, mistri ha mestrezed-skol. »

Ha p'eo gwir e komzomp eus ar skolioù a zo a eneb ar Vro, hag a deu da zihenta ar vugale a vez ouz o darrempredi, e karemp gouzout ha ne vezo desket e skol-labour-douar an Nivot, e Loperec, nemed ar pez a zo merket war ar « Programme » emaez o paouez skigna dre ar parrezioù ?

Evit neuze ar Vretoned a c'hello lavaret emaez eur wech c'hoaz oc'h ober goap anezo !

Hag arabad kredi ar pez a lavar a-wechou mistri ha mestrezed-skol a zo, e c'hellfe ar brezoneg miret ouz an deskadurez da vont e penn eun den. An dra-ze n'eo ket bet gwir na ne vo gwir biskoaz, Traou a zo, yezou a zo, ha pa ouezer brezoneg e tesker anezo kalz buannoc'h ha kalz gwelloc'h. N'eus nemed an ezen o lavaret ar c'hontrol. Gwelit, uhelloc'h, komzou rener Akademi Roazon d'an A. Serrand hag an A. Moënnier, rener skolaek bras Lesneven, daoust ha ne embanne ket en e brezegenn a-raok ar prizioù d'an 12 a viz Gouere diveza e oa aet ar priz kenta evid ar galleg, er Frans a-bez, gant Pierig Cuff, eur breizad bihan hag aonik eus ar Vignogon, e Plouneour-Trez ?

Mat, daoust-da-ze e kaver c'hoaz mistri ha mestrez-

zed-skol ha n'eo ket a walc'h diezo penna-dor o zi-ouz ar brezoneg; lakat a reont zoken ar vugale a vez war o zro da gaouf-mez o komz yez o zud.

D'an 22 a viz mezeven warlene edon o c'hortoz unan bennak war eun hent, pa dremenas ebiou d'in peder mere'h eus ar skol gristen dosta bet o klask kin-vi ha bleuniou evit gouel ar Zakramant bihan. An diou gosa a gerze a-raok gant o boutegad glazvez barr-leun; an diou vihanna a deue warlerc'h. An diou genta, ne oa nemet galleg ganto; an diou vihanna avat a gomze ker brao ha tra, e brezoneg, met ar vrasa eus an diou genta, — gwisket e giz kaer Bro-Gerne nemet e oa war he fenn eun tok glandour kel ledan hag eur billig kram-poez, — ouz o c'hlevout a zistroas he gant eur gomz dichek: « Taisez-vous, emezi, avec votre poche et vous! » Chom a ris sebezet; n'eo ket anezi he-uh an e komze evelse; ne rea nemet lavaret ar pezh a oa bet desket d'ezi er skol, hag ar skol a zaremprede ar mere'hed-ze el lec'h ma tesker d'ar vugale dilezel yez ha gwiskamant ar vro a zo unan eus skoliou brasa Goueled-Leon.

Ar skoliou a zihent e lec'h lakat eur vro da vont war a-raok he lakat da vont war he c'hiz ne reont ket.

Evel a lavar Coërentin a zo gwir: E Breiz, skoliou hervez Breiz. Ya, e Breiz a-bez, er c'heriou koulz ha war ar meziou, skoliou hervez Breiz ha ra deuo Doue ha Santez Anna d'hon dilivra ar c'henta 'r gwella diouz ar skoliou divreiz ha difeiz a lakaio hor bro da goueza en he foull ma ne geromp diouall.

N'EMAOMP KET HON UNAN

Nann, n'emaomp ket hon unan o staga a-zevri da zifenn hor bro ouz an dud fallakr a garfe he dispenn; e lec'h all e tihuner ivez; setu aman petra lennomp war « Echo de Paris » an 21 a viz Eost diveza:

Le Petit Séminaire de Ustaritz sera une école de langue basque.

Pau, 20 août. — Le diocèse de Bayonne possédait autrefois, à Larressore, en Basse-Pyrénées, un petit séminaire dont la propriété lui fut confisquée lors de la dévolution des biens d'Eglise.

Les tentatives pour restaurer l'ancien établissement de Larressore ayant échoué, il y a deux ans environ, deux solutions ont été envisagées: créer un petit séminaire à Saint-Jean-Pied-de-Port ou le placer à Ustaritz, en plein pays basque, à deux pas de Bayonne.

En faisant connaître que Ustaritz a été définitivement choisi, Mgr Gleure déclare que le nouveau petit

seminaire sera, si l'on peut dire, plus basque encore que l'ancien, à Larressore.

Par une initiative qui sera non seulement appréciée des bascophiles, mais louée de tous ceux qui, en France, luttent pour la conservation de nos dialectes locaux, au petit séminaire de Ustaritz on parlera la langue basque et on y étudiera les traditions et les mœurs de cet intéressant et si original pays, qui donna à la chrétienté saint François-Xavier et le bienheureux père Garicoïts.

Ainsi, une fois de plus l'Eglise de France s'affirme la vigilante et efficace gardienne des vieux us et coutumes de nos « petites patries ».

N'eus nemed an dud dall ha ne welont ket ema an holl broiou o tihuna goude goanv spontus ar brezel bras ha perak hor Breiz a vefe da ziveza o sevel hag o lakat he bleuniou da zispaka dindan bannou heol an amzer nevez?

DIHUNAMB!

Dastumaden miziek groeit aveit Breihiz er Morbihan.

PRIZIEU. — Un Niveren: **dek blank.** — Er Bléad: Eit Breih: **20 real**; Eit Bro Frans: **2 skenid**; Eit er brôieü aral: **7 livr.** — Skriva 54, rue de la Comédie, LORIENT.

Daou besketaer e tal ar ster.

Sapristi, eme ar c'henta, da voutou te avat o deus ezomm da vont da ober eun dro da di ar c'here!

— Petra fell d'it eme egile, n'em eus tapet nemed an draze, dec'h.

Eur c'houer a venn beza diskaret gant eur c'harr-drean ha blienier ar c'harr a youc'h d'ezan raktal: « Taolit evez 'ta, pôtr koz, bouzar oc'h? ».

— « Nann, eme egile, klevet em eus ho trouz, met me a gave d'in eur veoc'h eo a oa o vleuj war va lerc'h! »

DIVINADENNOU

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ EOST

I. — Eul loañ. II. Kemm ebet, rag o daou deus ez omp tammou.
III. — f pez a zek lur ha 12 pez a bemp gwennek. — IV. Pemp tri ha diou.

V. — POELLEREZ DIBOELL

Evit beza gwir ha difazi, eur poellerez. (raisonnement) euz ar seurt-ze, hanvet « sorite » e galleg; a diefe :

1° Beza gwir peb barnedigez ennan ;
2° Beza staget mat ennan ar barnedigeziou an eil ouz eben : ar penn kenta eus a pep hini anezo a rank beza henvel; *ger dre c'her*, ouz ar penn diveza eus an hini araok, hag ar gentel tannet *goudeze*, da echui, a die beza graet gant ar ger kenta staget ouz ar ger diveza.

Hogen ebarz ar poellerez digaset d'eomp ne welomp ket kement-se a lealded !

Red e vije bet lakat :

Neb 'zo mezo — a gousk d'ar red ;

Neb a gousk d'ar red — ne zonj droug ebet

Neb ne zonj drouk ebet — ne bec'h tamm

Neb ne bec'h tamm, etc., etc...

Hag evit echui :

Rak-se 'ta, an neb 'zo mezo — a yelo d'ar baradoz, etc., etc.

Renket evelse, ar ranellerez-ze n'eo ket diaes gouzout e pelec'h e lavar gevier :

1° *Neb 'zo mezo a gousk d'ar red*

(An dra-ze 'zo gwir peurvuia, siouaz !)

2° *Neb a gousk d'ar red — ne zonj droug ebet*

(Olla ! ne zonj droug ebet, etre ma vez kousket ; met araok ha goude ?.....)

Aze ema an dalc'h !... Aze e welomp ar fazi !... Ezomm ebet da vont larkoc'h.

Ar varnedigez-ze a zo eur gaou : ha setu perag kement hini a deu warlerc'h a zo didalvez ivez, hag ar gentel da echui ken didalvez ali, aes eo gouzout !....

II. — Er miz a zeu e roimp hanoiou gonidelen kenta kenstrivadeg divinadennoù 1923, hag e tigorimp, epad tri miz diveza ar bloaz, eur genstrivadeg all ha gonidelen an hini genta o deus difenn da gemeret perz enni.

Eil levr **Soniou Feiz ha Breiz** a zo e gwerz : eiz real ar pez. Mont a ra e flip hag eun eil vouladen a ranker da ober anezan raktal.

Tud yaouank, prenit **Soniou Feiz ha Breiz**. Eur pôtr yaouank n'eo den yaouank ebet, ma ne oar ket kana, ha kement ha kana, en han Doue, kanit traou kaer.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^{ce}) | Y. LE MOAL, Coadout, pr Guingamp

ADMINISTRATION
du FEIZ HA BREIZ :
FR. GEORGELIN,
Brest — 4, rue du Château — Brest
c/c 44-40 RENNES

ADMINISTRATION
du *Bleun-Brug* et de *l'Anglo-Sant Ilut*
L. LE DISSÉS,
St Pol de Léon, r. des Vieilles Ursulines
c/c 3041 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne 6 f. l'an
France 7 f. l'an
Etranger 8 f. l'an
Abonnements collectifs
(à partir de 5 exempl.) 5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites
à l'année

Une page entière 300 fr.
Une demi-page 175 fr.
Un quart de page 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Sulioù ha Gouelioù ar miz. — XIIIe Kendalc'h ar *Bleun-Brug*, ABEDERN. — Prezegenn an A. Calvez. — Na mat eo beza aman, EUR BLEUN-BRUGER. — Palmarès des *Bleun-Brug*. — Da eun teod abegus, YV. LE MOAL. — Dihunomp ha labouromp, J.-M. PERROT. — Gwerz Sant Mikél, G. H. — Divizou, DIR-NA-DOR. — Klemmou, J. L'HEL-GOUAC'H. — Bez Jos Parker, G. P. — Ar rozenn ziveza, J.-L. DIRLEMM. — Da dud Breiz, FEIZ HA BREIZ. — Divinadennoù, PER ha PAOL.

SULIOU HA GOULIOU MIZ HERE

- 7 a viz Here. — XXe sul goude ar Pantekost. Sul bras ar Rozera. An ofis p. 758 e levr an A. Uguen.
- 14 a viz Here. — XXIe sul goude ar Pantekost. Ofis ar zul-ze p. 519.
- 21 a viz Here. — XXIIe sul goude ar Pantekost. An oferenn p. 523. Gousperou kenta gouel dedi iliz-veur Kemper p. 617.
- 28 a viz Here. — XXIIIe sul goude ar Pantekost. Gouel an Ebestel Simon ha Jud. An ofis p. 766.
- 31 a viz Here. — Dere'hent gouel an Holl Zent: yun ha ha vijil.

XIIIe KENDALC'H AR BLEUN-BRUG

(11, 12, 13, 14 a viz Gwengolo 1923)

I. DEROU AR GOUELIOU

Gouelioù ar Bleun-Brug n'int bet biskoaz ken kaer ha ma 'z int bet e Lesneven an devezioù tremenet.

MEURS, 17 h. 45, *diouz an abardaez*. — Ar blasenn goz bet ken didrouz all a hed an dervez-hizio, a zo deut buhez enni, emberr. C'houec'h eur a zo sonet e tour an iliz koz. Ar ruiou evel kement all a steriou a zistaol tud, evel dour en eul lenn, war ar leurgêr. Petra 'zo eta a nevez er gêr goz? O c'hortoz petra eman an engroez? Selaouit: *Boud! Boud!! Boud!!!* Gwelit... O tifourkañ eus ru an Tiker hag o tont warzu ennomp, eur marc'heg gwisket e ruz hag e glaz; ar penn anezan a zo tok houarnet, e ziouhar a zo gwisket gant loerou moug; eur floc'h a zo krog e gwestenn e varc'h pallennet. Warlerc'h ar marc'heg-ze, pevar den war droad, eur gwareg war o skoaz, eur grognn-vor en o dourn.

Boud! Boud!! emezo en eur blantan c'houez en o c'hrejin. — « Selaouit, eme raktal eun eil marc'heg henvel-beo ouz ar c'hentan, ha pignet war eur jao wenn, selaouit ar gemennadurez: *Emberr da 8 eur e tigor gouelioù bras ar Bleun-Brug. Dre ar gouelioù-ze, kêr Lesneven a ya da asgwelout he sked a-wechall-goz, ar sked he devoa p'edo-hi Rouc'néz Bro-Leon ha pa deue d'ged Breiz d'he gweladenni. Deuit holl da welout ar peziou-c'hoari a zisplegor epad an tri-devez-man. Kalz a draou kaer a welot c'hoaz; eleiz a blijadur ho pezo! Ma ne deuit ket, diwallit na zavfe keuz re ziwezal ganeoc'h!...* »

Setu aze an diverra eus embannadenn ar marc'heg a ya goudeze d'ober tro-kêr da vruda an henvelep kelou laouen. Heuilhet mat, evit doare, eo bet e gemennadurez, rak da 8 eur (an eur merket), eo leun-barr sal-c'hoari ar patronaj elec'h ma vezo displeget bremaik « *An Aotrou Keriouaz* » savet gand Alan Yann, aluzennour skol gristen ar baotred e Lesneven. Warc'hoaz, d'ar poent-man e vezo kement-all a dud ha goude warc'hoaz, porz an Ti-Retred elec'h ma c'hoarior *Nikolazig* a vezo c'hoaz tudekoc'h. Plijadur a zo da gaout eta ha plijadur a vezo.

A. Peziou-c'hoari

Pevar bez-c'hoari kaer a zo bet displeget: « *An Aotrou Keriouaz* » pe « *Feiz ha Breiz* », « *Brava merc'h ar barrez* » « *Salaün ar Foll* » ha « *Nikolazig* ».

1°) *An Aotrou Keriouaz*. — Ar pezh-man a zo bet c'hoariet evid ar *wech kentan* gant gouelioù ar Bleun-Brug; n'eo ket souezus eta mar deus eur fazi pe eun digloker bennak ennan. Evelkent e kaver e savadenn Alan Yann, pennadou eus ar re gaeran hag a zellid hor c'houekan gourc'hemennou. *Paotred Lesneven* ive a zo da veuli evid an ijin hag ar gouestoni, o deus diskouezet kaout, en eur zibunan o rollou. Ar *wech kentan* d'ezo da c'hoari e *Brezoneg*, *abaoe ar brezel eo!*

2°) *Paotred Bro-Wened*, i, a voe dreist en o c'hoarierez. Aroutet int, anat eo, war o micher; ha « *Salaün ar Foll* » dre o displegerez en deus lakaet an daerou da bika e meur a zaoulagad, hag ar c'halonou da drivlia e meur a greiz. Ar pezh-man a zo eur gavadenn goant-goant aberz an Ao. Bayon. N'eus nemet daou arvest ennan. Eur gerig, mar kirit, diwar o fenn.

Hed-a-hed an arvest kentan, e welomp, Salaün, kollet gantan e dud, deut da jom en eur c'hoad, e kichenn eur feunteun. Rannet en deus e holl vadou etre ar beorien, hag evit chom beo e ya da glask e vara, en eur c'houlenn:

« A zor da zor, a di da di, an aluzen ».

Tremen ha distremen o ra tudou ebioù da Zalaün. Darn anezo a ra fae warnan, darn all, a ziskouez awechou kaout karantez en e genver hag a ro d'ezan eun tamm bara. Koulskoude n'eo ket ken foll Salaün ha ma seblant bezan. Bep tro ma vez e-unan, goude beza trugarekaet Doue evid ar bara, e sav eus e galon, pedennou bervidik warzu Doue hag e vamm vat, ha neuze e tiwan war e ziweuz eur mousc'hoarz truezus pa zonzj er re hag e laka sot.

Hogen ar pezh a fraill ar muian eun devez kalon Salaün, n'eo ket komzou rust ar gouerien hen tamall da veza kilhet o loened hag o douarou, n'eo ket komzou gros ar zoudarded, na hegaserez gwapaüs ar Markiz Ruz, perc'henn ar c'hoad, nann ar pezh a lak diës spered servicher an Intron Varia eo gourdrizou an Ao. Person a deu da gemenn d'ezan n'eman ket hen, *Salaün*, war an hent mat.

« Gwerchez Vari », eme ar Foll, neuze

Me venn gouzout ganeoc'h ar Wirionez ».

Kerkent ec'h en em ziskouez ar Werc'hez d'ezan.

« Ah! Ah! deut oc'h, Maria! Gwir eo eta, emañ

« En hent mat. Trugarez deoc'h va mamm! »

Ar gouel a gouez war gementse. An eil arvest a zo berroc'h: eul lilienn, wenn-kann a zo diwanet war bez Salain, ha skrivet war an deliennou anezi, e lizerennou aour, pedenn garetan ar Foll: « *Ave Maria!* »

Ar vrud eus ar burzud-ze a en em skign d'ar pevar avel Tud, a vandennadou, a zired war al lec'h, ha dirazo an Ao. Person a dou sevel d'ar Werc'hez eun iliz kaer meurbet war bez mignon an Intron Varia.

Sevenet eo bet e le; ha setu eno orin iliz-veur dantelezet ar Folgoad, ha hini ar pardon bras a lider enni.

3°) *Nikolazig*. Eur mister gwiet gant danvez damhenvel ouz-hini « *Salain ar Foll* », eo « *Nikolazig* ». N'eman ket em menoz dismellat ar mister-ze. Re hir e vel Meleudi a roin hepken da « *Baotred Kastell* » o deus hen displeget en eun doare ken klok, dirak tost da 5.000 a dud.

4°) « *Braoa merc'h ar barrez* ». N'ankounac'haomp ket kennebeut ober hor gourc'hemennou da c'hoarierezed an Ao. Bayon, o deus diroufennet hon dremmou gand o fezc'hoarzerez « *Braoa merc'h ar Barrez* ».

B. Ar c'han

Birvidik eo eta an Teatr brezonek; ken birvidik all eo ar ganaouenn vrezonek! Kalz a ganerien, ar barz Karoff, ha dreist-holl ar barz Gourvil o deus hen diskouezet splann dre o c'hanaouennou plijadurus: « *Janedig ar Vouzereg* », « *Ma boutou koad* », « *Paotr e c'hallec plat* », « *Ar Barizianed* », « *Paotred Rosko* », « *Matilin an Dall* », « *Mouez ar C'hleier* » hag all...

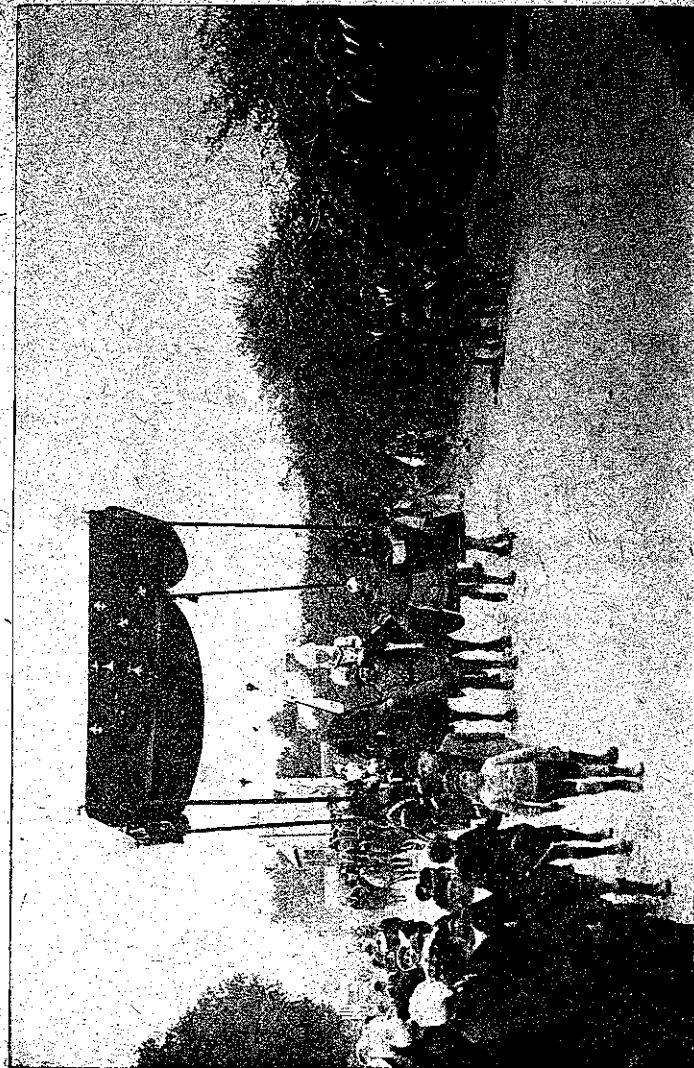
Ar c'han broadel « *Bro Goz ma Zadou* » a zo bet klevet alies ive e kerz ar goueliou.

C. An Ambrougadeg-envor

Ar c'hoant da welout an ambrougadeg-envor eo en deus digaset m'oarvat ar muian a dud da Lesneven ha da Folgoad...

Diziu ar beure eo hizio. Achu eo an holl genstrivadegoù (*kanerez, prezegerez, displegerez, lennerez*). An dud a gemer hent ar Folgoad hag a en em led warnan. Ar c'hleuziou a zo goloet ganto. Ar baotred a zo faro meurbet, ar merc'hed a zo fichetoc'h eget biskoaz; pep hini en deus spilhennet eur bod brug war e vruched.

Goude eur pennad gortoz, setu erfin, an ambrougerien o tont. O tigeri an hent d'ezo ez eus tri vinoaouer eus a Gerne « *o listagan toniou Breiz-Izel* ». D'o heul e teu marc'heien. Setu breman, dindan eur stel, douget gant pevar gwaz an dug Yann V hag e wreg, an dugez, war peb a varc'h. An dug a zo eur gurunenn aour endro d'e benn, an dugez a zo gwisket e gwenn hag a zoug eur c'houef-korn.

War hent ar Folgoad

hir. An dud a lez a dremen goude dirazomp. Ar wazed a zo war gezeg en tu dehou. Ar merc'hed a zo en tu kleiz. Hag eur floe'hig a vlein jao pep hini anezo. Eur strollad merc'hed eus ar vro a gloz an ambrougadeg.

Kaer meurbet eo an dud-ze da welout gand liviou dis-henvel o gwiskamanchou a c'hiz koz, ha den ne skuiz oc'h arvesti outo. An ambrougadeg-ze a ro d'eomp eun al-berz dister eus an amzer gwechall. *p'edo Breiz dizalc'h, en he c'hrenvan hag en he finvidikan.*

Pa zigouez an ambrougerien er Folgoad, ez eus eur mor a dud ouz o gedal war ar blasenn. Ober a reont eun dro hir evit mont d'an iliz elec'h ma pokont d'ar Werc'hez venniget; ha goude beza kinniget d'Ezi, briaou *Bleun-Brug* ereet gant seizzenou herminigaouet, e teuont war o c'hiz da glevout an oferenn a yaer da lavarout e chapel ar blasenn.

Goude an oferenn, e tistroer holl da Lesneven elec'h ma ra an ambrougerien tro-kêr ouz han ar *Bro goz ma zadou*.

III. AL LABOUR

A. Ar studiadegou

Mar deus bet plijadur edoug gouelioù ar Bleun-Brug, labour vat a zo bet graet ive, hag ar merc'hervez 12 eo a zo bet hep mar dervez talvoudusan ar c'hendalc'h. Da 9 eur, diouz ar beure, an dez-ze, e teraoue ar studiadegou ez an da gomz anezo, goude eur bedenn vrezonek. An Ao. Chaloni Roy rener ar gouelioù, a c'houlenn diganeomp digarezi an Ao. 'n Eskop dalc'h et en e balez gand ar c'hlenved. Benniga a ra eta en E hano labouriou ar c'hendalc'h ha goudeze e tigas da zonzj d'eomp eus karantez An Ao. Duparc e kenver Breiz hag hec'h yez *broadel*.

An Ao. Doktor Dujardin, rener ar Bleun-Brug a lenn d'eomp goudeze eur studiadenn dalvoudek war zigouezioù dellikan ar bloavez breizek. En eur gloza ar studiadenn-ze e c'houlenn digand an dud a youl vat eun tammig skoazell-arc'hant da ziazezan ervat « Emgleo sant Iltud » a zo galvet d'ober labour eus ar gwell an e Breiz. Eur strakadeg- daouarn founnus a c'holo komzou diwezan rener ar Bleun-Brug.

Kerkent ec'h aozer ar mennadou-man.

a) Ma vefe moulet eun dastumadenn eus an 60 kaeran kantik brezonek. (Graet eo an dastumadenn eme an Ao. Dujardin, an arc'hant ne vank ken evit he moula).

b) Ma vefe dastumet en eul levr ar c'haeran pennadour skrid a gavfed e bloaveziadou « Feiz ha Breiz ».

c) Ma vefe graet eun asvoudadenn skeudennaouek eus al levr brudet « Emgann Kergidu ».

d) Ma vefe kaset da holl renerien ar skolioù eul lizer emman eun embann eus eun dibab levrioù brezonek da rei da brizioù d'ar vugale.

Ar pevar mennad a zo aprouet gand an daou c'hand hanter a dud a zo er zal.

Tro an Ao. Bouille, eo breman da lenn e studiadenn hir-hir ha gouizek war an ard keltick. Ne gredan ket desrevell aman e *Feiz ha Breiz*, gand aon da fazian ar pez a zeskas d'eomp ar studiadenn war ar poent-se. N'oa en hon touez, m'arvat, nemet an Ao. James Bouille, o c'houtout mat an traou-ze. N'oar ket chomet pell eta da guzuliata diwarbenn e bez-labour.

Ne daoler ket awalc'h a bled kennebeut ouz studiadenn an Ao. Erwan ar Moal, ar skrivagner anavezet Dirnadour. Dirnadour a zo eur spered uhel ha troet warzu ar brederouriez. E studiadenn a zo unan a bouez.

Ar menozioù dispaket enni a zo uhel ha frank. Digeri a reont d'hon daoulagad dremmvelioù nevez ha dianaf. Hogen doan am eus ne vent ket meizet mat awalc'h, rak d'am meno ne daoler ket evez awalc'h outo!

Da 2 eur goude merenn ez eus avat, chaok ha burutelladeg war zigarez studiadenn an Ao. chaloni Uguen, rener kloerdi bihan Pontekroaz (1). Hano a zo eus ar c'helennerz diouyezek, hag eus krouidigez e kreiz ar Bleun-Brug, eur strollad mistri-skol a rofe lans d'an doare-ze da gelenn ar vugale e Breiz-Izel, en eur zevl levrioù evit-se.

Ar guzuliadeg war ar poent-man a bad pelik awalc'h. Rei a ra tro da *Vleun Brugiz* da rei da anaout o ratoz gwirion war ar pez a zell ouz ar Brezoneg er skol. Ar « *Bleun-Brug* » a en em zav a-enep hiniennou a zo hag a ra *hep-ken* gand ar Brezoneg evit deski *gwelloc'h ar galleg*; ar seurt tud man goude bez a tizet ar pal-ze ganto a lez ar Brezoneg a *gostez* evel eur benveg didalvoud hiviziken. Ar « *Bleun-Brug* » hi, a gred start n'eo ket awalc'h ober gand ar Brezoneg e sell ouz ar galleg, met eo ret deski hon yez karet evitan e-unan, anez ez ay da *baour* ha da *goll*.

Al levrioù *brezonek* mat evid ar skolioù a vefe ar re a deu warlerc'h.

1° Ar c'hatekiz.

2° Eun Istor zantel.

3° Eun Istor a Vreiz.

4° Eun Douaroniez a Vreiz.

5° Eul levr a « *Vleuniou brezoneg* » (da lavarout eo eun dastumadenn a beziou-lennegez da zeski dindan envor).

6° Eul levr mojennou dibabet etouez oberou Milin Morvan, Kere, Prouk, etc...

(1) 400 den bennak a c'helle beza er studiadeg-man.

Fisiout a c'heller e vezo kaset da benn al labour-ze abarz nemeur.

Emichans e vezo dalc'het koun ive eus ar c'henteliou en deus roet d'omp Loeiz an Disses en e brezegenn vrezonek diwarbenn ar *skignerez*. Ne zesker ket awalc'h ar *muzik* er skol, emezan, ne vez *ket* desket kana, eno, d'ar vugale hag ar re-man, evelse, pa gwitaont ar skol n'ou-zont *na ton na son*. Ret eo eta deski an notennoù d'ar vugale, evit ma c'hallint diwezatoc'h dispakan eur zon anezo o-unan, gand o mouez pe gant skoazell eur benyeg. Hag evel just deski d'ezo kana e *Brezoneg*, yez o mamm; ar galleg eo hepken yez o lezvamm.

Prezegenn Loeiz an Dissez a beurgloz ar studiadegou.

B. Gourc'hemennou ha trugarez

Gourc'hemnnoù a zo da ober ha trugarez da lavarout d'ar re holl o deus lakaet o foan da renka pep tra a zoare, evel ar re a en em emellas eus ar « *c'hortège historique* » hag eus an teatr, ar re ' en em zilas emesk an dud evit gwerzan pe vokedou brug pe levriou brezonek (kanaouennou, peziou-c'hoari, kontadennoù, etc... etc...)

IV. AR BEDENN

Mat eo kaout plijadur dereat, ret eo labourat, gwelloc'h eo pedi. Renerien ar « *Bleun-Brug* » a zo bet falvezet ganto rei da anaout e oa o c'hevredigez unan gatolik. Ha gant-se, e kerz ar gouelioù ez eus bet lavaret teir oferenn a ratoz-kaer evid ar « *Bleun-Brug* ».

An hini gentan a oa unan a ganv. Lavaret eo bet evit diskuiz peurbadus mignoned ar *Bleun-Brug* marvet edoug ar bloaz tremenet: *Bleiz-Neved* (Ao. *Horellou*); *Koulmig Arvor* (*Filomena Kadoret*) ha *Matilin Kottin*. Da ziwez an oferenn-ze an Ao. Perrot a lavaras eun « *De Profundis* » evito.

An eil oferenn a oa unan a genunvaniez. En eur zigermerout korf o Salver, mignoned ar *Bleun-Brug* o deus bet an envor da bedi kalonek an eil evid egile, hag ive gloar Doue ha silvidigez Breiz.

Eun deivet oferenn a zo bet lavaret er Folgoad d'ar yaou 13, hag ouz he c'helvout ez oa *hogos kement* a dud ha ma vez dez ar pardon bras.

Eleiz a gantikou brezonek a zo bet kanet d'an teir oferenn-ze. Tro a zo bet ive da ganan ar pedennoù nevez, savet gand an Tad Helgoualc'h G. M. Z., e *brezoneg*, ha nann e *trefoedach* evel ma 'z eo ar re goz.

Menegomp ive prezegennoù kaer an AA. Madec ha Calvez, hon deus klevet ar gentan en iliz Sant-Mikêl e Lesneven hag eben war blasenn ar Folgoad.

An Duk hag an Dukez oc'h en em gaout e Folgoat

V. EUN NEBEUD PREDERIADENNOU

Hep mar ebet, ar Bleun-Brug eo ar vuhezekan etonez ar holl gevredigeziou breton. D'ar gouelioù a ra e teu kalz muioc'h a dud eget ne ya da gendalc'hou ar c'hevredigeziou all. Meur a hini o deus bet plijadur o welout e Lesneven, an Ao. Bouillé eus « *Unvaniez Arvor* » an Aotrou N. Estourbeillon eus « *Kevredigez Breiz* » an Ao. Debeauvais, eus « *Unvaniez Yaouankiz Breiz* ».

Fizians am eus e talc'ho ar « *Bleun-Brug* » da jachan muioc'h-mui a dud daveti, dre ma 'z eo katolik ha Breton war an dro o terc'hel sonj bepret n'eo ket awalc'h d'eur « *Breizad gwirion* » brezonega, met c'hoaz beza katolik.

VI. EUN NEBEUD BARNEDIGEZIOU

Eur montroulezriad a lavare dirazon en dez-all er Folgoad, goude an oferenñ. « N'em eus morse gwelet gouel ken kaer, ha ma 'z eo gouel ar Bleun-Brug er bloaz-man, en enor da Vreiz ha d'ar Brezoneg! »

Eur beleg a Vro-Dréger en deus lavaret d'in ive: « N'em eus tamm keuz ebet da veza deut da ouelioù ar « *Bleun-Brug* », rak gwelet em eus traou eus ar c'haeran. »

Eur den all, eur medesin a lavare ive: « Ar Bleun-Brug eo a lakay en e blom, ar gwir broadelerez », ha hen kredi awalc'h a rafen. Pa vezo astennet ar Bleun-Brug, da Vreiz a-bez, pa vezo deut da veza eur gevredigez c'halloudus, neuze he devezo levezon awalc'h da gomz ouz an eski-bien hag an aotronez vras all e karg en hon touez ha d'o lakaat da anaout Breiz evel eur Vroad ha nann evel eur rann-vro ordinal eus ar Frans.

Pa vezo sevenet ar mennad kaer-ze diwanet e spered doun *Dir-na-dor*, neuze e yelo gwelloc'h, eun tamm mat, an traou e Breiz eget ne 'z eont breman.

Bevet Doue! Bevet Breiz! Buhez peurbadus d'hor yez broadel: ar *Brezoneg!*

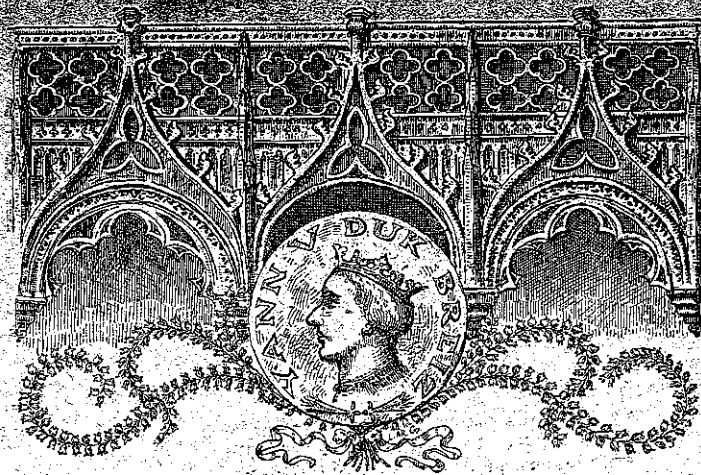
ABEDERN.

Un Livre intéressant sous presse

DOM MAUDEV LE COZANNET, mort en odeur de sainteté, à Quemperven, en 1720. Ses vertus, ses miracles. Etat du clergé et du diocèse de Tréguier, et de toute la Bretagne, au début du 18e siècle : avec des détails fort intéressants sur presque toutes les paroisses, et sur les usages du temps.

Gros vol. in 8 de plus de 300 p., avec illustrations, par le P. Henry, s. m., missionnaire à St-Brieuc.

Prix 10 fr., plus le port. Franco pour ceux qui envoient les 10 fr., avec la somme de souscription à l'auteur, 2, rue Lecuyer, St-Brieuc. Tirage nécessairement très restreint à cause du prix. On peut soucrire jusqu'au 15 novembre.

PREZEGENN GRÊT GANT AN AOTROU CALVEZ

Persoun Lesneven

e Folgoat d'an 13 a viz Gwengolo 1923

En hano an Mab hag ar Spered Santel. Evel-se bezet grêt.

Ave Maria!

Me ho Salud, Mari!

Va Breudeur ha va c'hoarezed kristen, ni a zo diredet aman hirio da zelaou mouez hon tud koz o kana meuleudi da Itron Varia ar Folgoat.

Abaoe ma 'z eo bet savet an iliz kaer-man, ar Werc'hez Vari he deus gwelet bep bloaz he bugale, — he Bretoned, — o tont da lavaret d'o mamm eus an nenv e oant bepred bugale fidel, bugale karantezus.

Er prosesion kaer-ze a welomp o tont aman eus pep korn ar Vro, abaoe tost da c'houec'h kant vloaz, Itron Varia ar Folgoat he deus kavet kalz a zervicherien vat; met etouez ar zervicherien-ze unan a zo bet dispar, Yann V a Vontfort, duk Breiz.

Lezit ac'hanoun e'a da zigas da zonj deoc'h eus ar pezh eus deus grêt an Duk Yann V evid Itron Varia 'r Folgoat ha c'houi m'arvat, en eur welet ar skouer vat en deus roet d'eomp a zanto ivez ho tevesion o kreski evit hon Itron muia karet.

Breman ez eus 500 vloaz, er bloaz 1423, d'an 10 a viz Gouere, Yann V, Duk Breiz a deuas en iliz-man, gant an Dukez Jann a Frans, gant e gerent, tud e lez, gant eskob Kastell-Paol, Philipp Coetquis, gant tuchentil ha marc'herien vrudeta Bro-Leon; en o zouez hag er penn kenta e welet Herve ar C'hastel,

eus a Dremazan, Tanguy ar Gervaoñ, eus a Gernilis, Yann ar Penhoat, amiral Breiz, eus a Zant Phogonnec, Alan Penmarc'h eus a Zant Fregant.

Met etouez an aotronez vras-ze, brudet holl koulz e Bro-C'hall hag e Breiz-Izel, den ne oa par d'an Duk e-unan. Yann V a oa bras ka kaer da welet, doare yaouank d'ezan pa 'z eo gwir n'en devoa nemet tri bloaz ha tregont. Koulskoude kurunenn Breiz a oa war e benn tri bloaz war nugen't a oa ha diskouezet en doa pe seurt vad en doa c'hoant da ober d'ar Vro : « Yan V, — a lavar ar re o deus skrivet e vuhez en e amzer. — a oa dous ha mat evid an holl; enori a rea Doue hag an Iliz, leal e oa e kenver pep hini; tremen a ouie diouz an dud uhel koulz ha diouz an dud izel, mat e oa kenan da ober aluzen ha karet e oa kalz gant e bobl. » Ar peoc'h hag an eurused a rene neuze e Breiz. Selaouit ar pezh a ganē e galleg ar barz Yann Meschinot e fin ar XV^{et} kantved :

**Riche pays, contrée très heureuse,
Aimée de Dieu, — ce voit-on clairement —
Duché sans pair, Bretagne plantureuse
De noblesse trésor et parent.**

An amzer-ze a zo bet kaera amzer hor Bro. Breiz diouallet diouz he enebourien gant he Duked hag he zuchentil, Breiz a laboura ha Breiz a bede. En amzer-ze eo ez eo bet savet ar c'haera ilizou a welomp tro-war-dro. Hag etouez an ilizou-ze, an iliz-man, iliz Itron Varia ar Folgoat.

En deiz-ze, va breudeur ha va c'hoarezed kristen, tuchentil Bro-Leon hag ar bobl a oa laouen o tiskouez d'o Duk-muia. Karet an iliz kaer o doa savet war bez ar paourkéz Salaün. Paour ha pinvidik, holl o doa roet o nerz, o labour hag o arc'hant evit sevel war douar Leon al lilienn vean-ze a die-embann e pevar c'horn ar Vro galloud ha madelez ar Werc'hez e kenver an distera eus he bugale.

A vec'h ma oa echu : ar skeudennou hag ar jube ne oant ket kizellet c'hoaz, ha koulskoude ar mean kenta a oa bet diazezet gant Yann IV, — tad an Duk Yan V, — er bloaz 1365. Ya, tost da dri ugent vloaz a oa e labourer war an iliz; ne oa nemet tri bloaz abaoe ma oa bet konsakret gant aotrou 'n Eskob Leon, Alan Kerastret, e galleg Alain de la Rue; gwelet e c'hellit c'hoaz e hano hag e skeudenn a-zioc'h an nor a zigor dirag ar presbital.

An devez-ze a oa bet eun devez a levenez vras evid ar vro a-bez hag henman, an dervez-man, a oa eun devez a vrasoc'h levenez c'hoaz. Oh! na kaera prosesion! Gwelit an Duk ha tud e lez o vont etrezeg ar Folgoat; mont a reont war eun hent goloet a vleuniou hag a c'hlavez. Kleier Lesneven-ha kleier ar Folgoat a zon hag a lavar d'an holl tro-war-dro, laouenedigez ar Vro : ar bannielou o ficher, dilhad kaer an dud a iliz hag an duchentil o skedi, koefou brodet an itronezed o krena, an heol o para war an acour, hag an arc'hant; an traou-ze holl a rea eun arvest eus ar re gaer, a eun dudi da welet. Hor prosesionou breman a zo kaer meurbet pa deuont d'en em unani aman evit saludi Itron Varia ar Folgoat ha koulskoude, n'int nemed eur skeud eus ar pezh a zo bet gwelet, en deiz-ze, pa 'z eo gwir e oa eno, gant an Duk, ar pezh a oa pinvidika ha kaera e Breiz-Izel.

En nor-dal, an Aotrou Kergoal, beleg ha gouarner ar cha-

An Duk hag an Dukez bet o pedi an Itron Varia

pet a zo deuet da zigemeret an Duk ha da ginnig d'ezan an dour benniget. Mont a ra neuze etrezek an aoter vras hag eno war e zaoulin e ped kalonek Itron Varia ar Folgoat hag e tau da glevet an ofereñn-bred kanet dirazan. Hag ar re a zo en dro d'ezan a bed ivez a greiz kalon, rag ar re-ze eo o deus savet an hiz-ha meur a hini en deus grêt fondasionou enni dija. Unan eus ar re a zo da dosta d'an Duk, Tanguy a Gervaoñ, en doa staget tam-mou leve ouz iliz Folgoat d'an 21 a viz east 1421.

Ne oa c'hoaz nemet pevar bloaz abaoe ma oa tremenet, dre ar Folgoat ha Lesneven; Sant Visant Ferrier. Prezeget en doa aman ivez ar binijenn; laket en doa hon-tadou koz da grenadiraq barnedigez Doue ha tan an ifern; dizroet en doa kalz a eneoù diwar-hent ar pec'hed. En eur vont kuit en doa meulet Leoniz evid o feiz beo hag evit ma talc'hjet sonj anezan en doa roet e galotenn da barrez Lesneven. Epad pell amzer eo bet miret etouez relegou kaera ar vro, met breman, siouaz, ne ouezer ket petra eo deuet da veza an tenzor-ze ha n'eus netra en iliz Lesneven da zigas sonj eus embanner bras ar varn zi-veza. Met sonj mat hon eus da rapari ar gaou-ze grêt d'e vevmor Aaman, da vihanan, en iliz ar Folgoat, eman Sant Visant Ferrier, er werenn a liou a zo a-zioc'h an aoter vras; gwelet a rit anezan aze, er c'hostez kleiz, o sellet ouz ar Werc'hez o rei ar Rozera da Zant Dominik.

Goude beza pedet a greiz kalon Itron Varia ar Folgoat, goude beza klevet gant devosion an ofereñn, an Duk Yann V a zis-troas gant e dud da gastell Lesneven hag eno e lakeas skriva raktal eul lizer evit staga leveou ouz chapel ar Folgoat evit ma vije enni atao pevar chaloni o pedi Doue evit Breiz da virviken.

An Aotrou Kerdanet, — e **Buhez Sent Breiz** renket gantan, — a zo deuet a-benn da embann al lizer-ze diwar ar skridou koz; setu amañ an c'homzou kenta a lennomp ennan: « Ni, eme an » Duk, evit **meul Doue**, ar Werc'hez-venniget, hag an koll Zent » ha Sentezed eus ar baradoz, — **evit digeri porz ar zilvidigez** » da eneoù hon tud koz, d'hon re hon unan, da re ar re a deui- » war hól Ierc'h, ha da re an-holl gristenien ken beo, ken mar, o » ken da zont, — ni a c'hoanta hag a c'houre-hemenn ma » vezo lavaret e chapel Itron Varia ar Folgoat, bemdez hag » epad an holl amzer hiviziken, **diou ofereñn**, unan war gan » hag eun all pleañ, ha ma vezo ivez kanet an ofis penn-da- » benn evel ma vez kanet en iliz-veur Kastell-Paol gant **pevar** » **chaloni** mat ha gouest d'hen ober; — an Aotrou Yann Ker- » goal, beleg ha gouarner ar chapel beteg hen a vezo unan » anezo, — hag evit kaout perz er pedennou mat a vezo grêt » er chapel-man e stagomp outi **pevar ugent lur leve** da geme- » ret war an deogou a deu d'eomp diwar barrez Plouneour- » Trez ha diwar madou hor C'hastell e Lesneven. »

Daoust ha ne welit ket aze kerkent an diou zevosion a zo bet bepred e kalon pep breizad: an devosion d'ar Werc'hez hag an devosion d'an Anaon.

Ha perag e teu Yann V da ober an donezon kaer-ze da I. V. ar Folgoat? Dre ma oa bet tapet, er bloaz 1419, gant aotroñned Penteur, e enebourien touet. Ar re-man a gasas anezan, evid e guzat gwelloc'h, eus an eil kastell d'egile hag a reas d'ezan goasa ma c'hellent. Met ar Vretoned galvet gant an Dukez Jann a Frans a zavas kerkent evit sikour o Duk muia karet hag er bloas warlerc'h e teujont a-benn d'e zilivra. Epad

m'edo etre daouarn e enebourien. Yann V, leun a flisans er Werc'hez, en doa grêt d'ezhi meur a he ha kerkent ha ma oa dilivret e dalvezas gantan o seveni. Ha da genta ec'h en em bouezas gant ar wiskamant houarn a zouge evit mont d'ar brezel hag e roas da I. V. ar C'harmel, en Naoned, an 380 peuz aour a rea e bouez, ar pez a dalvezfe breman tost da zaou vilion. Kredi a reomp e teue da genver an devez hirio da zeveni al le en doa grêt ivez da I. V. ar Folgoat.

En dro-ze ivez, epad m'edo e Lesneven, e roas an Duk Yann V, eur releg eus ar re gaera da hospital Lesneven: brec'h Sant Vaudez; ha gwelet a c'hellit c'hoaz e chapel an hospital ar vrec'h arc'hant alaouret a zo bet grêt evit he digemeret.

Pa lennomp penn-da-benn lizer Yann V e welomp penaos ma oa kaer iliz ar Folgoat gant he sae benerez nevez kizellet e oa c'hoaz paour pa 'z eo gwir ne oa ket a-walc'h a levriou evit kana an ofis goulennet gant Yann V. Setu ma rankas an Duk rei aotre d'ar chaloniad nevez da jom hep kana epad ar bloavez kenta evit rei amzer d'ezo da glask al levriou o doa ezomm evit kement-se. — Gwir eo, neuze ne oa ket ker stank ha ker marc'had mat al levriou ha breman.

Yann V en doa karget Gwillhou Le Moyne eus Trevigne, e Plouneour-Trez, da zestum ar 80 lur leve en doa roet da Folgoat. Met henman pa reas e gount, ha kaer en doa sellet piz, ne gawe nemet 54 lur hag a skrivas d'an Duk e oa re zister ar prof en doa grêt. Yann V neuze a skrivas daou lizer all evit staga ouz ar pez en doa kemeret war barrez Plouneour, deogou Plouider ha re Elestrog. (Elestrog eo hano koz parrez ar Folgoat; an iliz hag an tammig bourk a oa el lec'h a hanver hirio Kergo. Elestrog pe Kergolestrog). En dro-man e oa kavet ar pevar ugent lur leve hag evit dere'hel sonj eus largentez an Duk e voe kizellet e lizerennou a c'hiz koz ar c'homzou-man:

Ioh (annes) : Illustriss : Dux : Britonum :
Sondavit : Presens : Collegium : Anno :
(Domin) i : IIIe XXIII.

Ar c'homzou-ze a c'hellit da lenn c'hoaz aze, e kichen an nor dal a zo dindan an tour bras, daoust ma 'z eus eul lizerenn bennak uzet gant an amzer. Ha dindan ar skrid-ze, el lec'h ma welit breman skeudenn goz Sant Mikel, e c'hellit gwelet gwechall skeudenn Itron Varia ar Folgoat hag-hini an Duk Yann V daoulinet dirazi, e gurunenn war e benn, e gleze noaz en e zourn, evel ma vije bet o kinnig e prof da Rouanez an neuv hag an douar. An diou skeudenn-ze a zo bet torret, gant eun niver a re all en amzer ar Revolution vras, met daoust ha ne dlfe ket ar Vretoned vat, — ha ne vefe nemed evit dere'hel sonj eus ar pelerinach a reomp hizio, — lakat kizellat a nevez an diou skeudenn-ze ha lakat anezo en o flas evel ma oant gwechall?

Lod ac'hanoc'h marteze a gavo e oa dister a-walc'h ar pez en doa roet Yann V da chaloniad ar Folgoat. Met arabad eo an-kounac'hat an dalvoudegez en doa an arc'hant breman ez eus 500 vloaz: ar pevar ugent lur leve roet gant an Duk a dal-

vesfe breman wardro pevar mil lur bennak. Hag ar pezh a oa gwelloc'h c'hoaz roet en doa skouer vat, diskouezet en doa e zevesion da Itron Varia ar Folgoat hag e skouer vat a voe heuliet : eun niver bras a dud a deuas war e lerc'h da ober profou da Folgoat ha da greski evelse leve an iliz. Lenn a c'hehit en istor ar Folgoat, grêt gant an Aotrou Kerdanet hanojou ar re o deus staget evelse leve ouz ar Folgoat.

Evel ma'm eus hen lavaret d'eoc'h an Duk en doa hanvet da ren beleien ar Folgoat an hini a oa dija gouarner ar chapel, an Aotrou Yann Kergoal, gjnidik eus a Blouarn. O'yeza bet savet evelse e renk pennou bras ar Vro, an Aotrou Kergoal a falvezas gantan lakat sevel an eun ti diouz doare an iliz kaer e oa karget da c'houarn ha da ziuall. An ti-ze eo a zo breman c'hoaz oc'h ober ar presbital.

An Aotrou Kergoal, koulskoude, ne voe ket didrabas dioc'htu gant al leveou en doa roet an Duk d'an Itron Varia. Pôtrez an tailhou a veze bepred o trabasat diwarbenn priz an ed; pa felle d'ezan sevel e lod en arc'hant, e talvez e mezo, muioc'h an ed eget ne vije gwerzet, ha pa c'hoantea kaout ed, eo ar c'ontrol, emezo a c'hoarveze. Met an Duk a zistroas da bardona da Folgoat er bloaz 1426 hag an Aotrou Kergoal a roas d'ezan da anaout e drubuilhou. An Duk neuze a skrivas liziri nevez evit merka, eur wech evit mat, priz an ed, — hag adalek an deiz-ze, an Aotrou Kergoal n'en devoe klemm ebet da ober ken.

Dre al liziri nevez-ze ivez, an Duk a roas peadra da gaout tri gurust hag eur sakrist evit servich an iliz, hag an Aotrou Kergoal a voe hanvet da zein ar chapistr gant tregont lur en tu all d'ar pezh en doa dija.

Kaeroc'h a reas c'hoas. Evel ma ouzoc'h, iliz nevez ar Folgoat a voe savet war barrez Elestrog, ha person Elestrog, — hervez lezen an Iliz, — en doa gwir war an holl brofou a goueze e Folgoat. An Duk a c'hoanteas e vije renket an traou evit brasa mad iliz ar Folgoat; goulenn a reas ma vije roet dek lur, er bloaz, da Aotrou Person Elestrog evit ma chomje ar rest eus ar profou e Folgoat, Met ne c'helle ket an Duk renka an dra-man e-unan, dre ma oa eun affer a iliz. Neuze, — evit senti outan hag ober pep tra en urz, — an dean nevez ha person Elestrog, hanvet Erwan Kerentel a reas paper etrezo diwarbenn an dra-ze hag ar paper-ze a voe sinet d'an 23 a viz Gouere 1426, gant Yann Coetquis, vikl bras Philip Coetquis, Eskob Leon, gjnidik eus a Vontroulez. Henman a oa neuze e Paris dirak doktored ar skol-veur hanvet ar Sorbonn hag an doktored-ze a estlamme war e skiant hag e furnez.

Her gwelet hon eus, bep tro ma 'z eo bet deuet an Duk Yann V da bedi da Folgoat en deus grêt eun dra bennak evid an iliz. Eur wech c'hoaz e teuas, er bloaz 1432, hag e skrivas eul lizer all, — ar c'houec'hvet eo, — evit difenn ouz e dud, dindan bean a 500 lur amand, sevel tailhou war an ostizien, a deue eus a Lesneven hag eus a lec'h all, da werza gwinn, — ne oa ket c'hoaz anavezet ar gwinn ardent milliget, — d'ar helerined ha d'ar vicherourien a laboure c'hoaz en dro d'an iliz, hag el lizer-ze e lavar ar c'homzou-man: « An dra-ze a ran, en abeg » d'an devoision dener hon eus, — va fried, va bugale, va zud » ha me, — evid eur chapel hag a ra enni Hor Zalver burzu- » dou kaer meurbet e kenver ar re a bed kalonek Itron Varia » ar Folgoat; — **ne fell ket d'in sevel gwenneg ebet diwar an » douar-ze a zo d'ar Werc'hez Vari!** »

Ma oa karet an Duk Yann V e bro Lesneven hag e Folgoat, e voe karet muioc'h c'hoaz diwar an dro-man. Neuze eo e voe savet an Yann V ar skeudenn gaer a wellt aze en fu dehou da borched an Ebestel; eman aze, en e wiskamant arme, ar gurunenn war e benn, ar walenn a roue en eun dourn hag eul lizer en dourn all da ziskouez ez eo diazeour an Iliz. E vantell a zo goloet a lili da zigas sonj marteze eus e bried an duke Jann a Frans, pe da zigas sonj eus al lilienn vuzudus a zavas war bez ar paourkez Salaun.

An Td Cyrill a lavar eo deuet eur wech c'hoaz an Duk da Folgoat, er bloaz 1434. Ar pezh a zo sur eo ne ankounac'hea ket Itron Varia ar Folgoat; pa deuas war an douar e vab Jili Breiz gant eur blanedenn ken garo! — Yann V, etouez ar profou all a rea evit diskouez da Zoue ha d'ar Werc'hez e leve-vez hag e anaoudegez vat, a skrive: « 50 lur, 12 gwenneg, 4 diner da Itron Varia ar Folgoat. »

Evid an dro ziveza e oa bet Yann V e Folgoat. Mervel a eure e maner La Touche, e kichen an Naoned, d'an 28 a viz east 1442. An holl, e Breiz, a zougas kaony d'ezan.

Er bloaz 1451 e relegou a voe douget da Landrezer ha laket er bez en doa laket sevel evitan tost da hini Sant Erwan. Met epad ar Revolution eo bet dismantret hag hizio ne gaver netra eno da zigas sonj eus an Duk Yann V.

Ni da vihana, Bretoned, dalc'homp anaoudegez vat d'an hini a zo bet ken devot da Itron Varia ar Folgoat hag en deus grêt kement a vad d'hor Bro. Ha n'eo ket ni hepken a dlefe kaout anaoudegez vat evitan, met ar Frans a-bez, rak Yann V en deus roet skoazell bepred da roue ar Frans, Charlez VI; roet en deus d'ezan e vreur Richemont gant 10.000 pe 15.000 soudard da enebi ouz ar Zaozon: Enori a reas Jann d'Arc ha kas a reas beteg enni, da Orleans, da ober d'ezi e c'hourc'hennou ha da rei d'ezi e profou, unan eus beleien ar Folgoat, e govësour, Yvon Milbeo eus a urz Sant Dominik.

Va Breudeur ha va c'hoarezed kristen, digaset em eus da zonz d'eoc'h eus ar pezh en deus grêt Yann V evit Itron Varia ar Folgoat. C'houec'h gwech eo bet aman o pardona ha c'houec'h gwech en deus grêt liziri evit rei eun dra bennak da iliz ar Folgoat. E gwirionez, Yann V a zo bet madoberour brasa an iliz-man ha mat o deus grêt Renerien ar **Bleun Brug** diskouez d'an holl ar pezh a zo bet tremenet aman breman ez eus 500 vloaz.

Ha ni, en eur welet ar pezh o deus grêt hon tadou koz, en eur welet devoision dener an Duk Yann V evit Itron Varia ar Folgoat, ni a zanto ivez hon devoision e kenver Mamm Doue hag hor fisians en he galloud o kreski, ni a c'houlenn ma chomo bepred beo ha krenv ar Feiz e Breiz, gant bennoz an Itron Varia.

Evelse bezet grêt.

« Na mat eo beza aman ! »

Vit an neb a oa e Lesneven diziou, 13 a viz gwengolo, ne gredan ket e vefe ger ebet hag a zisplegfe holl venozioù e galon, gwelloc'h eget ar ger-ze a lavare gwechall an Ebstel pa en em gavent gant an Aotrou Doue, dizoloet gantan d'ezo e zremm skedus, war lein menez Thabor.

An Thabor evit ar Breizad a oa diziou e Lesneven, pa bigne an duk Yann V hag an dukez gant diri aoter-veur ar Folgoat, evit klevet eno an-oferenn...

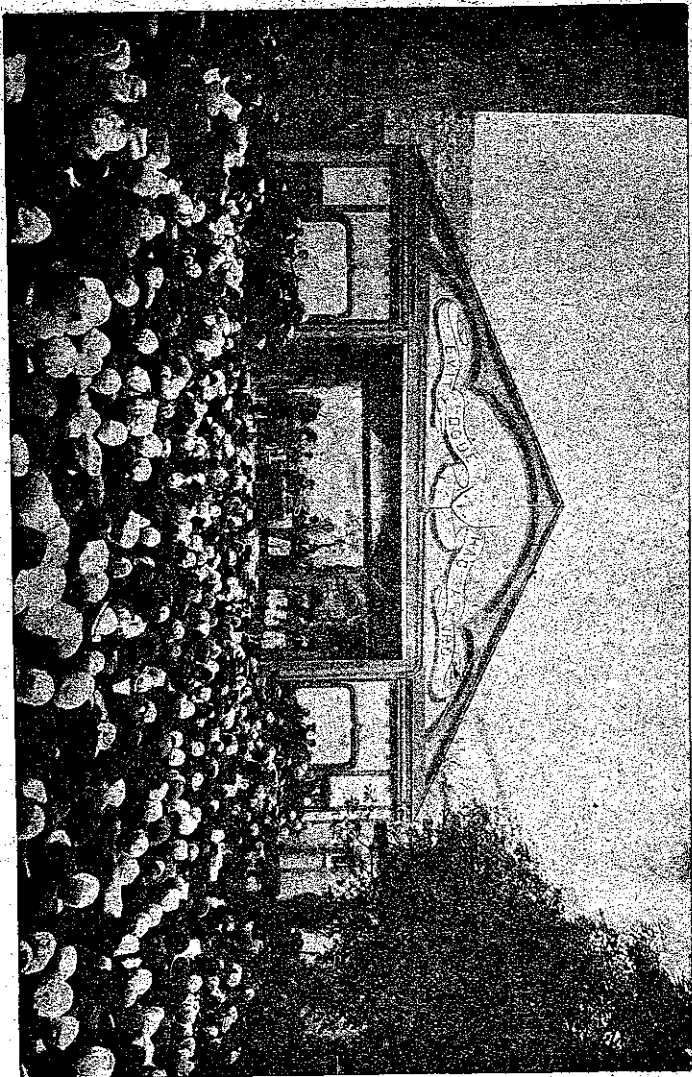
Goude bezan tôlet eur zell ac'hano war ar milieroù tud ken peoc'hus, ken eveziek, henvel ouz eur mor sioul ha kompez, e wagennou o tont da lipat troad an aôter, goude beza staget eur pennadig hol lagad war dourioù iliz-veur ar Folgoat, distroet anezo warzu an aoter kelc'hiet gant eun niver bras a veleien, soublomp hor penn ha sonjomp !

O Doue, na pebez tra ! Evelse e oa Breiz pa veve en he frankiz. Ar prins hag ar beleg a gerze dorn ouz dorn ; ar C'houarnamant hag an Iliz a gase unanet o fedennou trezek trôn ar C'hrouer, hag ar bobl, evel en eurman, a galon ganto, a ziskane d'e brins ha d'e veleg. O tôlenn meurbet reiz ha skedus ! Na mat eo beza evelse !

Pa zav mouez helavar ar prezeger, soublomp hor penn ha selaouomp ! Disklêria ra doare an amzer dremenet : ar XV^{et} kantved e Breiz, amzer an duk mat Yann V, a voe vit hor bro eun amzer a levenez, a beoc'h, a binvidigez. Gallout ar bobl vreten a oa doujet dre ar bed ; he hano a oa meulet, he skouerioù, he oberou brudet ha pleustret. War bez Salaün ar Foll, e save eun iliz dispar, — kalz all eus ar re gaera, a zave en hevelep mare e Breiz tro dro, — hag an duk a stage outi leveou bras da lakat pedi Doue bemdez evit ar Vro. O kentel meurbet skouerius. Na mat oa beza o klevet komzou evelse !

Mouez ar bobl a gan gant eur voubou ledan ha tener meuleudi I. V. ar Folgoat ; ar c'hezeg, dre vare, a c'houerinn du-ze, e korn an dachenn, kezek sterniet a bep liou, kezeg lez Yann V ; banniellou bras herminiget a ziflap ouz tourioù iliz ar Folgoat ; an avel a voud goustadik hag a ra allazik d'an douar ; an heol a laka da lintri tokou kouarn ha goafou an dud armet a-wechall... Brao eo beza beo hirio e Breiz ! Na mat e vefe chom evelse !

Eur pennadik c'hoaz !... Ar bobl a red warlerc'h ar skeuden, 'vel pa ne c'houlennfe ket ken distaga he sel-

Pârtred Kastel-Paol o c'hoari Nikolazig e porz ar Retred

lou diouti. Gouzout a ra hepdale e temzo... N'eman ken evit pell... Souden, tec'het eo, vel eur vogedenn... Evel warlerc'h eun hunvre, diskennet omp adarre... en hon « traonien ».

Met miret a rin hepred, e giz eun tenzor, ar pez a welis, ar pez a glevis hag ar pez a zonzis, d'an 13 a viz gwengolo, etre unnek eur ha kreizteiz, e kêrig ar Fol-goat hag e kêr Lesneven.

Eur Bleun-Bruger.

PALMARÈS DES BLEUN-BRUG

CHORALES

A quatre voix mixtes: 1er prix, Saint-Pierre-Quilbignon; 2e prix, Saint-Pol-de-Léon. — A 2 voix inégales: Saint-Mathieu de Quimper; à 2 voix égales: Saint-Pierre-Quilbignon; à 1 voix: Lanneufret (chorale de dames).

SOLISTES

Soprani: 1er prix, Mme Calliot, St-Pierre-Quilbignon; 2e, M. Saillour, St-Pol-de-Léon. — **Alti:** 1er prix, M. Autrou, Saint-Mathieu, Quimper; 2e, Mlle Y. Cloastre, Saint-Pierre-Quilbignon. — **Tenori,** 1er prix, M. Paugam, St-Pol-de-Léon; 2e, M. Poulain, St-Mathieu, Quimper. — **Baryton:** M. Coat, St-Pol-de-Léon. — **Basses:** 2e prix ex-æquo, MM. Nicolas, St-Pol; Cloastre, St-Pierre.

PRIX BOTREL

Chanteurs populaires: 1er prix, M. Lepage, Kernouës; Mme Perrine Corre, Lesneven.

PRIX CALLOCH

500 francs à M. Toussaint Le Garrec, de Taulé, et prix exceptionnel de 100 francs à M. Loeiz ar Floch, de Lannilis.

PROSE

Mlle Marguerite Guéguen, de Bodivi, Sizun.

POESIE

R. P. J. L'Helgoualc'h, de Jersey.

DECLAMATION

Potred: 1er prix, François Stephan, St-Pol-de-Léon; 2e prix, Loeiz ar Floch, Lannilis; 3e prix, Dourmap, Lanarvily.

Merc'hed: 1er prix, Marie Kerbaul, Lanneufret; Louise Kerbaul, Lanneufret.

LECTURE

Potred: 1er prix, Dourmap, Lanarvily; 2e prix, Pleiber, Saint-Pol-de-Léon.

Merc'hed: 1er prix, Marie Péron, Lanneufret.

ELOQUENCE

1er prix, 200 fr., Jean-Louis Pichon, de Tréfléz; 2e prix, ex-æquo, 100 fr., Eugène Guillerm, soldat au Mans et François Stéphan, Saint-Pol-de-Léon; 3e prix, 50 fr., Antoine Kerbaul, Lanneufret.

Abaoe warlene. — Meuleudi ar zoudard dishano: priz a 200 lur gounezet gant Fanch Pouliquen, Brest.

EXPOSITION

Hors concours: M. James Bouillé, architecte à Perros-Guirree: travaux d'art celto-bretons.

Prix spéciaux à Joseph Grall (12 ans): travaux sur bois, Lesneven; et Marie-Jeanne Pont (82 ans): broderies.

Diplômes broderies: Mlle Dourmap, Lanarvily; Mlles Le Hir, Lesneven; Mme Godou, Saint-Renan.

Algues marines: Mme Bergot, rue Turenne, Brest.

Bonnets bretons: Grand prix, M. Hily, Landivisiau; diplôme, Mme Guéguen, Plounéour-Trez.

Coiffes: Grand prix, Mme Corcuf, postes; L'Abervrac'h; diplômes: Mme Terine, rue d'Aiguillon, Brest; Mme Bernard, Lesneven.

AVIS A NOS LECTEURS DE PARIS

Des cours de Breton, de Gallois et d'Irlandais organisés par le **Cercle Celtique** ont fonctionné régulièrement à Paris depuis trois ans.

Les personnes qui désireraient suivre ces cours pendant la prochaine année scolaire sont priées d'envoyer dès à présent, et avant le 30 octobre au plus tard, leur nom et leur adresse à M. Regnier, 16, rue des Ecoles, Paris (V^e). Elles recevront en temps voulu les renseignements nécessaires.

Les cours de Breton peuvent profiter indifféremment aux personnes ne sachant que peu ou pas la langue bretonne et aux bretonnants qui parlent couramment le breton mais ne peuvent le lire ou l'écrire. On fait particulièrement appel aux jeunes gens.

Prière de bien vouloir signaler l'existence de ces cours à toute personne que la chose pourrait intéresser. E. R.

Monsieur le Directeur,

Il a paru dans la *Dépêche de Brest*, à la date du 16 courant, un article concernant les fêtes des *Bleun-Brug* à Lesneven, intéressant et juste par certains côtés, sur d'autres points, tendancieux et inexact.

Il est une inexactitude que nous avons surtout le devoir de relever. Permettez-moi de le faire brièvement.

Parlant des séances d'études du congrès, votre correspondant écrit: « *Le caractère de toutes ces causeries fut nettement confessionnel et même séparatiste.* »

Confessionnel? oui, c'est-à-dire catholique; séparatiste? non.

Confessionnels, nous le sommes tous, y compris les congrès maçonniques, socialistes ou communistes. Ils sont anti, direz-vous? C'est aussi une façon de l'être. Montrez-moi sur ce point un indifférent notoire, conséquent, logique! Ce n'est pas sûrement votre correspondant.

Nous, aux *Bleun-Brug*, nous sommes catholiques, et non pas d'hier; l'enfant est déjà grand, il a dix-huit ans et depuis la première heure, il porte au front le signe du baptême. Je puis vous nommer son parrain: ce fut le comte Albert de Mun, vrai socialiste, parce que catholique, comme il était, et pour la même raison, vrai Breton. Il n'était pas séparatiste, que je sache. Où votre correspondant a-t-il vu que nous le fussions? Voulez-vous en deux mots notre opinion sur cette question, épouvantail que la *Dépêche de Brest* et d'autres agitent à grand renfort de bras aux yeux du public, sitôt que l'on nomme la question bretonne?

Notre devise pourrait être celle-ci: POUR LA FRANCE, MAIS PAR LA BRETAGNE.

Le programme des revendications bretonnes élaboré en dehors de toute tendance séparatiste est tellement large que l'on n'abordera pas de notre vivant la lisière même du séparatisme, — en supposant que nous y tendions, — s'il faut, au préalable, épuiser le dit programme.

Et puis, rassurez-vous: un Breton catholique n'est pas séparatiste. Demandez-en la raison à votre correspondant: la question fut traitée aux *Bleun-Brug*. S'il ne l'a pas bien saisie d'abord, que n'a-t-il insisté? C'était son devoir. Il y a totalement failli en taxant *a priori* de séparatisme des hommes qui se vantent, — et à bon droit, — d'être d'autant meilleurs Français qu'ils sont meilleurs Bretons et meilleurs catholiques.

Je vous prie, Monsieur le Directeur, de vouloir bien insérer dans votre journal cette rectification, à la page et dans la colonne où parut l'article de votre correspondant concernant les fêtes des *Bleun-Brug*.

Agréez, je vous prie, Monsieur le Directeur, mes sentiments distingués.

Y. LE MOAL.

Secrétaire des *Bleun-Brug*.

Dihunomp ha labouromp

A gleiz hag a zehou, abaoe hanter wengolo, e skrifer d'eomp da lavaret peger kaer eo bet kavet **Bleun-Brug** ar bloaz-man.

**

« On me dit, — a lavar d'eomp eur mignon eus a C'houeled-Leon, — que les journaux n'en parlent pas. Eh! bien, qu'ils se taisent; on en parlera longtemps dans toutes nos fermes — et ce sont ces âmes là qu'il nous faut nourrir et élever! »

— : « Votre cortège historique — eme eun all eus a C'horre-Leon, — a satisfait tout le monde! »

— : « Ar Gouel-man, — eme unan eus hor mignonned eus a Vro-Gerne, — den ebet n'hon dislavaro, a zo bet eun testeni dreist muzul eus brasder ha kaerder hor Bro venniget ha kare Breiz-Izel! Rak gwelet mat hon eus grêt, en taol-man, ne oa hor Bro nemet kousket: setu hi dihunet! »

— : « Je tiens — a lavar d'eomp eun all eus a Vro-Wened — à vous féliciter fraternellement du succès immense des fêtes de Lesneven qui promettent tant pour l'avenir... Je m'attendais à des compte rendus intéressants dans les journaux. Rien! Et pourtant ça valait la peine d'une description de maître, ce pardon incomparable que vous avez su organiser, malgré toutes les difficultés rencontrées. »

— : « Ma n'am eus ket bet a geuz, eun dro bennak d'eur bilhed a gant lur, — a lavar d'eomp eur mignon all eus an Naoned, — eo d'an hini am eus dispignet o vont d'ar **Bleun-Brug** da Lesneven; Breiz a bez, an hini goz hag an hini vremen am eus gwelet eno, hag ar gwel estlammus-ze en deus laket ac'hanon da welet peger red e oa da skoliou Breiz-Uhel koulz ha da skoliou Breiz-Izel digeri o doriou d'ar brezoneg, rak hennez eo ene ar Vro! »

— : « Grâce aux **Bleun-Brug** — a lavar d'eomp eun all eus a Roazon, — j'ai eu le bonheur de vivre quelques instants une vie vraiment bretonne et depuis huit jours j'en ai l'esprit rempli: obsession douce qui tempère un peu ce que la lutte peut avoir quelquefois de dur. On comprend si peu notre vrai pays, « **hor gwir Vro!** » Il semble que se retremper de la sorte dans un milieu vraiment catholique et breton donne une énergie nouvelle pour l'avenir! »

— : « Ho koueliou er bloaz-man a oa eur marz! » — a lavar d'eomp unan eus hor mignonned eus a gosteziou Kintin.

— : « J'ai déjà vu moult congrès, — a lavar d'eomp

eun-all eus a Vro Dreger, — mais je n'ai jamais senti battre comme dans celui des **Bleun-Brug** le cœur de tout un peuple qui renaît enfin à la vie nationale ! »

**

Dihuna a zo mat, met n'eo ket a-walc'h; rêt eo labourat ha labourat a-zevri. En eun tiegez **an holl** a die labourat evit ma 'z aio an tiegez en dro; en eur vro, **an holl** ivez a die labourat evit ma 'z aio traou-ar vro en dro. Hag arabad da zen ebet lavaret : « An draze ne zell ket ouzin-me ! » rak traou ar vro a zell ouz an holl. Oh ! Bretoned ar pez a zo grêt evit ho Pro a zo netra e-skoaz ar pez a zo da ober c'hoaz !

Sellit ha gwelit pegen izel omp kouezet ! Nag a dud dihenchet ha kollet a zo en dro d'eomp, bretoned aet da c'hallaoued !

An dud a vez kollet a vagadou
Ha salvet a hiniennou !

An dra-ze a zo gwir evit buhez ar c'horf, ha ker gwir all evit buhez ar spered.

Ar skoliou **difeiz** a zo fall; kristen ebet ne diefe mont enno; ar skoliou **divreiz** a zo ker fall all ha breizad ebet, ken nebeut, ne diefe mont enno, ha pa welan Bretoned vihan o lakat o zreid en tiez-ze, em bevez truez outo hag e-lavaran ouzin va-unan : « Setu aze eur vagad vulgaligoù all o vont da goll ! »

Met, da c'hedal m'hon devezo, dre holl e Breiz, skoliou ha ne raint ket a vrezel na d'hor Feiz na d'hor Bro, eo red d'eomp kaout, e pep parrez, unan bennak da zeski lenn, skriya ha kana hor yez d'hor bugale; en eur ger eun den da zével enni **Breuriez ar brezoneg**.

Piou her graio ?

Red eo d'eomp kaout, e pep parrez, eur c'helc'h-studi evit hon tud yaouank. Piou her savo ?

Red eo d'eomp kaout, e pep parrez, eur strollad c'hoarrierien da zisplega d'ar bobl hor peziou kaera. Piou her c'hrouo ?

Evel a welit an hini en deus c'hoant da labourat evit Breiz n'eo ket labour eo a vank d'ezan ha n'eo ket en aner eo e labouro, rak labourat evit **Doue hag ar Vro** eo kaera labour a oufet da ober war an douar-man !

Bennoz Doue e leveromp, a greiz kalon, da gement hini en deus roet dourn d'eomp beteg hen : seul-vui a skoazell hon do, sklêr eo, ha seul-vui ez aimp war-raok.

Lakomp hon treid e roudou treid hon tud koz, ha dreist holl lakomp hor c'halonou hag hor sperejou e roudou o c'halonou hag o sperejou; en doare-ze, hag en doare-ze hepken, eo e lakaimp pep tra da vont war well e-Breiz, dindan heol benniget an Aotrou Doue !

J.-M. PERROT.

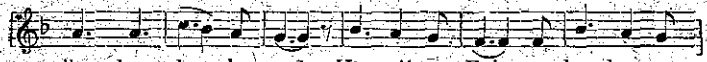
Gwerz an Aotrou Sant Mikêl Arc'hêl

Paeron-Meur ar Gelted

Andante ♩ = 69. **DISKAN.**

O Sant Mikêl, ar-c'hel ben-ni-get, ni zeu da

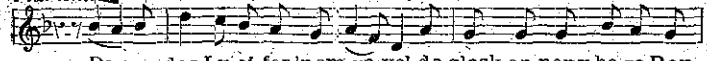

c'hou-lenn ho skoaz-ze, Har-pit ar Feiz en hor bro ga-

ret, Si-kou-rit an I-liz san-tel.

Plus lent.

Pa gre-das Lu-si-fer 'nem ze-vel da glask en nenv be-za Rou-

e, Mikêl gant an holl E-lez fi-del a zi-fen-nag-wi-riou Dou-e.

Diskan

O Sant Mikêl, Arc'hêl benniget
Ni zeu da c'hou-lenn ho skoaz-ze
Har-pit ar feiz en hor bro garet
Sikourit an Iliz santel.

I

Pa gredas Lusifer 'n em zével
Da glask, en nenv, beza roue,
Mikêl gant an holl êlez fidel
Zifennas gwiriou Doue.

V

Hizio, siouaz ! an drouk-sperejou
A zo 'vel torret o chadenn,
O sant Mikêl eus lein an neavou,
En o enep deut d'hon difenn.

II

Pa voe tavet ar c'homzou euzus :
Non serviam, ne blegin ket !
Mikêl a lavar bepred sentus :
Piou da Zoue 'zo par er bed ?

VI

Goulennit evid ar vugale
Ma vint sentus ha fur bepred
Diouallit ar yaouankiz ive
A enep skoueriou fall ar bed.

III

Pa ktal ivez an El galloudus
Pa strak an diaoulou war o fenn
Pa betek dounder an ifenn spontus
Pa tan a zeve da viken.

VII

Beilhit euspenn, o Arc'hêl santel
War an dud hon eus en arme
Ma vint d'o dever bepred fidel
Ha direbech e pep doare.

IV

Pa kaer eo gwelet prins an Ele
Pa wisket evel eur brezelour,
Pa zorn nerzus a zoug eur c'hleze,
Pa broad a flastr an enebour.

VIII

Holl hon eus ezomm eus ho sikour
Rak brezel a zo heb ehan
Hon diouallit ouz hon enebour
Dreist-holl da eur hon tremenvan.

Imprimatur :

Quimper, 20 août 1923

A. COGNEAU, vic. gén.

G. H.

Divizou diwarbenn hon amzer da zont

KENTA DIVIZ

An Aotrou Mear

AN AOTROU MEAR

Hep! hep! Fransez, ged eun tammig; eur gozeadenn am eus d'ober ganez; boule'han anezi, da vihanan; a c'hellimp ober hirio, en eur zizrei eus an oferenn.

FRANSEZ

Evel ma karoc'h, aotrou mear; me zo ho ten hirio koulz ha vare'hoaz, ha breman koulz ha divezatoc'h.

AN AOTROU MEAR

C'hanta, mat eo, Fransez. Te zo eur pôtr a zoare hag a blij d'in; goude m'eman va sell warnout abaoe pell zo, abaoe m'out distro eus ar brezel, evit lavaret gwir, n'am eus ket biskoaz kavet abeg ebet ennout. Eur pôtr rik out hag eun den, koulskoude, hag a oar pleustri gant an holl, eun den hag a oar beva.

FRANSEZ

Trugarez, aotrou mear, evit ar c'homzou dereat ho peus evidon-me; gwell a-ze mar 'm eus an eurvat da blijout d'eoc'h. Kredit mat, evelato, penôs n'eo ket evit plijout d'eoc'h na da hini all ebet, e renan va buhez gwelikan ma c'hallan. Ober a ran 'vel o deus bet grêt va zud em raok; kerzet war o roudou eo ar pez a glas-kan.

AN AOTROU MEAR

Hen ober a rez, Fransez: me a anaveze mat da dad a oa eus va gwella mignoned hag a oa bet daouzek vloaz e konsailh ar gomun, koulz arôk 'vel goude ma oan deut da vear... C'hanta, p'eo gwir e kares kerzet penn-da-benn war roudou da dad (Doue r'hen pardon) sell aze, da vihana, eur roud ha n'out ket bet c'hoaz o kignat anezan.

FRANSEZ

Pa gomzan eus kerzet war roudou va zud, e komzan hepken eus o skouerioù mat, ha biskoaz n'am eus son-jeñ...

AN AOTROU MEAR

Me zonj evidout, Fransez, ha kement-se eo va dever, dibab er barrouz ar pennou gwella da zont d'am zikour da ren ar stal... Te 'zo eus ar re-ze hag er penn kentañ...

FRANSEZ

Fazia rit sur, aotrou mear; n'hellan ket tremen hep hen lavaret d'eoc'h, daoust d'am anaoudegez vat.

AN AOTROU MEAR

Ne ran ket! Ne ran ket! Te vo eus va zud, kentan tro a vo, hag a deuo ganen war va listenn evit bza konsailher en ti-kêr. An dra-ze a zo et em fenn hag eo red d'il lakat 'n da hini!

FRANSEZ

Ken red-ze aotrou mear? Da vihana, red e vefe d'in ive gouzout eun dra araok!

AN AOTROU MEAR

Petra?

FRANSEZ

Pesort mennoziou a zifennit, na petra 'ta!

AN AOTROU MEAR

Pesort mennoziou? Gouzout a rez, me zo « republikan », nemet e fell d'in ma reno e pep tra urz hag ones-tiz. Vit lâret d'it berr, va mennoziou a vrallfe warzu re an Ao. Poincaré, nemet e stagan outo ar mennoziou kristen.

FRANSEZ

N'eo ket fall fall, met...

AN AOTROU MEAR

Ha te?

FRANSEZ

Me ne ran ket a bolitik; pa rin, avat, m'hen tou, ne vo ket evit ar re-all!

AN AOTROU MEAR

Evit ar re all? Evit piou?

FRANSEZ

Asa, ao. mear, n'oc'h ket koz ha me n'on ket kem gwall yaouank, ha koulskoude; ez eus, 'm eus aon, ma vije sellet mat, ous penn daou c'hant vloaz etre-zomp.

AN AOTROU MEAR

?... ?...

FRANSEZ

Abafet oc'h?... Setu aman eta pelec'h eman an dalc'h!... Red eo d'in kemer va zro eun tammik a-ziabell. Labourat evit ar re all-hep kaout tamm pae na digoll ebet biskoaz, daoust ha c'houi gav eo eun dra vat?

AN AOTROU MEAR

Tra! tra! Fransez! Ezomm ebet d-her goulenn!

FRANSEZ

Lezel e bark e-unan da labourat ha mont da labourat hini an amezeg hep kaout digoll ebet digantan, petra zonjit eus ze?

AN AOTROU MEAR

Sonjal n'eus den diot awal'h ebet evit ober kemend all!

FRANSEZ

Eo, aotrou mear : eleiz ez eus !

AN AOTROU MEAR

Gwelomp sklêroc'h an dra-ze, Fransez !

FRANSEZ

Bez ez eus eleiz, aotrou mear, nemet kredi ra d'ezo o deus kalz a c'hounid, pa n'o deus ket. C'houi zo unan anezo, aotrou mear !

AN AOTROU MEAR

Me ?

FRANSEZ

Ya zur ! Ar politik a rit, evit piou e rit anezi ?

AN AOTROU MEAR

Evit piou? Evit va c'hostezenn, ma teuio an trec'h ganti er Vro hag er Gambr, rak gwelloc'h e kredan e kerzo an traou dal ma 'n em gavô da veza mestr.

FRANSEZ

Ya, c'houi 'fell d'eoc'h lakat an traou da vont mat e Pariz, o sonjal e teuint ivez da vont gwelloc'h amañ ?

AN AOTROU MEAR

Ya sur.

FRANSEZ

Kontan rit war ho kostezenn, pa vo deut ar maout ganti, evit sevel ar wasg diwar ar relijion ?

AN AOTROU MEAR

Ya !

FRANSEZ

Ha diwar Breiz ?

AN AOTROU MEAR

Ha Breiz ? N'eus gwasg ebet war Vreiz.

FRANSEZ

Layaret am oa d'eoc'h e oa ouspenn daou-c'hant vloaz etrezomp ! Daou-c'hant vloaz n'eo ket awalc'h ! N'eus tamm ebet an hevelep daoulagad en hor pennou. C'houi zo diwar ouenn ar Vretoned drellet... Me, a drugarez Doue, a zo diwar ar ouenn a zo krog da welet he sklêrijenn.

AN AOTROU MEAR

?... ?...

FRANSEZ

Krak ha berr, pa rin politik eo evit Breiz-Izel e vo !

AN AOTROU MEAR

Aâh !... Te zo unan eus ar re a zo o klask distaga Breiz diouz ar Frans ?

FRANSEZ

Eun dra ziês, avat ! E pe lec'h e kav d'eoc'h e c'hellfen kregi d'ober an disparti? Daoust, aotrou mear, ha kaout a rafen an tu da zispartia ac'hanoc'h- c'houi diouz Frans ?

AN AOTROU MEAR

Oh ! nann, netra d'ober, Fransez !

FRANSEZ

Me zonje ze ivez. N'ouzoc'h ket perak ?

AN AOTROU MEAR

?... ?...

FRANSEZ

Abalamour ne zispartier ker ar pezh a zo henvel : ne zispartier ket ar memez had dioc'h ar memez had. Hogen, c'houi zo deut da veza eus ar memez gouenn gant ar C'halloued. Al lodenn vat eus tud hor bro a zo, siouaz, henvel ouzoc'h.

N'eus tro ebet eta da gomz amañ a zisparti; lakomp da genta Breiz da veza dishenvel diouz Bro-C'hall dre he yez, he gizioù, he spered, evel m'eo bet ha ma tle-beza; neuze ha neuze hepken, pa vo c'hoarvezet an dra-ze, e c'hellloc'h, aotrou mear, krenan rak an disparti.

AN AOTROU MEAR

Just awalc'h ! Setu perak ne fell ket staga gant al labour-ze !

FRANSEZ

Ne fell ket d'ho meno, aotrou mear, staga da c'hounit frankiz vit yez-hag istor Breiz-Izel er skolioù, betegout na deufe an dra-ze, divezatoc'h, da lakat frêuz etre Breiz ha Bro-C'hall ?

AN AOTROU MEAR

A dra zur !

FRANSEZ

A belec'h eta, ao. mear, e c'hellfe va hano beza kenver-ha-kenver gant ho hini war an hevelep listenn ? Etrezomp hon daou, aze, avat, ez eus disparti ha n'hell ket, zoken, beza unvaniez ebet, keit ha ma vezimp kerpell an eil diouz egile...

AN AOTROU MEAR

Ar pezh a zo a zo mat; ar peurrest n'eo 'met sorc'hennou diskiant !

FRANSEZ

C'houi 'zo unan eus ar re hag, elec'h bageal war lenn vras ar zevenidigez c'hall, a zo bet beuzet enni. An neb a zo henvel ouzoc'h ne dle kaout karg ebet etouez ar Vretoned. N'in ket ganeoc'h hag, ouspenn, mont a rin eneb d'eoc'h. Etre daouarn ho seurt c'houi eo e vefemouget hor bro mik.

AN AOTROU MEAR

Hor bro ? hor bro ? N'hon deus nemet eur vro, ar Frans !

FRANSEZ

C'houi 'ra ho pro gant eul lezvro ? Bro-C'hall he deus ho kabestret hag a ginnig d'eoc'h

breman c'hoariellou politik evel ma vez kinniget eur vere hodenn d'eur bugel d'e zidui. Touellet oc'h ken n'ouzoc'h ket miret enor ho hano !

Kenavo, aotrou mear; forz pelec'h en em gavin ganeoc'h, kredit ho pezo ennon, nann eur c'henseurt, met eun enebour !

D. N. D.

Klemm ar Breizad divroet

Setu ugent vloaz, pe war dro,
Emouñ ama, pell diouz va bro,
Kaset kuit gant eun urz garo.

Doun eo va gouli, lemm va gloaz :
Morse dourn flour n'o goloaz
Hag aet ez int war gresk, hep bloaz.

Keit all eus Kerne, Leon, Treger,
Va dizoan eo sonjal er ger,
En distro, hep lavaret ger.

Gwelet 'ran tost d'in eur menez,
Uhel e gern dreist an enez,
N'eo ket va hini eo hennez.

Bleo rouz war e zae a welan,
E droad 'zo gwisket gant balan,
Da unan all eo e ouelan.

Ar mor a glevan o krozal,
Gwenn gant kommou eon war o zal,
Mor va bro en deus eur vouez all.

An avel en dro d'in a voud,
Henvel ouz eur c'haz pa hirvoud,
Avel Breiz a garfen klevout.

Touriou tan, plantet doun er roc'h,
Gant o luc'hed an noz a droc'h,
Tour Penmarc'h a zo kalz kaeroc'h.

E miz Mae, bemdez pa savan,
E welan bleuniet ar peurvan,
Bleun ebet mui brao ne gavan.

Per melen pe avalou glaz
A bleg ar gwez aman : allaz,
D'am staon-me int holl frouez divlaz.

Laboused, er c'hoajou tro dro,
A gan war ar blenchou dero,
N'eo ket kan laboused va bro.

Sonlou la uen, toniou lirzin
A bign en er, dek pas diouzin,
Morse o c'hana ne ouezin.

Gwall zansou aman a gavoc'h,
Dansou hudur, dansou a voc'h,
Na dansou duze 'zo bravoc'h.

Plac'hed ar vro-ma war o fenn
A zoug tokou, du, ruz pe wenn,
N'int ket par da goeff Pont-Aven.

Eun iliz hon eus a zoare,
Eun tour uhel war he gorre,
Met pas goulaouet 'vel ho re.

En ti emañ, emañ unnek,
Lod a gomz galleg, lod saozneg,
Gant piou e klevin brezoneg ?

Beva a ran etouez tud reiz,
Lemm o spered, kalon 'n o c'hreiz,
Petra dalv d'in ? N'int ket a Vreiz.

Preiz eo va bro ha Breiz hebken
A c'hellfe teuzi va anken,
N'he ankounac'hain birviken.

Hano Breiz enn un a vevo,
Tan he c'harantez am devo,
Ha dezi va fluenn a vo.

Pell diouz Breiz eo kalet beva,
Hag ez eus abeg da lenva
Ha daelou griziez da eva.

Breizad, va breur, chom en da Vro
Eno bemdez toull da ero,
Bara an harlu 'zo c'houero.

J. L'HELGOUACH,
O. M. I.

Jers

(1) Gant ar pezh-man eo aet kenta priz ar varzoniez er bloaz-man.

Bez Jos PARKER

D'al lun, 3 a viz Gwengolo, dre eur vogidell a voe teuzet, dizale, gant bannou an heol tomm o koueza warni eus lein an nenv, e kemeris penn an hent da vont da Fouesnant gant izili **Unvaniez Arvor** evit gellout enori ganto ar skriva-gner mat Jos Parker a oa bet o rener hag a zavas gwerziou ker flour, e brezoneg hag e galleg, da gana ar beg-douar e oa bet ganet ennan hag e tlie kaout ennan ivez, eun deiz, e gavell-bez.

An auto emañ enni gant ar Varzed Fanch Gourvil ha Loeiz ar Floc'h hor c'has d'ar red war hent Benodet a dreuz koajou glaz ha sioul ha lanneier leun a bin a guz o zreiz el leton marellet ker kaer gant ar brug e bleun. Setu Pleuven hag e iliz nevez ha pelloc'hik ar c'hoajad gwez koz a zo o tisheoli chapel Santez-Anna.

Diskenn a reomp war blas-kér Fouesnant, sklerijennet ker mat gant an heol a zo breman o lintra en e gaera. N'eus nemet laouenedigez, dre holl, war dal an traou ha war dal an dud.

Mont a ran d'an iliz hag e welan eno ar c'heler fichet kaer a-benn ar zervich vras. Klask a ran er vered bez an hini omp deuet da enori; her c'haout a ran dizale, en eur c'horn, hag ar groaz keltiek, kizellet ouz eur mean hir, a zo warnan, a ra brao kenan etouez an illio hag ar glasvez.

Ouz troad ar groaz e lenner ar skrid-man :

Da Jos Parker

(KLOAREC KERNE)

LIVER-SKEUDENNOU HA BARZ
1852-1916

UNVANIEZ ARVOR

HAG E HOLL VIGNONED

A BEP KORN AR VRO

GANT KARANTE HA GLAC'HAR

R. I. P.

Sous les chênes.

Distro da Vreiz.

An Eost — benor.

Le liure ehampêtre.

Le Cterc de Kenné.

Brume et soleil.

Journal de Village.

Ar c'hirri dre dan a deue eus a Gemper, eus a Veg-Meil, hag eus a Venodet a zigas berniou tud d'ar gouel; en o zouez setu Anatol ar Braz, Erwan Berthou, Jaffrennou-Taldir, an aotrou Dottin ker barrek war ar ye-zou keltiek, Erwan Marec, Yann Caroff, hag eleiz a re-all. Jaffrennou en deus digaset gantan, eus a Geraez, banniel ar Varzed, goloet a erminigou gant ar skrid-man dre douez: « **Kalon ouz kalon, dorn ouz dorn** ». Ar banniel-ze a jomo dispak, en iliz, epad ar zervich vras, kenver ha kenver gant banniel Breiz.

Souezus eo gwelet, daoust ma 'z eus seiz vloaz abaoe m'eo maro Jos Parker, pegement a dud a deu c'hoaz d'en em voda da bedi evid ar c'hristen mat ma oa hen hag a drugarekea Doue, dre ar gwerziou kaer-man da veza e laket da c'henele e bro goant Fouesnant:

Mon Dieu, soyez béni pour la mer et les cieux,
Pour l'arbre, pour la fleur, la source et la rosée,
Pour la mousse où ma tête en passant s'est posée
Soyez béni par mon oreille et par mes yeux!

Goude pedennou diveza an iliz ez ear d'ar vered; ar bannielou a gerz er penn araok; en em voda a rear en dro d'ar bez goloet a vokedou hag a gurunennou.

Ouz troad ar menhir e weler eur vaouez oajet a ze-c'ho he daelou meur a wech pa glevo ober e brezoneg meuleudi Jos Parker; hounnez eo e blac'h koz a jomas ousspenn ugent vloaz en e zervich ha ne ehan abaoe c'varo da ober kaonv d'ezan.

En dre ma komz ar brezegerien, gant kement a galon, ma weler meur a hini eus ar re a zo ouz o selaou o

ouela e sellan, en ardremez, ouz ar gwez avalou a zis-kouez o frouez ruz a-zioc'h moger ar vered, ouz an iliz, gant he mogerioù koz, o deus gwelet eiz kantved o tremen ebrou d'ezo, ouz an dud a zo eno bodet darn e giz Pariz ha darn e giz Breiz, — hag ar re-man ker koant, — hag a zioc'h an traou hag an dud, ouz an oabl glaz a weler o tremen dreizan goustadik koumoulennoù gwenn kann henvel ouz stec'hennou lin.

An Angelus a deu da zeni a gloz ar prezegennou a rear e tal ar bez. Mont a rear raktal d'al lein vras a zo servichet en ostaleri an Arvor a zo a hep tu d'he dor binouerien o seni **Sao Breiz-Izel**, 250 den bennak a c'hell beza eno ouz taol hag en o zouez re yaouank leun a vuhez hag a laouenedigez.

An holl a strake o daouarn pa deu er zal al liver brudet Lemordant-ha pa glever ar Varzed Gourvil ha Caroff o kana o soniou ha Loeiz ar Floc'h o tistaga rimadell Yann ar pôtr mat; strakal a rear an daouarn d'ar brezegerien, — an Aotronez Choleau, Anatol ar Braz, Taldir, Dottin Jade hag all, — a gomz, koulz lavaret holl e brezoneg, hag e klozer ar pred dre **Vro goz va Zadou**.

War ar blasenn, merc'hed Fouesnant a ra eur c'ha-votten; da gas an dans en dro, Jos Parker, a leverer, n'en doa ket e bar; ar brud en doa, end-eeun, da gaout ivez en e di gwella chistr ar c'hanton!

Araok kuitat Fouesnant e c'hoantais mont da welet Kergoadic, an ti el lec'h ma vevas ha ma varvas ennan ar barz. Unan eus ar re genta eo p'en em gaver er bourk. Me a gave d'in em bije kavet eno eur maner koz, met an ti-ze, siouaz, a zo diskaret pell a zo, hag abaoe m'eo maro Parker, ar c'hoat a garie kement a zo bet trouc'het ivez. Koulskoude pa 'z ear er porz e kaver c'hoaz eun tamm lochenn, toet e soul, daou erminig warnezi; eno eo e labourer Parker p'en deveze c'hoant da liva eun daolenn bennak hag eno eo e varvas; eur skeudenn am eus kemeret anezi evit lennerien **Feiz ha Breiz**, ha dudi, gwale'h va c'halon, goude eur gouel ker kaer am lakas da veza bretonoc'h c'hoaz-eged araok, e tizrois a-nevez warzu kêr goz ar roue Gralon.

G. P.

© AR ROZERN ZIVEZA ©

An dra-man a dremene warlene da genver sul ar Rozera; edot o paouez digeri an dorjou war unan eus hospitaliou Gwened; kerkent, er zal vras, el lec'h m'e-man ar zoudarded, an dud a zo pres warno evid en em gaout gant o bugale, o c'herent pe o mignoned.

Du-hont e penn all ar zal ez eus eur c'hlanvour yaouank, e-unan penn gant eur rozenn, a dro hag a zistro etre e vizied gwenn ha moan; bep an amzer e ra an neuz da gomz outi a vouez izel, evel m'en divije c'hoant da guzat ouz an holl ar pez a lavar; koantik eo da welet etouez e zilhad wele gwenn kann; e zremm drouk-livet a vez atao kel laouenik ha tra; bep an amzer e teu tersienn d'ezan hag e koll e anaoudegez; neuze e klevet anezan oc'h hunvreal hag e spered a ya du-hont etrezeg oablou glaz bro Leon; hunvreal a ra er bleuniou kaer a varelle ker brao ar prajeier en hanv hag a zo breman o voenvi evel dan !

Abaoc eiz devez, an n° 7, evel ma veze hanvet eno, a c'houlenne atao bep heure ouz an « infirmierez »: « Ar bed a zo hizio ? »

Diwar beg he muzellou, houman a roe da anaout an devez.

Er veurevez-man d'ar goulenn nevezet he deus respontet: « An deiz kenta a viz Here! »

— : « Ha pe zeiz neuze, mar plij, eus ar zizun ? »

— : « Ar zul ! »

— : An deiz kenta a viz Here, ar zul ! C'hoant am eus da gaout eur rozenn wenn, lirvin ha kaout evel gwiskamant va muia karet da zeiz he Fask kenta ! »

An « infirmierez » a zo yaouank, koulz lavaret ker yaouank hag ar c'hlanvour; nag a vokedou he deus bet dija, a-heñ he buhez, berr c'hoaz koulskoude, digant henman, digant hen-hont, hag ar goulenn-ze ne zis-plij tamm ebet d'ez, daoust ma kouez diouz muzellou displiv an divroet yaouank o vervel. Eur mouse'hoarz war he zal e tizro dizale; dont a ra d'e-gaout gant eur rozenn wenn kann digor kaer e kreiz he deliou glaz ;

ar bed d'yaouank, goustadik, a lavar bennoz Doue dez eus ar blijadur a zo gret d'ezan ha goude beza chomet dilavar eur pennad e-c'houlenn.

— : C'hoant am eus da gaout an « aumônier », Mouse'hoarz an « infirmierez » a ya kuit.

— : Roit peoc'h d'am fenn, emezi, gant sotoniou en doare-ze; eur rozenn, ya; met an « aumônier », nann biken !

— : C'hoant am eus d'her c'haout ! An « infirmierez » a zo aet kuit; neuze e tro hag e tizro en e-wele; glac'haret eo hag e dersienn a zav a nevez.

— : Ne c'hellin ket kaout an « aumônier ? » Oh ! neuze, petra lavaro hi... va mamm ?

En eun taol an dersienn a gouez; sonjal a ra a nevez. Ar zul a zo; tud a en em gav aze da c'houlenn kelou eus ar glanvourien; klask a raio eur vaouez a galon vat, eur vaouez kalonek, evel e vamm, hag e roio d'ez e rozenn evit...

— Ya ! gortozomp goude lein !... Breman, er zal tro-war-dro d'ar gweleou ne glevet nemet marvailhou tener ha komzou karantezus lavaret a vouez izel. An n° 7 a zell ouz an dremenidi; skuiz eo o sellet outo rak n'eo gouest da anaout en o zouez eur penn kristen hag e c'hellfe lakat e fizianz ennan.

Ha ma chom gantan e rozenn, e rozenn wenn !

An amzer a dremen... En eun taol ec'h astenn e skouarn; en e gichen, o respont da c'houlenn eur plac'h yaouank ha ne wel ket e benn, eur c'hlanvour en deus respontet :

— Hennez ? Klenved ar gêr ! ne welo ket varc'hoaz vintin !

— Oh !

Ar plac'h yaouank a zistro, en eun taol, souezet o klevet huanadenn hirr ar c'hlanvour drouk-livet a zo a-dre kein. Hen eo an hini emaeer o c'hedal anezan da vervel ha n'eus bet biskoaz lavaret hano d'ezan gant den eus ar maro. An « infirmierez » ne fell ket d'ez. Ar maro ?... beleg ebet en hospital... an dersienn a grog ennan a-nevez; e benn a gouez war ar penn-wele.

Pegeit e chomas evelse ? Dies eo gouzout, met pa zigoras e zaoulagad glac'haret e voe souezet o welet en e gichen, unan eus e vignoned, soudard evel dan, eur breizad ivez eus a Vro Leon; e zaoulagad teuzet gant ar c'hlenved a deus da veza laouen.

— : Mignon, emezan, na peger mat out bet o tont d'am gwelet; sonj a zalc'hin ac'hanout, er baradoz; buan kerz da gerc'hat eur beleg da zont d'am c'haout... ar c'henta a gavi... dioc'htu...

— : Selaou, Yvonig, red eo d'it skriva da c'houlenn war ar baperenn-man... pe e troio fall an traou... ha c'hoaz !

Buan eo skrivet ar baperenn, buan eo sinet ha ker-kent e kuitaen anezan evid ober va gefridi d'illo; beteg an nor e zell a zo warnon; n'eus ket a amzer da goll.

Ugent munut goude, eur beleg a en em gav er zal vras; anaout a ra e mesk ar re all ar zoudard yaouank en deus laket gervel anezan, diouz ar mousc'hoarz a zo war e dal.

— : Gouzout a res, va mignon, emezan d'ar c'hlan-vour o kemeret an dourn treut astennet d'ezan, e kas Doue et lec'h ma kar an dud koulz hag an traou. Yvonig Kerlann eo da hano... daou hano breizad; mat me ivez a zo breizad evel d'out.

— : Breizad ? o va Doue ! na c'houi 'zo mat; na c'houi zo bet mat atao ouzin.

— : Komz heb aoun, Yvonig, mignoned omp; c'hoant ez peus da govez, m'oarvat; er gêr du-hont e vez laket an ene gwenn, gwenn evel al lili, evit kerzet d'ar baradoz. Daoust hag atao out bet gwir gristen ?

Eun tammig rusder a zav war dal Yvonig.

— : N'eus netraig abaoe ma ouezan emañ o vont da guitat an douar; anzao a rin ouzoc'h penn-da-benn faziou va buhez tremenet; red eo e vefe gouezet du-hont, em bro, ez eo aet Yvonig d'ar baradoz evel e dad... e gwir gristen.

— : Gwir a leverés, va mab ! eus a belec'h out ?

— : Eus a Lok-Evenog.

— : Eus a Lok-Evenog ? N'emaout ket pell neuze eus ar Folgoat ? Eur wech bennak, da vihana, out bet o pardona e Folgoat ?

— : Oh ! ya ! meur a wech; va mamm a brenas eur chapeled d'in eno ha grêt am eus le da lavaret bemdez warnan dek **Ave Maria**; an dra-ze en deus bet direnket ac'hanon meur a wech, met morse n'em eus manket d'am ger, rak gouzout a reoc'h prometi em oa grêt !

— : Ha breman Mari a ra eun aluzen gaer d'it o tigas eur beleg davidout; gra da govesion buan, rak kredi a ran ne zaleo ket an « infirmierez » da zont hag hounnez, evel a ouezes, a gavo e vezin a re aman.

Yvonig a oa e peoc'h gant an Aotrou Doue. Laouen dirag ar maro e lavar c'hoaz d'ar beleg :

— Skriva a reoc'h d'am mamm, n'eo ket 'ta ?

— : Ya ! Yvonig. Eun dra bennag all ez peus c'hoaz da lavaret d'in ?

— : C'hoant am eus hirio, va mignon, e vennigfec'h ar rozenn-man hag e kastec'h anezi d'am dousik Yvona. Kergall eus a Lok-Evenog, evel don. Lavaret he deus bet grêt d'in ken alies eo ar roz ar bleunioù a gar ar muia ar Werc'hez, m'am oa grêt al le da gas d'ezhi bep bloaz, da zul kenta viz Heré, eur rozenn venniget evel ma 'm oa grêt al le dirak va mamm da lavaret bemdez dek **Ave Maria**. C'hoant he doa e vije bet benniget d'in gant eun tad misioner, met n'em eus gwelet hini ebet beteg hen... ha neuze...

An daelou a zave e daoulagad ar beleg.

— : Selaou, Yvonig, ar beleg kenta oun galvet gant da vignon diwar an hent... sell...

Digeri a reas e vantell... hag e tiskouezas da Yvonig eur C'hrist bras evel an hini a vez atao war galon ar misioner.

Neuze, Yvonig, goustadik, a groasias e zaouarn hag a lavaras.

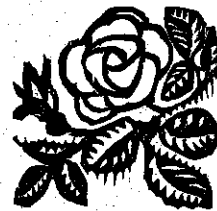
— : Oh ! va Zad, eurus oun !

— : Itron Varia ar Rozera, eme ar beleg, a zo mat ouzit; hi eo he deus laket ac'hanon da zont davedout; hirio eman he gouel e holl barreziou ar bed kristen ; na pebez dervez kaer Yvonig evit kerzet d'ar baradoz... Ha breman kenavo va mignon, ha bez e peoc'h ! Grêt e vezo da lavarou !

— : Oh ! ya ! fisians am eus ennoe'h... hag enni ! Kenavo ar baradoz, Tad !

Mervel a eure da eiz eur diouz an noz, en dre m'edo an **Angelus** o seni e touriou Breiz-Izel, hag an elez a zougas e ene, gwenn evel eur rozenn, war barlenn ar Werc'hez, e baradoz an Aotrou Doue !

J.-L. DIRLEMM.

N'ho pezit ket a aon

N'ho pezit ket a aon d'en em ziskouez tud vat, Kristenien start, pe c'houi a vo er get, pe c'hiwi a vo e lec'h all, sôndarded, martoloded. An dud spontik a laka ar re fall da veza hardiz.

N'ho pezit ket aou ouz poan, ouz riskl, bep gwech m'hoc'h eus eun dever bennak d'ober. Grit ato ar pezh a zo dleef, ha bezit laouen, n'eus forz petra c'hoarvesfe.

Na fall-galonit ket ma n'ho peus ket gellet kas da benn eur gefridi bennak. Red eo gouzanv evit kaout skiant ha furnez.

N'ho pezit ket a vez ma z'oc'h paouroc'h evit he-man hag hennez. N'e ket ar re binvidika a dalv ar muia, ha da heul an arc'hant n'ez a ket ato al lealded, ar vadelez, an eürusted. Bez ez eus tud, bez ez euz poblou a red warlerc'h an arc'hant. N'int ket ar re wella, pell ac'hano.

Na gollit ket ho penn, m'ho peus faziet. An holl a c'heil fazia. Pa welit ho peus kemeret eun hent fall, deuit war ho kiz, goulennit e pelec'h eman an hent mat, ha kerzit gantan.

Na rit ket ato evel ar re all. Ma reont mat, grit eveldo. Ma reont fall, troit kein d'ezo, heb aon. Ha goude na ve nemedoc'h, bezit dispont. Oc'h en em lakat e tu ar wirionez hag al lealded, ho pezo ato da c'hounit.

Ma z'oc'h ankounac'heet gant an dud, petra ra-ze? Ma z'oc'h eun den onest, ma labourit evel ma tle eun den labourat, n'eus forz peseurt micher ho peus, eo mat. Labour an den a zeu d'ezan e dalvoudegez, nann eus meuleudiou ar re all, met eus spered ha kalon an hini a labour. Eur werennad dour roet d'ar paour en hano Jesus Krist a vo paet mat. Evlse ive an distera poan kinniget da Zoue a dalv kalz muioch eget an oberou bras gret gant lorc'h. Terri mein war an hent-chou, skuba ar c'hreier, palat, c'houennat, aoza boued, diwall al loened, labourat ar c'hoad, an houarn, skriva epad an deiz, ha labourou all dister, ma z'int gret evit Doue, a dalvezo da c'hounit ar Baradoz.

N'ho pezit ket aon rag ar brezel. Pedit evit na gouezo mui varnomp. Met, ma teu evelato, it, stourmit kalonek. Lavarit: « War arak ato! Gwell a-ze evit an hini a zistroio! »

N'ho pezit ket aon rag ar maro. Dre eno an holl a rank tremen. Met, m'ho peus bevet mat, ez eot d'ar sklerijenn ha d'an eürusted a bado da viken.

Feiz ha Breiz.

DIVINADENNOU

EVIT DIVINADENNOU GOVERE HAG EOST

9 o deus bet 200 poent

Pier Abiven, Plouneour.
Adoll Darchen, Mahalon.
Victor Gouriou, St-Thonan.
Charl ar Guen, Lambezellec.
Rene Jacolet, Guipavas.
Edouard Laot, Plouider.
F. Lars, Plouzane.
M. Laurent, Guipavas.
J.-M. Salaun, an Trehou.

17 o deus bet 180 p.

J.-B.-P. Goule'hen.
M. Cabon, Guisseny.
Clet Coz, Cléden.
J.-Yv. Cornec, Plouider.
Fr. Eozernou, Lokournan.
M.-R. Falhun, Plouneour.
J. Guéguen, Portsall.
M.-F. ar Guen, Plouneour.
G. Kersimon, Plabennec.
H. Larvor, Comfort.
Lolo, Sant-Thonan.
J.-P. Moal, Tregarvan.
Fr. Pouliquen, St-Thegonnec.
J. Robin, St-Thegonnec.
M.-A. Ségalen, Gouesnou.
Jann Stéphan, Plouarzel.
J. Tanguy, St-Thegonnec.

6 o deus bet 160 p.

M.-A. Crenn, Guipavas.
J. Fagot, St-Thegonnec.
Potr L. N. Logonna.
M. A. M. Rosnoen.
Gaby Pelleau, Plouguin.
Paulina Pinvidic, Gwikar.

7 o deus bet 140 p.

Mari Abjan, Enez-Vaz.
Fr. Bellec, Guisseny.
Mich. Bergot, Plouguin.
E. Kerdiles, Anjou.
M. Kermarrec, St-Divy.
A.-M. Lossouarn, Guisseny.
Felix Moal, Enez-Vaz.

1 o deus bet 100 p.

J.-Y. ar Goff, St-Thegonnec.

8 o deus bet 80 p.

Joseph Abiven, Plouneour.
Mari Goasduff, Plabennec.
J.-L. Calvez, Guilvinec.
J. Abolivier, Kernouës.
Mari Kervella, Plougastel.
Lapousig divroet er Mans.
Mari Pelle, Plouguin.
M.-A. Prigent, Plouneour.

Er miz-man e kasomp o friziou d'an 30 a zo bet da genta genta war zivinadennoù eiz miz kenta ar bloaz.

Ha breman e tigoromp adarre eur genstrivadeg nevez ha ne bado nemet tri miz, etre ar re n'o deus bet priz ebet nag er bloaz-man, na warlene.

Peb a levr oferenn an A. Uguen, — talvoudegez 9 lur, — o do an tri genta ha peb a levr a 20 real d'an 12 all.

DIVINADENNOU MIZ HERE

- I. — Eul linsel c'hlaz-wenn
N'he deus na gwri na gourenn?
20 p. ar r. Digaset gant P. Begoc, St Pabu.
- II. — Toullou a-dreuz, toullou a-hed,
Hag a-wechou ne vez ket.
20 p. ar r. Digaset gant Joseph Abiven, Plouneour.
- III. — Lavar d'in 'ta te hag a zo ker gouest hag ar
pôtr Yann,
Penaôz e lakafes diou volennad leun en unan?
20 p. ar r. Digaset gant Gaby Pelleau, Plouguin.
- IV. — Geriou karre a beder lizenn; pep hini anezo a
c'heller da lenn kerkoulz eus a zehou da
gleiz evel eus an nec'h d'an traon.

••••• zo eun dra hag a ra an holl;
 ••••• zo eun blantenn a glask ar bouteg;
 ••••• zo hano eur zantez;
 ••••• zo hano eur zant.

20 p. ar r. **Digaset gant J. Trebaol, Plabennec.**
 Mevelien Fanch a ya er hent
 Unan a vale war e zent
 War e gof koulz ha war e gein
 E kerz eglise dreist an drein,
 An trede zo ken hir e fri
 Ma harz ouz ar zaout da beuri.

20 p. ar r. **Digaset gant J.-M. Salaün, An Trehou.**

Digas ar responchou. — berr, dre renk, heb ar goulennoù,
 — hag an divnadennou nevez a gavfet a-benn ar 25 eus ar
 miz da :

M. le Directeur du **Feiz ha Breiz**, Plouguerneau (Finistère).

Eil levr **Soniou Feiz ha Breiz** a zo e gwezh : eiz real
 ar pezh. Mont a ra e flip hag eun eil vouladen a ranker
 da ober anezan raktal.

Tud yaouank, prenit **Soniou Feiz ha Breiz**. Eur pôtr
 yaouank n'eo den yaouank ebet, ma ne oar ket kana,
 ha kemént ha kana, en han Doue, kanit traou kaer.

Goulenñ anezan ouz :

**M. Le Dissès, administrateur de E. S. I., Saint-Pol-
 de-Léon,**

C./C. chèques postaux, Rennes, 3041.

— Pareit ac'hanoun, aotrou
 medesin eme ar c'hanavour,
 ha me a roio deoc'h an hanter
 eus va danvez! »

— « Ya! ya! eme ar me-
 desin ha p'am bezo ho pareit
 e youc'hoc'h, evel eur broc'h,
 ma lakan hanter kant lur
 d'eoec'h war va notenn.

Eun divroad hag eur c'houer,
 war reier an aod.

An divroad. — Daoust ha
 kalz tud a deu dre aman?

Ar c'houer. — Oh! ya,
 dec'h da noz, sellit, ar Zao-
 zon a zo kouezet en dour, aze
 dres, el lec'h m'emaoc'h.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
 ha Soniou — Buhez ar Vro

RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^{re}) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION du FEIZ HA BREIZ : FR. GEORGELIN, Brest — 4, rue du Château — Brest c/c 44-40 RENNES	ADMINISTRATION du <i>Bleun-Brug et de l'Anglo Sant Ildut</i> L. LE DISSES, S ^t Pol de Léon, r. des Vieilles Ursulines c/c 3041 RENNES
--	--

ABONNEMENTS	PUBLICITÉ
Bretagne 6 f. l'an France 7 f. l'an Etranger 8 f. l'an Abonnements collectifs (à partir de 5 exempl.). 5 f. l'an	Toutes les insertions sont faites à l'année Une page entière 300 fr. Une demi-page 175 fr. Un quart de page 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — An A. Koroller, J.-M. PERROT. —
 Lezergue, G. P. — Ar Roue hag ar gezez koz. — Doue ana-
 vezet dre ar garantez, J.-L. MÉAR. — An tad koz, J. L'HEL-
 GOUAC'H, o. m. i. — Ar gelennadurez diou-yezek, J. U. — La
 nécessité de l'enseignement bilingue, MAURICE BARRÉS. —
 Orthographe et grammaire, J. U. — Alan Varvek, GWELTAZ. —
 Divizou diwarbenn Breiz hag hon amzer da zont, D. N. D. —
 Al loened, AL LABOURER. — Ar c'hi mat. — Keleier ar miz.
 — Divnadennou. PER HA PAOL.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ DU

- 1 a viz Du. — Gouel an Holl Zent. An ofis p. 768 e levr an
A. Uguen.
- 2 a viz Du. — Hanter Gouel an Anaon. An ofis p. 775.
- 4 a viz Du. — 24^e sul goude ar Pantekost. An ofis p. 248.
- 11 a viz Du. — 25^e sul goude ar Pantekost. An ofis p. 251
- 18 a viz Du. — 26^e sul goude ar Pantekost. Dedi iliz an
Ebestel Per ha Paol p. 617.
- 25 a viz Du. — Ar zul diveza goude ar Pantekost p. 531.

An Aotrou KOROLLER

Doue r'her pardono

*Ni 'bedo Doue, pe gentoc'h,
« Pedit 'vidomp » a larimp d'eoc'h,
Rag en amzer ma oac'h er bed
Eur vuhez santel ho peus bet !*

J.-P. CALLOC'H.

Da zul bras ar Rozera, e tigouezas ganen kelou glac'harus maro an Aotrou Koroller, unan hep mar ebet, eus speredeka ha gwella Bretoned an amzer-man.

Tremenet e oa d'ar yaou araok, 4 a viz Here, d'e 66 vloaz, pa gave d'e dud edo o vont war wellât.

E tal e vez' fresk-beo an douar warnan c'hoaz, e karfen, gant goueliou Kel ar goanv, boda holl lennerien **Feiz ha Breiz** evit ober ganto, holl a-unan, eur bedenn evitan, ha klevet gantan e genteliou diveza.

Eujen - Mari-Gweltaz Koroller a deuas er bed, e Kintin, en eskopti Sant-Brieg, d'an 22 a viz Here

1857. E dud, ginidik eus a Ventroutez, a oa eur pennad a oa o chom e Kerne ; ac'hano e teujont da Gintin, bre-

man e c'hell-beza tost da gant vloaz ; Jonathas Koroller, e dad koz, a oa e penn ar 7th strollad Chor aned, er bloaz 1815 hag epad amzer an Dispac'h e stourme, e vreur hag hen, dindan urziou Jorj Kadoudal ; daou eontr beleg d'ezan, unan person Sant-Louis, e Paris, hag egile person Sant-Vaze, e Kemper, o devoe kalz da c'houzanv evit ar Feiz.

Mantrus pegen nerzus eo mouez ar gwad ; dies eo trec'hi gouenn ; Eujen Koroller, ez-vihanik, a garas e Vro hag e Feiz. Eur breizad ha goude ma vefe o chom e Breiz-Uhel n'eo nemed eur briz-vreizad ma ne oar ket yez e Vro ; an A. Koroller her gouie ha setu perag ec'h en em lakas a-zevri da zeski brezoneg ; deuet oa a-benn n'eo ket hepken d'e gomz met zoken d'e skrifva brao bras.

Er bloaz 1891 e timezas d'an dimezell Paulina de Farcy-Beaumont a oa servicherien eus ar re galoneka da Vreiz etouez he zud koz evel an Annibal de Farcy-Cuillé-ze a oa e penn Parlamant Breiz er bloaz 1788 hag a stourmas kement evit difenn gwiriou Breiz breset gant ar C'hallaoued.

En Naoned, breman ez eus ugent vloaz, eo e ris anaoudegez gant an A. Koroller, pa dremene eiz miz eus ar bloaz er gêr-ze, evit gellout, en hent-se, skolia, êsoc'h a-ze, e vugale ; e c'hellit kredi, ec'h en em garge e-unan da rei d'ezo war o gwir vro, ar c'henteliou ne veze hano ebet anezo en tiez-skol a rankent da zarem-predi dre ma ne c'hellet ket neuze kaout c'hoaz gwelloc'h egeto ; an had a daolas evelse e sperejou digor e vugaligou a grogas, a ziouanas hag an dudi en deus bet araok mervel da welet anezo en o bleun.

An A. Koroller a lakas abred e hano var rollou an « **Association bretonne** » ; eur mignon mat oa d'an A. de la Villemarqué, tad **Barzaz Breiz** ha d'an A. de la Borderie, tad an « **Histoire de Bretagne** ». Skor a roas d'an « **Union régionaliste bretonne** » koulz ha da « **Unvaniez Arvor** » hag e penn unan eus kevrennou houman edo, end-eeun, pa varvas.

Karet a rea ar **Bleun-Brug** ha kemeret a eure perz en e c'houeliou keit ha ma c'hellas hen ober. Eur pez-pezh-c'hoari savet gantan, « **Eun eur eus vuhez sant Erwan** » a voe displeget gant hor c'hoarierien er bloaz 1909.

E youl oa gwelet ar Vretoned, ken t'er d'en em daga evid an distera tra, oc'h en em unani holl da vat pelloc'h evit kerzet war raok, dourn ha dourn ha kalon ouz kalon.

Kroaz ar Vretoned, Le Clocher breton, Le Reveil breton, Le Pays breton, Feiz ha Breiz, hag **Arvorig** a embannas e varvailhou kaer, e werziou koant, hag e bennadou pouezus war draou ar Vro (1); peadra a zo ganto da ober eul levr teo hag a vije talvoudek da lakat etre daouarn ar yaouankiz; fisans hon eus d'e welet o tont eus ar voulerez dizale; en hent-se, dre e genteliou e kendalc'ho c'hoaz da ober vad goude e varo.

Goueliou Fougères eo an diveza goueliou en deus gwelet en enor da Vreiz. Koueza a eure gwall glanv, breman daou vloaz p'edo oc'h en em lakat en hent da vont da **Vleun-Brug** Kastel-Paol; abaoe n'eo ket bet deuet mat a-walc'h war e du, daoust peger mat e veze ententet outan; met e glenved ne vire ket outan da boania c'hoaz gant e vro; kendalc'her a rea atao da skriva; er miz tremen pa welas ne c'helle ket dont da Lesneven e tigasas d'in al lizer-man a glever dreizan e galon o tridal c'hoaz evid e Vreiz :

Kintin, 19 a viz Gwengolo.

Aotrou Perrot ker,

Siouaz, n'oun ket bet evit mont d'ar **Bleun-Brug**, o veza ma n'hellen ket mont er miz eus ma zi !

Kredi a reen em bije gallet kas ma merc'h gant he breur, mes ne d'eo ket bet posubl ken nebeut daoust pegement a c'hoant o devoa da welet ho koueliou ker kaer.

Kelou hon eus bet eus an abadenn, dre lizer, gant an dimezell Malivel. Lavaret he deus e oa eur marz.

Gortoz a ran eul lizer all, a-berz hor mignon Dir-na-Dor, a laro d'in ar wirionez rik war dervez al labouriou.

21. — Askregi a ran gant ma lizer, direnket m'oun bet gant meur a dra. Esper a ran e c'hellin beza e Gwengamp, er bloaz a zeu. Mes piou 'oar?

An Doktored a lavar e parein. Doue avat eo an Doktor bras. Eun dra wir eo, mar teuan yac'h adarre, labourat a rin a greiz kalon, ha gant an holl nerz a chomo ganin, 'pad ma buhez evit hon Breiz.

Pedit evidon hon Zent Breiz ha kredit bepred d'am gwel-lan ha startan santimanchou.

E. K.

N'oa ket a bemzek dez m'en doa skrivet al lizer-ze ma tigozeze ganen kelou e varo.

Marvet eo gant ar fisans start e savje Breiz, eun dez pe zeiz, eus ar bez el lec'h m'o deus bet c'hoant an

Dispac'herien d'he gwelet o vrema; gerioù diveza **Istor hor Breiz** 'oa e c'herioù : « **Arthur n'est pas mort ! La Bretagne n'est pas morte ! Après un sommeil séculaire, le réveil viendra pour nous et pour tous les peuples meurtris qui auront su attendre leur heure et, même au plus profond de l'abîme, n'auront jamais désespéré.** »

A-wechou e klevet Bretoned o lavaret : « Nemed e c'hellimp miret ar Feiz etouez hor c'henvroiz, ar pezh a renker ! » D'an dud-ze ker berrwelet hag ar re a embann : « Salvomp hor brezoneg, an dra-ze hepken a zo en hor c'harg ! » an A. Koroller a lavare hag a lavar dalc'h mat : « Klask adsevel ar Feiz hep adsevel Breiz, a zo eul labour didalvez, rag ar poblou a nac'h o zud koz a zo poblou milliget ; klask adsevel Breiz hep adsevel ar Feiz a zo eul labour didalvez, rag ar poblou a nac'h o Doue a zo poblou milliget ; Breiz a rank beza diazezet war he diazez gwirion ha peurbadus grêt gant ar brezoneg hag ar feiz toueziet o daou ker brao ha tra gant hor Zent koz, pemzek kant vloaz a zo ; klask he sevel war eun diazez all a zo eur c'holl amzer hag eur c'holl tud ha labourat war an trêz pa vije dleet labourat war ar roc'h ! »

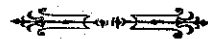
Setu penaoz e wele an traou gant e spered lemm, digor war amzer dremenet ha war amzer da zont e vro, ha setu perag e kare ar Bleun-Brug evel ma rea ; e youl oa o gwelet oc'h en em skigna hag o vleunia e nao eskopti Breiz hag ar Vretoned o tont da veza ker brokus e kenver ar Vreuriez-ze, — **Breuriez ar Vro**, — ha ma 'z int e kenver **Breuriez ar Feiz**.

« En hent-se hepken, emezan, e c'hellfed destum peadra da lakat ar vro en he flomm, hag en he c'haer, evel gwechall ! »

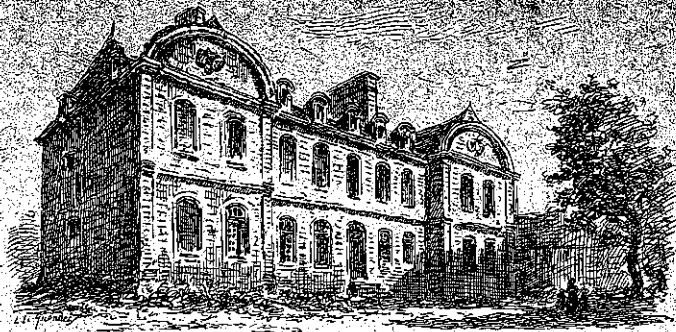
Breizad edoug e vuhez, falvezet eo bet gantan kendalc'her da zougen merk ar breizad zoken e dounder yen ar vered, rak goulennet en deus ma vije savet skrid e vez e brezoneg hag e brezoneg hepken.

Eurus ar re varo pa c'heller lavaret anezo ez int marvet war galon o Doue ha war galon o Bro; eus Gweltaz, hep mar ebet, e c'heller lavaret kement-se : ha setu perag Doue her pardono hag a raio digemer laouen d'ezan en e rouantelez.

J.-M. Perrot.

(1) Sina a rea e skridoù : *Gwellaz*.

LEZERGUE

Ar c'hastell a welit aman eo kastell Lezergue, en Ergué-Gabéric, e kichenik Kemper; eno eo e veve, war-dro ar bloaz 1630 enn denchentil, Guy Autret, aotrou Messirien, a oa bet roet d'ezan da baeron, Guy Eder, markiz Fontanellan, ar gwall zen a ziskaras Douarnevez ha Penmarc'h hag a reas kement a zismañtr e Leon, Treger ha Kerne, en amzer **Ar re-unanet**.

Gwella pezh a zo, ar filhor ne voe tamm ebet henvel ouz e baeron. Harpa a eure ar roue Loeiz XIII p'en devoe ezomm eus e skoazell er brezelioù ha goude ec'h en em dennas, pell diouz an trouz, en e vaner, e Lezergue, evit studia piz amzer dremenet Breiz.

Hen eo a voulas er bloaz 1657 **Buhez Sent Breiz** an Tad Albert Le Grand goude beza he c'hresket.

Levriou all en devoa c'hoant da zevel c'hoaz, met mervel a eure e Paris, er bloaz 1660 hag e skridou fuhet a-gleiz hag a zehou a zo bet kollet.

*
**

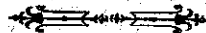
E Lezergue eo e voe ganet er bloaz 1729 diveza eskop Leon, an Aotrou Yann Fransez de la Marche, ét da veleg goude beza bet ofiser. An A. de la Marche a labouras kalz da gristenaat ha da binvidikaat muioc'h-mui e eskopti. Hen eo a lakeas sevel skolach Kastel-Paol. Hen eo a lakeas ar patatez da zont er vro-man. Hen eo a lakeas moula levrigou bihan, e brezoneg hag e galleg, war an doareoù gwella da entent ouz klenvejou ar chatal. Marvet eo en harlu, e Londrez d'ar 25 a viz du 1806, met e relegoù a zo bet digaset d'e iliz-veur, er bloaz 1868.

*
**

Kastell Lezergue n'eo ket bet laketaet e gwerz gant gouarnamant an Dispac'h, met daoust da-ze n'eman

mui etre daouarn bugale vihan e vistri koz a zo breman o veva, war a leverer er Gwadeloup pe en unan pe unan eus enezennoù an Antill. Kouerieded eo a zo o chom ebarz ha lezel a reont siouaz an hanter hag oustenn eus ar maner koz da goueza tamm ha tamm; abarz nemeur aman ma kendalc'h an traou da vont evel ma z'eont breman, unan eus kaera manerioù Bro-Gerne a vezo gret gantan, nemed eun den pinvidik a vefe kavet, arc'hant a-walc'h d'ezan da c'hellout e bremañ hag e gempenn. Ar pezh a zo souezusa er maner-ze eo an dereziou mein da bignat er zolier hag hervez an A. Abgrall n'eus nemet daou re zereziou all henvel ouzo, e eskopti koz Kastel-Paol hag e manati ar Groaz santel e Kemperle.

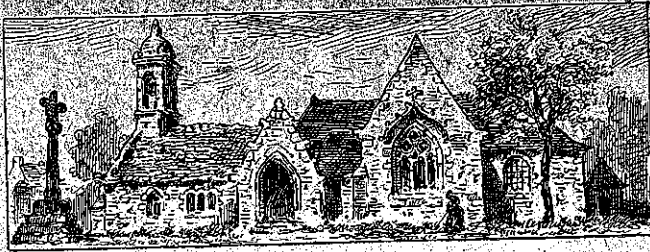
G. P.

Ar Voc'h-ruzik

Tenval oa an noz; yen oa an amzer; skournet kalet oa an douar; eur voc'h-ruzik, du gant an naon, o welet-goulou, war ar mêz, e ti eul labourer-douar, a skoas gant he beg war gwer ar prenestr evel m'he divije bet c'hoant da c'houlenn digor. Al labourer a gemeras truez ouz al labous bihan hag a zigoras d'ezan ar prenestr; ar voc'h-ruzik a dremenas brao ar goanv en ti-ze; destum a rea diwar an douar ar bruzunachou bara a goueze diouz taol; ar vugale a gare anezi kalz; pa deuas an nevez-amzer, pa zavas deliou er fao, an tiek a zigoras e brenestr hag al labous bihan a nijas er c'hoad tosta da ober e neiz ha da gana edoug an hanv, ma oa eun drugar e glevet; ar goanv a zistroas, al labous bihan a zistroas ivez; met en taol-man n'edo ket e-unan; e barez a oa gantan ivez; an daou labousig a gouezas a lamm en ti, a zellas en dro d'ezo, ouz an traou hag ouz an dud, hep kemeret an distera aoun. Al labourer hag e vugale a voe laouen bras ouz o gwelet o tizrei: « Oh! eme ar vugale, al laboused-ze a zell ouzomp evel m'o divije eun dra bennak da lavaret d'eomp! »

« Ya! Ya! eme an tad, m'o divije gellet komz o divije lavaret; ar fisians ho peus ennomp eo ho! laka da gaout fisians ennoc'h, hag ar vadelez ho peus evidomp eo ho! laka da gaout karantez evidoc'h! »

Ar Roue hag ar gezez koz

Breman ez eus eun nebeut kantvejou e oa eur roue hag a lakeas sevel eun iliz nevez; evit kaout tro vat da ziskouez e largentez e falvezas gantan en em garga eus an holl zispignou hep kaout sikour digant den. Pa voe peurc'hret ti nevez an Aotrou Doue e lakeas moula e lizerennou aour, a-zioc'h an nor-dal, ar skrid-man : « Ar roue eo en deus lakat sevel an iliz-man hep sikour den all ebet ! »

Antronoz e teuas da welet al labour hag e chomas estlammet o lenn e lec'h skrid an dere'hent, henman-all dishenvel dioutan a-grenn : « Ar roue eo en deus lakat sevel an iliz-man gant sikour Mari-Anna. »

« Doue, da gredi eo, a lavare ar roue ennan e-unan, eo en deus divanket va labour. »

Goulenn a eure piou oa ar Vari-Anna-ze hag e voe lavaret d'ezan e oa eur gezez koz hag a veze hemdez o keuneuta er c'hoad tosta evit gellout beva diwar goust ar bec'hiou keuneut a werze en doare-ze. Gourc'hemenn a eure d'ezan dont d'e gaout hag e lavaras d'ezan : « Difennet groms em oa ouz an holl rei netra da zikour sevel an iliz-man; daoust hag eun dra bennak ho peus roet ? »

« Oh! Aotrou, eme Vari-Anna, me, selaouit, a zo eur vaouez koz ha reuzeudik mar deus unan: alies diouz an noz e rankan mont hep tamm d'am gwele. Eun deiz em oa eur gwennegig war va hano; unan hepken; ha setu em oa c'hoant d'e rei da zikour sevel an iliz nevez met gouzout a rean ho poa difennet rei netra; neuze petra em eus grêt? Prena eur gwennegad foenn ha stlepel ar foenn-ze war an hent da zibri d'ar c'hezeg a oa o chalbotat ar vein; ar c'hezeg o deus debret ar foenn; n'em eus grêt netra ebet ken nemed an dra-ze ! »

Ar roue a welas dioc'htu en doa c'hoant an Aotrou Doue da rei d'ezan eur gentel; prof dister ar baourez a oa kavet ker pounner gant an elez mat ha prof pinvidik ar roue. Henman azalek neuze a zikouras Mari-Anna da veva ar rest eus he buhez ha pa varvas e lakeas sevel anezi en e iliz nevez.

Doze anavezet dre ar garantez

(Kendalc'h)

Skouerioù war an doare da bedi a spered, pe da zroizout gant an Aotrou Doue

DIVIZOU WAR AR BATER

EISVET DIVIZ

Pater ar c'hristen a vev unanet gant Doue dre ar garantez

Gwir diskib Teoloji ar garantez, da lavaret eo an neb a vev e doujans ha karantez Doue hag hen hepken a zo gouest da gompren ervat an holl draou dudius a zo kuzet e komzou ar Bater, ha da rei d'he goulennou en e spered hag en e galon o holl zalvoudegez.

Da genta, *Pater noster.*

An neb a vev unanet gant Doue ar garantez a wel penaos eo Doue tad dezan ha penaos hen e-unan a zo bugel da Zoue, met en eun doare kals uhelloc'h eget ne ro peurvuia da entent ar gerioù-ze a dad hag a vab.

Gwelet a ra, evit ar pezh a zell outan e-unan, ez eo Mab da Zoue en eun doare hag a zo henvel bras ouz an hini ma 'z eo an Ao. Doue tad an Eil Ferson (Ar « Verb ») ha penaos hen d'e dro a dle diskouez an henveledigez en deus gant Doue, beza evel pa lavarfen ar ger he displeg, digemer ennan e-unan a-bez da lavaret eo en e gorf hag en e ene, merk Doue hag e ziskouez goudeze difazi, diskouez eta dremm an Ao. Doue evel ma tiskouez eur bugel dremm e dad pe e vamm. Lezel a dle an Ao. Doue da verka ennan E henveledigez evel Doue hepken a oar hag a c'hell hen ober, E lezel d'he merka ennan evel m'her gra en Eil Ferson, kement da vihana ha ma 'z eo ar grouadurien gouest d'he digemer.

Neuze, pegen distag eo dioutan e-unan! (Ne gomzomp mui euz beza distag diouz ar grouadurien: ker pell emaint breman dioutan-ma n'o gweler ket). A-grenn ec'h en em ankounac'ha; kompren a ra pegen goulo ha pegen noaz anezan e-unan e tle beza evit en em ziskouez eur mab hervez kalon eun hevelep Tad! Pegen kouls e wel erfin eo rei mat dezan en em drei ouz an A. Doue, tostat outan, E gemeret ha lezel anezan d'e gemeret hen e-unan, lezel gwir natur Doue da redet dreizan, hag ar paour keaz tra

ma 'z eo e-unan da redet e Doue, dont da vezo holl a bez tra an A. Doue hep ma c'homfe mui ennan netra eus an den nemet ar pezh a ra anezan eun ene-hag eur c'hori dis-henvel diouz ar re-all, hep ma c'hellfe o c'holl pe o c'hem-mesk ganto. An holl draoù all a dle beza pilluc'het e tan an A. Doue, pilluc'het ha laket an tan-ze en o lec'h.

Ra vezo meulet hoc'h hano santel.

Sanctificetur, da lavaret eo enoret, savet dreist pep tra abalamour d'e zantelez.

Hano an Tad eus an nenv petra eo nemed E « Verb », Doue evel dan? An hano eo a ziskouez petra eo eun dra: petra a zispleg petra eo Doue nemet E Verb divent, peurbadus, henvel e peb tra ouz an Tad ha n'eo gantan nemet eun Doue hepken?

O Verb-Doue, me Hoc'h azeul, me Hoc'h anzav evit va Mestr hag Hoc'h unan em c'harantez gant Ho Tad eus an Nenv ne ra nemet unan ganeoc'h. Ra vezoc'h meulet, azeulet, enoret ha savet dreist peb tra; ra vezoc'h karet, ya dreist holl ra vezoc'h karet. Tad, Tad eus an nenv, ra vezo meulet hoc'h hano santel.

Ho rouantelez deuet deomp!

Perak komz eus eur rouantelez ma ne vefe ket a zuzidi d'ar Roue a c'hloar ma 'z eo an Tad eus an nenv, sujidi da ober dezo anaout e c'halloud hag e binvidigez, ma ne vefe ket a Elez hag a dud? Met penaoz e tigouezo rouantelez Doue etouez an Elez da genta, ha goudeze etouez an dud, nemet en doare merket gant Doue a holl viskoaz, da lavaret eo dre an Eil Ferson, Verb Doue grêt den, *Verbum caro factum*, dre E Vab ganet eus ar Verc'hez benniget dreist an holl graziez, *per Dominum nostrum Jesum Christum*?

Aman, an ene karantezus a azeul holl vister Eil Ferson an Dreinded Hor zalver Jezus-Krist, en E ziou natur. C'hoantat ha goulenn a ra E zonedigez gant an Elez mat, ar Batriarched hag ar Brofeted, gant Pobl Israel, gant Mari; c'hoantat ha goulenn a ra ma 'ch astenno E rouantelez e Sakramant an Aoter hag E rouantelez er broiou dre an Iliz ha poania a ra evit an dra-ze. Erfin goulenn a ra ma tenuio evid ar wech ziveza evel Barner ar re veo hag ar re varo; rag neuze e tle diskouez eo trec'h d'E holl enebourien, neuze e reno er baradoz peur-leunet, hag E rouantelez n'he devezo fin ebet, *eujus regni non erit finis*.

Ho polantez bezet grêt war an douar evel en nenv.

Bolontez Doue eo E garantez, eo ar Spered-ze ne ra nemet unan gantan, E Spered Santel.

Goude donedigez Hor Zalver e c'houlennomp hini ar Spered-Santel. An ene karantezus a c'houlenn, e galon entanet o tridal gant eun youl birvidik, ma vezo digaset ar Spered-Santel ha ma tiskennno er bed-man, en Iliz, ha

dreist holl en e galon e-unan, kement da vihana ma c'hell beza d'sgemeret en eur galon grouel; evel ma feu an A. Doue d'E fuzmi Ennan E-unan, en E leunded, anezan E-unan, hep harz na fallaenn.

Evelse, en tri gouleann kenta, an ene karantezus a azeul Doue e tri ferson ha Doue en em c'hret den; azeuli a ra sklear ha freaz Doue an Tad ha E Vab Hor Zalver Jezus-Krist; azeuli a ra en eun hevelep huanadenn a garantez Doue an Tad, Doue ar Mab, Doue ar Spered-Santel, tri ferson en eun hevelep natur.

Goude mister an Dreinded, eun Doue e tri ferson, an ene karantezus a wel mister eun Iliz hepken; mister he holl memproù pe izili unanet e Jezus-Krist, hag o deuz holl hevelep madou, pedennoù ha meritoù, merket er c'homzou-man: Roit deomp... hor bara... Ha n'eo ket hepken ken-unvaniez holl zent an Iliz a stourm er bed-man gant holl zent ar Iliz a c'houzanv er Purgator ha gant holl an Iliz digouezet e gloar ar Baradoz. Hag evel ma c'houlenn evitan e-unan, hag evit ar re holl a ra hent gantan, bara an harlu, e c'houlenn ivez evit eneoù ar purgator bara an eurused da lavaret eo ar c'hras da vont da welet Doue er baradoz, hag e c'houlenn zoken evit ar zent ma kendalc'ho o eurused peurbadus.

N'eo ket e c'hellfe morse o eurused tremen, met kaer eo koulskoude sonjal en hor breudeur ha goulenn an dra-ze evite, o veza laouen ez eo eur wirionez splann ha diflach.

Roit deomp hizio.

Hizio! Perag e c'houlenn evit hizio hepken? Ah! Abalamour en deus fisians vras e vezo an deiz-man an diveza eus e harlu, hag e vezo warc'hoaz, ya, warc'hoaz kenta ar Gwir Vro.

« Mervel a rafen gant ar c'hlac'har, a lavare eur gwir vignon da Zoue, ma ouesfen ne dlefen ket mervel hizio ». Ouspenn, an ene karantezus a lavar gant St-Pol: *Quotidie morior*, Bemdez e varvan — Eun den maro n'en deuz nec'h ebet gant warc'hoaz — « C'houi a zo maro, a lavar c'hoaz an Abostol, hag ho puhez a zo kuzet e Doue gant Jezus-Krist. »

Hizio eta, o va Doue, hizio hepken, roit deomp ar bara-ze n'oc'h bet morse chomet hep rei deomp bemdez.

Met c'hoaz, pe seurt bara?

D'an dud a vev e Doue eo ret eur bara leun a nerz Doue: komzou Doue, korf Hor Zalver, ar c'hras, ar garantez. Kementse holl a zo « Verb » Doue, met kuzet, goloet; bez ez eo ive ar Spered-Santel, met hen ivez goloet ha kuzet. Doue an Tad o zenn eus anezan E-unan evit maga E vugale muia karet. Setu, e gwirionez, eur bara hag a zeu digant Doue, an hini zoken a vag an dud euruz en Nenv; met i a wel Doue ha ni n'hon eus ket c'hoaz eun

hevotep, fredizidigez. Ni a labour en denvalijenn, a zreb eur vagadurez ne c'hellomp ket gwelet, ha ne welomp ket ken nebeut pegement e kresk hon herz hag hor ment er vuhez kristenn. Evelse e kerzomp e gwenojennou ar feiz tenval, beteg ma plijo gant Doue dizele d'omp e zremm leun a c'hloar. Neuze ni hon-unan a'en em gavo heñvel outan. Oh! pebez burzud!

Seulvui ma kerz an ene karantezus gant ar Baler, seulvui e kresk e hardiziegez. Er goulennou kenta e tiskouteze c'hoantat ha gedal donedigez. Hor Zalver hag hini ar Spered-Santel, mall en devoa d'o gwelet o tont, o ren, o c'h en em ziskouez hag o reiz a traou ar bed-mat; breman netra ne vezo gouest da rei dezan levenez a-walc'h nemet roet e vefe d'ezan e-unan an donezonou dispar-ze, ar gwirioù dreist-lavar-ze, da c'hedal pinyidigeziou ar baradoz eno an Tad E-unan a vezo gopr an ene karantezus an Tad gant E Vab hag E Spered; an Dreinded a bez: *Ero, ego merces tua*. Ya, va Doue, setu ar gopr dudius a c'hedan gant fizians. Va Doue, Va Zreinded karet, c'houi a en em roio a bez d'in-me. Da c'hedal, o Tad muia karet eus an nenv, evel daou errez, roit d'in Ho Mab, roit d'in Ho Spered, va magit ganto. Roit d'omp hizio hor bara pemdeziek.

Met ar bara-ze, fellout a ra d'in e zigemer e stad vat. Hag evit-se eo rei d'in beza glan a galon. Oh! ar pec'hejou eo siouaz! Kouezet enno, an ene karantezus ne c'hell koil an envor c'houero anezo ha ne gred morse beza peur-walc'h et anezo pe yras pe vihan oant, pe hen a zo kouezet alies pe nemeur a wech.

Hag a binijenn rust! hag a zaelou! pebez rann-galon!

Hag ec'h oar an holl draou-ze n'int netra ma ne zeu gwad Hor Zalver da veza mesket ganto, ma ne zeu an absolvenn, ma ne zeu an Tad eus an nenv hervez tenzorioù hep muzul e drugarez da rei dezan ar pardon. Pardonit eta, o Tad! Pardonit d'omp hon dismegansou, o Tad eus an nenv, pa'm eus siouaz! pec'het enep d'oeoc'h hag eneb an Nenv! Ne zellezan mui beza galvet Ho mab. Ho servicher oun, trugarez d'oeoc'h, Ho ten, Ho tleour hep peadra d'Ho paea, Ho sklavour. Va chadennit, va skoit, va bressit dindan Ho treid met pardonit d'in. Ha n'eus ket ivez eun dra bennak a c'hellfen ober evit Ho tougen da veza trugarezus em c'henver?

Eo, a respont Doue raktal; ya, eun dra a c'hellez d'ober hag a ray d'in ar brasa plijadur, a zigoro hag a lakaio da ziskenn warnout dour-beuz va zrugarez; te iyez a c'hell pardonit da nesa. Pardonit a fell d'in, o va Doue, e gwirionez hag e peb doare, Tad an drugarez. Ya, pardonit d'omp hon dismegansou evelse, en eur zivizout ma pardonomp, keit ha ma pardonomp, en doare ma pardonomp hon-unan d'ar re, o deuz hon dismeganset.

Piou a gredfe? Ar c'hristen a vev unanet evelse gant

Doue dre ar garantez a gren gant aon da veza daonet. Eun druez eo gwelet an den-ze ker pinyidik a vadou an Nenv, bugel muia karet, bugel mgommet an A. Doue, ne vez nemed a Zoue, a zo Doue kouls lavaret e Alan, a zant Doue o veva ennan, eun druez eo e welet o krena evit e silvidigez.

Ha koulskoude mat a-ra...

E aon, e izelded a galon kement hag e garantez birvidik eo her saveteio.

An ene karantezus a zo heñvel ouz an den a skrimp war ar meneziou. Pa vez savet war meneziou santelez Doue, pa vale war gre'hennou uhel E vadetez dispar ne wel a bep tu d'ezan nemed an islonk, evel an hini a vale war ar meneziou gwenn kann gant an erc'h pe goloet a skourñ peurbadus.

Red eo d'ezan evesat piz e pelec'h lakat e droad; an disterra treuz-kammed hen taolfe war e benn d'an traon. Ma man e benn e kounoulenn Doue, e dreid a zo c'hoaz war an douar; hag e c'hell riskla, koueza, ruih ha beza taolet en islonk. Startoc'h egetan a zo siouaz! digouezet an darvoud-se ganto. N'eo ket rouez ar re a zo kouezet euz a uhel hag o deus kouls lavaret lakat ar bed holl da dregerni abaoe Lucifer, Adam ha Judas. Judas, an abostol, dibabet gant Jezus hag en devoa bevel gant an evel eur mignon! Penaoz me, ken dister, a c'hellef fizout beza gwelloc'h egeto ha miret da goueza ma teufen d'Ho tilezel an disterra tachadig, o va Doue? *Qui stit caveat ne cadat*: an neb a zo en e zav a dle kaout aon da goueza.

O Mestr, bezit va skoazell, va c'hennerzit, va bleinit; hag en hevelep amzer va diouallit a-enep birou entanet va enebourien; n'am lezit ket da goueza pa vezin touellet evel ma *tigouezfe* hep mar ebet ma ne deufec'h d'am difenn. *Ne nos inducas in tentationem*. Rag koueza euz a gen uhel, o va Doue, ruih d'an traon diwar leir dudius ar vuhez, a urvaniez ganeoc'h beteg fank ar pec'hed, evit ober goudeze eul lamm all ha beza taolet e puns doun an ifern, daoust hag ez euz spontusoc'h darvoud? Oh! va saveteit! hor saveteit! hon diouallit, n'hol lezit ket da goueza!

Libera nos a malo.

Grit ma n'en devezo ar Milliget perz ebet ennon, na breman, na morse epad ar rest eus va faour hez buhez, na birviken. Va diouallit dioutan, va diframmit eus e zle, eus e skilfou, eus e lasou, eus e holl rouejou trubard. Roit d'in gras eur vuhez santel hag eur mar ar. Ah! dienkrezet e vezin neuze, ha da viken, diwarbenn ar Satan fallakrse. *Laqueus contritus est et nos liberati sumus*.

Dienkreze kaer e vezin pa zigouezin etre divrec'h va Zad euz an nenv, pa welin anezan er c'hloar, tal ouz tal,

pa vezin stardet gant karantez war galon an Tad ar Mab
hag ar Spered-Santel

Oh ! Evelse bezet gret ! *Libera nos a malo. Amen.*

An ene karantezus a gav eta er Bater holl gwirioneziou
ar feiz.

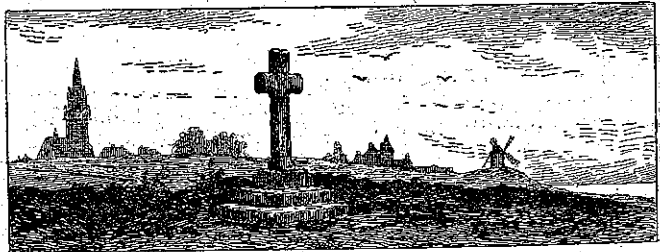
Eno e-kav an A. Doue er pezh ma 'z eo Ennan E-unan,
E vuhez hag E oberou; Doue e tri ferson, Doue kroger,
Doue en em c'hrêt den evit hor prena, Doue eienen ar
zantelez; eno e-kav ivez e vuhez e-unan e Doue dre Hor
Zalver Jezus-Krist, E Iliz hag E zakramant meulet ra vezo.

Eno e-kav ar garantez evit e vreudeur, ken-unvaniez ar
zent hag ar stad a vrezel merket d'an Iliz er bed-man;
erfin ar varnedigez evit ato, pe evit malloz an ifern, hag
e c'houlenn beza diouallet anezan, pe evit euruzded ar
baradoz (rag en tu pe du eo ret mat digouezout) hag e
c'hoanta an nenv-euz-holl nerz e galon.

Setu Pater an ene karantezus.

Pa en deus evelse, gant sikour gras Doue, komprenet
ervat kement a zo er Bater ha laket a-unan en e spered an
holl-gelennadurez kristen evit he gwelet evel en eun taol-
lagad dudius, e chom c'hoaz eur gammad dezan da-ober.

Uhelloc'h eget an holl draou kaer-ze, uhelloc'h eget an
holl anaoudegez skedus-se en deuz a Zoue, euz an holl
draou e Doue hag anezan e-unan e Doue e vank c'hoaz
d'ezan mont erfin betek ar goulouenn vras ez eo Doue
Ennan E-unan, ar goulouenn-ze ne c'hell den treuzi na
tizout. Ha neuze, dalc'het a-zav evit ato, rag n'eo ket ar
grouadurien gouest da vont pelloc'h, diarbennet eta, met
euruz, e peoc'h hag euruz dreist kement a c'hell yez an
dud rei da gompren, an ene karantezus; a gave marteze
d'ezan betek neuze en devoa eun anaoudegez kaer a Zoue
a zeu da lavaret ennan e-unan n'eo nemet eur paour, kez
den dizesk, abaf, abafet dirag brazder Doue, eun diot,
idiota.

AN TAD KOZ

Anaout a rit-hu Per Mauguen,
Poro-hen koz mercuri 'n Ti-Gwenn?
Eus Kastel-Pol betek Kemper,
Eus ket eur c'houer evel Per.

Abaoe miz du diveza,
War bewar ugent vloaz ez a
Ha krenv egiz ma chom bepred
E pako e gant vloaz, me gred.

Ne bleg ket dindan pouez an oad,
Sounn eo e beun ha start e droad,
Hag e lagad, lemm c'hoaz, evel
Lagad eun den youank a wel.

Klaskit piz: nep lec'h ne gavoc'h
Gwelloc'h kalon na dremm bravoc'h,
Na teod goest evel teod Per goz
Da zanevella freaz eur goz.

Eus a ouenn ar gwir Vreiziz eo,
Karantez Breiz ennan a zeo
Ha, war ar meaz-koulz hag e ker,
E komz, foug ennan, hor yez ker.

War zao abred, er verouri,
E ro d'ar chatal da zibri,
Sell er marchosi, 'za d'ar c'hraou,
Ken eveziek eo eus e draou.

Bep mintin, an holl zeu ouz Per,
Da c'houlenn petra da ober,
Ken ar parkeier, ken en ti,
Euz e vouez e renkont senti.

Eur c'hornad-bufun en e veg,
Dalc'h mad d'e heul e gi blevek,
E zorn harpet war eur penn-baz,
Ez a dre ger, goustad e baz.

Dougen a ra eun tok ledan,
Hanter gollet e fas dindan;
Hag e seül e voutou koad louz
E sked eur c'helc'h korzennoù plouz.

Eur serro glaz graet gant neud lin
A ziskenn betek penn e c'hlin
Ha stag ouz eun ibil dero,
Eur gouriz a stard ar serro.

Meur a wech, a hed an devez,
War dro ezouarou e vez,
Gant e vevelien e savar,
Fur e guzül, ma e lavar.

War bep tra e lagad a gouez,
War an dud, al loened, ar gwez,
War an ed aour, war al lann wenn,
War ar bleun, war dour an aven.

Pa ver ar c'houezen diouz e dal,
E chom, el liorz, da c'hedal,
Disheollet gant eur wezenn-frouez,
Ma kouezo, eun tammik, ar c'hrouez.

Karout a ra diskeun d'ar prad,
(Ar paotr saout eo e gamarad)
Hag ez eo eun dud selaoù
Ar pezh en em gontont o daou.

Na gredit ket eo diek, nan,
Poania stard a ra e-unan;
Doura e iryin hag e bour,
Eo, epad an hanv, e labour.

Gant e vab bihan Yann Mari,
En noz, d'ar goanv, e kar c'hoari
Eur barti domino, hag holl
A c'hoarz diwar e benn, pa goll.

Anaout a ra sent koz Arvor,
O holl hanoiou a euvor,
Ha da fin an deiz, en e di,
An tiad a stou da bedi.

Breizad fur, kristen didamall,
Da vont gant Doue en deus mall;
Ne gren ket dirag ar maro,
N'en deus nemet dont pa garo.

J. L'Helgouac'h, O. M. I.

Ar gelennadurez diou-yezek ar Galleg dre ar Brezoneg

Epad gouelioù ar *Bleun-Brug*, d'an 12 a viz gwengolo diveza, e oa eun niver bras a dud bodet e sal-veur patronaj Lesneven, evit klevet komz divarbenn an doare da zeski ar galleg dre ar brezoneg.

Setu aman eun diverra eus ar pezh a zo bet lavaret. E galleg eo hon eus komzet, ha goulskoude, evel ma lavaras d'in da c'houde unan bennak en eur vousec'hoarzin, gwelloc'h e vije bet mont e brezoneg ha dikouez eno dioc'h-tu, dre eur gentel, e c'helle ar brezoneg talvezout da zeski ar galleg. Gwir eo, met etouez ar re a oa eno, meur a hini n'oant ket barrek a-walc'h war ar brezoneg, ha setu perak hon eus komzet e galleg.

Evel e Kambr an Deputeed, peb hini a c'helle displega ar pezh a oa en e spered, hag abalamour da-ze n'eo ket eet eun tenn an traou, reustlet ha kemmesket e oant a-wechou, met ivez klevet ez eus bet traou talvoudus da glevet.

I. — Dre ar brezoneg e c'heller deski ar galleg

Setu aze bugale o vont d'ar skol evid ar wech kenta. Seiz vloaz o deus, ha beteg-hen n'o deus komzet nemet brezoneg. Fiziet en eur mestr ne gomz d'ezo nemet galleg, petra gomprenint? Netra. Hag e vezint pell amzer arok ma vo boazet o diskouarn da glevet ar galleg, hag e weler a-wechou bugale bet er skol bloaz pe zaou ha ne c'houzont c'hoaz netra. N'o deus grêt nemet tomma bankeier, ha n'o deus bet tamm plijadur nemet d'ar merc'her ha d'ar zadorn da noz o sonjal ne vije ket a skol d'an deiz warlerc'h. Ar mestr, droug ennan, a c'hell lavaret d'ezo : « *Têtes dures de Bretons, espèces d'ânes* », n'e ket an dra-ze a ray d'ezo mont arok. Azenned int, hag azenned e chomint, ma ne gemerer ket a boan ganto.

Met, setu aman eur mestr all, a anavez mat ar brezoneg. Habask eo, ha poania a ra da zigeri spered ar vugale digaset d'ezan. War holl vogerioù ar c'hlas ez eus faolennou goloet a skeudennou a bep seurd, loened, gwez, tiez, binvioù da labourat an douar. Goulenn a ra digand ar vugale : Petra eo al loen-man ? — « Eur marc'h », a respountont. « Mat, e galleg e vez gret *cheval* anezan. Lavarit : *cheval*. Ha setu eur ger desket. — « Pe liou en deus ? « Du... — « Mat, eur marc'h du a zo e galleg : *un cheval noir*.

Lakomp e tesk ar vugale dek ger hepken bep klas. Abenn eur miz ec'h anavezint eur bern mat. Hag o dezo plijadur o tont d'ar skol o veza ma teskont eun dra bennak bemdez.

Pa c'houezint lenn ha skriva, e vezint lakeet da drei

galleg e brezoneg ha brezoneg e galleg : ar vamm vat, la bonne mère. — Le pain est bon : ar bara a zo mat. — Kalz avaloù a zo er bloaz-man : Il y a beaucoup de pommes cette année. — Roit kerc'h d'ar mare'h : Donnez de l'avoine au cheval, etc., etc. etc.

Evelse e ra an Aot. Colin, rener skol Plabennec, ha souezus eo, emezan, peger buan e vez gellet divorfilla spered ar vugale ne anavezent ger galleg ebet o tont d'ar skol.

Met, evid ober skol diou-yezek, eo red anaout ar galleg hag ar brezoneg. Ouspenn-ze, red eo komz da vugale evel ma vez komzet en o c'horn-bro. Rak-se eur mestr eus Treger pe eus Kerne hag a gomzfe e yez e vro en dije poan o veza komprenet e Leon gand ar vugale vihan nevez deuet d'ar skol.

Met, ma vefe leorioù skler, aes da gompren evid an holl, ar mestr, e lec'h implija e vrezoneg e-unan a zo marteze fall a-walc'h, a gemerfe al leorioù-ze, a c'hellfe lenn pe skriva war an daol-zu ar pezh a zo enno, hag ar vugale a gomprenfe gwelloc'h.

Evit kaout hevelep leorioù, e vije ret eur c'huzul-meur, ennan eun nebeut tud desket mat var ar brezoneg, lod eus Leon, lod eus Treger, lod eus Kerne. An dud-man a labourfe ken etrezo da ober pe da lakat ober leorioù talvoudus da vugale ar skolioù. An doare skriva a vije ato henvel, ar gerioù re zies a vije lezet a gostez, pe war o lerc'h, etre diou varrenn, e vije lakeet ar ger galleg a verkont. Ar gerioù anavezet e Leon hepken pe e Treger hepken, pe e Kerne hepken a vije ive lakeet en o c'hichen ar ger galleg. Ar c'huzul-meur a rofe kuzulioù d'ar skrivagnerien, a lavarfe d'ezo petra ve mat, petra ve fall en o leorioù, petra ve da denna kuit pe da lakat enno, hag e teufed evelse d'ober a-nebeudou, leorioù eus an dibab, a c'hellfe beza implijet en holl skolioù a zo enno bugale oc'h anaout ar brezoneg.

Al leorioù ne dleont ket beza mat evid eur barrez hepken, pe eur c'hanton hepken, rak re ger e koust breman moula leorioù, hag an hini a ra eul leor nevez a rank e werza a villierou, pe anez en dezo holl.

I. — Peseurd leorioù a vije mat ober ?

Da genta, evel ma lavaremp, eul leor evid ar vugale vihan, ennan gerioù galleg ha gerioù brezonek eleiz. An Aot. Colin, eus Plabennec, en deus gret unan hag a zo anavezet e meur a skol. Ra vo gret re all c'hoaz, hag ive evid ar vugale vrasoc'h, rak dre ma tigor spered ar skolaerien, e ranker lakat dirag o daoulagad traou diesoc'h.

Mat e ve ive kaout eul leor var an istor zantel. Unan a zo, eus ar re wella, gret gwechall gand an A. Morvan, met poent e ve moula anezan a-nevez, rak ne dle ket chom kalz ken anezan da werza. Pa vo moulet a-nevez, ar c'hu-

zul-meur a c'houlennô ma vo kemeret an doare-skriva a zo kavet mat gant an Akademi vrezonek, rak ma n'en em glever ket war an doare-skriva, e vo grêt droùg bras d'ar brezoneg.

Ha marteze e ve talvoudus kaout, ouspenn istor zantel an A. Morvan, eun all verroc'h ha semploc'h, evid ar vugale vihan, enni eur c'hant pajenn.

Eul leor all, istor Breiz, a dlefe beza ive lakeet etre daouarn ar vugale, rak anaout a dleont istor o bro.

Hano zo bet eus leoriou all da zevel. O tastum ar penadou kaera a varzoniez hag a yez-plen e skridou ar re wella eus skrivagnerien Breiz, e vije gellet ober eul leor a rafe vad ha plijadur da vugale ar skoliou ha d'an dud vras ive.

C'hwil hag a zo bet renerien an Akademi vrezonek er c'hloerdi-bras, hag ho peus breman eun tamm amzer, grit d'eomp al labour-ze.

Ha piou a stago gant eul labour all a garfemp ive gwelet ober ? Piou a raio d'eomp eul leor hanvet « *Tro Vreiz* » demhenvel ouz al leor gallek : *Le tour de France par deux enfants* ? El leor-ze e vije gellet komz eus kement a zo e Breiz : ar mor, ar menezioù, an douarou, an doare beva gwechall ha breman, ar gwiskamanchou, ar c'heriou, al lec'hioù brudet, an ilizou ha chapelioù kaer, ar pelerinachou, etc.

Komzet ez eus bet ive diwarben dastum kanaouennou dereat. Bep bloaz *Feiz Ha Breiz*, da genver ar *Bleun-Brug*, a laka e gwerz kanaouennou nevez, ha mad a ra. Ne vo morse re eus ar c'hanaouennou-ze. Rak, ma ne vez ket kanet kanaouennou dereat, e vo kanet re all, da lavaret eo, re lous, re hudur, a zo mezus da glevet.

III. — Traou all a zo, bet hano anezo

Ouspenn poania da lakat sevel leoriou nevez, ar c'huzul-meur en dije c'hoaz meur a dra d'ober ; evel alia ar vistri ha mestrezed-skol, er skoliou libr, da gaout doujans evid ar brezoneg. Gwelet ez eus bet gwechall mistri ha mestrezed, zoken er skoliou kristen, hag a ree fae var ar brezoneg hag a lavare d'ar vugale : « Dilezit ar brezoneg hag hiviziken na gomzit nemet galleg ».

Breman n'ez eus mui hini ebet er skoliou kristen oc'h ober fae var ar brezoneg, met meur a hini goulskoude ne garont ket a-walc'h yez o zadou koz.

Ar c'huzul-meur a boanio da lakat deski brezoneg en holl skoliou kristen, hag a roio prizioù d'ar vugale o dezo labourer ar muia.

Er c'hazetennou e vo ivez da zisplega alies d'hor c'henvroiz e filcont dalc'her d'o yez evel d'eun tenzor.

Ar gerent ive, siouaz ! ne gomprenont ket a-walc'h o dever war gement-man. Ha ma z'eus eun dra souezus, eun dra a ra poan d'ar galon eo gwelet bugale savet e tiez

brezonek ha ne anavezont ket yez o bro. E galleg eo ez eus bet komzet outo ez vihan, hag alies, pebez galleg ! « *Nous allons maintenant en français par ici* » a gleven eur wech Bretoned o lavaret, hag an dud keiz a gomze brezoneg heb her gouzout ne reant nemet liva brezoneg gant galleg fall. Eur wech all e kleven eur vamm-goz o lavaret d'he bugel bihan, en doa eun tri bloaz bennak : « *Toi, venir avec mammié koz...* » Petra c'houezo ar vugale-ze ? Yez ebet, na galleg, na brezoneg, hag e vo mil boan divezatoc'h o klask divoaza anezo diouz ar briz-galleg hag ar briz-brezoneg o deus desket.

IV. — Ne reomp ket a fae war ar galleg

Lod a lavare d'comp marteze : « Emaer o klask laza ar galleg, ha ne fell ket d'eomp an dra-ze. Rak hor bugale, pa z'aint da zoudarded pe da vartoloded a vo c'koarzet goap d'ezo ma ne c'hellont ket komz mat ar galleg. »

Met ni a lavar hevelep tra. Red eo deski ar galleg, hag ar muia ar gwella. P'e gwir tud Breiz a zo mesket gant tud ar Frans, ra zeskint mat ar galleg evit gellout dalc'her penn d'ar Fransizien ha sarra o geñou d'ezo pa vo red.

Hag er skoliou eo mat lakat ar vugale da gomz e galleg cvid o boaza da renka buan ar gerioù.

Ra gomzint e galleg er skol, met e brezoneg er gêr gand o zud. Gwelet e vez alies er skoliou bras ar Vretoned, ar re o deus komzet brezoneg ez vihan, o kemeret ar renk kenta evid ar galleg. Rak, pinvidikoc'h eo o spered ha lemmoc'h, o veza ma anavezont ar brezoneg, lakat a reont ar brezoneg e kemma gand ar galleg, hag e welont evelse traou ne wel ket an hini ne c'hoar nemet galleg. Ar yez a zo, evel pa lavarfen, an hêrez (heritaj) dastumet a-dreuz ar c'hantvejou gand eur bobl a-bez. Beza hêr da zaou zen pinvidik a zo gwelloc'h eget beza hêr da unan hepken, hag eun den a anavez ar brezoneg hag ar galleg a zo pinvidoc'h e spered eget an hini ne anavez nemet ar galleg.

V. — Enor d'ar brezoneg

Met, n'eo ket evid an dra-ze hepken, abalamour ma c'heller dreizan deski gwelloc'h ar galleg, eo e ranker komz brezoneg. Arabat kredi n'eo ar brezoneg nemet eur servicher d'ar galleg.

Ar brezoneg a zo eur yez kaer, eur yez koz, komzet abaoe pell amzer gant tud a galon, gand eur bobl a dalv n'eus forz peseurd pobl all eus ar bed. Ar brezoneg en deus gret tro ar bed, rak, lavarit d'in, e pelec'h n'eo ket bet, soudarded, martoloded ha misionerien Breiz.

N'eus ket a ezomm eta da gaout mez o komz brezoneg.

Deskomp eta hor yez, dalc'homp mat d'ezi, komzomp e brezoneg, skrivomp e brezoneg, kanomp e brezoneg. N'eo eur gwir Vreizad nemet an hini a anavez yez e vro.

J. U.

Je n'ai pas qualité pour porter un jugement sur votre œuvre de poète provençal ; hélas ! j'ignore votre beau parler local, mais, s'il s'agit des sentiments et des pensées, nous parlons le même langage et nous nous entendons à merveille.

Mais que nous sommes peu nombreux à être ainsi d'accord ! Comment faire comprendre aujourd'hui que l'instruction véritable *ce n'est pas de substituer à toute l'expérience d'une race un bagage de notions primaires, une camelote pédagogique.*

Sous le prétexte de faire des citoyens français, chaque jour on détruit ce qu'il y a sans doute de meilleur chez nous, *nos petits paysans*. On entend partout se plaindre que nos campagnes sont délaissées. Peut-il en être autrement ? *On s'attache comme à plaisir à relâcher, à briser tous les liens qui rattachent aujourd'hui l'enfant, et, demain, l'homme à la terre.* Leur langue maternelle, ils ne la parlent plus, que ce soit chez vous, en Provence, ou bien chez nous, en Lorraine. On leur apprend à la mépriser (2). Et, ce faisant, on ne s'aperçoit pas que ce ne sont pas des mots qu'on détruit, mais des affections vivaces et des manières profondes de sentir.

Je ne vois qu'un rayon d'espoir. Les statistiques montrent que les résultats de notre éducation scolaire ne seraient pas aussi considérables que l'avaient espéré nos pédagogues officiels. Le nombre des illettrés augmenterait tous les jours. Allons, tout n'est pas perdu. Par cette masse rebelle il reste encore, Dieu merci, des réserves intactes...

Mais, pardon, j'étais en train d'oublier que je parle à un homme qui a dévoué toute sa vie à l'enseignement populaire.

Eh bien ! soit, ne favorisons pas l'ignorance, mais alors servons-nous, pour la combattre, des moyens que vous avez adoptés. Vous voulez apprendre le français à vos petits Provençaux. Votre poème de *La Lionide*, avec sa traduction, leur servira d'excellent exercice de version. Ils en retireront un simple bénéfice : une connaissance plus déliée de leur langue maternelle, un meilleur enseignement du français et le goût de la poésie.

MAURICE BARRÈS.

(1) Extrait d'une lettre de Maurice Barrès, de l'Académie française, au frère Savinien, à l'occasion de la publication de son poème d'éducation *La Lionide*, qui avec ses deux textes, provençal et français fait plus de 500 grandes pages d'un beau livre édité par la maison Aubanel.

(2) Ar pezh a zo gwir el Lorren hag er Provans a zo ker gwir all, ma n'eo ket gwirroc'h, e Breiz, el lec'h ma kaver mistri-skol digalon hag a gendalc'h atao, daoust d'ar youc'h a zo warno, da zalla ar Vretoned vihan.

ORTHOGRAPHE & GRAMMAIRE

LES MUTATIONS

Une des plus grandes difficultés qu'offre à des étrangers l'étude du breton, provient des mutations qui sont si nombreuses et si variées. P. ex : va breur, da vreur, ho preur. Ho tad, va zad, e dad. Ho penn, da benn, o fenn, d'am fenn, d'az penn, etc.

Toutes les consonnes (sauf l, n, r) sont sujettes à des mutations.

1° MUTATIONS PAR AFFAIBLISSEMENT

(ou plutôt par accommodations aux voyelles. Elles résultent de l'action d'une voyelle ancienne).

Elles se font d'après le tableau suivant :

Radical	B	K	G	GW	D	M	P	T
Devient	V	G	C'H	W	Z	V	B	D

Les mots qui produisent des mutations par accommodations aux voyelles sont :

a. Ex : kleiz : a gleiz ; Dehou : a zehou ; Pell : a bell ; taoiiou : a daoliiou fouet ; bern : a vern ; gwel : a wel ; goude : a c'houde.

Me a gar, an hini a garez (karet) ; me a wel, an hini a welan (gwelet) ; ar miliner a val (mala) ; te a varn (barn) ; etc.

aba. (Depuis que). Ex : Aba gomz (komz).

an, ar, l'article. (La mutation se produit dans tous les noms féminins singuliers — et dans les noms masculins pluriels, lorsqu'ils désignent des personnes.

Ex : baz : ar vaz ; milin : ar vilin ; kirin : ar girin ; telenn : an delenn ; tro : an dro ; etc.

Toerien : an doerien ; beleien : ar veleien ; milinerien : ar vilinerien ; kanerien : ar ganerien ; etc.

Avec d initial, l'article n'entraîne pas de mutation : an delien, an demezel, an dluzen, an dervezerien, an dournerien an dilosterien-kezeg, etc.

Da. Ex : Da benn (penn) ; da vreur (breur) ; da vioc'h (bioc'h) ; da galon (kalon) ; etc.

Da Gemper (Kemper) ; da Zouarnenez (Douarnenez) ; da Wisseny (Gwisseny) ; da Vontroulez (Montroulez) ; etc.

Da vevo Breiz : que la Bretagne vive.

Dam ou dem (presque). Ex : demvezo (mezo) ; demdost (tost) ; demgollot (kollet) ; etc.

Daou, diou. Ex : Daou dra (tra) ; diou gazeg (kazeg) ; diou verc'h (merc'h) ; daou zen (den) ; daou c'her (ger) ; etc.

Di (préfixe). Ex : Divroet (bro) ; di'hriziennet (gri-zienn) ; dizoare (doare) ; digempenn (kempenn) ; digas (kas) ; digemër (kemer) ; etc.

Dre. Ex : Dre vor (mor) ; dre zouar (douar) ; dre vag (bag) ; dre Baris (Paris) ; etc.

E (son, sa, masculin). Ex : e benn (penn), sa tête (à lui) ; e wele (gwele) ; e c'henou (genou) ; e vamm (mamm) ; e dad (tad) ; e vreur (breur) ; etc.

Eil. Ex : Eilzourna (dourna) ; eilgomz (komz) ; etc.

Endra. Ex : Endra c'helli (gellout) ; endra vevo (beva) ; etc.

En em. Ex : En em ganna (kanna) ; en em vriata (briata) ; en em ziwall (diwall) ; en em daga (taga).

En eur. Ex : En eur gana (kana) ; en eur zebri (debri) ; en eur vedi (médi) ; en eur denna (tenna).

Eun eur (féminin). Eur gazeg (kazeg) ; eur vaz (baz) ; eur verc'h (merc'h) ; eun doenn (toenn).

Avec *d* initial, l'article n'entraîne pas de mutation. Eun demezell ; eun delien ; eun dluzen ; eun dournerez.

Fall. Ex : Fallgaloni (kalon) ; fall-wiska (gwiska) ; etc.

Gour. Ex : Gourdadou (tadou) ; gourvadezi (badezi).

Gwall. Ex : Gwall-glanv (klanv) ; gwall baotr (paotr) ; hanter-wisket (gwisket) ; hanter-varo (maro). gwall-deod (teod) ; gwall-vaouez (maouez) ; etc.

Gwir. Ex : gwir gristenien (kristenien) ; gwir vamm (mamm) ; gwir dad (tad) ; etc.

Hanter. Ex : Hanter-vrein (brein) ; hanter-boaz (poaz) ;

Holl. Ex : Holl-c'halloudek (galloudek) ; an holl dud (tud) ; an holl verzerien (merzerien) ; etc.

na. Ex : Na gerzit ket dre an hent-ze (kerzout) ; na valit (mañ) ket hirio ; na welit ket (gwelet) ; etc.

ne. Ex : Perak ne gomzit ket (komz) ; ne zebrit ket (debri) ; ne zeuit ket (dont) ; ne c'hellit ket (gellout) ; etc.

pa. Ex : Pa verv (birvi) ar zoubenn ; pa welit (gwelet) ; pa c'houzanvit (gouzanv) ; pa zournit (dourna) ; etc.

pe. Ex : pe vro ? (bro) ; pe zeiz ? (deiz) ; pegement ? (kement). Per pe Baol (Paol) ; ruz pe zu (du) ; tu pe du (tu) ; etc.

peur. Ex : peurzesket (desket) ; peurc'hreat (great) ; peurzebret (debret) ; peurzourna (dourna) ; peurzourn ; etc.

peuz. Ex : peuzc'hlaz (glaz) ; peuzvrein (brein) ; etc.

Ra. Ex : Ra c'helli (gellout) ; ra bado (padout) ; ra welimp (gwelet) ; ra glevin (klevet) ; etc.

Re. Ex : Re vras (bras) ; re goz (koz) ; re wir (gwir) ; re dreut (treut) ; re zu (du) ; etc.

Seul. Ex : Seul vrasoc'h (brasoc'h) ; seul welloc'h (gwelloc'h) ; etc.

Tra. Ex : Tra bado (padout) ; tra vevin (beva) ; etc.

War, diwar. Ex : war vor (mor) ; war zouar (douar) ; war c'horre (gorre) ; war gein (kein) ; war dro (tro) ; etc.

* Il y a encore mutations dans les adjectifs (ou noms jouant le rôle d'adjectifs) qui suivent un nom féminin singulier — ou un nom pluriel, désignant des personnes.

Ex : Ar vamm vat (mat) ; ar vioc'h zu (du) ; ar verc'h vihan (bihan) ; ar botred vat (mat) ; ar vugale vihan (bihan). Mais on dit *laboused bihan*, parce que *laboused* n'est pas un nom de personne.

Remarques. Lorsque l'adjectif commence par *k, p, ou t*, son initiale ne s'affaiblit en général que si le nom précédent se termine par une voyelle ou une des liquides *l, m, n, r*.

Ex : ar verc'h klanv ; an hini glanv ; ar c'hoar glanv ; an itroun glanv ; ar gazeg klanv ; ar votez koad ; ar voul goad.

Il y a affaiblissement dans les surnoms après les noms propres : Per goz (koz) — dans les composés anciens pour le second terme, quel que soit le genre du premier : morvan ; leurdi ; kanndi.

La liste des mots entraînant mutation est incomplète en ce qui touche les préfixes et les adjectifs qui peuvent remplir ce rôle, comme *berr, hir, briz*, etc.

Il y aurait lieu d'ajouter le mot *eme*.

Ex : Eme ve (dis-je) ; eme Ber (dit Pierre).

Observations particulières. Il y a une mutation propre au Léon : *ch/j*. Ex : Chom. Na jomit ket. Chaden : e jaden. Chaokat : en eur jaokat.

La mutation *S/Z*, que le vannetais ne fait pas et dont le Tréguier abuse, a lieu habituellement lorsque *S* est suivi d'une voyelle. Ex : Gouel an holl zent (sent) ; ra zavo (sevel) ; martolod pe zoudard (soudard) ; re zot (sot) ; war zao (sao) ; etc.

Mutations abusives. On peut citer comme abusive la mutation des nombres ordinaux, quel que soit le nombre : *p. ex.* : ar bempet, le ou la 5°. Il vaut mieux mettre : ar bempet, la 5° ; ar pempet, le 5°. — L'usage a introduit des mutations fautives qu'il faut corriger : *p. ex.* : labour-vat c'hoari-gaer, laer-vor. Cela rappelle « *grosses légumes, belle ouvrage* » du français. Labour, c'hoari, laer, sont d'1 masculin.

Il faut éviter aussi les doubles mutations. Ainsi, *war-zu* provient de deux mutations, de *tu* en *du* d'abord, et puis de *du* en *zu*. De même *leur-zi*, c'est *leur-di* qu'il faut mettre, avec une seule mutation *ti/di*.

Dour-zomm, qui est employé pourtant fréquemment dans le Léon, est une faute aussi. C'est *dour tomm* qu'on doit dire, car *dour* est du masculin.

II° MUTATIONS PAR RENFORCEMENT

Les initiales douces deviennent fortes selon le tableau suivant :

G	GW	B	D	J
K	KW	P	T	CH

Le renforcement est provoqué par les particules terminées par une spirante dentale : *s*, *z*. La particule *ho* qui provoque aussi le renforcement était autrefois terminée par un *s* (*hos*). Aujourd'hui, devant une voyelle, elle devient *hoc'h* : *hoc'h iliz*, *me hoc'h ador*.

La mutation se fait : 1° après *ez* (dans *ton*), *d'az* (à *ton*), devant les substantifs et les infinitifs (qui sont traités en breton comme de véritables substantifs) : *ez kodell* (dans *ta poche*) ; *d'az preur*, *d'az kwelet* (pour *te voir*) ; après *az*, *ez*, employés comme compléments directs des verbes : *me az kwel* (je *te vois*) ; 2° après *ho* adjectif possessif ou régime de verbe : *ho kenou* (genou) ; *ho kwele* (wele) ; *ho preur* (breur) ; *ho tent* (dent) ; *ho chaved* (javed). *Me ho kalv* (galver) ; *me ho kwel* (gwelet) ; *me ho tilezo* (dilezel).

On peut signaler certains renforcements de la langue parlée, comme *pemp k/gwenneg*. Le *k* se fait sentir dans la prononciation, mais il ne faut pas écrire *pemp kwen-neg*, mais *pemp gwenneg*.

III° MUTATIONS PAR SPIRATION

Les initiales fortes deviennent aspirées d'après le tableau suivant :

K	P	T	S (suivi d'une voyelle)
C'H	F	Z	Z

Ces mutations sont causées par l'action de consonnes finales anciennes (disparues plus anciennement que celles qui amènent le renforcement) ou encore par l'action d'un *r* sur un *k* suivant.

1° Règle.

Les mutations ont lieu : 1° après les adjectifs possessifs et pronoms personnels compléments directs de la 1re personne du singulier, et au pluriel pour *k* et *s* suivi d'une voyelle.

Ex : *va penn* (penn) ; *va c'hi* (ki) ; *va zi* (ti) ; *va zae* (sae).

2° après les adjectifs possessifs et pronoms personnels de la 3e personne du singulier, quand l'adjectif ou le pronom rappellent un nom féminin. Ex : *He c'hi* (ki), son chien (à elle) ; *he penn* (penn), sa tête (à elle) ; *he c'haret* (karet), elle ; *he zamall* (tamall), elle.

3° après les adjectifs possessifs et pronoms personnels de la 3e personne du pluriel. Ex : *o penn*, *o zi*, *o c'har* *o zae*, *o c'haret*, *o zamall*, *o frenn*, *o zikour*.

Remarque. — Après *d'am*, *em*, souvent on ne fait pas la mutation quand le mot suivant commence par un *p*. Cela provient de la chute de la consonne finale ancienne : la finale actuelle fait obstacle à la mutation.

Ainsi on dit : *roit peoc'h d'am penn*, *em penn*, *d'am paotr*. Il y a une tendance à délaissé la mutation *d'am penn*, *em penn*, *d'am faotr*.

Mais on dit : « *em c'hear*, *em zi*, *d'am zi* ; *c'houi am zilaou* ; *c'houi am c'helenno* ».

2° Règle.

Ces mutations ont lieu encore pour *k* après les articles *ar*, *eur*, au singulier des noms masculins ; et avec *ar*, au pluriel des noms (masculins et féminins) désignant des choses ou des animaux.

Ex : *ar c'hi* (ki), *eur c'hi*. *Ar c'har* (eur *c'har*). *Ar c'hezeg* ; *ar c'hleier*).

P et *t* ne varient pas : *Penn*, *ti* ; *ar penn* ; *eun ti*.

S suivi d'une voyelle devient *z*. Ex : *ar zac'h*, *eur zac'h*, *eur zae*, *ar zaout*, *ar zoubenn*, *eur zamm*, etc.

Cependant on dit : *ar sanailh*, *ar sukr*, *ar siminal*.

IV° MUTATIONS MIXTES

Elle se font par renforcement pour *D* qui devient *T*, et par affaiblissement pour *G* qui devient *C'H*, pour *G W* qui devient *W* et pour *B* et *M* qui deviennent *V*, ce qui donne le tableau suivant :

D	G	GW	B M
T	C'H	W	V

Elles ont lieu après :

O, en train de (Signe du participe présent).

'*e* (*z*), particule verbale, et « que ».

ma, *que*, *si*.

Ex : Dont : *o tont*, *e* (ou *ez*) *teuez*, *ma teuez*.

Debri : *o tebri*, *e tebrôt*, *ma tebrit*.

Gedal : o c'hedal, e c'hedint, ma c'hedont.
 Gwelet : o welet, e welint, ma welint.
 Barn : o varn, e varnont, ma varnont.
 Mala : o v'ala, e valint, ma valez.

OBSTACLES AUX MUTATIONS

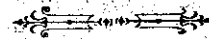
Les mutations se produisent entre mots unis par le sens et liés par la prononciation. Tout ce qui tend à les séparer est un obstacle aux mutations.

Ainsi on dira : war vor. Mais si mor est suivi d'un complément, la mutation pourra ne pas avoir lieu. Ex : war *moriou* ar c'hresdeiz. Même un adjectif suffira : war *moriou* diaes.

Le complément a pour effet de dissocier *mor* de *war* pour l'attacher aux mots qui suivent.

Mé zo bet war *varc'h*. — Me zo bet war *marc'h* va breur.

J. U.

ALAN VARVEK

Kinniget da Job er Glean.

Achu oa ar stourmad, an Normaned trec'hed
 Dirag ar Vretoned a dec'he 'vel c'houiled.
 Dindan bannou al loar 'kreiz an noz e-unan
 War-zu iliz Sant-Per, 'keizas an duk Alan.

Kreiz an drez, al linad, a drouc'he e gleze
 Klask a ree an aoter : lern ha bleizi 'yude
 En e raok 'vel diaoulou e ti Doue. Alan vras
 Pell amzer daoulinet, en eur ouelan, 'bedas.

Met souden kennerzet e c'halv e Vretoned
 Ehan 'bed 'pad an noz ken 'voe ar Groaz keltiek
 War ar mogeriou koz o para adsavet.

Ha pa daolas an heol e splannder war ar vro
 War an aoter goz, Yann, manac'h Landevennek
 A laras an ofern evid ar re varo.

Gweltaz.

Divizou diwarbenn Breiz
 hag hon amzer da zont.

EIL DIVIZ

AN AOTROU MEAR

Ac'hanta, Fransez, setu ni en em gavet hirio, evel
 kamaraded, da bleustri an hevelep tachenn !

FRANSEZ

An dra-ze ne ra ket a zisplijadur d'in, aotrou mear ;
 ar c'hontrol eo, mar deo gwir !

AN AOTROU MEAR

Ha koulskoude, disul diveza, am boa, 'vel a lavar ar
 bôtred yaouank, bet eur gabestrenn diganez ! Pegeit a
 lavares a oa etrezomp ? Keit, da vihana, ma n'hellemp
 biken ken en em gaout ha ma oa, hiviziken, eun ene-
 biez ken didruet etrezomp hon daou ma ranke unan
 ac'hanomp flastra e benn'ouz egile !! N'eo ket gwir ?

FRANSEZ

It atao, aotrou mear !

AN AOTROU MEAR

Setu, eiz deiz goude, e tigouez ober aman eur gouel
 'vit binniga eun ti-skol nevez ; ha piou a vez gwelet
 penn-da-benn kenver-ouz-kenver, en oferenn hag ouz
 taol ? Fransez hag e aotrou mear. Piou an daou a strap
 o daourn ar starta da zisklêria e kavont mat kement a
 zo grêt, kement a zo lavaret ? Fransez hag e aotrou
 mear ! Ha koulskoude, disul diveza, e oa kalz a hent
 etrezo ! Me gleve komz eus daou-c'hant leo pe daou-
 c'hant vloaz !... N'ouzon ket piou, met unan ac'hanomp
 en deuz grêt eul lamm mat e kerz ar zizun-man !!...
 Ne lavarez netra ?...

FRANSEZ

Kerzit atao, aotrou mear, me ho kavo !

AN AOTROU MEAR

Echu eo ganin, va mignon. D'az tro breman da zis-
 klêria d'in perak en em gavomp, an eil e kenver egile,
 ken pell ha, koulskoude, ken tost ?

FRANSEZ

Ez an da lavaret ze d'eoec'h eur wech all, pegwir hon
 deus eun fammik hent d'ober a-gevret.

Sevel eun ti n'eo ket a-walc'h aotrou mear, dere-hell anezan en e zav, eno eman an dalc'h. Gouzout a rit, abaoe hanter-kant vloaz, kalz a diez skol kristen a zo bet savet ha diskaret. Sellit endro d'eoec'h, me a gont tri er c'hanton-man hepken...

AN AOTROU MEAR

Adsavet int bet en eur stumm all...

FRANSEZ

Savet hag adsavet e kement stumm a garfet, keit ma chomo an traou evel m'emaint, pep ti-skol kristen n'eo harp nemet war an treaz...

AN AOTROU MEAR

Me oar : chench ar sperejou ha dispenn al lezennou laik a vefe da-ober !

FRANSEZ

Grit ze, aotrou mear, ha goude, me lavaro d'eoec'h bepred : n'eo ket a-walc'h. Eur men eo, unan mat, met eun all ez eus ezomm da lakat c'hoaz e diazez ar skol gristen, evit ma vezo divrall : men ar Vro ! Harpomp anezi war Vreiz ha nann war Vro-C'hall... Greomp tra Breiz gant hon skoliou. Me lavar tra Breiz, n'eo ket hepken tra breton !

AN AOTROU MEAR

Ah ! ah ! me wel emaut adarre o klask koueza gann en er pal disul : etre Breiz ha Bro-C'hall e fell d'it disparti... Koll a rez da boan, Fransez, e gwirionez !

Ar pezh a dle pep den a urz hag a boell klask, ha netra ouspenn, eo sikour an Emzao katolik da greski, her lakat da drec'hi. Kerkent al lezennou laik a gouezo evel deliou sec'h diouz ar barr hag ar vuhez vat a vleunio adarre.

FRANSEZ

Pa vez krog an tan-gwall, aotrou mear, ma 'z eus eur pezh lojeiz, ha n'eo ket c'hoaz re-grog an tan ennan, petra vez grêt ? Troc'han etre an tan hag hen.

AN AOTROU MEAR

Lakomp an dud da voti ervat, Fransez, hag ar relijion a vleunio en hon touez ! Kred ac'hanon ! n'eus nemet ze !

FRANSEZ

Eun den hag a vez peurvuian selaouet ha doujet gant pep kristen, ar Pab, (ar Pab Pi IX e oa), en deus bet disklêriet e oa mat gizioù, yez ha spered Breiz da harpa ar relijion. Lennet ho peus bet e gomzou e **Freiz ha Breiz** : Mirit ho yez, ho kwiskamanchoù, emezan :

eur voger int, savet gant Doue hag ho mirdi diouz ar gwall-gredennou.

Met penôs miret ar frouez pa 'z eo troc'het ar wezenn ? Hogen, ar Revolution o tigramma Breiz vel etre pevar marc'h, o tivërka he han, ar Revolution, gant he spered diaoulek, hag a-oude peger gwir eo ar c'homzou lavaret gant Pi IX, a droc'has ar wezenn; ne lezas nemet ar gwrizioù. En han, piou a fellfe d'eoec'h miret ouz an nevezennou da zével warno, nemet hag en han ar Revolution e vefe ?

Daoust ha Pi IX, pa lavare d'eomp miret frouez ar wezenn ne lavare ket d'eomp, war ar memez tro, adlakat ar wezenn en he fonn ?

Ah ! gwelit endro d'eoec'h, aotrou mear. Kalz a zo troet hirio a-du gant Breiz, met darn eus ar re-ze ne fell ket d'ezo e teufe o labour breizek da rei skoazell d'ar relijion, rak n'int ket kristenien. C'houi, den a gredenn, ha ne fell ket d'eoec'h labourat evit Breiz, a deu da veza henvet outo !...

Neuze, c'houi wel, aotrou mear, voti mat ne zervij ket da galz a dra keit ha ma vo Breiz ankouac'het.

Ar politikerezh kristen e Breiz n'eo ket kristen rik, keit ma chom hep soursial eus Breiz; da lavaret eo, n'eo na breton na kristen. An dra-ze a garjen disklêria d'eoec'h freaz...

AN AOTROU MEAR

Kerzit, kerzit, Fransez; me ho selaou.

FRANSEZ

Etrezomp, Bretoned, ez eus liammoù start, gwad, yez, istor, gizioù-beva ha n'emaint ket etre Gallaoued ha Bretoned; bez' ez eus, abaoe 1532, liammoù all hag a zo etre Bretoned ha Gallaoued. Daoust hag eun depute breton, eur wech et da Bariz; n'en deus ken karg nemet da zerc'hel ha da starda al liammoù a zo etre Breiz ha Bro-C'hall, da lavaret eo, da zerc'hel ha da greski an dismantr grêt en hon touez gant ar Revolution.

Daoust hag en doare-ze eo Breton ?

Daoust hag ne doare-ze eo kristen ?

AN AOTROU MEAR

Al lezenn a zifenn oberahendall.

FRANSEZ

Vel just ! Al lezenn grêt gant ar Revolution ha sinet gant Bro-C'hall ne-wel ha ne anv'e Breiz nemet ar pezh hepken a zo hervez spered ar Revolution ha diouz doare Bro-C'hall. Nac'h a ra an holl liammoù ispisial

a zo etrezomp-ni. Bretoned, ha mar gallfe dispenn hor yez, hor gizioù, hon istor, ken prim vel ma tigrammas Breiz etre pemp rann, an dra-ze ne badfe ket pell da ober.

Betek hen, ar Breizad a zo tavet hag en deus sentet, rak

*Ar gwellañ mevel.
Eo tevel*

Bet omp mevelien vat; met tremenet an amzer-ze. Digeri a ra en hor penn hon daoulagad; dont a ra da zonj d'eomp en eun tól omp bet badezet, badeziant ar feiz, badeziant ar Vro, hag hon eus lezet pell a-walc'h o vertuz da vont e dismantr etre hon daouarn. Arabad na 'z afe pelloc'h. Doue a dôlfe e valloz warnomp.

Echu eo, aotrou mear, gant reuz ar bolitikerezh — forz pehini, kristen pe digristen, — hag a oa evidomp evel ar biz el lagad hag an dorn er goulou.

AN AOTROU MEAR

Dont a ra eun dra bennak em spered... met bale etao !

FRANSEZ

Ar Mestr a lavare gwechall e oa deut d'ober pep lealded. Ni ivez, dre ma teuomp er bed, a dle klask ober pep lealded vit beza gwir ziskibien ar C'hrist, kristenien. Hag hon eus gwelet e oamp pell diouz ar palze. Elec'h ober lealded, e rêmpe petra? gaou ha dismeggans; — da biou? d'hor gwad, d'hor Bro, d'hon tadou koz; — dre urz piou? dre urz an drouk-spered, rak ar Revolution, vel ouzoc'h, a zo bet c'houezet er bed gant an drouk-sepered.

Va sentidigez eta a oa dizenor ha pec'hed. Chench a oa red ha klask al lealded, ha da gentan, al lealded uhela, e kenver Doue, e kenver ar Vro.

AN AOTROU MEAR

Asa, te gomz bepred eus Breiz evel Bro. Breiz n'eo ket bro ebet ken. Breiz, evel bro; a zo maro; n'eo ken nemet eun hunvre. Kement a lavarez a vefe gwir, mar vije Breiz eur vro, ma vije c'hoaz enni an danvez a ra eur vro. Hogen, pesort spered he deus ken, nemet ar spered gall? pesort yez nemet ar galleg, pe galleg brezonekaet? pesort gizioù nemet gizioù an holl? Maro eo an tan ha yen an oaled; n'eus ket eur c'hlaouenn ken mesk al ludu! Ha da betra koll e amzer o c'houeza war ludu ?

FRANSEZ

Setu me er gêr, aotrou mear. Disul, ma karit, me a responento d'eoc'h. Kenavezo !

D. N. D.

AL LOENED

E kichen an den, evid e zikour en e labourou ha rei d'ezan pep seurd madou, ez eus loened : kezeg, saoud, denved, moc'h, yer, gwazi, houidi. Pinvidigez eun tiegez n'eo ket hepken an ed hag an traou a ro an douar, met ive al loened. Hag a arc'hant a gouez en hor bro dre nerz al loened ! Piou lavarô pet wagon leun a gezeg, a zapud, a ejenned, a voc'h a vez kaset bep bloaz eus hor garioù betek Paris hag ar c'herioù bras eus Frans hag a-wechou d'ar broioù all ?

Breiz n'eo ket eur vro baour evel ma veze lavaret gwechall, bro ar brug hag al lann, met eur vro hag a ro eul lodenn vat eus ar boued a zo ret evit maga ar Frans.

Ne 'z eus nemet kendalc'her, mont ato var arok, hag hor bro a vo c'hoaz pinvidikoc'h.

Evit-se e tleer labourat, lakât an douarou, ar foenneier da zougenn muioc'h-mui a draou, rak evit kaout kalz loened mat, e ranker kaout kalz boued da rei d'ezo.

Penôs kaout loened mat ? Gwelit an dud, gwelit ar vugale. Ar vugale a vez kemeret preder ganto, ar re a vez goalc'het bemdez, kribet d'ezo o bleo, ar re a vez bevet d'ereat, ar re a vez lakeet da c'hoari, da redek, ar re-ze peurliesia a zo yac'h, a zo koant, a zav nerz d'ezo dre ma kreskont en oad. — E lec'h ar re all, ar vugale a vez dilezet, ar re ne vezont morse goalc'het, a vez lous, lous o fri, lous o c'hroc'hen, a vez laou en o fenn, o deus debron, a vez oc'h en em skrabat, a zav leun a c'horioù war o c'hroc'hen. Ma 'z int bevet fall war ar marc'had, ma n'o deus memed eun toull ti tenval me deu morse an heol ennan, e vezint bugale livet fall, bugale divalo, ato eur c'hlenved pe eur boan bennak o taga anezo. O c'horf a vo dinerz, dizoare.

Evelse ive e c'hoarvez gand al loened. C'hoant ho peus kaout chatal mat ? Roit d'ezo ar pezh o deus ezomm. O lakit da vale, ma chomint start ha ploumm war o divesker. Dalc'hit anezo neat, evit n'o dezo ket c'hoant d'en em skrabat, goalc'hit anezo, kemerit ar skrivell, ar broust ganto d'o diboultrenna. Ra vo brao ar c'hreier, aer vat, sklerijenn enno; ra vo al laouer, ar rastel izel, rak ma vezont re uhel, an anevaled ne c'hellint debri nemed oc'h en em zieza, hag o c'hein a deuo da doulla. Gwelit ar chatal o peuri en eur park pe eur foennog. Pa vez o genou harp en douar, tro ouz an douar, neuze 'eo emaint en o aes evit debri, o gouzog a zo digor mat, hag ar boued a dremen hep poan. Ma

rankont avat, sevel uhel o lenn da baka boued en eur rastell, o gonzog a vo hanter-glozet, hag o dezo bec'h o lakat ar boued da ziskenn.

Al lec'h ma c'hourvez al loened en o c'hraou a dle beza sec'h; bemdez e tle beza lakeet gouzel fresk. Loened a rank gourvez en hanvouez a vo lous, hag ospenn-ze e riskl da goueza klanv. Ar moc'h kement ha muioc'h marteze eget al loened all, a dle beza dalc'het neat.

Ouspenn loja mat ar chatal, e ranker o boueta mat. Dioc'h ma reot d'ezo, e raint d'eoc'h. Ne c'hellit ket goulenn digand ho marc'h labourat mat, ma ne roit ket d'ezan ar boued en deus ezomm, ha m'ho peus c'hoant kaout lez hag amann digant ho pioc'h, roit d'ezi da zebri leun he c'hof.

Ouspenn-ze, klaskit loened eus ar ouenn wella. Bez ez eus kezeg mat ha kezeg fall, saoud mat ha saoud fall, an holl a anavez kement-man. En em zizober a dleer eus al loened fall, evit delc'her hepken ar re wella. Eur vioc'h fall a zebro kement a voued hag unan vat, ha ne roio d'eoc'h nemed an hanter eus al lez hag an amann a rofe eur vioc'h vat. Lardit eta ar vioc'h fall ha gwerzit anezi d'ar c'higer, ha prenit en he lec'h eur vioc'h vat, ha na zalc'hit en ho kraou nemet saoud eus an dibab.

Daou dra a zo ret eta : kaout loened a ouenn vat, hag entent mat outo. Bez ez eus tud hag o deus ato loened mat, ha bez ez eus ive re all ha n'o deus nemet traou fall. Gant lod, al loened a vez gwelet ato o vont yar wellât, ha gant lod ato o fallât. Perak ? Ar re genta a gemer poan gand o loened, a ra d'ezo evel ma lavaremp uheloc'h. Ar re all a zo lezirek, ne dolont ket evez ouz o loened, n'o bevont ket evel ma vije dleet, hag al loened paour ne reont nemet koll bemdez; dilezet, hanter vouetet, e teuont da veza treut, divalo, ha daoust ma z'int eus eur ouenn vat, ne roint ket da c'hounit d'o mestr.

Al labourer.

Ar C'hi mat

Eur marc'hadour en doa eur c'hi eus ar re wella, e hano Kabor. Karet a rea al loenig-ze ha n'edo ket e chal d'en em zizober anezan nag evid aour nag evid arc'hant, rak n'oa ket gwelloc'h eget Kabor da deuler evez ; den ebet ne c'helle tostaat ouz ti e vestr, nag en noz, nag en deiz, hep beza diskuliet dre e harzadennou.

Kouskoude ne rea droug da zen ebet ; eur c'hi oa zoken eus ar re garantezusa ha pa deue eur mignon bennak da dud an ti er porz e rede d'o diambroug, en eur ficha e lost, hag e lipe d'ezo o daouarn ; met staka ma oa ouz den oa ouz e vestr ; atao e veze ouz e heul.

Eun dervez ar marc'hadour a yeas d'ar foar d'ar gêr dosta ; eno e werzas kalz varc'hadourez o testun evelse eur yalc'had vat a arc'hant da zigas gantan d'ar gêr ; o veza ma n'oa ket evit he lakat en e c'hodellou e stagas anezi ouz dibr e varc'h hag hen, en hent, mar gouie, laouen meur o veza m'en devoa gellet ober eun dervez mat.

Ar marc'h a gerze dillo ; Kabor a droidelle, en dro d'ezan, en eur ober, eun harzadenn bennak hep an amzer ha pa c'halve e vestr anezan e veze klevet e jilpadenn skiltrus.

A greiz m'edont en o gwir wella oc'h ober hent, al lerennou a stage ar yalc'h ouz an dibr a dorras hag ar yalc'h a gouezas d'an douar hep gouzout doare d'ar marc'hadour.

Kabor, hen, a welas raktal an taol a oa digouezet ; en em lakaat a eure da harzal o klask rei da c'houzout d'e vestr ar c'holl edo o paouez ober ; met henman ne entente netra gant e gi hag a gendalc'he e hent. Ar c'hi kez, a en em lakeas neuze da harzal gwasoc'h gwas ha kaer en doa e vestr klask e lakat da rei peoc'h e kendalc'he da hirvoudi gwella ma c'helle ; kaeroc'h a reas ; en em lakaat a eure da lammat ouz fri al loan, evel m'en divije bet c'hoant da ober d'ezan chom a-zav ; ar mestr, droug ennan

o welet e gi oc'h ober kement all a gemeras e skourjez-
 ler hag a skoaz gantan ; herman, e lec'h paouez a gen-
 dalc'has da lammat d'ar marc'h ; evel m'edo gwenn an
 eionenn o tont eus e c'henou, ar marc'hadour kroget
 aoun ennan a gredas e oa kouezet klavy gant ar gounnar
 hag a laoskas warnan eun taol pistolenn ; al loen paour,
 gwall c'hiazet, a yudas hag a gouzas d'an douar a-fardi-
 gleo ; e vestr a zistroas e benn hag a gendalc'has gant e
 hent.

N'oa ket et gwall bell ac'hano, e lakas e zourn a dre e
 gein hag e welas, gant enkreuz, e oa distaget ha kouezet
 e yalc'h diouz e zibr ; raktal e welas petra edo e gi o
 klask ; d'an daou lamm ez eas war e giz ; dizale, e welas
 poulladou gwad war an hent ; er fin ec'h en em gavas el
 lec'h m'oa kouezet an arc'hant ; ar paour kez ki, hanter-
 varo, a oa eno gourvezet e kichen ar yalc'h evit he diouall ;
 ar marc'adour a lammas d'an douar, diwar e varc'h, hag
 an daelou en e zaoulagad e lavaras : « Ah ! paourkez Ka-
 bor, perag ivez n'oun ket chomet a-zav pa lavares d'in ! »

Ar c'hi karantezus a zellas gant teneredigez ouz e vestr,
 a lipas e zaouarn, a glaskas ficha e lost eur wech c'hoaz,
 hag a dremenas.

AR C'HIZ NEVEZ

Eun dervez, eun den diwar ar mez a yeas e kêr ; war-
 dro krsteiz ez eas en eun ostaleri da zibri e lein ; eun
 toullad aotronek kouezet eus a lost ar c'harr a oa eno en
 e raok, azezet ouz taol. Abarz staga da zibri ar c'houeriad
 a reas sin ar groaz hag a lavaras e *Venedicite*.

« Selaouit 'ta, va den mat, eme neuze unan eus ar re
 dosta d'ezan, ne ouezit ket c'hoaz, evit doare, n'eman ket
 ken ar c'hiz da bedi araok mont ouz taol ! »

« Ah ! satordallik, a lavaras ar c'houer, ken dinec'h ha
 tra, va moc'h ha va saout me neuze, o deus tapet ar c'hiz
 nevez-ze dija ; rag ar re-ze ivez a zebr, — dibri mat a
 reont, end-eeun — ha ne bedont ket ! »

O klevet eun hevelep respont an aotronek a zavas mez
 ganta hag a en em zilas lostok a-walc'h ac'hano, kenta
 ma c'helljont : ne 'z eus den fin n'en deus e goulz !

KELEIER AR MIZ

ITRON VARIA AR PALUD KURUNET

D'an 8 a viz gwengolo-diveza eo bet kurunet e Fou-
 gères, aman, war harzou Breiz, skeudenn goz I. V. ar
 Palud.

Ar c'hardinal Charost, en eul lizer embannet gantan
 n'eus ket pell, a roe da anaout perag e felle d'ezan rei
 da Werc'hez ar Palud ar gurunenn-ze :

« Il y a plus de neuf cents ans, emezan, Meen Ier était
 envoyé par le duc de Bretagne, Conan le Tort, dans
 l'humide vallée d'où sortit Fougères. Le duc était dé-
 cidé à former d'un même tour de clé, son duché à la
 fois au Normand, c'est-à-dire à l'Anglais qui, ayant
 conquis la Grande-Bretagne, y eût volontiers ajouté la
 petite, et aux rois de France. Ceux-ci avaient déjà pé-
 nétré plusieurs fois dans l'Armor; leur langue four-
 rière de leur politique refoulait lentement devant elle
 le vieux parler gaélique. Meen Ier était brave, mais il
 savait que la fortune des armes est changeante. Il se
 mit, lui, le chevalier enfermé dans son armure de fer
 et dans la cuirasse de pierre de son haut donjon, avec
 la ville basse qui naissait sous l'égide de son bouclier,
 sous la protection de la douce Madone. Elle n'avait que
 sa main nue. Mais cette main, la statue que le rude
 guerrier lui fit élever le montrait protégeant son divin
 Enfant, tandis que son sein découvert le nourrissait.
 Double et charmant symbole de la protection qu'elle
 accorderait à Fougères et des grâces de foi et de piété
 dont elle devait nourrir son peuple. »

Pa deuas ar Zaozon a-benn da gemeret Fougères, er
 bloaz 1166, e stlapjont skeudenn ar Werc'hez d'an
 traon, diwar mogerioù kêr e fank doun ar palud. Kant
 vloaz bennak e chomas eno kuzet ha pa voe dizoloet e
 voe lezhanvet I. V. ar Palud hag al lezhano-ze eo ar
 hini a roer d'ezi abaoe. Hag abaoe ivez nag a bedennou
 a zo bet kaset etrezeg enni ha nag a c'hrasou he deus
 laket da goueza war ar vro a-bez.

An A. Duparc eo a dlie beza prezeger bras ar gouel ;
 siouaz ! n'edo ket war e du ha chom a rankas er gêr ;
 e brezegenn war ar vuhez, — rag, emezan, ne guruner
 nemed ar pez a zo beo, — a voe lennet gant an A. Co-
 gneau ha raktal ar c'hardinal Charost a lakeas war benn
 an Itron Varia hag hini he Mabig bihan ar c'hurunenn-
 nou aour ha perlez a oa grêt evito hag a lintre ker kaer

ouz bannou an heol o koutez warne eus leu an-ouabl
glaz, en dra ma youc he ar babl abez, warlerc h ar
chalou de Montgermont.

Itren Varia ar Palud, mirit an Iliz,
Itren Varia ar Palud, mirit hor Breiz!

E liorzou bras ar c'hastel koz eo e voe gret ar gouel
hep par-ze ha diouz ar pardaez pa ziskennas, divar he
zron, ar Werc'hez kurunet, douget gant pôtred vat, e
treuzas evit dizrei d'he iliz, ruiou brasa-kêr, bannielou
herminigaouet Breiz o ficha, a bep tu ouz an tiez, hag
eur mor tud ouz he heul.

Itren Varia ar Palud, mirit ho Pretoned,
O deus ho karet, ko kar, hag ho karo bepred.

H. Poisson,
Eus a Vreiz-Uhel.

MGR GIEURE, EVEQUE DE BAYONNE, APOTRE DU REGIONALISME (1)

Pañ, 24 octobre.

Mgr Gieure, évêque de Bayonne, a pris une initiative
qui fera date dans l'histoire du régionalisme.

Par une circulaire adressée à MM. les Supérieurs
des Séminaires et Collèges libres, l'évêque de Bayonne
prescrit d'organiser l'enseignement des langues régio-
nales dans ses établissements diocésains :

« L'Etat, écrit le prélat, a bien établi, dans quelques
Facultés, des cours de langues régionales. Les audi-
teurs ne sont pas venus. Parfois, pour les attirer, on
a eu recours à la musique. Nous pensons qu'il y a eu
erreur de méthode. C'est par en bas qu'il fallait com-
mencer, et non par en haut. Il fallait un enseignement
élémentaire ; on a débuté par un enseignement supé-
rieur...

» Notre dessein se résume en quelques mots. Nous
désirons introduire dans nos maisons diocésaines
d'instruction secondaire l'étude des langues régionales,
par conséquent l'étude de la langue basque, de la langue
gasconne, de la langue béarnaise. L'étude de la litté-
rature de ces divers idiomes accompagnera et complé-
tera ce premier effort. L'histoire de chacune de ces pro-
vinces fera l'objet d'un second enseignement. Il y aura
donc deux cours : un cours de langue et de littérature
régionales et un cours d'histoire régionale.

(1) « Echo de Paris », 25-10-23.

Les cours dureront trois ans, ils seront suivis par
les élèves de 3e, de 2e et de 1re. Pour l'étude de la langue
régionale, le professeur procédera comme pour l'étude
des autres langues : dictées, explication des textes, ré-
dactions, thèmes, versions, etc. »

La lettre-circulaire entre, ici, dans le détail des pro-
grammes nettement appropriés à chaque région. Nous
apprenons ainsi que, pour la région gasconne (Bayon-
ne : 1 collège libre), les programmes ont été rédigés
par M. l'abbé Landoussy; pour la région béarnaise (4
établissements), par un distingué félibre, M. l'abbé
Laborde; pour la région basque (2 établissements),
par M. l'abbé Etcheverry. Enfin, au Grand Séminaire de
Bayonne, les élèves ecclésiastiques devront s'exercer à
prêcher en gascon, ou en béarnais, ou en basque; et
« des conférences leur seront données par des maîtres
en linguistique et en histoire régionales ».

Quels résultats donnera l'initiative épiscopale ? On
ne le saura que vers la fin de l'année scolaire. En atten-
dant, il convient de féliciter Mgr Gieure, qui — au pays
du ministre lettré Léon Bérard — a jeté hardiment les
bases d'un enseignement dont ne tarderont pas à pro-
fiter, empressons-nous de l'ajouter, les enfants des
écoles primaires libres.

Nous lisons, en effet, dans la circulaire précitée, ce
passage significatif :

« Pour être pratique et fournir des résultats sûrs et
rapides, l'enseignement des langues régionales devrait
commencer à l'école primaire. C'est bien notre inten-
tion de l'introduire dans les écoles primaires libres. Les
maîtres sont prêts; ils ont les qualités que possèdent
les maîtres de l'enseignement secondaire : ils sont de
la région et ils connaissent la langue. Mais il leur faut
des manuels élémentaires pour les élèves, comme ils
en ont pour l'étude de la langue française et de l'his-
toire de France. Ces deux manuels de langue et d'his-
toire, nous les avons demandés aux professeurs des
nouveaux cours. Dès qu'ils seront composés, ils devien-
dront obligatoires pour les élèves de l'enseignement
primaire et secondaire libres. »

D'ores et déjà, tous ceux qui ont mis les plus nobles
espoirs dans le régionalisme se réjouiront d'apprendre
qu'une application des doctrines de Mistral soit ainsi
tentée.

L'Eglise de France, en matière de formation éduca-
tive et d'instruction, prouve, une fois de plus, qu'elle
sait occuper, lorsqu'elle le veut, une place d'avant-
garde.

FEIZ HA BREIZ HAG AR ZOUDARDED

Kerent kristen, mar d'eo et ho potred yaouank, peh diouz ar vro, da zoudarded, it eta d'ar post ha kaset d'an A. Georgelin, administrateur du « Feiz ha Breiz », 4, rue du Château, Brest, compte courant 44.40, Rennes, eur « mandat-carie rose » a 8 lur; pemp gwenneg hepken e kousto d'eo'h e gas; lakit warnan, sklêr, adres ho pugale hag e vezo kaset d'ezo, raktal; « Feiz ha Breiz », bep miz, epad an 18 miz ma vezint soudarded; vad ha plijadur a reoc'h d'ezo, en doare-ze, ha klevet a raint gant « Feiz ha Breiz » c'houez vat bleuniou kaera o bro!

D'ho pugale mortoloded e vije mat d'eo'h ober kement all; setu aman warlerc'h eul lizer hon eus nevez bet hag a ziskouez pegement a vad hag a blijadur a rafec'h d'ezo oc'h ober an aluzen-ze evito.

Bepred breizad

« Rochefort, 19-10-23.

» **Aotrou Rener,**

» Eur pennad oun bet abaoe ma oan et da vortolod » ha n'en em gave ket **Feiz ha Breiz** ganen; mat, eun » dra bennak a veze diank d'in, ker boazet e oan d'e » Jenn kentoc'h p'edon er gêr ha skriva am eus ranket » d'am zud da lavaret d'ezo digas anezan d'in aman, » bep miz, hiviziken.

» Savet oun bet gant kerent hag o deus, a drugarez » Doue, henchet ac'hanon eus ar gwella beteg hen, ha » c'hoant am eus da viret, war eun dro, ar feiz hag ar » yez am eus desket ganto; met, m'hen asur d'eo'h, » ne gavan netra ebet gwelloc'h eged ar c'henteliou a » vez, bep miz, war **Feiz ha Breiz** evit lakat eun den » yaouank d'en em staga, evcl m'eo dleef, ouz e Vro » hag ouz e Zoue.

» Kenavo ! Kas a ran d'eo'h, gant al lizer-man, eun » testeni eus anaoudegez vat.

» Ho servicher,

» **Hamilton de Laroche,**

» Gouesnou. »

Ar Wenanenn hag ar Gelienn

Eur wenanenn a welas, eun dervez, eur gelienn o troidellat en dro d'he c'hestenn: « Petra glakes, dre aman, emezi, gant kounnar; kerz diwar dro va c'hêr, amprevan divalo ne oar nemet fraonval ha klask e voued war an teil ! »

« Pep hini, eme ar gelienn a rank beva e giz ma c'hell; ar baourentez n'eo ket si; met ar vouanegez hag al lorc'hentez avat a zo siou bras ! »

I. — O DEUS GOUNEZET PRIZIOU EIZ MIZ KENTA AR BLOAZ

Adolph Darchen, Mahalon.
Fr. Eozennou, Lokournan.
Ch. ar Guen, Lambezellec.
Rene Jacolot, Guipavas.
Mari Laurent, Guipavas.
Fr. Pouliquen, St-Thegonnec.
J. Robin, St-Thegonnec.
J. M. Salaun, An Trehou.

O deus bet o 8 p. a 780 p.

M. A. Segalen, Gouesnou.
He deus bet 760 p.

J. P. Moal, Tregarvan.
Pier Abiven, Plouneour.
J. Gueguen, Portsal.

O deus bet o 3 p. a 740 p.

Clet Coz, Gleden-Cap-Sizun.
Edouard Laot, Plouider.
F^s Lars, Plouzane.
Lolo, St-Thonan.

O deus bet o 4 p. a 720 p.

J. Y. Cornee, Plouider.
A. M. Grenn, Guipavas.
Ros, Falhun, Plouneour.

Victor Gouriou, St-Thonan.
Gabriel Kersimon, Piabennec.
J. Tanguy, St-Thegonnec.

O deus bet o 6 p. a 700 p.

Marc. Cabon, Guisseny.
J. Fagot, St-Thegonnec.
M. Kermarrec, St-Divy.
M. A. M., Rosnoen.

P. Pinvidic, Gwikar.
J. Stéphan, Plouarzel.
M. Fr. ar Guen, Plouneour.
Potr L. N., Logonna-Daoulas.

O deus bet o 8 p. a 680 p.

J. Bihan-Poudec, Pont-Kroaz.
Henri Larvor, Pont-Kroaz.
M. Bergot, Plouguin.
Gaby Pelleau, Plouguin.
J. Y. ar Goff, St-Thegonnec.
M. Abjean, Enez-Vaz.
A. M. Lossouarn, Guisseny.
Feix Moal, Enez-Vaz.

O deus bet o 8 da nebeuta p. a 600 p.

II. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ HERE

I. — Ar mor. II. — Eur ridell.

III. — O kemeret unan ludu hag unan zour: al ludu a evo an dour.

IV. — Koza
Ozil.
Zita
Alar.

V. — An oged, ar ruilher hag an alar.

III. — DIVINADENNOU MIZ DU

I. — Petra a glev pep tra ha ne respont netra?
20 p. ar r. Digaset gant Tintin Mari, Plougoulm.

II. — Petra 'zo gwelloc'h eget sukr war an douar?
20 p. ar r. Digaset gant Victor Gouriou, St-Thonan.

III. — Petra c'hoarvez gant eur morian pa gouez er Mor ruz?
20 p. ar r. Digaset gant Job an Tynevez, Plougoulm.

IV. — Pe eus a bell pe eus a dost
d'ar mor ez ant holl penn ha tost.

20 p. ar r. Digaset gant J. Abolivy, Kernoùs.

V. — Me am eus eur marichal mat
hag a labour dez ha noz;
Hennez eo va mevel mat
Pa vanko kouezin er foz.

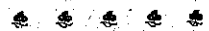
20 p. ar r. Digaset gant Theophil Ollivier, Plouneour.

Digas ar respouñhoù abenn ar 25 eus ar miz da : M. le
Directeur du Feiz ha Breiz, à Plouguerneau (Finistère).

Eil levr SONIOU FEIZ HA BREIZ — 8 real ar pezh —
a zo grêt eun eil vouladenn anezan.

Her gouennn ouz :

M. Le Dissès, administrateur de E. S. I., Saint-Pol-
de-Léon.
C./G. chèques postaux, Rennes, 3041.

Tud yaouank, prenit **Soniou Feiz ha Breiz**. Eur pôtr
yaouank n'eo den yaouank ebet, ma ne oar ket kana,
ha kement ha kana, en han Doue, kanit traou kaer.

EUR GENTEL VAT

Eun dervez, er goanv edod, eur medesin o vont da
welet tud klanv a c'houlennas e voutou-ler digant e
vevel; henman, e lec'h ober eur c'hempenna d'ezo o
digasas d'ezan leun-bri : « Perak n'ez peus ket keim-
pennet anezo, eme ar mestr ? »

« Oh ! eme ar mevel, me am eus sonjet ne dalveze
ket kalz ar boan rak stlabeza a reoc'h anezo adarre
kerkent ha ma 'z leoc'h er miz, kement all a bri a zo
war an henchou ! »

Eur pennad goude, ar mevel a c'houlennas ouz e
vestr alc'houez armel ar gegin : « Da ober petra ? » eme
an aotrou.

« Da zibri va gortozenn ! »

« Oh ! eme ar medesin, da ober petra dibri da c'hor-
tozenn p'eo gwir abenn div eur aman ez po naon
adarre ! »

Hennez ar mevel-ze n'eo ket bet dare d'ezan ankou-
nac'haat ken kempenn bemdez boutou e vestr abaoe
ar gentel-ze.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONEZ

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^o) | Y. LE MOAL, Coadout, p. Guingamp

ADMINISTRATION
du **FEIZ HA BREIZ** :
FR. GEORGELIN,
Brest — 4, rue du Château — Brest
c/c 41-40 RENNES

ADMINISTRATION
du *Bleun-Brug* et de *l'Anglo-Sant Ildut*
L. LE DISSÈS,
St Pol-de-Léon, r. des Vieilles Ursulines
c/c 3041 RENNES

ABONNEMENTS

Bretagne 6 f. l'an
France 7 f. l'an
Etranger 8 f. l'an
Abonnements collectifs
(à partir de 5 exempl.) . 5 f. l'an

PUBLICITE

Toutes les insertions sont faites
à l'année
Une page entière 300 fr.
Une demi-page 175 fr.
Un quart de page* 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Kenteliou Pl XI. AL LENNER KOZ, —
Ar Misioner, J. L'HELHOUACH. — Feiz ha Breiz, J. U. —
Santez Anna ha Nikolazig. — Kenstrivadeg ar C'hardinal
Dubourg, J. B. MARTIN. — Divizou, D. N. D. — Penaoz
kaout loened mat, AL LABOURER. — An Eurusted, TINTIN
ANNA. — Eur gavadenn. — Eur c'helou laouenn. — Taolenn
Feiz ha Breiz.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ KERZU

- 2 a viz Kerzu. — Sul kenta an Azvent. An ofisoù p. 164 e
levr an A. Uguen.
- 8 a viz Kerzu. — Gouel ar Werc'hez Vari krouet dinam ;
an ofisoù p. 638.
- 9 a viz Kerzu. — Eil sul an Azvent. Ofisoù ar zul-ze p. 171.
- 16 a viz Kerzu. — Trede sul an Azvent. E eskopti Kemper,
ofis sant Kaourintin p. 847.
- 23 a viz Kerzu. — Pevare sul an Azvent. An ofis p. 181.
- 25 a viz Kerzu. — Ginivelez ar Mabig Jezuz. An ofis p. 190.
- 26 a viz Kerzu. — Sant Stephan, kenta mizerer. An ofis p. 209.
- 30 a viz Kerzu. — Ar zul edoug eizvetez ginivelez ar Mabig
Jezuz p. 222.

Kenteliou PI XI

AOTROU RENER,

Emaon o paouez lenn hag adlenn ar c'homzou en deus bet lavaret, d'an 21 a viz Here, an T. S. ar Pab Pi XI, da 2.000 pôtr yaouank katolik bodet e palez ar Vatikan. Biskoaz, abaoe m'eo Pab, ne oa bet klevet o koueza eus genou Pi XI-komzou pouezusoc'h.

Petra eo ar Yaouankiz kristen, emezan ? Pôtrred yaouank bodet evit studia ha deski pleustri, 'vel m'eo dleet, ar relijion. Gant se, e c'hellont ivez pleal gant traou ar c'horf hag ar spered, met e sell bepred euz mad o ene.

Gant a raint, avat, ra lezint a gostez ar politik ! Perak ? Daoust ha n'int ket sitoianed ? Eo, met kentoc'h a-ze e fell d'ezo, da genta, kaout sklêrijenn vras war o relijion.

Va lezit da verka aman, evel m'o lennan, e galleg, — evit eur wech, — ar c'homzou-ze hag a dalv muioc'h eget o fouez aour.

« C'est précisément pour cela que cette formation et cette préparation spirituelle doivent précéder toutes les autres formes d'activité... »

Ar gerrou-ze a zo enno-kentel ha kelennadurez ouispenn evit ar Yaouankiz kristen. Petra reont ken da genta, nemet dianzav krak ha krenn an « neutralite » e pep labour, e pep ober ?

Peger sklêr an dra-ze da welet aman ! « Nous voulons résoudre tous les problèmes de la vie privée et de la vie publique, mais précisément, pour cela, nous avons besoin que les âmes soient préparées et qu'elles soient formées dans la doctrine catholique. »

Daoust ha ni, Bretoned, o klask adlakat hor bro en he fion, ha n'eo ket dleet d'eomp lavaret : An dra-ze zo evidomp ivez ?

Ha kement-man 'ta ! — « Considérez que pour arriver à cette solution catholique des problèmes de la vie, il faut une préparation qui comprenne tout le programme de l'enseignement catholique, une préparation capable d'éclairer de sa lumière tous les aspects de la vie et de faire sentir son efficacité dans toutes les directions. »

Aman, avat, ni broadelerien vreton, a c'hellfe lavaret, gant gwirionez, eman pell Yann diouz e gazeg, ni hag a zoug c'hoaz e penn-hon Emzao breizek, egiz eur banniel, c'houezigell an « neutralite ».

Kenta mad hon dije da ober, hervez komzou an T. S. ar Pab, eo enaoui en hor spered goulou an deskadurez kristen d'e lakat da sklêrijenna hon oberou breizek.

Pa lavar ar Pab d'ar yaouankiz : « Vous serez ainsi à même de trouver la réponse à tous les problèmes que la vie fait surgir devant vous ». Ze zo 'vel pa lavarfe d'eomp : Diouz ar stumm-ma-en em gemerit, c'houi n'ho po ket a sklêrijenn 'vit ho labour breizek.

Meur a wech am eus klevet tamall d'ar vroadelerien o fazion. Petra zo kiriek d'ar faziou-ze ?

« Les erreurs de la vie, eme an T. S. ar Pab, dépendent de l'inexacte, incomplète connaissance de la loi de Dieu. Beaucoup n'obéissent pas à toutes les injonctions parce qu'ils les ignorent et que, d'autre part, ils ne sont pas en état de jouir de toutes les libertés que la doctrine catholique nous laisse... »

Nag a wech am eus sonjet, o klevet pe o lenn disklêriadurioù war stad Breiz, war he amzer da zont : An dud a gomz pe a skriv evelse n'int ket sklêrijennet evel m'eo dleet, d'ezo da c'hellout prézek pe skriva gant poell ha gant gwirionez. N'int ket bet pell a-walc'h e skol ar relijion !

D'ar skol-ze e vije red mont, bras ha bihan, a-raok staga gant al labour vras-ze : adsevel Breiz. Grêt e vez bep bloaz kendalc'hiou a bad tri, pevar, eiz dez, hag a vez disklêriet enno kalz a draou kaer (!) ha, da c'houde, ne glevit kelou ebet anezo ken. Evel had an Aviel, koueza reont en eun douar temzet fall. Temz ar religion eo an hini a vank eno.

Da vloaz, aotrou Rener, gant kendalc'h, ar *Bleun-Brug*, grit eta *retred* ar *Bleun-Brug*, da studia, epad tri deiz, ouz goulou ar feiz, gwir dalvoudegez ar mennoz Breiz. Ac'hano e teufe labourerien hag e vefe sklêr o lagad ha krenv ho brec'h.

Ar re-ze, goude beza dibabet mad an had, a oueste an doare
d'hel lakat da ziwan endro d'ezo ha da deurel kant evit unan.
Setu petra am eus entetet e komzou an T. S. ar Pab. Mar-
teze e kavo va frederiaden digemer e pajennoù Feiz ha Breiz ?
D'eo'h kalonek.

EUL LENNER KOZ.

*Pedi a ran start mignoned ar Bleun-Brug o deus
lennet piz lizer pouezus al lenner koz da zigas d'in,
kenta ma c'hellint, o ali warnezan, ma vo gwelet ha
digeri a vo gelllet, e miz gwengolo a zeu, ar reired
emaomp pell a zo o klask boda enni diazeourien hor
Breiz da zont.*

J.-M. PERROT.

AR MISSIONER

ur c'hlemm a glevan o sevel,
fouez ar baianed o c'hervel.

pebez gouelvan, pebez hirvoud,
un druez ez eo o c'hlevout.

o sevel, noz deiz, a bell bro,
greiz koabrenn zu ar maro.

da mantruz eo stad ar Poblou,
hep lezenn, hep feiz, hep goulou.

ag o doare a zo euzuz,
a n'anavezont ket Jezuz,

a zoken penoz e roas
wad evito war ar groas,

a n'ouzont ket c'hoaz peger bras
o eun ene e stad a c'hras,

n deus an Iliz eur varlenn,
o dastum evit o c'heleenn,

n deus roet hor Zalver dezi
our burzuduz d'o badezi.

ma ar Mestr war an aoter,
igor e skouarn d'o fater,

teu er galon, en hosti,
he maga, da veva ganti,

E c'hell, dre nerz an absolvenn,
An ene eus du dont da wenn,

Eo hor Mamm Mari prest ato
Da ziskenn en emgann ganto,

Ez eus, e gloar ar baradoz,
Elez ha sent ouz o gortoz,

Eo doun, en ifern, gant Satan,
An dud daonet ruilhet en tan.

Kloareg youank, mont a renkez
Da geleñn kement a dud kez.

Sec'h da zaelou ha kerz hep aoun,
Euz komzou Doue o deus naoun,

Diskouez dezo petra kredi,
Petra ober, penos pedi.

Goustad dirazo, gant da vez,
Tro leor kaer al lezenn nevez.

Rann dezo bara an Elez,
Ma tebrint gras ha santelez.

Tol mantel ar pardoun warno,
Doue, gant douzder, da varno.

Gant an Dreinded euruz d'he zi,
En o fenn, eun dervez, ez i.

J. L'Helgoualc'h.

FEIZ HA BREIZ

Setu aze daou c'her, hag a zo koulmet an eil-gand
egle abaoe 1500 vloaz pe ousspenn, ha ne dleont ket
beza dispartiet.

Kaer eo hor bro-gand-he menezioù goloet a vrug, gand
he steriou, gand ar mor-bras a hep tu d'ezi. Ar prajeter,
ar parkadou ed, ed gwenn hag ed du, ar gwez avalou e
Kerne, al lann hag ar balan alaouret e pep lec'h, an
holl draou-ze a blijo ato d'an daoulagad, hag an dre-
menidi a gendalc'ho da garet hor bro, hor menezioù hag
hon aochou.

Met, bez ez eus traou all kaeroc'h c'hoaz, traou a ra
hor bro dishenvel diouz ar broioù all. War an uhelen-
noù hag en traoniennou, e kreiz an douarou hag e ki-
chen ar mor, e kaver e pep lec'h, eun iliz, eur chapel
bennak; war gostez an henchou, stank int ar c'hroa-
ziou savet gand hon tadou-koz; tost d'ar feunteunioù
alies e weler skeudenn ar Werc'hez pe eur zant bennak.

E nep lec'h all ne gaver kement a ilizoù hag a jape-
liou, ha tourioù Breiz a zo brudet dre ar bed-holl.

Kement-se a ziskouez pegen doun eo griziennet en hor
bro ar feiz kristen. Penos ez eus gelllet sevel kement a
draou kaer nemet dre ma z'eus bet er beg douar-man-
tud a feiz krenv a rœ aluzennoù bras d'an Iliz ?

Met gwelloc'h o deus gret c'hoaz hon tadou koz, o
lakat kaer o eneoù hag o c'halonou evit plijout da Zoue
hag Hen digemeret, hag aman e chomer mantret pa zon-
jer pegen uhel eo bet savet Breiz gant prezegerien an
Aviel.

Epad pell amzer, hor bro a oa holl dindan kazel an
Iliz, hag e meur a barrez n'ez oa e pep lec'h, kouls la-
varet, nemet kristenien vat. Gwelet e veze en holl fa-
milhou an tad, ar vamm, ar vugale o taoulina mintin
ha noz da lavaret o fedennoù, o kregi el labour heb
aon rag ar boan, dindan an amzer er goanv, en hanv,
heb en eur glemm morse; da zul, evid en em ziskuiza, e
kemeret hent an iliz parréz, o vont d'an oferenn ha d'ar
gousperou, da c'houlenn digant Doue e vennoz war ar
zizun o tigeri.

O veza ma karent ive o nesa, ar paour, ar c'hlanvour,
kement hini a welent er boan; astenn a reant o dorn
d'o sikour.

Hag e vevent eürus, ha laouen, rak arabat kredi e ve
nevez deuet al levenez war an douar. Hon tadou koz a
c'houie c'hoarzin, a c'houie kana, kemeret o flijadur,
daoust ma ne anavezont ket ar c'hoarioù a c'hiz nevez
a zo kinniget d'an dud yaouank en deiz hirio.

SANTEZ
ANNA
HA
NIKOLAZIG

II

*Santez Anna oc'h
en em ziskouez
da Nikolazig
hag o komz ou-
tan.*

ANTEZ ANNA a-raok rei d'an hini he-
doa dibabet ar gefridi en doa da
ober a c'hoanteas e lakat a nebeu-
dou, da ober anaoudegez ganti.

Eun nozvez m'edo e spered gant
e «Vestrez vat », e gampr, en eun
taol, a darzas enni eur sklerijenn
vurzudus ; gwelet a eure, difazi,
eun dourn krog en eur piled koar ;
amzer a-walc'h en divije bet, mar-

teze, epad m'her gwele, da lavaret diou *bater* ha diou
Ave Maria.

An dra-man a c'hoarveze e penn kenta miz eost 1623.

C'houec'h sizun goude, eur zulvez, eun eur goude kuz-
heol, e welas kement all e park ar Bosennou ; sklerijenn
a oa kement hag er wech kenta ; ar piled-koar a jome er
vann, e-unan, dibrad-kaer diouz an douar, met en taol-
man ne welet dourn ebet ouz e zerc'hel ha ne jomas ket
keit da skedi ken nebeut hag en dro all.

Ha n'eo ket eur wech hepken na diou, eo e welas
Nikolazig an traou sebezus-ze ; epad pemzek dez dioc'htu,
an hevelep piled-koar a skedas en e gichen ; bep wech
ma tigoueze d'ezan beza divezat o tont d'ar gêr, ar c'hou-
laouenn a gerze en e genver, hep ma finvje he flamm
gant an avel, hag hep ma weljet netra nemed an dourn
a oa krog enni.

A-wechou ivéz e wele ar piled dal ma tihune.

Kaeroc'h a zo ; ne veze ket e-unan o welet an traou
estlammus-ze.

Ar gaout kez Nikolazig ne goue ket petra da zom-
eus ar burzudus-ze, da gentañ e wele evel starduilhet ouz
o gwelet ha koulskoude, hien anzav a eure divezatoc'h,
dudi a danve gwalc'h e galon, bep wech ma tigouezent.

E Vestrez Vat hep gouzout d'ezan eo a dostea outan
evelse muioc'h mui.

Kenta gwech m'he gwelas

Eun dervez hanv, eun eur pe wardro goude kuz-heol,
e vreur kaer, Loeiz ar Rouz, hag hien a oa et o daou, an
eil hep gouzout d'egile, da gerc'hat o ejenned er prad
tosta d'ar feunteun ; a-raok o digas d'ar gêr e falvezas
ganto o c'has d'an dour.

En eun taol, an ejenned spontet a jomas a-zav ha kaer
a oa o brouda ne c'hellet ket o lakat da ober eur gam-
med a-raok ; an daou zen souezet a dosteas da welet
petra a oa oc'h ober aon d'o loened, evelse, ha neuze,
setu aman petra weljont.

Eun itron vras a oa, en he sav sounn, troed war-zu an
eienenn ; teneredigez ha madelez ar gwella mammou a
oa fuilhet war he zal ; he sae, a wiske anezi ker kaer,
a oa gwenn evel an erc'h ; en he dourn e touge eur pi-
led-beo hag he zreid a oa harpet war eur goumoulen ;
ar gurunennad sklerijenn a gelc'he anezi a oa eun dudi
d'an daoulagad ha ne lakent ket anezo koulskoude da
drelli ; teuler a rea kement a splanner tro-war-dro ma
oa ker sklêr ar prad evel ma vijet bet e kreiz an deiz.

O welet kement all, kenta tra a reas an daou diek eo
klask tec'het ; met a-benn eur pennad e teujont war o
c'hiz evit gwelet gwelloc'h, war o meno, an hini a en
em ziskoueze d'ezo ; pa zistrojont, siouaz, ne oa mui e
tal ar feunteun na piled, na sklerder, nag itron ; teuzet
e oant holl evel en eun hunvre.

Piou oa an itron vurzudus-ze n'he doa lavaret ger ?

Ha n'eo ket eur wech hepken eo ec'h en em zis-
kouezas d'al labourer ; gwelet a eure anezi alies ; e meur
a lec'h ; gwech e kichen ar feunteun ; gwech en e di ;
gwech en e lab hag e meur a lec'h all ; atao he deveze
an hevelep doare mat ; an hevelep gened dispar ; an he-
velep gwiskamant lugernus hag atao e chome hep lava-
ret he hano.

Nec'hamanchou Nikolazig

Piou oa hounnez ha petra glasse ?

Nikolazig a gave d'ezan e c'helle beza ene e vamm, ne-
vez maro, a deue da c'houlen pedennou digantan.

Evit beza sklerijennet gwelloc'h ez eas da gaout eur
manac'h eus a Alre, an Tad Modest, eus a Urz sant Fran-
sez, hag e roas d'ezan da anaout, er gador-govez, an
traou souezus a nec'he anezan eur pennad a oa. Daoust
ha lavaret a eure d'e govesour ne vire ket an nec'haman-

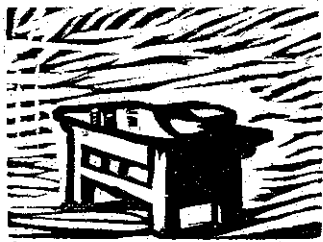
chom-ze ontan da veza laouen e galon ha da gaoit muioc'h mui a zevostion da zantez Anna.

— N'ouzomp ket. Ar peñs a zo sant ar c'hovesour ne gredas dougen barnedigez ebet dioc'htu en taol kent en aoun da fazia.

Daoust hag eun ene bennak eus ar Purgator eo a vije oc'h en em ziskouez evelse? Marteze ha setu perag eo b' alias Nikolazig da lakat ofereñnoù ha servichioù gant e vamm. — Hag unan bennak eo a deue evelse eus an ifern? An Tad Modest a ouie n'en deus ket an diaoul e bar da douella an dud ha da lakat anezo da gerzet war henchon danjerus, ha setu perag e c'houre hemennas d'ar c'houeriad chom atao e gras Doue, gant a raje en aoun da goueza etre skilfou an drouk-sepred. — Met an hini a en em ziskoueze evelse a c'helle ivez dont eus an nenv; anat a-walc'h oa d'an holl e oa Nikolazig leal en e lavarou hag a hent all n'eo ket eun dra souezus gwelet an Aotrou Doue o tibab an dud distera da ober ar gefridioù brasa ha setu perag e lavare da Nikolazig pedi kalz, mont alies da chapel ar Spered Santel ha da hini an Itron Varia, diou chapel a oa neuze e Alre hag e veze kalz tud enno o pardona, evit gouzout petra c'houlenne an Aotrou Doue digantan.

Nikolazig a reas penn-da-benn ar peñs a c'houre hemennet d'ezan hag an Aotrou Doue a zic'haouas anezan evel ma oar hen ober.

Goude beza bet chomet mut epad pell hag hir amzer an Itron wenn a oa o vont da gomz d'ezan ha da fisiout ennan eur gefridi hag e oa gouest breman da glevet hano anezi.

Diwar J. BULEON hag E. AR GARREC.

Pour être pratique et fournir des résultats sûrs et rapides, l'enseignement des langues régionales devrait commencer à l'école primaire. C'est bien notre intention de l'introduire dans les écoles primaires libres. Les maîtres sont prêts; ils ont les qualités que possèdent les maîtres de l'enseignement secondaire: ils sont de la région et ils connaissent la langue. **Mgr Gieure.**

Eur zell war labourioù kensurivadeg ar c'hardinal Dubourg

En bloaz-mañ ho teverioù a vo bet kalz osec'h da lenn tremen da zoare skrivet skilfar ho labourioù en eun taol da velet. Eun dra goude en deuz a bet ac'hanoù souezet Petra? Skilf ouz taolenn ar prizioù petra a gouez dirag ho taoulagad? Niver bras ar morc'hed o deuz digaset deverioù ha niver buhan ar baotred Petra baotred n'ouzot'h mui a vrezoneg, skornet eo ho taouarn, pe krena a rit dirag eul labour diste? Dihunt buan ha diskouezit e c'houzoc'h lakat ho pluenñ da vont en dro.

Komzou mac'hagnet a gaver en ho teverioù diouz an drouh. Setu aman eun neubeut anezo: **acen**, evit azen, **dioc**, **zioc** evit deoc'h, **azioc'h**, **illis** evit iliz, **herrieler** evit leorioù, **desken** evit deski.....

Ma zeuz komzou mac'hagnet, ez euz ive kalz re a c'hallec'livet e brezoneg: **non pas**, **passeal**, **peotramant**, **modest**, **avanc**,... lavarit ta: nan, tremen, anez, a zoare, mont war raok. Eur ger all ha n'ouzomp ket euz a belec'h e teu: **pareans**. Klevet a ran e genou peb breizad: **pare**, **paredigez**, **morse avat pareans**.

Unan euz ar vugale a laka e hano varlerc'h pep respont. Perag? Gant aon marteze d'e goll?

Digorit ho taoulagad, bugale, daou ho peuz, n'eo ket gwir? Mat, digorit anezo frank, lakiit anezo da bara war ar c'homzou brezonek a lennit, gwelit mat penaoz int skrivet. En eur c'horn, renk ha renk, lakit anezo en ho penn ha goudeze, en eur c'hoari, c'houi a ledo anezo euz ar braca war ar paper.

Penaoz eo bet respontet d'ar goulennou.

I. — Petra a dle eur bugel da ober: araok, epad ha goude ar skol gatekiz?

Henman n'oa ket diez, rak-se, respontet mat eo bet dezan.

Araok. — Deski e gentel, goulenn digant Doue dre eur bedenn digeri e spered evit kompren ar peñs a zesk hag hen derc'hel goudeze.

Epad. — Selaou gant evez ar beleg, evel ma viche Doue o koms d'ezan.

Goude. — Trugarekaat Doue, dizrei en e spered, ha gwelloc'h c'hoas skriva ar peñs en deuz klevet, evit hel lakat douñ en e benn ha gellout hen heulia. Eur baotrezig euz Sizun a lavar brao kement-se: goude ar c'hatekiz ar bugel a dle, emezi, ruilha ha diruilha en e spered ar peñs en devezo desket ha klevet.

II. — An Elez mat: 1) Petra a reont evit Doue? Aman ez euz bet lavaret traou iski. An elez mat, eme unan, a zo divizet e nao geur. N'eo ket an dra-ze eo a c'houlennet, mes petra a reont?

An elez mat, eme unan all, a gustum kana en nenv; ya, potrig, kana meuleudi ha gloar Doue, hag ouspenn ober e c'hefredioù dre ar bed.

2) Penaoz a reont evidomp ?

Hon drouzall a reont a zeuz. Ar hon eal mat a zo er hor c'hañchen evit hon deuzen ha ar veruzhon hon dis-
drei drouz ar peñsed. Ha gant peñsed eus an douar ha
pedennou hon oberioù mat ha skuilh a ra warnomp
grasou ha bennoz Doue.

Pellaat a ra drouzomp an danjerioù hon drien a ra
a-eneb an droug-sperejou. War hon tremen an ez eo
hor skoazell, er purkator e tigas deomp gliz kaer pe-
dennoù hor c'herent, hag, hon die peurbact, hor c'has
a ra d'ar Baradoz.

b) An elez fall: 1) ar pez a reont enep d'eomp. An
eal fall a glask dizober labour an eal mat. Leun eo a fal-
lagriez ha n'en deuz nemet eur c'hoant hol lakaat war
hent an Ifern. Kement-se a reont dre gounnar ouz Doue
ha dre warizi ouzomp.

2) Penaoz o c'has diwar hon tro ?

O c'has diwar hon tro a zo eas-tre. Teurel evez ha
pedi evel ma lavar Jezuz. Ober alies sin ar groaz, keme-
ret dour beniget, lavaret an hano zantel a Jezuz ha
buan e kemerint an teac'h.

c) An elez hag an dud: 1) pe seurt kemm a zo
etrezo ?

An eal a zo spered, an dud a zo spered ha korf. Rak-
se, spered an eal a zo lemm hag hini an den, huallet
gant ar samm a zoug, a zo alies berr-tre. An eal n'hell
ket mui pec'hi, karget a eusted gant gwel Doue, e-
zonj a zo ato ennan. An den avat stag ouz an douar ha
traou ar bed a c'hell pec'hi, ha kement-se beteg e varo.

2) Penaoz e kastizas Doue pec'hed an-elez ha pe-
naoz e kastigas pec'hed an dud ?

Dre ma oa an elez dreist an dud, ne voent ket kasti-
zet er memez doare. An elez war an taol a voe stlapet
er ifern. An den a voe diwisket euz an holl donezonou
dreist natur roet dezan, kondaonet d'ar boan ha d'ar
maro. Dre ar binijen e c'hell kaout ar pardon, hag eur
Zalver promettat a zigoro dezan dor ar Baradoz.

III. — Skrivit e berr gomzou — 20 linenn d'an hirra.
— ar pez a anavezit, hervez an Aviel, war ginivelez ar
Mabig Jezuz ha diskouezit ar c'hentelliou kaer a c'hell-
lit da denna ac'hano.

D'ar goulenn-man ez euz bet respontet mat. N'eo ket
souez, n'oa nemet lenn an Aviel, e zerra ha skriva gou-
deze ar pez a oa chomet en ho spered. Gouskoud e unan
bennag n'en deuz ket gouezet lenn. — Gwelit petra a
lavar unan : **setu Mari ha Joseph a zo eat d'an Ejipt ;**
eno ne gavont plas ebet, ha Jezuz a c'hanas en eur
c'hraou. Ar bugel-ze en deuz ezomm lunedou, ne gav ket
deoc'h ?

Kentelliou ho poa da denna.

Kavet ho peuz re gae. Setu unan ar re a zo bet la-
varet an alies.

a) Karet ar labourer. Jezuz a zo gant padur ha
d'ar beoben e lavar beuz d'achen. Me a zo pabou evel-
deoc'h eveldeoc'h e leuan war an douar evat labourer ha
gomzou. Wannounac'hañ ket e noñ deoc'h euz euz-
fed peurbaduz er Baradoz.

b) Karet an aluzen. — Euz kraou Belhsem Jezuz a
lavar d'ar re binvidig: va breudeur na stagit ket ho
kaloun ouz madou an douar; kemerit tuez ouz ar re
ezommek, an aluzen grêt dezo, a zo grêt dim me va-
unan.

IV. — a) Prou en deuz gwir da zeski deomp al lezen
gristen ?

Aman, nebeut a dra da lavaret. An Iliz hag hi hebken
en deuz gwir da zeski d'eomp al lezen gristen. Ar garg-
se en deuz bet digant Jezuz: it ha kelennit an holl bo-
blou.

b) Pere eo hon deverioù e kenver ar Pab ?
Hon dever kenta, eme eur bugel, e kenver ar Pab eo
mont d'ar pelerinachou a hell.

Nan, nan, kement-se n'eo ket eun dever, eun dra euz
ar gwella eo avat, dre ma teu ar pelerinachou a reomp el
lec'hioù santel da greski hor feiz.

Hon deverioù e kenver ar Pab a zo :

1) E garet, d'erc'hel a ra plas Jezuz ha lavaret a
reomp dezan: Hon Tad Santel.

2) Senti outan; koms a ra en hano Jezuz; n'hell ket
fazia; heuilhomp eta e gomzou ger evit ger.

3) E zifenn dre hor c'homzou, hon aluzennou, evel
ma tle peb bugel ober evit e dad.

c) Penaoz e vezer staget ha distaget diouz an Iliz ?

Holl pe kazi holl ho peuz gouezet lavaret e vezer sta-
get dre ar vadiziant ha distaget dre ar schism, an he-
rezi hag an exkummunugenn.

Pa ho peuz klasket avat displega petra int, an traou
ne 'z eont ket kenkouls ken en dro.

Ar schism, eme unan, eo ar re a heuilh eur relijion
all; hag an heritiked, eme egile, eo ar re a zo bet da
genta en Iliz. Kals sklerijenn a vank d'ar responchou-
man

1) Eun heritik eo an hini ne fell ket dezan kredi eur
wirionez bennag diskleriet gant an Iliz; ar brotestanted
a zo heritiked.

2) Eur schismatic eo an hini ne fell ket dezan
anaout ar pab evel penn an Iliz; an darn vrasa eus
kristenien ar Gres, ar Serbi, ar Bulgari hag ar Rusi a
zo schismaticed.

3) Eun den exkummuget eo an hini a zo bet taolet
gant an Iliz er meas anezi he-unan dre m'en deuz grêt
eun torfed bennag.

J.-B. Martin.

Divizou diwarbenn hor Breiz hag he amzer da zont

Disul, 11 a viz Gwi 1923.

AN AOTROU MEAR, o tont eus an iliz.

C'hanta, Fransez, an aotrou Kure en deus grêt hirio, en enor d'hor zoudarded maro, eur brezegenn hag he devozo plijet d'it, n'e ket 'ta ?

FRANSEZ

A dra zur, aotrou mear; plijadur am eus bet o klevet komzou an aotrou Kure. Gouzout a ra renta da bep hini ar pezh a zo dleet d'ar Frans, ar pezh zo dleet d'ar Frans; da Vreiz, ar pezh zo dleet da Vreiz. Bez' ez eus ha n'her gouezont ket. Klevet am eus a-wechou beleien ha, pa gomzont eus ar brezel, ne vez ken hano ganto nemet eus « ar Frans », eus « an dlead hon deus da skuilh hor gwad eviti », eus « ar veyleudi dleet d'ar zoudarded marvet evit difenn ar Frans, hor bro garet... »

Hogen, ne gredan ket e vefe eur zoudard breton hep-ken, eus ar re, da vihanan a anaveze o istor, a gement o dije e gwirionez, ouz her gouzout, kinniget o gwad er stumm a lavarer, « evit ar Frans ». Evidon-me, mezonje bepred ennon va-unan: Ma varvan, me fell d'in e talvesfe va gwad evit mad ar relijion gatolik war an douar, evit mad va bro Breiz, dre ze ivez, evit mad ar Frans, e kement ha m'omp stag outi; met, e gwirionez vat, biskoaz...

AN AOTROU MEAR

Tav, Fransez, komzou fallakr eo ar re-ze !...

FRANSEZ

Tamm ebet, aotrou Mear, nemet eo red o entent!... Lakomp, setu, ez afemp hon daou e pelerinaj da unan: eus berejou bras an tachennou brezel... Setu aman eur vered ha n'eus enni nemet Bretoned. Goulennit digant an hini a geroc'h anezo petra ziniñ ar c'homzou-ze merket 'us d'e benn : **Mort pour la France ?** Hen a responto d'eoc'h, — hag ar vouez o tont diouz an tu all d'ar béz n'eo ket gaouiad :

— « Maro oun 'vit va bro Breiz, 'vit va farrez, 'vit va c'herent, 'vit va c'hêr. Eno e oa gwiziu va buhez, buhez va c'horf, va spered, va ene... »

— « Neuze 'ta, soudard, ar skritell staget 'uz d'az penn a zo faoz: N'out ket marvet, en da zonj, evit ar Frans ? »

Hag ar zoudard a responto d'ez : « Marvet oun eviti ar Frans, e kement ha m'omp an harp evit ar reiz hag eur skoazell evit Breiz; va bro marvet oun e zell ma teirio va Breiz da en em zvel en he renk en eur Frans diazezet war ar lealded; war ar reiz »

Pe abeg a gavfec'h e seurt komzou, aotrou Mear ?

AN AOTROU MEAR

En doare-ze, ya, n'eus ket da damall re anezo...

FRANSEZ

Lagad lemm ha sklêr, al lagad a zell diouz an tu-all d'ar bez ha teod gwirion, teod ar re varo.

Ha piou 'ta, pa 'n em zonjer mat, piou, mar deo breizad eun tammig a garfe rei, zoken, eur beradig eus e wad, evit ar Frans a vremen, an hini a welomp dirak hon daoulagad, digor he c'hrabanou d'hor mouga gant hor reiz, hon istor, hon hano a Vreton ? Piou, mar deo bet badezet, a garfe skuilh an distera takenn c'hwad evit eur Frans hag a ziframm ar groaz diouz kerc'hen ar vugale ?

AN AOTROU MEAR

Eur Frans all a zo, Fransez !...

FRANSEZ

M'her goar, aotrou Mear, met an doare gwella da zervija ar Frans-ze, ar Frans-ze bet ha... da zont, eo 'n em rei holl d'hor Breiz kristen.

Me n'anavezan ket ar Frans nemet a-dreuz va Breiz; me ne 'z an da gaout ar Frans nemet dre va Breiz... Eur Frans hag a glask va distaga diouz va Breiz, 'e vir ouzin d'he anaout, a vir ouzin da vont daveti, — e gwirionez vat hag asur, me ne anavezan ar Frans-ze nemet 'vel va enebourez... hag eun enebourez d'al lealded ha d'ar wirionez !

AN AOTROU MEAR

Oh ! ho !

FRANSEZ

Kaeroc'h 'zo, aotrou Mear ! Grit d'in eur Frans hag a c'hallin da anzav, hag a c'hallin mervel eviti, c'hanta, en eur vervel eviti, eo bepred 'vit va Breiz e varvin da gentan !... An urz a zo evelse hag al lezenn !

AN AOTROU MEAR

Seurt komzou, ma vefent brudet ha selaouet, a lakfe strafuilh ha trouz !...

FRANSEZ

Tamm ebet, aotrou Mear. Eur c'hristen n'eo ket eun den a reveulzi hag a drouz eo, met, e lagad o para war ar wirionez, mont a ra war rôk bepred, hep nozout ouz den...

— 456 —
AN AOTROU MEAR

Pell emañomp ganez diouz an « union sacrée »

FRANSEZ

An « union sacrée » a den da vezan, diouz ar c'houlz ma veyer, eur « mensonge sacré... » Hogen emgleo a zo kaer, gant ma ne vo ket diwar goust ar wirionez !..

AN AOTROU MEAR

Arsa, Fransez, tabuta! a rez ac'hanon e pep doare. Te a zo eun den diés a spered; ne gavez netra vad war da drol! Red e vefe chench penn d'ar bed a-benn plijout d'it!

FRANSEZ

Nann, aotrou Mear: en em chenchomp hon unan da gentan! Met an dud, peurvuian, o devez diegi o chench. Ha chench 'vit petra? N'oufent pelec'h mont? Eur menoz bennak a ranker da gaout, d'hon jacha ha d'hon ren, evel eur goulou, en denvalijen...

Met an dud a gav gwel beza touellet gant komzou kleuz, komzou goulo, lonkan avelaj, lorc'haj ha moged, eget kemer poan da glask ar wirionez ha da vont d'he heul...

AN AOTROU MEAR

Eun tarin a boîr out, Fransez! Sur, diehek e teuont ganez! Kenavo eur wech all, mar 'n em welomp c'hoaz!

FRANSEZ

Eo, eo, aotrou Mear, en em welet a raimp c'hoaz, rak en ho kalon, c'houi n'oc'h ket 'vit harz da lavaret: Gant henman eman ar wirionez!

D. N. D.

Roazon. — SKOL VREZONEK

Pour ne pas vivre en étranger en Bretagne, pour connaître les chefs-d'œuvre uniques de notre littérature nationale autrement qu'à travers des traductions plus ou moins exactes, IL FAUT APPRENDRE LE BRETON.

Pour répondre à ce besoin, UNVANIEZ YAOUANKIZ VREIZ a doté la capitale de la Bretagne d'un cours public de langue Bretonne.

Ce cours a lieu tous les dimanches, de 9 h., à 10 h., au local des MIGNONED BREIZ IZEL, 1, rue du Champ de Mars (1er étage).

Il vise à des résultats pratiques: Apprendre à lire le breton et à entendre une conversation usuelle.

Contrairement à l'opinion courante, l'étude du Breton — au moins en ce qui concerne la lecture — est facile.

Ce cours est gratuit et ouvert à tous.

— 457 —
Penos kaout loened mat

Lavaret a reamp en dro ziveza eo ret toler evez war al loened, o boueta, o loja dereat, o dalc'her neat.

Hag e lavaremp ive eo ret kaout loened eus ar ouenn wella.

Penos kaout loened eus ar ouenn wella ha penos dalc'her mat ar ouenn? Eur wirionez anavezet pell zo eo houman: al loened yaouank o deus peurliesa stummou mat hag ive siou an tadou hag ar mammou.

Evelse eun ebeul bihan a vo kaer peurliesa ma teu diwar eur gazeg vat hag eur marc'h mat. N'eo ket a-walc'h e ve mat ar gazeg hepken pe ar marc'h hepken; ma 'z-eus siou er marc'h pe er gazeg, an ebeul a c'hello kaout ive ar siou-ze. Rak-se e weler pegement a evez a vez tolet da zibaba mire'hier hag o tigas anezo da c'houde eus Lamball pe Hennebont d'al le-c'hiou ma 'z eus enno ar muia a gezeg, ez eus grêt kalz evit kaerat ar ouenn, hag evid ar c'hezeg hor c'henvroiz n'o deus mui ezomm nemeur a genteliou. I eo a c'hellfe rei kenteliou d'ar broiou all, rak ar Finister eo an departamant a zo ennan ar muia a gezeg, hag ar c'hezeg-ze a zo klask d'ezo, evel a c'houezer, rak eus a bell e teuer aman da brena kezeg.

Ret eo evelato gwelet mat peseurt kezeg a zo dreist-holl goulnennet, pe gezeg skanv, pe gezeg pounner, ha sevel ar re a zo da c'hounit ganto.

Ar pez a zo anavezet mat, ha pell zo, evid ar c'hezeg, n'eo ket c'hoaz anavezet a-walc'h, evid ar zaoud hag al loened all. A nebeudou hepken e teuer da ober evel evid ar c'hezeg, da zibaba ar gwella tirvi ha d'o dalc'her pell, da gaout kartennou da verka al lignez. Ar Syndikajou o deus war gement-man diskouezet an hent da heul, hag e meur a ganton e prenent tirvi kaer a vez dalc'het er vro. — Re alies beteg-hen e veze lezet gand ar zaoud tirvi eus n'eus forz pe ouennou ha dreist-holl tirvi re yaouank. Kerkent ha ma vezent deuet da veza bras, e vezent gwerzet d'ar c'higer, hag en o lec'h e veze lakeet re all kalz re yaouank. Eun taro n'eo ket gret a-walc'h, a-raok e driouec'h miz. Gwelit mire'hier kalloc'h ar c'houarnamant. Nê vezont ket implijet araoz o zri pe o fevar bloaz. En hevelep doare, eun taro ne dlefe beza implijet nemet azaleg e driouec'h miz, ha ma 'z eo mat, e tlefe beza dalc'het pell. N'e ket, evelato, en eur c'hraou tenval, stag ouz eur peul, e tlefe tremen e vuhez. Bale a rank evit chom start war e ziwesker, evit chom yac'h ha krenv. Ra vo eta lezet beb an amzer pe en eur park pe er eur porz kloz, m'en dezo aer vat, ma raio eur gammed bennak evit startat e dreid.

Da rei lez hag amân, ez eus a Breiz sasud eus ar re wella, eur ouenn goz, saoud Kerne, du peurliesa, pe vriz-du. N'int ket bras, met loened kaer, yac'h, aes da vaga, a gavo o boued war ar brug hag al lann, ma n'ez eus ket a draou all da rei d'ezo. Skler eo, ma n'o deus nemet brug ha lann, ne roint ket kalz

a lez hag a amañ. Dioc'h ma vo gret d'ezo, e roint, hag ar re a zo bouetet mat a deñ da veza bras a-walc'h. Ar pezh a ra ma z'eus en o zouez kalz a zaoud bihan, eo ma ne vezent ket gwechall hanter-voüetet, met lezet da beuri e lanneier treut, ha ne gavent ket a-walc'h da garga o c'hof.

Lez ar zaoud-ze a zo melen, leun a amañ. Met ra vo dalc'het ar ouenn anezo digemmesk, hag evit-se ra vo tolet evez, n'e ket hepken ouz ar vioc'h, met ive ouz an taro. Kêrñent a ra an taro eget ar vioc'h evit dalc'her pe goll ar ouenn wirion; ra vo saoud ha tirvi eus ar ouenn-ze.

Ma 'z eus c'hoant da gaout chatal a bouez, a vo gwerzet priz bras d'ar c'higer, n'ez eus nemet kemeret ar ouenn saoud a zo breman e Leon, e Treger, hag ive vardro Karaez. Ar chatal-ze a zo enno gwad eus gouenn Durham (Bro-Zaôs), a zo deuet diwar tirvi Durham ha saoud ar vro, hag a ra breman evel eur ouenn nevez, henvel ouz gouenn Durham dre o stumm, o c'horf ledan, doun, hag henvel ivez ouz gouenn koz ar vro, dre ma roont kalz lez ha kalz aman.

Evit chom brao, ledan, teo ha lart, ar chatal-ze a rank kaout boued leun o c'hof. Ma ne vezont ket bouetet mat, e teuont da veza treut, divalo, hag a nebeudou hir ha moan, n'o deus mui stumm ebet. Arabat o c'hemeret, ma ne c'heller ket o boueta.

Peb hini a dle klask gounit ar muia ma c'hello. Ar re a zo e kichen ar c'heriou hag o deus tro da werza lez hag amañ, a glasko saoud da rei lez hag eus ar re wella.

Ar re n'emaint ket e kichen ar c'heriou, n'o deus ket a dro da werza lez, a c'hounezo muioc'h marteze o larda ounneri, saoud, ejenned. Ra glaskint neuze loened bras, gret mat, ledan ha doun, loened hag a bouezo 1.200 lur 1.500 lur hag oustenn a-wechou d'o daou vloaz.

Ar pezh hon eus lavaret diwarbenn ar zaoud hag an tirvi a zo da lavaret ivez diwarbenn ar moc'h. Bez ez eus etouez ar moc'h re vat ha re fall; lod a zo mat da voueta hag a ra buan loened kaer; lod all ne reont nemet loened divalo, fall da voueta, hag a vez pell arok beza mat da werza d'ar c'higer.

Petra zo d'ober? Dale'her ar re a zo eus eur ouenn vat, ar re a zo yac'h, grêt brao. Ar gwizi a ve fall war o zreid, n'eo ket brao, ledan o c'horf, n'int ket mat d'ober mammou. An tourc'h ivez a dle beza eus ar re wella. An eil hag egile, ar wiz hag an tourc'h, a dle beza bras a-walc'h, ma 'z eus c'hoant ez afe ar ouenn war wellat. Re alies ar wiz a vez kaset re abred, he deus moc'h bihan a-raok m'he deus grêt he c'hresk, hag ar moc'h-ze a vo traou fall, traou dister, ne dalvezint ket an hanter eus ar pezh o dije talvezet ma ve bet ar wiz brasoc'h ha kosoc'h. Moc'h an eil torrad a vez, abalamour da-ze, kaeroc'h eget re an torrad kenta.

Al labourer.

E pe lec'h eman an eurusted

En eun ti soul, diouz an noz, da vare gouelioù Pask, an dud a oa azezet en dro d'añ daol: eun den koz hag e vugale, daou baotr pevar pe bemp ploaz war 'n ugent, eur werc'h, ugent vloaz. Diviz a oa ganto diwar-benn an eurusted, en deus c'hoant pep den da gaout war an douar, pa ne zav ar blantenn-ze nemed er baradoz.

— « Mat! eme Herve, me gav d'in e vijen eurus ma vijen pinvidik. Neuze da vihana, e kavjen-tud da ober va labour. E lec'h beza bemdez o terri va c'horf evel breman, ne rajen mui nemet pourmen, dibri hag eva. E lec'h beza gwisket gant truilhou evel ar re-man, e prenfen, evel eun aotrou, dilhad a c'hiz-nevez. Ha neuze, eur zigaletenn ganen em genou, e c'helljen ober sellou uhel ouz kement hini a ra fae warnon breman... »

— « Eur pezh kaer, an arc'hant! a lavare Per, ma n'eus ket a garantez. Evidon me, evit beza gwir-eurus, me a rankje kaout da bried braoa maouez a zo dre ar bed. War dro aman, ne welan nemet merc'hed teo o fenn, divalo o dremm ha rust o mouez. Ha c'hoaz, nikun anezo ne zell ouzin, pa n'ouzoun ket kounta d'ezo marvailhou da blijout!... »

O zad, Olier goz, a hejas e ziouskoaz.

— « Pôtrez, emezan, ranna 'ra va c'halon, ouz ho klevet. Me a zo bet paour edoug va buhez penn-da-benn, ha daoust da ze eurus koulskoude, keit ha m'eo chomet beo ho mamm (Doue r'he fardonô!) N'ouzoun ket, Per, pe hi a oa koant pe n'oa kef; hogen, eur vaouez kempenn e oa, ha n'eus forz da be lec'h ez aen ganti, bepred e kaven anezi eus ar re gaera. En em garet a raemp, ha bemdez e trugarekaemp Doue evit kement en devoa roet d'eomp... Gwall-figus, e kavan ac'hanot, va mab, rak, ma karfes, te a zigasfe d'an ti-man, da werc'h kaer, eur plac'h yaouank dereat, merc'h hena va mignon Visant... »

— « Radoterez ha rimadellou koz a deu ganeoc'h, va zad! E gwirionez, ni a zo inouet el lochenn-man: re drezus eo hon doare aman! Ma c'hellfemp da vihana gwelet broiou all, evit gouzout hag êsoc'h eo kaout enno-an eurusted!... »

An tad a dennas e alan gant tristedigez, hag a c'houlennas ouz e werc'h:

— « Ha te, Monig? ne lavarez ger? pe seurt sonj az peuz? »

— « O! mē, va zad, me a zonj d'in n'eman ket an eurusted pell diouz ar gêr. Na gemerit ket a dregas! Ma ya a breudeur da redek-bro, me a jomo ganeoc'h! »

Monig a oa eur baotrez fur. Eur vaouez koant oa ivez: gand he bleo, liou alaouret ar gwiniz, gand he daoulagad liou gell ar c'h'stin, gand he divoc'h liou ar c'herez dare.

Ouspenn-ze Monig a oa korfet ha stummet ker brao, ma vije lavaret skeudenn santez Vac'harit, an hini a zo em iliz-parrez! D'ar mare-ze, he spered a yea warzu Jan-Mari Gerniliz : d'hennez, he devoa gouestlet he c'harantez. Daou vloaz all c'hoaz, daou vloaz hepken, ha Jan-Mari en dije dastumet arc'hant a-walc'h evit he c'haout digant he zad, ha mont da zerc'hel eun tamm tiegezh asamblez. Da c'hedal, hi a rea bemdez he labour gand aked ha sioulder, kennezet, beb an amzer, gand aliou mat eun ermit koz a veve hag a bede demdost da di Olier.

**

A veac'h m'oa achu he c'homz gant Monig, an nor a zigoras, hag eun den oajet, gwenn-kann e vleo, hirr e varo, daoubleget war eur vaz-spenn, a deuas en ti, en eur lavaret :

— « Doue r' ho pennigo, va zud ! —

— « Klevet em eus ho klemmou, Per hag Herve. Pell a oa, e sonjen n'en em blijec'h mui dre aman. Rak-se, em eus pedet evidoc'h, ha, dre ar bedenn, eo deuet d'in ar sklerijenn : digas a ran d'eoc'h an daou dra man, bet roet d'in, pell amzer zo, gand unan goz war he zremenvan. Daoust d'ar vrud he devoa da veza eun tamm sorserez, e kemeris anezo diganti, evit laouenât he spered ha netra ken; abaoue, epad hirr amzer, em boa o dizonjet, hag edont meur a vloaz zo, o loueda e korn va frez koz. Setu i aman; bez' e vezint diouz ho toare rak d'eoc'h e roin hervez ho koulenn. D'it-te, Herve, ar voestig-man, leun a aour : diwall ne rafes implij fall anezan; pa vezo goullou, n'az pezo nemet trei an alc'houez teir gwech en toull, en eur lavaret :

« Abenn warc'hoaz
Kement-man c'hoaz ! »

hag antronoz vintin e vezo kel leun ha biskoaz » — Herve a grogas raktal er c'hased; trei ha distrei a reas anezan gant plijadur hag e fourras anezan en e c'hodell, rak n'oa ket brasoc'h eget eun eurion da vont d'an oferen. — An ermit a gendalc'has evelhen: « D'it te, Per, e roin ar mellezour... »

— « Eur mellezour d'in me ? Mezus eo d'eur gwaz ! »

— Lez ac'hanoun da genderc'hel; hennez a zesko d'it kaozeal brao ouz ar merc'hed; ker barrek out gantan d'o faka ha ma'z eo mestr eur park da baka alc'houedered ! Hogen, selaou an ali-man, den yaouank : « Koantiri ha madelez n'int ket kerent tost hag ar gaera merc'h a vez aliez ar falla gwreg ! » Fazia a c'hellfès ! araok dimezi eta gra da zonzj ha ped ! setu aman petra lavare hon taou gwechall goz :

- A-raok mont d'ar brezel, lavar da Bater eur wech,
- A-raok mont war ar mor, mat eo d'it ober diou wech,
- A-raok kemer maouez, dister d'it ober teir gwech.

Rak ma'z eo riskius mont d'ar brezel, pe war ar mor, ez eo gwasoc'h c'hoaz beza liammet e stad ar briedelez. Evit ar vuhez eo ha pebez enkreuz pa n'en em gaver ket mat ! ma rankes beva e serr eur vaouez v Rao, e vezo atao o terc'hel penn ouzit, oc'h enebi ouz ar gwella traou, pebez ifern ! Gras d'it, Per d'en em gaout gant eur plac'h yaouank fur ha kempenn, gouest da zével eur vandennad vugale e doujans Doue ; hounnez a zo eun enor evit he bro ! Eur ger c'hoaz ; taol evez ouz da vellezour gant aoun ne deufe da denvalaat pe da derri hag a-henn dek vloaz, deuit ho taou da zigas en dro ar pez a fisian ennoc'h hizio ha da gonta d'eomp ho puhez. Mall hor bezo da glevet penaoz e troio ar chans ganeoc'h ! »

— Bezit dinec'h, Tad Fransez, eme an daou bôtr yaouank estlammet, ni a zistroio d'an ti-man d'an dervez merket, pinvidik hag eurus meurbed !

Mont a rejont hep dale eus ar gêr.

O zad a ouele, rak sonjal a rea, ar paourkêz, ne welje mui anezo war an douar. Monig a frealze anezan gwella ma c'helle hag an Tad a bromettas dont alies da hedi asamblez ganto evid an daou veachour.

**

An amzer a gerz d'illo ha dek vloaz ne vezont ket pell evit tremen.

Monig a zo koant atao, en despet d'ar bleo gwenn a weler e touez he re velen. Eur mousc'hoarz war he muzellou, e ya hag e teu, dre an ti, rak hizio n'eo ket labour eo a vank d'ez. An deiz a zo d'he daou breur d'en em gaout er ger, ha red eo aoz a eur pred a-zoare d'an aotoned-ze !

Sellit outi; distronset manch he justin ganti betek he ilin, he brec'h wenn en eur bodez pri, eman o kemmesk al lez ar bleud hag ar viou; ma a gred eman oc'h ober kaot da ober krampoez. Kabalat a ra ken e vez berr warni; sellet a ra ouz an horolach hag e c'hellan neuze gwelet he daoulagad; kaer int atao, a dra zur, met eur zell tenvaloc'h o deus breman; anat eo diouto, he deus bet Monig meur a dro da s'kuilh daelon, en dek vloaz-ze. Dae-lou hag a laka eur gened nevez war he zal !

Epad daou vloaz, he doa labourer gant plijadur; he zad a jome seder ganti; da zul, pa deue Jan-Mari d'he gwelet, e raent o zri eun taol domino ha diouz an noz an hini koz ne vanke ket da lavaret: « Abanta ? peur e raimp ar friko ? C'hoant am eus a-raok mervel da luskat etre va divrec'h va bugale vihan en eur gana :

- Ober bimbaon, kêz bihan, kêz bihan,
- Ober bimbaon, kêz bihan tad koz.

Muioc'h a joa am bezo outo c'hoaz eged ouz va re va-unan. »

Mon ha Jan-Mar a c'hoarze, en eur zellet an eil ouz egile, hag an amzer a niije...

Siouaz, eur zulvez, ar muia karet a jomas hep dont; d'ar zul warlerc'h, doare ebet d'ezan atao.

Eun dervez Monig a deuas eus ar poull glac'haret holl! Klevet he doa edo mab Kernilis o vont gant eur barizianez deuet dre eno, da dremen an hanv!

Pebez kaonv en he ene! War an taol ne grede ket; he Jan-Mari n'oa ket gouest da drei kein d'ezi; da zeiz an eured ne etanas ket da ouela; pa glevas kloc'h an iliz o seni e tintas ar-glaz en he c'hreiz; frailha a rea he c'halon baour o sonjal e oa echu hunvre kaer he yaouankiz.

Evelato Monig a oa eur plac'h devot; dibrada a rea he spered diouz an douar hag e lavaras gant feiz: « Bolont Doue bezet grêt; evit va brasa mad eo bet digaset ar hoan-ze d'in; keit ha ma chomo va zad ganen e vezin eurus! »

Ar bleun a oa deuet er melchen ruz evid ar pempet gwech abaoe ma oa dimezet Jan-Mari Gerniliz pa deuas lizer da Vonig da vont da Vontroulez kenta ma c'hellje: « Ha deuit d'lo, a laket d'ezi, rag ar vaouez yaouank a c'houlenn ac'hanoc'h a zo gwall glanv; ne 'z aio ket a bell ken! » Chench liou a reas pa lennas hano ar glanvourez! Met, ne jomas ket da nec'hi; pokat a eure d'he zad hag ez eas gant he hent. Abenn an-noz edo e Montroulez.

Lammet a rea he c'halon p'en em gavas e kichen an nor, en ti paour a oa merket war al lizer; chom a reas eur vunutenn strafuilhet holl: « Oh! va Doue, emezi, roit d'in nerz-kalon! » ha huan ez eas dreist an treujou; truezus 'oa ar pez a welas neuze; en eur c'horn, war eur gwele fall, e oa gourvezet eur vaouez yaouank drouklivet ha ken treut ma ne oa mui nemed ar relegou anezi. Frapajou paz a deue warni ken a heje he c'horf paour gant ar strons.

Pa welas Monig, e vousc'hoarzas hag eus he muzellou glaz e koezas ar c'homzou-man: « Me a ouie a-walc'h e teujec'h; Doue a zo mat! »

Setu aze, a zonjas Monig, petra en deus grêt ar c'hlenved eus ar bapaig koant ha lorc'hus en deus distaget diouzin kalon Jan-Mari Gerniliz! Ar gened a zo nebeud a dra; gened an ene, hepken, a dalv!...

Evelato, gant karantez, evel eur gristenez vat, e vriatas ar gêzez paour: « N'ho pet ket a aoun, emezi, me a entento ouzoc'h, ha pa yezoc'h pare, e teuoc'h du-man da gemeret an er vat; n'eman ket ho kwaz er gêr 'ta? »

— « Jan-Mari a zo maro, daou vloaz a zo; eun elig bihan, e vab, a zo aze en e gavell; en abeg d'ezan eo em eus laket skriva d'eoc'h; daou dra am eus c'hoant da

c'houlenn ouzoc'h a-raok mont gant an ankou: kemeret truez ouz ar c'hrouadur ha rei d'in ho pardon! »

« Ne d'it ket d'en em skuiza o komz re, paourez kêz! »

« Pez kaer! Gouzout a ran eman tost ar poent hag e fell d'in lakat ar peoc'h em c'houstianz; Monig me eo am eus distroet Jan-Mari diouzoc'h; kastizet oun bet er bed-man gant an Aotrou Doue; n'omp ket bet eurus an eil gant egile; me a oa troet ouz ar fichou; ne zonjen ket a-walc'h em ziegez; kalet e kaven va gwaz pa jome da labourat e lec'h dont da vale ganen; dipit em oa pa gomze eus e gêr, eus e iliz-parrez, eus e amezien; gwellet a rean e sonje ennoc'h atao hag a-wechou zoken em eus lavaret d'ezan traou dies da glevet. Hen, d'e dro, a deuas da veza hegas; ne jome en ti nemed an nebeuta ma c'helle; eun dervez e teuas mezo d'ar gêr! E skevent, fallaet dija gant er kêr a bakas d'lo ar c'hlenved; uza a eure ha tri miz goude, e voe kaset d'ar vered; ouela am eus grêt kalz d'ezan! hor gwenneien a oa teuzet etre ar medisin hag an apotiker; va-unan e chomen gant eur c'hrouadurig ha tamm ebet en ti; pebez rann-galon evid eur vamm? »

Hag e tiredas da ouela.

« Aglae, eme Vonig, sec'hit ho taelou ha bezit dienkrez; ho pardoni a ran a greiz va c'halon; ho mab a vezo savet ganen hag ober a rin anezan eur c'hristen mat hag eul labourer-douar! »

« Ya! aliit va fôtr da jom en e vro; bennoz Doue d'eoc'h, Mon... emañ o vont... kuit... »

Mon a yeas d'ar red da gerc'hat eur beleg, hag antronoz, da gloc'h an deiz e varvas an intañvez.

Goude an enterramant, ar plac'h yaouank kalonek a gemeras hent ar gêr gant he zenzor nevez, a oa ivez eur garg pounner; he zad a veulas anezi, rak he dever he doa grêt, hag hi, laouen evel kent, a labouras diou wech muioc'h.

C'houec'h miz goude, mare Kel-ar-goany, Olier goz a bakas eun taol « paralizi »; epad dek sizun e chomas war e wele hag e varvas etre divrec'h e verc'h karet.

Pebez glac'har eviti adarre.

« Kinnig a ran d'eoc'h va holl foaniou, va Zalver, emezi, kendalc'hit da rei yec'hed d'ho servicherez hag hi ho pennigo! »

**

Goueliou Pask a zo adarre; al laouenedigez a zo merket war bep tal, evel bep bloaz; an heol a lintr war ar bleuniou; al laboused a gan war ar bojennou glaz; eur c'hras eo beza beo.

War an hent bras-er eus daou zen, ger ebet ganto, o vont warzu ti Olier; poultrennet eo o bouteier hag an dour a deu en o daoulagad; skuiz-marzo int, a dra zur,

rak c'hoari o deus o sevel er park evit kerzet dre ar wenojenn goz beteg an ti.

Digeri a rejont an nor hag e weljont Monig oc'h aoza koan: « Va c'hoar gez, emamp en em gavet! Er gêr emamp; er gêr; peger c'houek eo an hano-ze. Peger c'houek eo kaout eur c'hoar eveldout d'hon digemeret! »

Mon a ouele gant al lorc'h; briata a rea an eil hag egile: « Azezit, va breudeur, en dro d'an daol, evel gwechall! Pebez dervez kaer ma vije bet hon tad en hon touez! »

— « An Tad Fransez hon eus gwelet er bourk, emezo; klevet hon eus gantan ar pep brasa eus ar pez a zo tremenet aman; varc'hoaz e teuio d'hor gwelet; eur bern fraou hon eus da gonta d'ezan! »

Pa voe dare ar pred e voe galvet pôtr bihan ar C'her-niliz da ober anaoudegez gant e dontoned nevez; el lab edo o c'hoari; sebezet e chomas dirag an daou c'hwaz, e vez gantan en e c'henou hag ez eas da guzat e benn war barlenn ar plac'h yaouank. C'houez an elumenn viou a lakeas anezan da zével e benn; abenn eur pen-nad ec'h en em ruzas etre an daou vreur; ar re-man a zavas anezan war ar skaon, en e zav.

« Debr ivez, pôtr bihan, emezo, debr a galon vat viou, krampoez ha bara; boued ar gêr a zo kant gwech gwelloc'h eget n'eus fors pehini all; ma c'hellfes deski skiant diwar hor c'houst ne yafes ket ac'hanen da glask an eurusted! »

Poania he devoa grêt Mon, evit digemeret he breudeur, gweila ma c'helle; digollét e voe eus he foan rak ne jomas netra eus o dilerc'h. Edont o kregi en o butun da lakat eur c'horniad pa glejont mouez an ermit koz.

— Ac'hanta, bugale, mont a ra ?

— C'houi d'ar poent-man, va zad ?

— A-raok an noz em oa eun tammig amzer hag em eus sonjet dont beteg ennoc'h.

— Gwell a-ze. Tad Fransez, azezit aman ganeomp hag e stagimp dioc'htu gant hon istor.

— Sellit, eme Herve, setu aman ho kased. Fe d'am Doue, n'en deus talvoudegez ebet ken evidoun. Ear ar vro a zo kalz presiusoc'h eged ar peziou a oa ebarz!

— N'edo ket da venoz evelse breman ez eus dek vloaz!

— Nann! Pa 'm eus kuitaet va Breiz e oan diskiantet gant ar fouge; ar bed holl a oa d'in p'e gwir em oa arc'hant! Kaout a rea d'in e vijen eurus p'eo gwir e kave d'in edo stag an eurusted ouz buhez kement hini ne oar ket petra da ober gant e amzer. Epad pemp pe c'houe'h sizun em oa fisianz da zont a-benn eus va zaol; aour am oa da grabanata, n'eus fors pegement; en em zistrei a raen muia ma c'hellen diouz va bro ha diouz va zud dre an ebatou, ar festiou hag ar redadegou; prena a rean kezeg kaer; eun ti am oa e Pariz hag eur maner e ki-

chen abenn abez, em oa mevelien evit va servicheriema maladed; evit va sikour da frapa danvez. Siouaz ne ba das ket pell an amzer-ze, dont a reas dillo da skuiza gant pep tra; an arc'hant n'en doa talvoudegez ebet evidoun; rak re em oa anezan ha n'oa ket gounezet ganen; n'em oa avl ouz netra ken. Goueled va c'halon a oa cho met ya'h; c'hoant am oa da gaout evit mignoned, pôtréd yaouank fur ha mat, va met ar re-ze o doa o labour; ne garent ket koll o amzer; va c'hamaladed fall a lake ac'hanon da forani va feadra muioc'h-mui. Bem-dez a-raok mont da gousket ne vanken ket; avat, da drei alc'houez va c'hased; krik, krak, ha da lavaret:

Abenn varc'hoaz

Kement man c'hoaz!

antronoz e teuze an aour etre va daouarn.

A-wechou em beze droug ouzin va-unan; mez ac'hanoun va-unan, o chom da ren eur vuhez ken didalvez; petre 'm bije grêt? Skriva d'ar gêr?

Er stad-ze edo va spered pa voen tizet gant eur c'hlenved spegus; er eun taol e voe skubet an ti; ne jomas hini eus va c'hamaladed war va zro, rag en o zouez n'em oa ket eur mignon; den ebet ne entente ouzin; va fôtr a gampra rea nebeuta ma c'helle; eun nozvez ma kave toc'hor ac'hanoun, da gredi eo, e pignas em c'hampra war begou e dreid, ar geginerez d'e heul, ker sioul ha ker sioul; mont a rejont warzu an armel, el lec'h ma lake an c'hasedig en eur lavaret an eil d'egile.

« Me 'gav d'in eo aman eo ez eo kuzet e denzor gant ar marmouz! » Ar c'homzou-ze a c'hlazas ac'hanon muioc'h eged an dersienn, rak ne gredfec'h ket peger mat oun bet outo. Paka a rejont peg er bilheji bank, met an arc'hig a voe taolet a-gostez ganto; dibrenn oa ha goullo, rag en deiz ma oan klanvet n'em oa ket gellét mont beteg enni evit trei an alc'houez: « Brao eo d'in c'hoaz p'eo chomet ganen, emev, anez petra en divije lavaret an Tad Fransez. » Hoc'h hano, ermit santel, a lakas da dremen, em spered, amzer va yaouankiz hag e stagen da zonjal ervat: « Perag em bije mez o tizrei; fazia am eus grêt; evel ar Mab foran me a yelo da gaout va Zad... va Zad, daoust ha beo eo c'hoaz? Marteze eo marvet gant an displijadur? Mat, gwas a-ze d'in; n'em eus nemed ar pez am eus goulennet! »

Seiz vloaz em oa c'hoaz a-raok mont d'ar gêr. Oh! pegeit e kaven an amzer!

Pell oun bet o para; hogen p'eo deuet an nerz d'in em eus kaset kuit va servicherien, gwerzet va maner, gwerzet va c'hezeg ha fermet eun toull-kampra e Pariz. Eno e veven didrous; ne rean anaoudegez gant den; meur a wech en eur zével an dereziou e kleven ar borsierez o lavaret d'he gwaz pe d'eun amezogez: « Ma n'eo

ket sebezus gwelc'ht eun aotrou ken pinvidik o veva revid eun paour.

Ha paour eo an e gwionez pa n'em oa den swar an douar. Neuze e somen em c'hoar. « Ma vije bet aman ganen ! ya ma kavfen em c'her diouz an noz, mousc'hoarz tener eur vaouez, pegement e karfen ar vuhez ? »

Er memez li ganen e oa eur plac'h yaouank hag he mamm : tud bet pinvidik bras ha rivinet gant eun noter laer ; ar verc'h a laboure mui ma c'helle evit gounit bara d'ezo o diou ; kel laouen ken eurus e seblantent beza, ma'm beze avt outo.

Lakat a ris em fenn sikour anezo en eun doare ben-nak. Lezirek oan bet, beteg neuze war dever grevus an aluzen ; dleet oa d'in rei gwennelen d'ar re n'o doa ket ; dre doull an alc'houez e fourris eur bilhed a 100 lur en o c'hampr ; antronez, beure mat, e klevis ar bôtrez o lâvaret d'he mamm : « Sellit ouz ar pez am eus kavet ; mont a ran raktal d'her c'has d'an Aotrou Person, rak n'eo ket d'eomp ni eo an dra-ze ! »

Dies ez ea va fenn o klevet ar c'homzou-ze ; ne ouien mui penaoz ober ; klany e oan gant ar c'hoz arc'hant-ze em oa c'hoantaet kaout beteg kuitaat evitan va zud ha va bro. Kredit ac'hanoun, ne vez eurusted ebet gantan ; ar blijadur a ro a ya gant an avel pa ne vez ket laket da breña leve er bed-all. Eur mevel mat hag eur mestr fall eo an arc'hant ; me am oa e lezet da ober e vestr d'in ; peger kastizet e voen !

Pemzek dêrvez goude e kemeris hent an iliz hag e kontis va buhez d'an Aotrou Person ; lezel a ris etre e zaouarn eur zomm vat evid ar beorien hag an oberou a drugarez ; evelse e voe eun tammig dizammet va c'halon baour !

Red eo d'in hen anzaou ; karout a raen ar plac'h yaouank kalonek-ze hag e klasken eun digarez da gaoz-zeal outi ; kempenn ha dereat, ne 'z ea eus ar gêr, nemed ouz red ; fae a rea war an ebatou hag holl drouz ar bed ; kaer am oa sevel ha diskenn an dereziou, troidellat ken a deuje er maez, ne gaven tro ebet da gaout kaoz ganti ha va c'harantez eviti a greske atao. Doust d'am lenthidigez ez is da gaout he mamm, eur vaouez habask ha mat : « Selouit ac'hanoun, emeve, roit ho merc'h d'in ; eurus e vezo ganen, rak n'oun ket eur gwall zen ! »

« Paour kêz pôtr, emezi, va merc'h he deus grêt he sonj da vont gant mab bihan eur c'henderv d'in ; en em anaout a reont pell a zo ; n'o deus gwenneg ebet, koulz lavaret, met.

Gwell eo karantez, leiz an dourn
Eged aour melen, leiz ar fourn.

Rak-se ne zervich ket d'eoc'h en em erbredi ouzin ha koulskoude em eus dipit war ho sikour ! »

Er mare-ze e kavas d'in oa echu ar stal ; va sac'h em

oa bet ; ne ouien mui war za pe lec'h dret va spered abaret ; noz deiz ne rean nemed ouela ; me zontin kelken zoken en ho kaset digad Brenez ; an alc'houez a oa menglêt ; droug em oa zoken ouz an arc'hant uniliget rak panete d'ezan e vije bet laouen er gêr. Eun mezevez mouet maro, ne rean nemet mont ha dont em zoulig kamp, pa glevis eur vouez o lavaret frez ar c'homzouman.

Krog er c'hased ha krog buan,
An eurusted a zo ennan.

Gant hast e kemeris anezan em dourn hag e savis ar golo ; n'oa ebarz nemed eur penn-ed, astennet e goueled ar c'hased ; strafuilhet e voen pa stagas da lavaret : Pôtr yaouank, heuilh va ali ; kerzomp hon daou warzu da gêr ; ne gavi ar peoc'h nemed eno ! »

Ar gwel hepken eus eur penn-ed a lakas an dour da zont eur daoulagad ; pokat a ris dezan gant respet : « Bennoz Doue d'it, mouez va bro, mouez va gwad, pa 'z peus komzet ouzin ; eur zonz fall a oa em fenn ; edon o klask an tu da echui gant ar vuhez ; ar wirionez a zo ganez ; « Bevet Breiz ! » warc'hoaz ez aimp d'ar gêr !

Beteg an deiz e chomis da renka va zraou ; a-raok mont kuit e rean teir lodenn eus va feadra ; eul lodenn da Zoué a lakean etre daouarn Aotrou Person ar barrez ; eul lodenn d'ar plac'h yaouank ne c'hellen ket distaga va c'halon diouti ; an arc'hant-se a voe kaset da di eun noter gant urz da lavaret oa digant he laer koz, savet keuz gantan ; an trede lodenn a zo d'it va c'hoar, gant ma 'z pezo ar vadelez da zigemeret da vreur kosa.

Evel an durzunell he doa kuitaat he neiz evit mont da redet bro, emañou dizroet d'ar gêr kamm-chilgamm, ha dizonet da vat diouz ar c'hoant mont da ober va aotrou d'al lec'h all !

« Doue a zo mat, Herve, eme Vonig, p'en deus grêt an dervez hizio ; bez dinec'h, gwella ma c'hellin a rin ouzit hag an durzunell a zigammo ! »

« D'az tro-te, Per ; breman eo hir an déiz ! ». « Me ne vezin ket keit-se, eme Per ; dizoursioc'h eget va breur oun bet edoug ar wech ; me n'oun ket eur spered debret ha koulskoude, em eus bet ivez nebeud a eur vat.

Ar genta a en em gavas ganen p'edon o vont ac'hanen oa Fantig, merc'h Kerjolis, o tiouall he saout er warremm vras ; evit gouzout ha gwir oa galloud ar mellezour e taolis eur zell outan hag e tostaïs ouz ar gloued : « Abanta, Fantig, tomm eo d'it ? » — « Ne'm eus ket a riou, Per ; te a zo o vont e ker ? »

— « N'ouzoun ket c'hoaz pegeit ez in evelhen, Fant... hag e stagen da varvailhat ; ar geriou a deue o unan ; daoulammat a rea va zeod em genou ; an amzer a dre-mene ha Fantig eslammet ne zonzje tamm en he saout : « Allo ! n'eo ket skuiza eo a ran, met poent eo d'in mont

gant va hent plac'h yaouank a te kerz d'ar red, war-
 hered ar Vreker hag ar Ruzik a zo o lerc'h a keravo ar
 c'hentañ. — « Che eme Ruzik. » Ne glavis ket
 muioc'h. D'oreh a oa ennoñ pa'm oa esad vertuz va
 mellezour, sellet a raen ouñ gant tenerediezh. Breman
 ouñ barrek. Ken alies dez a rano Doue me a lavaro.

Mellezour, mellezour.

Chom sklér, evel an douk.

Drouz ar pardaez edon en eur ger vras. En ostaleri
 ouñ diskennet eun e c'houlennet rakials d'ant ar ves-
 trez ha labour a gavjen. « Ma yar vat, amañ mar kuit
 emez, paot ar marchosi a zo klav, pevar skoed er miz
 hag he poued no pezo diganen. »

— « Laouen bras ouñ emeva, hag eur vaotez o'h eus
 ar re wella. » Hag e rean dez a war an taol eur maread
 gourc'hemerous, eur diou valez a oa en ti a fone schezet
 o sellet ouñ hag e klavis amezo o lavaret e kluzelig, an
 eur diebon. « Henmañ vat a oar en em deana, klavist
 hag alvokad eo. »

Abenn reiz dezvez ar batontez hag he miliz en brasa
 plijadur o doa gant neura oa o selloñ ac'hanouñ, abenn
 reñzadur e raen selloñ du an eil ouz eben, abenn eur
 miz e veze bazadour diwan va fonn.

Holla emeva dreomp pelloc'h a hag e luras vaot.

Dre ma z gant e suten e kenen, laouen va spereñ, eur
 ger en eur c'hemen, n'en em gave ouñ bonnals ha dao
 adara.

Da Bariz emeva, da Bariz war eun eno drouz. Ke-
 vet ar re a zo bel emañ ar mervhed braoa ac'hano em
 bezo eur vaotez ha peoc'h drouz ar re all.

E Bariz varzidour hag awengreez, mad a rabadao. Kar
 gwech gwech gwasoc'h eget e toar ar Maizer, Bariz ar
 ber skeudis, iherm ar c'hezeg, purgator ar vazed, hardoz
 ar mervhed. En eur stal vras en oa kavel eur plas hag
 eno epad ar deiz e welen o vont hag o tont o brounal
 evel eur bern kelenn, mervhed a bep stad, a bep oad,
 a bep ton, a bep ment, o tispign arc'hant o prena haour
 dilhañ, seiz lereñer, fano, kilhoñ dour, gwalmer-breeñ,
 evl, lanka o c'hoñ, m'eus neura re vras na neura re ger.
 « Asal a zonten ar re-mañ evl doare no dans eur eñc
 da zavet. Dizanter ouñ da vont da glask eur pried en
 o zont. »

Evelao an amzer a vev en dro ha ne gaven ket va
 c'hoañ. Mervhed a welen eur maread amaoudgez an
 oa gret gant meur a him, met ar gouzoni a zo dilhad her
 touñ a ran. D'ant sonj, ne oa him ebet digal ha dilhad
 a vadoh. Florantina a oa kroumm, Izabel a oa tonen, Me-
 lani, pilhouz, Tereza, plegel he fuk, lod a oa re welen, lod
 all, re zut ar re deo a rampe, ar re drouk a drupe, evel
 pilhad, n'en oa evl ouz him amezo.

Enn amañ plijadur an oa er menez her o sodi amezo,
 rak kerent ha ma Stagen da varvailhat ouñ e kerent en
 dro d'ant evel an aered pa d'evont kanoañ.

« Chenñ hi em oa gret drouñ pe d'ar gwel, e hi eur
 eñger e hi eur medem e oan bet mervel, e hi reñt eur
 reñt bras e oan er goude, ouñ dro va mestr a glavas
 ac'hanouñ o kano. » mar kerez, poñ amezan, e vezi kano-
 em zont, gouñ bras a zo da gant, eur vouez kaver az
 peus ha kerent.

N'en oa ket kalz a zeskadrez, met da gant n'en oa
 ket a zont, kement-se ken nebeñ ha va mervhed mervel
 a blivas d'ant.

Enn zontez, goude lon, edon va uran evel ar c'hustum,
 o vale en eñ drouz bras, digor d'ant holl, pa wellis, dem-
 dost d'ant kousket war eur skaon, eur vaotez yaouank hag
 he devoa eur gened dispar. Va c'halon a dridas em c'hezeg
 hag e lavaren.

Mellezour, mellezour.

Chom sklér, evel an douk.

Azeza ma en re c'hichen, ha gant eun ton enañ,
 « Digor da zaonac'ad da zellet ouñ, amaoudgez kaver meur-
 bed, gant diou, steredenn int gret, moun-keñ, neñet, ha
 da vev a rante beza bet soubel en douñ ar baradoz. »
 Kendele her a reñt da lavaret ar peñ a droe em fonn ket
 a zontas va m'ur kaver va va va m'ur kaver a c'hichen
 da ober amez a kaver em oa an him a glasken, k'ant e
 reñt va moun em zell ket splann, hep spout hag anten-
 ma ouñ bad'eur holl.

Anzo a rans ouñ va c'harantez, rei a eure d'ant he asant,
 hep dale, hag evel ma oan touchet gant he gened, hi a oa
 touchet, gant va mouez ha va c'hoñzouñ. Epad an teñt zi-
 zant a ralk an eured va spereñ a m'e dalc'nat ato warz
 eun ha va c'hoñ, pa veze meneg da vont d'he gwel, eñ
 devezo d'antaskell.

Katera amzer! dilest e vije bet d'ant beza mervel, aho!

Annoñ ar fuko e oan peunsket, dalle, ne ouren hano.
 Va fion a reñ he c'housk m'ant hag a gamenne d'ant
 azo he boued, kerent an douñ, dilanka he pouñ ha
 me a oar me. Senñ a rean gant plijadur, eun enor vras
 e oa d'ant pleza d'eur vaotez, ker koaril.

Da zut pa z gant da ober eur dro, kazel ha kazel, e
 veze lerc'h emañ, pa welen an dud o sellet ouñ gant
 sonz, dil a gwane. « Me a oa ganet da vev, rouanez. »
 Ha me, goude, he rouanez ouñ vev, em c'halon. —
 « Rouantez zister, » amez a hag e lante da c'hoañ
 pe da heja he drouskere. Abenn eun nebeñ, e ouren re
 zut, ne dilkan ket dez, peañ a reñ meze gant va
 mellezour evl gallont, keroñ brao ouñ, reñ a vevan paot-
 let hag e ranken eñc eiz dezvez hep mont d'ant reñt
 da gant.

— Me a gave d'ant e baz plijadur a lavaras em dro.

— Ala mignonnez, pa c'hell an houarn !
— Ma ! eme Jann, laboul d'had ! ker, amañ n'out ket goned da fet !

— Te merc'hug, va vezo koan-katao, he goude m'as veles e druilhou !

— Tal-tal-tal, kanaouenn, am ozac'h, paomp pe ara-biz eo houarnez !

— Han ! va emevt, breman, lavat, em eus desket diwar va c'houst n'eo ket kerent tost ar goantiri hag ar vadelez, breman e rouezan, ez eus muioc'h a fallagriez e bez-bihan eur vaouez eget ne 'z eus e korf eur gwaz !

Eur vintinvez, e welas ac'hanoun o kregi em mellezour : « Gant ar vez ! eur mellezour ker brao, etre daouarn eur gwaz ! Digas hennez d'in ! » Ha, me ker boazet e oan da blega d'ezhi ma ne c'hellis ket enebi outi.

Neuze, avat, ec'h anavezis eur vuhez all ; ar pez a c'hell eur vaouez da ijina evit hega eun den a veze gret d'in. Eur wech kollet va mellezour e oa kollet ganen ivez va frealzidigez ha va hardisiegezh ! Arabad d'eoc'h kredi e oan drouk-livet pe zoaniet evid an dra-ze ; sutal a rean, er memez tra ; kana, zoken pa veze taolet eur zailhad dour ouzin « evit terri ar zec'hed » ; c'hoarzin ivez pa gaven goullo ar yalc'h war an daol ha va hini goz gant eun ear gwapaüs o lavaret : « Del, an diaoul a zo ebarz ; chach goenv war e lost » hag e file d'he flijadur !

Alies e lavare : Mez em eus o vont ganez, en eun tu bennak, rak kaer az pens, n'out nemed eun amparfal, eun azen gornek ! »

Eun dro, diouz an noz, — en hanv edot, — edon arru d'ar ger ; goulou a oa en ti hag e welen, dre ar prenestr, va dousig, o kemmesk traou en eur werenn ; dour ha sukr, da gredi eo ; hep krena, e kemeras eur vuredad, diwar ar siminal, hag e lakeas eul loaiadig ebarz. Skourni a reas va gwad em gwazied, rak anavezet em oa ar paper rus a laka an apotiker war eur rumm louzou a zo : « An diaoulez, emeve, petra, ray eus ar poezoun-ze ? » Digeri a ris an nor hag hi a droas he fenn da zellet ouzin ; en eur vous'hoarzin e teuas davedoun : « Eur banne, va mignon, am eus aozet d'it ; sonjal a ran ne ray ket a zroug d'it ken tomm all ha ma 'z eo bet hizio ! »

« Trugarez d'it, va c'halonig, brasa plijadur a c'helles da ober d'in eo eva an hanter anezan, da unan, da genta ! »

Chench liou a eure ; droug enni e stlapas he louzou gwerenn hag all, war mean an oaled.

En dervez-ze, da vihana, e kasis an dorz d'ezhi d'ar gêr.

« Paket ' oan ha paket mat ; me gred breman eo gwir ar c'hrenn-lavar :

Da viz mae, ma timezez,
Diouall da gaout eur gwall vaouez.

Dan dez-kenta a viz mae hon doa gret amoudegezh allaz !

Bloaz a zo bet d'ar Chandelour abaoe ma pakas rion o tout er maoc' eus eur zail-dans, da bodet eur diouz ar unan, he gomaz nemet tri dervez beo goudeze.

« Aoun am oa ne vije kollet va mellezour, met diantket ne oa ken e gaout a riz en eur bouleg koz, etouez eur guchenn druilhou dislivet, faoutet, fenvalaet, kaer em oa e frota ne linc tamm, sellit, em godell eman ganen ! »

Epad ma komze Per, unan bennak a oa en em zilet en ti, eur plac'h yaouank oa, bale a rea goustad, rak an Tad Fransez a rea sin d'ezhi da dostat gant stouder ; pa oa en em gavet er penn uhela, an ermit a c'houlenas digant Per : « Ha breman ? »

« Breman, eme Ber, evel m'en deus eur c'haz skatet gant dour tomm, aoun zoken rak dour yen, e tec'han ivez dirag an holl verc'hed ha pa ve dirag ar furra ! »

« Gra eur frotadenn ta adarre d'ar mellezour a-raok e rent d'in ! » eme an Tad.

Gant eun huanadenn, Per a dennas eus e c'hodell ar mellezour toueller ha gant e voucouer-fri e torchias anezan ; kerkent e laoskas eur gradenn : « Petra eo ar burzud-man ! emezan, souezet bras, sklêr eo va mellezour, evel an dour, hag ennan e welan eur skeudenn dudius ! »

Trei a eure krenn e benn : « Jann a di Visant, te eo ? »

« Ya, Per, hi eo, eme Vonig ; bemdez e teue aman da glevet hano ac'hanout ; gwella ma c'hellen e veze kennerzet ganen ; ma rez hervez va ioul, e vezo c'hoar d'in ! »

« Daoust ha gwir eo, Jann ? emezan ; — merc'h Visant a rusias beteg he dioukouarn ; — dek vloaz am eus kollet o klask ar pez a gavan hizio ; azalek ar mare-man e vezin dic'haouet ; klev, Jann, n'em eus ket ankounac'haet soniou va bro ! »

Hag e kanas a-bouez penn :

P'am bije kement a gant skoued
Hag o deus ar vartoloded
Ha p'am bije eur vengleuz aour,
Ma n'am eus va dous, me 'zo paour !

Evit achui an Tad ermit a zavas en e zav :

« Lavaromp ar grasou, bugale, evit trugarekat Doue eus e vadoberou ; Mon he deus bet al lodenn wella p'he deus bet skiant a-walc'h d'en em blijout e bro-he c'havel ; deskit ganti e kaver muioc'h a eurusted oc'h ober vad d'an nesa eget o sonjal ennomp hon-unan ! »

En eur zizrei warzu e ermitach an Tad Fransez a lavare outan e-unan :

Evit beva gant levenez
N'euz ket ezomm aour na perlez.

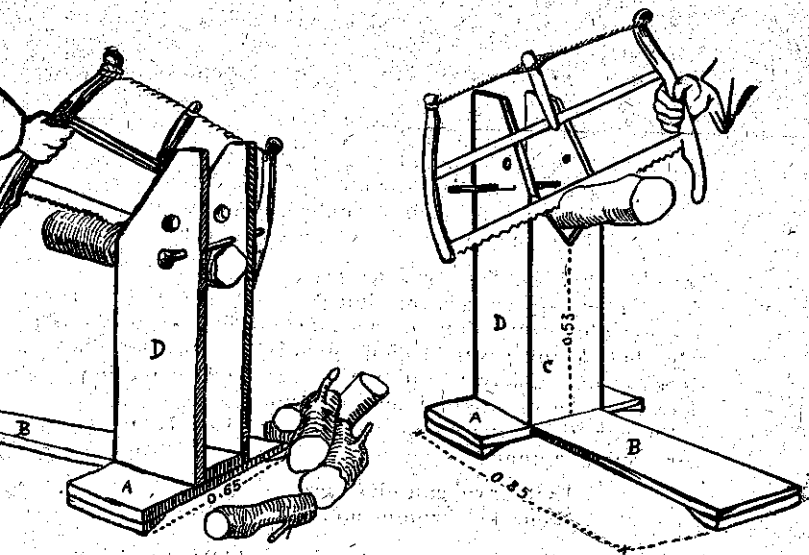
Eur gavadenn

Stank eo breman ar founnezou kegin, en hor bro, zo ken war ar mezh, ha metra hini e lec'h ober tan enno gant glañ douar, a ha tan enno gant koad.

Aes eo gouzout eranter, traouha berr berr ar c'hoandennou evit gellout o implija war dro ar founnezou, ma vije ted atao kemeret ar vouc'hal evid o zrouc'ha evelse e vijet pell oc'h ober all labour, ma rankit o eskennat en eur zerc'hel an eskenn etre ho livenessker, n'ho pezo ket eskennet an hanter eus ho kordennad koad ken nebeut hag ho pezo tapet poan gein, pell a vo.

Setu perag eo'h en em gemerer peurliesañ en eun doare all; astenn a rear ar goadenn da eskennat war eur marc'h koad, grêt gant diou groaz koad, savet war stumm kroaz sant André, ha staget gant teir baz an eil ouz eben; pa vez astennet ar goadenn war ar marc'h koad-ze, an eskenn, er penn-kenta, a ya lampr a-walc'h ebarz; met eur wech ma vez aet beteg an hanter, ar goadenn a deu da zerra war an eskenn a zav bec'h neuze warni diouz an daou du; tenn e teu neuze da veza labour an eskenner.

Gant ar marc'h koad a, c'hiz nevez hon eus c'hoant da rei da anaout d'eo'h aman ne vez bec'h ebet morse war an eskenn ha kement-se a zo aes da gompren ker-kent ha ma taoler eur zell war an diou skeudenn a zo aman warlerc'h.

Evit ober eur marc'h koad evelse, kemerit eur plankenn B a lakat a-blañ war an douar hag eur plankenn C a stagit e kroaz war nezan, tolt eunt imatad tec'hed pe walc'h da bep-hann anezo; e mennit peoc'h ar plankenn C er d'eur c'hozh bras evit eur V, war gosteziou ar plankenn C stagit daou plankenn ad-D ha deskor-ent anezo diouz tu ar plankenn C da varec'h ne vez ar an dourn da steki ennan en eur gas an eskenn en dro.

Stagit eur pempet plankenn A dindan tred ar marc'h da rei an eoc'h a bouez ha muioc'h a nerz d'ezan.

E plankenn ar c'hoesteziou e rear toullou an eil dirag egle hag e laker eur vaz houarn enno da harpa ar goadenn ha setu gret ganeoc'h ho marc'h koad a c'hiz nevez hag e c'helloc'h, hep skuizder, eskennat gantan ho koad, ker berr ha ma keroc'h.

Ar c'henta marc'h koad eus ar stumm-ze a zo bet kavet an tu d'hen ober, breman ez eus eun nebeud miz-ziou hepken, gant tad an dimrezell J. M., skeudennerez **Feiz ha Breiz**; e lec'h klask gounid arc'han, en eur vi-ret gantan ar gwir da ober marc'hou-koad evelse da lakat e gwerz, evel ma lavaret d'ezan, en deus kavet gwel rei da anaout d'an holl e gavadenn; an re a denno talvoudegez anezi, pa welint e raint o labour gant kalz nebeutoc'h a skuizder eget kentoc'h, a lavaro bennoz Doue d'ezan.

LENNIT PIZ AN NEVEZENTI !

Feiz ha Breiz 1923 a zo bet trec'h da holl **Feiz ha Breiz**ou ar bloavezioù a-raok; hini 1924 a rank beza trec'h c'hoaz da hini ar bloaz-man, ha setu perag hon eus klasket kenlabouerien nevez da rei an dourn d'eomp da ober vad-ha plijadur d'hor c'henvroiz.

HEKLEO AR BLEUN-BRUG. Adalek miz genver a zeu ivez kement hini a gemere **Feiz ha Breiz** diouz ar bloaz a en em gavo **Hekleo ar Bleun-Brug** gantan, bep miz, da heul e **Feiz ha Breiz**.

PETRA EO ? Hekleo ar Bleun-Brug a zo eur c'hannad nevez flamm a zavomp evit gellout embann ennan ar studiadennoù uhel ha pouezus ha ne vezont ket diouz doare an holl lenne-rien.

PENAOZ E GAOUT ? Ar re o deus c'hoant da gaout Hekleo ar Bleun-Brug, bep miz, a vo red d'ezo eta kemeret liviziken **Feiz ha Breiz** diouz ar bloaz; met ar re holl a gemere **Feiz ha Breiz**, diouz ar bloaz, beteg-hen, a vezo kaset d'ezo **Hekleo ar Bleun-Brug**, bep miz, hep m'o divije ezomm d'her gouenn.

Feiz ha Breiz hag **Hekleo ar Bleun-Brug**, kemeret diouz ar bloaz a vezo 8 lur d'ar re a zo o chom e Breiz, 9 lur d'ar re a zo o chom e Bro-C'hall ho 10 lur d'ar re a zo o chom e diavéz bro.

Evit en em goumananti skriva da : M. F. Georgelin, Administrateur du **Feiz ha Breiz**, 4, rue du Château, Brest.

Chèques postaux, Rennes: 44.40.

Euz c'helou laouen !

Arvorig a gas d'an O. n. Eskob he goue hemennou doujus
Respont madelezius an O. n. Eskob da Arvorig.

Cliché DINET.

An Otreu François-Jean-Marie SERRAND
Eskob Sant-Brieg ha Landreger

Hoc'h c'hellat boueic'hañ an A. Moal **René Arvorig**, a gas d'ar O. n. Eskob he goue hemennou doujus
Eskob he vez Sant-Brieg ha Landreger, d'ar O. n. Eskob da
Arvorig, a gas d'ar O. n. Eskob he goue hemennou doujus
Bleñ-Brug, da Wengomp, he vez gwengolosa Zeuz
S'et an amañ ar pep brasa eus hizañ an A. Moal.

Monseigneur.

Permettez à quelques militants de la cause bretonne dans votre diocèse de venir apporter à Votre Grandeur leurs hommages très respectueux et l'assurance de leur fidélité. Cette démarche leur est d'autant plus agréable que vous avez à notre attachement les mêmes titres que nous avons au vôtre et davantage encore. Vous venez à nous dans de tels sentiments d'affection que vous voulez pouvoir nous les communiquer dans la langue apprise sur les genoux de nos mères, **yez ar galon**, la langue du cœur.

Votre déclaration si noble et si franche a comblé de joie tous les ouvriers de la cause bretonne. Laissez-moi, Monseigneur, vous retracer, en quelques lignes, un exposé de leurs travaux et de leurs desseins.

Notre intention est d'atteindre surtout la jeunesse. A cet effet, nous achevons d'imprimer une méthode bilingue et nous essayons, en ce moment, de remettre sur pied la **Breuz ar Brezoneg** destinée à grouper par paroisse les enfants bretonnants de 8 à 14 ans désireux d'apprendre à lire et à écrire leur langue.

L'Association bretonne nous prête sur ce point son appui.

Quels qu'ils soient d'ailleurs, Associations ou Comités, dès lors qu'ils sont animés à la fois du sentiment religieux et du sentiment breton, nous nous efforçons d'établir entre eux une liaison suffisante pour créer un bloc résistant où vienne s'appuyer l'édifice futur de notre restauration nationale.

Nous ne sommes pas, en effet, des **régionalistes** ; mais nous ne sommes pas non plus des **séparatistes** ; nous sommes des **nationalistes** sans visées politiques, c'est-à-dire des Bretons décidés à reprendre la grande tradition bretonne interrompue, à faire refleurir, sous l'hégémonie d'un Etat français, tous les caractères intimes de notre nationalité, y compris notre antique religion, le catholicisme.

Sans doute, notre action ne rentre pas, à proprement parler, dans le cadre des « œuvres diocésaines » ni même « interdiocésaines » ; nous n'avons pas cru, néanmoins, qu'elle dût, en conséquence, se cantonner dans la neutralité ; nous voulons tendre, de toutes nos forces, le front haut, vers un nationalisme sain, conseillé, guidé, informé par la religion.

Pour la France, par la Bretagne ; — pour la catholicité, par la Bretagne catholique, telle est notre devise.

Confiants que Votre Grandeur voudra bien reconnaître et confirmer la légitimité de nos efforts, nous vous prions, Monseigneur, de vouloir bien accorder votre bénédiction aux ouvriers de la cause bretonne qui osent se dire vos fils très-soumis et très respectueux.

P^r le Comité « Pour la langue bretonne »,
Le Directeur d'Arvorig,
Y. LE MOAL.

Haascha a man tres-pont an Avouren an Eskob.

EVECHÉ
DE

Saint-Brieuc, le 18 Octobre 1923.

SAINT-BRIEUC & TRÉGUIER

Cher Monsieur le Directeur.

Votre travail de propagande en faveur de l'étude du breton, conçu dans l'esprit où il est conçu, mérite de ma part mieux qu'une approbation officielle ; il a droit à des encouragements, aux encouragements les plus chaleureux. Comment n'applaudirais-je pas des deux mains à votre devise : Pour la France, par la Bretagne ; — pour la catholicité, par la Bretagne catholique ? Pour mieux affirmer les sentiments qui m'animent envers vous, je me rendrai l'an prochain à votre congrès du **Bleun-Brug**. Dieu veuille qu'à la date où il aura lieu, j'aie pu disposer d'assez de loisirs pour être aussi complètement vôtre par la langue que je le suis par le cœur !

Avec mes vœux les plus vifs pour « Arvorig », veuillez recevoir, cher Monsieur le Directeur, l'assurance de mes meilleurs et plus dévoués sentiments.

† François-Jean-Marie,
Evêque de St-Brieuc et Tréguier.

Breiziz holl, ha n'eo ket hepken re eskopti Sant-Brieg ha Landreger, a vezo laouen o lenn hevelep komzou hag a drugarekaio, a greiz kalon, an Hini en deus bet ar vadelez d'o lavaret en hano Doue.

— w s w —

L'Etat a établi dans quelques Facultés des cours de langues régionales. Les auditeurs ne sont pas venus. Parfois, pour les attirer, on a eu recours à la musique.

Nous pensons qu'il y a eu erreur de méthode. C'est par en bas qu'il fallait commencer et non par en haut. Plus tard, c'est trop tard. Il fallait un enseignement élémentaire ; on a débuté par un enseignement supérieur.

Mgr Gieure.

I. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ DU

I. Ar skouarn. — II. An teil. — III. Glebiet e vez. — IV. Ar stertou. — V. Ar galon

II. — O deus bet evit divinadennou miz Here

100 poent :	Yv. Ollivier, Plouneour.
Louis Floc'h, Plomeur.	P. Pinvidic, Gwikar.
80 poent :	Louis Rolland, Gonesnou.
Joseph Abiven, Plouneour.	Jean Trebaol, Plabennec.
Bi an Ti kreis, Cleder.	60 poent :
G. A. F., Cleden	Michel Bergot, Plouguin.
Mari Guyader, Lanneufret.	M. Deduyer, Loperhet.
A. Kergoat, Sizun.	L. Fave, Plouider.
M. Kervella, Plougastel.	J. Gac, Guisseny.
Kreunard, Sizun.	Infirmier, Rochefort.
Th. Laot, Plouider.	Lennerz Saint Divy.
L. Lars, Plouzané.	A. M. Lossouarn, Guisseny.
M. A. M., Rosnoen.	Gaby Pelleau, Plouguin.

III. — DIVINADENNOU MIZ KERZU

I. — Me, pa deuan, a ra tro gamm.
Da vont kuit, em bevez va samm.

20 p. ar r. Digaset gant Gaby Pelleau, Plouguin

II. — Bugale,
a raok o mamm o vale,
n'o deus ket bet baleet biskoaz
ha ne raïnt ket c'hoaz ?

20 p. ar r. Digaset gant M. Bergot, Plouguin

III. — Petra c'hell beza grêt gant daou c'hwaz ; gant eur gwaz
hag eur vaouez ha ne hell morse beza grêt gant diou
vaouez ?

20 p. ar r. Digaset gant M. Guyader, Lanneufret

IV. — Livirit, krak ha berr, ar c'hemm'zo a gav d'eo'h,
Etre eun dereziou hag eur barnar a beoc'h ?

20 p. ar r. Digaset gant Pierre-Abicen Treoigny, Plouneour

V. — Geriou karre a beder lizerenn ; pep hini anezo a c'heller
da lenn kerkoulz eus a zehou da gleiz evel eus an nec'h
d'an traou.

♦♦♦♦ An holl a gav gas e zibri
♦♦♦♦ en deus e Breiz meur a filhor
♦♦♦♦ gant pep Yann e teu e hini
♦♦♦♦ eo mamm hor Breiz hag he enor.

20 p. ar r. Digaset gant A. Kergoat, Sizun

Digas ar responchou, — berr, dre renk, heb ar goulennoù —
hag an divinadennou nevez a gavfet, abenn ar 25 eus ar miz da
M. le Directeur du Feiz ha Breiz, Plouguerneau (Finistère).

Taolenn Feiz ha Breiz 1923

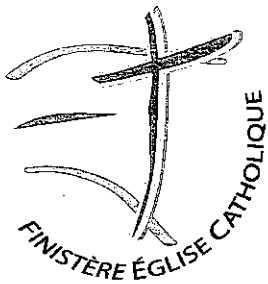
	Pajenn
Skizenn war Emzao Feiz ha Breiz	3
Ar C'hardinal Mermet ha Bleun-Brug	8
Kommandoned Lann an Dervenn	9
Rapport sur les Concours du Bleun-Brug	15
Gouelioù ar Bleun-Brug a zeu	17
Trede kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg	19
Potred Rosko	21
Ar c'haz briz ar gaerel hag ar c'houlin	28
Oh ! Pegen brao eo hezo maer	31
Red eo netat an douar	32
Goazed Breiz-Izel o vont da bardona d'ar G. Z.	33
Orthographe bretonne	34
Keleier ha divinadennou	37
Ganeomp ni n'eus ket a goll	41
Epad ar C'horaz	43
Diwarbenn Emzao Feiz ha Breiz	44
Ar Menhir	45
Eul lizer da Annaik	46
Kuzulioù Fantik	49
Potred Rosko	52
Mezenn ho sitrouilhezenn	57
Doue anavezet dre ar garantez	60
A varo da veo !	62
Son ar vesareez	65
Spered ar re all	67
Peñaoz e c'heller planta avalou-douar	70
Ar gwenan epad ar goanv	72
Orthographe bretonne	73
An ebeul e reun aour	75
Truez ouz hon difennourien	77
Uheloc'h eget ar C'hanada	78
Amzer ar Basion	81
Kentelioù tennet eus lizer Pi XI	83
Digemmeska	86
Al Leon hag ar C'houibuenn	88
Ar bleaz breton penn-da-benn	90
Potred Rosko	92
Doue anavezet dre ar garantez	97
Kaera tra a gavas an Elig bihan	101
Kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg	107
Petra 'zo d'ober d'ar parkadou ed	110
Uheloc'h eget ar C'hanada	111
Skanvadurez ar Merc'hed	113
Orthographe et Grammaire	118
Tan ar ger	123
Potred Rosko	125
Distro ar zaout	128
Doue anavezet dre ar garantez	129
Skeud an den	132
Kastell Pennhoat	133
Diwarbenn ar Skolioù	139
Bugale ar Roue	142
Son ar glaouaer	146

	Pajenn
Eur o bristen nevez eus ar C'hanada	148
Son ar Bimou	149
Orthographe et Grammaire	152
Keleier	157
Levrioù nevez	159
Baradoz	163
Na Feiz ha Breiz	164
Ar Bleun-Brug, alvokad ar brezoneg er skolioù	167
An Aotrou Arzur Mari an Hir	170
Ar C'hemener	171
Prezegenn an A. Lanches e I. V. Bariz	183
Fanch Gwile	189
Yannig an difouper neizioù	191
Milner Lenndouh ha Brenniger an Arvor	192
Trede kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg	194
Lovrioù nevez Gurvan ar Mare'hog estranjour	195
Keleier ar miz	196
Diwarbenn an Emzao breizek	203
Ar brezoneg er skolioù	205
Doue anavezet dre ar garantez	208
Kastell Kervilin e Tredlaouenan	213
Hor mignoned al laboused	219
Yann e Vamm	221
Breiz	229
Monig ebarz ar puns koz	231
Ar ster	236
Keleier ar miz	237
Santez Anna ha Nikolazig	242
Ar pik war an i	246
Tro vihihi Sant Ronan	249
Doue anavezet dre ar garantez	252
Pedenn evit eun cured	257
Yvon Tremintin	258
Familhoù bras ha santelez	259
Etre Kastell ha Brest	261
Yvon ar Wern	265
En envor eus an Aotrou Horellou	269
Trede kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg	275
Keleier ar miz	278
XIII ^e Congrès du Bleun-Brug	282
Abostol ar Menez	286
Mab brudeta Landunvez	289
Ar brezel	294
Doue anavezet dre ar garantez	295
Henchoù ! Henchoù !	301
Doue ra viro Breiz	304
Ar brezoneg er skolioù	311
Keleier ar miz	318
XIII ^e Congrès du Bleun-Brug	322
Salaun ar Foll	325
Yann Madobour bras I. V. ar Folgoat	327
Lesneven	329
Gwerz an Aotrou Sant Mikel	334
Pedennou ar Vretoned	335
En eur vont da Zantez Anna Wened	338
Santez Anna Wened, mamm hor Bro	341

Pajean

*Rann	372
Traou koz ha traou nevez	373
Pôh e c'hallez plat	375
Sav Breiz-Izel	371
Penaoz hada ar melchen	372
Keleier ar miz	373
XIII Kendañh ar Bieun-Brug	362
Prezegenn an Aotrou Calvez	371
Na mat eo beza aman	379
Palmarès des Bieun-Brug	380
Da eun teod abegus	382
Dihunomp ha labouomp	383
Gwerz an Aotrou Sant Mikel	385
Divizou diwar benn hon amzer da zont	386
Klemm ar breizad divroet	390
Bez Jos Parker	391
Ar Rozenn ziveza	394
N'ho pezit ket a aon	398
An A. Koroller, Doue r'her pardeno	402
Lezergue	406
Ar voc'h-ruzik	407
Ar roue hag ar gêzez koz	408
Doue anavezet dre ar garantez	409
An Tad koz	415
Ar g'elennadurez diou-yezek	416
La nécessité de l'enseignement bilingue	420
Orthographe et Grammaire	421
Divizou diwarbenn Breiz hag hon amzer da zont	427
Al loened	431
Ar c'hi mat	433
Keleier ar miz	435
Kentelioù Pi XI	442
Ar Misioner	444
Feiz ha Breiz	445
Santez Anna ha Nikolazik	448
Kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg	451
Divizou diwarbenn Breiz hag hon amzer da zont	454
Penaoz kaout loened mut	457
E pelec'h eman an eurusted	459
Eur gavadenn	472
Eur c'helou laouen	474

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011